Dostoyevski

BUDALA

Budala

Dostoyevski

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Kasım ayının sonlarında, karların ve buzların çözüldüğü bir gündü… Varşova-Petersburg treni, sabah saat dokuz sularında Petersburg'a yaklaşıyordu. Nem ve sis yüzünden hava karanlıktı, ortalık güçlükle seçilebiliyordu; vagonun penceresinden rayların on adım ötesini görebilmek çok zordu. Yolcuların arasında Rusya dışından gelenler de vardı. Ama en kalabalık vagonlar üçüncü mevkilerdi… Çoğu da uzaklardan gelmeyen iş adamlar ve dar gelirli kimselerdi. Hepsi de yorgun, uykusuz geçen bir gecenin ardından gözleri ağırlaşmış, soğuktan titriyorlardı.

Üçüncü mevki vagonlardan birinde, şafak söktüğünden beri pencere önündeki iki yolcu karşı karşıya duruyorlardı. İkisi de genç, ikisinin de eşyaları yok denecek kadar azdı. Giyinişleri sade, yüzleri ilgi çekiciydi ve ikisi de birbirleriyle konuşmak için oldukça istekli görünüyorlardı. Tam o anda birbirlerinin nasıl özellikler taşıdıklarını bilmiş olsalar, tesadüfün kendilerini Varşova-Petersburg treninin bu üçüncü mevki vagonunda tuhaf bir şekilde karşı karşıya getirmesini hayretle karşılarlardı.

Biri kısa boylu, yirmi yedi yaşlarında, kıvırcık saçlıydı; küçük kurşuni gözleri ateş saçıyordu. Burnu geniş ve yayvan, elmacık kemikleri çıkıktı. İnce dudakları alaycı ve küstahtı; hatta öfkeli bir gülümsemeyle kıvrılıyordu. Alnı yüksek ve biçimliydi, yüzünün alt kısmının taşıdığı asaletsizliği dengeliyordu. Ayrıca bu yüzde ölü bir solgunluk çarpıyordu göze, bu da genç adamın bütün yüz hatlarına, oldukça sağlam yapılı olmasına rağmen, bitkin görüntüsü veriyordu. Aynı zamanda yüzünde acı verecek kadar ihtiraslı bir şey vardı ki, bu da saygısız ve kaba gülümsemesine, kendini beğenmiş bakışlarına ters düşüyordu. Gayet sağlam giyinmişti; sırtında oldukça geniş, siyah, kuzu derisinden bir kürk vardı. Geceleyin de üşümemişti.

Oysa karşısındaki, hazırlıklı olmadığı Rus kasımının nemli soğuğunu tatmak zorunda kalmıştı. Arkasında geniş başlıklı, kalın, kolsuz bir pelerin vardı. Yabancı memleketlerde, İsviçre'de ya da mesela Kuzey İtalya'da yolcuların kullandıkları türden bir elbiseydi. Onlar bunu giyerken Eydekunen'den Petersburg'a kadar olan yolu düşünmezler. Ama İtalya'da işe yarayan ve tümüyle tatminkâr bu kılık, Rusya söz konusu olduğunda pek de kullanışlı değildi. Başlıklı yağmurluğun sahibi ortadan yüksek boylu, sarışın, gür saçlı, yirmi altı veya yirmi yedi yaşlarında bir delikanlıydı. Hemen hemen beyaza çalan kısa, sivri bir sakalı vardı. İri gözleri mavi ve

sabitti, bakışlarında sakin ama ağır, bazı insanların ilk görüşte sara hastalığı teşhis ettikleri tuhaf bir ifade vardı. Bununla birlikte, delikanlının yüzü sevimli, ince ve zayıftı fakat renksizdi. Şimdiyse soğuktan morarmıştı. Eski, solmuş ipekten bir bohça sarkıyordu elinden, galiba bütün eşyası bu bohça içindeydi. Ayaklarında kalın pençeli, tozluklu potinler vardı ve bunların hiçbiri Rus malı değildi. Siyah saçlı, kürklü yol arkadaşı, kısmen yapacak işi olmadığından, bütün bunları gözden geçirmişti. Nihayet, bazen insanların yakınlarının başarısızlıklarıyla duydukları neşeyi belli eden o kaba gülümsemeyle:

- Soğuk, değil mi, diye sordu omuzlarını silkerek.

Karşısındaki ilgiyle:

- Çok, diye cevap verdi, hem dikkat ederseniz hava lodos. Ayaz olsaydı, kim bilir ne olurdu? Bizim buraların bu kadar soğuk olacağını aklıma bile getirmemiştim… Unutmuşum.

- Başka bir ülkeden mi geliyorsunuz?

- Evet, İsviçre’den.

- Üff! Ne diyorsunuz?

Onun bu şaşkınlığı karşısındakinin o kadar hoşuna gitti ki, bu durum karşısında önce tiz bir ıslık çaldı, ardından da kahkahayı patlatıverdi. Sırtında İsviçre pelerini taşıyan genç adam, karşısında oturan yol arkadaşının -bazıları bilgisizlik kokan- bütün sorularına sabırla cevap veriyordu. Bu arada kendinden söz etmeyi de ihmal etmiyordu. Dört yıldan beri Rusya dışındaydı. Bu dört yıllık zaman ondan çok şey alıp götürmüş, başına sara belasını bulaştırmıştı. Saranın Rusya dışındaki isimlerinden biri de “Aziz Vittus Dansı”ydı. Delikanlı kendisine her şeyiyle açılan bu yol arkadaşının yüzüne bakıyordu. Çaktırmadan onun, “Peki hastalığını tedavi ettirebildin mi?” sorusuna, karşısındaki sarışın delikanlının “Ne yazık ki bu mümkün olmadı!” demesiyle diğeri zorlukla tuttuğu kahkahalarını koyuverdi.

Esmer, küçümser bir sesle:

- İşte! Boşu boşuna kim bilir ne kadar para harcamışsınızdır, biz de burada körü körüne onlara inanırız, diye işaret etti.

Yanlarında oturan, kötü giyinmiş, dava takipçiliğinde kaşarlanmış bir memura benzeyen, kırk yaşlarında, sağlam yapılı, kırmızı burunlu, yüzü siyah sivilceli bay:

- Tamamen haklısınız. Bütün yaptıkları, biz Rusların kanını son damlasına kadar emmek… Üstelik karşılığında hiçbir şey de vermeden…

İsviçreli hasta, sakin bir sesle:
- Evet ama benim durumum hakkında yanılıyorsunuz. Tabii iddia edemem; çünkü her şeyi bilmiyorum. Ama doktorum bana buraya gelmek için yol harçlığı verdi, orada da neredeyse iki yıl boyunca bana o baktı.
- Neden, para verecek kimseniz yok muydu?
- Hayır, vardı. Sağlık harcamalarımı Bay Pavlişçev ödüyordu. Ama iki yıl önce öldü. Ben de bunun üzerine uzaktan akrabam olan General Yepançin'in karısına bir mektup yazdım; ama hiçbir yanıt alamadım. O yüzden ben de artık dönüyorum.
- Nereye dönüyorsunuz?
- Yani nerede kalacağımı soruyorsunuz?.. Henüz bilmiyorum… Öyle…
- Daha karar vermediniz mi?..
Dinleyenlerin ikisi de kahkahalarla güldüler.
Esmer:
- Herhâlde bütün varlığınız da bu bohçanın içinde olsa gerek, dedi.
Burnu kıpkırmızı memur büyük bir memnuniyetle:
- Eminim öyledir, diye karıştı söze. Gerçi yoksulluk ayıp değil ama bunu da görmemeye imkân yok. Herhâlde bagaj vagonlarında da başka eşyanız yoktur.
Bunun da böyle olduğu anlaşıldı. Sarışın genç, hemen ve umulmadık bir acelecilikle bunu da itiraf etti.
Doyuncaya kadar güldükten sonra -şu da dikkate değer ki, bohça sahibi de onlara bakarak gülmeye başladı, bu da onların neşesini bir kat daha arttırıyordu- memur:
- Bohçanız oldukça kıymetli herhâlde, diye sürdürdü sözlerini. İçinde dış ülkelerin, çılgın Napolyon Bonapart, Fredrich veya Hollanda altınları olup olmadığı şüpheli olsa da, bu durumu sadece Avrupaî ayakkabılarınızı örten ve koruyan tozluklarınıza bakarak anlamak hiç de zor değil. Ama işin içine General Yepançin'in karısı gibi itibarlı bir akrabanız girince, durum değişiyor. Tabi doğru söylüyor ve bizi kandırmıyorsanız. Geniş bir hayal gücünüz olmadığını ve yalan söylemeyeceğinizi nereden bilelim?
Sarışın genç:
- Evet, yine doğru tahmin ettiniz, dedi… Gerçekten yanılıyor da olabilirim… Aslında pek akraba da sayılmayız; hatta o kadar ki, o zaman bana cevap vermediklerine hiç şaşmadım. Bunu zaten bekliyordum.
- Posta paranıza yazık olmuş. Ama hiç olmazsa saf ve içtensiniz, bu da takdire şayan bir şey!.. General Yepançin'e gelince, onu tanırız; çünkü her

yerde tanınmış bir insandır. Size İsviçre'de bakmış olan merhum Pavlişçev'i de tanıyorduk. Nikolay Andreyeviç'e gelince, Pavlişçev'in amcasının oğludur. Diğeri hâlâ Kırım'da yaşıyor; Nikolay Andreyeviç rahmetli, sosyeteye bağlı, saygıdeğer bir insandı, eski zamanda dört bin kölesi vardı…

- Evet, efendim, onun adı Nikolay Andreyeviç Pavlişçev'di.

Delikanlı cevap verir vermez, dikkatli ve inceleyen gözlerle her şeyi bilen ukala bayı baştan ayağa süzdü.

Her şeyi bilen bu ukala baylara, toplumun her kesiminde sık sık rastlanabilir. Çünkü onlar aşırı bir merakla akıllarını ve olan bütün yeteneklerini bir noktada toplarlar. Çağdaş düşünürlerin dediği gibi, yaşamın daha önemli, ilginç sorunlarıyla ilgilenebilecek kapasitede değillerdir. Bununla beraber, "her şeyi bilirler" sözü altında oldukça sınırlanmış bir alanı göz önünde tutmak gerekir. Falanca nerede çalışır, kimlerle tanışır, ne kadar malı mülkü vardır, nerede valilik etmiştir, karısı kimdir, ne kadar çeyiz getirmiştir, kuzeni, kuzeninin kuzeni kimdir vs. vs?.. Hepsi de bunun gibi şeyler. Bu her şeyi bilenler, çoğu zaman dirsekleri yırtık gezer, ayda on yedi ruble kazanırlar. Haklarında en küçük ayrıntısına kadar her şeyi bildikleri insanlar, onların bunu hangi çıkar uğruna yaptıklarına akıl erdiremezlerdi. Oysa bu adamların çoğu, bilime denk bu bilgileriyle, tam anlamıyla teselli bulur, kendilerine karşı saygı uyandırır, hatta en yüksek iç huzuruna kavuşurlar. Gerçekten de ilginç bir bilim türüdür bu. Ben, bu bilim içinde gönül ferahlığına, yüksek amaçlara ulaşmış, hatta sırf bununla kariyer yapmış birçok bilgin, edebiyatçı, şair ve siyaset adamı gördüm.

Siyah saçlı genç, bütün bu konuşma boyunca esniyor, amaçsızca pencereden dışarıya bakıyor, sabırsızlıkla yolculuğun bitmesini bekliyordu. Her nedense çok dalgındı, hatta telaşlıydı. Dahası, bu dalgınlığı ona bakanları şaşkınlığa itiyordu. Bazen dinleyip dinlemediği, bakıp bakmadığı bile anlaşılmıyordu; gülüyor ama o an neye güldüğünü bilmiyor, anımsamıyordu.

Sivilceli bay birden sarışın delikanlıya:

- Pardon, daha adınızı bile bilmiyorum. Kiminle tanışıyorum acaba, diye sordu, hararetli bir şekilde.

Diğeri aceleci bir hevesle:

- Prens Lev Nikolayeviç Mişkin, diye cevap verdi.

Memur düşünceli:

- Prens Mişkin?.. Lev Nikolayeviç? Kusuruma bakmaz, beni ayıplamazsanız… Tanıyamadım efendim. Hatta bu ismi ömrüm boyunca hiç duymadım desem, hata etmiş olmam, diye mırıldandı. Soyadınızı kast etmiyorum. Soyadının kökeni tarihe dayanır. Merak edenler Karamzin'in eserine bakabilirler. Ben isimlere önem veririm… Prens Mişkin ismini hiçbir yerde görmedim de duymadım da. Sadece ben değil, sanırım toplumun büyük bir kesimi de yabancı Mişkin ismine.

Prens hemen cevap verdi:

- Ah, evet!.. Benden başka hiçbir Mişkin prensi yok, sanırım ben sonuncusuyum. Babalarla dedelerimize gelince, onlar "Odnodvoretz"miş. Babam teğmenmiş. Ama işte generalin karısı Yepançina'nın nasıl olup da Mişkin prenslerinin arasına katıldığını bilmiyorum, herhâlde neslinin sonuncusu…

Memur:

- Neslinin sonuncusu!.. Hı hı. Bunu nasıl da yakıştırdınız, diye güldü.

Esmer delikanlı da gülümsedi. Sarışın böyle bir espri, hem de oldukça kötü bir espri yapmış olmasına kendisi de epeyce şaşırdı. Şaşkınlık içinde:

- Ne dersiniz, ben bunu hiç düşünmeden söyledim, dedi.

Memur neşeli neşeli:

- Eee, tabii, anlaşılıyor, diye onayladı.

Esmer birden:

- Peki prens, orada profesörden ders filan da aldınız mı, diye sordu.

- Evet… Aldım.

- Bense hiçbir şey okumadım.

Prens âdeta özür diler gibi:

- Ama ben de sadece bazı şeyler okudum, diye ekledi. Hastalığım yüzünden sistemli bir şekilde okutmaya imkân bulamadılar.

Esmer çabuk çabuk:

- Rogojinleri tanıyor musunuz, diye sordu.

- Hayır, tanımıyorum, hiç tanımıyorum. Rusya'da çok az kimseyi tanıyorum. Yoksa siz Rogojin misiniz?

- Evet, ben Rogojin'im, Parfen. Memur zoraki bir büyüklükle:

- Parfen mi? Hani şu Rogojinlerden olmayasınız, diye başlayacak oldu.

Esmer adam kaba bir sabırsızlıkla:

- Evet, o Rogojinlerden, diye sözünü kesti. Baştan beri memur kılıklı adamın yüzüne bile bakmıyor, sadece Prens Mişkin'le konuşuyordu.

- Ya!.. Ama nasıl olur?

Yüzü bir anda alçakgönüllülük gösterisi, yaltaklanma, hatta bir çeşit korku duygularının etkisiyle kırışan memur, şaşkınlığından donup kaldı, gözleri fal taşı gibi açıldı. Şu saygıdeğer bay, hani bir ay önce vefat eden ve iki buçuk milyon nakit para bırakan Semion Parfenoviç Rogojin mi?

Esmer bu sefer de memura bakmaya gerek görmeyerek:

- Onun iki buçuk milyon nakit para bıraktığını sen nereden biliyorsun, diye kesti sözünü. Bak sen -prense göz kırptı! Hemen de yaltaklanmaya hazırlanırlar, bundan onlara ne? Herkesin dilinde dolaşan bir dedikodu var: Babam öldükten sonra, hem de bir ay içinde, beş parasız, çulsuz bir hâlde Pskov'dan eve dönmüşüm. Evet, bunlar tümüyle doğru. Bana ne hain kardeşin, ne de anam olacak kadın beş kuruş para gönderdiler. Onu geçtik, babamın öldüğünü bile bildirmediler. Bir köpek kadar değer vermediler bana. Pskov'da tam bir ay sıtmadan yattım, arayıp sormadılar bile beni. Böyle aile düşman başına!..

Memur:

- Şimdi bir milyondan fazla bir paraya konacaksınız, bu da en azından… Ah, Yarabbi, diyerek ellerini iki yana açtı.

Rogojin sinirlenerek yine onu başıyla gösterdi:

- Peki ona ne, lütfen söyleyin, dedi. Sana bir kapik bile vermem, istersen burada önümde ellerinin üstünde yürü.

- Yürürüm, tabi ki yürürüm.

- Bak sen! Bir hafta şaklabanlık yapsan, yine de vermem.

- Vermeyin, razıyım. Yine de yakınlarınızda bulunurum. Karımı çocuklarımı bırakıp gelirim ve yanınızdan hiç ayrılmam. Söz!..

Esmer Adam:

- Canın cehenneme, diyerek tükürdü. Beş hafta önce ben de sizin gibi… diyerek prense seslendi. Bir bohçayla babamdan Pskov'a, teyzemin yanına kaçmıştım; ama orada hastalandım, babam ben yokken ölmüş. Zavallı adama felç gelmiş. Tanrı ona acısın, oysa beni az kalsın dayaktan öldürecekti! İnanır mısınız prens, yemin ederim, o zaman kaçmamış olsaydım kesin öldürürdü.

Prens gocuklu milyoneri özel bir merakla baştan ayağa süzerek:

- Demek onu kızdırmışsınız. Yoksa boş yere size niye kötü davransın ki, dedi.

Mirasın bir milyonluk olması önemli olmakla birlikte, prensi şaşırtan asıl şey, Rogojin'in kendisiyle dertleşmeye istekli görünmesiydi. Rogojin'in arzusu sanki bu konuşmadan hoşlandığından değil de, bir muhatap bulmuş

olmasındandı. Görünüşe bakılırsa, kim olursa olsun onunla bir şeyler konuşmak istiyordu. Hâlâ ateşi var gibiydi ya da en azından durumu normal değildi. Memura gelince, öylece Rogojin’e yapıştı. Nefes almaya cesaret edemiyor, her sözünü yakalayıp sanki pırlanta arıyormuş gibi tartıyordu.

Rogojin:

- Kızmasına kızdı, hem belki de haklıydı, diye cevap verdi. Ama her şeyden çok kardeşim canıma okudu. Annem için bir şey diyemem, ihtiyar bir kadındır; din kitapları okur, kocakarılarla düşüp kalkar. Kardeşim Senka ne derse onu yapar. Peki, niçin bana zamanında haber vermedi?.. Bunun ne anlama geldiğini görüyorsunuz, değil mi? Doğru, ben o zaman şuursuz bir şekilde yatıyordum. Söylediklerine göre telgraf çekmişler. Ama telgraf teyzeme gelmiş. Teyzemse otuz yıldan beri dul, sabahtan akşama kadar hep tımarhanelik kadınlarla vakit geçirir. Rahibe desen, değil… Ama ondan daha beter… Telgraftan korkmuş, açmadan karakola teslim etmiş. Öyle ki, telgraf da bugüne kadar orada kalmış. Yalnız Konev, Vasiliy Vasiliç yardıma yetişti, her şeyi etraflıca yazdı, anlattı… Kardeşim olan o densiz, babamın tabutuna örtülen sırmalı ipek örtünün kenarındaki som altından püskülleri gece kesip almış, “onlar iyi para eder” demiş. İstersem bu davranışlardan ötürü onu Sibirya’ya sürdürürüm ya, neyse… Tanrı versin cezasını. Hey, sen, bostan korkuluğu, diyerek memura seslendi: Kanuna göre bu suçtur, değil mi?

Memur hemencecik:

- Suçtur!.. Suçtur, diye onayladı.

- Bunun için Sibirya’ya sürerler, değil mi?

- Sürerler, sürerler! Hemen Sibirya’ya sürerler!

Rogojin, prense:

- Ailem olacak alçaklar, beni hâlâ sıtmanın pençesinde kıvranıyor, yorgan döşek yatıyor sanıyorlar, dedi. Ama ben ne yaptım?.. Hiç kimseye haber vermeden, gördüğünüz gibi atladım trene, doğruca eve yollandım. Kapıları aç, kardeşim Semion Seminoviç. O hep ölen babama beni kötüler, onun gözünden düşürmek için her haltı yerdi… Buna adım gibi eminim. Evet, şeytana uydum, Nastasya Filippovna denen kadınla düşüp kalkarak babamı kızdırdım. Ama sadece bu kadar… Ben hiç kötü bir insan olmadım…

Memur, öğrenmek isteğiyle yalvarır gibi sordu:

- Nastasya Filippovna yüzünden mi?

Rogojin sabırsızlık içinde:

- Bilmiyorsun işte, diye bağırdı.

Memur zafer kazanmış bir tavırla göğsünü şişirerek:

- Biliyorum, diye cevap verdi.

- Daha neler!.. Dünyada bir tane Nastasya Filippovna yok ya! Hem sana bir şey söyleyeyim mi?.. Ne yapışkan, ne arsız adammışsın sen ya! Bunun gibi yapışkan tipler de hep beni bulur!..

Memur:

- Belki de biliyorum, diyerek telaşlandı. Lebedev bilir! Siz, ekselans, beni azarlıyorsunuz; ama ya ispat edersem? Hani babanız size onun yüzünden kızılcık sopasıyla ders vermek istemişti? İşte bu o Nastasya Filippovna… Aslında onun soyadı Baraşkova'dır; hatta denilebilir ki, soylu bir hanımefendidir… Kendine göre bir prenses. Çiftlik sahibi Afanasiy Ivanoviç Totzkiy ile ilişkisi olduğu söylenir. Adam para babası, bir sürü şirketin ortağı. Bu yüzden General Yepançin'le de çok iyi bir dosttur.

Rogojin gerçekten şaşarak:

- Vay anasını, sen ne adammışsın be, dedi… Tanrı cezanı versin, gerçekten de biliyor yahu!

- Hepsini bilirim! Lebedev her şeyi bilir! Ben, ekselans, yine babanızın ölümünden sonra, Libaçev Aleksaşka ile iki ay dolaştım ve her köşe bucağı bilirim; artık o hâle geldi ki, Lebedev olmadan bir adım atamaz oldu. Şimdi borçlular hapishanesinde yatıyor, o zamansa Armans'ta, Koraliya'yı da tanımak fırsatını bulmuştu, hem daha birçok şeyler öğrenmek fırsatını buldu.

Rogojin kızgınca ona yöneldi:

- Nastasya Filippovna'yı mı? Yoksa onunla Libaçev arasında mı, dedi.

Bu sırada dudakları solmuş ve titremişti.

Memur çabucak toparlanıp aceleyle:

- Hiiiiç! Hiç! Basbayağı bir hiç, diye atıldı. Libaçev hiçbir parayla yanaşamadı! Hayır, o Armans değildir. Burada yalnız Totski var. Her gece Bolşoy ya da Fransız tiyatrosunda kendi locasında oturur. Subaylar tabi aralarında konuşuyorlar; ama onlar da bir şeyi ispat edemiyorlar: "İşte bu o Nastasya Filippovna" diyorlar. Daha sonrasına gelince… Hiç! Çünkü hiçbir şey yok.

Rogojin asık bir yüzle ve daha da somurtarak:

- İşte hepsi de o kadar, diye onayladı. O zaman Zalejev de bana öyle söylemişti. Ben o zaman, prens sırtımda babamın üç yıllık paltosuyla Nevski caddesinden geçiyordum. Nastasya Filippovna ise mağazadan çıkmış, kupa arabasına biniyordu. Beni hemen oracıkta yaktı. Zalejev'le

karşılaştım, Zalejev benden çok daha alımlıdır. O gün de berberden yeni çıkmış gibiydi. Gözünde tek gözlük… Bizse babamın evinde katranlı çizmelerle dolaşmak, sade suyla tuzlu lahana çorbası içmekle ün salmıştık.

Zalejev bana, “O seni aşar, o bir prensestir… Adı Nastasya Filippovna, soyadı da Baraşkova… Totski ile yaşıyor, Totski ise şimdi ondan nasıl kurtulacağını bilmiyor; çünkü artık yaşını başını almış, elli beşinde bir adam. Petersburg’un en güzel kızlarından birisiyle evlenmek istiyor.”

Bu arada bana şöyle bir akıl verdi: “Bu Nastasya Filippovna’yı bugün bile Bolşoy tiyatrosunda, balede görebilirsin, alt kattaki kendi locasında oturur…” dedi. Babamın evinde baleye gitmeyi bir dene de göreyim, hiç dinlemez… öldürür! Bir saatliğine de olsa, yine de gidip Nastasya Filippovna’yı tekrar görmeyi başardım. Sonra da bütün gece gözüme uyku girmedi tabi. Ertesi gün babam bana iki tane her biri beş bin rublelik yüzde beş faizli tahvil verdi. “Bunları götür sat, yedi bin beş yüzünü Andreyevlerin yazıhanesine götür, on bin rubleden geri kalanını da hiçbir yere uğramadan bana getir… seni bekleyeceğim…” dedi. Tahvilleri satmasına sattım, parayı da aldım. Ama Andreyevlerin yazıhanesine uğramadım, doğruca İngiliz mağazasına gittim. Bütün parayla her biri birer ceviz büyüklüğünde pırlanta bir çift küpe seçtim, dört yüz ruble borçlu de kaldım. Fakat soyadımı söyleyince, güvenip bana küpeleri verdiler. Küpelerle doğru Zalejev’e gittim, böyle böyle, dedim, yürü kardeş… Nastasya Filippovna’ya gidelim. Yola koyulduk.

O zaman ayaklarımın altında, önümde, etrafımda ne olup bittiğini hiç hatırlamıyorum. Doğruca onun salonuna girdik, bizi kabul etti. Ben, o zaman kendimi tanıtmadım; yalnız Zalejev, “Parfen Rogojin’den size dünkü karşılaşmanın hatırasına, lütfen kabul buyurunuz.” dedi. Nastasya Filippovna kutuyu açtı, küpelere şöyle bir baktı ve gülümseyerek: “Dostunuz Bay Rogojin’e ilgi ve nezaketinden ötürü teşekkür ediniz.” dedi, selam verdi ve çıktı. Ah, niçin o zaman oracıkta ölmedim! Gitmesine gitmiştim, çünkü: “nasıl olsa sağ dönmem!” diye düşünmüştüm. Her şeyden çok gücüme giden de şu Zalejev’in bütün ilgiyi kendi üstüne çekmesiydi. Boyum kısa, bir hımbıl gibi giyinmiştim. Duruyor, gözlerimi ona dikmiş susuyordum; çünkü utanıyordum. Zalejev ise gayet modern giyinmiş, saçları pomatlı, ondüleli, yüzü kırmızı… kareli kravatı var. Öyle bir dil döküyor, öyle gösteriş yapıyordu ki, herhâlde Nastasya Filippovna onu ben sanmıştır! “Eh…” dedim, “dışarı çıkınca, aklına bir şey koyayım deme, anladın mı?..” Güldü. “Şimdi Semion Parfeniç’e nasıl hesap vereceksin

bakalım?” dedi. Doğrusu, o zaman hemen eve dönmeden kendimi suya atmayı düşündüm. Ama şimdi artık hepsi bir dedim ve enayi gibi eve döndüm.

Memur:

- Aman Tanrım, diye kıvranıyordu, hatta titremeye başlamıştı. Oysa rahmetli, değil on bin, on ruble için adamı hiç acımadan öldürür, tavuk boğazlar gibi boğazlar, diyerek Prense bakıp başını salladı.

Prens merakla Rogojin’i inceliyordu; öbürü de bu sırada daha sararmış gibi görünüyordu.

Rogojin:

- Hem de öldürmüş, diye sürdürdü konuşmasını. Bu konuda senin bir bilgin var mı, ihtiyar, diye prense dikti gözlerini. Zalejev de dilini tutamamış, kime rastladıysa olayı anlatmış. Ardından durumu öğrenen babam, beni kolumdan tuttuğu gibi eve kapattı. Bir saatten fazla öğüt verdi bana. “Şimdilik seni olaylara karşı hazırlıyorum evlat…” dedi. Gece yarısı da vedalaşmaya gelecekti. Ne dersin? Aksakal, Nastasya Filippovna’nın ayaklarına kapanmış, yalvarıp yakarmış… Nastasya Filippovna sonunda kutuyu getirip önüne fırlatmış ve “İşte küpelerin, sakallı!” demiş, “Parfen onları senin gibi bir belalının elinden alıp getirdiğine göre, şimdi onlar benim için on kat daha değerlidir. Parfen Seminoviç’e selam söyle, benim adıma teşekkür et” demiş. Eh, ben de o sıra anamın dualarını alarak Seryoja Protuşin’den yirmi ruble buldum, trene bindiğim gibi Pskov’da aldım soluğu; ama yolda sıtmaya tutuldum, orada kocakarılar beni okuyup üflemeye başladılar. Bense sarhoş sarhoş oturuyordum. Sonra gittim, kalan paramla meyhaneleri dolaşmaya başladım, körkütük sarhoş oldum… Bütün gece sokaklarda yattım, sabahleyin de nöbet başladı. Üstelik geceleyin köpekler oramı buramı ısırıp parçalamışlar. Güç bela ayıldım.

Memur ellerini ovuşturarak:

- Haydi bakalım, şimdi görelim Nastasya Filippovna’yı diye kıkırdadı. Şimdi istesin istediği kadar küpeyi. Şimdi ona öyle küpeler hediye ederiz ki!..

Rogojin:

- Bana bak, bir daha Nastasya Filippovna’nın adını ağzına alacak olursan, Tanrı şahidim olsun, Libaçev’le gezdiğine bakmam, seni çok kötü döverim, diyerek memuru sıkı sıkıya kolundan yakaladı.

- Dövecek olduğunuza göre, beni kovmuyorsunuz demektir! Dövün! Kırbacın da izi kalsın… Hah, işte geldik.

Gerçekten gara giriyorlardı. Gerçi Rogojin gizlice geldiğini söylüyordu ama onu birkaç kişi bekliyordu. Bağırıyor, şapkalarını sallıyorlardı.

Rogojin onlara zafer kazanmış, hatta bir çeşit öfkeli gülümsemeyle bakıyordu:

- Bakın bakın, Zalejev de burada, diye homurdanarak prense döndü. Prens, seni niçin sevdiğimi bilmiyorum. Belki de böyle bir anda karşılaştığım içindir. İşte onunla da karşılaştım -Lebedev'i gösterdi- Ama onu sevmedim işte. Bana gel, prens. Ayaklarından bu pabuçları çıkarır, sırtına en iyisinden bir kürk giydirir, en iyisinden bir frak diktiririm sana… Beyaz ya da ne renk istersen öyle bir yelek alırım, cebini parayla doldururum ve… Nastasya Filippovna'ya gideriz! Gelir misin benimle?..

Lebedev telkin eden coşkulu bir tavırla:

- Dikkat edin, Prens Lev Nikolayeviç, diye söze karıştı. Sakın fırsatı kaçırmayın!.. Sakın!

Prens Mişkin hafifçe yerinden kalktı, elini nazik bir tavırla Rogojin'e uzattı ve sevimi bir tavırla:

- Büyük bir memnuniyetle gelirim, dedi. Beni sevdiğiniz için çok teşekkür ederim. Hatta yetişebilirsem, hemen bugün gelirim. Çünkü size açıkça söyleyeyim, ben de sizi pırlanta küpeler hikâyesini anlatırken sevmiştim. Almak için söz verdiğiniz elbise ve kürk için de teşekkür ederim, çünkü gerçekten de yakında elbise ve kürke ihtiyacım olacak. Paraya gelince, şu anda üzerimde neredeyse bir kapik bile yok.

- Tamam, akşama gel bana, para olacak…

Memur:

- Olacak, olacak, diye haykırdı… Akşama güneş batmadan para olacak!

- Kadınlara karşı ilgi duyuyor musunuz, prens? Baştan söyleyin!

- Ben mi?.. Ha-ha-yır! Ben, şey… Siz belki bilmiyorsunuz, doğuştan hastalıklı olduğum için, kadınlar hakkında hiçbir şey bilmiyorum.

Rogojin:

- Eh, madem öyle, diye bağırdı… Demek ki sen delisin, senin gibileri de Tanrı sever.

Memur:

- Böylelerini Tanrı sever, diye karıştı söze.

Rogojin, Lebedev'e:

- Sen de benimle gel, yazıcı parçası, dedi ve hepsi birden vagondan çıktılar.

Lebedev sonunda başarmıştı. Biraz sonra şamatacı kalabalık, Ascension caddesine doğru uzaklaşıyordu. Prens, Liteynaya tarafına sapmak zorundaydı. Hava rutubetli ve ıslaktı. Gelip geçenlere yolu soran prens, bir araba tutmaya karar verdi.

II

General Yepançin, Liteynaya sokağından az ötede, Spassko-Preobrajenya kilisesinin yanındaki kendi evinde oturuyordu. Altı daireden beşi kirada olan bu birinci sınıf evin dışında, Sadovaya'da da iyi gelir getiren bir evi daha vardı. Bu iki evinin dışında, Petersburg dolayında, epey bir gelir getiren, oldukça büyük bir mülkün de sahibiydi. Ayrıca Petersburg'ta bir de fabrikası vardı. Herkes biliyordu bunu. Şimdi de pek çok önemli şirketin ortağıydı, önemli ilişkileri vardı. Parası, işi ve insanlarla ilişkileri gayet iyi biri gibi görünüyordu general.

Oysa eğitim görmemiş bir asker çocuğu olduğu herkes tarafından bilinirdi. Hiç kuşkusuz bu durum onur veriyordu ona. Ne denli akıllı olsa da, bağışlanabilir bazı küçük kusurları vardı generalin. Bunların incelenmesinden hoşlanmazdı. Akıllılığı ve beceriklililiğine diyecek yoktu. Geri planda kalması gereken bir durumda öne çıkmamayı bilirdi. Pek çok kişi, onun bu sadeliğini ve her zaman yerini bilme özelliğini beğenirdi. Ama bu yargıçlar, yerini bilen şu Ivan Fedoroviç'in içinden neler geçirdiğini bir bilseydiler!

Bu yüzden başından ilginç olaylar da geçmişti. Ama general başına ne gelirse gelsin, neşesinden pek bir şey kaybetmeyen yaradılıştaydı. Üstelik şanslı bir adamdı… Kumarda bile. General, çoğu zaman büyük paralarla oynardı. Kumara karşı düşkünlüğünü saklamak şöyle dursun, bu alışkanlığıyla çevresinde gösteriş bile yapıyordu. Hepsi de zengin kişilerden oluşan bir çevreydi bu. General, gerçek anlamda geniş çevreyi ileriki yıllarda ve aylarda edinecekti. Bu fırsatı bekliyor, yakalayınca da kaçırmamaya niyetleniyordu. Üstelik bu çevreyi edinebilecek olgunlukta ve ustalıktaydı. Elli beş yaş, Rus toplumunda yeni güzelliklerin başlangıcı sayılıyordu. Biraz itici yüzüne rağmen dinç oluşu, ciddiliği generale geleceğin kapılarını açıyor, hayatını mutluluğa boğuyordu. Kısacası her şey generalden yanaydı.

Generalin pırıl pırıl bir ailesi vardı. Gerçi burada her zaman güller açmazdı; ama öyle şeyler vardı ki, general hazretleri onlara çoktandır ciddi olarak kalbinin bütün ümit ve gayelerini bağlamıştı. Hem zaten hayatta ana baba olmaktan daha önemli ve kutsal ne olabilir? İnsan ailesine bağlanmazsa neye bağlanabilir? Generalin ailesi, karısıyla yetişkin üç kızından ibaretti. Çok eskiden, henüz üsteğmenken kendisiyle aynı yaşta olan, hiçbir güzelliği ve eğitimi olmayan bir kızla evlenmişti. Kız drahoma

olarak sadece elli köle getirmişti. General daha sonra, hiçbir zaman erken evlendiği için şikâyet etmemiş, hiçbir zaman bunu talihsiz gençliğinin bir hevesi diye kendine dert etmemişti. Karısından çekinmekle birlikte onu seviyor, hatta saygısını ondan esirgemiyordu. Generalin karısı, pek parlak olmamakla beraber, oldukça eski bir soy olan Mişkin prenslerinden geliyor, soyundan ötürü kendi şahsına saygı besliyordu. Zamanın sözü geçen, varlıklı ve hamiyetli kişilerinden biri, genç prensesin evlendirilmesi işini üstlenmişti. O, genç subaya kapıyı açtı ve onu eliyle itti, oysa ona itilmek değil, bir bakış yeterliydi ve bu hareket boşa gitmezdi! Bazı küçük istisnalar dışında, karı-koca uzun evlilik hayatlarında karşılıklı anlayışlı davrandılar. Generalin karısı, doğuştan prenses ve soyunun sonuncusu olması, belki de kişisel vasıfları yüzünden daha çok genç yaşta yüksek tabaka hanımları arasından kendisine koruyucular bulmasını beceriyordu. Sonradan zengin olunca ve kocasının görevleri dolayısıyla da önem kazanınca, bu yüksek muhitlere bir hayli alıştı.

Generalin üç kızı Aleksandra, Adelaida ve Aglaya son zamanlarda iyice serpilmiş, güzelleşmişlerdi. Üstelik babaları sayesinde iyi de eğitim almışlardı. Anne tarafının soylu olması, babalarının itibarı herkesin onlara imrenerek bakmasını sağlıyordu. Çeyizlerini fazlasıyla düzen kızları gelecekte çok daha avantajlı kılacak bir güzellik daha bekliyordu. O da kızların çok güzel olmalarıydı. Kızların en büyüğü Aleksandra, yirmi beş yaşındaydı. Ortancaları yirmi üç, küçükleri Aglaya ise henüz yirmi yaşına basmıştı ve tam anlamıyla bir afetti; bu yüzden de sosyetede büyük ilgi uyandırıyordu. Ama hepsi bu değildi, her üçü de eğitimleri, zekâ ve yetenekleriyle dikkat çekiyorlardı.

Birbirlerini çok sevdikleri, birbirlerini korudukları da biliniyordu. Hatta iki büyük kızın, evin gözdesi olan küçük kardeşleri uğruna bazı özverilerde bulundukları dahi söyleniyordu. Toplum içinde kendilerini göstermekten hoşlanmak şöyle dursun, gayet alçakgönüllüydüler. Kimse onları kibir ve büyüklük taslamakla suçlayamazdı; ama bu arada onların gururlu olduklarını, kendi değerlerini takdir ettiklerini de bilmeyen yoktu. Büyükleri müzikçi, ortancaları olağanüstü bir ressamdı. Fakat birçok yıl kimse bunun farkında olmadı; onun bu yeteneği ancak son yıllarda, o da bir rastlantı eseri meydana çıkarılmıştı. Kısaca onlar için birçok övgülü şeyler söyleniyordu. Ama kötü söyleyenler de yok değildi. Okudukları kitapların çokluğundan dehşetle söz ediliyordu. Evlenme konusunda aceleci değillerdi; toplumun belli çevrelerine değer veriyorlardı… Ancak pek o

kadar fazla değil. Bu, ayrıca dikkate değer bir şeydi; çünkü babalarının tuttuğu yönü, huyunu, gaye ve isteklerini hepsi biliyordu.

Prens, generalin evinin kapısını çaldığında, saat on bire geliyordu. General ikinci katta oturuyor, elden geldiğince sade olmakla beraber, statüsüne eşit bir dairede oturuyordu. Prense kapıyı resmî elbiseli bir uşak açtı; hemen ilk görüşte kendisine, bohçasına şüpheyle bakan bu adama uzun uzun açıklamalar yapmak zorunda kaldı. Sonunda kendisinin Prens Mişkin olduğunu, bir iş için generali görmesi gerektiğini birkaç defa anlattıktan sonra, hâlâ bu işe akıl erdiremeyen uşak onu generalin çalışma odasının bekleme kısmının tam önündeki küçük hole alarak sabahları bu holde nöbet tutan ve ziyaretçilerin adlarını generale bildiren başka bir uşağa teslim etti. Bu uşak, kırkını geçen, ciddi yüzlü, fraklı birisiydi. Generalin özel odacısı ve habercisiydi, bu sebeple de kendi değerini biliyordu.

Acele etmeden, kasılarak koltuğuna otururken, elinde bohçayla hemen yanı başında bir sandalyeye çöküveren prensi ciddi bir şaşkınlıkla süzerek:

- Bekleme odasında oturun, bohçanızı da burada bırakın, dedi.

Prens:

- Eğer izin verirseniz, burada sizin yanınızda bekleyeyim, orada yalnız canım sıkılır.

- Holde bekleyemezsiniz, çünkü ziyaretçi, daha doğrusu misafirsiniz. Generalin kendisini mi göreceksiniz?

Uşak görünüşe göre onu içeri pek kolay bırakma niyetinde değildi ve daha pek çok soru soracaktı.

Prens:

- Evet, işim var, diye başlayacak oldu.

- Ne işiniz olduğunu sormuyorum. Benim görevim, yalnız sizin adınızı söylemektir. Yazıcı olmayınca da, söylediğim gibi, adınızı içeri bildiremem.

Bu adamın şüpheciliği galiba gittikçe artıyordu. Prens her günkü ziyaretçiler sınıfına hiç mi hiç uymuyordu; gerçi generale hemen her gün, belirli saatlerde her çeşit ziyaretçi gelirdi ama alışkanlığa ve geniş talimata rağmen, odacı büyük bir şüphe içindeydi, bu ziyaretçinin adını içeri bildirmek için yazıcının aracılığı olması gerekliydi.

En sonunda, elinde olmadan:

- Siz gerçekten de yurt dışından mı geldiniz, diye sordu ve şaşırdı.

O, belki, “Siz gerçekten Prens Mişkin misiniz?” diye soracaktı.

- Evet, şimdi trenden indim. Galiba, ben gerçekten de Prens Mişkin miyim diye sormak istediniz ama kibarlığınızdan sormadınız.

Şaşıran uşak:
- Hım!.. diye homurdandı.
- İnanın ki yalan söylemedim, benim yüzümden sorumluluk altına girmezsiniz. Bu kılıkta ve bohçayla oluşuma gelince, bunda şaşacak bir şey yok; şimdilik durumum pey iyi görünmüyor…
- Hım! Biliyor musunuz, benim korktuğum o değil, içeri bildirmek görevimdir, sizi görmeye de yazıcı gelecektir, şayet siz… İşte bütün mesele şayet… İncinmeyin lütfen, bir şey sormak istiyorum: Generalden yardım almak için mi geldiniz?
- Kesinlikle hayır, bundan emin olabilirsiniz. Benim işim başka…
- Beni hoşgörün, bunları şimdi sizi görünce söyledim. Yazıcı da zaten biraz sonra gelecek. Biraz albayla ilgilenmesi gerekiyordu. Onun peşinden şirket yazıcısı da gelecek. Ama biraz bekleyeceğiz.
- Öyleyse çok bekleyeceksem, sizden rica etsem, burada bir yerde sigara içmek mümkün mü? Pipom ve tütünüm yanımda.
Uşak sanki hâlâ kulaklarına inanamıyormuş gibi, küçümseyen bir şaşkınlıkla gözlerini ona çevirdi:
- Si-ga-ra mı, diye sordu. Hayır, burada sigara içmek olmaz, üstelik böyle bir şey düşünmeniz bile ayıp. Hıh… Ne tuhaf!
- Ah, ben bu odada demedim ki, bunu biliyorum, göstereceğiniz bir yere giderdim; çünkü alıştım. Üç saattir içmedim. Ama nasıl isterseniz, biliyor musunuz, atasözü der ki, her yerin kendine göre…
Odacı elinde olmayarak:
- Peki, ben sizi bu durumda nasıl içeri bildiririm, diye homurdandı. Birincisi sizin burada bulunmanız doğru değil, kabul odasında oturmanız gerekir; çünkü ziyaretçi sayılırsınız, yani daha doğrusu misafir, sonra benden hesap sorarlar… Ne o, yoksa bizim evde temelli kalmak niyetinde misiniz, diye eklerken, yan gözle, galiba kendisine bir türlü rahat vermeyen prensin bohçasına baktı.
- Hayır, sanmıyorum. Hatta “kal” deseler de kalmazdım. Ben sadece tanışmaya geldim, hepsi o kadar.
Odacı şaşkın şaşkın ve şüphesi iyice artarak:
- Nasıl? Tanışmaya mı, diye sordu. Peki, neden iş için geldiğinizi söylediniz?
- Ah, hemen hemen iş için! Yani bilmek isterseniz bir işim var, ben de sadece fikir danışmak istiyorum; ama asıl amacım, kendimi size tanıtmaktı.

Çünkü ben Prens Mişkin'im, generalin eşi Yepançina da Mişkin prenseslerinin sonuncusu oluyor, benimle ondan başka da Mişkin yoktur.
Uşak artık büsbütün korkuya kapılarak irkildi:
- Demek üstelik akraba da oluyorsunuz, öyle mi?
- Aslında tam anlamıyla akraba sayılmayız. Bu işi araştıranlar belki biraz şaşıracak ama uzaktan da olsa akrabayız. Birileri “akraba değilsiniz” dese, haksız da sayılmazlar. Bir keresinde Rusya dışındaydım. Bir mektup aracılığıyla generalin eşi Bayan Yepançina'ya başvurmuştum. Fakat nasıl olduysa, mektubuma cevap gelmedi. Sonra buraya gelip kendisiyle yüz yüze görüşmeyi daha uygun buldum. Bunları benden şüphelenmemeniz, sizi ikna etmek için anlatıyorum. Görüyorum ki gözlerinizde hâlâ şüphe ışıkları var. Generale “Prens Mişkin geldi, sizinle görüşmek istiyor” deyin. Ziyaretimin sebebi, kendiliğinden açığa kavuşur. Kabul edeceklerini ümit ediyorum. Bildiğim kadarıyla, generalin eşi soyuna çok önem veren birisi. Ben de soyunun biricik temsilcisi olduğuma göre, benimle seve seve görüşecektir.
Prensin konuşması basit bir konuşma sayılabilirdi; ama bu olayda basitliği ölçüsünde anlamsızlaşıyordu. Tecrübeli odacının da, bir insanın başka bir insanla yapacağı böyle bir konuşmanın uygun, bir misafirinse bir uşakla bu tarzda konuşmasının uygun düşmediğini hissetmemesine imkân yoktu. Uşaklar, efendilerin kendileri hakkında düşündüklerinin tersine, çok daha akıllı olduklarından odacının kafasında iki ihtimal yer aldı: Ya prens kapı kapı dolaşan birisiydi ve mutlaka sadaka istemeye gelmişti… ya da statüsü olmayan bir aptaldı; çünkü aklı ve statüsü olan bir prens, herhâlde oturup bir uşakla özel işleri üzerinde konuşmaya kalkışmazdı. Ne olursa olsun böyle biri için insan boşuna sorumluluk yüklenebilir miydi?
Mümkün olduğunca ısrarla:
- Ama ne olursa olsun, kabul odasına buyurmanız gerekir, dedi.
Prens:
- Fakat orada dursaydım her şeyi anlatamazdım size, diyerek neşeyle güldü. Siz de benim yağmurluğumla bohçama bakarak hâlâ rahatsızlık duyardınız. Yazıcıyı beklemek yerine gidip durumu anlatsanız olmaz mı?
- Sizin gibi bir ziyaretçiyi yazıcı olmadıkça sunamam, üstelik demin kendileri, albay oradayken rahatsız etmememi emrettiler. Gavrila Ardalionoviç ise sunmadan da giriyor.
- Memur mu?

- Gavrila Ardalionoviç mi? Hayır… Şirkette kendiliğinden çalışıyor. Bohçanızı buraya koyabilirsiniz.
- Bunu düşünmüştüm… izin verirseniz. Hem biliyor musunuz, yağmurluğumu da çıkarayım.
- Tabii, yanına yağmurlukla girecek değilsiniz ya…
Ayağa kalkan prens, oldukça hızlı bir şekilde yağmurluğunu çıkardı. Şimdi üzerinde ceketle kalmıştı. Gerçi biraz eskimişti ama oldukça usta bir terzinin elinden çıktığı, ilk görüşte anlaşılıyordu. Ceketinin altındaki yelek de üzerine iyice oturmuştu ve prense yakışıyordu. Yeleğin cebinden sarkan İsviçre yapımı gümüş saat de hemen dikkat çekiyordu.
Gerçi prens bir aptaldı, uşak artık buna karar vermişti; ama yine de generalin odacısı, prens, tabii her nedense, hoşuna gitmekle beraber onunla kendiliğinden konuşmaya devam etmenin bir kabalık olacağını düşündü. Ama diğer taraftan prens onda kesin ve kaba bir şaşkınlık uyandırıyordu.
Prens yine eski yerine otururken:
- Generalin karısı beni ne zaman kabul eder acaba, diye sordu.
- Bu, artık benim işim değil. Ayrı ayrı kabul ediyorlar, ziyaretçiye göre. Terzisini on birde kabul eder, Gavrila Ardalionoviç'i de başkalarından önce kabul ederler, hatta sabah kahvaltılarında bulunmasına izin veriyorlar.
Prens:
- Sizin burada odalar yabancı memleketlerden daha sıcak, diye devam etti. Ama orada da sokaklar bizimkilerden sıcak, evlerinde ise alışkın olmazlarsa Ruslar oturamazlar.
- Soba kullanmıyorlar mı?
- Evet, evet, evleri de başka türlü yapılmış, yani soba ve pencereler.
- Hım! Uzun zaman bulundunuz mu?
- Yaklaşık dört yıl. Ama ben hemen hemen hep bir yerde oturdum, köyde.
- Buraları unutmuşsunuzdur, öyle değil mi?
- Evet, tamamıyla doğru söylüyorsunuz. Şuna inanın ki, bu süre içinde Rusçayı unutmadığıma kendim bile şaşırıyorum. Size itiraf edeyim ki, şu an "Ben Rusçayı hâlâ güzel konuşuyorum. Hayret!.." diye düşünüyorum. Belki de bundan dolayı çenem açıldı, gevezelik ediyorum. Tanrı biliyor, iki günden beri hep Rusça konuşmak istiyorum. Anadilimi o kadar özlemişim ki… Rusça gerçekten güzel bir dil.
- Hım! Daha önce Petersburg'ta yaşamış mıydınız -uşak kendini tutmak istemesine rağmen, böyle saygılı, nazik konuşmayı devam ettirmeden yapamıyordu-?..

- Petersburg’ta mı? Hemen hemen hiç oturmadım, yalnız geçerken uğradığım oldu. Daha önce de burada bilmediğim şeyler vardı. Şimdiyse, söylediklerine göre o kadar çok değişiklik olmuş ki, eskiyi bilenler bile yeniden öğrenmek zorunda kalıyormuş. Burada şimdiki mahkemelere dair çok şeyler anlatıyorlar.

- Hım!.. Mahkemeler. Mahkemelere doğru mahkemeler. Ya orada mahkemeler nasıl, daha adil mi, değil mi?

- Bilmiyorum. Ben bizimkilere dair çok şey duydum. Mesela bizde ölüm cezası yok.

- Orada idam ediyorlar mı?

- Evet. Fransa’da, Lyon’da gördüm. Beni oraya Şnayder götürmüştü.

- Asıyorlar mı?

- Hayır, Fransa’da daha çok başlarını uçuruyorlar.

- Peki, bağırıyor mu?

- Ne gezer! Her şey bir anda oluveriyor. Adamı koyuyorlar… “giyotin” dedikleri geniş bıçaklı bir makine var, ağır, kuvvetli… İşte onun bıçağı düşüyor. Adamın başı o kadar kopuyor ki, zavallı hiçbir şeye zaman bulamıyor. Hazırlıklar çok ağır oluyor. Kararı okuyup mahkûmu giydirerek sehpaya çıkarmaları insanın tüylerini diken diken ediyor! Halk, her yandan koşup geliyor, hatta kadınlar bile… Oysa orada kadınların böyle şeylere bakması hoş görülmüyor.

- Onların işi değil bu.

- Tabii!.. Çok korkunç. Suçlu, Lergo adında zeki, korkusuz, yaşlı bir adamdı. Ama işte size söylüyorum, ister inanın ister inanmayın, sehpaya çıkarken ağlıyordu; yüzü de kâğıt gibi olmuştu. Böyle şey olur mu? Korkunç değil de nedir? Peki, korkudan kim ağlar? Çocuk değilse, hiçbir zaman ağlamamış kırk beş yaşında bir adamın ağlayabileceğini aklıma getirmemiştim. Ya insanın ruhu o zaman ne hâle geliyor, ne beklenmedik ürpertiler geçiriyor? İnsan ruhuna küfürden başka bir şey değildir bu! Kutsal Kitap’ta “Öldürme” denmiş, o öldürdü diye onu da öldürmek mi gerekiyor? Hayır, böyle şey olmaz. Bunu göreli bir ay oluyor, şimdi hâlâ gözlerimin önünde canlanıyor. En az beş kere rüyama girdi. Bu olaylardan o kadar çok etkilendim ki…

Prens bunları anlatırken coşmuş, konuşması eskisi gibi sakin olmakla beraber, solgun yüzü hafifçe kızarmıştı. Odacı öyle ilgilenmişti ki, galiba ayrılmak istemiyordu; kim bilir, belki o da hayali geniş bir insandı.

- Adamın başı uçtuğu zaman çektiği acının az oluşu iyi, dedi.

Prens ateşli ateşli:

- Biliyor musunuz ne, diye atıldı. Siz işte bunu fark ettiniz, sizin gibi herkes de bunu fark ediyor; makine, giyotin de bunun için icat edilmiş. Daha o zaman aklıma şöyle bir düşünce gelmişti: Bundan daha kötüsü olabilir mi?.. Belki gülünç, gülünç olduğu kadar da yabanice, göreceksiniz; ama hayal gücünüz biraz genişse anlayabilmeniz pekâlâ mümkün olacaktır. İsterseniz, işkence konusunu getirin gözünüzün önüne. İşkencenin verdiği acı, vücutta ve ruhta açılan derin yaralar insanı bitirir. Aslında belki de ruhunuzda duymayabilirsiniz fakat vücutta açtığı yaralar ölene dek sürecektir. Bir saat veya on dakika sonra, bilemediniz şimdi öleceğinizi hissetmeniz nasıl bir duygu, düşünebiliyor musunuz? Çekilecek acıların en güçlüsü ve yakıcısıdır. İşte başını tam bıçağın altına koyuyorsun ve onun vızıldayarak aşağıya doğru kaydığını duyuyorsun. İşte bu çeyrek saniye her şeyden korkunçtur. Biliyor musunuz?.. Bu benim hayalim değil, birçok kişi böyle söylüyor. Ben buna o kadar inanıyorum ki, doğrudan kendi düşüncemi size söyleyebilirim. Bir insanı öldürdüğü için öldürmek, işlenen suçla kıyaslanamayacak kadar büyük bir suçtur. Karar gereğince öldürmek, haydutların öldürmesinden daha korkunçtur. Haydutların geceleyin ormanda bıçaklayarak veya başka şekilde öldürdükleri birisi son ana kadar muhakkak kurtulmayı ümit eder. Boğazı kesildiği hâlde henüz kurtulmayı ümit eden, kaçan yahut yalvaran insanlara rastlandığı örneklerle görülmüştür. Oysa burada ölümü on kat daha kolaylaştıracak son umudu yıkıyorlar. Ortada bir karar vardır, kaçma, kurtulma umudu yok olmuştur. Hiçbir şey yapamamanın, umutsuzluğun acısı da her acıdan daha güçlüdür. Bir eri savaş meydanında topun karşısına dikin ve onun üzerine ateş edin, o hâlâ ümidini kaybetmez; ama aynı ere ölüm kararını okursanız, herhâlde ya aklını oynatır ya da ağlar. Böyle bir şeye insan tabiatının aklını oynatmadan katlanabileceğini kim söylemiş? Böyle çirkin, boş, faydasız bir harekete ne gerek var? Belki de kendisine ölüm kararını okudukları, sonra da, “Haydi git, seni affettiler” dedikleri insanlar da vardır, işte böyle bir insan duygularını anlatabilirdi sanırım. Bu acıdan ve bu korkunç şeyden İsa da dem vurmuştur. Hayır, bir insana karşı böyle şey yapılmaz!

Odacı, gerçi bütün bunları prensin ifade ettiği gibi anlatamazdı ama ne demek istediğini anladı; bu, onun yumuşayan yüzünden de anlaşılıyordu.

- Hâlâ sigara içmek istiyorsanız, acele edin lütfen, dedi. Çünkü bakarsınız birden sizi çağırıverir.

Sizse ortada yoksunuz. Şurada, merdiven altında bir kapı var, görüyor musunuz?.. Kapıdan girin, sağda küçük bir oda vardır, orada içebilirsiniz; ancak havalandırma penceresini açın. Çünkü biliyorsunuz, kurallar…

Ancak, prens sigara içmeye gidemeden hole elinde kâğıtlarla bir genç girdi. Odacı, gencin büyük bir saygı içinde kürkünü çıkarmasına yardım etti. Genç adam yan gözle prense baktı.

Odacı:

- Bu, Gavrila Ardalionoviç, diye ciddi ve samimi bir tarzda konuşmaya başladı. Prens Mişkin, hanımefendinin akrabası olduklarını söylüyorlar, trenle Rusya dışından gelmiş, elinde de bohça, ancak…

Ondan sonrasını prens işitmedi. Çünkü odacı fısıldayarak konuşmaya başlamıştı. Gavrila Ardalionoviç dikkatle dinliyor ve merakla prensi süzüyordu, sonunda dinlemekten vazgeçti, sabırsız bir hareketle ona yaklaştı…

Kibar ve nazik bir tavırla:

- Siz Prens Mişkin misiniz, diye sordu.

Kibar olmaya çalışan bu genç adam, yirmi sekiz yaşlarında gösteriyordu. Oldukça da yakışıklı ve hoş bir vücut yapısına sahipti. Sakal yüzüne oldukça yakışmıştı, gözlerinden zekâ fışkırıyordu. Gülümsemesi, nezaketinin yanında ince kalıyordu. Gülümserken inci gibi düzgün ve bakımlı dişleri kendini hemen belli ediyordu. Fakat bütün neşesi, canlılığı ve saflığına rağmen donuk ve hep kuşku kokan bir bakışı vardı.

Prens nedense: “Yalnızken herhâlde böyle bakmıyor, belki hiçbir zaman da gülmüyordur…” diye geçirdi içinden.

Prens daha önce odacıya, ondan önce de Rogojin’e anlattıklarını bir çırpıda ona da anlattı. Gavrila Ardalionoviç bu sırada bir şeyler hatırlar gibi oluyordu.

- Bir yıl, belki de daha yakın bir zaman önce galiba İsviçre’den Yelizaveta Peokofyevna’ya mektup gönderen siz misiniz, diye sordu.

- Evet, efendim.

- Öyleyse, sizi burada tanıyorlar ve herhâlde tanıyacaklar. Siz generali mi göreceksiniz? Hemen kendilerine durumu ileteyim, efendim… Şimdi müsait olacaklar. Ancak siz… Kabul odasına buyursaydınız. Niçin burada oturuyorlar, diye sert sert çıkıştı odacıya.

- Söylediğim gibi, kendileri istediler…

Bu sırada birden çalışma odasının kapısı açıldı ve elinde evrak çantası olan bir subay, yüksek sesle konuşup selam vererek odadan çıktı.

Çalışma odasından bir ses:

- Gavrila neredesin, diye bağırdı, gel bakalım buraya!

Gavrila Ardalionoviç, prensi başıyla selamladı ve çabucak çalışma odasına gitti.

Bir iki dakika sonra kapı yine açıldı ve Gavrila Ardalionoviç'in çınlayan sevimli sesi duyuldu:

- Prens, buyurun!

III

General Ivan Feodoroviç Yepançin, çalışma odasının ortasında durmuş, içeri giren Prense büyük bir merakla bakıyordu, hatta ona doğru iki adım attı. Prens yaklaştı ve kendini tanıttı.

General:

- Evet efendim, diye cevap verdi. Size ne gibi bir yardımım dokunabilir?

- Acele hiçbir işim yok; amacım sadece sizinle tanışmaktı. Ne gününüzü, ne de emirlerinizi bilmediğim için, rahatsız etmek istemezdim… Ama kendim de az önce trenden indim… İsviçre'den geliyorum.

General hafifçe gülümseyecek oldu ama düşündü, vazgeçti, misafirini bir daha baştan ayağa kadar süzdü. Sonra ona bir sandalye gösterirken, kendisi de yerine oturdu ve sabırsız bir bekleyiş içinde prense döndü. Ganya, çalışma odasının bir köşesinde yazı masasının önünde duruyor ve kâğıtları gözden geçiriyordu.

General:

- Tanışmalar için genellikle zamanım çok dar, dedi. Ama pek tabii, bir maksadınız olduğuna göre…

Prens, onun sözünü keserek:

- Zaten, ziyaretimde özel bir neden arayacağınızı hissetmiştim, dedi. Ama inanın ki, tanışmak zevkinden başka şahsi hiçbir maksadım yok.

- Tanışmak, tabii benim için de büyük bir zevk ama hep eğlence ile zaman öldürecek değiliz ki. Bazen biliyor musunuz, insanın işi gücü de olur… Üstelik de ben şimdiye kadar aramızda bir ilişki, yani bir sebep göremiyorum…

- Sebep yok, şüphesiz, bir bağ, tabii az. Çünkü benim Prens Mişkin olmam, karınızın bizim soydan gelmesi, elbette bir sebep değildir. Bunu çok iyi anlıyorum. Ama yine de göstereceğim sebep bundan ibarettir. Dört yıldır Rusya dışındaydım, giderken de aklım pek başımda değildi. O zaman da bir şey bilmiyordum, şimdi ise daha çok. İyi insanlara ihtiyacım var; hatta bir işim de var ama nereye başvuracağımı bilmiyorum. Henüz Berlin'deyken "Onlar akraba sayılırlar, onlardan başlayayım; belki de, birbirimize faydalı oluruz, onlar bana, ben onlara, yani şayet iyi insanlarsa." diye düşünmüştüm. Duyduğuma göre siz iyi insanmışsınız.

General şaşırarak:

- Çok teşekkür ederim, dedi. İzninizle sorabilir miyim, nerede kalıyorsunuz?

- Henüz bir yerde kalmıyorum.
- Demek ki trenden doğruca bana geldiniz? Hem de… Eşyanızla?
- Yanımda eşya olarak çamaşır bohçasından başka bir şey yok; ben onu hep elimde taşırım. Bir otel odası akşamleyin de bulabilirim.
- Otelde kalma niyetindesiniz demek?
- Evet, bir otelde kalmayı düşünüyorum.
- Sözlerinize bakarak, dosdoğru bende kalmak niyeti ile geldiğinizi sanmıştım.
- Olabilirdi ama kendiniz davet etseydiniz. Bense davet bile etseniz, kalmazdım, yani herhangi bir sebeple değil… Benim huyum budur. Ayrıca ilkeli olmayı ve öyle davranmayı seven bir yapım var.
- Eh, öyleyse sizi davet etmediğim veya etmeyeceğim için üzülmeme gerek yok. İzin verin de prens, her şeyi bir defada halledelim. Biraz önce aramızda akrabalık diye bir şeyin lâfının bile olamayacağı hususunda anlaştığımıza göre, gerçi bu benim için pek lehte bir şey olurdu, öyleyse…
- Öyleyse, ben de burada duramam, kalkıp giderim, diyen prens, beklemediği bir tavır ve soğukluk sergileyen generalin karşısında sağlam durmayı planladı. Durumu hiç de iç açıcı değildi; ama o buna rağmen gülmeye, neşeli olmaya çalışıyordu. General hazretleri, buranın örfünü, geleneklerini, nasıl davranılması gerektiğini bilmiyorum. Buna rağmen bu tip şeylerin aramızda problem olmayacağını, bu işin ikimizin arasında biteceğini düşünüyordum. Ama ne yapalım olmadı, belki de böyle olması daha iyi. Zaten mektubuma da cevap alamamıştım. Durum gösteriyor ki, burada yapacak hiçbir şeyim kalmadı, boşuna zamanınızı çalmayayım. Hoşça kalınız general. Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın beni.

Size yemin edebilirim ki, prensin bakışı o kadar okşayıcı, gülümseyişi de o kadar temizdi ki, general birden durdu ve misafirine ansızın başka bir şekilde baktı; bakışı bir anda tamamıyla değişmişti.

Hemen hemen büsbütün başka bir sesle:

- Biliyor musunuz prens, ben yine de anlamıyorum; ama belki, isterseniz durun bir saniye, belki eşim de soydaşını görmek ister.
- Tabi, zamanım var; benim zamanım bana aittir (bunun üzerine prens, hemen yuvarlak şapkasını masaya koydu). İtiraf ederim, ben de Yelizaveta Prokofyevna, belki mektup yazdığım için hatırlar demiştim. Demin dışarıda beklerken uşağınız, yoksulluğum için bir şey istemeğe geldiğimden şüphe etmişti; bu konuda demek ki,emirleriniz kesin ama inanın böyle bir şey için

gelmedim, maksadım sırf insanların arasına katılmak. Ama galiba sizi sanırım, biraz işinizden alıkoydum, bu da beni üzüyor.

General, neşeli bir gülümseme ile:

- Prens, biliyor musunuz, kanım kaynadı size. Gerçekten dürüstseniz, gerçek yüzünüz bu ise sizinle tanışmak benim için dünyanın en güzel şeyi olacak. Belki öğrenmişsinizdir. Ben bir işadamıyım. Günlerim dolu dolu geçiyor, öyle ki bazen başımı kaşıyacak zamanım bile olmuyor. Şu an işlerimle uğraşıyorum, ardından görevimin başında olacağım. Ama u arada sizinle tanışmak ve ilgilenmek hayatımın hoş anlarından biri olacak. Anladığım kadarı ile eğer izlenimlerim beni yanıltmıyorsa, siz iyi bir eğitim ve terbiye almış birisiniz. Bu arada bir şey daha sormak istiyorum sakıncası yoksa: Yaşınız kaç prens hazretleri?

- Yirmi altı.

- Deme! Bense daha genç sanmıştım sizi.

- Evet, yüzümün daha genç göründüğünü söylüyorlar, işinize engel olmamaya gelince, bunu da öğrenir ve anlarım, çünkü ben de bir kimseye engel olmaktan hoşlanmıyorum… Ve artık sanırım ki görünüşe göre… Durumlarımız bakımından, belki de birleştiğimiz noktalar çok olmaz ama biliyor musunuz, bu düşünceye kendim de inanmıyorum, çünkü birleşilen noktalar olmadığı sanılırsa da onlar vardır… İnsanlar mizacen tembel oldukları için, kişilikleri kabaca sınıflandırırlar ve aralarında bir ilişki bulamazlar. Ama galiba ben sıkıcı bir konuyu ele aldım? Siz, sanki şey..

- İki şey sormak istiyorum: Sizin şu anda bir geliriniz var mı? Yoksa bir işe girmek niyetinde misiniz? Özür dilerim, ben böyle…

- Rica ederim, sorunuzu anlıyor ve takdir ediyorum. Şimdilik bir gelirim yok, bir işim de yok, gerekirse gireceğim. Param da başkasınındı, yanında tedavi gördüğüm ve okuduğum Profesör Şnayder vermişti, hem tam buraya gelmeme yetecek kadar verdi, öyle ki şimdi, mesela cebimde yalnız birkaç kapik kaldı. Doğrusunu söylemek gerekirse bir iş peşindeyim, bu konuda akıl danışmak isterdim.

General:

- Söyleyin, şimdilik ne ile geçinmek niyetindesiniz, hem ne düşünüyorsunuz, diyerek sözünü kesti.

- Herhangi şekilde çalışmak isterdim.

- O, siz filozofsunuz; bununla beraber… herhangi bir yeteneğiniz var mı, yani insanın günlük yiyecek ekmeğini kazanabilecek bir şey? Yine özür dilerim…

- Ah, özür dilemeyin. Hayır, sanırım özel bir yeteneğim yok; hatta aksine, çünkü ben hasta bir insanım ve doğru dürüst okuyamadım. Günlük ekmeğe gelince, sanırım ki…

General yine sözünü kesti ve sorguyu sürdürdü. Prens, daha önce anlatılanları yine anlattı. Meğer general, ölü Pavlişçev'e dair bir şeyler duymuş, hatta kendisini de tanıyormuş. Prens, Pavlişçev'in tahsil ve terbiyesi ile niçin ilgilendiğini kendisi de açıklayamıyordu; bununla beraber, belki de basbayağı rahmetli babasının dostu olduğu için bunu yapmıştı. Prens, henüz küçük bir çocuk iken anasız babasız kalmıştı. Köy havasına ihtiyaç gösterdiği için bütün ömrünü köylerde geçirmiş, oralarda büyümüştü. Pavlişçev onu çiftlik sahibi yaşlı kadın akrabalarına emanet etmişti; onun için önce kadın, daha sonra erkek öğretmen tutulmuştu. Prens, geçmişinde yaşadığı her şeyi bugünkü gibi hatırladığını ama tam anlatmaktan aciz olduğunu söyledi. Başı sara hastalığı ile beladaydı. Bu hastalık onu sersemletiyor, tam bir budala yapıyordu -budala sözü prensin kendi ağzından çıkmış ve bunu normal bir sözmüş gibi kullanmıştı… Sonunda bir gün Pavlişçev, Berlin'de ünlü İsviçreli Profesör Şnayder'e rastlamış, durumu ona açmıştı. Profesör, kendi usulü olan soğuk su ve jimnastikle budalalığı, akıl hastalıklarını tedavi ediyor, genellikle ruhi gelişmesini de üzerine alıyordu; Pavlişçev'in kendisini, beş yıl kadar önce onun yanına gönderdiğini, kendisinin de, iki yıl önce hiçbir vasiyette bulunmadan ansızın öldüğünü; Şnayder'in daha iki yıl kadar bakıp tedavi ettiğini, tedavide başarılı olmadığını ama birçok yardımda bulunduğunu; sonunda kendi isteği ve karşılaştığı bir durum yüzünden kendisini Rusya'ya gönderdiğini anlattı.

General, çok şaşırmıştı:

- Rusya'da kimseniz, hiç kimseniz yok mu, diye sordu.

- Şimdilik kimsem yok… Ama ümit ediyorum… Üstelik bir mektup aldım…

General mektup sözünü duymayarak:

- Hiç olmazsa bir şey okudunuz mu, hastalığınız mesela herhangi bir dairede kolay bir görev almanıza engel olur mu?

- Ah, sanırım engel değildir. Ben de bir görev almak isterdim, çünkü bir işte yeteneğim olup olmadığını kendim de merak ediyorum. Okumaya gelince: aralıksız tam dört yıl okudum, gerçi tabii bir okuma değildi, onun sistemi içinde yetiştim, bu arada pek çok Rusça kitap okudum.

- Rusça kitap mı? Demek ki okuma yazmanız var; yanlışsız yazı yazabiliyorsunuz?

- Ah, çok iyi yazarım.

- Çok iyi, peki yazınız güzel mi? Prens ateşli ateşli:

- Güzeldir. İşte bu alanda galiba büyük bir yeteneğim var. Kaligraf olduğumu söyleyebilirim. Bana izin verin de, tecrübe için bir şey yazayım, dedi.

- Lütfedersiniz. Hatta buna ihtiyaç da var. Sizin bu ataklığınız hoşuma gidiyor prens, yemin ederim ki pek sevimlisiniz.

- Öyle güzel yazı takımlarınız, hem o kadar çok kaleminiz var ki, ne güzel kalem, ne kalın bir kâğıt… hem çalışma odanız da ne güzel! İşte bu manzarayı biliyorum. Bu bir İsviçre manzarası… Eminim ki ressam bunu doğaya bakarak yapmıştır, hem bu yeri gördüğüme de eminim. Bu Uri Kantonu'nda…

- Gerçi buradan alınmışsa da, mümkündür. Ganya, prense kâğıt verin. İşte kâğıt, kalem, bu masaya buyurun. Bu ne, diye sordu general, Ganya'ya… Ganya bu arada çantasından oldukça büyük bir fotoğraf, bir kadın fotoğrafı çıkarmış ve generale uzatmıştı. Vay, Nastasya Filippovna'ymış yahu? Sana kendisi mi gönderdi, kendisi mi, diye heyecanlı bir sesle ve merakla Ganya'ya soruyordu.

- Demin kendisini tebrik etmeye gittiğim zaman… Ben resmini isteyeli çok oluyor. Bilmem ki, böyle bir günde hediyesiz gittiğimi ima için mi yaptı, nedir, diyerek Ganya, tatsız tatsız gülümsedi.

General, emin bir sesle:

- Yo, hayır, diyerek onun sözünü kesti, ne tuhaf düşüncelerin var! Ne diye ima etsin… Hem öyle bir şeye meraklı bir kadın değil. Ayrıca ne armağan edebilirsin ki? Bunun için çok para gerek! Belki bir portre? Hem, sırası gelmişken senden bir portre istemiş olmasın?

- Hayır, henüz istemedi, belki hiçbir zaman da istemeyecektir. Ivan Feodoroviç, tabii, bu akşamki çağrıyı hatırlıyorsunuzdur? Siz, ayrıca çağırılanlardansınız.

- Hatırımda, hatırımda, tabii gideceğim. Hatırlamamaya imkân var mı? Doğum günü, yirmi beş yaşına basıyor! Hım… Biliyor musun, Ganya, oldu olacak sana açayım… Hazırlan. Afanasiy Ivanoviç bana bu gece evinde son sözü söyleyecek, evet veya hayır. Bak, haberin olsun!

Ganya birden öyle bozuldu ki, hatta sarardı.

- Bunu kesin olarak söyledi mi, diye sorarken sesi titrer gibi oldu.

- Üç gün önce söz verdi. İkimiz de öyle yapıştık ki, artık cevap vermek zorunda bıraktık. Ama zamanı gelinceye kadar sana açmamamızı rica etti.

General dikkatle Ganya'yı gözden geçiriyordu; Ganya'nın bozulması, galiba hoşuna gitmemişti.

Ganya, telaşlı ve kararsız bir sesle:

- Ama kendisi bu işe bir karar verinceye kadar bana tam bir karar serbestîsi verdi, o zaman bile son söz bana ait olacak…

General birden ürkerek:

- Yoksa sen… Yoksa sen… diye bağırdı.

- Ben hiç.

- Rica ederim, bize ne yapmak istiyorsun?

- İyi ama ben reddetmiyorum ki. Belki gerektiği gibi ifade edemedim…

General, öfkesini gizlemeye bile gerek görmeyerek:

- Bir de reddedeceksin ha, diye homurdandı. Burada artık mesele senin reddetmende değil, senin hazırlanmış olmanda, onun sözlerini kabul ederken göstereceğin haz ve sevinçte… Evde işler nasıl?

- Evde ne olacak? Orada her şey benim irademe bağlı, ancak babam, her zamanki gibi saçmalıyor ama zaten terbiyesizin biri oldu çıktı. Hatta onunla konuşmuyorum bile ama avucumun içinde tutuyorum, işin içinde annem olmasaydı, çoktan kapı dışarı ederdim. Annem tabii durmadan ağlıyor; kız kardeşim kızıyor, bense onlara doğrudan kaderimin bana ait bir şey olduğunu, evde de beni dinlemeleri gerektiğini söyledim. Hiç değilse annemin önünde kız kardeşime bunları kesin olarak söyledim.

General omuzlarını hafifçe kaldırıp kollarını açarak düşünce içinde:

- Bense azizim, anlayamamakta devam ediyorum, diye konuştu. Nina Aleksandrovna da demin gelmişti, hatırlıyor musun? Ah vah edip duruyor. "Ne oluyorsunuz?" diye sordum. Öyle anlaşılıyor ki onlar bir şerefsizlik görüyorlar. İzninizle sorayım, bunda ne gibi bir şerefsizlik var? Nastasya Filippovna'yı kim suçlayabilir yahut hakkında herhangi bir şey söyleyebilir? Yoksa Totski ile oturduğu mu bir suç? Doğrusu çok saçma bir düşünce bu… Annen onun için, "Kızımın arkadaşlık etmesini istemeyeceğiniz, biri" diyor. Bak şu Nina Aleksandrovana'nın söylediği lafa. Yani nasıl oldu da anlayamadı demek istiyorum.

Ganya söz bulmakta zorluk çeken generale:

- Kendi durumunu demek istiyorsunuz, değil mi, dedi. Anlamasına anlıyor, efendim. Annemin kusuruna bakmayın. Zaten ben başkalarının işine burnunu sokmamasını söyleyerek gerekeni yaptım. Şu an her şey

yolunda. Daha doğrusu öyle görünüyor. Ama henüz son söz söylenmiş değil. Fakat içimden bir his, fırtınanın her an kopabileceğini söylüyor. Zaten bu akşam bu konu açılacak, herkes eteğindeki taşları ortaya dökecek. İyi şeyler olmazsa kimse şaşırmasın.

Prens, bir köşede oturmuş kaligrafi ile uğraşırken, bütün bu konuşmayı duyuyordu. İşini bitirdi, masaya yaklaştı ve elindeki kâğıdı uzattı.

Portreye dikkatle ve merakla baktıkta sonra:

- Demek Nastasya Filippovna bu imiş, diye mırıldandı. Şaşılacak kadar güzel, dedi ve hemen ateşli bir sesle ekledi: Portre gerçekten bulunmaz güzellikte bir kadına aitti. Pek sade ve zarif bir modele göre dikilmiş siyah ipekli bir elbise ile fotoğraf çektirmişti. Koyu kumral saçları, sade bir şekilde ve evdeymiş gibi taranmıştı. Gözleri koyu mavi, alnı düşünceli, yüz ifadesi şehvetli ve galiba gururlu idi. Yüzü biraz zayıftı, belki de solgundu…

Ganya ile general, prense hayretle baktılar…

General:

- Nastasya Filippovna ne demek! Nastasya Filippovna’yı da mı tanıyorsunuz, diye sordu.

Prens:

- Rusya’ya geleli henüz bir gün bile olmadı ama böyle güzeller güzeli birini tanıyorum.

Ve hemen oracıkta, Rogojin’le karşılaşmasını, onun hikâyesini anlattı.

Prensin hikâyesini büyük bir merakla dinleyen general, inceleyici gözlerle Ganya’yı süzdükten sonra:

- İşte yeni bir, diyerek yine telaşa kapıldı.

Ganya da biraz telaşlanarak:

- Herhâlde kepazelikten başka bir şey değildir, diye homurdandı. Tüccar oğlu gönül eğlendirmek istiyor. Ona dair bir şeyler duymuştum.

- Evet dostum, ben de duymuştum… diye atıldı general. Daha o zaman, küpelerden sonra, Nastasya Filippovna bütün o gülünç hikâyeyi anlatmıştı. Ama şimdi mesele başka… Belki işin içinde milyon ve şehvet gizleniyor. Diyelim ki çirkin bir arzu ama yine de arzunun yeri var, ama kafaları dumanlanınca bu bayların neler yapabileceklerini bilmeyen yoktur… Hım!.. Saçma bir şey yapmasa bari, diye general düşünce içinde sözünü bitirdi.

Ganya:

- Siz milyondan mı korkuyorsunuz, diyerek sırıttı.

- Sen korkmazsın tabi?..

Ganya birden prense dönerek:

- Sizin görüşünüz nasıl, prens? O ciddi bir insan mı, yoksa sadece budalanın biri mi? Yani sizin düşünceniz nedir?

Ganya bu soruyu sorarken ruhunda bir şeyler oluyordu. Sanki kafasında yeni ve özel bir düşünce parlamış ve sabırsızlıkla gözlerinde tutuşmuştu. İçlilikle ve temiz yürekle telaşa kapılan general de yan gözle prense baktı ama onun vereceği cevaptan çok bir şey beklemiyor gibiydi.

Prens:

- Nasıl söylemeli bilmem ki, diye cevap verdi. Öyle anladım ki, o çok şehvetli bir insan, hatta bu şehvet hastalıklı bir şey. Ama kendisi de henüz hasta gibi. Petersburg'a gelişinin ilk gününde, sanırım yine yatağa düşecektir; ayrıca kendini içkiye verirse…

General bu düşünceye saplanarak:

- Öyle mi? Siz öyle mi anladınız, diye sordu.

- Evet, öyle anladım. Ganya, generale gülümseyerek:

- Ama buna benzer şeyler birkaç gün içinde değil, daha akşam olmadan da olabilir, dedi.

General:

- Hım!.. Tabii… Olabilir ama o zaman her şey Nastasya Filippovna'nın o sırada aklına esebilecek çılgınca düşüncelere bağlı olacaktır, dedi.

- Ama bazen siz onun nasıl bir kadın hâline geldiğini bilirsiniz?

Sinirleri büsbütün bozulan general:

- Yani nasıl bir hâl, diye atıldı yeniden. Bana bak, Ganya… Lütfen bugün ona fazla itirazda bulunma ve gayret et, şöyle… Kısacası sempatik görünmeye çalış. Hım!.. Niye öyle ağzını çarpıtıyorsun? Bana bak, Gavrila Ardalionoviç, sırası gelmişken, hem de tam sırası gelmişken söyleyeyim: Biz niçin uğraşıyoruz? Anlıyor musun, bu işe bağlı olan kişisel çıkarımı çoktan garanti altına aldım; öyle veya böyle, bunu kendi çıkarıma uygun olarak hallederim. Totski kesin kararını verdi, öyleyse ben de tamamıyla eminim. Durum bu olunca, anlıyorsun ki, tek amacım sana iyilik yapmak. Kendin kararını ver, bana güveniyor musun, güvenmiyor musun? Aynı zamanda seni şey… Sözün kısası, akıllı bir insansın, ben de sana güvendim… Bu olayda ise… Bu… Bu…

Ganya yine kelime bulmakta zorluk çeken generale yardım ederek:

- Bu en önemlisi, dedi. Aynı zamanda dudaklarını, artık gizlemek istemediği zehirli bir gülümsemeyle büzdü.

Sanki generalin bakışlarından bütün düşüncelerini okumak ister gibi, ateşli bakışlarını onun gözlerine dikti. Generalin kan beynine sıçradı, parlayıverdi. Sert sert Ganya'ya bakarak:

- Elbette, en önemlisi akıldır, diye onayladı. Hem gülünç adamsın sen, Gavrila Ardalionoviç! Anladığıma göre, bir hâl çaresi bulmuş gibi, bu tüccar oğlunun ortaya çıkmasına sevinmiş görünüyorsun. İşte burada, ta başlangıçtan beri, mantıkla hareket etmek gerekirdi. Bunu anlamalısın, her iki tarafa karşı da dürüst davranmam gerekirdi. Aslında kimseyi zor durumda bırakmamak için bize önceden haber vermeliydin, bunu yapmak için bol bol zamanın vardı. Hatta şimdi bile zamanın var -general, önemle kaşlarını kaldırdı- yani birkaç saat kalmış olmasına rağmen… Anladın mı? Anladın mı? Gerçekten istiyor musun, istemiyor musun? İstemiyorsan söyle, o zaman güle güle deriz. Kimse sizi tutmuyor, Gavrila Ardalionoviç, kimse sizi zorla kapana kıstırmak istemiyor, yani burada bir kapan görüyorsanız, demek istiyorum.

Ganya yavaş ama kesin bir sesle:

- İstiyorum, diye cevap verdi, gözlerini yere indirdi ve somurtarak sustu.

Ganya'nın davranış ve hareketleri generali yatıştırmış ve huzura kavuşturmuştu. İlk önce kızmış, bunun sonucunda kırıcı olmuştu. Tabi yaptıklarına pişmanlık duymuştu ama sözler ağzından dökülmüştü bir kez. General, sanki yeni görmüş gibi dik dik Prens Mişkin'e bakmıştı. Henüz yeni tanıdığı prensin orda olması ve her şeyi duyması telaşlandırmıştı generali. Fakat prensin dürüstlüğü, doğallığı onu rahatlatmaya yetti de arttı bile.

General, prensin verdiği yazı örneğine bakarak:

- Vay, diye bağırdı. Bu bir örnek! Hem de az bulunur bir örnek. Bak bakalım Ganya, bak hem nasıl bir yetenek!

Prens kalın parşömen kâğıt üzerine, Orta Çağ Rus harfleriyle:

"Alçak gönüllü Izhip Pafnutiy buraya parmak bastı." diye yazmıştı.

Prens büyük bir memnuniyetle:

- İşte bu, diye açıkladı, XIV yüzyıl elyazmasından fotokopisi alınmış rahip Pafnutiy'nin kendi el yazısıdır. Onlar, yani bizim şu eski rahip ve başrahiplerimiz, çok güzel yazı yazıyorlardı, hem bazen ne büyük bir zevk ve gayretle yazıyorlardı! Sizde hiç olmazsa Pogodin basımevinin bir kitabı yok mu? Sonra burada başka harflerle yazdım. Bunlar geçen yüzyılda sokak yazıcılarının kullandığı ve onların örneklerinden (bu örneklerden bende bir tane vardı) alınmış yuvarlak, iri Fransız harfleridir. Kabul etmelisiniz ki

onların da kendilerine göre gurur ve şerefleri var. Ben, Fransız karakterini Rus harflerine çevirdim, sonuç başarılı oldu, oysa bu iş pek güçtür. İşte çok güzel ve orijinal bir yazı örneği daha, işte şu cümle: “Gayret her şeyi yener”. Bu, Rus el yazması, yazıcılara, daha doğrusunu isterseniz, askerî yazıcılara özgü bir yazı… Önemli kimselere resmî bir yazı böyle yazılır. Yine aynı harfler, mükemmel, kara kara yazılmıştır; ama umulmaz bir zevk vardır. Bir kaligraf, bu çiziştirmelere ya da daha doğrusu bu çiziştirme denemelerine, işte yarım bırakılmış şu harf kuyruklarına izin vermez - görüyor musunuz?.. Genel olarak o bir karakterin ifadesidir, bunda askerî yazıcının ruhu gizleniyor. Şöyle bir gezip tozmak isterdim, yeteneğim de bunu gerektiriyor; ama asker elbisemin yakasını düğmeler sıkıyor, yazıda da bu disiplin kendini gösteriyor! Daha pek yakında bir örnek beni çok şaşırttı: Bir rastlantı sonucu buldum… Hem de nerede?.. İsviçre’de! İşte bu sade, her zamanki en temiz İngiliz el yazması… Zariflik, artık bundan öteye geçemez, burada her şey enfes, boncuk, inci; bu bitirilmiş bir şeydir. Ama işte varyasyon ve yine Fransız yazısı, onu bir Fransız gezgininden aldım. Yine aynı İngiliz harfleri ama kara çizgi, İngiliz harfindekinden biraz daha kara ve kalınca, sonunda gölge uygunluğu bozuluvermiştir; hem şuna dikkat edin: Oval hâli değiştirilmiştir, harfler biraz yuvarlak, üstelik çiziştirmeye de yer verilmiştir, çiziştirme ise çok tehlikeli bir şeydir! Çiziştirme büyük bir zevk ister; ama bu başarılmış, uygun bulunmuşsa, böyle bir harf hiçbir şeyle kıyaslanamaz. Öyle ki, insan ona âşık bile olur.

General:

- Vay! Ne incelikler biliyorsunuz, diyerek gülüyordu. Siz, sevgili dostum, yalnız kaligraf değilsiniz, aynı zamanda bir artistsiniz. Öyle değil mi, Ganya?

Ganya:

- Şaşılacak bir şey, diye cevap verdi. Hem de hedefini bilerek yapılmış bir şey, diye alaylı bir şekilde konuşmaya başladı.

General:

- Sen gül, gül, dedi. Hâlbuki dostumuz gelecek vaat ediyor. Biliyor musunuz, prens şimdi size kime mektup yazdıracağız? Daha ilk adımda size ayda otuz beş ruble maaş verilebilir. Ama saat yarım olmuş, diye saatine bakarak ekledi. İş başına prens, hızlı olmam gerek, bugün belki bir daha görüşemeyiz! Bir dakika oturun bakayım; sizi sık sık kabul edemeyeceğimi daha önce de açıklamıştım ama size azıcık yardım etmeyi büyük bir içtenlik ve arzu ile istiyorum. Tabii azıcık, yani en gerekli yardımı, ondan sonra

kendiniz nasıl isterseniz. Sana kalem odasında güzel bir masa hazırlatacağım. Ama unutmayın ki sizden bu işte devamlılık ve özen bekliyorum. Bundan sonrasına gelince: Sizi Gavrila Ardalionoviç Ivolgin ile tanıştıracağım. Ivolgin'in annesi ve bacısı evlerinin bir odasını kiraya vermek istiyorlar ve güvenilir bir kiracı arıyorlar. Oda çok güzel döşenmiş, hiçbir şey almanıza gerek yok. Benim aracılığımla hiçbir problem yaşamadan kiralarsınız evi. Sakın ihmal etmeyin; çünkü sizin için bulunmaz bir fırsat bu. Nedenine gelince; öncelikle yalnız kalmayacak, dertleşecek ve bir şeyleri paylaşabileceğiniz insanlar olacak. İkincisi yeni bir aileniz olacak ve çevre edineceksiniz. Sizin Petersburg gibi önemli ve gözde bir kentte yalnız kalmanıza gönlüm elvermiyor. Gavrila Ardalionoviç'in annesi Nina Aleksandrova ve kız kardeşi, kendilerini son derece saydığım hanımlardır. Nina Aleksandrovna, emekli General Ardalion Aleksandroviç'in, ki hizmete başladığım yıllarda arkadaşımdı, bazı sebeplerle kendisiyle ilişkimi kestim ama bu yine de kendime göre onu saymama engel değildir, karısı oluyor. Bunları açıklamak istememin sebebi, sizi şahsen tavsiye, aynı zamanda bu şekilde size bir çeşit kefil olduğumu belirtmektir. Ücret pek uygundur, sanırım, yakında aylığınız da buna yetecektir. Doğru, bir insanın biraz da cep harçlığı olması gerekir; ama prens, sizin cep harçlığından, genel olarak da cebinizde para bulundurmaktan kaçınmanız gerektiğini söylersem sakın bana darılmayın. Bunu sizi göz önünde bulundurarak söylüyorum. Ama şimdiki hâlde cebiniz bomboş olduğuna göre, başlangıç olarak size bu yirmi beş rubleyi teklif etmeme izin vermenizi istiyorum. Merak etmeyin bir borç olarak veriyorum bunu size. İsterseniz avans sayın. Sonra keserim maaşınızdan. Kendiniz de cana yakın bir insansınız o, zaman aramızda da hiç bir sorun çıkmaz. Sizinle böyle ilgilenmeme gelince, sizin için birtakım planlarım var; onları da sonra öğrenirsiniz. Görüyorsunuz ya, sizinle açık açık konuşuyorum. Ümit ederim ki Ganya, prensin sizin evde yerleşmesine karşı gelmezsin?

- Tam aksine! Annem de pek memnun olur… diye Ganya büyük bir incelikle onayladı ve kabul etti.

- Evinizde, galiba yalnız bir oda tutuldu. Kimindi o, Ferd… Fer…

- Ferdişçenko.

- Ha, evet, o adamdan hiç hoşlanmadım zaten. Ferdişçenko denen herif ahlaksızın, palyaçonun biri. Hem anlamıyorum, neden Nastasya Filippovna ona o kadar yüz veriyor? Gerçekten de akrabası mı oluyor?

- Yok canım, hepsi şaka!..

- Eh, canı cehenneme! E, prens? Nasıl, memnun oldunuz mu, olmadınız mı?

- Teşekkür ederim general, siz çok iyi kalpli bir insansınız, oysa ben istememiştim bile. Bunu gururumdan söylemiyorum. Gerçekten de nereye başvuracağımı bilmiyordum. Doğru, demin beni Rogojin çağırmıştı…

- Rogojin mi? E, hayır. Bir baba yahut hoşunuza giderse, bir dost gibi, Rogojin'i unutmanızı öneriyorum. Hem genel olarak yeni bir üyesi olacağınız aileye sıkı sıkı sarılmanız gerekmez mi?

Prens:

- İzin verirseniz, diye başlayacak oldu. İşte benim bir işim var. Haber aldığıma göre…

General:

- E, özür dilerim, diyerek onun sözünü kesti. Şimdi artık fazla bir dakikam bile yok. Şimdi Lizaveta Prokofyevna'ya geldiğinizi bildiririm. Eğer kabul etmek isterse, artık sizi olduğunuz gibi tanıtacağım ona. O zaman fırsattan faydalanmanız, onun gözüne girmeniz gerekecek. Çünkü Lizaveta Prokofyevna çok işinize yarayabilir. Nedenine gelince, aynı soydansınız. Kabul etmek istemezse anlayışla karşılayın, artık başka bir zaman olur. Sen de Ganya, şimdilik hesap pusulalarına bakıver, demin Fedoreyeviç ile uğraştık durduk. Onları şeye dâhil etmeyi unutmamalıydı.

General çıkıp gitti. Prens de galiba dördüncü defadır anlatmak istediği konuyu bu sefer de açamadı. Ganya, bir sigara yaktı, bir sigara da prense uzattı. Prens kabul etti ama onun işine engel olmamak için konuşmuyordu, çalışma odasını incelemeye koyulmuştu. Ama Ganya, generalin gösterdiği rakamlarla dolu kâğıda üstünkörü bir göz attı. Dalgındı; prensin düşüncesine göre, Ganya'nın gülümseyişi, bakışları, dalgınlığı, ikisi baş başa kalınca da ağırlaşmıştı. Birdenbire prense yaklaştı; beriki o dakikada yine Nastasya Filippovna'nın portresine bakıyordu.

- Demek böyle bir kadın hoşunuza gidiyor, diye sordu. Bu sırada, sanki olağanüstü bir amacı varmış gibi, sert gözlerle onu süzüyordu.

Prens:

- Bu yüz ve güzellik insanın başını döndürüyor, diye konuştu. Umarım Tanrı kaderini güzel, şansını açık eder. Kaderi diğerlerine benzemez. Gülen yüzün altında acı çekmiş gerçek bir yüz görüyorum. Şu gözlere, şu kemiklere, şu yanaklarının başlangıcı iki noktaya dikkatle bakın, her şeyi bütün açıklığıyla göreceksiniz. Şerefini her şeyin üstünde tutan, gururu için

her şeyi yapabilecek bu yüz keşke iyi bir kalbe sahip olsa. Umarım iyi bir kalbin sahibidir. O zaman her şey çok güzel olacak!

Ganya, ateşli bakışlarını onun yüzünden indirmeyerek:

- Ya siz, böyle bir kadınla evlenir miydiniz, diye devam ediyordu.

Prens:

- Ama ben hastayım, evlenemem, dedi.

- Ya Rogojin evlenir miydi? Ne dersiniz?

- Sanıyorum hemen evlenirdi ama bir hafta sonra, belki onun gırtlağını keserdi.

Bunları söyler söylemez Ganya birden öyle titredi ki, prens az daha bağıracaktı.

Onun kolunu yakalayarak:

- Siz iyi misiniz? diye sordu.

- Ekselans! General hazretleri, hanımefendinin yanına çıkmanızı rica ediyorlar, diye kapıda beliren uşak haber verdi.

Prens, uşağın arkasından yürüdü.

IV

General Yepançin'in kızlarının üçü de uzun boylu, görenin aklını başından alacak kadar güzel omuzlu, dik göğüslü ve bakımlıydı. Kuvvetli kolları erkekleri bile aratmıyordu. Boğazlarına çok düşkün olan kızlar için bu durum bir övünme sebebiydi. Her yemeği yemiyorlardı, özel mönüleri vardı. Onların bu durumunu, başta anneleri olmak üzere Lizaveta Prokofyevna devamlı eleştirirler, kızları biraz dikkatli olmaları için uyarırlardı. Kızların annelerine saygı ve sevgileri görünüşe göre iyiydi; ama annelerinin o tartışılmaz otoritesini zamanla yavaş yavaş kırmışlar, umursamaz olmuşlardı. Evet, Bayan Yepançin ipleri elinden kaçırmaya başlıyordu. Bu yüzden anneleri de zamanla, onlarla didişmekten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Lizaveta Prokofyevna yıllar geçtikçe daha huysuz ve sabırsız olmuştu, hatta tuhaf bir kadın olmuştu ama el altında yine de uysal ve yumuşak huylu kocası bulunduğundan, çoğu kabak onun başında patlıyordu. Ondan sonra aile arasındaki uyum yeniden düzene giriyor ve işler yolunda gidiyordu.

Bayan Yepançina'nın da pek iştahsız olduğu söylenemezdi. Her zaman, saat yarımda, hemen hemen öğle yemeğine benzeyen kahvaltıya kızlarıyla beraber katılırdı. Genç kızlar daha önce, saat tam onda uyandıkları anda yataklarında birer kahve içiyorlardı. Artık bu onların huyu ve tutkusu olmuştu. Saat yarımda, annelerinin odasına yakın küçük yemek odasında sofra kurulur ve zamanı olursa, bu içten ve sıcak aile kahvaltısına, generalin kendisi de katılırdı. Çay, kahve, peynir, bal, yağ ve generalin karısının çok sevdiği özel omlet, kotlet ve saire, hatta sofraya koyu ve sıcak et suyu bile getirilirdi. Hikâyemizin başladığı o ilginç sabah, bütün aile yemek odasında toplanmış, yarımda gelmek için söz veren generali bekliyorlardı. Bir dakika gecikseydi, hemen çağırmak için adam gönderirlerdi; ama o vaktinde geldi. Karısının hatırını sorup elini öpmeye yaklaşınca yüzünde tuhaf bir ifade gördü. Gerçi daha bir gün önce, bugün bir fıkra -alışkanlıkla buna böyle diyordu- yüzünden böyle bir şeyle karşılaşacağını daha gece yatarken aklına getirmiş ve telaşa kapılmıştı ama şimdi yine de ürperdi. Kızları onu öpmek için yaklaştılar; Ona dargın değillerdi ama onların hâllerinde de bir değişiklik vardı. Gerçekten de general, bazı durumlar yüzünden fazla şüpheci olmuştu; ama tecrübeli ve becerikli bir koca olduğu için hemen kendi tedbirlerini almasını bilirdi.

Burada biraz durup, hikâyemizin başında Yepançin ailesinin birbiriyle ilişkilerinde nasıl bir durumda olduklarını daha açık ve belirli bir şekilde açıklarsak hikâyemizi uzatmış olmayız sanırım. Daha önce söylediğiniz gibi general, pek eğitimli olmamasına karşın, kendi deyimleriyle, “Kendi kendine yetiştirmiş bir insan”, deneyimli bir koca ve babaydı. Kızlarını evlenme konusunda sıkıştırmaz, onları kendi hallerine bırakmayı yeğlerdi. Aynı zamanda, aşırı sevgi gösterileri yaparak kızlarını şımartan aile babalarından da değildi. Bu ilkeleri eşine de benimsetmişti. Hem tamamıyla kendi hâllerine bırakılan gelinlik kızlar, sonunda kendiliklerinden akıllarını başlarına toplarlar, o zaman işler yoluna girer, çünkü huysuzluklarını, ince eleyip sık dokumayı bırakırlar ama ana babaya sadece gözlerini dört açıp, elden geldiği kadar gizlice, tuhaf bir seçme yapmamalarına yahut alışılmamış bir sapmaya meydan vermemelerine dikkat etmek kalacaktı. Ondan sonra uygun bir zamana getirip, bir anda bütün kuvvetleriyle yardımda bulunup, gereken tesiri göstererek sonuca varmak gerekiyordu. Üstelik sadece varlıklarının ve toplumdaki statülerinin sürekli yükselme ve gelişme göstermesi de önemliydi: yani zamanı geçtikçe kızlar da bir gelin olarak, daha çok şans kazanmış oluyorlardı. Ama bütün bu inkâr edilmeyen gerçekler arasında bir gerçek daha ortaya çıktı: Büyük kızları Aleksandra, birden, hiç beklenmedik bir zamanda -yani her zaman olduğu gibi- yirmi beş yaşına bastı. Hemen hemen aynı zamanda da, yüksek sosyete adamı ve para babası Afanasiy Ivanoviç Totski, eski evlenme isteğini yine açığa vurdu. O, elli beş yaşlarında, güzel huylu, ince zevkli bir adamdı. İyi bir şekilde evlenmek istiyordu; güzelliğe de pek fazla değer veriyordu. Bir zamandan beri General Yepançin ile beraber bazı ticarî ortaklıklarda bulunduğu için, ayrıca artan dostlukları sebebiyle dostça bir akıl danışmak ve tavsiyelerinden faydalanmak için: kızlarından birisiyle evlenmek ümidinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini sordu. General Yepançin’in aile hayatındaki sakin ve güzel akışında görülür bir değişiklik oldu.

Daha önce de söylediğimiz gibi, küçük kızları Aglaya inanılmaz güzellikte idi. Ama büyük bir egoist olan Totski bile, orada bir şey aramaması gerektiğini, Aglaya’nın kendi kısmeti olmadığını anladı. Belki de kız kardeşlerin birbirlerine karşı besledikleri büyük sevgi ve sıkı dostluk meselesi büyütülüyordu ama Aglaya’nın kaderi, aralarında en samimi bir şekilde basit bir kader olarak değil, mümkünse dünya cennetinin bir ideali olarak belirlemişti. Aglaya’ya koca olacak kimsenin her türlü yeteneklere sahip bir insan olması gerekiyordu, tabiidir ki zenginliğin lafı bile olamazdı.

Hatta kız kardeşler aralarında fazla konuşmadan, gerekirse Aglaya için bütün fedakârlıklara katlanmaya karar vermişlerdi. Aglaya için olağanüstü ve eşi görülmemiş bir çeyiz hazırlanmıştı. Ana baba, iki büyük kızlarının bu anlaşmasını biliyorlardı, bunun için Totski tavsiye istediği zaman büyük kızlardan birinin herhâlde onların isteğini kabul edeceğine şüpheleri yoktu. Üstelik Afanasiy Ivanoviç, çeyiz konusunda zorluk çıkaracak bir insan değildi. Totski'nin teklifini general, hayat bilgisine dayanarak hemen o anda büyük bir önemle karşıladı. Totski de şimdilik bazı özel durumlar karşısında atacağı adımlarda çok dikkatli davrandığı ve henüz zemini yokladığı için ana baba, bu işi en ufak bir ihtimal olarak kızlarına teklif ettiler. Onlardan aldıkları cevap pek de kesin olmamakla beraber, umut verici idi. Büyük kız Aleksandra, belki de reddetmeyecekti. O, gerçi kesin karakterli bir kızdı ama iyi yürekli, akıllı ve pek geçimliydi. Hatta Totski'ye istekle varabilirdi, bir defa da söz verdi mi onu şerefle yerine getirirdi. Gösterişi sevmiyordu, iş çıkarmak, sert dönüşler yapmakla da tehdit etmediği gibi, evlilik hayatına tat ve dinginlik getirebilirdi. Gerçi fazla gösterişli değilse de çok güzeldi. Totski, daha iyisini nereden bulabilirdi?

Bununla beraber iş çok yavaş yürüyordu. Totski ile general, zamanı gelinceye kadar resmi ve dönüşü olmayacak bir adım atmaktan kaçınmaya karar vermişlerdi. Hatta ana baba hâlâ kızlarıyla açıktan açığa konuşmaya başlamamışlardı. Sanki bir çeşit uyum bozukluğu vardı. Generalin karısı Yepançina, aile anası, nedense memnun olmamaya başlamıştı, bu ise çok önemliydi. Burada her şeye engel olan bir durum, karışık çapraşık bir olay vardı ki, bunun yüzünden bütün iş bir daha düzelmemek üzere bozulabilirdi.

Totski'nin söyleyişiyle bu "hassas ve tatsız" durum bundan yaklaşık ön sekiz yıl önce baş göstermişti. Orta Rusya illerinin birinde, Afanasiy Ivanoviç'in zengin çiftliklerinin birine komşu bir çiftlikte az topraklı ve yoksul bir derebeyi yaşıyordu. Bu adam, gülünç denenecek kadar tuhaf başarısızlıklarıyla ün salmış emekli bir subaydı. Adı, asil bir soydan geliyordu, bu hususta soyu Totski'den daha temizdi, adı da Filippe Aleksandroviç Baraçkov idi. Boğazına kadar borca girip her şeyini rehine yatırdıktan sonra köle gibi çalışarak, küçük çiftliğini düzene sokabilmişti. Baraçkov en küçük şeyle bile mutlu olabilen bir insandı. Hayata iyice bağlanan Baraçkov hem iyi bir gezinti yapmak, hem de bir alacağını tahsil etmek için şehre inmişti. Gelirinin henüz üçüncü günüydü ki, köyün muhtarı kasabaya geldi ve Baraçkov'u buldu. Muhtarın verdiği haber zavallı adamın felâketi oldu. Yüzü kavrulmuş, sakalları iyice ütülenmiş olan

muhtar kendisine malikânesinin yandığını, hanımının yanarak ölüğünü, sadece çocuklarını kurtarabildiklerini söyledi. “Feleğin sillesini” yemeye alışkın olan Baraçkov bile bu sürprize dayanamadı; aklını oynattı, bir ay sonra da sayıklama nöbetleri içinde öldü. Yanan malikâne öteye beriye dağılan Rus köylüleriyle beraber borçlara karşılık satılmış; Baraçkov’un altı ve yedi yaşındaki iki kızını da Afanasiy Ivanoviç Totski, acıdığından ötürü evlatlık olarak yanına almıştı Onlar, Afanasiy Ivanoviç’in emekli bir memur hem de Alman olan kâhyanın çocuklarıyla büyütülmeye başladılar. Kısa bir zaman sonra yalnız Nastasya adındaki kız hayatta kaldı küçüğü ise boğmacadan ölmüştü. Totski ise, yabancı ülkelerde yaşadığı için, kısa bir zaman sonra onların ikisini de unuttu. Aradan beş yıl geçtikten sonra, Afanasiy Ivanoviç bir gün oralardan geçerken, malikânesine bakmayı aklına koydu ve birden kendi köy evinde, Alman’ın ailesi arasında on iki yaşlarında canlı, sevimli ve çok güzel olmaya aday bir kız ilişti gözüne; Afanasiy Ivanoviç bu konuda yanılmaz bir uzmandı. Bu defa, malikânesinde yalnız birkaç gün kalmış ama gereken emirleri verecek zamanı bulmuştu; kızın terbiyesinde de önemli bir değişiklik oldu. Kızların yüksek derecede tahsil ve terbiyesinde tecrübeli, tahsilli, saygıdeğer yaşlı, bir İsviçreli kadın öğretmen getirildi. Fransızcadan başka dersler de veriyordu. Öğretmen köy evinde yerleşti, küçük Nastasya’nın terbiyesi de iyice mükemmel hâle geldi. Tamı tamına dört yıl sonra bu tahsil ve terbiye sona erdi. Öğretmen gitti, yine Totski’nin başka bir ilde malikâne komşusu olan bir hanımefendi geldi, Afanasiy Ivanoviç’in talimat ve vekilliği ile Nastasya’yı götürdü. Bu küçük malikânede büyük olmamakla beraber, yeni yapılmış tahta bir ev de vardı; ayrı bir zevkle döşenmişti. Köyün ismi de sanki bile bile konulmuş gibi “cennet” idi. Hanım Nastasya’yı doğruca bu sessiz eve getirdi, kendisi de çocuksuz bir kadın olduğu ve sadece bir fersah ötede oturduğu için Nastasya ile beraber oturmaya başladı.

Nastasya’nın yanına yaşlı bir kâhya kadınla genç, deneyimli bir oda hizmetçisi verildi. Evde çalgı aletleri, kızlara özgü zarif bir kütüphane, tablolar, taş basması resimler, kalemler, fırçalar, boyalar, şaşılacak kadar güzel bir tazı vardı, iki hafta sonra Afanasiy Ivanoviç de çıkageldi. O zamandan sonra bu ıssız, bozkırın ortasındaki şirin köyü çok sevdi. Her yaz geliyor, iki, hatta üç ay kalıyordu, böylece uzun bir zaman, dört yıl, huzur, mutluluk ve sevinç içinde geçti.

Bir gün, kışa girerken Afanasiy Ivanoviç’in Cennet Köyü’ne ve yazlığa gelişinden -bu defa yalnız iki haftalığına gelmişti- dört ay sonra bir

dedikodu yayıldı, yani daha doğrusu Nastasya Filippovna’nın kulağına kadar bir dedikodu ulaştı: Afanasiy Ivanoviç Petersburg’ta güzel, zengin, asil bir kadınla evlenecek, kısacası yerinde ve parlak bir evlilik yapacakmış. Daha sonra bu dedikodunun bütün ayrıntılarının pek de doğru olmadığı anlaşıldı. Evlenme daha o zaman bile bir düşünceden ileri gitmemişti ama o günden sonra Nastasya Filippovna’nın kaderinde yine de büyük bir değişiklik oldu. Birdenbire kendisinden umulmayacak bir cesaret ve beklenmedik bir karakter gösterdi. Uzun uzadıya düşünmeden, sakin köy evini bıraktı ve yapayalnız, ansızın Petersburg’a gelip Totski’nin karşısına dikildi. Beriki şaşırdı, bir şeyler söyleyecek oldu; ama birden hemen hemen ağzını açar açmaz, kelimeleri tartması, sesinin ahengini değiştirmesi o güne kadar öyle büyük bir başarı ile kullanılan eski, hoş ve zarif konuları, mantığı, her şeyi, her şeyi, bırakması gerektiğini anladı. Karşısında, şimdiye kadar tanıdığı ve daha Temmuz ayında Cennet köyünde bıraktığı kadına hiç benzemeyen bambaşka bir kadın oturuyordu.

Bir defa, bu yeni kadın, meğer kendisinden umulmayacak kadar çok şey biliyor ve anlıyormuş o kadar çok şey ki, onun böyle bilgileri nasıl, nereden edindiğini, nasıl bu kadar çok şey anladığını -yoksa kızlara özgü kütüphanesinden mi?- görerek derin bir şaşkınlığa kapılmamaya imkân yoktu. Üstelik adli bakımdan da çok şey anlıyor ve sosyetede değilse de, dünyada bazı işlerin nasıl geçtiğini kesin olarak biliyordu; ikincisi, bu hiç de eskiden tanıdığı, kendi özelliği içinde canlı, günahsız, bazen hüzünlü, bazen dalgın, şaşıran, şüpheci, ağlayan, huzursuz bir okullu kız değildi.

Hayır, burada karşısında ve yanında zehirli kahkahalar atan umulmadık, beklenmedik bir yaratık vardı. Bu yaratık ona, ilk şaşkınlık anından hemen sonra kendisine karşı kalbinde derin bir iğrençlikten, midesini alt üst eden bir iğrençlikten başka hiçbir şey duymadığını söylüyordu. Bu yeni kadın, o isterse hemen şimdi kiminle evlenirse evlensin, onun için tam deyimiyle hepsinin bir olduğunu ama buraya bu evlenmeye izin vermemek için sırf öfkesinden, sırf bunun böyle kalmasını istediği için geldiğini söylüyordu. “Eh, hiç olmazsa seninle istediğim kadar alay ederim, çünkü ben de artık gülmek istiyorum”. Genç kadının kahkahalar eşliğinde söyleyebildikleri bunlardı, ancak aklından geçen her şeyi söyleyememişti. Nastasya Filippovna, kahkahalar arasında bütün bunları anlatırken, Afanasiy Ivanoviç içinden bu işi düşünüyor ve darmadağın olan düşüncelerini elden geldiği kadar sıraya sokmaya çalışıyordu. Bu düşünme uzun zaman devam etti; durumu iyice anlamak ve bir karara varmak için hemen hemen iki hafta

düşündü. İki hafta sonra da kararını vermişti. Afanasiy Ivanoviç, artık elli yaşına merdiven dayamıştı, son derece ağırbaşlı, olgunlaşmış bir adamdı. Sosyete ve toplumdaki durumu en sağlam temellere dayanıyordu. Son derece saygıdeğer bir insan olması dolayısıyla şansını, rahat ve huzurunu dünyada her şeyden çok seviyordu. Bütün hayatı boyunca kurabilmiş olduğu bu düzenin azıcık bile bozulmasına dayanamazdı. Öte yandan tecrübesi ve her şeyi inceden inceye bilmesi, Totski'ye, şimdi hiç kimseye benzemeyen bambaşka bir yaratıkla karşı karşıya bulunduğunu, bu yaratığın yalnız tehdit etmekle kalmayıp tehditlerini mutlaka yerine getireceğini, hiçbir şeyin onu durduramayacağını, çünkü dünyada hiçbir şeye değer vermediği için onu hiçbir şeyle kandırmaya da imkân olmadığını, pek çabuk ve şaşılacak kadar doğru bir şekilde fısıldamışlardı. Burada büsbütün başka bir şeyin mevcut olduğu, ruh ve kalbin karmakarışık, hâli söz konusu idi. Tanrı bilir kime, niçin yöneltilmiş, doymak bilmeyen bir nefretti. Bu, öyle bir nefret ki, hiçbir sınır tanımıyordu. Sözün kısası, iyi bir toplumda izin verilmeyecek son derece gülünç bir şeydi. Böyle bir şeyle karşılaşmak da her kendini bilen insan için baş belası idi. Tabii, Totski'nin zenginliği ve bağları göz önünde tutularak tamamıyla masum bir kötülüğe başvurarak bu hoşa gitmeyen olaydan kurtulmak mümkündü. Üstelik Nastasya Filippovna'nın hukuksal olarak yapabileceği bir şey yoktu hatta önemli bir kepazelik bile çıkaramazdı, çünkü böyle olsa bile bu tür kepazelikler yadırganmazdı. Ama bu Nastasya Filippovna, ölçüyü aşmadığı ve bu çeşit olaylarda herkes gibi hareket etmeye karar verdiği takdirde uygulanabilirdi. Ama işte burada, Totski'nin görüşündeki isabet işine yaradı. Adli bakımdan ne kadar zararsız olduğunu Nastasya Filippovna'nın kendisinin de anladığını ama aklında ve parlayan gözlerinde büsbütün başka bir şey gizlendiğini tahmin etti. Nastasya Filippovna'nın hiçbir şeye, kendine bile değer vermediği açıktı. Bu bakımdan Nastasya Filippovna onu mahvedebilir, cinayet suçuyla Sibirya'ya sürülme pahasına da olsa sırf nefret duyduğu bu adamdan hıncını almak için her şeye katlanabilirdi. Afanasiy Ivanoviç, biraz korkak ya da daha doğrusu, tutucu bir insan olduğunu hiçbir zaman gizlememişti. Kendisini evlenme tacı altında öldürseler yahut buna benzer uygunsuz, gülünç, toplumda hoş görülmeyecek bir şey olsa, tabii bundan korkardı ama bu arada kendini öldürmelerinden yahut herkesin önünde yüzüne tükürmelerinden değil de bunun tabii olmayan ve hoşa gitmeyecek bir şekilde yapılmasından ürkerdi. Nastasya Filippovna ise bu konuda susmakla beraber, muhakkak bunu

hissettirmek istiyordu. Afanasiy Ivanoviç, Nastasya Filippovna'nın kendisini çok iyi anladığını ve irdelemiş olduğunu biliyordu. Öyle ise ona darbeyi nasıl indireceğini de biliyordu. Gerçekte evlenme plânı henüz bir niyetten ileri gitmediği için, Afanasiy Ivanoviç boyun eğdi ve Nastasya Filippovna'nın dediğini yaptı.

Bu kararı vermesinde genç kadının eskisinden çok farklı oluşunun da etkisi vardı. Eskiden bu sadece güzel bir kızcağızdı, ya şimdi? Totski, tam dört yıl ona alıcı gözüyle bakmadığı için kendini uzun zaman bağışlamadı. Gerçekten de her iki tarafın kişiliklerinde büyük bir değişiklik olmuştu, bunun da önemi vardı. Ama eskiden bazı anlar o gözlere baktığı zaman tuhaf düşüncelere kapılıyordu. Onlarda derin, esrarlı bir karanlık hissediyordu. Bu bakışlar, sanki insanda bir bilmece hissi uyandırıyordu. Son iki yıl içinde Nastasya Filippovna'nın yüzünün renginin değişmesine sık sık şaşıyordu. Yüzü dehşetli solmuştu, tuhafı da bu solgunluk onu daha çok güzelleştiriyordu. Totski, ömürleri eğlence ile geçmiş bütün centilmenler gibi, önceleri bu cansız varlığı ne kadar beleş elde ettiğine küçümsemeyle bakarken, son zamanlarda görüşünde yanılmış olduğundan şüphe etmeye başlamıştı. Bununla beraber, daha geçen baharda Nastasya Filippovna'yı yakın bir gelecekte, pek iyi ve zengin bir şekilde akıllı uslu, iyi terbiye görmüş, başka illerden birinde efendiden birisine kocaya vermeyi aklına koymuştu. Şimdi Nastasya Filippovna bu düşünceye ne kadar çok ve öfkeyle gülüyordur! Fakat kadındaki son değişikliği gördükten sonra, büyülenmişçesine onu yeniden nasıl elde edebileceğini düşünmeye başladı. Ve sonunda onu Petersburg'a yerleştirmeye, rahata ve lükse boğmaya karar verdi. Öyle olmazsa böyle olurdu, Nastasya Filippovna ile caka yapabilir, hatta belli çevrede övünebilirdi. Afanasiy Ivanoviç bu hususta ün salmaya o kadar değer veriyordu ki!

Ömrünün önemli bir kesiti olan beş yıl Petersburg'ta geçti. Bu süreç içinde birçok değişiklikler yaşandı. Afanasiy Ivanoviç'in durumu iyice bozuluyor, içindeki kuruntular hayatını allak bullak ediyordu. Hep nedenini bilmediği korkularla yaşıyor, Nastasya Filippovna'nın hayali bile uykularını kaçırıyordu. Yıllar önce bu güzel, güzel olduğu kadar da onu korkutan bu kadının kendisiyle evlenmek istediğini ama teklif görmeyince gururundan dolayı sustuğunu sanmıştı. Böyle bir iddia tuhaf olurdu ama Afanasiy Ivanoviç şüpheci olmuştu, yüzünü buruşturuyor, derin derin düşünüyordu. Ama teklif etmiş bile olsa teklifinin kabul edilmeyeceğini bir rastlantıyla ve büyük bir üzüntü duyarak -işte insan kalbi böyledir!..- öğrendi. Uzun zaman

bunun ne demeye geldiğini anlayamadı. Bunun yalnız bir tek açıklaması olabileceğini düşündü. “Aşağılanmış hayal sever. Bu hor görülen ve hayal peşinde koşan kadın…” Öyle bir çılgınlık noktasına gelmişti ki, hiçbir zaman ulaşamayacağı bir düzgünlük düzeyini kabul edecek yerde, evlenmeyi reddederek aşağılama zevkini tatmak istiyordu. Her şeyden kötüsü de Nastasya Filippovna’nın dizginleri ele almış olmasıydı. Miktarı ne olursa olsun, hiçbir maddi çıkara kulak astığı yoktu. Teklif edilen konforu kabul etmişti ama pek alçak gönüllü yaşıyordu, bu beş yıl içinde hemen hemen hiçbir şey biriktirmemişti. Afanasiy Ivanoviç, zincirlerini kırmak için pek kurnazca bir çareye başvuracak oldu. Gizlice, ustalıkla ve kurnaz bir yol ile en can alıcı şeylerle onu baştan çıkarmak istedi. Ama ideal örnekler, prensler, süvariler, elçilik kâtipleri, şairler, romancılar, hatta sosyalistler, hiçbir şey Nastasya Filippovna’ya etki etmedi. Sanki bağrında yürek yerine taş vardı, duyguları da sonsuza kadar kurumuş ve ölmüştü. Daha çok tek başına yaşıyor, okuyor, hatta öğreniyordu, müzik seviyordu. Pek az kimse ile tanışıyordu. Tanıştığı fakir ve gülünç memur karılarıydı, iki aktrisi, birkaç kocakarıyı tanıyordu, saygıdeğer bir öğretmenin kalabalık ailesini seviyordu, bu aile de onu çok seviyor ve kendisini büyük bir istekle kabul ediyorlardı. Oldukça sık ve akşamları Nastasya Filippovna’nın evinde tanıdıklarından beş altı kişi toplanıyordu, o kadar. Totski, sık sık ve hiç şaşmadan geliyordu.. Son zamanlarda General Yepançin de Nastasya Filippovna ile zar zor tanışmıştı. Aynı zamanda Ferdişçenko adında terbiyesiz, ağzı bozuk, kendisini çevreye neşe saçan biri sanan içki düşkünü genç bir memur da tanıdıkları arasına girdi. Ptitsin adında tuhaf bir gençle de tanışıyordu. Bu genç alçakgönüllü, düzenli, parlak birisiydi. Yoksulluktan gelmiş, tefeci olmuştu. Son olarak Gavrila Ardalionoviç’le tanıştı… Böylece Nastasya Filippovna tuhaf bir şöhret kazandı, güzelliğini herkes biliyordu ama hepsi de o kadardı. Hiç kimse herhangi bir şeyle övünemiyor, hiç kimse bir şey anlatamıyordu. Böyle bir şöhret, eğitimli oluşu, zarif tavırları, keskin zekâsı, bütün bunlar, Afanasiy Ivanoviç’in belli plandaki yerini sağlamlaştırdı. İşte General Yepançin’in burada, bu olayda faal ve olağanüstü bir rol aldığı anlaşılıyor.

Totski, generale kızlarından biri için böyle nazik bir şekilde başvurup dostça öğüt vermesini istediği sırada, nazik bir şekilde tam ve açık itirafta da bulunmuştu. Özgürlüğüne kavuşmak için hiçbir şeyin ona engel olamayacağını; hatta Nastasya Filippovna bundan sonra onu rahat bırakacağını kendi ağzıyla söylese bile sakinleşmeyeceğini açık açık anlattı.

Kafa kafaya verdiler ve beraberce harekete geçmeye karar verdiler. İlk önce en yumuşak çareleri denemeye ve “yalnız kalbin asil tellerine” dokunmaya karar verdiler. Nastasya Filippovna’ya geldiler. Totski, durumunun dayanılmayacak kadar korkunç olduğunu açıkça söyledi. Bütün suçu üzerine aldı. Ama öteden beri şehvet düşkünü bir insan olduğu için ona karşı ilk davranışı yüzünden pişmanlık duymasına imkân olmadığını, çünkü kendine hâkim olamadığını ama şimdi, artık evlenmek istediğini, bu uygun ve sosyete insanına yakışacak evlenmenin geleceğinin onun, yani Nastasya Filippovna’nın elinde olduğunu anlattı. Kısacası, her şeyi onun soylu kalbinden bildiğini söyledi. Ondan sonra bir baba sıfatıyla General Yepançin konuşmaya başladı, dokunaklı sözlerden kaçarak uygun bir dille konuştu, yalnız Afanasiy Ivanoviç’in geleceğini belirlemede hakkı olduğunu tamamıyla kabul ettiğini anlattı. Bu arada kendisinin de itaate hazır olduğunu ustalıkla belirterek, kızının, belki öteki kızının da kaderinin şimdi onun kararına bağlı olduğunu anlattı. Nastasya Filippovna’nın, “kendisinden ne istedikleri” sorusuna karşılık Totski, onun kendisini beş yıl önce çok kötü korkuttuğunu, öyle ki Nastasya Filippovna bir kocaya varmadığı takdirde içinin rahat etmeyeceğini anlattı. Bu konuda elinde bazı tasarıları olmasaydı, böyle bir ricada bulunmasının tabii anlamsız olacağını ilave etti. Kendisinin de tanıdığı ve evine kabul ettiği saygıdeğer ailesiyle oturan iyi soydan bir delikanlının, yani Gavrila Ardalionoviç Ivolgin’in onu bütün ihtirasıyla çoktan beri sevdiğini ve tabii onun sempatisini kazanmak için yarı ömrünü vermeye hazır olduğuna iyice dikkat ettiğini ve bunu kesin olarak öğrendiğini anlattı. Gavrila Ardalionoviç, bu itirafları ona, Afanasiy Ivanoviç’e yapmıştı; hem de çok zaman önce, genç kalbinin samimiliği ile dostça itiraf etmişti, bunu çoktan beri o genci himaye eden Ivan Feodoroviç de biliyor. Nihayet o, Afanasiy Ivanoviç, yanılmıyorsa, bu gencin aşkından Nastasya Filippovna’nın da çoktan beri haberi vardı, hatta onun bu aşka karşı anlayış gösterdiğini de fark etmişti. Tabii, bunu söylemek ona herkesten daha zordu. Ama Nastasya Filippovna onda, yani Totski’de bencillik ve kendi kaderini yoluna koyma isteğinden başka biraz da ona iyilik etmek isteğiyle hareket ettiğine ihtimal verseydi, Nastasya Filippovna’nın yalnızlığını görmenin tuhafına gittiğini ve bundan acı duyduğunu anlardı. Burada yalnız her şey karanlıktı, hayatın yeniden başlayabileceğine inanmak gerekiyordu, oysa bu hayat bir aşkla ve aile içinde yeniden diriltilebilirdi. Burada yeteneklerin, belki de parlak yeteneklerin mahvolması, kederiyle baş başa kalmak isteği, sözün kısası, ne

sağduyuya ne de Nastasya Filippovna'nın soylu kalbine lâyık olmayan bir çeşit romantizm gizleniyordu. Bunları anlatmanın, onun için başkalarından daha güç olduğunu bir daha tekrarladıktan sonra, onun geleceğini temin etmek maksadıyla yetmiş beş bin ruble kadar bir para teklif etmek isterse, Nastasya Filippovna'nın bunu nefretle karşılamayacağını beklediğini belirtti. Durumu iyice açığa kavuşturmak için de yetmiş beş bin rubleyi vasiyetnamesiyle birlikte ayırdığını söyledi. Kısacası burada bir tazminat söz konusu bile olamazdı. En sonunda vicdanen rahatlamak için, insani bir istekte bulunabilmesi için niçin kendisine inanılmasın ve imkân verilmesindi? Afanasiy Ivanoviç bütün olasılıklar üzerinde açık açık konuştu ve fikir yürüttü. Tabi bu arada bazı merakları, beyinlerdeki bazı kuşkuları da giderdi. Afanasiy Ivanoviç yetmiş beş bin ruble sözünü ilk defa dile getirdiğini, bundan Ivan Feodoroviç'in bile haberdar olmadığını, kimsenin bu olayı bilmediğini açıkladı.

Nastasya Filippovna'nın cevabı her iki dostu da şaşırttı.

Onda eski alaylı gülümsemeden, eski düşmanlıktan ve nefretten, Totski'nin hatırlarken bile sırtını ürperten o eski kahkahadan eser bile yoktu, aksine, sanki artık herhangi bir kimse ile dostça konuşabileceğine sevinmiş gibi bir hâli vardı. Kendisi de çoktandır dostça bir öğütte bulunmalarını istediğini, yalnız buna gururunun engel olduğunu, şimdi aradaki soğukluk giderildiğine göre, bundan daha iyi bir şey olmayacağını söyledi. Önce hüzünlü bir gülümseme, sonra neşeli, şakrak bir gülüşle, herhâlde eski fırtınaların yeniden kopacağına imkân olmadığını, görüşünü çoktan değiştirdiğini, gerçi kalbi değişmemekle beraber, yine de birçok şeyi, olmuş gerçekler diye kabul etmek zorunda kaldığını söyledi. Olan olmuş, geçen geçmişti. Öyle ki, Afanasiy Ivanoviç'in hâlâ böyle bir korku içinde bulunmasına şaştığını anlattı. Burada Ivan Feodoroviç'e döndü ve derin bir saygı ile çoktan beri onun kızları hakkında çok şeyler duyduğunu, çoktan beri de onları derinden ve içten saymaya alıştığını belirtti. Onlara herhangi bir şekilde faydalı olabileceğini düşünmek bile ona mutluluk ve gurur verecekti. Ruhsal bir sarsıntı geçirdiği ve bunalıma girdiği bir gerçekti. Afanasiy Ivanoviç onun derin duygularını çok iyi bulmuştu. Gerçekten de yaşamını tümüyle değiştirmeyi çok istiyordu Nastasya Filippovna, ama Gavrila Ardalionoviç hakkında hiçbir şey söyleyecek durumda değildi. Doğru, galiba Gavrila Ardalionoviç onu seviyordu. Bağlılığına inanabilse, o da onu sevebileceğini hissediyordu. Ama duygularında dürüst bile olsa pek gençti; burada bir karar vermek zordu.

Ama en çok hoşuna giden tarafı, onun çalışıp çabalayarak tek başına ailesine yardım etmesiydi. Onun çalışkan, gururlu bir insan olduğunu, yükselmek, kariyer yapmak istediğini duymuştu. Gavrila Ardalionoviç'in annesi Nina Aleksandrovna Ivolgina'nın pek saygıdeğer bir hanım, kız kardeşi Varvara Dalionovna'nın da özelliği olan bir kız olduğunu Ptitsin'den duymuştu. Acılara göğüs gerdiğini biliyordu, onlarla tanışmayı çok isterdi ama bakalım onlar kendisini sevip aralarına kabul ederler mi? Genel olarak bu evlenmenin gerçekleşmesine bir diyeceği yoktu; ama bunun üzerinde derin derin düşünmek gerekiyordu; onun için acele etmemelerini istiyordu. Yetmiş beş bine gelince, Afanasiy Ivanoviç bunu söylemek için boş yere zorluk çekmişti. Kendisi de paranın değerini bildiği için, elbette bu parayı kabul edecekti. Bunu Gavrila Ardalionoviç'e değil, hatta generale bile söylememek inceliğini gösterdiği için Afanasiy Ivanoviç'e teşekkür etmek isterdi ama neden Gavrila Ardalionoviç de bunu önceden bilmesin? Ailesinin arasına katılırken bu paradan utanması için bir sebep olamazdı. Şunu da bilmeliydiler ki hiç kimseden herhangi bir şey için af dilemek niyetinde değildir. Onda veya ailesinde, kendisine karşı gizli bir düşünce olmadığını bilmedikçe Gavrila Ardalionoviç'le evlenmeyecektir. Ne olursa olsun, kendisinin bir suçlu olduğunu kabul etmiyordu, iyisi mi Gavrila Ardalionoviç, onun bu beş yıl içinde nasıl yaşadığını, Afanasiy Ivanoviç'le arasının nasıl olduğunu, bir servet biriktirip biriktirmediğini öğrensin. En sonunda bu parayı, kendisinin suçu olmadığı kirlenen kızlığı için bir ücret olarak değil, altüst edilen hayatına karşılık bir tazminat olarak kabul ettiğini söyledi.

Bunları anlatırken öyle heyecanlandı, öyle sinirlendi ki (bu, pek tabii bir şeydi), General Yepançin pek memnun kaldı, artık bu işe olmuş bitmiş gözü ile bakıyordu. Ama bir defa gözü korkan Totski, pek inanmıyordu, acaba burada da çiçeklerin altında yılan gizlenmiyor mu, diye uzun zaman korkudan kurtulamadı. Bununla beraber konuşmalar başlamıştı. İki dostun bütün manevrayı üzerinde çevirdikleri nokta, yani Nastasya Filippovna'yı Ganya'ya bağlama işi yavaş yavaş aydınlanmaya ve gerçekleşmeye başladı. Öyle ki Totski, bazen bunun gerçekleşeceğine inanmaya başlıyordu. O sırada Ganya, Nastasya Filippovna ile konuştu, sanki bu iffetine dokunuyormuş gibi, pek az söz söylenmişti. Bununla beraber onun kendisini sevmesini hoş görüyor ve bunu kabul ediyordu ama hiçbir şeyle sınırlandırılmak istemediğini bildiriyordu. Ta düğüne kadar (şayet düğün gerçekleşirse) hatta en son saate kadar ‘‘hayır’’ demek hakkına sahip

olduğunu, aynı hakları Ganya'ya da tanıdığını söyledi. Kısa bir zaman sonra Ganya, kendisine yardım eden bir rastlantı ile Nastasya Filippovna'nın, ailesinin bu evlenmeye ve Nastasya'ya karşı cephe aldığını, bu yüzden evde geçen sahnelerden harfi harfine haberi olduğunu öğrendi. Ganya, onun her gün bundan söz açacağını bekliyordu ama Nastasya Filippovna bir şey söylemiyordu. Bu evlenme yüzünden neler olup bittiğine dair daha birçok şey anlatmak mümkündü ama biz zaten böyle de çok ileri gitti, çünkü bazı şeyler henüz tahminden ileri gitmiyordu. Mesela Totski, Nastasya Filippovna'nın Yepançin'in kızları ile herkesten gizli ve anlamı anlaşılmayan bir ilişki kurmuş olduğunu öğrenmişti, yani tamamıyla yanlış bir dedikoduydu bu. Ama başka bir dedikoduya elinde olmadan inanıyor ve ondan, korkulu rüyadan korkar gibi, korkuyordu. Güvenilir kaynaklardan öğrendiğine göre, Nastasya Filippovna, Ganya'nın kendisiyle yalnız parası için evlenmek istediğini, Ganya'nın kara ruhlu, aç gözlü, kıskanç, hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar bencil olduğunu, sabırsız bir adam olduğunu duymuştu. Anlatılanlara göre Ganya'nın önceleri Nastasya Filippovna'nın gönlünü kazanmaya çalışması uygun bir ortam yaratmıştı. Ama iki dostun bu tutkuyu kendi çıkarları için sömürmeye ve genç kadını nikâhla satmaya kalkışmalarını, içinde derinden büyüyen bir nefretle karşılamıştı. Sanki nefretle ihtiras ruhunda birbiriyle kaynaşmıştı. Uzun süren işkence verici tereddütlerden sonra "kötü kadınla" evlenmeye razı olmuş ama içinden, sonra onun "canına okumaya" karar vermiş. Bu da onun kendi ifadesiymiş. Nastasya Filippovna bütün bunları biliyor kendisi de gizlice bir şeyler hazırlıyormuş. Totski'yi öyle bir korku almıştı ki, duyduğu huzursuzluğu, artık Yepançin'e bile söyleyemiyordu. Ama zayıf iradeli bir insan olduğu için, bazı anlar hemen toparlanıp canlanıyordu. Mesela Nastasya Filippovna, doğum günü akşamı son sözünü söyleyeceğini iki dosta bildirdiği zaman, son derece canlanmıştı. Ama saygıdeğer Ivan Feodoroviç'le ilgili tuhaf, inanılmaz bir dedikodunun, ne yazık ki gittikçe doğru olduğu anlaşılıyordu.

Burada, ilk bakışta her şey inanılmayacak gibi görünüyordu. Ivan Feodoroviç'in yaşı, üstün zekâsı, yüksek hayat bilgisi ile Nastasya Filippovna'ya göz koyması ihtimaline inanmak zordu, hem de o derece ki, bu kapris hemen hemen ihtiras hâlini almışmış. Bu olayda neyine güveniyordu, bunu düşünmek bile güç. Belki de Ganya'nın yardımına güveniyordu. Hiç değilse Totski, buna benzer bir şeyden şüphe ediyordu. General ile Ganya arasında, her ikisinin anlayışı üzerine kurulmuş sessiz bir

anlaşma olması ihtimalinden de şüphe ediyordu. Kendini pek fazla ihtirasa kaptıran bir adam, üstelik yaşlı da olursa tamamıyla körleşir, hiç umulmayacak yerden bir şeyler bekler; bu yetmiyormuş gibi, isterse en derin bilgin olsun, aklını kaybeder, aptal bir çocuk gibi davranır. Nastasya Filippovna'nın gözü tok bir kadın olduğunu bildiği hâlde ona doğum günü hediyesi olarak çok değerli, şaşılacak kadar güzel bir dizi inci almış ve bununla pek ilgilenmişti. Duygularını ustalıkla gizlediği hâlde, Nastasya Filippovna'nın doğum gününden bir gün önce âdeta sıtma nöbetleri geçiriyordu. İşte generalin karısı Yepançina da bu inci işini haber almıştı. Gerçi Yelizaveta Prokofyevna, artık çoktan beri kocasının uçarılığını hissetmeye başlamış, hatta buna biraz da alışmıştı; ama böyle bir fırsatı kaçırmak olmazdı. İnci ile ilgili dedikodular onu pek ilgilendiriyordu. General bunu zamanında öğrendi. Daha bir gün önce bazı şeyler söylenmişti. Esaslı bir sorguya çekileceğini biliyor ve bundan korkuyordu. İşte öykümüze başladığımız sabah ailesiyle kahvaltı etmeye gitmek istemeyişinin nedeni buydu. Prens gelmeden önce, işlerini bahane ederek kaçmaya karar vermişti. Bazen kaçmak sözü general için, basbayağı kaçmak anlamına geliyordu. İstediği, hiç olmazsa bugünü ve en önemlisi bu geceyi mesele çıkarmadan atlatmaktı. Birdenbire tam zamanında prens ortaya çıkıvermişti. General, karısının yanına girerken içinden: "sanki Tanrı gönderdi!" diye düşünüyordu.

V

Generalin karısı sülalesine, hastalık derecesinde düşkün biriydi. Ama Prens Mişkin tam beklemediği bir zamanda ortaya çıkmış, onu zor durumda bırakmıştı. Prensin beş parasız olması, üstelik kendinin de belirttiği gibi tam bir budalayı andırması. Dahası kendisini fazla tanımaması, Bayan Yepançina için büyük bir ikilem ve handikaptı. Bayan Yepançina bu durumda iken kocası da bambaşka hesaplar içindeydi. Generalin önüne iyi bir fırsat olarak prens çıkmıştı. Prensi gündeme koyarak öbür meseleyi unutturabilirdi. Sizin anlayacağınız, durum tam generalin istediği yönde gidiyordu. Generalin karısı, iri yapılı bir kadındı, kocasıyla aynı yaştaydı. Koyu renk, çok kırlaşmış ama henüz sık saçları, biraz kemerli burnu, zayıf yüzü, solgun, içeri çökük yanakları, içeri kıvrılmış ince dudakları vardı. Alnı yüksekti ama geniş değildi. Gri, oldukça iri gözleri bazen en beklenmedik bir ifade taşırdı. Bir zamanlar, bakışlarının umulmayacak kadar karşısındakini etki altına aldığı inancına saplanmıştı, bu inanç onda hiçbir zaman değişmemişti.

- Kabul etmeli mi? Onu hemen şimdi mi kabul etmeli diyorsunuz?

Generalin karısı, gözlerini alabildiğine açarak önünde telaş içinde duran kocasına baktı.

General:

- Ah, bu bakımdan hiçbir törene gerek yok, ancak sen, onu görmek istersin diye düşünmüştüm, diye acele ile ekledi. Tam deyimiyle bir çocuk, hatta öyle acınacak bir hâlde ki, galiba hastalık nöbetleri geçiriyormuş; şimdi İsviçre’den gelmiş. Doğruca trenden buraya, tuhaf, Almanlar gibi giyinmiş, üstelik de on parası yok; nerdeyse ağlayacak. Kendisine yirmi beş ruble hediye ettim, bizim kalem odasında ona bir de yazıcılık bulmak istiyorum. Size gelince bayanlar, onu ağırlamanızı rica ederim,çünkü galiba karnı da aç…

Generalin karısı, eskisi gibi devam ederek:

- Beni şaşırtıyorsunuz, dedi. Aç ve nöbetler. Hangi nöbetler?

- Ah, onlar sık sık gelmiyormuş, üstelik kendisi tıpkı bir çocuğa benziyor ama çok iyi bir eğitim almış. Sizin bayanlar, diyerek yine kızlarına döndü, onu sınavdan geçirmenizi isterdim, bakalım ne işe yarayacak?

Generalin karısı, kelimeleri uzata uzata:

- Sı-nav-dan geçirmek mi. diyerek yine gözlerini kızlarından kocasına ve aksine devirmeye başladı.

- Aman canım, buna herhangi bir anlam verme… Ama yani nasıl istersen; ben sadece ona yakınlık göstermeyi ve kendisini aramıza almayı düşünmüştüm. Çünkü bu, bir hayır işidir.
- Aramıza mı almak? İsviçre'den mi gelmiş?
- İsviçre'den gelmiş olmasının bir zararı yok. Ama tekrar ediyorum, kendin bilirsin. Amacım şu, birincisi aynı soydan, hatta belki de akraba, ikincisi de başını sokacak bir yeri yok. Hatta ilgilenmek istersin diye düşünmüştüm, çünkü ne de olsa bizim soyadımızı taşıyor.
Büyük kızları Aleksandra:
- Elbette maman, mademki törene falan gerek yok; üstelik yoldan karnı aç gelmiş, başını sokacak bir yeri de yokmuş onu niye doyurmayalım, dedi.
- Üstelik tam deyimiyle bir çocuk, kendisiyle körebe bile oynayabilirsiniz.
- Körebe oynamak mı? O da ne demek?
- Ah maman, lütfen rol yapmayın, diyerek Aglaya öfke ile onun sözünü kesti.
Ortanca kız, şakacı Adelaida dayanamadı ve güldü.
Aglaya:
- Çağırın onu baba, maman izin veriyor, diye kararı verdi.
General çıngırağı çaldı, prensi çağırmalarını emretti.
Generalin karısı, kararını vererek:
- Ama sofraya oturduğu zaman boynuna peçete bağlamak şartıyla, dedi. Feodor'u çağırsınlar yahut varsın Mavra… Yemek yerken arkasında durup ona dadılık yapsın. Nöbet geldiği zaman sakin mi bari? Taşkın hareketlerde bulunmuyor mu?
- Aksine, hatta çok iyi terbiye görmüş, tavırları da olağanüstü, gerçi bazen çok basit! Ama… Hah, işte kendisi! İşte efendim, tanıştırayım, soyunun sonuncusu Prens Mişkin, aynı soyadını taşıyor, hatta belki de akraba oluyor. Şimdi kahvaltı etmeye gidecekler prens, sizin de şeref vermenizi istiyorum… Bense, özür dilerim, geciktim, acele ediyorum…
Generalin karısı, önemle:
- Nereye acele ettiğiniz belli, diye homurdandı.
- Acele ediyorum canım, geciktim! Ona albümlerinizi versenize bayanlar, size oraya bir şey yazsın. Öyle bir kaligraf ki eşi bulunmaz! Ötede bana eski yazı ile öyle bir çiziktirdi ki: "Baş Papaz Pafnutiy, vaazı imza eyledi…" E, haydi hoşça kalın.
Generalin karısı, kaçan kocasına:

- Pafnutiy mi? Başpapaz mı? Durun durun, nereye gidiyorsunuz. Hem Pafnutiy neyin nesi, diye ısrarlı bir öfke ile ve hemen hemen korku içinde bağırdı.

- Evet, evet dostum, eski zamanda bir papazmış… Ben konta gidiyorum, bekliyor çoktandır. Hem önemlisi, kendisi çağırdı… Prens, hoşça kalın!

General, hızlı adımlarla uzaklaştı. Yelizaveta Prokofyevna:

- Hangi konta gittiğini biliyorum! diye sert sert homurdandı ve öfkeli bakışlarını prense çevirdi. Ha, ne idi! Nazlanarak ve öfke ile hatırlamaya çalışıyordu: Ne idi, canım! Ha, sahi. Hangi başpapaz, diye başladı.

Aleksandra:

- Maman, diye başlayacak oldu, Aglaya ise ayağını yere vurdu.

Generalin karısı sert sert:

- Bana engel olmayın, Aleksandra Ivanovna, diye onun sözünü kesti. Ben de bilmek isterim. Buraya oturun prens, işte bu koltuğa, karşıma. Hayır buraya, güneşe, görebilmem için ışığa, daha yaklaşın. Peki, hangi başpapaz?

Prens, dikkatle ve ciddilikle:

- Başpapaz Pafnutiy, diye cevap verdi.

- Pafnutiy mi? Bu meraklı bir şey; peki, ne olmuş ona?

Generalin karısı, gözlerini prensten ayırmadan sabırsızlıkla, çabuk çabuk, sert sert soruyordu, prens cevap verdiği zaman da onun her sözünün arkasından başını eğiyordu.

Prens:

- Başpapaz Pafnutiy, on dördüncü yüzyılda, diye başladı, Volga'da, bizim şimdiki Kostroma ilinde bir manastırı yönetiyordu. Kutsal yaşayışı ile tanınmıştı, orduya gider, o zamanki işleri yoluna koymaya yardım ederdi. Bir emrin altına imzasını koymuş, ben de bu yazının kopyasını gördüm. Yazıyı beğendim ve ezberledim. Demin general, beni bir göreve yerleştirmek üzere yazımın nasıl olduğunu görmek isteyince, türlü harflerle birkaç cümle, bu arada da "Başpapaz Pafnutiy imza koydu" diye yazmıştım. General bunu çok beğendi, işte şimdi onu hatırlatmak istedi.

Generalin karısı:

- Aglaya, dedi. Hatırında tut: Pafnutiy yahut daha iyisi bir yere yaz, yoksa ben hepten unutuyorum. Bununla beraber, ben daha meraklı bir şey sanmıştım. O yazı nerede?

- Galiba generalin çalışma odasında masa üstünde kaldı.

- Hemen birisini gönderip aldıralım.

- İsterseniz size başka zaman yazarım daha iyisini.

Aleksandra:

- Elbette maman, dedi. Şimdi iyisi mi kahvaltı edelim; biz acıktık.

Generalin karısı:

- O da doğru, diye kararını verdi. Gidelim prens, karnınız çok mu aç?

- Evet, şimdi çok acıktım. Size de çok teşekkür ederim.

Yemek odasına gelince generalin karısı:

- Böyle ince ruhlu olmanız çok iyi, hem görüyorum ki, siz anlattıkları gibi tuhaf adam değilmişsiniz. Gidelim, işte buraya, karşıma oturun, diye prensi oturtmaya çalışıyordu. Size bakmak istiyorum. Aleksandra, Adelaida, prense ikramda bulunun. Hiç de öyle… hasta değilmiş, doğru değil mi? Belki peçeteye de gerek kalmaz… Prens, yemek yerken boynunuza peçete bağlıyorlar mıydı?

- Eskiden, altı yedi yaşımdayken galiba bağlıyorlardı, şimdiyse yemek yerken peçeteyi her zaman dizlerimin üstüne koyarım.

- Zaten öyle yapmak gerekir. Ya nöbetler?

Prens:

- Nöbetler mi, diyerek biraz şaştı. Şimdi nöbetler oldukça seyrek geliyor. Bununla beraber, bilmiyorum. Buranın iklimi bana dokunurmuş diyorlar.

Generalin karısı, kızlarına:

“İyi konuşuyor.” diye göz etti. Prensin her sözüne başını sallıyordu. “Hatta böyle bir şey beklemiyordum. Demek ki hepsi saçma ve yalan, her zaman olduğu gibi. Buyurun, yiyin prens, aynı zamanda da nerede doğdunuz, nerede tahsil ve terbiye gördünüz, onu anlatın. Her şeyi bilmek istiyorum; beni pek ilgilendiriyorsunuz.”

Prens, teşekkür etti ve büyük bir iştahla yemeğini yerken o sabah birçok defa anlatmak zorunda kaldığı şeyleri anlattı. Generalin karısı gittikçe memnun kalıyordu. Kızlar da oldukça büyük bir dikkatle dinliyorlardı. Akrabalarını incelediler, meğer prens soy kütüğünü oldukça iyi biliyormuş. Ama o kadar uğraşmalarına rağmen, prensle generalin karısı arasında hemen hemen hiçbir akrabalık olmadığı anlaşıldı. Ninelerle dedeler arasında uzak bir akrabalık vardı. Bu sıkıcı konu daha çok, bütün isteğine rağmen soyundan söz açamayan generalin karısının hoşuna gitmişti, öyle ki sofradan kalkarken büyük bir heyecan içindeydi.

Generalin karısı:

“Hepimiz oturma odasına gidelim.” dedi. “Kahvelerimizi de oraya getirsinler. Hepimizin toplandığı bir odamız var, diye prensi oraya götürürken açıkladı. “Basbayağı benim küçük misafir odam. Orada toplanır,

kendi kendimize otururuz. Herkes kendi işiyle uğraşır. Aleksandra, işte bu. Büyük kızım, piyano çalar veya kitap okur ya da dikiş diker. Adelaida, manzara ve portre yapar, hiçbirini de bitiremez, Aglaya ise oturur ve bir şey yapmaz. Benimse işler elimden düşüyor, bir şey yapamıyorum. Eh, işte geldik. Oturun prens, buraya, şöminenin yanına oturun ve anlatın. Herhangi bir şeyi nasıl anlattığınızı duymak istiyorum. Hakkınızda tam bir karara varmak ve yaşlı bir kadın olan Prenses Belokonskaya ile görüştüğüm zaman size dair bildiklerimin hepsini anlatmak istiyorum. Onları da ilgilendirmenizi istiyorum! Haydi, anlatsanıza.

O sırada resim sehpasını düzeltip fırçalarını, paletini alarak çoktan beri başladığı bir manzarayı kopya etmeye başlayan Adelaida:

“Maman, iyi ama böyle anlatmak çok tuhaf bir şey olur,” diye işaret etti.

Aleksandra ile Aglaya, yan yana küçük kanepeye oturdular, ellerini kavuşturarak konuşmayı dinlemeye hazırlandılar. Prens, dikkat kesilen gözlerin her yandan kendisine çevrilmiş olduğunu gördü.

Aglaya:

“Bana böyle emretselerdi bir şey anlatamazdım,” diye işaret etti.

“Neden? Bunda şaşılacak ne var? Ne diye anlatmasın? Dili var. Onun nasıl konuştuğunu görmek istiyorum. Haydi, herhangi bir şeyden konuşun, İsviçre’yi nasıl bulduğunuzu, ilk izlenimlerinizi anlatın. İşte göreceksiniz, şimdi anlatmaya başlayacak ve pek güzel başlayacak.”

“İzlenimler çok kuvvetliydi…” diye prens başlayacak oldu.

Sabırsız Yelizaveta Prokofyevna, kızlarına bakarak:

“İşte, işte, diye atıldı, başladı ya.” Aleksandra:

“Hiç olmazsa maman, konuşmasına izin verin,” diye onu durdurdu, sonra Aglaya “Bu prens, belki de budala değil, büyük bir çekilmez adamdır,” diye fısıldadı.

Aglaya:

“Herhâlde öyle olacak, ben bunu çoktandır görüyorum,” diye cevap verdi. “Rol yapması büyük bir alçaklık… Yoksa bununla bir şey mi kazanmak istiyor?”

“İlk izlenim çok kuvvetliydi,” diye prens tekrar etti. “Beni Rusya’dan alıp türlü Alman şehirlerinden geçirip götürdükleri zaman yalnız sessiz sessiz etrafı seyrediyor ve hatırlıyordum, hiçbir şey sormuyordum. Bu, hastalığımın arka arkaya gelen kuvvetli, işkence veren nöbetlerinden sonra idi. Bense hastalığım şiddetlenip, nöbetler arka arkaya birkaç defa tekrarladığı zaman, tamamıyla sersemleşiyor, belleğimi büsbütün

kaybediyordum. Gerçi kafam çalışıyordu ama düşüncelerimin mantıklı akışı kopar gibi oluyordu, iki veya üç düşünceyi sırasıyla birbirine bağlayamıyordum. Böyle olduğunu sanıyorum. Nöbetler hafifleyince, yine sağlığım yerine geliyordu ve ben şimdiki gibi kuvvetli oluyordum. Hatırlıyorum, dayanılmaz bir üzüntü içimi dolduruyordu; hatta ağlamak istediğim bile oluyordu. Hep şaşkındım ve huzursuzluk duyuyordum. Bütün bu şeylerin yabancı oluşu, beni çok kötü etkiliyordu; bunu anlayabiliyordum. Yabancılık beni öldürüyordu. Hatırlıyorum da, İsviçre'ye girerken Bale şehrinde bir akşamüstü, bu düşüncelerden büsbütün sıyrıldım. Buna da, şehrin pazaryerinde anıran bir eşek sebep oldu. Eşek beni çok şaşırttı, hem bilmem neden, pek hoşuma gitti, aynı zamanda kafamın içi birden aydınlanır gibi oldu."

Generalin karısı:

- Eşek mi? Bu çok şaşırtıcı." diye prensin sözünü kesip sonra: "Bunda şaşılacak bir şey yok, içimizden birisi bakarsın eşeğe âşık bile olur." diyerek gülen kızlarına öfke ile baktı. Bu mitolojide bile var. Devam edin prens.

- Ta o günden beri eşeklere büyük bir sempati ve sevgi besliyorum. Onları iyice araştırmaya, haklarında sorular sormaya başladım. Niçin derseniz, eşeği ilk kez görüyordum. Zamanla anladım ki, eşekler insanlar için çok yararlı hayvanlar. Çalışkanlığı, sağlamlığı, ucuzluğu, çektiği çile ile eşeklere acıyor ve sevgi besliyorum bayan. Bana İsviçre'yi sevdiren belki de eşekler oldu. Onları düşündükçe acılarım geçiyor, üzüntülerim hafifliyordu."

"Bütün bunlar çok şaşırtıcı ama eşek konusunu geçebiliriz, başka bir konuyu ele alalım, Ne diye durmadan gülüyorsun, Aglaya? Sen de Adelaida? Prens, eşeği pek güzel anlattı. Onu kendisi görmüş, sen ne gördün? Sen hiç Rusya dışına gitmedin ki?"

Adelaida:

- Ben eşek gördüm, maman, dedi. Aglaya:

- Bense sesini bile duydum, diye atıldı. Her üçü de yine güldüler. Prens, onlarla beraber güldü.

Generalin karısı:

- Bu sizin için çok ayıp, diye göz etti. "Onların kusuruna bakmayın prens, iyi kalplidirler. Onlarla hep atışırım ama kendilerini severim. Uçarı, hoppa, delidirler onlar."

- Neden, efendim?" diye prens gülerek devam etti. Onların yerinde olsam, ben de böyle bir fırsatı kaçırmazdım. Bense ne olursa olsun eşekten

yanayım: eşek iyi kalpli, faydalı bir varlıktır.”

Generalin karısı sordu:

- Ya siz, iyi kalpli misiniz prens? Merak ettim de sordum.

Hepsi yine güldü. Generalin karısı:

- Yine işe bu kahrolası eşek karıştı; o, aklımda bile yoktu! Rica ederim, bana inanın prens, hiçbir…

- Kötü niyetim yoktu mu, demek istediniz? Ah, buna kesinlikle inanıyorum!

Prens durmadan gülüyordu. Generalin karısı:

- Gülmeniz çok iyi bir şey. Görüyorum ki siz, çok iyi kalpli bir delikanlısınız, dedi.

Prens:

- Bazen iyi kalpli olmuyorum, diye cevap verdi.

Generalin karısı, beklenmedik bir anda:

- Bense iyi kalpliyim, diye söze karıştı. İsterseniz, her zaman iyi kalpliyim, bu da benim biricik kusurumdur, çünkü her zaman iyi kalpli olmamalı. Sık sık işte onlara, Ivan Feodoroviç’e kızıyorum ama işin kötüsü, kızdığım zaman daha çok iyi kalpli oluyorum. Demin siz gelmeden önce kızmıştım ve bir şey anlamıyor, anlayamıyor gibi göründüm. Bazen böyle olurum tıpkı bir çocuk gibi. Aglaya bana ders verdi, teşekkür ederim Aglaya. Durum böyleyken, hepsi saçma. Henüz göründüğüm ve kızlarımın beni göstermek istedikleri gibi aptal değilim. Karakter sahibiyim, pek de utangaç değilim. Bunun için bunu hiçbir kötü niyet duymadan söylüyorum. Buraya gel Aglaya, öp beni. Aglaya, onu duygulu duygulu, dudağından ve elinden öpünce:

- Eh, eh, bu kadar sevişme yeter, diye işaret etti. Devam edin, prens. Belki, eşekten daha meraklı bir şey hatırlarsınız.

Adelaida söze tekrar karıştı:

- Ben yine de böyle rahatça nasıl anlatılabileceğini anlayamıyorum, diye işaret etti. Ben olsam anlatamazdım.

- Prens anlatır, çünkü prens çok akıllı, hiç değilse senden on kat, belki de on iki kat akıllı. Sanırım bundan sonra bunu anlarsın. Bunu onlara kanıtlayın, prens; devam edin. Eşeği, sonunda gerçekten de, bir yana bırakabilirsiniz. Peki, Rusya dışında eşekten başka ne gördünüz?

Aleksandra:

- Ama eşek konusu da akıllıca bir şeydi, diye söze karıştı. Prens kendi hastalık hâlini, dıştan gelen bir darbe sonunda her şeyi nasıl sevdiğini

anlattı: İnsanların nasıl delirdiklerini, sonra yeniden iyi olduklarını her zaman merak ederim. Ayrıca, bu birden olursa…

Generalin karısı hemen atıldı:

- Değil mi ya? Bazen senin de akıllı olduğunu görüyorum. E, hadi, gülmek yeter! Siz galiba, İsviçre coğrafyası üzerinde durmuştunuz prens, haydi!

Prens:

- Lucerne’e geldik, beni gölden götürdüler. Onun ne kadar güzel olduğunu hissediyordum ama aynı zamanda ağırlık hissediyordum, dedi.

Aleksandra sordu:

- Neden?

- Bilmiyorum. İlk defa böyle bir ülkeyle karşılaşmak bana hep ağır gelmiş ve huzursuzluk vermiştir. Hem güzel, hem huzursuzluk verici. Bundan dolayı bütün bunlar, henüz hastalığım sırasında olmuştu.

Adelaida:

- E, hayır, ben görmeyi çok isterdim, dedi. Hem anlamıyorum, ne zaman sınır dışına gideceğiz? İki yıldır yapacağım resim için konu bulamıyorum

- Doğu ve Güney çoktan resme döküldü prens, tabloma bir konu bulsanıza!”

- Ben bundan anlamam. Bana kalırsa, bakmalı ve yapmalı.

- Bakmasını bilmiyorum.

- Ne diye bilmece sorar gibi konuşuyorsunuz? Bir şey anlamıyorum!” diye generalin karısı söze karıştı. “Bakmasını bilmiyorum ne demek? Mademki gözlerin var, bak. Burada bakmasını bilmiyorsan, sınır dışında da öğrenemezsin. İyisi mi, siz nasıl baktınız onu anlatın prens.

Adelaida:

- İşte bu daha iyi olur, diye ekledi. Prens, sınır dışında herhâlde bakmasını öğrenmiştir.

- Bilmem; orada yalnız sağlığımı düzelttim. Bakmasını öğrenip öğrenmediğimi bilmiyorum. Ama orada bulunduğum sırada pek mutlu idim.

- Mutlu idiniz! Mutlu olmasını biliyor musunuz, diye Aglaya bağırdı. “Öyleyse nasıl oluyor da bakmasını öğrenemediğinizi söylüyorsunuz? Üstelik bize bile öğretirsiniz.

Adelaida güldü:

- Lütfen öğretin. Prens de güldü:

- Bir şey öğretemem, hemen hemen Rusya dışında bulunduğum sürece bir İsviçre köyünde yaşadım. Pek uzak olmayan yerlere de çok seyrek gidiyordum; size ne öğretebilirim? Önceleri sadece canım sıkılmıyordu; az

sonra iyi olmaya başladım. Sonra her geçen gün benim için değer kazanıyordu, öyle ki, bunu kendim de anlamaya başladım. Hâlimden memnun olarak yatıyor, daha da mutlu olarak kalkıyordum. Ama neden ileri geliyordu, bunu anlatmak güç.

Aleksandra sordu:

- Demek, artık hiçbir yere gitmek istemiyordunuz, sizi başka bir yer de çekmiyordu, öyle mi?

- Önceleri, ta başlangıçta, evet, çekiyordu, ben de büyük bir huzursuzluk duyuyordum. Hep, (Nasıl yapacağım) diye düşünüyordum; şansımı denemek istiyordum, ayrıca bazı dakikalar huzursuzluk içindeydim. Biliyor musunuz, insan ayrıca yalnız kalırsa böyle dakikalar olur. Bizim orada küçük bir çağlayan vardı, yüksek bir dağdan ince bir şerit hâlinde hemen hemen dikey bir şekilde düşüyordu. Beyaz, gürültülü, köpüklü; yüksekten düştüğü hâlde oldukça alçaktaymış gibi görünüyordu, yarım fersah ötedeydi ama insana elli adım ötedeymiş gibi geliyordu. Geceleri onun şırıltısını dinlemeyi seviyordum; işte o dakikalarda büyük bir huzursuzluğa kapılıyordum. Yine bazen öğleyin dağlarda bir yere gider, dağın ortasında bir başına durursun, etrafta yaşlı, kocaman çıralı çamlar; tepede kaya üstünde bir ortaçağ şatosunun yıkıntıları; bizim köy aşağıda, çok uzakta, belli belirsiz. Güneş parlak gökyüzü mavi, korkunç bir sessizlik, işte o zaman bir şey, insanı ötelere çağırır, öyle sanıyordum ki hep dosdoğru uzun zaman gitsen, işte şu çizginin, gökle yerin birleştiği çizginin ardına gitsen, orada bilmecenin çözümünü bulur, hemen o anda bizimkinden bin kat daha kuvvetli, gürültülü bir hayat görürsün; her zaman Napoli gibi büyük bir şehir hayalimde canlanırdı, orada hep saraylar, gürültü, patırtı, hayat… Daha neler, neler hayal etmezdim ki! Daha sonra, hapishanede de büyük bir hayat bulunabileceğini düşündüm.

Aglaya:

- Övülmeye değer bu son düşüncenizi, henüz on iki yaşımdayken ders kitaplarında okumuştum, dedi.

Adelaida:

- Bütün bunlar felsefe, dedi. Siz filozofsunuz, bize de ders vermeye gelmişsiniz.

Prens, gülümsedi:

- Belki de haklısınız, gerçekten de galiba filozofum, hem kim bilir, belki de gerçekten size bir şey öğretmek düşüncesine kapıldım… Bu, olabilir; inanın ki olabilir.

Aglaya, yine atıldı:

- Sizin felsefeniz de tıpkı Yevlampiya Nikolayevna'nınki gibi, böyle bir memur karısı, besleme gibi bir şey bize geliyor. Hayatının bütün amacı ucuzluk; elden geldiği kadar ucuzca yaşamak…İster, yalnız köpeklerden söz eder, şunu işaret eder, parası da var, fakat hilekâr biri. Sizin hapishane hayatınız da onun gibi bir şey, belki köy hayatınızın dört yıllık mutluluğu da onun gibi bir şeydir, uğruna Napoli şehrinizi, köpekler pahasına da olsa galiba kârla sattığınız şey.

Prens:

- Hapishane hayatı konusuna gelince, belki düşüncenizi henüz kabul etmeyebiliriz, dedi. Hapishanede on iki yıl kadar yatmış bir adamı dinlemiştim. Benim profesörde tedavi edilen hastalardan biriydi. Sara nöbetleri vardı, bazen huzursuzluk duyar, ağlardı, hatta bir defa da intihar etmek istemişti. Hapishanede geçen hayatı pek üzüntü verici idi, şuna inanın ama tabii kapiklik değildi. Bütün dostluğu da bir örümcekle, pencere altında büyüyen bir ağaçtı… Ama iyisi mi size geçen yıl tanıştığım bir adamı anlatayım. Burada pek şaşırtıcı bir şey olmuştu, tuhaflığı şurada ki, böyle şeyler pek seyrek olur. Bu adam bir gün, başka arkadaşlarıyla idam yerine götürülmüştü, orada kendisine, siyasi bir suçtan ötürü kurşuna dizilerek idam edileceği kararı okunmuştu. Yirmi dakika sonra da af fermanı okunmuş ve başka bir ceza şekli uygulanacağı bildirilmişti; ama bununla beraber, her iki kararın okunması arasında geçen yirmi dakika yahut hiç değilse yarım saat, birkaç dakika sonra öleceğine inanarak yaşamıştı. Bazen o zaman duyduklarını hatırlarken onu dinlemeyi çok istiyordum, birkaç defa da ona yeniden sormaya başladım. Her şeyi büyük bir açıklıkla hatırlıyor ve o dakikalarda duyduklarından hiçbir şeyi unutamayacağını söylüyordu. Etrafında halkın ve erlerin durduğu idam yerinden yirmi adım ötede, suçlular birkaç kişi olduğu için, yere üç direk çakılmıştı. İlk üç kişiyi direklere götürüp bağlamışlar, ölüm elbiselerini (beyaz uzun gömleklerini) giydirmişler, tüfekleri görmemeleri için beyaz başlıklarını gözlerine indirmişler; sonra bu direğin önünde birkaç erden ibaret birer manga dizilmiş. Benim tanıdık, sıradan sekizinci imiş, demek ki direklere üçüncü postada gidecekti. Papaz, elinde haç olduğu hâlde hepsini birer birer dolaşmış. Demek ki yaşamak için beş dakikadan fazla bir zaman kalmıyordu. Bu beş dakikanın ona bitmez tükenmez bir zaman, büyük bir servet gibi göründüğünü söylüyordu. Bu beş dakika içinde o kadar çok ömür süreceğini sanıyor, daha henüz sıranın geldiğini düşünmenin yersiz

olduğunu düşünüyordu, öyle ki bazı dileklerde bile bulunmuş: arkadaşlarıyla vedalaşmak için gereken zamanı hesaplamış, buna iki dakika ayırmış. Kendi kendisini düşünmek için iki dakika, sonra kalan zamanını da etrafa son defa bakmak için ayırmış. Bu üç dilekte bulunduğunu ve zamanını böyle böldüğünü hatırlıyordu. Yirmi yedi yaşında, sağlıklı, kuvvetli olduğu hâlde ölecekti. Arkadaşları ile vedalaşırken onlardan birine oldukça gereksiz bir soru sormuş ve onun verdiği cevapla pek ilgilenmiş. Arkadaşlarıyla vedalaştıktan sonra sıra kendi kendini düşünmeye ayırdığı iki dakikaya gelmiş;. Ne düşüneceğini önceden biliyormuş. İşte şimdi var ve yaşıyor, üç dakika sonra ise artık kim bilir ne? Kim bilir kim veya kim bilir nasıl bir şey olacaktı, peki öyle ise kim olacaktı? Nerede olacaktı? Bütün bunları o iki dakika içinde bir sonuca bağlamak istiyormuş. Yakında bir kilise varmış, kilisenin yaldızlı kubbesi, parlak güneş altında ışıldıyormuş. Bu kubbeye ve onun ışıldayışına büyük bir ısrarla baktığını hatırlıyordu; ışıltılardan gözlerini ayıramıyormuş. Bu ışıltıların yeni hayatı olduğunu sanıyor, üç dakika sonra onlara karışıp gideceğini düşünüyormuş… Şimdi gelecek olan bilinmezliğe karşı duyduğu nefret korkunçtu; ama o zaman -ölmesem ne olurdu?.. Ah, hayatı geri çevirebilseydim! Bu bir sonsuzluk olur ve bütün bunlar benim olurdu! O zaman her dakikayı bir asra çevirirdim, bir şeyi kaybetmeden her dakikanın hesabını tutar, artık hiçbir şeyi boşuna harcamazdım!..- demeye başlamış. Söylediğine bakılırsa, düşünce onda, sonunda öyle bir öfkeye dönüşmüş ki, artık bir an önce kendisini kurşuna dizmelerini istemeye başlamış.

Prens birden sustu. Hepsi onun devam edeceğini, hikâyeyi bir sonuca bağlayacağını umuyordu.

Aglaya sordu:

- Bitirdiniz mi?

Prens bir anlık düşüncelerden sıyrılarak:

- Evet efendim, bitirdim, dedi.

- Peki ama bunu niçin anlattınız?

- Birden aklıma geliverdi işte… Sözgelişi… Aleksandra:

- Sözünüzü hiç tamamlamıyorsunuz,” diye sitem etti. Siz prens, galiba hiçbir anın kıymeti kapiklerle ölçülmez, bazen beş dakika bir hazineden değerlidir, demek istediniz. Bütün bunlar övülecek şeyler ama izninizle sorayım, size bu çok meraklı şeyleri anlatan dostunuzun… cezasını değiştirmişler, değil mi? Demek ki ona sonsuz hayatı bağışlamışlar. Peki, sonra o bu hazineyi ne yapmış? Her dakikasını hesaplayarak yaşamış mı?

- Ah hayır, kendisi bana söyledi. Artık bunu ben ona sormuştum, hiçte öyle yaşamamış ve çok, pek çok dakikalarını kaybetmiş.
- Eh, öyleyse işte size bir tecrübe. Demek ki gerçekte dakikaların hesabını tutarak yaşamaya imkân yok. Her nedense olmuyor demek.
Prens tekrarladı:
- Evet, her nedense olmuyor demek, ben de bunu düşünmüştüm… Ama yine de insan bilmem neden ,inanamıyor?
Aglaya:
- Yani siz, herkesten daha akıllıca yaşayacağınızı mı sanıyorsunuz, diye sordu.
- Evet, bazen bunu da düşündüm.
- Ve hâlâ düşünüyorsunuz değil mi?
Prens, deminki gibi sakin, hatta ürkek ürkek gülümseyip Aglaya’ya bakarak:
- Ve düşünüyorum, diye cevap verdi ama o anda yine güldü ve neşeli neşeli ona baktı.
Aglaya, sinirlenerek:
- Pek alçak gönüllüsünüz, dedi.
- Ama ne kadar cesursunuz, işte gülüyorsunuz, oysa onun bu hikâyesi beni öyle sarmıştı ki daha sonra bunu, işte o beş dakikayı rüyamda gördüm…”
Her şeyi dikkatle inceleyerek, şüpheci ve ciddi bakışlarla dinleyicileri süzdü.
Birdenbire telaşa kapılmış gibi ama hepsinin gözlerinin içine bakarak:
- Bana herhangi bir şey için kızmadınız ya, diye sordu.
Üç kız da şaşkınlık içinde bir ağızdan bağırdılar:
- Ne diye?
- İşte, sanki hep size bir şey öğretiyormuş gibi oluyorum da…
Hepsi güldü. Prens:
- Kızıyorsanız bile, kızmayın, dedi. Başkalarından daha az yaşadığımı, hayatı herkesten az bildiğimi pekâlâ anlıyorum. Bazen, belki çok tuhaf konuşuyorum…
Bunun arkasından büsbütün şaşırdı. Aglaya, sert sert ve bahane arar gibi:
- Mutlu olduğunuzu söylüyorsunuz, öyleyse başkalarından az değil, çok yaşadınız demektir. Niye ikiyüzlülük edip özür diliyorsunuz, diye sordu. Hem, lütfen bize akıl öğretiyorsunuz diye üzülmeyin, sizin için bu bir zafer sayılmaz. Sizin Guietisme’iniz ile yüz yıllık bir ömrü bile mutluluk içinde doldurmak mümkündür. Size ölüm cezasına çarptırılan birisini veya bir

parmak göstersen ondan da bundan da birbirine eşit övünecek bir düşünce çıkarırmısınız, üstelik bundan da memnun kalırsınız. Böyle yaşanabilir. Çoktan beri konuşanların yüzlerini inceleyen generalin karısı:

- Ne diye kızıp duruyorsun, anlamıyorum, diye söze karıştı. Hem neden bahsediyorsunuz, onu da anlamıyorum. Hangi parmak, ne saçma şey! Prens, çok güzel konuşuyor, yalnız biraz hüzünlü. Niçin onun şevkini kırıyorsun?. Konuşmaya başladığı zaman gülüyordu, şimdi ise büsbütün alıklaştı.

- Boş verin, maman. Ne yazık ki prens, ölüm cezası görmemişsiniz, size bir şey sorabilirdim.

Prens:

- Ölüm cezası gördüm, diye cevap verdi. Aglaya:

- Gördünüz mü, diye bağırdı. Bunu tahmin etmeliydim! Bu, işe ağız tadı verir. Gördünüzse, nasıl oluyor da mutlu yaşadığınızı söyleyebiliyorsunuz? Eh, ben size doğru söylemez miyim?

Adelaida:

- Sizin köyde ölüm cezası var mıydı, diye sordu.

- Lyon'da gördüm. Oraya Şnayder'le beraber gitmiştim, beni yanına almıştı. Ona gider gitmez rastladım.

Aglaya:

- Peki, çok mu beğendiniz? İbret verici, faydalı tarafları çok mu, diye soruyordu.

- Hayır, bu benim hiç hoşuma gitmedi. Ondan sonra da biraz hastalandım, ama itiraf ederim, oraya mıhlanmış gibi bakıyordum, gözlerimi ayıramıyordum.

Aglaya:

- Ben de gözlerimi ayıramazdım, dedi.

- Orada kadınların seyretmesini iyi karşılamıyorlar, hatta sonra gazeteler bile bu kadınlardan söz ediyor.

- Bunun bir kadın işi olmadığını kabul ettiklerine göre, bununla demek istiyorlar ki (aynı zamanda kendilerini haklı göstermek için) bu bir erkek işidir. Gerçekten tebrik ederim. Siz de tabii, böyle düşünüyorsunuzdur?

Adelaida:

- Ölüm cezasını anlatın, diye onun sözünü kesti.

Prens:

- Şimdi bunu anlatmak istemezdim… diyerek telaşlandı ve somurtur gibi oldu.

Aglaya:

- Anlatsanız ne olur, yoksa bize çok mu görüyorsunuz? diye onu kışkırttı.
- Hayır, çünkü bu ölüm cezasını daha önceleri anlattım da ondan.
- Kime anlattınız?
- Uşağınıza, demin beklerken… Her yandan:
- Hangi uşağa? diye sordular.
- Holde oturan, şöyle kır saçlı, kırmızı yüzlü; Ivan Feodoroviç'in yanına girmek için holde oturdum.

Generalin karısı:
- Bu, çok şaşırtıcı, dedi. Aglaya:
- Prens demokrat, diye kesip attı. Eh, mademki Aleksey'e anlatmışsınız, bizi de reddedemezsiniz.

Adelaida:
- Mutlaka duymak istiyorum, diye tekrarladı.

Prens ona, yeniden canlanarak (o, galiba pek çabuk ve güvenle canlanıyordu):
- Demin gerçekten de tablo için konu sorduğunuz zaman size bir konu vermeyi düşünmüştüm. Hükümlünün henüz idam yerinde, tahtaya yatmadan, giyotinin inmesinden bir dakika önce yüzünün ifadesini resmetmek…
- Yüzünü mü, nasıl? Yalnız yüz mü? diye Adelaida sordu. Tuhaf bir konu olur bu, hem tablo bunun neresinde?

Prens, ateşli ateşli?
- Bilmem? Niçin olmasın, diye ısrar ediyordu. Geçenlerde Basel'de böyle bir tablo görmüştüm. Size anlatmayı çok isterim… Bir gün anlatırım… Çünkü bayağı şaşırmıştım.

Adelaida:
- Basel'deki tabloyu sonra anlatırsınız, dedi. Şimdi bana idam sahnesini anlatın. Bunu aklınıza geldiği gibi anlatabilirsiniz. O yüzü nasıl resmetmeli? Sadece yüz, öyle mi? Peki, bu nasıl bir yüz?

Prens, istekle anlatmaya başladı. Kendini hatıralara kaptırmış ve galiba hemen o anda her şeyi unutmuştu:
- Ölüme tam bir dakika kala, tam merdivenden çıkıp idam yerine ayak bastığı an, bulunduğum tarafa baktı. Ben de onun yüzüne baktım ve her şeyi anladım… Durum bundan ibaretken, bilmem ki bunu nasıl anlatmalı? Bunu sizin yahut başkasının yapmasını, çok, pek çok isterdim! Siz yapsanız daha iyi olurdu! Daha o zaman bu tablonun faydalı bir şey olacağını düşünmüştüm. Biliyor musunuz, burada her şeyi, her şeyi önceden anlamak

gerekiyor. Hapishanede yaşıyor ve idamının hiç olmazsa bir hafta sonra yapılacağını umuyordu. Kim bilir neden, her zamanki formaliteye bel bağlıyordu, belgelerinin bir yere gideceğini, ancak bir hafta sonra çıkacağını sanıyordu. Bu sırada her nedense iş kısa kesilmişti. Sabah saat beşe henüz geliyordu. Bu, ekim ayının sonlarında oluyor; saat beşte henüz ortalık karanlık ve soğuktu. Başgardiyan, yanında jandarmalar olduğu hâlde, sessizce içeri girdi, usulca onun omzuna dokundu. Öteki hafifçe kalktı, dirseğine dayandı, baktı ki ışık var. “Ne o?” diye sordu “Saat ona doğru idam edileceksin” dedi gardiyan. Uyku sersemliği ile buna inanmayacak oldu, belgelerinin bir hafta sonra geleceğini söyleyerek tartışmaya kalktı ama tamamıyla uyanınca, tartışmaktan vazgeçti ve sustu - bunun böyle olduğunu anlatmışlardı. Sonra: “Ne de olsa böyle ansızın çok zor!” dedi, yine sustu. Ondan sonra da başka bir şey söylemek istemedi. Ondan sonra bilinen hazırlıkların tamamlanması için üç dört saat geçiyor. Papaz çağrılıyor, şarap, kahve, dana söğüşünden ibaret kahvaltı veriliyor. Peki, bu alay değil de nedir? Düşünecek olursan, bunun ne kadar zalimce bir şey olduğu anlaşılır. Öte yandan, bu masum insanlar bunu temiz kalpliklerinden yapıyor ve bunun insanseverlik olduğuna inanıyorlar. Sonra tuvalet. Daha sonra şehir içinden idam yerine kadar götürüyorlar… Sanırım, o sırada da mahkûm henüz uzun zaman yaşayacağını düşünür. Herhâlde yolda giderken şöyle düşünmüştür: “Daha çok var, daha üç sokağı geçinceye kadar yaşayacağım; işte bu sokağı geçerim, sonra öteki kalıyor, sonra daha öteki, fırının bulunduğu sokak!..” Etrafta halk, bağrışma, gürültü on binlerce yüz, on binlerce göz, bütün bunlara dayanmak gerekiyor. Esas düşünce ise: “İşte onlar on bin kişi, hiçbirini birini de idam etmiyorlar ama beni idam edecekler!” Eh, işte bunların hepsi hazırlık safhası… Sehpaya küçük bir merdivenle çıkılıyordu. Burada, merdivenin önünde birden ağlamaya başladı. Oysa kuvvetli, cesur bir erkekmiş. Söylediklerine göre, azılı bir katilmiş. Bütün bu zaman içinde papaz onun yanından hiç ayrılmıyordu, arabayla gelirken de yanındaydı, durmadan konuşmuştu ama ötekinin duyduğunu sanmıyorum. Bakarsın dinleyecek olur ama üçüncü kelimeden sonrasını anlayamaz. Böyle olması gerekiyor. Sonunda merdiveni çıkmaya başladı; ayakları bağlı olduğu için, çok kısa adımlarla yürüyordu. Papaz herhâlde akıllı bir adamdı, konuşmasını kesti ama öpmesi için durmadan haçı uzatıyordu. Merdivenin önünde, yüzü sapsarıydı. Merdiveni çıkıp ayağını sehpaya basınca, yüzü birden kâğıt gibi, tıpkı beyaz yazı kâğıdı gibi oldu. Herhâlde ayaklarının dermanı kesiliyor,

odunlaşıyordu, içinde bulantı da vardı herhâlde, sanki boğazını bir şey sıkıyormuş, bundan da gıdıklanıyormuş gibi oluyordu. Herhangi bir zaman korku, dehşet anında bunu duydunuz mu, hani kafanız çalışır ama irade kaybolmuştur? Sanırım mesela bir evin üzerinize yıkılması gibi, mahvolmaktan kaçınmanıza imkân bulamadığınız zaman ne yaparsınız? O sırada yere oturup gözlerinizi kapayarak beklersiniz, varsın ne olacaksa olsun!.. demekten başka yapacak ne kalır? İşte bu zayıflık anı başladığı sırada papaz gümüşten, dört köşeli küçük haçını sessizce, çabuk bir hareketle onun dudaklarına yapıştırıyordu. Bunu sık sık, her dakikada bir tekrarlıyordu. Haç dudaklarına değer değmez mahkûm gözlerini açıyor, yine birkaç saniye canlanır gibi oluyor, ayakları da yürüyordu. Haçı büyük bir istekle öpüyor, öpmeye acele ediyordu. Sanki ne olur ne olmaz, diye yanında ondan bir şey alıp götürmek istiyordu; ama o dakikada dinle ilgili bir düşüncesi olduğunu sanmam. Bu, tahtaya kadar böylece devam etti… Bu son saniyelerde bayılma vakalarının seyrek oluşu tuhaf! Aksine kafa dehşetli çalışıyor ve yaşıyor, herhâlde tam yollu bir makine gibi kuvvetli, çok kuvvetli çalışıyor. Sanırım türlü düşünceler de beynini çekiçle döver gibi dövüyordu. Bu düşüncelerin çoğu yarım, belki gülünç. İşte buraya bakan şu adamın alnında bir siğil var, işte celladın alt düğmesi paslanmış gibi hiç ilgisi olmayan düşüncelerdir… Aynı zamanda her şeyi biliyor ve hatırlıyorsun. Unutulmasına imkân olmayan öyle bir nokta var, bayılmaya da imkân yok ve her şey onun, o noktanın etrafında dönüp dolaşıyor. Bunun en son çeyrek saniye, başını tahtaya koyduğu ana, beklediği ve bildiği ana kadar böylece devam ettiğini düşünmek ne demektir! Birdenbire tepesindeki demirin gıcırdadığını duyuyor! Bunu mutlaka duyarsın! Orada ben yatmış olsaydım özellikle dinler ve duyardım! Burada, belki yalnız bir anında onda biri kadar bir zaman geçecektir ama mutlaka duyarsın! Düşünün bir kere, baş gövdeden ayrıldığı zaman bile, belki bir saniye kadar kendisinin gövdeden ayrıldığını biliyordur, diye hâlâ iddia edenler var, bu mantığa ne buyrulur? Ya bu beş saniye olursa!.. Ön plânda yalnız son basamağı görünen sehpanın net resmini yapın, mahkûm onun üzerine ayağını atıyor: başı, kâğıt gibi beyaz yüzü, papaz haçı uzatıyor, bakıyor ve her şeyi biliyor, istavroz ve baş. İşte tablo, papazın, cellâdın ve iki yardımcısının yüzleri, aşağıda birkaç baş ve göz… Bütün bunlar üçüncü planda yapılabilir; aksesuar olsun diye sis içinde… İşte böyle bir tablo…

Prens sustu ve hepsine baktı. Aleksandra içinden konuşur gibi:

- Bu, tabii quetism’e benzemiyor, dedi. Adelaida:

- Eh, şimdi de nasıl âşık olduğunuzu anlatın, dedi.
Prens, şaşkın şaşkın ona baktı. Adelaida acele ediyormuş gibi:
- Dinleyin, dedi. Basel'deki tablo hikâyesini bize anlatmak borcunuz olsun ama şimdi nasıl âşık olduğunuzu duymak istiyorum; inkar etmeyin, âşık olmuşsunuz. Üstelik şimdi anlatmaya başladınız mı, filozof olmaktan çıkarsınız.
Aglaya, birden:
- Anlatmayı bitirir bitirmez, hemen o anda anlattıklarınızdan utanıyorsunuz, neden, diye sordu.
Generalin karısı, Aglaya'ya sitemle bakarak:
- Ne kadar saçma bir şey, diye kestirip attı.
Aleksandra:
- Hiç de akıllıca bir şey değil, diye doğruladı.
Generalin karısı, prense:
- Ona inanmayın, dedi. Bunu öfkesinden yapıyor. Hiç de manasız bir terbiye görmemiştir. Sizi böyle çıkmaza soktukları için aklınıza bir şey gelmesin. Bugün yine şakacılıkları tuttu ama artık sizi sevdikleri besbelli. Onların içinden geçeni yüzlerinden anlarım.
Prens, sözlere basa basa:
- Ben de onların yüzlerini biliyorum, dedi.
Adelaida, merakla sordu:
- Yani nasıl?
Öteki iki kız da meraka kapılarak:
- Bizim yüzlerimize dair ne biliyorsunuz, diye atıldılar.
Ama prens ciddi ciddi susuyordu. Hepsi onun cevabını bekliyordu.
Prens, ciddi ve yavaş bir sesle:
- Sonra söylerim, dedi. Aglaya:
- Bizi mutlaka meraklandırmak istiyorsunuz, diye bağırdı. Hem ne büyük bir başarı bu!
Adelaida, yine acele ederek:
- Eh, peki, dedi. Ama mademki böyle bir yüz bilgicisiniz, herhâlde âşık da olmuşsunuzdur. Demek ki doğru tahmin etmişim. Haydi anlatın.
Prens, yine öyle yavaş ve ciddi:
- Âşık olmadım, dedi. Ben… başka türlü mutlu oldum.
- Nasıl? Ne şekilde? Çok merak ettim doğrusu…
Prens, sanki derin bir düşünce içindeymiş gibi:
- Peki, anlatayım, diye cevap verdi.

VI

Prens:

- Bakıyorum hepiniz bana öyle dikkat kesilmişsiniz ki, heyecanlanıyorum, diye konuşmasına başladı… Ben de bu merakı gidermek zorundayım. Bana gücenmeyin sakın, diyen prens, işi birden şakaya vurdu. Kadınların bütün dikkatleri prensin üzerindeydi. Orada ilişkiye girdiğim insanların hepsi çocuklardı. Bu çocukların hepsi de okuyordu, ilkokula gidiyorlardı. Onları okutan öğretmenlerinin ismi hâlâ aklımdadır: Jul Tibo. Çocukların benimle ilişkisi çok farklıydı. Hem onlara bir şeyler öğretiyor, hem de onlarla iç içe yaşıyordum. Dört yıllık zamanım da böylece geçti. Başka bir şey de istemiyordum. Onlara her şeyi anlatıyor, gizli hiç bir şey bırakmıyordum. Çocukların babaları ve akrabaları bana iyice kızmaya başlamıştı. Çünkü çocuklar ben olmadan duramıyorlardı, hep kalabalık bir hâlde etrafımı sarıyorlardı. Öğretmen de en sonunda bana düşman oldu. Orada birçok düşman kazandım, hep çocuklar yüzünden. Hatta Şnayder bile beni ayıplıyordu. Bilmem ki neden böyle korkuyorlardı? Çocuğa her şey anlatılabilir, her şey… Büyüklerin çocuklara, hatta ana babaların kendi çocuklarına ne kadar az anladıklarını düşünerek şaşıyordum. Küçük olduklarını, henüz öğrenme çağında olmadıklarını bahane ederek çocuklardan hiçbir şey gizlenmemeli. Ne hazine, ne bahtsız bir düşünce! Babalar, çocuklarını pek küçük, bir şeyden anlamaz sanarak her şeyi gizledikleri hâlde, onlar her şeyi anlıyorlar. Büyükler, bir çocuğun en zor bir işte bile pek önemli öğütlerde bulunabileceğini bilmezler. Ah, Tanrım! Bu güzel, küçücük kuşcağız size güvenle, mutlulukla bakarken onu aldatmak ayıp değil mi! Onları kuş diye tarif ediyorum, çünkü dünyada onlardan daha iyi kuş yoktur. Bununla birlikte, köylülerin hepsi bana daha çok bir olay yüzünden kızmışlardı… Tibo ise beni kıskanıyordu; önceleri çocukların benim sözlerimin hepsini anlamalarına, onunkileri de anlamamalarına şaşıyordu. Sonra, ikimiz de onlara bir şey öğretemeyiz, aksine onlar bize öğretirler, dediğim zaman, benimle alay etmeye başladı. Kendisi çocuklarla bir arada yaşadığı hâlde nasıl beni kıskanır ve bana iftira edebilirdi? Çocuklarla insanın ruhu tedavi olur… Orada, Şnayder’in kuruluşlarında bir hasta vardı, pek bahtsız bir adamdı .Bu öyle bir bahtsızlıktı ki, benzeri az bulunur. Deliliği yüzünden tedavi altına alınmıştı. Bence deli değildi, sadece korkunç bir acı çekiyordu, bütün hastalığı buydu. Sonunda bizim çocukların onun için nasıl bir şey olduğunu bir bilseniz… Ama bu hastayı

size başka sefer anlatırım; şimdi bütün bunların nasıl başladığını anlatacağım. Çocuklar, önce beni sevmiyorlardı. Ben onların gözünde öyle itici, öyle beceriksizdim ki. Aslında görünüş olarak da çirkindim… Dahası, bu kötü durumuma çirkinliğim de eklenince, çocuklar için tam bir eğlence malzemesi oldum. Mari'yi öptüğümü görünce de bana taş atmaya başladılar. Oysa yalnız bir defa öptüm onu -dinleyicilerinin yüzünde gülümseme görünce bunu önlemek için acele etti… Burada aşk diye bir şey yoktu. Onun ne kadar bahtsız bir yaratık olduğunu bilmiş olsaydınız, siz de benim gibi acırdınız. Mari, bizim köydendi. Annesi çok yaşlı bir kadındı. İki pencereli, eski, küçük evinin bir penceresi, köy ihtiyar heyetinin izniyle satış yapması için ayrılmıştı. Bu pencereden potin bağı, makara, tütün, sabun, kısacası metelik edebilecek şeyler satıyor, bununla da geçimini sağlıyordu. Kadın hastaydı, ayakları şiştiği için hep oturuyordu. Mari onun kızıydı, yirmi yaşlarında, çok zayıf, güçsüz ve çelimsiz bir kızdı. Çoktan beri vereme yakalanmıştı ama hep evlere gündelikte çalışmaya, ev temizliğine, çamaşır yıkamaya, evlerin avlularını süpürmeye gidiyor, inekleri sürüden alıp getiriyordu. Gezginci bir Fransız satıcısı onu ayartmış, bir hafta sonra da yol ortasında yapayalnız bırakıp sessizce gitmişti. Mari, yollarda dilenerek eve dönmüştü. Üstü başı kirlenmiş, elbiseleri paçavraya dönmüş, potinleri dağılmıştı; tam bir hafta yayan yürümüş, kırlarda yatmış ve korkunç üşütmüştü. Ayakları yara içindeydi, elleri şişmiş ve yer yer derisi çatlamıştı. Eskiden de güzel değildi; yalnız gözleri sakin, yumuşak bakışlı, masumdu. Hiç sesi çıkmazdı. Bir gün çalışırken birden bir şarkı tutturunca, hatırlıyorum, herkes şaştı ve gülmeye başladı. Mari, şarkı söylüyor! Nasıl oldu da Mari şarkı söylüyor? Mari, dehşetli utandı ve bir daha da ağzını açmadı. O zaman onu henüz seviyorlardı ama hasta ve perişan bir hâlde dönünce, kimse ona acımadı! Bu bakımdan insanlar bu konuda ne kadar acımasız ve zalim oluyorlarmış meğer! Herkesten önce annesi onu öfkeyle karşıladı. Nefretle: “Şimdi benim şerefimi kirlettin” dedi. Herkesten önce önce annesi rezil etti. Köyde Mari'nin döndüğü duyulunca, herkes onu görmeye koştu, bütün köy halkı kocakarının kulübesinde toplanmıştı. Yaşlılar, çocuklar, kadınlar, kızlar, hepsi de görmeye can atan, aceleci bir kalabalık hâlinde toplanmışlardı. Mari aç, perişan bir hâlde yerde, kocakarının ayakları dibinde yatıyor, ağlıyordu. Herkes koşup toplanınca, darmadağınık saçlarıyla yüzünü örttü ve gözlerini yere dikti. Etrafındakiler ona iğrenç bir yaratığa bakar gibi, bakıyorlardı. Yaşlılar azarlıyor, ayıplıyorlardı. Gençler gülüyorlardı. Ona, bir örümceğe

bakar gibi bakıyorlardı. Anası bütün bunlara izin veriyor, orada oturmuş başını sallıyor ve yapılanlardan müthiş hoşlanıyordu. Varsın kendini kepaze eden bu kız bütün cezasını çeksindi. Anası o zaman hastaydı, ölmek üzereydi; iki ay sonra da öldü. Öleceğini biliyordu ama ölünceye kadar kızı ile barışmayı aklından geçirmedi. Onunla hiç konuşmuyordu, uyuması için taşlığa kovuyor, yiyecek de vermiyordu. Hasta ayaklarını sık sık ılık suya sokması gerekiyordu. Mari, her gün onun ayaklarını yıkıyor, ona bakıyordu. Kocakarı onun bütün hizmetlerini sessizce kabul ediyor ama bir tek tatlı söz söylemiyordu. Mari, her şeye katlanıyordu. Onunla tanıştığım zaman, onun bütün bunların hepsini kabullendiğini, kendisini en aşağılık bir yaratık olarak kabul ettiğini gördüm. Kocakarı büsbütün yatağa düşünce, köydeki kocakarılar sıra ile ona bakmaya geliyorlardı, orada âdet böyledir. O zaman Mari'ye hiç yiyecek vermemeye başladılar. Köyde herkes onu kovuyor, kimse eskisi gibi iş vermek istemiyordu. Sanki herkes yüzüne tükürüyordu. Erkekler kadın yerine bile koymuyor, hep kötü sözler söylüyorlardı. Bazen erkekler, pazar günleri sarhoş olunca, o da çok seyrek, alay olsun diye doğruca yere metelikler atıyorlardı. Mari, sessizce bunları yerden topluyordu. Daha o zaman kan tükürmeye başlamıştı. En sonunda entari büsbütün paçavraya döndü, öyle ki köyde dolaşamaz oldu. Geldiğinden beri de yalınayak dolaşıyordu. İşte o zaman, ayrıca çocuklar, kalabalık bir hâlde, kırk kişi kadar vardı - onunla alay etmeye başladılar, hatta çamur bile atıyorlardı. İneklerini otlatmak üzere çobana yalvardı ama çoban onu kovdu. O zaman çobanın izni olmadan, kendiliğinden, sürü ile beraber bütün gün evden uzaklaşmaya başladı. Çobana çok yardımı dokunuyordu, o da bunu gördü, artık Mari'yi kovmuyordu. Bazen peynir ekmekten ibaret yemeğinin artıklarını ona veriyordu. Bunu da büyük bir iyilik sayıyordu. Annesi ölünce, papaz onu kilisede herkesin önünde aşağılamaktan utanmadı. Mari, paçavralarına bürünmüş, tabutun arkasında duruyor ve ağlıyordu. Onun nasıl ağlayarak tabutun arkasından gideceğini görmek üzere büyük bir kalabalık toplanmıştı. O zaman papaz -o henüz genç bir adamdı, amacı da büyük bir hatip olmaktı- kalabalığa döndü ve Mari'yi gösterdi: "Bu saygıdeğer kadının ölümüne sebep olan odur…" dedi. Bu hiç de doğru değildi çünkü kocakarı iki yıldan beri hastaydı. İşte karşınızda duruyor ve bakmaya cesaret edemiyor. Çünkü o, Tanrının gazabına uğramıştır. İşte kendisi yalınayak ve paçavralara bürünmüştür; erdemlerini kaybedenlere ibret olsun! O, kimdir? Onun kızı, diye devam etti papaz efendi. Hem ne dersiniz, bu alçaklık hemen hepsinin hoşuna gitmişti ama

bu sırada bambaşka bir şey oldu. İşe çocuklar karıştı, çünkü o sırada, artık benim tarafımı tutuyor ve Mari'yi seviyorlardı. Bu da şöyle oldu: Mari'ye bir iyilik yapmak istedim. Onun paraya çok ihtiyacı vardı ama bende metelik yoktu. Elimde küçük bir pırlanta iğnem vardı, ben de onu bir tefeciye sattım. Köy köy dolaşıp eski elbise satan birisiydi. Bana sekiz frank verdi, oysa iğne en aşağı kırk frank ederdi. Mari ile yalnız karşılaşmaya çok çalıştım. Sonunda köy dışında, çitin yanında,elimi dağa tırmanan patikanın kenarındaki bir ağacın yanında karşılaştık. Orada sekiz frankı ona verdim ve saklamasını, çünkü bundan sonra artık param olmayacağını söyledim, sonra onu öptüm ama bunu herhangi kötü niyetle yapmış olduğumu sanmamasını, bunu kendisine âşık olduğum için de yapmadığımı ama kendisine çok acıdığımı, ta baştan beri onu suçlu değil, sadece mutsuz saydığımı anlattım. Kendisini aşağılık bir yaratık gibi görerek herkesin önünde alçalmaması gerektiğini anlatarak oracıkta gönül almak istedim. Ama o, galiba ne demek istediğimi anlamadı. Ben konuşurken hep susuyordu, gözlerini de yere dikmiş, son derece utanarak duruyordu ama sözlerimi anlamadığını hemen fark ettim. Konuşmamı bitirince tuttu, elimi öptü. Ben de hemen onun elini yakaladım ve öpmek istedim ama hemen elini çekti. Bu sırada çocuklar kalabalık bir hâlde bizi gözetlemişler. Sonradan öğrendiğime göre, çoktan beri beni izliyorlarmış. Islık çalmaya, el çırpmaya, gülmeye başladılar, Mari koşarak kaçtı. Onlarla konuşacak oldum ama beni taşa tuttular. Hemen o gün herkes, bütün köylüler bunu öğrendiler, yine bütün suç Mari'ye yüklendi. Ondan iyice tiksinmeye başladılar. Hatta cezaya çarptırmak istediklerini duydum ama çok şükür, bir şey olmadı. Ama çocuklar onu sokaktan geçirmiyor, eskisinden daha çok alay ediyor, ona çamur atıyorlardı. Onu kovalıyorlardı, o da nefes nefese onlardan kaçıyordu. Çocuklar peşini bırakmıyor, sövüyorlardı. Hatta bir defa ben bile onlarla kavgaya tutuştum. Sonra onlara anlatmaya başladım, her gün, fırsat buldukça anlatıyordum. Henüz sevmemekle beraber, durup beni dinliyorlardı. Mari'nin ne kadar mutsuz olduğunu anlattım. Biraz sonra sövmeyi bıraktılar, onun yanından sessizce uzaklaşmaya başladılar. Yavaş yavaş onlarla konuşmaya başladık, onlardan hiçbir şeyi gizlemiyordum; her şeyi anlattım. Beni büyük bir merakla dinliyorlardı. Biraz sonra Mari'ye acımaya başladılar. Bazıları onunla karşılaşınca kibarca selamlaşıyorlardı. Orada, tanıdık olsun olmasın, karşılaşınca baş ile selam vermek ve "merhaba" demek âdettir. Mari kim bilir ne kadar şaşıyordu. Bir gün iki küçük kız ona yiyecek getirip vermişler, sonra bunu bana anlattılar.

Mari’nin kendini tutamayıp ağladığını, şimdi onu çok sevdiklerini söylüyorlardı. Kısa zamanda hepsi onu, aynı zamanda beni de sevmeye başladılar. Sık sık bana geliyor, bir şeyler anlatmamı istiyorlardı. Sanırım, güzel anlatıyordum, çünkü beni dinlemekten tarif edemeyeceğim bir haz alıyorlardı. Daha sonra sırf onlara anlatabilmek için okumaya, öğrenmeye başladım, tam üç yıl onlara anlattım. Sonra hepsi, bu arada Şnayder de, onlarla büyük insanlar gibi konuştuğum, onlardan hiçbir şeyi gizlemediğim için beni suçladıkları zaman, onlara yalan söylemenin ayıp olduğunu söyledim. Çünkü istediğin kadar gizle, onlar zaten her şeyi biliyorlar ve öğreneceklerdir. Belki de kötü tarafıyla, benden öğrenirlerse kötüyü öğrenmezler, diye cevap verdim. Herkes bir zamanlar çocuk olduğunu hatırlasın, yeter. Onlar aynı düşüncede değildiler… Mari’yi anasının ölümünden iki hafta önce öpmüştüm. Papaz vaaz ettiği zaman çocuklar, artık benden yana idiler. Hemen papazın davranışını onlara anlattım ve açıkladım; hepsi ona kızdı, hatta bazıları o kadar kızmışlardı ki evinin pencere camlarını bile kırmak istediler. Onlara engel oldum, çünkü bu, artık kötü bir hareketti ama köyde herkes, her şeyi öğrenmişti, işte o zaman çocukların ahlâkını bozuyorum diye beni suçlamaya başladılar. Sonra çocuklarının Mari’yi sevdiğini öğrenince çok korktular; ama Mari, artık mutlu idi. Çocuklara onunla karşılaşmayı bile yasak ettiler ama onlar, hemen hemen köyden yarım fersah uzaktaki sürüye kadar gizlice koşuyor, ona hediyelerini veriyorlardı. Bazıları da onu kucaklayıp öpmek -ve Je vous aime, Maric!- demek için geliyorlardı, sonra hızla koşup gidiyorlardı. Mari bu beklenmedik mutluluktan az daha aklını oynatacaktı; böyle bir şeyi hayalinden bile geçirmemişti. Hem utanıyor, hem de seviniyordu. En önemlisi de çocuklar, daha da çok kız çocukları, benim onu sevdiğimi, hep ondan söz ettiğimi söylemek için ona koşuyorlardı. Onun hakkında benim onlara gerekeni anlattığımı, şimdi onu sevdiklerini, ona acıdıklarını, her zaman böyle yapacaklarını söylüyorlardı. Sonra sevinçli, telaşlı yüzleriyle bana uğruyor, şimdi Mari’yi gördüklerini anlatıyor, bana onun selamını iletiyorlardı. Akşamları çağlayana gidiyordum. Orada, köy tarafından görünmeyen bir yer vardı, etrafı kavaklarla çevriliydi. İşte akşamları beni orada görmeye geliyorlardı, hatta kimisi gizli geliyordu. Sanırım benim Mari’yi sevmem, onlar için büyük bir zevkti. İşte orada bulunduğum zaman içinde, yalnız bu konuda onları aldatmış oldum. Onlara Mari’yi sevmediğimi, yani ona âşık olmadığımı söyleyerek inançlarını değiştirmedim. Bütün davranışlarından, bunun böyle olmasını istediklerini,

böyle planlar kurup aralarında böyle kararlaştırdıklarını görüyordum. Onun için susuyor ve tahminlerinde yanılmadıklarını göstermek istiyordum. Hem ne kadar ince, ne kadar şefkatliydi onların küçücük kalpleri. Bu arada onların iyi kalpli Leon'u, Mari'yi o kadar seviyor, oysa Mari kötü giyiniyor, pabuçsuz geziyor, bu olacak şey mi, diye düşünmüşler. Ne dersiniz, ona pabuç da, çorap da, iç çamaşırı da, hatta entari bile buldular. Bunu nasıl becerdiler, anlamıyorum; hep beraber çalışıyorlardı. Kendilerine sorduğum zaman, neşe ile gülüyorlardı, kızlarsa el çırpıp beni öpüyorlardı. Bazen ben de gizlice Mari ile görüşmeye gidiyordum. Artık hastalığı çok ilerlemişti, güçlükle ayakta duruyordu. Sonunda çobana hizmet edemez oldu ama yine de her sabah sürü ile beraber gidiyordu. Bir kenara çekiliyordu; orada dik, sarp bir kayanın ucunda bir çıkıntı vardı, kimsenin göremeyeceği bir şekilde onun en dip köşesinde hemen hemen kımıldamadan bütün gün, sabahın erken saatinden sürünün geri döneceği saate kadar otururdu. Veremden öyle bitkin hâle gelmişti ki, daha çok başını kayaya dayayıp gözlerini kapatıyor, ağır ağır nefes alarak uyukluyordu. Yüzü bir iskelet gibi zayıflamıştı, alnı, şakakları terliyordu. Onu her zaman öyle buluyordum. Bir dakika uğruyordum, bu arada birileri de beni görür diye korkuyordum. Ben görünür görünmez Mari hemen titriyor, gözlerini açıyor ve ellerimi öpmeye başlıyordu. Artık ellerimi çekmiyordum, çünkü bu, onun için bir mutluluktu. Yanında oturduğum süre içinde titreyerek ağlıyordu; gerçi birkaç defa konuşacak oldu ama sözlerini anlamak güçtü. O sırada deli gibi oluyor, korkunç bir heyecan ve mutluluk duyuyordu. Bazen çocuklar da benimle beraber geliyordu. Böyle zamanlarda çoğu yakınımızda duruyor ve bizi kim bilir neden, kim bilir kimden korumaya çalışıyorlardı. Bu iş de çok hoşlarına gidiyordu. Biz oradan gidince Mari yine eskisi gibi yalnız, hareketsiz kalarak gözlerini yumuyor, başını kayaya dayıyordu; belki de hayale dalıyordu. Bir sabah, artık sürünün yanına çıkamadı, boş evinde yalnız başına kaldı. Çocuklar hemen bunu öğrendiler, hemen o gün hepsi onu ziyaret ettiler. Mari kimsesiz, yatakta yatıyordu. Sırayla iki gün çocuklar ona baktılar ama sonra köylüler, Mari'nin gerçekten de ölmek üzere olduğunu öğrenince kocakarılar nöbetleşe gelmeye başladılar. Köyde, galiba Mari'ye acımaya başlamışlardı, hiç değilse çocuklara engel olmuyor, eskisi gibi azarlamıyorlardı. Zavallı kız durmadan dalıyor, kendinden geçiyordu. Rahat uyuyamıyor, korkunç derecede öksürüyordu. Kocakarılar çocukları kovuyorlardı ama onlar, yalnız bir dakika sadece: "Bonjour, nötre bonne Marie" demek için pencere önüne kadar geliyorlardı. Mari, onları

görür yahut seslerini duyarsa hemen canlanıyor, kocakarıları dinlemeden, dirseklerine dayanarak kalkmaya çalışıyor, başıyla onlara selam veriyor, teşekkür ediyordu. Çocuklar eskisi gibi ona hediyeler getiriyorlardı ama o, hemen hemen bir şey yemiyordu. Onların yüzünden, şuna kesinlikle inanın ki, Mari hemen hemen mutlu olarak öldü. Onların yüzünden başına gelen bütün felaketleri unuttu, onlardan affını kabul etmiş gibi oldu, çünkü son nefesine kadar kendini büyük bir günahkâr olarak görüyordu. Onlar, tıpkı minik kuşlar gibi, kanatlarıyla onun camına vuruyor, her sabah: “Nons t’aimons, Marie” diyorlardı. Mari, kısa zamanda öldü. Onun daha çok yaşayacağını sanmıştım. Ölümünden bir gün önce, güneş batarken, onu ziyaret etmiştim; galiba beni tanıdı, ben de son defa onun elini sıktım; eli ne kadar kuru idi! Sonra sabahleyin gelerek Mari’nin öldüğünü söylediler. O zaman, artık çocukları tutmaya imkân yoktu. Tabutunu çiçeklerle süslediler, başına bir çelenk taktılar. Papaz, artık kilisede ölüyü aşağılamadı. Zaten törende de pek az insan vardı, bazıları sırf merak ederek gelmişlerdi. Ama sıra tabutu götürmeye gelince, çocuklar hep birden tabutu kaldırmaya atıldılar. Kaldıramayınca da büyükler yardım etmeye başladılar, hepsi tabutun arkasından koşuyor, hepsi ağlıyordu. O zamandan beri Mari’nin mezarı hep çocuklar tarafından ziyaretçi akınına uğrar. Her yıl onu çiçeklerle donatıyorlar, etrafına güller dikiyorlar. Ama bu cenaze töreninden sonra çocuklar yüzünden bütün köy halkı beni kötülemeye başladı. Çocuklara benimle görüşmeyi yasakladılar, Şnayder ise bana dikkat etmeyi üzerine aldı. Ama biz yine de görüşüyor, uzaktan işaretlerle anlaşıyorduk. Bana küçük pusulalar gönderiyorlardı. Daha sonra her şey yoluna girdi; ama o zaman çok iyi idi. Bu kötüleme yüzünden çocukları daha yakından tanıdım. Son yıllarda Tibo ve papaz ile bile barıştım. Şnayder ise çocuklara karşı kullandığım “yöntem” için bana çok şeyler söyledi, benimle tartıştı. Hangi yöntem? Sonunda Şnayder bana çok tuhaf bir düşüncesini açıkladı. Bu da oradan ayrılmak üzere olduğum günlerdeydi, benim de deyim yerindeyse bir çocuk, yani tam bir çocuk olduğumu, yalnız boyca ve yüzce büyük bir insana benzediğimi ama gelişme, ruh ve karakter bakımından, hatta belki akılca büyümüş bir insan olmadığımı, altmış yaşıma kadar da yaşasam yine öyle kalacağıma inanç getirmiş olduğunu söyledi. Buna çok gülmüştüm.Oo, elbette haksızdı, çünkü ben küçük değilim ki! Ama doğru olan bir şey vardı, gerçekten de insanlarla, büyüklerle bulunmaktan hoşlanmıyorum, bunu da çoktan fark ettim. Büyüklerle beraber olmayı sevmiyorum, çünkü bunu beceremiyorum. Benimle ne konuşurlarsa

konuşsunlar, bana ne kadar iyi davranırlarsa davransınlar, yine her nedense onlarla bulunmak bana her zaman ağır geliyordu, çabucak onların yanından uzaklaşıp arkadaşlarımın yanına gidersem memnun oluyordum. Arkadaşlarımsa hep çocuklardı ama bu, ben de çocuk olduğum için değil, beni çocuklar basbayağı çekiyor da ondan. Henüz köyde yaşamaya başladığım ilk zamanlar, bir başıma dağlara çıkıp kederlendiğim sıralarda yalnız başıma dolaşırken bazen, ayrıca öğleyin okuldan salıverilen bütün bu, ellerinde torbacıkları, taş, tahtaları ile gürültü ederek koşuşan, gülüşen, oynaşan çocuk kalabalığı ile karşılaştığım anda büyük bir mutluluk duyuyordum. Duruyor, kız ve erkek çocukların koşarken görünüp kaybolan ayakçıklarına, gülüp ağlaşmalarına -çünkü pek çoğu okuldan eve koşuncaya kadar bir fırsatını bulup kavga ederek ağlamış ve yine barışıp beraber oynamaya başlamış oluyorlardı- bakıyor ve o zaman bütün kederimi unutuyordum. Sonra, bütün o üç yıl içinde insanların neden, niçin kederlendiklerini anlayamadım gitti. Artık her şeyim onların ellerindeydi. Köyü bırakıp bir gün buraya, Rusya'ya geleceğim aklımdan bile geçmemişti. Hep orada kalacağımı sanıyordum ama sonunda Şnayder'in artık bana bakmasına imkân yoktu. hem o sırada çok önemli bir iş çıktı, öyle önemliydi ki, Şnayder kendisi benim elimi çabuk tutmam için bastırıyordu. Benim adıma buraya cevap bile yazdı. Şimdi bu işin nasıl bir şey olduğunu öğreneceğim, bazı kimselere de akıl danışmam gerekecek. Belki kaderim büsbütün değişir. Asıl mesele ise şimdi artık bütün hayatımın değişmiş olmasıdır. Orada çok şey bıraktım. Her şey kayboldu. Trende gelirken, oturmuş düşünüyordum: "Şimdi insanların yanına gidiyorum; belki bir şey bilmiyorum ama yeni bir hayat başladı.", işimi namuslu bir şekilde, kesin olarak yapmaya karar verdim. İnsanlarla bir arada bulunmak, belki canımı sıkacak ve bana ağır gelecektir. İlk anda herkese karşı kibar ve içten olmaya karar verdim; bundan fazlasını da benden kimse isteyemez. Belki burada da beni çocuk yerine koyacaklardır. Eh, varsın koysunlar. Her nedense herkes beni budala yerine de koyuyor. Bir zaman gerçekten de o kadar hasta idim ki, bir budalaya benziyordum; ama şimdi beni budala diye kabul ettiklerini anladığıma göre, ben nasıl bir budala olabilirim? İçeri giriyor, düşünüyorum: İşte beni budala sanıyorlar ama ben ne de olsa akıllıyım, onlarsa bunu tahmin etmiyorlar… Kafamda sık sık bu düşünce yer alıyor. Çocukların fırsat bularak bana Berlin'e yazdıkları küçük mektuplarını alınca, onları ne kadar sevdiğimi anladım. İlk mektubu almak insana çok ağır geliyor! Beni uğurlarken ne kadar kederlenmişlerdi! Bir ay

önceden uğurlamaya hazırlandılar: “Leon s’en va, Leon s’en va pour toujours!” Her akşam, eskiden olduğu gibi, çağlayanın yanında toplanıyor, nasıl ayrılacağımızı konuşuyorduk. Bazen, yine eskisi gibi, neşeleniyorduk; ancak geceleyin ayrılırken sevgi ile kuvvetle beni kucaklıyorlardı, oysa eskiden bunu yapmıyorlardı. Bazıları, sırf beni kucaklayıp öpmek için öteki arkadaşlarından gizli geliyorlardı. Yola çıkmak üzere ayrıldığım zaman beni kalabalık bir hâlde istasyona kadar uğurladılar. İstasyon neredeyse köyden dört saat uzaklıktaydı. Erkek çocukları açıkça ağlamamak için kendilerini tutabiliyorlardı. Ama kız çocukları bunu beceremiyor, hüngür hüngür ağlıyorlardı. Tek hedefimiz geç kalmamaktı. Bunun için canımızı dişimize takıyorduk. Beni çok seven çocuklar ise hiç bir şeye aldırmadan yolda durduruyorlar, boynuma sarılıp büyük bir sıcaklıkla öpüyorlardı. Kalabalığın durması umurlarında bile değildi. Gerçi acele ediyorduk ama hepimiz duruyor, onun vedalaşmasını bekliyorduk. Trene binip hareket edince hepsi: “Hura!” diye bağırdı, uzun zaman, tren büsbütün uzaklaşıncaya kadar yerlerinden ayrılmadılar. Ben de onlara bakıyordum… Beni dinleyin, demin buraya girdiğim zaman sizin sevimli yüzlerinize bakıp -şimdi yüzleri çok inceliyorum- ilk sözlerinizi duyunca, o zamandan beri ilk defa ruhumda bir hafiflik duydum.

Demin, belki gerçekten de mutlu insanlardan olduğumu düşünmüştüm. İlk bakışta, hemen seveceğim insanlara kolay kolay rastlanmadığını biliyorum, bense trenden iner inmez hemen sizinle karşılaştım. Sırların herkese söylenmesinin ayıp olduğunu bilirim ama işte sizinle olunca, utanmıyorum. Ben insanlardan kaçan birisiyim, belki size de uzun zaman gelmem. Ancak bunu kötü niyetime yormayın, size değer vermediğimi yahut herhangi bir şeye gücendiğimi sanmayın. Yüzlerinize, onlarda neler gördüğüme dair sorular sormuştunuz. Bunu size büyük bir memnunlukla söyleyebilirim. Sizin yüzünüz Adelaida Ivanovna, her üç yüzden en mutlusu ve en sevimlisidir. Şüphesiz güzelsiniz ama insan size bakarken: “İşte onun yüzü, iyi yürekli bir kız kardeş yüzü” diye düşünüyor, insana sade bir tavırla, neşeli neşeli yaklaşıyorsunuz ama insan kalbini de çabucak anlamasını biliyorsunuz. Sizin yüzünüz de Aleksandra Ivanovna, hem güzel, hem pek sevimli, ama galiba gizli bir kederiniz var. Hiç şüphesiz iyi yüreklisiniz ama neşeli değilsiniz. Yüzünüzde Drezden’deki Holbein Madonnası’nındaki gibi özel bir gölge var. İşte bu da sizin yüzünüze dair… İyi bir falcı mıyım? Kendiniz beni bir falcı olarak kabul ettiniz. Ama sizin yüzünüz hakkında, Lizaveta Prokofyevna -bu arada generalin karısına dönmüştü… Yaşınıza

rağmen, iyi ve kötü olan her şeye, her şeye karşı, tam deyimiyle, bir çocuk olduğunuzu kesinlikle söyleyebilirim. Böyle söyledim diye bana gücenmiyorsunuz, değil mi? Çocukları ne kadar sevdiğimi biliyorsunuz? Yüzleriniz hakkında saflığımdan böyle söylediğimi sanmayın, hayır, hayır! Belki benim de bir düşüncem vardı.

VII

Genç adam, bu kadar konuştuktan sonra yorulmuş gibiydi. Sonra biraz soluklanabilmek için sustu. Kızların prense bakış açıları değişmiş, neşeyle ona bakıyorlardı. Hele Lizaveta Prokofyevna'nın yüzündeki sevin ifadesini bir görseydiniz!..

- İşte sınadık, diye bağırdı. E, nasıl sayın bayanlar, hesapça onu bir zavallı gibi koruyacağınızı sanmıştınız, oysa sizi kendisi seçmek iyiliğinde bulundu, hem de pek seyrek gelebileceğini ileri sürdü, işte, biz birer aptal olduk, ben de buna memnunum. Hepsinden çok, Ivan Feodoroviç hesabına memnun oldum. Aferin, prens, demin sizi sınamamızı söylemişlerdi. Yüzüm hakkında söylediklerinizin hepsi doğru, ben bir çocuğum, hem bunu da biliyorum. Bunu siz söylemeden önce de biliyordum. Siz, benim düşüncemi bir kelime ile anlatmış oldunuz. Huyunuz da tamamıyla benimkine uyuyor. Seninle ne kadar güzel anlaşacağız. Buna pek memnunum; tıpkı iki damla su gibi… Yalnız siz erkeksiniz, bense kadınım ve İsviçre'de bulunmadım; işte aramızdaki bütün fark bu.

Aglaya:

- Acele etmeyin, maman, diye bağırdı. Prens övgüler yağdırırken özel bir düşüncesi olduğunu ve rastgele söylemediğini ileri sürmüştü.

Ötekiler:

- Evet evet, diye gülüyorlardı.

- Alay etmeyin dostlarım, belki üçünüz bir araya gelseniz, ondan daha kurnaz olamazsınız. Görürsünüz. Ama prens, Ağlaya için neden bir şey söylemediniz? Aglaya bekliyor, ben de bekliyorum.

- Şu an bir şey söylemek istemiyorum. İleride söyleyeceğim bütün düşüncelerimi.

- Neden? Herhâlde dikkati çeken bir kız?

Ah, hiç şüphe yok! Siz çok güzelsiniz, Aglaya Ivanovna. O kadar güzelsiniz ki, insan size bakmaya bile kıyamıyor.

- Hepsi bu kadar mı? Ya özellikleri, diye generalin karısı ısrar ediyordu.

- Güzelliği tarif etmek güçtür; henüz buna hazır değilim. Güzellik bir bilmecedir.

Adelaida:

- Demek ki, Aglaya 'ya bilmece verdiniz, dedi. Bilmeceyi çöz bakalım, Aglaya. O güzel, değil mi prens, güzel?

Prens, Aglaya'ya istekle bakarak, ateşli bir sesle:

- Fevkalâde diye cevap verdi. Yüzü bambaşka ama tıpkı Nastasya Filippovna gibi!..

Hepsi, şaşkınlık içinde bakıştı. Generalin karısı, sözleri uzata uzata:

- Nasıl, kim, diye bağırdı. Nastasya Filippovna mı? Nastasya Filippovna'yı nerede gördünüz? Hangi Nastasya Filippovna?

- Demin Gavrila Ardalionoviç, Ivan Feodoroviç'e portresini gösteriyordu.

- Nasıl? Ivan Feodoroviç'e portresini mi getirmiş?

Göstermek için. Nastasya Filippovna, bugün Gavrila Ardalionoviç'e kendi portresini hediye etmiş, o da göstermek için getirmiş.

Generalin karısı:

- Görmek isterim! diye bağırdı. Portre nerede? Ona hediye ettiğine göre yanında olması gerekir, o da tabii çalışma odasındadır. Çarşamba günleri sürekli çalışmaya gelir, hiçbir zaman da dörtten önce gitmez. Hemen Gavrila Ardalionoviç'i çağırsınlar! Hayır, onu görmek isteğiyle yanıp tutuşmuyorum. Lütfedin prens, dostum, çalışma odasına gidin, ondan portreyi alıp buraya getirin. Bakmak istiyorlar dersiniz. Lütfen.

Prens odadan çıkınca Adelaida:

- Hoş adam ama çok saf, dedi. Aleksandra:

- Evet, fazla saf, hatta biraz komik bile oluyor.

Ne o ne de ötekiler, bütün düşüncelerini söyleyemiyor gibiydiler.

Aglaya:

- Ama yüzlerimize dair söyledikleriyle kolayca işin içinden çıktı, dedi. Herkese övgüler yağdırdı, hatta mamana bile.

Generalin karısı:

- Rica ederim, nükte yapma, diye bağırdı. O, iltifat etmedi, ben gurur duydum.

Adelaida sordu:

- İşin içinden çıktı mı dersin?

- Bana kalırsa göründüğü kadar saf değil, hatta çok zeki.

Generalin karısı öfkelendi:

- Eh, yine başladın! Bana göre, siz ondan daha gülünçsünüz. Saf, ama en soylu anlamı ile işini bilenlerden tabii… Tıpkı benim gibi.

Prens, çalışma odasına giderken içinden:

“Portre hakkında ağzımdan laf kaçırmam, tabii kötü bir şey, diye düşünürken vicdan azabı duyuyordu. Ama… Ağzımdan laf kaçırmakla belki de iyi ettim…”

Aklında tuhaf ama henüz belli belirsiz bir düşünce yer almaya başlamıştı.

Gavrila Ardalionoviç, henüz çalışma odasındaydı, önündeki kâğıtlara dalmış oturuyordu. Anlaşılan, şirketten boşu boşuna maaş almıyordu. Prens, portreyi isteyip orada bunu nasıl öğrendiklerini anlatınca şaşırıp kaldı.

Öfkeli bir can sıkıntısıyla:

- Hey gidi hey! Gevezelik edecek ne vardı sanki, diye bağırdı. Bir şey bildiğiniz yok… Budala, diye de içinden homurdandı.

- Özür dilerim, bu hiç düşünmeden oldu; söz gelişi. Aglaya'nın hemen hemen Nastasya Filippovna kadar güzel olduğunu söyledim de…

Ganya, daha açık anlatmasını istedi; prens, anlattı. Ganya yine ona alayla baktı.

- Bir Nastasya Filippovna'dır tutturdunuz… diye homurdandı ama sözünü bitirmeden düşünceye daldı.

Anlaşılan telaş içindeydi. Prens, portreyi hatırlattı. Ganya, ani bir düşünceye kapılmış gibi birden:

- Bana bakın prens, dedi, sizden büyük bir ricada bulunacağım… Ama doğrusu, bilmiyorum ki…

Şaşırdı ve sözünü bitirmedi; bir şeye karar vermiş ama kendi kendisiyle boğuşuyormuş gibi bir hâli vardı. Prens, sessizce bekliyordu. Ganya, tekrar inceleyen, dikkatli bakışlarla onu süzdü.

Tekrar:

- Prens, diye söze başladı, orada bana… Benim hiçbir suçum olmayan tuhaf… Gülünç bir mesele yüzünden… Yani, kısacası bunlar gereksiz şeyler, galiba biraz kızıyorlar, onun için bir zaman oraya çağırılmadan gitmek istemiyorum. Şimdiyse Aglaya Ivanovna ile mutlaka konuşmam gerekiyor. Ne olur ne olmaz diye birkaç kelime yazmıştım (Elinde küçük, katlanmış bir kağıt belirdi) ama nasıl vereceğimi bilmiyorum. Siz prens, acaba şimdi bunu Aglaya Ivanovna'ya ama yalnız kendisine, yani kimse görmemek şartıyla, anlıyorsunuz değil mi? Öyle pek önemli bir sır değil, burada bir şey de yok… Ama… Yapar mısınız?

Prens:

- Bu iş hiç de hoşuma gitmedi, diye cevap verdi.

Ganya, yalvarmaya başladı:

- Ah prens, bu benim için pek önemli! Aglaya Ivanovna, belki de bir cevap verir… İnanın, ancak çaresiz kalınca, pek çaresiz kalınca size başvurdum… Kiminle gönderebilirim?.. Bu, pek önemli… Benim için çok önemli…

Ganya prensin bu işe “evet” dememesinden korkuyor, ürkek, yalvaran bakışlarla gözlerinin içine bakıyordu.

- Eh, peki, vereyim. Sevinen Ganya:

- Ama kimse farkına varmasın, diye yalvarıyordu. Biliyor musunuz prens, sizin namus sözünüze çok güveniyorum. Yanılmıyorum, değil mi?

Prens:

- Kimseye göstermem, dedi. Pek telaşlanan Ganya: “Pusula yaptırılmış değildir, ama…” diyecek oldu.

Prens, doğrudan:

- Hiç üzülmeyin, okumam, diye cevap verdi, portreyi aldı ve çalışma odasından çıktı.

Ganya, yalnız kalınca, başını elleri arasına aldı.

- Onun tek sözü ve ben… Ve ben, vallahi, belki de her şeyi bozarım.

Artık bekleyiş ve heyecan içinde olduğundan tekrar masa başına oturup kâğıtlara dalamadı, çalışma odasında bir köşeden öbür köşeye gidip gelmeye başladı.

Prens, düşünce içinde yürüyordu. Kendisine verilen iş ve Ganya’nın Aglaya’ya gönderdiği pusula zihnini hoşa gitmeyecek bir şekilde kurcalıyordu. Ama misafir odasına iki kapı kala birden pencereye, ışığa daha yakın gelerek durdu ve Nastasya Filippovna’nın portresine bakmaya başladı.

Prens, bir süreden beri kendisini şaşırtan bu güzellikte bir şey bulmak istiyordu. Demin gördüğü etki kendisini sarıyor, sarıyordu. Her şeyiyle bambaşka bir güzellik taşıyan bu yüz, onu iyice avucuna almıştı. Bu yüzde sonu gelmez bir gurur, kin, nefret, aşağılama, güven ve insanı şaşırtan bir saflık ifadesi vardı. Prens, bu manzaraya bakınca acıma ve nefreti aynı anda yaşadı. Bu güzellik, solgun yüzün, çökmüş yanakların ve ateşli gözlerin cazibesini taşıyordu. Prens, bir dakika kadar baktı, sonra birden toparlandı, etrafına bakındı, acele ile portreyi dudaklarına yaklaştırdı ve öptü. Bir dakika sonra misafir odasına girdiği zaman yüzü tamamıyla sakindi.

Ama yemek odasına -misafir odasına bir oda kala- henüz girmişti ki, kapıdan dışarı çıkmak üzere olan Aglaya ile karşılaştı. Aglaya yalnızdı.

Prens, ona pusulayı uzatarak:

- Gavrila Ardalionoviç bunu size vermemi istedi, dedi.

Aglaya durdu, pusulayı aldı, tuhaf tuhaf prense baktı. Bakışında en küçük bir telaş yoktu. Yalnız şaşkınlığa benzer bir şey vardı, o da sadece prensle ilgili idi. Aglaya, sanki bu bakışıyla onun bu işte Ganya ile nasıl birlik

olduğunu sormak istiyordu. Hem de sakin ve gururla soruyordu bunu. Bir an karşı karşıya durdular; sonunda Aglaya'nın yüzünde hafif alaylı bir gülümseme belirdi, kendisi de prensin yanından geçip gitti.

Generalin karısı, eline aldığı Nastasya Filippovna'nın portresini gösterişli bir hareketle-gözlerinden biraz uzakta tutarak bir zaman küçümsemeyle gözden geçirdi.

Sonunda:

- Evet güzel, dedi, hatta çok güzel. Onu yalnız iki defa, o da uzaktan görmüştüm. Demek ki, siz böyle bir güzelliğe değer veriyorsunuz, diyerek birden prense döndü.

- Evet… Böylesine… diye prens biraz güçlükle cevap verdi.

- Yani, mutlaka böyle mi olmalı?

- Mutlaka böyle olmalı.

- Neden böyle olmalı, sevgili prens?

Prens, soruya cevap verir gibi değil de, elinde olmadan kendi kendine konuşuyormuş gibi:

- Bu yüzde… Çekilen büyük acıların resmini gördüm… diye cevap verdi.

Generalin karısı:

- Bununla birlikte siz, belki de sayıklıyorsunuz, diyerek portreyi kibirli bir hareketle masanın üzerine attı. Aleksandra portreyi aldı, Adelaida da ona yaklaştı, ikisi birden gözden geçirmeye başladılar. Bu sırada Aglaya, yine misafir odasına döndü.

Adelaida, kıskanan gözlerle portreye kız kardeşinin arkasından bakıp incelerken:

- Ne kuvvet, diye bağırdı. Lizaveta Prokofyevna sert sert:

- Nerede? Hangi kuvvet, diye sordu. Adelaida, ateşlilikle:

- Böyle bir güzellik kuvvettir, dedi, böyle bir güzellikle allak bullak edilir, hatta tozu bile attırılır!

Düşünce içinde resim sehpasına gitti. Aglaya, portreye yalnız göz ucu ile gözlerini kısarak şöyle bir baktı, alt dudağını şişirdi, bir kenara çekilip ellerini kavuşturarak oturdu.

Generalin karısı, çıngırağı çaldı, içeri giren uşağa:

- Gavrila Ardalionoviç'i buraya çağırın, kendisi çalışma odasında, diye emretti.

Aleksandra, önemle:

- Maman, diye bağırdı. Generalin karısı, çabuk çabuk:

- Ona iki sözüm var, artık yeter, diye kesip atarak itirazı önledi.

Galiba kızmıştı.
- Bizim burada, anlıyor musunuz prens? Şimdi hep sır. Her şey sır! Böyle isteniyor, yeni bir çeşit etiketmiş, saçma. Hem bu da en çok açık kalplilik, berraklık, namusluluk isteyen bir iş… Evlenmeler başlıyor, bu evlenmeleri beğenmiyorum ben…
Aleksandra:
- Maman ne yapıyorsunuz, diyerek onu durdurmaya çalıştı.
- İstediğin ne, sevgili kızım? Kendin sanki beğeniyor musun? Prensin duymasına gelince, biz onunla dostuz. Hiç değilse ben dostum. Tabi ki kötü insanları, huysuzları değil, iyi insanları sever kızım. İkide bir karar değiştirenlerin ve ikiyüzlülerin onun yanında yeri olamaz. Anladınız mı, Aleksandra Ivanovna? Onlar bana tuhaf kadın diyorlar, bense ayırmasını biliyorum. Çünkü kalp başta gelir, geri kalan her şey saçma. Akıl da gerekli tabii… Belki, en önemlisi de akıldır. Öyle alaylı alaylı gülme Aglaya, ben kendimi yalanlamıyorum. Kalbi olup da aklı olmayan bir aptal kadın, tıpkı aklı olup da kalbi olmayan bir aptal kadın kadar mutsuzdur. Bunlar, eski gerçeklerdir. İşte ben, kalbi olup aklı olmayan bir aptal kadınım, sen de aklı olup kalbi olmayan bir aptalsın. İkimiz de mutsuz oluyor, ikimiz de acı duyuyoruz.
Galiba hepsinin içinde neşesini kaybetmeyen Adelaida dayanamadı:
- Sizi böyle mutsuz yapan ne, Maman, diye sordu.
Generalin karısı:
- Benim mutsuzluğumun iki düşmanı, her şeyi bildiğini sanan kızlarım oldu. Yalnız bu da yeter olduğuna göre geri kalanından uzun uzadıya söz etmeye bile gerek yok. Yeteri kadar konuşuldu. Bakalım siz ikiniz -Aglaya’yı hesaba katmıyorum- zekânız ve konuşkanlığınızla bu işin içinden nasıl sıyrılacaksınız, bakalım saygıdeğer bayınızla mutlu olacak mısınız, pek sayın Aleksandra Ivanovna?.. İçeri giren Ganya’yı görerek, hah!.. diye bağırdı, işte bir evlenme temsilcisi daha. Ganya’nın baş eğmesine karşılık, merhaba, diye cevap verdi ama oturması için yer göstermedi. Nikâhlanıyormuşsunuz, öyle mi?
Şaşıran Gavrila Ardalionoviç:
- Nikâh mı?.. Nasıl?.. Hangi nikâh, diye homurdandı.
Korkunç bir şeklide telaşlanmıştı.
- Evleniyor musunuz, diye soruyorum, yani böyle bir ifadeden daha çok hoşlanıyorsanız?
Gavrila Ardalionoviç:

- Ha… Hayır… Ben… Ben… Hayır… diye kekeledi, utancından yüzü kıpkırmızı oldu.

Bir kenarda oturan Aglaya’ya kaçamak bir göz attı, sonra gözlerini çevirdi. Aglaya soğuk, sessizce, dik dik ona bakıyor, gözlerini ayırmadan onun telaşını seyrediyordu.

Lizaveta Prokofyevna, aman bilmeyen bir ısrarla:

- Hayır mı? Hayır dediniz, öyle mi, diye sorguya çekiyordu. Yeter, bugün, çarşamba günü sabahleyin soruma karşılık, “hayır” dediğinizi unutmayacağım. Bugün günlerden çarşamba mı?

Adelaida:

- Galiba çarşamba, Maman, diye cevap verdi.

- Hiçbir zaman günleri bilmezler. Ayın kaçı?

Ganya:

- Yirmi yedisi, diye cevap verdi.

- Yirmi yedisi mi? Bazı hesaplara göre böyle olması iyi. Güle güle, galiba işiniz çok, ben de giyinip gitmeliyim; portrenizi alın.

Bahtsız Nina Aleksandrovna’ya selamımı iletin. Hoşça kalın prens, dostum! Sık sık uğra, ben de ihtiyar Belokonskaya’ya senden bahsetmek için uğrayacağım. Hem, beni dinleyin dostum, Tanrının sizi İsviçre’den Petersburg’a yalnız benim için gönderdiğine inanıyorum. Belki başka işleriniz de olur ama asıl bana gereklisiniz. Tanrı, bunun mutlaka böyle olmasını istemiştir. Hoşça kalın, sevgili dostlarım. Aleksandra, odama gel.

Generalin karısı çıktı. Ganya, alt üst olmuş, şaşırmış, öfkelenmişti, masadan portreyi aldı ve çarpık bir gülümseme ile prense döndü.

- Prens, ben şimdi eve gidiyorum. Bizde yaşamak niyetinizi değiştirmedinizse sizi eve kadar götüreyim, yoksa adresi bile bilmiyorsunuz.

Aglaya, birden oturduğu koltuktan kalkarak:

- Durun, prens, dedi, daha benim albümüme yazı yazacaksınız. Babam sizin kaligraf olduğunuzu söylemişti. Şimdi getiririm, diyerek çıktı.

Adelaida:

- Hoşça kalın prens, ben de gidiyorum, dedi.

Prensin elini kuvvetle sıktı, şefkatle, içli içli gülümsedi ve çıktı, Ganya’nın yüzüne bile bakma gereğini duymadı.

Hepsi dışarı çıkınca Ganya, birden prense saldırarak:

- Siz, diye dişlerini gıcırdattı, onlara evleneceğimi siz yumurtladınız - bunları yarı fısıltıyla, acele acele ve kudurgan bir yüzle, gözleri öfkeden

parlayarak söyledi. Utanmaz bir gevezesiniz, siz!
Prens sakin, kibar bir tavırla:
- İnanınız ki bayım, yanılıyorsunuz, diye cevap verdi. Evleneceğinizi bilmiyordum bile..
- Demin Ivan Feodoroviç, bugün her şeyin Nastasya Filippovna'nın evinde bir karara bağlanacağını söylediğini duydunuz, onlara da duyurdunuz! Yalan söylüyorsunuz! Yoksa nereden öğrenebilirler? Tanrı cezanı versin, sizden başka kim onlara söyleyebilir? Kocakarı bana çıtlatmadı mı?
- Mademki size çıtlattıklarını sanıyorsunuz, kimin söylediğini sizin daha iyi bilmeniz gerekir, ben buna dair bir kelime bile söylemedim.
Ganya, ateşli bir sabırsızlıkla onun sözünü keserek:
- Pusulayı verdiniz mi?.. Cevap verin… diye sordu.
Ama bu sırada Aglaya geri döndüğü için prens cevap veremedi.
Aglaya, albümünü masaya koyarak:
- İşte prens, dedi, bir sayfa seçin ve bana bir şey yazın, işte redis, henüz yepyeni. Çelik olmasının bir zararı yok, değil mi? Duyduğuma göre kaligraflar çelik uçlarla yazmazlarmış.
Aglaya, prensle konuşurken orada Ganya'nın da bulunduğunun farkında değilmiş gibi davranıyordu. Ama prens, kalem ucunu düzeltip yazacağı sayfayı ararken ve işe koyulmaya hazırlanırken, Ganya, prensin hemen sağ tarafında şöminenin önünde duran Aglaya'ya yaklaştı, titreyen, kısık bir sesle onun kulağına fısıldadı:
- Bir söz, yalnız bir tek söz ve ben kurtuldum demektir.
Prens, hızla döndü ve her ikisine baktı.
Ganya'nın yüzünde gerçek bir ümitsizlik vardı; bu sözleri düşünmeden, oluruna bırakarak söylediği sanılırdı. Aglaya, birkaç saniye, demin prense baktığı gibi, sakin bir şaşkınlıkla bakıyordu, söylenenleri tamamıyla anladığını belirten bu sakin şaşkınlık o dakikada Ganya için en kuvvetli nefretten daha korkunçtu.
Prens:
- Peki, ne yazayım, diye sordu. Aglaya, ona dönerek:
- İşte. Şimdi size söyleyeceğim, dedi. Hazır mısınız? Öyleyse yazın: "Pazarlıkla işim yok.", şimdi ayını, gününü atın. Gösterin bakayım.
Prens, albümü gösterdi.
- Çok güzel! Şaşılacak kadar güzel yazdınız; çok güzel yazınız var! Teşekkür ederim. Hoşça kalın, prens… Birden, aklına bir şey gelmiş gibi,

“Durun” diye ekledi. Benimle gelin, size hatıra olarak bir şey vermek istiyorum.

Prens, onun arkasından çıktı; ama yemek odasına girince, Aglaya durdu.

Ona Ganya’nın pusulasını vererek:

- Bunu okuyun, dedi.

Prens, pusulayı aldı, bir şey anlamadan Aglaya’ya baktı.

- Onu okumadığınızı biliyor, bu adamın sırdaşı olabileceğinize inanmıyorum. Okuyun, sizin okumanızı istiyorum.

Pusula, anlaşılan acele ile yazılmıştı:

“Bugün kaderim belli olacak, nasıl olacağını biliyorsunuz. Bugün dönüşü olmayan bir söz vermek zorundayım. İlginizi çekmeye hiç hakkım yok, hiçbir ümit beslemeye cesaret edemem. Ama bir zamanlar bir söz, bir tek söz söylemiştiniz, o söz, hayatımın karanlık gecesini aydınlattı, benim için bir deniz feneri oldu.. Şimdi yine öyle bir söz söylerseniz, beni mahvolmaktan kurtarırsınız! Bana sadece ilgini kes derseniz, hemen bugün ilgimi keserim. Bunu söylemek sizin için ne değer taşır? Bu sözle sizin ilgi ve acıma duygunuzu dileniyorum hepsi o kadar, o kadar! Başka hiçbir şey, hiçbir şey… Bir ümit beslemeyi aklımdan geçiremem, çünkü ona layık değilim. Ama sizin sözünüzden sonra yine yoksulluğuma boyun eğer, dayanılmaz durumuma sevinçle katlanırım. Mücadeleyi sevinçle karşılar, yeni kuvvetlerle yeniden dirilirim!

Öyleyse bana o acıma sözünü söyleyin -yalnız acıma sözü, size yemin ederim! Ne yapacağını şaşırmış, batmak üzere olan bir insanın, kendini kurtarmak için son bir gayret harcamak cesaretinde bulunarak ettiği saygısızlığa kızmayın.

Prens okuyup bitirince, Aglaya sert sert:

- Bu adam, “ilginizi kesin” sözünün beni karalamayacağına ve bana hiçbir şey yüklemeyeceğine beni inandırmak istiyor, bu bakımdan da işte bu pusula ile bana yazılı bir garanti veriyor. Bazı sözlerin altını nasıl bir saflıkla çizdiğine, gizli düşüncesinin nasıl bir kabalıkla kendi kendini açığa vurduğuna dikkat edin. Oysa benden bir söz beklemeden ilgisini kendi kendine kesmiş olsaydı ve bana hiçbir ümit bağlamadan, hatta bundan söz açmadan ilgisini kesmiş olsaydı, o zaman, belki ona olan duygularım değişir ve belki onunla dost olabilirdim. Bunun böyle olduğunu muhakkak biliyor. Ama ruhu kirli. Biliyor ve karar veremiyor; biliyor ama yine de garanti istiyor. Güvenle hareket etmek elinden gelmiyor. Yüz bin ruble karşılığında ona ümit vermemi istiyor. Pusulasında anlattığı, sanki onun

hayatını aydınlatan eski bir söze gelince, apaçık yalan söylüyor. Ben yalnız bir defa ona acımıştım. Ama o serkeş ve utanmazın biri. Hemen o anda ümit besleyebileceğini düşündü; bunu daha o anda anlamıştım. O zamandan beri beni yakalamaya çalışıyor; şimdi de bunu yapıyor. Ama yeter; alın, pusulasını ona geri verin, hemen şimdi bizim evden çıkınca, tabii daha önce değil.

- Ona ne dememi istiyorsunuz?

- Hiçbir şey, tabii… Bu, en iyi cevap olur. Demek ki siz, onun evinde yaşayacaksınız?

Prens:

- Demin bana Ivan Feodoroviç tavsiye etmişti.

- Öyleyse ondan sakının, tembih ediyorum; pusulasını geri verdiğiniz için sizi bağışlamayacaktır.

Aglaya, prensin elini hafifçe sıktı ve çıktı. Yüzü ciddi ve somurtkandı, vedalaşırken başını eğdiği zaman prense gülümsedi bile.

Prens, Ganya'ya:

- Şimdi bohçamı alayım, çıkarız, dedi.

Ganya, sabırsızlıkla ayağını yere vurdu. Yüzü öfkeden karardı. Sonunda sokağa çıktılar. Prens, elinde bohçasını tutuyordu.

Ganya:

- Cevap? Cevap, diyerek ona saldırdı. Size ne söyledi? Mektubu verdiniz mi?

Prens, sessizce ona kendi pusulasını uzattı. Ganya, donup kaldı.

- Ne! Benim pusulam, diye bağırdı. Ona vermemiş bile! Ah, bunu tahmin etmeliydim? Hay, kahrol!.. Demin niçin bir şey anlamadığını şimdi anlıyorum! Nasıl, nasıl, nasıl oldu da vermediniz, hay kahrolasıca!..

- Özür dilerim, aksine hemen pusulayı vermeyi başardım, siz bana verdikten hemen sonra, hem de tembih ettiğiniz gibi. Şimdi tekrar bende oluşunun sebebine gelince, Aglaya Ivanovna demin bana geri verdi de ondan.

- Ne zaman? Ne zaman?

- Albümüne yazı yazdıktan hemen sonra beni çağırdığı zaman… - Duydunuz değil mi?- Yemek odasına girdik, bana pusulayı verdi, okumamı ve size geri vermemi söyledi.

Ganya, hemen hemen avazı çıktığı kadar bağırdı:

- Oku-ma-nı-zı mı söyledi? Okumanızı! Siz de okudunuz öyle mi?

Yine kaldırımın ortasında dondu kaldı ama o kadar şaşırmıştı ki ağzı bile açık kaldı.

- Evet okudum, biraz önce.

- Size okumak için kendisi mi verdi? Kendisi mi?

- Kendisi, hem inanın, o teklif etmeseydi, ben okumazdım.

Ganya, bir dakika kadar sustu, işkence dolu bir çabayla aklını toplamaya çalışıyordu ama birden bağırdı:

- İmkânsız! Size okutmasına imkân yok. Yalan söylüyorsunuz! Kendiliğinizden okudunuz!

Prens, eskisi gibi, tamamen sakin bir sesle:

- Doğru söylüyorum, diye cevap verdi, hem inanın, bunun sizin üzerinizde böyle hoşa gitmeyen bir etki bırakması beni çok üzüyor.

- Ama o sırada size hiç olmazsa bir şey söyledi değil mi? Hiç değilse bir cevap vermiştir, değil mi?

- Eh, tabii.

- Söylesenize, söylesenize, hay Tanrı kahretsin!..

Bunun üzerine Ganya, galoş içindeki sağ ayağını iki defa yere vurdu.

- Ben pusulayı okur okumaz, sizin kendisini avlamak istediğinizi, size ümit verince buna dayanarak hiçbir zarara girmeden ve yüz bin rubleye konmak amacıyla onu teşhir ederek öteki ile ilginizi kesmek niyetinde olduğunuzu söyledi. Bunu onunla pazarlığa girişmeden yapsaydınız, belki size dost olabileceğini anlattı, işte hepsi bu kadar sanırım. Ha, bir de pusulanızı aldıktan sonra cevabın ne olacağını sorduğum zaman, cevap vermemenin en doğru cevap olacağını söyledi, galiba böyle dedi. Onun kullandığı tam terimi unuttuysam özür dilerim, kendim anladığım gibi anlatıyorum.

Ganya, ölçüsüz bir öfkeye kapılmıştı, kudurganlığını açığa vurmaktan hiç çekinmedi:

- Ya! Demek böyle, diye dişlerini gıcırdattı. Demek benim pusulalarım sokağa atılıyor! Ya! Demek pazarlığa girişmiyor, öyleyse ben girişirim! O zaman görüşürüz! Bende daha çok şey var… Görüşürüz!.. Ne olacağını göstereceğim ben sana!..

Eğilip doğruluyor, sararıyor, ağzı köpürüyordu, yumruklarını sallıyordu. Böylece birkaç adım yürüdüler. Prensle senli benliydi, sanki kendi odasındaydı, çünkü onu adam yerine koyduğu yoktu. Ama birden aklına bir şey geldi ve toparlandı.

Prense:

- Peki ama nasıl oldu da siz -“bir budala” diye içinden ekledi- ilk tanışmanızdan iki saat sonra böyle bir güven kazandınız? Bu nasıl olur?

Ganya’nın dayanılmaz acılarına, çektiği işkencelere bir de kıskançlık duygusu eklenmişti. Bu kıskançlık ateşi bütün vücudunu sarmış, kalbini kavuruyordu.

Prens:

- Artık bunu size açıklayamam, diye cevap verdi.

Ganya, ona öfke ile baktı.

- Sizi yemek odasına çağırarak güven belgesini mi verdi? Size bir şey hediye etmek istiyordu, değil mi?

- Ben de bunu başka türlü anlamıyorum.

- Peki ama niçin? Hay, Tanrı kahretsin? Orada böyle ne yaptınız? Ne yaptınız da hoşlarına gittiniz? Bana bakın, diyerek büsbütün telaşlandı -o dakikada bütün benliği karmakarışık bir hâldeydi, karmakarışık bir şekilde kaynıyordu, öyle ki, düşüncelerini bile bir araya getiremiyordu- dinleyin, ta başından sonuna kadar orada neler konuştuğunuzu, hiç olmazsa sırasıyla, bütün söylediklerinizi hatırlayamaz mısınız? Orada bir şey gözünüze çarpmadı mı, hatırlayamaz mısınız?

Prens:

- Tabi ki hatırlıyorum, hem de şu anki gibi, diye cevap verdi. En başta, içeri girip tanışınca İsviçre’den konuşmaya başladık.

- E, İsviçre cehennemin dibine batsın!

- Sonra ölüm cezasından…

- Ölüm cezasından mı?

- Evet; bir vesile ile… Onlara üç yıl nasıl hayat sürdüğümü, yoksul bir köylü kızının başından geçen yürek yakıcı öyküsünü anlattım.

- Eh, canı cehenneme köylü kızın! Sonra, diye Ganya sabırsızlık içinde kıvranmaya başladı.

- Sonra Şnayder’in, karakterim hakkındaki düşüncesi ve beni zorlayarak…

- Şnayder’in cam cehenneme, düşüncesi de vız gelir! Sonra!

- Sonra, bir vesileyle yüzlerden, yani yüzlerin ifadesinden konuşmaya başladım ve Aglaya Ivanovna’nın hemen hemen Nastasya Filippovna kadar güzel olduğunu söyledim. İşte o sırada da portre meselesini ağzımdan kaçırdım…

- Ama demin çalışma odasında duyduklarınızı onlara anlatmadınız, değil mi? Anlatmadınız?

- Tekrar ediyorum ki, hayır.

- Peki nereden, Tanrı kahretsin… A! Aglaya, pusulayı kocakarıya göstermiş olmasın?
- Bana inanın ki, Tanrı şahidim olsun böyle bir şey olmadı. Hep yanlarındaydım. Böyle bir zaman bile olmadı, Ganya.
- İyi ama belki gözünüzden kaçan bir şey olmuştur… Ah kahrolasıca budala, diye kendini kaybetmiş gibi bağırdı, bir şey anlatmasını bile beceremiyor!

Ganya, bir defa sövmeye başlayıp karşısındakinden karşılık görmeyince, çoğu insanlarda olduğu gibi, yavaş yavaş ipin ucunu kaçırırdı. Biraz daha geçse, belki tükürmeye bile başlayacaktı. Ama işte bu kudurganlığı yüzünden etrafını göremez olmuştu, yoksa kendini böyle küçümsediği bu "budala"nın bazen her şeyi pek çabuk ve ince ayrıntısına kadar anladığını ve karşısındakini doyurabilecek ve inandırabilecek kadar iyi bir şekilde anlatabildiğine dikkat ederdi. Ama ansızın beklenmedik bir şey oldu.

Prens, birden:

- Şunu işaret etmek zorundayım, Gavrila Ardalionoviç, bundan önce gerçekten de o kadar hastaydım ki, hemen hemen bir budalaya dönmüştüm; ama şimdi çoktan iyileştim, bunun için yüzüme karşı budala denmesi biraz hoşuma gitmiyor. Gerçi başarısızlıklarınızı göz önünde tutarak sizi bağışlamak mümkünse de, öfkenizden beni birkaç defa azarladınız. Daha ilk adımda böyle yapmanızı hiç istemiyorum; şimdi dört yol ağzında olduğumuza göre ayrılsak daha iyi olmaz mı? Siz sağ tarafa evinize, ben de sola giderim. Yirmi beş rublem var, herhâlde kendime bir otel bulurum.

Ganya, böyle ansızın yakalandığı için korkunç derecede şaşırdı, hatta utancından kızardı. Sövme hâlini bırakıp son derece nazik bir tavır takınarak ateşli ateşli:

- Çok affedersiniz, bağışlayınız prens hazretleri. Tanrı aşkına beni hoş görün. Başım çok büyük dertte olduğu için böyle davrandım size. Eğer gerçeklerin hepsini bilseydiniz, bana hak verirdiniz. Yaptıklarımın bağışlanacak şeyler olmadığını da iyi biliyorum. Ama lütfen gitmeyin. Yoksa çok üzeceksiniz beni.

Prens, çabuk çabuk cevap verdi:

- Ah, ben böyle büyük özür dilemeler istemiyordum. Büyük bir üzüntü içinde olduğunuz için sövüp saydığınızın farkındayım. E, haydi, size gidelim, ben seve seve…

Ganya, yolda prense öfkeyle bakarak:

- Hayır, onu şimdi böyle bırakmak olmaz, diye düşünüyordu. Bu madrabaz, içimdekileri öğrendi; ondan sonra da birden maskesini indirdi… Bu, kim bilir ne anlam taşıyor? Eh, görüşürüz. Her şey anlaşılacak, her şey, her şey. Hemen bugün!”

Artık evin önündeydiler.

VIII

Altı veya yedi alelâde odacıktan ibaret olan Gençka’nın dairesi üçüncü kattaydı. Merdivenler oldukça genişti ve tertemizdi. Fakat bir memur için oldukça pahalıydı. Hele bu memurun bir de çocuğu varsa, işi epeyi zordu. Ama Ganya ve ailesi tarafından tutulan bu evde Aleksandrovna ve Ardalinovna’nın büyük katkıları oluyordu. Ganya bu iki misafire surat asıyor, evin ev olmaktan çıkıp pansiyona döndüğünü söylüyordu. Sosyeteye karşı utanıyordu. Bütün bu kadere boyun eğmeler, can sıkıcı darlık, onun ruhunda açılan derin birer yara idi. Bir zamandan beri en küçük şeylere ölçüsüz ve ayarsız sinirlenmeye başlamıştı, daha bir zaman bunlara katlanmayı göze almıştı ama en yakın gelecekte her şeyi değiştirmeye, yeniden kurmaya da karar vermişti. Oysa işlerin düzelmesi için üzerinde durduğu çıkar yol, küçümsenecek kadar kolay bir sorun değildi. Bu öyle bir sorundu ki, onu halletmek ondan öncekilerden çok daha zor ve işkence verici idi.

Daire, hemen holden başlayan bir koridor ile bölünüyordu. Koridorun bir tarafında “özel olarak tavsiye edilmiş” kimselere kiraya verilen üç oda bulunuyordu. Bundan başka yine o tarafta, koridorun tam sonunda, bütün öteki odalardan daha dar, mutfağa bitişik dördüncü küçük bir odacık vardı ki, burada aile reisi, emekli General Ivolgin oturuyordu. Ivolgin, geniş bir kanepenin üstünde yatıyordu. Eve, arka merdivenlerden, mutfaktan girip çıkmak zorundaydı. Aynı odada, Gavrila Ardalionoviç’ın on üç yaşındaki lise öğrencisi, kardeşi Kolya da yer almıştı. Burada sığınmak, derslerine çalışmak, yırtık bir çarşafla örtülü, oldukça eski bir başka kanepede yatmak, gün geçtikçe bunsuz yapamayan babasına göz kulak olmak başlıca görevlerindendi. Prense, üç odadan ortadakini ayırdılar. Sağda birinci odada Ferdişçenko oturuyordu, soldaki üçüncü oda ise henüz boş duruyordu. Ama Ganya, her şeyden önce prensi ailesinin oturduğu bölüme götürdü. Ailenin oturduğu bu bölüm, üç odadan ibaret olup bunlardan biri, gerektiği zaman yemek odasına çevrilebilen bir salon, diğeri ise akşamları Ganya’nın çalışma ve yatak odası idi. En sonunda ise sürekli sıkışık, her zaman kapalı duran bir oda vardı ki burası, Nina Aleksandrovna ile Varvara Ardalionovna’nın yatak odası idi. Kısacası, bu dairede her şey sıkışık ve büzülmüş bir durumdaydı. Ganya, ses çıkarmadan sadece dişlerini sıkıyordu. Her zaman saygı duyduğu annesini üzmemek, her zamanki

saygısını kaybetmemek için çabalıyordu. Fakat dikkatli bir göz, onun ailesini hiç sevmediğini, gaddarlığını zoraki gizleyebildiğini görebilirdi.

Nina Aleksandrovna, misafir odasında yalnız değildi, yanında Varvara Ardalionovna da vardı; ikisi de bir şey örüyor ve misafirleri Ivan Petroviç Ptitsin ile konuşuyorlardı. Nina Aleksandrovna elli beş yaşlarında görünüyordu. Zayıf, uzun bir yüzü vardı, gözlerinin altı da çok siyahtı. Üzgün ve hasta görünse de sevimli yüzü ve tatlı bakışları ile kendini karşısındakine sevdirebiliyordu. Her yerde kendini kabul ettirebilen sağlam bir kişiliğe sahipti. Kederli hâline rağmen, onda metin ve kararlı bir hâl kendini hissettiriyordu. Pek sade giyinmişti, sırtında tamamıyla ihtiyarlara özgü koyu renk bir entari vardı ama tavır ve hareketleri, konuşması daha iyi çevrelerde bulunmuş bir insan olduğunu ortaya koyuyordu. Varvara Ardalionovna orta boylu, oldukça zayıf, yirmi üç yaşlarında bir kızdı Yüzü pek güzel değildi ama güzel olmadan da kendini beğendirmenin ve ihtiras derecesinde ilgi uyandırmanın sırrına ermişti. Annesine çok benziyordu, süslenmek istemediği için hemen hemen annesi gibi giyinirdi. Kurşuni gözlerinin bakışı, sık sık, hele son zamanlarda daha da çok, ciddi ve düşünceli olmasaydı, pek neşeli ve şefkatli görünebilirdi. Metin ve kararlı bir hâl onun yüzünde de göze çarpıyordu ama bu kesinliğin annesininkinden daha enerjik ve sert olduğu anlaşılıyordu. Varvara Ardalionovna oldukça öfkeli bir kızdı, Ganya bile onu öfkelendirmekten korkardı. Şimdi onlarda oturan misafir Ivan Petroviç Ptitsin de bu öfkeden korkuyordu. Ptitsin, otuzun altında, henüz genç bir adamdı, sade ama oldukça şık giyinmişti, hoş ama pek ağırbaşlı bir hâli vardı. Koyu kumral küçük sakalı, onun bir memur olmadığını gösteriyordu. Akıllıca ve hoşa gidecek bir şekilde konuşmasını bilmekle beraber, daha çok susardı. Genel olarak karşısındakilerde hoş bir etki bırakıyordu. Galiba Varvara Ardalionovna'ya karşı ilgisiz değildi, bu duygularını da gizlemiyordu. Varvara Ardalionovna ona arkadaşça davranıyor ama bazı sorularına cevap vermeyi henüz savsaklıyordu, hatta bu soruları sevmiyordu. Bununla beraber, Ptitsin hiçte ümitsiz değildi. Nina Aleksandrovna, ona karşı şefkatliydi, hatta son zamanlarda ona çok güvenmeye başlamıştı. Bu arada Ptitsin'in az çok sağlam bir rehin karşılığında parasını işlettiği ve hızla artırdığı da biliniyordu. Ganya ile son derece dosttu.

Ganya'nın doyurucu ama kısa takdimine - annesiyle oldukça soğuk selamlaşmış, kız kardeşiyle hiç selamlaşmamış ve Ptitsin'i alıp hemen odadan çıkmıştı-Nina Aleksandrovna, prense birkaç tatlı söz söyledi ve

kapıdan başını uzatan Kolya'ya onu orta odaya götürmesini emretti. Kolya neşeli, oldukça sevimli yüzlü bir çocuktu, güvenilir, saf hareketleri vardı.

Prensi odaya sokarken:

- Peki, eşyanız nerede, diye sordu. .

- Bir bohçam var; holde bıraktım.

- Şimdi getiririm. Aşçı kadınla Matryona'dan başka hizmetçimiz yok, onun için ben de yardım ediyorum. Varvara, her şeye katılıyor ve kızıyor. Ganya, bugün İsviçre'den geldiğinizi söyledi, doğru mu?

- Evet.

- İsviçre güzel mi?

- Çok.

- Dağlık mı?

- Evet.

- Şimdi bohçanızı alır getiririm. Varvara Ardalionovna, içeri girdi.

- Matryona, şimdi yatağa çarşaf serecek. Yol çantanız mı var?

- Hayır, bohça. Kardeşiniz onu getirmeye gitti.

Tekrar odaya dönen Kolya:

- Orada bu bohçacıktan başka bir şey yok. Nereye koydunuz, diye sordu. Prens, bohçasını eline alırken:

- Zaten bundan başka bir şey yoktu, dedi.

- Ya! Bense, acaba Ferdişçenko mu aşırdı, diye düşünmüştüm.

Prensle oldukça soğuk ama kibar denilecek bir şekilde konuşan Varya, kardeşine:

- Saçmalama, dedi.

- Chdre Babette, benimle daha nazik konuşabilirsin, ben Ptitsin değilim ki!

- Kolya, kızma ama o kadar dünyadan habersiz ve aptal sın ki, sana dayak bile atılır. İstediğiniz her şey için Matryona'ya başvurabilirsiniz; öğle yemeği dört buçuktadır, isterseniz bizimle beraber, isterseniz kendi odanızda yiyebilirsiniz, nasıl isterseniz. Haydi, gidelim Kolya, kendilerini rahatsız etmeyelim.

- Gidelim, benim yaman ablacığım! Çıkarken Ganya ile karşılaştılar. Ganya, Kolya'ya:

- Babam evde mi, diye sordu. Kolya'nın kesin cevabı üzerine bir şeyler fısıldadı.

Kolya başını eğdi, Varvara Ardalionovna'nın arkasından çıktı.

- Size iki sözüm var, prens, bu işler arasında söylemeyi unuttum. Bu, rica gibi bir şeydir. Size zorluk vermezse, lütfen ne burada biraz önce Aglaya ile

aramızda geçenden, ne de orada, burada göreceklerinizden konuşmayın. Unutun gitsin. Çünkü burada yeteri kadar kepazelik bulacaksınız. Hoş bana göre hepsi bir ya… Hiç olmazsa bugün kendinizi tutun.

Prens, Ganya'nın sitem etmesine kızarak:

- Şuna inanın ki, sandığınızdan çok daha az gevezelik ettim.

Görünüşe göre, araları gittikçe açılıyordu

- Evet, evet, sizin yüzünüzden bugün az çekmedim. Sözün kısası sizden bunu rica ediyorum.

- Şunu da işaret edin, Gavrila Ardalionoviç, demin kimseye bir sözle bağlı değildim, öyleyse neden portreden söz açmayacaktım? Benden bunu istememiştiniz ki.

Ganya, etrafı küçümsemeyle gözden geçirerek:

- Aman, ne kötü bir oda, diye konuştu. Hem karanlık hem de pencereler avluya bakıyor. Her bakımdan bize zamansız geldiniz… Eh, bu da beni ilgilendirmez; daireyi kiralayan ben değilim.

Kapıdan içeri odaya bakan Ptitsin, az sonra Ganya'ya seslendi. Ganya ise başka şeylerle oyalanıyordu. Söylemek istediği başka bir şey vardı sanki. Fakat yutkunuyor, bir şey söyleyemiyordu. Ptitsin'in seslenmesi ona bir kurtarıcı gibi gelmişti. Bu fırsatı kaçırmadı ve hemen çıktı.

Prens henüz elini yüzünü yıkamış, kendine az çok çeki düzen vermişti ki, kapı yine açıldı, içeri yine yeni bir yüz girdi.

Bu gelen, otuz yaşlarında, uzun boylu, geniş omuzlu bir baydı. Kızıla çalan kıvırcık saçlı kocaman bir kafası vardı. Yüzü kırmızı ve etli, dudakları kalın, burnu geniş ve basıktı. Gözleri küçük, bakışları alaycı, sanki durmadan gözlerini kırpıyormuş gibi bir hâli vardı. Genel olarak bütün bu hâliyle oldukça saygısızdı. Kıyafetleri pis ve eskimişti…

Önce kapıyı, tam başını sokabilecek kadar araladı, içeri sokulan baş, beş saniye kadar odayı gözden geçirdi, sonra kapı yavaşça açılmaya başladı ve eşikte adamın gövdesi göründü ama konuk henüz içeri girmiyordu, eşikte durmuş, kısılmış gözleriyle prensi gözden geçirmeye devam ediyordu. Sonunda arkasından kapıyı kapadı, yaklaştı, bir sandalyeye oturdu, prensi sıkıca elinden yakalayıp, karşısına kanepeye oturttu.

Dikkat ve soru dolu gözlerle prensin yüzüne bakarak:

- Ferdişçenko, dedi.

Prens, dudaklarında beliren gülümseme ile:

- Peki, bundan ne çıkar, diye sordu.

Ferdişçenko, yine öyle bakmaya devam ederek:

- Kiracı, diye cevap verdi.
- Tanışmak mı istiyorsunuz?
Misafir, saçlarını karıştırarak:
- Eh, diye içini çekti ve karşı köşeye bakmaya başladı. Birdenbire prense dönerek:
- Paranız var mı, diye sordu.
- Biraz.
- Yani ne kadar?
- Yirmi beş ruble…
- Görmek istiyorum.
Yelek cebinden yirmi beşlik banknot çıkaran prens, karşısındakine uzattı. O ise parayı dikkatle incelemeye başladı. Arkasını çeviriyor, önünü çeviriyor, ışığa tutuyordu.
Düşünce içindeymiş gibi:
- Oldukça tuhaf, diye mırıldandı, acaba neden sararıyor bunlar? Bu yirmi beş rublelikler bazen korkunç sararıyorlar, bazıları ise aksine, büsbütün soluyorlar. Alın.
Prens, banknotunu geri aldı. Ferdişçenko sandalyeden kalktı.
- Size hatırlatmaya geldim. Birincisi, bana borç para vereyim demeyin, çünkü mutlaka borç isterim.
- Pekiyi!..
- Buraya para vermek niyetinde misiniz?
- Evet.
- Benimse öyle bir niyetim yok. Teşekkür ederim. Burada, sizden ötede birinci kapıdayım, gördünüz mü? Bana pek sık gelmemeye çalışın; ben size gelirim, hiç üzülmeyin. Generali gördünüz mü?
- Hayır.
- Sesini işittiniz mi?
- Elbette, hayır.
- Eh, öyleyse hem görür, hem de işitirsiniz. Üstelik o, benden bile borç para istiyor! Avis au lecteur. Hoşça kalın. Ferdişçenko soyadıyla yaşanır mı, ha?..
- Neden yaşanmasın?
- Hoşça kalın.
Bunun üzerine kapıya doğru yürüdü. Prens, bu bayın, herkesi orijinalliği ve neşesiyle şaşırtmak görevini üzerine almış olduğunu, ama her nedense, bunda hiçbir zaman başarı sağlayamadığını sonradan öğrendi. Bazı

insanların üzerinde hoşa gitmeyen bir etki bıraktığını görerek bundan üzüntü duyuyor ama yine de görevini elden bırakmıyordu.

Kapıdan içeri giren başka bir bayla burun buruna gelince, biraz toparlanır gibi oldu. Prensin tanımadığı bu yeni konuğa yol verirken, arkasından birkaç defa hatırlarcasına prense göz kırparak onu işaret etti ve böylelikle yine de görevini yapmadan çıkmadı.

Yeni gelen bay, uzun boylu, elli beş, belki daha fazla yaşlarda, oldukça şişman bir adamdı. Tiksinti ifadesi taşıyan, sık favorilerle çerçevelenmiş yüzlü, bıyıklı, patlak gözlüydü. Çökmüş, bitkin, dahası pasaklı bir görünümü vardı. Böyle olmasaydı, görünüşü oldukça heybetliydi denilebilir. Arkasında, dirsekleri hemen hemen delinmek üzere olan bir redingot vardı, gömleği de ev hâli, kirlice idi. Yakına gelince ağzından biraz votka kokusu yayılıyordu; ama karşısındakini heybetiyle şaşırtmak ve etkisi altına almak gayesini güden yapmacık bir tavır taşıyordu. Bu bay, hiç acele etmeden, hoş bir gülümseme ile prense yaklaştı, sessizce elini tuttu, tuttuğu eli bırakmayarak, sanki tanıdığı çizgileri seçmeye çalışıyormuş gibi, bir zaman onun yüzüne dikkatle baktı.

Yavaş ama zafer kazanmış bir sesle:

- O! O, diye mırıldandı. Canlıymış gibi! Baktım, tanıdığım ve sevdiğim bir adı tekrarlıyorlar, hemencecik geri gelmeyecek o geçmiş günleri hatırladım… Prens Mişkin’siniz, değil mi?

- Evet, efendim.

- General Ivolgin, emekli ve bahtsız. Sizin adınızı, baba adınızı sorabilir miyim?

- Lev Nikolayeviç.

- Tamam, tamam! Dostumun oğlu, çocukluk arkadaşım Nikolay Petronoviç’in oğlu, öyle mi?

- Babamın adı Nikolay Lvoviç idi.

General, hiç acele etmeden, sanki bu adı hiç unutmamış da yanlışlıkla ağzından kaçırmış gibi, kendinden emin bir tavırla:

- Lvoviç, diye düzeltti. Oturdu, prensi de elinden tutup yanına oturttu. Sizi kollarımda taşımıştım.

Prens:

- Gerçekten mi, diye sordu. Babam öleli tam yirmi yıl oluyor.

- Evet, yirmi yıl ve üç ay. Beraber okuduk; ben doğruca askeriyeye…

- Babam da askerdi, Vasilyevski alayında teğmendi.

- Belominski alayında. Belominski'ye göreve atanması hemen ölümünden az önceydi. Ben oradaydım, onu sonsuz yolculuğuna giderken ben uğurladım. Anneniz…

Prens:

- Evet, o da altı ay sonra soğuk algınlığından öldü, dedi.

- Soğuk algınlığından değil. Ben oradaydım, onu da ben gömdüm. Babanızın acısına dayanamadı ve öldü, soğuk algınlığından değil. Evet, prensin de hatırası var bende! Gençlik işte! Onun yüzünden biz çocukluk arkadaşları, prensle az daha birbirimizin katili oluyorduk.

Prens, artık bir çeşit güvensizlikle dinlemeye başladı.

- Annenize, daha henüz nişanlıyken, ihtirasla âşık olmuştum. Yani dostumun nişanlısıyken… Prens bunu gördü ve kızdı. Sabah saat yedide bana geldi, uyandırdı. Şaşkınlık içinde giyinmeye başladım; ikimiz de susuyorduk; her şeyi anlamıştım. Cebinden iki tane tabanca çıkardı. Mendil altından alacağız. Şahitsiz olacak. Beş dakika sonra birbirimizi sonsuzluğa gönderecek olduktan sonra şahide ne gerek var? Tabancaları doldurduk, mendili çektik, karşı karşıya durduk, tabancaları birbirimizin kalbine dayadık, birbirimizin yüzüne bakmaya başladık. Birdenbire ikimizin de gözünden yaşlar boşanmaya başladı, ellerimiz titredi, ikimizin de aynı zamanda! Eh, o zaman, tabii kucaklaşmalar, âlicenaplığın karşılıklı mücadelesi. Prens, senindir, diye bağırıyor. Ben senindir, diye bağırıyorum. Sözün kısası… Sözün kısası… Siz bizde mi oturacaksınız? Bizde mi?

Prens, biraz kekeler gibi:

- Evet, belki bir zaman, diye cevap verdi.

Kapıdan başını uzatan Kolya:

- Prens, annem sizi çağırıyor, diye bağırdı.

Prens, gitmek üzere ayağa kalkacak oldu ama general sol elini onun omzuna koydu ve dostça kanepeye oturttu.

General:

- Merhum pederinizin ölümü ve gerçek bir dostu olarak, sizi uyarmak isterim evlat, dedi. Gördüğünüz gibi ben korkunç bir anlaşmazlık yüzünden haksızlığa uğradım; ama mahkemesiz! Mahkemesiz! Nina Aleksandrovna, bulunmaz bir kadındır. Varvara Ardalionovna, yani kızım, bulunmaz bir kızdır! Durumumuz gerektirdiği için kiralık odalar tutuyoruz. Duyulmamış bir alçalma!.. Ben ki, genel vali olacak bir adamdım!.. Ama sizi hep memnunlukla kabul ederiz. Oysa, evimde bir felaket sahnelenmek üzere!

Prens, soru dolu gözlerle ve büyük bir merakla bakıyordu.

- Bir evlenme hazırlanıyor, hem de görülmemiş bir evlenme. Ne olduğu belirsiz bir kadınla saray yaveri olabilecek bir delikanlının evlenmesi.. Bu kadını, kızımla karımın bulunduğu eve gelin getirecekler! Ama ben ölmedikçe o kadın buraya giremez! Ben eşikte yatarım, varsın beni çiğneyerek geçsinler!.. Şimdi Ganya ile hemen hemen konuşmuyorum, hatta karşılaşmaktan bile kaçınıyorum. Sizi özellikle uyarıyorum; bizde yaşayacağınıza göre, nasıl olsa şahit olursunuz. Ama siz benim dostumun oğlusunuz, ümit etmek hakkımdır sanırım…

Bu defa Nina Aleksandrovna kendisi kapıya gelerek:

- Prens, lütfen misafir odasına geliniz, diye çağırdı.

General:

- Ne dersin dostum, meğer ben prensi kucağımda taşımışım! diye bağırdı.

Nina Aleksandrovna, sitemle generale, şüpheyle de prense baktı ama bir şey söylemedi. Prens, onun arkasından gitti; ama henüz misafir odasına gelmişler ve Nina Aleksandrovna yavaş sesle ve çabuk çabuk prense bir şey anlatmaya başlamıştı ki, birden general misafir odasına girdi. Nina Aleksandrovna hemen sustu ve belli bir öfkeyle başını önüne eğdi. General, belki de bu öfkeyi görmüştü ama eski neşesini kaybetmemişti.

Nina Aleksandrovna’ya dönerek:

- Dostumun oğlu, diye bağırdı. Hem de hiç beklenmedik bir zamanda! Çoktan unutmuştum bile. Ama dostum, rahmetli dostum Nikolay Lvoviç’i hatırlamaz mısın? Sen Tver’deyken o henüz sağdı?..

- Nikolay Lvoviç’i hatırlamıyorum. Sizin babanız mıydı, diye prense sordu.

Prens, çekinerek generale:

- Evet, babam; ama sanırım Tver’de değil, Yelisavetgrat’ta idi, diye işaret etti. Bunu Pavlişçev’ten duydum.

- General:

- Tverde, diye onayladı. Ölümünden, hatta hastalığının ilerlemesinden az önce Tver’e tanışmıştı. Henüz çok küçük olduğunuz için ne onun taşınmasını ne de yolculuğunuzu hatırlarsınız; mükemmel bir insan olmakla beraber, Pavlişçev de yanılabilir.

- Pavlişçev’i de tanıdınız mı?

- Bulunmaz bir adamdı ama ben kendim şahit oldum. Onu ölüm döşeğinde kutsadım… Prens:

- Ama babam mahkeme sırasında ölmüş, diye işaret etti. Gerçek suçunun ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim, hastanede ölmüş.

- Ah,bu er Kolpakov meselesi yüzünden, şüphesiz prens beraat edecekti.
Prens, ayrı bir merakla:
- Öyle mi? Bunu kesin olarak biliyor musunuz, diye sordu.
General:
- Elbette, diye bağırdı. Mahkeme bir karara varamadan dağıldı. Olmayacak bir şey. Hatta denebilir ki, gizemli bir olay. Kurmay Yüzbaşı Larionov ölüyor, yani bölük komutanı; prens bir zaman onun yerine bakıyor, güzel. Er Kolpakov hırsızlık ediyor, arkadaşının ayakkabıcılık malzemesini çalıyor ve satıp parasını içkiye veriyor; güzel. Prens, bunu işaret edin, bu olay onbaşı ile bölük emininin önünde geçiyor. Prens, Kolpakov’u haşlıyor ve sopa çekmekle korkutuyor. Pek güzel. Kolpakov kışlaya gidiyor, kerevete uzanıyor ve çeyrek saat sonra ölüyor. Güzel ama olay beklenmedik, hemen hemen olamayacak bir şey. Öyle veya böyle, Kolpakov’u görmüyorlar; prens, raporunu veriyor, ondan sonra Kolpakov’u ölmüşler listesine almışlar. Sanılır ki, bundan daha iyi ne olabilir? Ama tam tugayın denetlenmesi sırasında er Kolpakov bir şey olmamış gibi, aynı tümenin, aynı tugayın Novozemlyanski piyade alayının ikinci taburunun üçüncü bölüğünde görülmez mi?!..
Prens büyük bir şaşkınlık içinde:
- Nasıl, diye bağırdı.
Nina Aleksandrovna, kederle ona bakarak:
- Bu öyle değildi, yanlış, dedi. Mon mari se trompe
- Ama dostum, se trompe, demesi kolay, sen ol da gel böyle bir olayı hallet! Herkes çıkmaza girdi. İlk olarak ben kendim quon se trompe, derdim. Ama ne yazık ki buna şahit oldum, kendim de komisyonda idim. Bütün yüzleştirmeler bunun, altı ay önce bilinen askeri törenle ve trampet vuruşları arasında gömülen er Kolpakov’un ta kendisi olduğunu gösterdi. Olay, gerçekten de imkânsız bir şey, bunu kabul ederim, ama…
- Kocam yanılıyor.
Varvara Ardalionovna, odaya girerek:
- Baba, yemeğiniz hazır, diye haber verdi.
- Ha, iyi, çok güzel! İyice acıkmıştım… Ama olay hatta psikolojik…
Varya sabırsızlıkla:
- Çorba yine soğuyacak, dedi. General odadan çıkarken:
- Şimdi, şimdi, diye homurdandı, koridordan hâlâ “ve bütün istihbarata rağmen” diye konuştuğu duyuluyordu.
Nina Aleksandrovna, prense:

- Bizde kalacak olursanız Ardalion Aleksandroviç’in birçok şeyini bağışlamanız gerekecek, dedi. Sizi fazla rahatsız edecek değildir; yemeğini bile yalnız başına yer. Kabul etmelisiniz ki, herkesin kendine göre bir kusuru, bir özelliği vardır. Birçoklarında bunlar, belki parmakla göstermeye alışılan kimselerden daha çoktur. Sizden yalnız bir şey rica edeceğim: Kocam, herhangi bir şekilde, ev kirasını ödemeniz için size başvurursa, parayı bana verdiğinizi söyleyiniz. Yani, Ardalion Aleksandroviç’e verilen para da, ne olursa olsun, sizin hesabınıza geçirilir ama sırf huzurun bozulmaması bakımından rica ediyorum… O ne, Varya?

Varya, odaya dönmüş ve Nastasya Filippovna’nın portresini sessizce annesinin önüne uzatmıştı. Nina Aleksandrovna titredi, önce korku duyar gibi, sonra kendisini ezen ağır bir duygunun etkisi altında onu bir zaman gözden geçirdi. Sonra, soru dolu gözlerle Varya’ya baktı.

Varya:

- Bugün kendisi ona hediye etmiş de akşamleyin her şey karara bağlanacakmış.

Nina Aleksandrovna ümitsiz, hafif bir sesle:

- Bu akşam mı? Eh, ne yapalım? Burada artık ne bir şüphe var ne de herhangi bir ümit… Portreyi sana kendisi mi gösterdi? Büyük bir şaşkınlıkla devam etti:

- Ptitsin bana her şeyi anlattı, portre ise daha şimdiden masa altında yerde sürünüyordu; ben de onu yerden kaldırdım.

Nina Aleksandrovna, birden prense:

- Prens, size sormak istemiştim. Özellikle bunun için sizi buraya çağırdım. Oğlum çoktan beri mi tanıyorsunuz? O, sanırım, bugün bir yerden geldiğinizi söylemişti?

Prens, daha önce anlattıklarının yarısını atlayarak, kendinden kısaca söz etti. Nina Aleksandrovna ile Varya, sonuna kadar dinlediler.

Nina Aleksandrovna:

- Size bunları sorarken, Gavrila Ardalionoviç hakkında ağzınızdan bir şeyler kapmak istediğimi sanmayın, diye işaret etti. Bu konuda hiç şüpheniz olmasın. Bana söyleyemediği herhangi bir şey varsa, ben de bunu ondan gizli öğrenmek istemem. Şimdi sormama gelince, demin sizden sonra Ganya’ya sizi sorduğum zaman bana: “O her şeyi biliyor, çekinmeye gerek yok!” demişti. Bunun anlamı ne demek? Yani bilmek isterdim ki ne dereceye kadar…

Birdenbire Ganya ve Ptitsin içeri girdi; Nina Aleksandrovna hemen sustu. Prens, onun yanında sandalyede kaldı, Varya ise bir kenara çekildi. Nastasya Filippovna'nın portresi, onun cam önünde, çalışma masasının üstünde, en görünür yerde kaldı. Ganya, portreyi görünce somurttu, öfke ile masadan aldı ve odanın bir ucunda duran kendi yazı masasının üstüne fırlattı.

Nina Aleksandrovna, birden:

- Bugün mü Ganya, diye sordu. Ganya:

- Ne bugün, diyerek irkildi ve birden prense saldırdı. Ha, anlıyorum, hemen burada da başladınız!.. Sonunda bu sizde bir hastalık mı, ne? Dilinizi tutamıyor musunuz? İyi ama anlayınız en sonunda, asaletmeap…

Ptitsin, onun sözünü keserek:

- Burada suç bende, başkasında değil, dedi.

Ganya, sorarcasına baktı, Ptitsin:

- Böylesi daha iyi değil mi, Ganya? Konu şu ki, bir taraftan iş bitmiş sayılır, diye homurdandı ve kenara çekilerek masaya oturdu, cebinden, kurşun kalemle yazılmış kâğıt çıkardı, onu dikkatle gözden geçirmeye koyuldu.

Ganya, somurtarak duruyor, huzursuzluk içinde aile sahnesinin başlamasını bekliyor, prensten özür dilemeyi aklından bile geçirmiyordu.

Nina Aleksandrovna:

- Her şey bitirildiğine göre, Ivan Pelviç elbette haklı, dedi. Rica ederim, suratını asma ve sinirlenme Ganya. Söylemek istemediğin hiçbir şeyi sana soracak değilim. Tamamıyla boyun eğdim, lütfen meraklanma.

Bunları, başını önündeki işinden kaldırmadan söylemişti, gerçekten de sakin görünüyordu. Ganya, şaşırmıştı ama dikkatli bir şekilde soruyor, annesinin her şeyi daha açık söylemesini bekleyerek yüzüne bakıyordu. Evdeki sahneler, artık canına tak demişti. Onun dikkatli davranışı, Nina Aleksandrovna'nın gözünden kaçmadığı için, acı bir gülümseme ile ekledi:

- Hâlâ şüphe ediyor, bana inanmıyorsun. Hiç üzülme, hiç değilse eskiden olduğu gibi, ne gözyaşı dökeceğim ne de yalvaracağım. Bütün isteğim senin mutlu olmandır, bunu sen de biliyorsun. Kadere boyun eğdim, ister beraber kalalım, ister ayrılalım, kalbim hep seninle olacak, senin için atacaktır.

- Tabii, ben yalnız kendimden sorumluyum. Aynı şeyi kardeşinden de isteyemem…

- Ya, demek yine o, diye bağıran Ganya, nefret dolu, alaycı gözlerle kız kardeşine baktı. Anneciğim! Size söz verdiğim konuda yine yemin

ediyorum, ben burada oldukça ve sağken kimse sizi ihmal etmeyecektir. Söz konusu kim olursa olsun, bizim evin eşiğini kim geçerse geçsin, size saygı göstermesi için ısrar edeceğim…

Ganya öyle sevinmişti ki, hemen hemen uysallıkla, şefkatle annesine baktı.

- Aslında, doğrusunu söylemek gerekirse kendim için korktuğum yok Ganya, bunu sen de biliyorsun. Bütün bu zaman kendim için üzüntü, acı duymadım. Söylediklerine göre bugün her şey bitirilecekmiş. Bitirilecek olan ne?

Ganya:

- Bu akşam, kendi evinde, razı olup olmadığını söyleyecekmiş, diye cevap verdi.

- Neredeyse üç haftadır bu konudan söz etmemeye çabaladık. Belki de huzurumuz için böylesi daha iyiydi. Sonunda her şey açıklığa kavuştu ve bitti. O zaman izin verin de bir şeyler sorayım kendisine. Ondan hoşlanmadığımı biliyor. Peki, niye buna razı oldu? Bir de üstüne üstlük portresini hediye ediyor. Bunu aklım almıyor, nasıl oluyor bu iş?..

- Eee, tecrübeli bir kadını mı demek istiyorsunuz?

- Onu demek istemedim. Yoksa gözlerini mi bağladın?

Bu soruda büyük bir öfke seziliyordu. Ganya durdu, bir dakika kadar düşündü, sözlerindeki alayı gizlemeye çalışmadan homurdandı:

- Yine duygularınıza kapıldınız, anneciğim, yine kendinizi tutamadınız, işte bu iş böyle başlıyor ve alevleniyordu. Dediniz ki ne sorgu, ne sitem olacaktır, oysa bunlar başladı bile! En doğrusu bırakalım; Tanrı aşkına, bırakalım. Sizi hiçbir zaman, hiçbir şekilde bırakmayacağını. Başkası hiç olmazsa böyle bir kız kardeşten kaçardı; işte, görün, şimdi bana nasıl bakıyor! Burada keselim! Bense öyle sevinmiştim ki… Hem Nastasya Filippovna'yı aldattığımı nereden biliyorsunuz? Varya'ya gelince, nasıl isterse, artık yeter. Eh, şimdi artık tam deyimiyle yeter!

Ganya konuştukça coşuyor, boşu boşuna odada gidip geliyordu. Böyle konuşmalar, aile fertlerini derinden yaralıyordu.

Varya:

- O buraya girerse, ben de buradan çıkıp giderim, demiştim, sözümü de tutarım, dedi.

Ganya:

- İnadından, diye bağırdı, inadından kocaya da varmıyorsun! Ne diye bana çalım atmaya kalkıyorsun? Vız gelir bana, Varvara Ardalionovna. İsterseniz

bu isteğinizi şimdi bile yerine getirebilirsiniz. Bıktım artık sizden.

Prensin ayağa kalktığını görerek:

- Nasıl? Sonunda bizi yalnız bırakmayı akıl ettiniz ha, diye bağırdı.

Ganya'nın sesinde, bir insanın böyle bir öfkeye memnun olarak, oldu olacak diye kendini gittikçe artan bir hızla onun etkisine kaptırdığı sinirlilik hâli vardı. Prens, eşikten başını çevirip bir cevap verecek oldu ama kendini aşağılayanın yüzündeki acı dolu ifadeyi görünce, sözlerinin bardağı taşıracak son damla olacağını görerek döndü ve çıktı. Koridora, oradan da kendi odasına gitmek üzere salondan geçip hole çıktı. Dış kapının yanından merdivenlere doğru gelirken, kapı arkasından birinin olanca kuvvetiyle çıngırağı çektiğini gördü ama çıngırağın bir yeri bozulmuş olacak ki, belli belirsiz titriyor fakat şıngırdamıyordu. Prens, sürgüyü çekti, kapıyı açtı, baştan ayağa titreyerek geriledi. Karşısında Nastasya Filippovna duruyordu. Portresini gördüğü için hemen onu tanımıştı. Nastasya Filippovna, onu karşısında görünce gözleri acı bir öfke ile parladı. Hızla hole girerken prensi yolunun üzerinden itti, kürkünü çıkarırken de öfke ile:

- Çıngırağı onarmaya üşeniyorsan, bari kapıya vurulduğu zaman açmak üzere hole otursaydın. Eh, işte şimdi de kürkü yere sürdü, sersem!

Kürk gerçekten de yerde yatıyordu. Nastasya Filippovna, prensin kürkünü çıkarmasına yardım etmesini beklemeden ona arkası dönükken çıkarıp eline fırlatmıştı ama prens, yakalamaya yetişemedi.

- Seni kovmalı. Git, haber ver.

Prens, bir cevap verecek oldu ama öyle çok şaşırmıştı ki, bir şey söyleyemedi, elinde yerden kaldırdığı kürkle misafir odasına yollandı.

- Eh, işte şimdi de kürkle gidiyor! Kürkü ne diye götürüyorsun? Ha ha ha! Deli misin ne?

Prens geri döndü, aptal aptal ona bakmaya başladı. Nastasya Filippovna güldüğü zaman, o da gülümsedi ama henüz dilini oynatamıyordu. Ona kapıyı açtığı anda şaşırmıştı, şimdi de kıpkırmızı oldu.

Nastasya Filippovna, öfke içinde ayağını yere vurdu:

- Tanrım, ne budala şey, diye bağırdı. Peki, nereye gidiyorsun? Kim geldi diyeceksin?

Prens:

- Nastasya Filippovna, diye mırıldandı. Nastasya Filippovna, çabuk çabuk:

- Beni nereden tanıyorsun, diye sordu. Seni ilk defa görüyorum! Git, haber ver… Orada bu bağırışın nedeni ne?

- Kavga ediyorlar, diye cevap veren prens, misafir odasına yöneldi.

Oldukça önemli bir anda içeri girmişti. Nina Aleksandrovna, artık her şeye boyun eğdiğini unutmak üzereydi; ama Varya'yı savunuyordu. Artık kurşun kalemle yazılmış kâğıdını bir yana bırakan Ptitsin de Varya'nın yanında duruyordu. Zaten Varya korkmuyordu, hem korkak takımından bir kadın da değildi; ama ağabeyinin kabalıkları, gittikçe daha saygısız, daha dayanılmaz bir hâl alıyordu. Bu gibi hâllerde Varya, çoğu zaman cevap vermez, yalnız gözlerini ağabeyine diker, sessizce, alaycı alaycı bakardı. Bildiği bütün taktikler Ganya'yı çileden çıkarmaya yetiyordu, işte tam böyle bir dakikada prens odaya adımını attı ve haberi verdi:

- Nastasya Filippovna!

IX

Ortalığa büyük bir sessizlik hâkimdi. Herkes dik dik, şaşkın şaşkın ona bakıyor, yerinden kımıldayamıyordu. Ganya ise donmuş kalmış, bir mumyadan farksız hâldeydi.

Nastasya Filippovna'nın tam bu dakika gelmesi, hepsi için çok tuhaf, telaş verici bir sürprizdi. Sadece Nastasya Filippovna'nın ilk defa gelmiş olması bile bir şey demekti. Şimdiye kadar Ganya'ya karşı kibirli davranmış, Ganya ile konuşmalarında onun ailesiyle tanışmak isteğinde bile bulunmamıştı. Son zamanlarda ise, sanki onlar yokmuş gibi, sözlerini bile etmez olmuştu. Ganya, kendisi için üzücü bir şey olan bu konuşmalardan şimdilik etkilendiğini görmekten memnunluk duyuyordu ama ne de olsa içinden, onun kibirliliğini ilerde hatırlatmayı aklına koymuştu. Hiç değilse ondan beklediği ailesini ziyareti değil, daha çok onlar hesabına alay ve iğneleyici şeylerdi. Evlenmek istemesi yüzünden evinde neler olup bittiğini, evdekilerin kendisine nasıl gözlerle baktıklarını iyi biliyordu. Şimdi, portreyi hediye ettikten sonra, hemen doğum gününde, onun kaderini belirleyeceği bir günde bu ziyareti yapması, hemen hemen verdiği kararın ne olduğunu gösteriyordu.

Nastasya Filippovna'nın gelişi herkesi şok etmişti. Prense alık alık bakıyorlar, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı. Bu arada Filippovna odaya girdi. Yine prensi aşağılarcasına itti.

Onu karşılamaya atılan Ganya'ya elini uzatırken neşeli neşeli:

- En sonunda içeri girebildim… Çıngırağı niçin bağlıyorsunuz, diye sordu. Bu, yüzündeki şaşkınlık ne? Beni tanıştırsanıza, canım…

Ne yapacağını büsbütün şaşıran Ganya, onu önce Varya ile tanıştırdı. İki kadın ellerini uzatmadan önce, birbirini tuhaf bakışlarla süzdüler. Bununla birlikte, Nastasya Filippovna gülüyor ve yüzünü neşe ile maskeliyordu ama Varya maskelenmek istemiyor, ona asık bir suratla dik dik bakıyordu. Yüzünde, artık en basit inceliğin gerektirdiği gülümsemeden bile eser yoktu. Ganya, donup kalmıştı. Artık yalvarmaya imkân ve zaman yoktu, o da Varya'ya öyle tehdit dolu bir bakış fırlattı ki, öteki bakışın kuvvetinden bu dakikanın onun için ne demek olduğunu anladı. Bunun üzerine, artık karşı durmamaya karar verdi ve Nastasya Filippovna'ya hafifçe gülümsedi. (Onlar aile içinde henüz birbirlerini seviyorlardı). Yalnız Nina Aleksandrovna işi biraz düzeltti. Oysa Ganya şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyerek Nastasya Filippovna'ya kız kardeşini ondan önce tanıştırmıştı.

Ama henüz Nina Aleksandrovna, tam “ayrı bir zevk duyduğundan” söz açacak olmuştu ki, Nastasya Filippovna onun sözlerinin sonunu dinlemeyerek Ganya’ya döndü ve (henüz çağrılmadan) köşedeki pencerenin önünde küçük kanepeye oturarak:

- Sizin çalışma odanız nerede?.. Hem kiracılar nerede? Kiracılarınız vardı, değil mi?

Ganya, korkunç şekilde kızardı ve kekeleyerek cevap verecek oldu ama Nastasya Filippovna hemen ekledi:

- Kiracılar için yer nerede? Sizin çalışma odanız bile yok. Birden Nina Aleksandrovna’ya, kârlı bir iş mi bari, diye sordu.

Öteki:

- Çok yorucu bir iş… Tabi ki kârlı olsun. Hem daha bu işin başlangıcı çok yeni, diye cevap verdi.

Ama Nastasya Filippovna, artık onu dinlemiyordu. Ganya’ya bakıyor, gülüyor, ona bağırıyordu:

- Bu yüzünüz ne? Tanrı aşkına şu dakikada yüzünüzün hâline bakın…

Birkaç dakika bu gülüş içinde geçti. Ganya’nın yüzü gerçekten de çarpılmıştı. Donup kalması, gülünç, ürkek şaşkınlığı birden geçmişti. Ama korkunç derecede sarardı, dudakları titreyerek çarpıldı. Ganya, gülmeye devam ederek misafirinin gözleri içine sessizce, dik dik, kötü kötü bakmaktaydı.

Orada, Nastasya Filippovna’yı görünce hemen hemen dili tutulan bir seyirci daha vardı. Gerçi misafir odasının kapısı önünde “kazık gibi” duruyordu. Ama Ganya’nın yüzünün sararararak uğursuz bir şekilde değiştiğini görmüştü. Bu seyirci, prensti. Hemen hemen korku içinde, bir makine gibi, ilerledi.

Ganya’ya:

- Su için, diye fısıldadı. Hem, öyle bakmayın…

Bunları herhangi bir amaç gütmeden, sözlerinin yapacağı etkiyi düşünmeden, rast gele söyleyivermişti ama sözleri büyük bir etki gösterdi. Sanılır ki, Ganya’nın bütün öfkesi prensin üzerine döküldü. Prensi omzundan yakaladı, sanki kendinde söz söyleyecek kuvveti bulamıyormuş gibi, ona sessizce, kinle, garezle bakmaya başladı. Herkes telaşlandı: Nina Aleksandrovna, hatta hafifçe bağırdı. Ptitsin telaş içinde bir adım ilerledi, kapıda beliren Kolya ile Ferdişçenko, şaşkınlık içinde kalmıştı. Yalnız Varya, eskisi gibi, dik dik bakmaya devam ediyordu. Oturmamıştı, ellerini göğsünde kavuşturmuş, kenarda, annesinin yanında duruyordu.

Ganya ancak bir süre sonra kendini toparlayabilmişti. Aklı başına yeni yeni geliyordu. Zoraki gülümseyerek prense döndü:

- Ne o, yoksa doktor musunuz, prens, diye bağırdı. Hatta beni bile korkuttun Nastasya Filippovna, gerçi kendim de henüz bu sabah tanıştımsa da, bu değerli adamla tanıştırayım sizi.

Nastasya Filippovna, şaşkınlık içinde prense baktı:

- Prens mi? O, prens ha? Bense demin holde onu uşak sandım, haber vermesi için buraya gönderdim. Ha ha ha!..

Herkesin gülmeye başladığını gören Ferdişçenko sevinerek yaklaştı ve söze karıştı:

- Zarar yok, zarar yok! Zarar yok. Se non e vera…

- Az daha sizi azarlıyordum, prens. Özür dilerim. Ferdişçenko, bu saatte siz burada ne arıyorsunuz? Hiç değilse sizi bulamayacağımı umuyordum. Kim dediniz? Hangi prens? Miskin mi, diye hâlâ prensi omzundan tutarak tanıştıran Ganya'ya döndü.

Ganya:

- Kiracımız, diye tekrarladı.

Galiba prensi, kendilerini yapmacık durumdan kurtaracak bulunmaz bir şey gibi, Nastasya Filippovna'nın önüne sürüyorlardı. Prens, arkasında galiba Ferdişçenko'nun, Nastasya Filippovna'ya bir açıklama olarak "budala" diye fısıldadığını da duydu.

Nastasya Filippovna, prensi aşağılar bir şekilde baştan ayağa süzerken:

- Demin öyle müthiş bir şekilde yanıldığım zaman niçin aksini söylemediniz?

Alacağı cevabın mutlaka budalaca bir şey olacağı için gülmemeye imkân olmayacağını düşünerek sabırsızlıkla prensin cevabını bekliyordu.

Prens:

- Sizi öyle birden karşımda görünce şaşırdım, diye mırıldandı.

- Gelenin ben olduğumu nereden bildiniz? Beni daha önce nerede görmüştünüz? A, sahi, ben de onu bir yerde görmüş gibi oluyorum? Hem izin verirseniz sorayım, niçin demin yerinizde donup kaldınız? Bende insanı donduran ne var?

Ferdişçenko, türlü işaretler yaparak:

- Hadisene, hadisene, diyordu. Hadisene yahu! Ah Tanrım, böyle bir soruya karşılık ben neler neler söylerdim! Hadisene yahu… Eh, öyleyse sersemin birisin sen bundan sonra!

Prens ona gülerek:

- Sizin yerinizde olsaydım, ben de çok şeyler söylerdim, dedi. Sonra Nastasya Filippovna'ya, "Demin portreniz beni çok şaşırttı" diye devam etti. Sonra, Yepaçinlerle sizden konuştuk… Sabah erkenden de Petersburg'a yaklaşırken, trende Parfen Rogojin sizden söz açmıştı… Size kapıyı açarken de sizi düşünüyordum, derken birden karşımda sizi gördüm

- Peki, beni nasıl tanıdınız?

- Portrenizden ve…

- Ve daha?

- Çünkü sizi böyle hayal etmiştim…. Ben de sizi sanki bir yerde görmüş gibiyim.

- Nerede? Nerede?

- Gözlerinizi bir yerde gördüm… Şu an bunu böyle hatırlamam imkânsız! Bunu öyle… Burada hiç bulunmadım ki. Herhâlde rüyamda…

Ferdişçenko:

- Vay gidi prens, diye bağırdı. Hayır, benim. Se non e vero'yu geri alıyorum. Ama ama bunları saflığından söylüyor, diye hayıflanarak ekledi.

Prens bu sözleri, heyecanlı bir sesle, kesik kesik ve sık sık nefes alarak söylemişti. Bütün benliği heyecan içindeydi. Nastasya Filippovna, ona merakla bakıyor ama artık gülmüyordu. Bu sırada Nastasya Filippovna'yı saran kalabalığın arkasından, gürültülü yeni biri yükseldi, yani kalabalığı yardı, ikiye böldü. Nastasya Filippovna'nın karşısında ailenin reisi General Ivolgin duruyordu. Arkasında frak, temiz bir gömlek vardı; bıyıkları bükülmüştü.

Ganya artık buna dayanamadı.

Gururuna hastalık derecesinde düşkün olan, kendine bir pay çıkarabilmek için soylululuklara başvuran, fakat acemiliği her yönüyle sırıtan bu adam tam bir zalimdi. Ama oyunu sonuna kadar yürütemeyecekti. İşte karşısına beklemediği anda Nastasya Filippovna çıkmış ve onu bocalatmıştı. Bütün zıtlıkları uzlaştırma gibi bir iddianın sahibi olan o, zorda kalınca da prense yüklenmeye başlamıştı. O artık evindeki kiracılardan da utanç duyuyor, içinde fırtınalar kopuyordu.

Bu dakikada, iki aydan beri, yalnız geceleri korkulu rüya gibi gördüğü kanını donduran; içini utançla yakan şeyler oluyordu. En sonunda Nastasya Filippovna aile içinde babasıyla karşılaşıyordu. Bazen kendi kendini kızdırmak isteyerek generali evlenme töreni sırasında gözleri önüne getirmek ister ama bu acı veren manzarayı hiçbir zaman sonuna kadar

seyredemez, hemen yarıda bırakırdı. Belki felâket gözlerinde büyüyordu; ama kibirli insanların başına daima gelir böyle şeyler.

Bu iki ay içinde ne yapıp edip babasını bir kenara itmeye ve hiç olmazsa kısa bir zaman için, annesi buna razı olsun olmasın, Petersburg'tan uzaklaştırmaya karar vermişti. On dakika önce Nastasya Filippovna içeri girerken öyle şaşırmış, benliği öyle altüst olmuştu ki, Ardalion Aleksandroviç'in sahneye dâhil olması ihtimali aklından geçmemiş, bu yüzden bu hususta bir emir vermeyi de düşünmemişti. İşte şimdi general orada, herkesin önünde duruyordu. Üstelik merasimdeymiş gibi frakla çıkmıştı, hem de Nastasya Filippovna'nın "onu ve evdekileri alay yağmuruna tutmak içi fırsat kolladığı bir sırada" -o, buna inanıyordu. Gerçekten de şimdi onun bu ziyaretinin başka ne gibi sebebi olabilirdi? Annesi ve iki kardeşi ile yakınlaşmak yahut onları kendi evlerinde aşağılamak için gelmemiş miydi? İki tarafın da oturuş durumlarına göre, artık bunda şüphe olamazdı. Annesi ve kız kardeşi aşağılanmış gibi, bir kenarda oturuyorlardı. Nastasya Filippovna ise, galiba onların aynı odada olduklarını bile unutmuştu… Böyle hareket ettiğine göre de doğal olarak bir maksadı vardı!

Ferdişçenko, generalin koluna girerek Nastasya Filippovna'nın yanına götürdü.

General, eğilip gülümseyerek heybetli bir tarzda:

- Ardalion Aleksandroviç Ivolgin, eski bahtsız asker ve aile reisi, kendi aralarına almakla mutlu olacağı böyle hoş bir ortam…

Sözünü bitiremedi. Ferdişçenko, arkadan çabucak bir sandalye koydu, bu son dakikadır ayakta durmaktan hâlsiz düşen general de sandalyeye yığıldı ya da daha doğrusu çöktü; ama bu onu utandırmadı. Doğruca Nastasya Filippovna'nın karşısına oturdu ve yüzünde tatlı bir ifade ile ve gösteriş yaparak onun küçük parmaklarını dudaklarına götürdü. Aslında generali utandırmak zordu. Dış görünüşü biraz bakımsız olmakla beraber, henüz oldukça yakışıklı idi, bunu kendisi de pek iyi biliyordu. Eskiden pekiyi toplum arasına karışıyordu, o çevreden ayrılalı henüz iki üç yıl oluyordu. O zamandan beri de kendini tutamayarak bazı kötü alışkanlıklara düşkün hâle gelmişti. Ama eski güzel tavır ve hareketlerini hâlâ korumaktaydı. Nastasya Filippovna, galiba hakkında bazı şeyler duyduğu Ardalion Aleksandroviç'in ortaya çıkmasına pek sevinmişti.

Ardalion Aleksandroviç:

- İşittiğime göre oğlum… diye söze başlayacak oldu.

- Evet, oğlunuz! Size de diyecek yok, babacığım hani! Neden sizi evimde hiç göremiyorum? Kendiniz mi saklanıyorsunuz, yoksa oğlunuz mu sizi saklıyor. Doğrusu kimseyi görmeden bana gelebilirsiniz.

- On dokuzuncu yüzyıl çocukları ve çocukların ana ve babaları… diye general yeniden söze başlayacak oldu.

Nina Aleksandrovna, yüksek sesle:

- Nastasya Filippovna! Lütfen, Ardali Aleksandroviç’i bir dakika bırakır mısınız, onu çağırıyorlar, dedi.

- Bırakmak mı?.. Rica ederim, onun hakkında o kadar çok şey duydum ki, kendisini ne zamandan beri görmek istiyordum! Hem onun ne işi olabilir? Emekli değil mi? Beni bırakıp gitmezsiniz, değil mi, general?

- Size söz veriyorum, kendisi evinize gelecektir ama şimdi dinlenmeye ihtiyacı var.

Nastasya Filippovna, elinden oyuncağı alınmak istenen uçarı bir kız gibi, yüzünü güceniklikle buruşturarak:

- Ardalion Aleksandroviç, dinlenmeye ihtiyacınız olduğunu söylüyorlar, dedi.

General, sanki özellikle durumunu anlamsızlaştırmak istiyordu.

Karısına dönerek, kibirli bir şekilde:

- Dostum! Dostum, dedi ve elini kalbine götürdü.

Varya, yüksek sesle:

- Buradan gitmeyecek misiniz anneciğim, diye sordu.

- Hayır Varya, sonuna kadar oturacağım.

Nastasya Filippovna, soru ile cevabı duymamış olamazdı, ama bundan neşesi biraz daha artar gibi oldu. Hemen generali yeniden soru yağmuruna tuttu, beş dakika sonra general sanki zafer kazanmış bir hâldeydi ve oradakilerin kahkahaları arasında nutuk çekiyordu.

Kolya, prensin ceketini çekti:

- Bir çare bulup siz onu buradan götürün bari! Böyle olmaz ki! Lütfen! Zavallı çocuğun öfkeden gözleri kızarmıştı. Ah, kahrolası Ganya, diye içinden ekledi.

General, Nastasya Filippovna’nın sorularına cevap verirken şakıyordu:

- Ivan Feodoroviç Yepançin ile gerçekten de büyük bir dostluğumuz vardı. Ben, o ve bugün yirmi yıllık ayrılıktan sonra oğlunu kucakladığım rahmetli Prens Lev Nikolayeviç Mişkin, birbirinden ayrılmayan, nasıl derler kafadardık: Atos, Portos ve Aramis. Ama ne yazık ki, birisi iftira ve

kurşunlarla vurulmuş: mezarda yatıyor, öteki sizin önünüzde, henüz: iftira ve kurşunlarla boğuşuyor, ölüm kalım savaşı veriyor…

Nastasya Filippovna:

- Kurşunlarla mı, diye bağırdı.

- Onlar burada, göğsümde, Kars'ta, Türklerle savaşırken yaralandım, kötü havalarda hissediyorum onları. Başka yönden ise bir filozof gibi yaşıyorum. İşlerden uzaklaşmış bir burjuva gibi dolaşıyor, geziyor, kahvede dama oynuyor ve Independance okuyorum. Ama Portos'la ilgimiz, üç yıl önce trende bir fino köpeği yüzünden kesildi, tabi ben kestim.

Nastasya Filippovna ayrı bir merakla:

- Fino mu? Nasıl bir şey, diye sordu. Fino ile mi? İzin verin, hem de trende, diyerek bir şey hatırlar gibi oldu.

- Saçma bir olay canım, söz edilmeye bile değmez. Prenses Belokonskaya'nın dadısı, Mistris Şimdi yüzünden ama tekrar anlatmaya değmez.

Nastasya Filippovna, neşe ile:

- Mutlaka anlatmalısınız, diye bağırdı.

Ferdişçenko:

- Ben de duymamıştım, diye işaret etti C'est du nouveau.

Nina Aleksandrovna'nın yine yalvaran sesi duyuldu:

- Ardalion Aleksandroviç!

Kolya:

- Babacığım, sizi çağırıyorlar, diye bağırdı.

General, kendinden memnun bir tavırla:

- Ceviz kabuğunu doldurmaz bir olay, diye konuya girdi. İki sene önceydi, doğru hatırlıyorsam -biraz düşündü- evet iki yıl… Demiryolunun açılmasından hemen sonra, sırtımda sivil bir ceketle, benim için kutsal olan görevimin devir teslimiyle uğraşıyordum. Trene oturdum ve birinci mevkide yerimi aldım. Ardından da sigaramı keyifle tüttürmeye başladım. Aslında sigara içmek yasak ama duruma göre değişebiliyor. Sigaramın dumanı açık pencereden dışarı süzülüyordu. İşte tam düdük öteceği sırada, kucaklarında fino köpeği ile birlikte iki kadın girdi ve tam karşımda durdu. Üzerinde açık mavi elbise olan kadın oldukça şıktı. Öteki ise siyah ipekli bir pelerin taşıyordu. Ama ikisi de kibirliydi. Aralarında İngilizce konuşan bu kadınlardan hiç hoşlanmamıştım. Tabi onlar da benim içtiğim sigaradan rahatsızdı. Bu arada tasmalı fino da kadınların kucaklarına yatmıştı. Az sonra kadınlar benden kaynaklanan hoşnutsuzluklarını açık açık ifade

etmeye, el hareketleri yapmaya başlamışlardı. Ama ben aldırmıyor, sigaramı onları umursamadan içiyordum. Biraz da onların terbiyesizliklerine inat içindi yaptıklarım. Eğer adam gibi söyleseler, inanın ki söndürecektim. Ben de bir insanım sonuçta. Öyle değil mi, efendim? Oysa susup oturuyorlar… Birdenbire, hem de size söyleyeyim, açık mavilisi bir şey söylemeden sanki delirmiş gibi, elimden sigarayı aldı ve pencereden dışarı attı. Aklımı kaçırmış gibi bakakaldım. Vahşi kadın; vahşi, tam deyimiyle sarışın, al yanaklı -hatta fazla al- gözlerini bana dikmiş fıldır fıldır döndürüyor. Bir şey söylemeden, büyük bir nezaketle, tam bir nezaketle, en ince bir nezaketle iki parmağımı finoya uzatıyorum, nezaketle ensesinden yakalıyorum ve sigaranın arkasından pencereden fırlatıveriyorum! Sadece sesi duyuldu. Tren rayların üzerinde uçmaya devam ediyor.

Nastasya Filippovna küçük bir kız gibi kahkahalarla gülüp el çırparak:

- Siz canavarsınız, diye bağırdı. Ferdişçenko:

- Bravo, bravo, diye bağırıyordu.

Generalin ortaya çıkmasından hiç de hoşlanmayan Ptitsin de gülümsedi; hatta Kolya bile “bravo” diye ‘bağırdı.

General muzaffer bir eda ile:

- Ben haklıyım, haklıyım, üç kere haklıyım, diye ateşli ateşli devam ediyordu. Çünkü vagonlarda sigara içmek yasaksa, köpeklerin bulundurulmaları da yasaktır.

Kolya, hayranlıkla bağırdı:

- Yaşa baba! Çok güzel! Ben olsam, ben de aynı şeyi yapardım.

Nastasya Filippovna, sabırsızlıkla:

- Peki, bayan ne yaptı, diye sordu. General:

- O mu? İşte bütün tatsızlık orada başlıyor, diye somurtarak devam etti. Bir şey söylemeden, hiçbir uyarıda bulunmadan bana tokadı yapıştırdı! Vahşi kadın; büsbütün vahşi durumda bir kadın!

- Ya siz?

General gözlerini indirdi, kaşlarını kaldırdı, omuzlarını silkti, dudaklarını sıktı, ellerini iki yana açtı, sustu, sonra birden:

- Kendimi tutamadım!

- Hem, acıttınız mı? Acıttınız mı?

- Yenim ederim, hiç acıtmadım! Rezalet çıktı, acıtmadım. Yalnız bir defacık kolumu kaldırdım, o da sırf kolumu kaldırmış olmak için. Ama burada şeytan işe karıştı, açık mavili İngiliz’miş, dadı yahut Prenses

Belokonskaya’nın aile dostuymuş, siyah elbiselisi de Prenses Belokonskayaların büyüğü olan otuz beş yaşlarında ihtiyar kızmış. Generalin karısı Yepançina’nın Belokonskaya ailesiyle ilişkisi belli. Bütün prensesler bayılmış, gözyaşları, fino için yas tutuyorlar. Altı prensesin, İngiliz kadının feryatları, kıyamet günü sizin anlayacağınız. Eh, tabii özür dilemeye gittim, mektup yolladım, ne beni ne de mektubu kabul ettiler. Yepaçinlerle atıştık, beni kovdular, sürdüler!

X

Orta yerde birden Nastasya Filippovna’nın sesi çınladı:

- Ama izin verin, bu nasıl olur, diye sordu, beş veya altı gün önce ben, Independance’ta -ben hep independance okurum- tıpkı bunun gibi bir hikâye okumuştum. Ama tıpkı bunun gibi! Olay, Rein kıyılarında, demiryolunda bir vagonda, bir Fransız ile bir İngiliz kadın arasında geçmiş. Aynı şekilde elden sigara kapılmış, aynı şekilde fino pencereden fırlatılmış, en sonunda tıpkı anlattığınız gibi olmuş. Hatta elbise bile açık mavi!

General korkunç bir şekilde kızardı, Kolya da kızardı, başını elleri arasında sıktı. Ptitsin çabucak başını çevirdi. Yalnız Ferdişçenko, eskisi gibi kahkaha atıyordu. Ganya’ya gelince, onun sözü bile olmaz. Bütün bu zaman içinde orada durmuş, sessizce, dayanılmaz bir acı çekiyordu.

General:

- Tanrı şahidimdir ki, benim de başımdan tıpkı böyle bir olay geçti… diye mırıldandı.

Kolya:

- Babamla Belokonskaya’nın dadısı Mistris Şmidt arasında bir tatsızlık olmuştu, diye bağırdı, ben hatırlıyorum.

İnsafsız Nastasya Filippovna:

- Nasıl! Tıpkı böyle mi? Avrupa’nın iki ucunda bütün ayrıntılarıyla birbirine benzeyen iki olay ha, ta açık mavi elbiseye varıncaya kadar, öyle mi?! Size Independance Belge’i göndereyim!

General, hâlâ ısrar ediyordu:

- Ama dikkat buyurun, bu olay benim başımdan iki yıl önce geçmişti.

- Ha, işte bu belki!

Nastasya Filippovna, sinir nöbetine tutulmuş gibi, kahkahalarla gülüyordu.

Ganya, ıstırap dolu, titreyen bir sesle:

- Babacığım, iki sözüm var, dışarı gelir misin, dedi.

Bakışlarından sonsuz bir nefret akıyordu.

Tam bu sırada holden, hızlı hızlı çalınan çıngırağın sesi duyuldu. Böyle çekilerek çıngırak koparılabilirdi. Bu, umulmadık bir ziyareti haber veriyordu. Kolya, kapıyı açmaya koştu.

XI

Salona bir büyük kalabalık doldu. Gürültüleri odadan duyuluyordu. İnsanlar bağırıyorlar, çağırıyorlardı. Salon almadığı için bir kısmı dışarıda kalmıştı. Bu beklenmeyen bir ziyaretti. Herkes hayretle birbirine bakıyor, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu.

Prensin tanıdığı bir ses:

- İşte o, şeytanın oğlu, burada işte, diye bağırdı. Merhaba Ganya, alçak!

Başka bir ses:

- Ta kendisi, diye onayladı.

Prensin şüphesi kalmamıştı, seslerden birisi Rogojin'in, öteki de Lebedev'indi.

Ganya, misafir odasının eşiğinde donup kalmıştı, birbiri ardından içeri dolan on veya on iki kişinin Parfen Rogojin'in peşi sıra içeri girmesine engel olmadan bakıp duruyordu. Kalabalığın arasında her çeşit insan vardı ama daha çok bir şeye benzememezliğiyle dikkati çekiyordu. Bazıları sokak kıyafetiyle, palto ve kürkleriyle içeri giriyorlardı. İçlerinde körkütük sarhoş yoktu ama hepsi de çakırkeyifti, içeri girebilmek için hepsinin birbirine ihtiyacı var gibiydi. Hatta Rogojin bile kalabalığın başında dikkatle yürüyordu, ama onun kötü bir amacı olduğu için, yüzü somurtkan, telaşla karışık sinirlilik içindeydi. Ötekiler, onun arkasında bir sürü ya da destek vermek için bir çete hâlindeydiler. Aralarında Lebedev'den başka, saçları kıvrılmış Zalejev de vardı. O, kürkünü holde bırakmış, serbest ve şık bir hâlde içeri girmişti. Onun gibi hareket eden birkaç bay daha vardı, onlar da galiba tüccardı. Er kaputuna bürünmüş bir başkası; kısa boylu, çok şişman, durmadan gülen biri daha; yaşlı birinden on iki adım ötede, yine çok şişman, çok somurtkan, hep susan ve galiba yumruklarının kuvvetine pek güvenen bir bay vardı. Bu arada bir tıbbiyeli; ezilip büzülen bir Polonyalı da vardı. Merdivenden hole bakıp duran ama içeri girmeye cesaret edemeyen iki de kadın görünüyordu. Kolya, kapıyı onların yüzüne kapadı ve sürgüledi.

Rogojin:

- Merhaba Ganya, alçak! Parfen Rogojin'i beklemiyordun, değil mi, diye tekrarlayarak misafir odasına geldi ve kapıda, Ganya'nın karşısında durdu.

Ama bu sırada beklenmedik bir şey oldu. Tam misafir odasında Filippovna'yı gören adam şeytan çarpmışa döndü. Çünkü onu burada

görmek hiç aklına gelmemişti. Rengi sararmış, dudakları morarmaya başlamıştı.

Sanki kendi kendine konuşuyor ve ne yapacağını şaşırmış gibi:

- Demek ki doğruymuş, diye mırıldandı!.. Eh… Şimdi bana bunun cevabını verirsin, diye dişlerini gıcırdatıp kin dolu bir bakışla Ganya'ya baktı… Eh… ah!..

Hatta nefesi kesiliyor, güçlükle konuşuyordu. Bir otomatik gibi misafir odasına doğru ilerliyordu ama eşikten geçip karşısında birden Nina Aleksandrovna ile Varya'yı görünce, bütün heyecanına rağmen, biraz utandı. Onun arkasından onu bir gölge gibi izleyen Lebedev içeri girdi, artık adamakıllı sarhoştu, sonra yumruklu bay, ondan sonra sağa sola selam veren Zalejev ve en sonunda şişman adam içeri süzüldü. Orada hanımların bulunması, onları bir dereceye kadar ileri gitmekten alıkoyuyor ve galiba işlerine de engel oluyordu. Ama doğal olarak, başlayıncaya kadar engel olacaktı. Şöyle bir vesile ile bağırıp bağışladılar mı, artık ondan sonra hanımlar falan vız gelirdi.

Rogojin, burada prensle karşılaşmasına biraz şaşarak, dalgın dalgın:

- Nasıl? Sen de buradasın, öyle mi prens, diye mırıldandı. Ayağında da hâlâ o şıpıtıklar, vaah, diye içini çekti ama artık prensi unutmuş, bakışlarını yine Nastasya Filippovna'ya çevirerek yavaş yavaş, tıpkı mıknatısa kapılmış gibi ona doğru ilerliyordu.

Nastasya Filippovna da telaşlı bir merakla bu davetsiz insanlara bakıyordu.

Ganya, en sonunda kendine geldi, içeri girenleri sert sert gözden geçirdikten sonra doğrudan Rogojin'e:

- Ama izin verirseniz, bunun ne anlama geldiğini öğrenmek istiyorum, diye bağırdı. Galiba ahıra girmiyorsunuz baylar, burada annemle kız kardeşim var.

Rogojin, dişleri arasından:

- Annenle kız kardeşin olduğunu görüyoruz, diye cevap verdi.

Lebedev de ona yardım ederek:

- Annenle kız kardeşin olduğu besbelli diye söze karıştı.

Yumruklu bay, galiba zamanın geldiğini sanarak bir şeyler homurdanmaya başladı.

Ganya, birden büyük bir taşkınlıkla:

- Ama ne de olsa, diye bağırdı. Birincisi, hepiniz salona buyurun, ondan sonra izninizle sorayım…

Rogojin, yerinden kımıldamayarak öfkeyle sırıttı:
- Şuna bak, tanımıyor! Rogojin'i tanımıyor?
- Gerçi, sizinle bir yerde karşılaşmıştım, ama…
Rogojin:
- Şuna bak, bir yerde karşılaşmış, dedi. Daha iki ay önce seninle kumar oynayarak babamın iki yüz rublesini kaybetmiştim, ihtiyar da bunu öğrenmeden öldü gitti. Sen beni oraya sürükledin, Knif de kâğıt düzüyordu. Tanımıyor musun? Ama Ptitsin şahit! Sana şurada cebimden üç ruble çıkarıp göstersem, onların peşinden diz üstü sürüne sürüne ta Vasilyevski'ye gidersin. İşte sen böyle bir adamsın! Senin ruhun böyle… Ben şimdi bile seni parayla satın almaya geldim, ayağımda böyle çizmelerle içeri girdiğime bakma, çok param var azizim, seni bütün varlığınla satın alabilirim… İstersem hepinizi satın alırım, Her şeyi satın alırım! diye gittikçe coşuyor ve içki başına vurmaya başlıyordu. Eh, diye bağırdı. Nastasya Filippovna! Korkmayın, bir tek söz söyleyin, onunla evleniyor musunuz, evlenmiyor musunuz?
Rogojin, sorusunu, kendini kaybetmiş bir insanın bir tanrıçaya sorduğu gibi, ama artık hiçbir şeyi kaybetmekten korkusu olmayan, ölüm cezasına çarptırılmış bir mahkûmun cesaretiyle sormuştu. Ölümünü bekleyen bir insanın kederi içinde, verilecek cevabı bekliyordu.
Nastasya Filippovna, onu alaycı, gururlu bir bakışla süzdü, ama Varya'ya, Nina Aleksandrovna'ya, sonra Ganya'ya bakınca birden sesini değiştirdi.
Yavaş, ciddi bir tavırla, sanki biraz şaşmış gibi:
- Hiç de değil, ne oluyorsunuz, diye cevap verdi.
Rogojin, sevincinden hemen hemen coşarak:
- Hayır, öyle mi? Hayır, diye bağırdı. Demek ki, hayır, öyle mi?! Onlar bana dediler Ah! Eh!.. Nastasya Filippovna!.. Dediler ki siz Ganya ile nişanlanmışsınız! Yani onunla! Buna imkân var mı? -Onların hepsine söylüyorum!- Ben onun bütün benliğini yüz rubleye satın alırım, ona bu işten elini çekmesi için bin, bilemediniz üç bin verdim mi, düğünün arifesinde kaçar gider, yavuklusunu da olduğu gibi bana bırakır. Öyle değil mi Ganya, alçak! Üç bini alırdın değil mi! İşte üç bin! Zaten senden böyle bir senet almaya gelmiştim; satın alırım dedim mi, alırım!
Sırasıyla sararıp kızaran Ganya:
- Buradan def olup git, sen sarhoşsun, diye bağırdı.
Onun bağırması üzerine birkaç sesin birden gürlediği duyuldu. Rogojin'in yardımcıları, çoktan beri ilk işareti beklemekteydi. Lebedev, büyük bir

gayretle Rogojin'in kulağına bir şeyler fısıldıyordu.
Rogojin:
- Doğru kâtip, diye cevap verdi. Doğru, sarhoş ruhlu herif! Eh, oldu olacak. Nastasya Filippovna, diye bağırarak aklını oynatmış gibi ona baktı. Bu sırada bir yandan utanç duyuyor, sonra birden saygısızlık derecesinde coşuyordu. İşte on sekiz bin, diyerek beyaz kâğıda sarılmış, bağlanmış bir paketi onun önünde duran masaya fırlattı. Daha da… Daha da getireceğim!
İstediğini söylemek cesaretini bulamamıştı…
Lebedev son derece ürkek bir tavırla:
- Yo yo yo, diye onun kulağına fısıldadı. Onun, paranın büyüklüğünden korktuğunu ve elden geldiği kadar küçük tutardan başlamayı önerdiğini anlamak mümkündü.
Rogojin, Nastasya Filippovna'nın parlayan bakışları altında birden aklını başına toplayarak:
- Hayır azizim hayır, işte bunda yanıldın, aptal… Seninle beraber ben de aptalın biriyim galiba, dedi. Eh! Seni dinleyerek ben de sapıttım, diye büyük bir pişmanlıkla ekledi.
Nastasya Filippovna, Rogojin'in altüst olan yüzüne dikkatle bakarak:
- On sekiz bin bana mı? İşte bir Rus köylüsü olduğunu hemen, diye küstah bir terbiyesizlikle ekledi ve sanki gitmek istiyormuş gibi kanepeden kalktı.
Ganya, bütün sahneyi kalp çarpıntısıyla seyrediyordu.
Rogojin:
- Öyleyse on sekiz değil, kırk bin, diye bağırdı. Vanka Ptitsin ve Biskup saat yediye kadar kırk bin getirme sözünü verdiler. Kırk bin! Hepsi de masa üstünde olacak.
Sahne pek çirkin bir hâl alıyordu ama Nastasya Filippovna gülmeye devam ediyor, gitmiyor, sanki sahneyi bilerek uzatıyordu. Nina Aleksandrovna ile Varya da yerlerinden fırlamış, korku içinde, sessizce, bu iş neye varacak diye bekliyorlardı; Varya'nın gözleri parlıyordu ama bütün bunlar Nina Aleksandrovna'nın üzerinde sakat bir etki bırakmıştı. Titriyordu ve galiba neredeyse bayılacaktı.
- Öyleyse yüz bin! Hemen bugün yüz bini vereceğim. Ptitsin, yardım et, faydalanırsın.
Ptitsin, çabucak ona yaklaşıp kolunu yakalayarak:
- Aklını mı oynattın, diye fısıldadı. Sarhoşsun, şimdi polis çağıracaklar. Nerede bulunduğunu unutuyor musun?
Nastasya Filippovna onu kışkırtırcasına:

- Sarhoş kafadan atıyor, dedi.
Rogojin, birden hayranlık derecesine varan bir coşkunlukla:
- Atmıyorum işte, para akşama gelecek… Ptitsin, tefeci ruhlu herif, ne faiz istersen al, akşama yüz bini bul; çekinmediğimi kanıtlayacağım, dedi.
Rogojin'e yaklaşan Ardalion Aleksandroviç ansızın sert sert:
- Bu ne anlama geliyor, diye bağırdı.
O ana kadar susup duran ihtiyarın bu hareketi işi bir hayli komikleştirdi. Gülüşmeler duyuldu.
Rogojin:
- Bu da nereden çıktı, diye güldü. Gel gidelim ihtiyar, kafayı çekersin!
Utanç ve öfkesinden hemen hemen ağlayan Kolya:
- Buna artık alçaklık denir, diye bağırdı.
Öfkesinden tir tir titreyen Varya birden:
- İçinizde bu utanmaz kadını dışarıya atacak kimse yok mu, diye bağırdı.
Nastasya Filippovna neşeli bir küçümseme ile:
- Utanmaz kadın olduğunu bana söylüyorlar, diye karşı koydu. Bense, bir sersem gibi onları akşam evime çağırmaya gelmiştim! İşte kız kardeşiniz beni bakın nasıl tanıyor?
Ganya, kız kardeşinin hareketi karşısında, yıldırımla vurulmuş gibi durdu; ama bu defa Nastasya Filippovna'nın gerçekten gitmeye kalktığını görünce, bir deli gibi Varya'ya atıldı ve öfke ile onu kolundan yakaladı.
Sanki onu oracıkta, bakışlarıyla yakıp kül etmek ister gibi:
- Ne yaptın, diye bağırdı.
Tamamıyla kendini kaybetmişti, ne yaptığının farkında değildi.
Varya, zafer kazanmış bir komutan edasıyla ve meydan okuyan bir bakışla kardeşini süzerek:
- Ne mi yaptım, diye bağırdı. Beni nereye sürüklüyorsun? Sakın beni anneni aşağıladığı ve senin evini dillere düşürmeye geldiği için ondan özür dilemeye götürmeyesin, alçak adam?
Bir zaman karşı karşıya, yüz yüze durdular. Ganya, hâlâ onun kolunu tutuyordu. Varya bir defa, bir defa daha elini var kuvveti ile çekti ama kurtaramadı, birden kendini kaybederek, ağabeyinin yüzüne tükürdü.
Nastasya Filippovna:
- Ne yaman kız, diye bağırdı. Bravo Ptitsin, sizi tebrik ederim!..
Ganya'nın gözlerini duman bürüdü, kendini büsbütün unutarak, büyük bir hırsla kız kardeşine elini kaldırdı. Vursaydı, vuruş mutlaka tam yüzüne

gelecekti. Ama birden başka bir kol, Ganya'nın havaya kalkan kolunu yakaladı.

Onların arasında prens duruyordu.

Prens ısrarla, hem de büyük bir sarsıntının etkisine kapılmış gibi tir tir titreyerek:

- Artık yeter, diye bağırdı.

Varya'nın kolunu bırakan Ganya, serbest kalan eli ile sonsuz bir kudurganlık içinde, prense var kuvveti ile bir tokat attı.

- Her zaman yolumu sen mi keseceksin, diye bağırdı.

Kolya:

- Ah, diye bağırarak kollarını iki yana açtı. Ah, Tanrım!

Her taraftan sesler duyuldu. Prens sarardı. Tuhaf ve sitemle dolu gözlerini Ganya'nın gözlerinin içine dikti; dudakları titriyor, bir şey söylemeye çalışıyordu; tuhaf ve hiç de yakışık almayan bir gülümseme dudaklarını çarpıtıyordu.

Bir süre sonra yavaşça:

- Eh, bana vurabilirsin… Ama ne olursa olsun, ona vurmana izin veremem, diye mırıldandı.

Ama birden dayanamadı, Ganya'yı bıraktı, yüzünü elleri ile kapadı, köşeye çekildi, yüzünü duvara çevirdi ve boğuk bir sesle mırıldandı:

- Ah, bu hareketinizden öyle utanacaksınız ki!

Ganya gerçekten de mahvolmuş gibi duruyordu.

Kolya, prensi kucaklayıp öpmeye başladı. Onun arkasında Rogojin, Varya, Ptitsin, Nina Aleksandrovna, hepsi, hatta ihtiyar Ardalion Aleksandroviç sıra bekliyordu.

Prens, yüzünde yine o uymayan gülümsemesi ile her yana bakarak:

- Zarar yok, zarar yok, diye mırıldanıyordu.

Rogojin:

- Hem öyle pişman olacak ki, diye bağırdı. Böyle bir… koyunu -başka bir söz bulamamıştı- aşağıladığın için utanç duyacaksın? Prens, ruhum bırak onları; tükür suratlarına gidelim! Bakıp gör, Rogojin nasıl severmiş.

Nastasya Filippovna da hem Ganya'nın hareketine, hem prensin verdiği cevaba şaşıp kalmıştı. Deminki yapmacık görüşüne uygun düşmeyen, her zaman solgun, düşünceli yüzü galiba şimdi yeni bir duygunun etkisiyle heyecanlanmıştı. Böyle olmakla beraber o, bunu ne olursa olsun belli etmek istemiyor, alaycı gülümsemesi yüzünde kaldıkça artıyordu.

Birden, deminki soruyu tekrar hatırlayarak ciddi bir sesle:

- Vallahi, onun yüzünü bir yerde görmüştüm, dedi.
Prens, birden ta içten gelen bir sitemle:
- Ya siz, utanmıyor musunuz? Siz şimdi görünmek istediğiniz gibi misiniz? Buna imkân var mı, diye bağırdı.
Sarışın Nastasya Filippovna gülmeye çalıştı. Ama bu gülümseme sahtelik taşıyor, genç kadının duygularını gizlemeye yetmiyordu. Telaşlı bir şekilde Ganya'ya bakıp odadan çıkmaya yeltendi; fakat salona ulaşamadan geriye döndü. Hiç yapmaya alışkın olmadığı bir şeyi yaptı ve Nina Aleksandrovna'nın elini öptü. Herkes şaşkınlık içindeydi.
Birdenbire kızararak çabuk çabuk ateşli bir sesle:
- Ben gerçekten de öyle değilim, o anladı, diye mırıldandı ve mosmor gerisin geri dönerek bu defa öyle çabuk dışarı çıktı ki, kimse onun niçin geri döndüğüne akıl erdiremedi. Yalnız Nina Aleksandrovna'ya bir şeyler fısıldayıp, elini öptüğünü görebilmişlerdi. Ama Varya her şeyi duymuş ve görmüştü, onu şaşkın bakışlarla izliyordu.
Ganya'nın aklı başına geldi, Nastasya Filippovna'yı uğurlamaya koştu ama öteki çıkmıştı.
Ganya ona merdivende yetişti. Nastasya Filippovna:
- Yürümeyin, diye bağırdı. Hoşça kalın, akşama görüşürüz! Mutlaka bekleyeceğim, duydunuz mu?
Utanmış, düşünceli bir hâlde geri döndü; ruhuna ağır, eskisinden daha ağır bir bilmece çökmüştü. Prensi de hayal gibi görüyordu… O kadar dalmıştı ki, Rogojin'le gelen kalabalığın toplu bir hâlde dışarıya çıktığının bile farkında değildi. Bu kalabalık Rogojin'in arkasından çabuk çabuk çıkarken onu kapıda sıkıştırmıştı. Hepsi bir ağızdan bir şeyler söylüyorlardı. Rogojin, Ptitsin ile gidiyor ve galiba önemli ve beklemeye katlanılamayan bir şey üzerinde ısrarla duruyordu.
Rogojin yanından geçerken:
- Oyunu kaybettin Ganya, diye bağırdı.
Ganya telaşla onların arkasından bakakaldı.

XII

Prens, misafir odasından çıktı ve kendi odasına kapandı. Kolya onu avutmak ve yatıştırmak üzere koşup geldi. Zavallı çocuk, galiba artık ondan ayrılamıyordu.

- Oradan çıkmakla iyi ettiniz, dedi. Şimdi orada eskisinden daha büyük bir gürültü kopacak! Zaten bizde her gün böyle oluyor, hep şu Nastasya Filippovna yüzünden.

Prens:

- Sizin burada çok şeyler birikmiş ve gelişmiş, dedi.

- Evet, birikti. Bizden konuşmaya bile gerek yok. Hepsi kendi suçumuz, işte benim bir dostum var, o daha da bahtsız, isterseniz sizi tanıştırayım?

- Çok isterim. Arkadaşınız mı?

- Evet, hemen hemen arkadaş gibi… Sonra size hepsini açıklarım… Ya Nastasya Filippovna güzel değil mi? O kadar çabaladığım hâlde, şimdiye kadar görmemiştim. Basbayağı gözlerimi kamaştırdı. Severek evlenseydi, Ganya'ya her şeyi bağışlardım; ama ne diye para alıyor? İşte felaket burada!

- Evet, ağabeyiniz pek de hoşuma gitmiyor.

- Eh, tabii! Hem de şeyden… Sonra… Biliyor musunuz, her kafadan bir ses çıkmasını ben hiç sevmem. Delinin yahut serserinin biri ya da kötü adamın biri; çılgınlık anında bir başkasına bir tokat atıyor, işte tokadı yiyen o adam da artık ömrü boyunca şerefsiz oluyor. Bunu ancak kanı ile temizlemek veya önünde diz çöküp kendisinden af diledikleri takdirde gidermek mümkün oluyor. Bence bu saçma ve zalimliktir. Lermontov'un Maskeli Balo adlı dramı bu konu üzerine kurulmuştur. Benim düşünceme göre de saçmadır. Ama Lermontov onu çocukken yazmış.

- Ablanızı çok beğendim.

- Ganya'nın suratına nasıl tükürdü, ha? Cesur kız, Varya! Ama siz tükürmediniz, hem eminim cesaretiniz olmadığı için değil. Hah işte kendisi, iyi insan adı üstüne gelirmiş. Onun geleceğini biliyordum. Yanlışları olsa da soylu bir kızdır.

Varya hemen ona saldırarak:

- Senin burada işin yok, diye bağırdı. Babanın yanına git. Sizi rahatsız etmiyor mu, prens?

- Hayır, hayır, aksine…

- Haydi bakalım, abla hanım aldı yine! İşte onda kötü olan da bu… Hem babam, Rogojin ile gitmiştir, demiştim. Gitmediğine kim bilir ne kadar pişman olmuştur. Sahi, bakayım ne yapıyor, diye ekleyerek Kolya dışarı çıktı.

- Çok şükür annemi götürüp yatırdım, yeniden hiçbir şey de olmadı. Ganya utandı ve düşünce içinde. Hem düşünecek şey de yok değil. Ders nasıl!.. Size tekrar teşekkür etmeye ve şimdiye kadar Nastasya Filippovna’yı tanıyıp tanımadığınızı sormaya geldim?

- Hayır, tanımıyordum.

- Peki, nasıl oldu da onun yüzüne karşı öyle bir kadın olmadığını söylediniz? Hem galiba da iyi bildiniz, görünüşe göre gerçekten de, galiba öyle bir kadın değil. Ama yine de onu anlayamıyorum. Tabii, aşağılamak niyeti ile geldiği apaçık. Bundan önce de hakkında birçok tuhaf şey duymuştum… Ama mademki bizi çağırmaya gelmiş, anneme yaptığı davranış ne idi? Ptitsin onu iyi tanıyor, demin onu bir türlü anlayamadığını söyledi. Ya Rogojin’le olan durumu? Kendine saygın varsa bu tarzda konuşulmaz, hem de şeyinin… Evinde…. Annem de sizin için çok üzülüyor.

Prens:

- Zararı yok, diyerek elini silkti.

- Hem Nastasya Filippovna sizi nasıl dinledi…

- Neyi dinledi?

- Böyle yapmak ayıptır dediniz, o da bir anda değişiverdi. Onu etkiniz altına alabiliyorsunuz, diye eklerken hafifçe gülümsedi.

Kapı açıldı ve hiç beklenilmediği bir sırada Ganya içeri girdi.

Varya’yı görünce tereddüt bile etmedi; bir an eşikte durdu, sonra kararlı adımlarla prense yaklaştı.

Duygulu bir sesle:

- Prens, ben alçaklık ettim, beni bağışlayın dostum, dedi.

Suratında çektiği acının ifadesi okunuyordu. Öyle bir acı ki, yenilmesinin imkânı yoktu. Prens bu acı dolu yüze şaşkınlıkla bakıyor, cevap verebilmek için kendinde derman bulamıyordu.

Ganya sabırsızca ısrar ediyordu:

- Haydi bağışlayın, haydi bağışlayın! Eh, isterseniz şimdi elinizi öpeyim.

Prens büyük bir şaşkınlık içindeydi, iki eliyle Ganya’yı kucakladı, içli içli öpüştüler.

Prens sonunda nefes almakta zorlanarak:

- Sizin böyle bir insan olduğunuzu hiç düşünmemiştim, dedi. Sizin böyle başarılı olabileceğinizi hiç ama hiç beklemiyordum.

- Özür dilemeye mi?.. Bilmem nasıl oldu da demin sizin bir budala olduğunuzu düşündüm! Siz başkalarının hiçbir zaman fark edemediği şeyi görüyorsunuz, insan sizinle konuşabilir, ama… Konuşmamak daha iyi!

Prens, Varya'yı göstererek:

- İşte ondan da özür dilemelisiniz, dedi.

- Hayır, onlar artık benim düşmanım. Buna inanın prens, çok tecrübe ettik, burada kimseyi içten bağışlamazlar, diye Ganya ateşli ateşli ekledi.

Bunun üzerine başını Varya'dan başka tarafa çevirdi.

Varya birden:

- Hayır, bağışlarım, dedi.

- Akşama Nastasya Filippovna'ya da gider misin?

- Emredersen giderim ama iyisi mi, kendin düşün daha iyi. Şimdi ona gitmeme artık imkân var mı?

- Biliyorsun ki o öyle bir kadın değil. Bak ne bilmeceler veriyor! Ne marifetler!

Ganya, öfkeyle güldü. Varya:

- Öyle bir kadın olmadığını, marifetleri, hem de ne marifetleri olan bir kadın olduğunu kendim de biliyorum. Hem seni ne yerine koyuyor, Ganya? Varsın, annemin elini öpsün, varsın bunlar bir çeşit marifet olsun ama seninle asla alay etmemeli, seni aşağılamamalıydı. Bu yetmiş beş bine değmez vallahi ağabey! Sen henüz soylu duyguları olan bir insansın, onun için bunu sana söylüyorum. Beni dinlersen, kendin de gitme! Aman gözünü aç! Bu iş yolunda gidemez!

Bunları söyleyen Varya, heyecan içinde çabucak dışarı çıktı.

Ganya, gülümseyerek:

- İşte bunlar hep böyle, dedi. Yoksa bunlar, ben bilmiyor muyum sanıyorlar? Ben onlardan daha iyi biliyorum.

Ganya, bunları söyleyerek kanepeye oturdu, anlaşılan ziyaretini uzatmak niyetinde idi.

Prens, cesaretsizce:

- Mademki böyle bir çilenin yetmiş beş bine değmeyeceğini biliyorsunuz, ne diye onu seçtiniz?

Ganya:

- Söylemek istediğim o değil, diye mırıldandı. Ha, sırası gelmişken söyleyin, ben mutlaka sizin düşüncenizi bilmek istiyorum. Bu cefa, yetmiş

beş bine değer mi, değmez mi?
- Bence, değmez.
- Eh, belli bir şey… Böyle evlenmek ayıp, değil mi?
- Çok ayıp.
- Eh, öyleyse bilmiş olunuz ki evleneceğim, hem şimdi artık mutlaka evleneceğim. Daha demin bocalayıp duruyor, karar veremiyordum ama şimdi kararlıyım! Bir şey söylemeyin! Ne söylemek istediğinizi biliyorum…
- O şey değil, düşündüğünüz şey değil, beni şaşırtan sizin bu kadar emin oluşunuz…
- Neden? Ne gibi emin oluşum.
- Nastasya Filippovna'nın mutlaka size varacağından, bütün bu işlerin sona ereceğinden, ikincisi size varmış bile olsa, yetmiş beş bini cebinize indireceğinizden… Bununla birlikte benim burada bilmediğim birçok şey var, ya.
Ganya, prense doğru hızlı bir harekette bulundu.
- Tabii her şeyi bilmiyorsunuz. Hem bu yükün altına niçin gireyim ki, dedi.
- Sanırım ki bu adım başında oluyor; para için evlenirler, bakarsın para kadının elinde kalır.
Ganya, telaşlı bir düşünce içinde:
- Hayır, bu bizde öyle olmayacak… Burada… Burada bazı görevler var… diye mırıldandı. Onun cevabına gelince, artık bundan şüphem yok, diye çabucak ekledi. Onun beni terk edeceğini nereden biliyorsunuz?
- Gördüklerimden başka bir şey bildiğim yok. İşte Varvara Ardalionovna da şimdi söyledi…
- E! Onlar ne söyleyeceklerini bilmiyorlar da ondan. Rogojin'e gelince, emin olun onunla alay etti, ben bunu gördüm. Hem besbelli idi. Demin korkmuştum ama şimdi anladım. Yahut onun anneme, babama, Varya'ya yaptığı davranışı ele alalım.
- Size yaptığı yakışıksız davranışı da…
- Belki; ama burada eski bir kadın intikamından başka bir şey yok. Bu dehşetli sinirli, kıskanç ve onurlu bir kadın… Tıpkı memuriyette yükseltilmemiş bir memur gibi! Kendine ve onlara karşı… Bana karşı da duyduğu küçümsemeyi göstermek istedi; bu doğru, inkâr etmiyorum… Ama ne olursa olsun bana varacaktır, insan onurunun ne marifetler gösterebileceğinden henüz şüphe etmiyorsunuz. Başkasının metresi olan

onu, böyle apaçık para için aldığımı bildiği için, beni bir alçak sayıyor ama benim yerimde bir başkası olsa onu daha alçakça aldatabileceğimi anlamıyor. Böyle birisi ona yapışır, ilerici, liberalce şeyler söyler, buluşun davasını ele alıp evirir çevirirdi, öyle ki onun elinde, bir iplik gibi, iğne deliğinden geçerdi. Onuruna düşkün aptal kadını "kalbinin soyluluğu ve bahtsızlığı" yüzünden evlendiğine inandırırdı -bu, o kadar kolay ki! Ama kendisini yine de parası için alırdı. Bense, ikiyüzlülük etmek istemediğim için, beğenilmiyorum; oysa etmeliydim. Ya kendisi ne yapıyor? Yaptığı aynı şey değil mi? Öyleyse ne diye benden nefret ediyor, bütün bu oyunları oynuyor? Çünkü ben boyun eğmiyor, gururumu ileri sürüyorum da ondan. Eh, bakalım, görürüz!

- Gerçekten de daha önce onu seviyor muydunuz?

- Buna ne şüphe, elbette ki seviyorum. Ama bu kadarı da yeter artık. Bazı kadınların becerdiği tek iş metresliktir. Başka marifetleri olamaz onların. Fakat uslu durmuyorlar onlar. Akıllı, uslu durmayınca tabi ki ben de uslu durmam. Dahası, yüzüstü bırakır, bütün paraları alır, çeker giderim. Çünkü herkesi kendime güldürmeye niyetim yok.

Prens usulca:

- Öyle sanıyorum ki, dedi, Nastasya Filippovna zeki bir kadın. Böyle bir işkenceyi önceden sezdiği hâlde ne diye kapana girsin? Başka birisiyle de pekâlâ evlenebilirdi, işte şaştığım nokta bu.

- Burada dönen ince bir oyun var. Bunu iyi görün prens hazretleri… Filippovna yine biliyor ki, kendisini delice seviyorum. Bunun için benden geçemiyor. Hatta o da beni seviyor. Bunu çok iyi anlatan bir atasözü de vardır: "Debbağ, sevdiği deriyi yerden yere vurur". Bütün ömrünce beni karo valesi olarak kabul edecek -zaten istediği de belki bu- yine de kendine göre sevecektir; buna hazırlanıyor, ne yaparsınız huy meselesi. Şunu da söyleyeyim; tam deyimiyle bir Rus kadınıdır; eh ben de ona bir sürpriz hazırlıyorum. Demin Varya ile olan sahne yanlışlıkla oldu ama işime yaradı. Nastasya Filippovna şimdi artık kendisine ne kadar bağlı olduğumu, uğruna bütün bağlarımı koparabileceğimi gördü. Demek ki biz de aptal değiliz, buna emin olun. Sırası gelmişken, sakın beni bir geveze olarak kabul etmeyin. Sevgili dostum prens, içimi size açmakla belki de iyi yapmıyorum. Ama buna sebep, karşıma çıkan ilk soylu insan olmanız. Ben hemen size atıldım, yani "atıldım" sözünü mecazi manada anlamayın. Demin olanlar için darılmıyorsunuz, değil mi? Tam iki yıldan beri, belki ilk defa yürekten konuşuyorum. Burada pek az namuslu insan var; Ptitsin'den namuslusu

yok. Ne o, galiba gülüyorsunuz, yoksa gülmüyor musunuz? Alçak insanlar, namuslu insanları severler, yoksa bunu bilmiyor muydunuz? Bense… Ama vicdanınıza elinizi koyarak söyleyin, benim alçaklığım ne? Neden burada herkes beni onun arkasından alçak diye adlandırıyor? Hem biliyor musunuz onlara ve Nastasya Filippovna'ya bakarak ben de kendime alçak diyorum! İşte asıl alçaklık buna derler!

Prens:

- Bu nasıl söz, sizi nasıl alçak olarak görebilirim, dedi. Aslında ilk gördüğümde sizi geçinilmez, mızmız, kötü bir insan olarak düşünmüştüm. Ama yanıldım. Onun için insanlara ilk bakışta iyi ya da kötü demek hiç de doğru bir şey değilmiş. Siz bırakın kötü olmayı, bozulmuş birisi bile değilsiniz. Sizin tek farkınız, fazlaca zayıf olmanız, orijinal olmayışınız.

Ganya, içinden alayla gülümsedi ama ses çıkarmadı. Prens, tarifinin ötekinin hoşuna gitmediğini anladı, utandı ve sustu.

Ganya birden:

- Babam sizden para istedi mi, diye sordu.

- Hayır.

- İsterse kesinlikle vermeyin. Oysa, hatırlıyorum, edepli bir insandı, iyi insanlarla düşüp kalkıyordu. Bütün eski edepli insanlar ne kadar çabuk tükeniyorlar! Durum değişir değişmez, geçmişten bir şey kalmıyor, sanki yanmış anıt gibi oluyor. Eskiden böyle yalan söylemezdi, yemin ederi ki; eskiden sadece coşkulu bir insandı, işte görüyorsunuz, ne hâle geldi! Tabii içkinin suçu var. Biliyor musunuz, onun metresi bile var! Şimdi artık yalnız bir yalancı değil. Annemin bu kadarına nasıl katlandığını aklım almıyor. Size Kars kuşatmasını ya da boz atın nasıl konuştuğunu anlattı mı? Hatta yalanını buraya kadar vardırıyor. Ganya birden kahkahalarla gülmeye başladı.

- Niçin bana öyle bakıyorsunuz, diye birden prense sordu.

- Böyle içten gülüşünüz beni şaşırttı. Gülüşünüz hâlâ bir çocuk gülüşü. Demin barışmaya geldiniz ve "isterseniz elinizi öpeyim" dediniz, tıpkı çocukların barışması gibi… Demek ki henüz böyle sözler söylemek, böyle hareketlerde bulunmak elinizden geliyor. Sonra birden bu karanlık işe ve yetmiş beş bine dair tutuyor, tam bir konferans veriyorsunuz. Vallahi bütün bunlar çok biçimsiz ve olacak şeyler değil.

- Peki bundan ne sonuç çıkarıyorsunuz?

- Acaba pek uçarı bir hâlde hareket etmiyor musunuz, daha önce etraflıca düşünmeniz gerekmez mi? Varvara Ardalionovna belki de doğru söylüyor.

Ganya:

- Bana ahlak dersi veriyorsunuz. Haksız da sayılmazsınız hani. Çünkü ben küçük bir çocuğum, diye hararetli bir şekilde sözünü kesti. Sizinle bu konuları konuşmam bile çocuk olduğumu kanıtlıyor. Prens hazretleri, bu evlilikte kesinlikle bir çıkar beklentim yoktur -gururuna dokunulmuş yaralı bir aslanı andırıyordu… Eğer çıkar beklentilerimi göz önüne alsaydım, şimdiye kadar çoktan yanılırdım. Benim muazzam bir amacım var, o amaç uğruna yılmadan ilerliyorum. Sanmayın ki yetmiş beş bin elime geçer geçmez bir araba alırım. Öyle olsaydı, bütün çevremden kopar, sosyeteye girerdim. Dayandığımız insanların hepsi tefeci iseler de ben her şeye rağmen sonuna kadar direnmek istiyorum. Burada en önemlisi işi sonuna kadar götürmektir, bütün gaye bu! Ptitsin on yedi yıldan beri sokakta yatmış, çakı satmış ve işe kuruştan başlamış; şimdi altmış bin rublesi var, hem nasıl bir cambazlıktan sonra! İşte ben bütün bu cambazlıkları atlayıp işe doğrudan sermaye ile başlayacağım; ama beş yıl sonra. "İşte Ivolgin, Yahudiler kralı" diyeceklerdir. Bana orijinal bir adam olmadığımı söylüyorsunuz. Sevgili prens, şunu işaret ediniz ki, zamanımızda orijinal, kendine göre yetenekleri olmadığını, basit, zayıf karakterli bir adam olduğu söylemek kadar güce giden bir şey yoktur. Hatta beni mükemmel bir alçak olarak bile kabul etmediniz, biliyor musunuz, bunun için demin elimden gelse sizi yiyecektim! Siz bana Yepançin'den çok hakaret ettiniz, o beni -sessizce, baştan çıkarmadan, ruh saflığı içinde; buna dikkat edin- kendisine karımı satacak yaradılışta bir insan olarak kabul ediyor! Bu, azizim, beni çoktan beri kudurtuyor, ben de para istiyorum. Zengin olduktan sonra biliniz ki, son derece orijinal bir adam olacağım. Para insana güzellikler verebilir. Ama aslında madalyonun öbür yüzü var. O insanın huyunu değiştiren, kötü alışkanlıklar kazandıran bir alçaktır dostum. Belki bunları çocukça bir düşünce olarak kabul edeceksiniz, ona da bir şey diyemem. Eğer "İş ne olacak?" diye sorarsanız, inanın o da yapılacaktır. Sonuna kadar, bıkmadan gideceğim bu yolda. Rira bien gui rira le dernier. Yepançin'in bana karşı kini var ki beni böyle üzüyor, aziz dostum. Beni insan yerine bile koymuyor. Artık yetti, zamanı geldi. Kolya kapıda göründüğü zaman, bilin ki öğle yemeğine çağırıyor. Beni merak etmeyin. Bazen size uğrarım. Burada kendinizi kötü bulmayacaksınız. Şimdi artık sizi aileden biri imiş gibi kabul ederler. Dikkat edin, beni ele vermeyin, öyle sanıyorum ki, sizinle ya dost ya da düşman olacağız. Ne dersiniz prens, demin canı

gönülden yapmak istediğim gibi elinizi öpseydim, bu hareketim için daha sonra size düşman olur muydum?

Prens, biraz düşünüp güldükten sonra:

- Muhakkak düşman olurdunuz ama ezeli değil, sonra kendiniz dayanamaz bağışlardınız, diye kararını bildirdi.

- Ha! Bakıyorum da sizinle dikkatli olmak gerek. Bu ne biçim şey, burada da zehrinizi döktünüz. Kim bilir siz, belki bana düşmansınız? Söz gelişi, ha ha ha! Ha, sormayı unuttum, Nastasya Filippovna'nın pek hoşunuza gittiğini fark eder gibi oldum, bu doğru mu?

- Evet… Hoşuma gidiyor.

- Âşık mısınız?

- Ha… hayır.

- Ama kıpkırmızı oldu, acı da çekiyor. Eh, canım, zarar yok, gülecek değilim; hoşça kalın. Ama biliyor musunuz, o erdemli bir kadındır, buna inanabilir misiniz? Şu Tostki ile yaşadı mı sanıyorsunuz? Hayır, hayır! Hem de çoktan beri. Pek beceriksiz olduğunu fark ettiniz mi, demin bazı anlar utangaçtı da! Vallahi. İşte böyleleri başkalarını emirleri altına almayı severler. Haydi, hoşça kalın!

Ganeçka içeri girdiğinden daha saygısız, daha iyi bir ruh hâli içinde dışarı çıktı.

Kolya, yine kapı aralığından başını soktu.

- Yemek istemiyorum, Kolya; demin Yepançinlerde iyi bir kahvaltı yaptım.

Kolya büsbütün kapıdan içeri girdi ve prense bir pusula verdi. Generaldendi, katlanmış ve mühürlenmişti. Kolya'nın yüzünden, bu pusulayı vermenin ağırına gittiği belliydi. Prens okudu, kalktı, şapkasını giydi .

Kolya sıkılarak:

- Buradan iki adım, dedi. Şimdi orada önünde şişe, oturuyordur. Orada nasıl kredi sağladığına bir türlü aklım ermiyor. Prens, dostum, sonra size pusulayı verdiğimi bizimkilere söylemeyin! Bu pusulaları vermemeye bin defa yemin ettim ama acıyorum ona; hem biliyor musunuz, lütfen ona karşı yumuşak davranmayın; az bir şey verin ve kesip atın.

- Kolya, zaten benim aklımda bir şey var; babanızı görmem gerekiyor… Bir mesele için…. Haydi gidelim….

Kolya, prensi pek uzağa götürmedi. Liteyni'de, alt katta bilardolu bir kahveye getirdi, girişi sokaktandı. Burada bir köşede, ayrı bir odada, eski

müşteri sıfatı ile Ardalion Aleksandroviç oturmuştu. Önündeki masada bir Independance Belge vardı; prensi bekliyordu; onu görür görmez gazeteyi bir kenara bıraktı ve uzun uzun açıklamaya girişti. Fakat prens pek bir şey anlayamadı, çünkü general, artık hemen hemen kıvamındaydı.

Prens onun sözünü keserek:

- On rublem yok, dedi, işte yirmi beş ruble, bozdurup on beş rublesini geri verin, çünkü kendim de beş parasız kalacağım.

- Ah, şüphesiz, şüphesiz; hem emin olun, derhal…

- Bundan başka sizden bir ricam var, general. Siz hiç Nastasya Filippovna’nın evine gittiniz mi?

- Hayır, gitmedim. Olur mu öyle şey, sevgili prens. Çok şaşırdım buna - sonra birden ciddileşerek… Tabi ki gittim, diye bağırdı -tavırları dünyayı önünde diz çöktürmüş bir komutanı andırıyordu. Ama en sonunda ayağımı kestim oradan, bana göre değildi çünkü. Bu sabah da her şeyi gördünüz zaten. O kadını, benim bir baba olarak gösterdiğim çabaları ve uysallıkları… Çok geçmeden başka bir sahne çıkacak ortaya. Orada emektar bir esir askerin entrikalara kafa tutuşunu, ar namus yoksunu bir Kamelya’nın soylu bir aile arasına katılmak için gösterdiği çabaları göreceksiniz. Bakalım kim başaracak. Bekle de gör dostum.

- Sizden bu akşam bir tanıdık sıfatı ile beni Nastasya Filippovna’nın evine götürüp götürmeyeceğinizi sormak istemiştim? Bunu mutlaka bugün yapmak zorundayım, bir işim var; ama içeri nasıl gireceğimi hiç bilmiyorum. Demin tanıştırılmıştım ama davet edilmedim. Akşam orada davet var. Bununla birlikte, bazı görgü kurallarını çiğnemeye hazırım, varsın isterse benimle alay etsinler, yeter ki bir çaresini bulup içeri gireyim.

General hayranlıkla:

- Tam üstüne bastınız genç dostum, diye bağırdı. Size bu değersiz şey için bağırmış değilim, diyerek, bu arada parayı kapıp cebine sokmayı da unutmadı. Zaten sizi Nastasya Filippovna’ya, onun üzerine sefere çıkmak için çağırmıştım. General Ivolgin ile Prens Mişkin! Bakalım buna ne diyecek? Ben de doğum gününde kibarlık maskesi altında sonunda kararımı herkese duyururum. Doğrudan doğruya değil tabii, çıtlatarak ama her şey doğrudan doğruya söylenmiş gibi olur. O zaman Ganya nasıl hareket edeceğini kendisi düşünsün. Emektar babası mı?.. Yani… yoksa… Yoksa… Ama ne olacaksa olsun! Düşünceniz son derece verimli. Saat dokuzda yola çıkarız, daha zamanımız çok.

- Nerede oturuyor?

- Buradan uzakta; Bolşov tiyatrosunun yanında, Mitovtsov'un evi, hemen meydanlıkta, birinci katta… Doğum günü olmakla beraber, toplantı kalabalık olmayacaktır ve erkenden dağılırlar…

Akşam çoktan olmuş, karanlık iyice bastırmıştı. Prens oturmaya devam ediyor, bir sürü kısa, tarihsel hikâyeler anlatan, biri bitmeden öbürüne atlayan generali bekliyordu. Bu bekleme onun sabırsızlığını artırıyordu. General geldiğinde, prens ikinci içki şişesini istemişti bile. Bu şişe ise bir saat içinde bitti. General bu arada prensin kafasını iyice şişirmiş, hayatının tamamını da general bitirmişti. Prens ümitsizlik içindeydi. Böyle sersemcesine ona güvenmiş olmasına bir türlü aklı yatmıyordu. Hoş ona hiçbir zaman güvenmiş değildi ya; ne yapıp edip, hatta küçük bir kepazelik çıkararak da olsa Nastasya Filippovna'nın evine girebilmek için generale bel bağlamıştı ama büyük bir kepazeliği hesaba katmamıştı. General tam deyimi ile sarhoştu, son derece konuşkandı, durmadan duygulu duygulu, ruhunda gözyaşlarıyla konuşuyordu. Meseleyi, aile fertlerinin kötü gidişleri yüzünden her şeyin yıkıldığı, buna artık bir son vermenin, bir sınır çizmenin zamanı geldiğini gösteriyordu. Lodos hâlâ sürüyor, hüzünlü, koşu ve yük arabalarının atlarının nallarıyla erimiş karların altlarındaki kaldırıma çarpıyorlardı. Yayalar, hüzünlü, ıslak bir kalabalık hâlinde yaya kaldırımlarında avare dolaşıyorlardı. Sarhoşlara da rastlanıyordu.

General:

- Aydınlatılmış evlerin şu birinci katlarını görüyor musunuz, buralarda oturanlar arkadaşlarımdır, bense onlardan daha çok çile çekmiş, daha çok hizmet etmiş olduğum hâlde yaya olarak Bolşov tiyatroya şüpheli bir kadının dairesine gidiyorum! Ben, göğsünde on üç kurşun taşıyan bir insan… İnanmıyor musunuz? Oysa Piragov, sırf benim için Paris'e telgraf çekmek üzere kuşatılmış Sivastopol'u bir zaman bırakmıştı, Parisli saray doktoru Nelaton da bilim adına kuşatılmış Sivastopol'a girip beni muayene edebilmek için izin kâğıdı çıkarttı. Bu husus en üstün âmirlerimce bilinmektedir. "Ha, bu on üç kurşun taşıyan Ivolgin mi?.. İşte benim için böyle söylüyorlar. Şu evi görüyor musunuz, prens? Burada, birinci katta eski bir arkadaşım, General Sokoloviç, soylu ve kalabalık ailesiyle oturuyor. Nevski'de üç ev daha, iki de Moskovski'de, işte şimdi tanıdıklarımın hepsi bu kadar, yani şahsen benim tanıdıklarımın demek istiyorum. Nina Aleksandrovna çoktan kadere boyun eğdi. Bense henüz hatırlamaya devam ediyorum… Ve hâlâ bana karşı hayranlıkları devam eder; eski arkadaşlarım ve dostlarımın aydın çevrelerinde dinlenebiliyorum. Bu General Skoloviç -

sahi çoktan beri onu ziyaret etmedim, Anna Feodorovna'yı da görmedim- biliyor musunuz sevgili prens, kendin kabul edemedikten sonra ister istemez başka evlerden de ayağını kesiyorsun. Oysa… Hım!.. Siz, galiba inanmıyorsunuz… Durum bu iken, neden en iyi dostumun ve çocukluk arkadaşımın oğlunu, bu hoş aile evine sokmayayım? General Ivolgin ile Prens Mişkin! Şaşılacak bir kız göreceksiniz, yalnız bir değil, iki, hatta üç kız, başşehrin ve sosyetenin süsü, güzellik, okumuşluk, ileri görüş… Kadın davası, şiir; bunların hepsi mutlu bir şekilde onlarda birleşmiştir, her biri için çeyiz olarak verilecek seksen 'bin ruble nakit para hariç, ki bu hiçbir kadınlık davasına ve sosyal davaya engel değildir… Kısacası, sizi mutlaka ve mutlaka bu eve sokmak zorundayım ve bu benim görevimdir. General Ivolgin ile Prens Mişkin! Sözün kısası… Büyük bir etkileri ve yaptırımları vardır.

Prens:

- Hemen mi? Şimdi mi? Ama unuttunuz galiba, diye söze başlayacak oldu.

- Önemi yok, önemi yok, haydi! Buraya, bu güzel merdivene, nasıl olur da kapıcı verilmez? Şaştım buna, ama… Bayramda, kapıcı da gitmiştir. Bu sarhoşu hâlâ kovmamışlar. Bu Sokoloviç, mutluluğunu ve memuriyet hayatını bana borçlu, yalnız bana ve başka hiç kimseye, yoksa… ama… İşte geldik.

Prens artık ziyaretin yapılmasına karşı koymuyor, onu kızdırmamak için uslu uslu peşinden gidiyordu. Çünkü General Sokoloviç ile bütün ailesinin, yavaş yavaş bir serap gibi dağılarak bir hayal olacağına ve kendilerinin de sessizce merdivenlerden inip gideceklerine inanıyordu. Ama bu ümidini kaybetmek üzere olduğunu büyük bir korku ile gördü. General, burada gerçekten de tanıdıkları olan bir insan gibi, onu merdivenlerden yukarı çıkarıyor, durmadan da matematikman doğru biografik, topografik bilgiler veriyordu. Sonunda birinci katın merdivenlerini çıkıp ilerde sağda, gösterişli bir kapının önünde durdular. General çıngırak koluna yapışınca, prens büsbütün kaçmaya karar verdi; tuhaf bir durum onu bir dakika alıkoydu.

- Yanıldınız, general, dedi. Kapıda Kulakov yazılı, sizse Sokoloviç'in çıngırağını çalacaksınız.

- Kulakov… Kulakov olmuş ne çıkar. Burası Sokoloviç'in dairesi, ben de Sokoloviç'in kapısını çalıyorum; Kulakov bana vız gelir… Hem işte açıyorlar.

Kapı gerçekten de açıldı. Başını uzatan uşak, “efendilerinin evde olmadıklarını” bildirdi.

- Ne yazık, ne yazık, hem sanki bilerek, diye büyük bir üzüntü ile Ardalion Aleksandroviç sözlerini tekrarladı. Azizim, General Ivolgin ile Prens Mişkin’in saygılarını ve pek, pek üzüntü ile…

Bu sırada odalardan açık kapıya doğru bir baş daha uzandı, bu, siyah elbise giymiş kırk yaşlarında bir kadındı. Ya evin vekilharcı yahut çocuk bakıcısıydı. General Ivolgin ile Prens Mişkin adını duyunca merak ve şüphe ile yaklaştı.

Ayrı bir merakla generali süzerek:

- Marya Aleksandrovna evde yok, dedi. Küçük hanım, Aleksandra Mihaylovna ile büyük annelerine gittiler.

- Aleksandra Mihaylovna da beraber mi, ah, Tanrım ne felâket! Ne dersiniz hanımefendi, her zaman böyle bir bahtsızlık başıma gelir! Saygılarımı bildirmenizi haddim olmayarak rica ederim, Aleksandra Mihaylovna da hatırlasınlar… Kısacası, perşembe akşamı Shopen’in baladının nağmeleri arasında arzuladıkları şeyin gerçekleşmesini canı gönülden arzuladığımı bildiriniz; onlar hatırlayacaklar… Kalpten gelen dileklerimle! General Ivolgin ile Prens Mişkin.

Karşısındakilere iyice güvenen hanım:

- Unutmam efendim, diye onları selamladı.

Merdivenlerden aşağı inerken, general henüz sönmeyen ateşiyle, aradıklarını evde bulamadıklarına, prensin de böyle güzel bir tanışmadan yoksun oluşuna acıyıp duruyordu.

- Biliyor musunuz dostum, ben ruhça biraz şairimdir, bunu fark ettiniz mi? Ama galiba… Galiba biz başka bir yere girdik, diye hiç beklenmedik bir sonuca vardı. Sokoloviçler, şimdi hatırladım, başka bir evde oturuyorlar, hem galiba şimdi Moskova’da bulunuyorlar. Evet, biraz yanıldım ama bunun zararı yok.

Prens boynunu bükerek acıklı bir sesle:

- Yalnız bir şeyi bilmek isterdim, dedi. Sizden büsbütün ümidimi kesip yalnız başıma gitsem daha iyi olmaz mı?

- Ümidi kesmek? Yalnız başına gitmek? Ama sebep? Hele ki ailemin birçok şeyi bu göz kamaştırıcı girişime bağlı olduğu bir sırada? Ama genç dostum, siz Ivolgin’i iyi anlamamışsınız, Ivolgin” demek “duvar” demektir: Ivolgin’e duvara güvenir gibi güven, işte ilk hizmete başladığım süvari

bölüğünde, benim için böyle diyorlardı. Yalnız yol üzerinde, birçok heyecan ve çileden sonra, yıllardır ruhumu dinlendirdiğim bir eve uğrayayım da…

- Eve mi uğramak istiyorsunuz?

- Hayır! Ben… Yüzbaşı karısı Terentyeva'ya, eski dostlarımdan… Hatta dostum yüzbaşı Terentyev'in dul karısına… Burada, yüzbaşı karısının evinde ruhum dinleniyor, buraya hayatımın ve ailemin acılarını getiriyorum… Bugün de manevi yüküm fazla olduğu için ben…

Prens:

- Sanırım, demin sizi rahatsız etmekle zaten çok saçma bir iş yaptım, diye homurdandı. Üstelik siz şimdi… Hoşça kalın!

General:

- Ama sizi böyle, böyle bırakamam ki genç dostum, diye bağırdı. Dul kadın, aile anası, hem kalbimin tellerinden çıkardığı seslerle bütün varlığımı sarsıyor. Onu ziyaretimiz beş dakika sürer, ben bu evde teklifsizim, hemen hemen burada yaşıyorum. Yıkanır, temizlenir, kendime çeki düzen veririm, o zaman arabaya biner Bolşov tiyatroya yollanırız. Emin olun size bütün bu akşam muhtacım… İşte bu ev, geldik bile… Ha, Kolya, demek buradasın? Marfa Borisovna evde mi? Yoksa sen de daha yeni mi geldin?

Tam kapıda onlarla karşılaşan Kolya:

- Çoktan beri buradayım, İppolit'le… Durumu daha kötüleşti, bu sabah hep yattı. Şimdi oyun kâğıdı almak için aşağı, bakkala inmiştim. Marfa Borisovna sizi bekliyor. Ama babacığım, bu ne hâl, diye Kolya generalin yürüyüşüne ve ayakta güçlükle duruşuna bakarak ekledi: Eh, haydi çıkalım!

Kolya ile karşılaşan prens, generali Marfa Borisovna'nın yanına kadar götürmek zorunda kaldı ama sadece bir dakika bekleyecek prense Kolya gerekliydi. Generali artık bırakmaya karar verdi, demin ona ümit bağlamış olmasını kendi kendine affedemiyordu. Uzun uzadıya merdivenlerden, hem de arka merdivenlerden dördüncü kata tırmanmaya başladılar.

Kolya, yolda:

- Prensi tanıştırmak mı istiyorsunuz, diye sordu.

- Evet dostum, tanıştırmak, General Ivolgin ile Prens Mişkin ama şey… Marfa Borisovna nasıl?..

- Biliyor musunuz baba, iyisi mi hiç gitmeyin! Sizi çiy çiy yer! Üç günden beri görünmemişsiniz, oysa para bekliyor. Ne diye -para vereceğim- sözü verdiniz? Her zaman böyle yaparsınız! Şimdi ayıklayın pirincin taşını.

Dördüncü katta, daracık bir kapı önünde durdular.

General galiba cesaretini kaybetmişti, prensi öne sürüyordu.

- Ben burada kalacağım, diye mırıldandı, sürpriz yapmak istiyorum…
İlk olarak Kolya girdi. Çok allık ve pudra sürmüş, terlik ve tavşan derisi yelek giymiş, saçları küçük örgüler hâlinde örülmüş, kırk yaşlarında bir kadın, kapıdan baktı, generalin sürprizi de balon gibi patladı. Kadın onu görür görmez, hemen bağırdı:
- İşte aşağılık, hileci adam, kalbim zaten seziyordu!
General daha hâlâ saf saf gülümsemeye devam ederek:
- Girelim, bu böyle, diye homurdandı.
Ama bu böyle değildi. Karanlık ve basık holden, yarım düzine hasır sandalye, iki oyun masası ile döşeli daracık salona girmişlerdi ki, ev sahibesi ağlamaklı, ezberlenmiş, biteviye bir sesle sözlerine devam etmeye başladı.
- Utanmıyor musun, utanmıyor musun barbar? Ailemin zalimi, barbar, canavar! Beni soydu, soğana çevirdi, hâlâ yetmiyor ona. Daha ne kadar sabredeceğim, utanmaz, namussuz adam!
Tir tir titreyen ve şaşıran general:
- Marfa Borisovna, Marfa Borisovna! Bu… Prens Mişkin… General Ivolgin ile Prens Mişkin, diye mırıldanıyordu.
Yüzbaşı karısı birden prense dönerek:
- Prens hazretleri, bu utanmaz herif, babasız çocuklarıma acımadı. Beni soyup soğana çevirdi. Her şeyimi sattı, yetmedi, borçlarını ödemek için mallarımı rehin verdi. Her şeyim ipotek altında. Bana borç senetleri veriyor, ne yapayım onları ben? Niye susuyorsun vicdan fukarası düzenbaz herif? Ben şimdi çocuklarıma nasıl bakacağım, cevap ver? Şu hâline bakın, sarhoş yine… Tanrı senin yüzünden cezalandırdı beni, cevap ver.
Ama general cevap verecek hâlde değildi.
- Marfa Borisovna, yirmi beş ruble… İşte, soylu dostum prensin yardımı ile verebileceğim… Hepsi bu kadar! Dehşetli yanılmışım! Hayat… Böyle işte… Ama şimdi… Özür dilerim, takatim yok, diye devam eden general, odanın ortasında durmuş, eğilip doğrularak her yana selam veriyordu. Çok kötü hâldeyim, özür dilerim! Lenoçka! Yastık ver… Güzelim!
Sekiz yaşında bir kız olan Lenoçka hemen yastık getirmeye koştu ve onu, muşamba kaplı delik deşik sert kanepeye koydu. General daha uzun uzadıya konuşmak niyeti ile oturdu ama kanepeye oturur oturmaz hemen yan geldi, duvara döndü, sızarak horul horul uyumaya başladı.
Marfa Borisovna, acı bir yüzle ve teklifli bir hâlde prense oyun masası yanındaki sandalyeyi gösterdi, kendisi de karşısına oturdu, sağ kolunu

yanağına dayadı, sessizce iç çekerek prense bakmaya başladı. Üç küçük çocuğu, iki kız ve bir oğlan, bunlardan Lenoçka büyükleriydi, masaya yaklaşıp ellerini masaya koydular ve her üçü birden dikkatle prensi süzmeye başladılar. Öteki odadan Kolya göründü.

Prens ona:

- Sizle burada karşılaşmak benim için o kadar iyi oldu ki, çok sevindim Kolya, dedi. Sizden küçük bir yardım rica edecektim, tabi mümkünse. Benim Nastasya Filippovna'yı görmem gerekiyor, çok önemli. Generale rica ettim., gördüğünüz gibi sızdı kaldı. Lütfen beni oraya kadar götürün. Kendi başıma gidemem, çünkü yolların yabancısıyım. Bendeki adrese göre, Bolşoy tiyatrosunun yanındaki Mitovtsova'nın evinde oturuyor. Umarım kırmazsınız bu isteğimi!..

- Nastasya Filippovna, öyle mi? O, hiçbir zaman Bolşov tiyatro yanında oturmadı, babam da, bilmek isterseniz, hiçbir zaman Nastasya Filippovna'yı ziyaret etmiş değildir; ondan bir şey beklemiş olmanız tuhaf. Nastasya Filippovna, Vlademirski yakınlarında, beş yol ağzında oturur, buraya da oldukça yakındır. Şimdi mi gidecektiniz? Şimdi saat dokuz buçuk. Buyurun sizi götüreyim.

Prens ve Kolya hemen çıktılar. Ne yazık ki, prensin araba tutacak parası bile yoktu, yaya gitmek gerekiyordu.

Kolya:

- Sizi İppolit'le tanıştırmak istemiştim, şu deri yelekli yüzbaşı karısının büyük oğludur. Başka odadaydı, rahatsız, bugün bütün gün yataktan çıkmadı. Ama öyle tuhaf ki; dehşetli alıngan, böyle bir dakikada evlerine geldiğiniz için dehşetli utanır, demiştim… Ne de olsa benim için onun kadar utanılacak bir şey yok, çünkü benimki baba, onunki ise anne. Burada ne de olsa bir fark var, çünkü bu gibi hâllerde erkek cinsi için şerefsizlik diye bir şey yok. Durum böyle iken bu olayda cinsiyet üstünlüğü batıl inanıştan başka bir şey olmasa gerek… İppolit, olgun bir delikanlı ama bazı boş inanışlara, hurafelere de çok bel bağlar.

- Onda verem mi var, dediniz?

- Evet, galiba, çabuk ölse daha iyi olurdu. Ben onun yerinde olsam, mutlaka ölmek isterdim. Oğlan ve kız kardeşlerine acıyor, şu gördüğünüz küçüklere, imkân olsa, paramız olsa, onunla ayrı bir ev tutup ailelerimizden uzaklaşırdık. Bu bizim hayalimiz. Biliyor musunuz, demin başımıza gelenleri ona anlattığım zaman, dehşetli kızdı, yediği tokadı bağışlayan, karşısındakini düelloya çağırmayan bir adam alçaktır, diyor. Sinirleri iyice

bozulmuş senin anlayacağın. Artık onunla tartışmayı bile bıraktım. Demek böyle, Nastasya Filippovna hemen sizi evine çağırdı, öyle mi?

- Hayır, çağrılmadım, davetsiz gidiyorum. Keşke çağrılmış olsaydım. Kolya şaşkın şaşkın bakıyordu:

- Peki nasıl gidersiniz, diye bağırarak yaya kaldırımın ortasında duraladı. Hem de böyle bir elbise ile orada ise çağrı var?

- Vallahi nasıl gireceğimi bilmiyorum. Kabul ederlerse ne âlâ, etmezlerse iş yok demektir. Elbiseye gelince, yapılacak ne var?

- İş için mi gidiyorsunuz? Yoksa sadece soylu bir toplantıda, pour passer le tempu için mi?

- Hayır, daha doğrusu… Yani iş için… Bunu anlatmak güç ama…

- Eh, ne iş için olduğu beni ilgilendirmez, asıl mesele sizin çağırılmadan akşam davetine kamelyaların, generallerin, tefecilerin toplantısına zorla gitmenizdir. Gerçekten de böyle olmasaydı da aksi olsaydı sizi alaya alır, sizden nefret ederdim. Burada pek az namuslu insan var, öyle ki saygı gösterilecek bir kimse bile yok. İster istemez yüksekten bakıyorsun, onlarsa kendilerine saygı gösterilmesini istiyorlar; Varya başta gelir. Fark ettiniz mi prens, zamanımızda herkes madrabazdır! Daha çok bu bizim Rusya’da böyle, sevgili vatanımızda. Bunlar böyle çabucak nasıl oluverdi, aklım almıyor. Oysa o kadar sağlam duruyordu, ya şimdi nasıl? Bunu herkes söylüyor ve yazıyor. İspat ediyorlar. Önce anne babalardan başladı bozulma, onlar geleneklerinden bugünlere getiren güzel ahlaklardan utanıyor ve o güzelliği terk ediyorlar. İş o hâle geldi ki, baba oğlunu kandırıyor. Niye? Ara bulmak, zengin olmak için. Gazeteler boy boy yazdı bunları. En iyi örnek, bir Rus generali işte… Herif karaktersizin teki olup çıkıverdi. Aslında çok iyi, soylu ve temiz insan. Fakat ah bu para yok mu? Artık koskoca general bile acınacak durumda. İnsanlar tefeci olmuş. Alkışlıyorlar bu alçaklığı. Bunun adına da ekonomik yükselme, çağdaşlığın gereği diyorlar. Düşünün bir kere; Yüzbaşı’nın karısı generalden borç alıyor, yüksek faizleri geri ödüyor. Bu karı üstelik çocukları da yüzüstü bırakarak çekip gidiyor. Zavallı çocuklara da annem, generalin karısı gibi birkaç hayırsever elini uzatıp onlar için parçalanıyor. Ha, bu yardımseverler arasında Varya da var, hakkını yemeyelim. Durum çok vahim, aziz dostum. Böyle giderse Rusların yarını çok karanlık olacak.

- İşte görüyor musunuz, namuslu ve kuvvetli insanlar yok, hepsi sadece tefeci diyordunuz. İşte kuvvetli insanlar da meydanda. Bu durum karşısında yardımda bulunmak manevi bir kuvvetin belirtisi değil de nedir?

- Varya, övünmek için, onurundan, annemden geri kalmamak için yapıyor; ama annem gerçekten de… Onu sayıyorum. Evet, onu sayıyor ve yaptıklarını doğru buluyorum. Büsbütün kızgın olmakla beraber, yapılan bir alçaklık diye kabul ediyordu; ama şimdi bazen hissetmeye başlıyor. Hım! Demek siz buna kuvvet diyorsunuz? Bunu belirtmeyi kendime borç biliyorum. Ganya bilmiyor, yoksa buna özenti derdi.

Düşünceyle dalan prensin ağzından:

- Ya, demek Ganya bilmiyor. Ganya, sanırım daha birçok şeyi bilmiyor, diye bir söz kaçırdı.

- Biliyor musunuz prens, sizi pek beğeniyorum. Deminki olay aklımdan çıkmıyor.

- Ben de sizi beğeniyorum, Kolya.

- Bana bakın, burada nasıl yaşamak niyetindesiniz? Yakında bir iş bulacağım ve biraz para kazanmaya başlayacağım, gelin… Ben, siz, İppolit üçümüz beraber yaşayalım, ev tutarız. Generalin ziyaretlerini de kabul ederiz.

- Ben, büyük bir istekle. Ama daha bakarız. Şimdi sinirlerim pek… Pek bozuk. Ne? Geldik mi? Bu evde mi?.. Ne güzel giriş kapısı var! Kapıcı da… Eh Kolya, bundan ne çıkacağını bilmiyorum.

Prens ne yapacağını şaşırmış, duruyordu.

- Boş verin, canınızı sıkmayın, yarın anlatırsınız. İnanıyorum ki Tanrı'nın yardımı sizinledir. Şu an inanın , ben de aynen sizin gibi düşünüyorum. Durumunuzu İppolit'e de anlatacağım. Hiç endişe etmeyin, sizi kabul edeceklerdir. O, sizin bildiğinizden çok daha farklı bir kadın. Merdivenlerden inin, tam birinci kat. Kapıcı yardımcı olur size.

XIII

Prens Mişkin, kendini toplamaya, cesaretini yitirmemeye çabalıyordu. Fakat içindeki heyecan da önlenir gibi değildi. “En çoğu, en kötüsü hakkımda kötü düşünmeleri veya kanıksamalarıdır; belki de yüzüme karşı alay ederler.” diyordu. “Eh, zararı yok!” Gerçekten bu onu henüz korkutmuyordu. Ama: “Orada ne yapacağım, niçin gidiyorum?” sorusuna teselli verici bir cevap bulamıyordu. Herhangi bir şekilde, bir fırsatını bulup Nastasya Filippovna’ya, “Bu adamla evlenmeyin, kendinizi mahvetmeyin, o sizi değil, paranızı seviyor, bunu bana kendisi söyledi, Aglaya Yepançin’e de söylemişti, ben sadece bunu söylemeye geldim” dese, bu sanmam ki her bakımdan doğru olsun. Önünde çözülmemiş bir mesele daha vardı, hem o kadar muazzam bir mesele idi ki, prens onu düşünmeye korkuyor, hatta onu aklına getirmeye cesaret edemiyor, nasıl formüle edeceğini bilmiyor, yalnız onu düşünmek bile yüzünü kızartıyor, kendisini tir tir titretiyordu. Ama bütün korku ve şüphelerine rağmen yine de girdi ve Nastasya Filippovna’yı sordu.

Nastasya Filippovna, pek büyük olmamakla beraber, gerçekten de çok güzel döşenmiş ayrı bir dairede oturuyordu. Petersburg hayatının bu beş yıllık devresinde öyle bir zaman oldu ki, Afanasiy Ivanoviç, ondan parayı esirgemedi. Bir insan lükse alıştıktan sonra, bunun yavaş yavaş bir ihtiyaç haline geldiğini bildiği için, onu rahata alıştırarak başını döndürmek yoluyla aşkını kazanacağını umuyordu. Bu konuda Totski, eski geleneklere sadık kalarak, onlara ait hiçbir şeyi değiştirmeden, duygular üzerinde yapacağı kuvvetli etkilerine sonsuz bir saygı gösteriyordu. Nastasya Filippovna lüksü kabul ediyor, hatta onu seviyordu ama tuhafı şu ki, sanki her zaman onsuz da yaşayacağını söylemek ister gibi, tamamıyla lüksün tesirine kapılmıyordu. Hatta bir kaç defa bunu açıkça söylemek bile istedi, ki işte bu Totski’yi hoşa gitmeyecek bir şekilde şaşırtıyordu. Durum böyle iken, Nastasya Filippovna’da Afanasiy Ivanoviç’in son zamanlarda küçümsemesine yol açan, hoşuna gitmeyecek kadar şaşırtıcı, tuhaf şeyler oluyordu. Bazen yanına yaklaştırdığı ve yaklaştırma meylini gösterdiği biçimsiz insanlardan söz etmesek bile, daha başkaca tuhaf eğilimleri olduğu gözüküyordu. Onda iki barbarca zevkin bir karışımı meydana geliyordu. Kendini bilen ve zarif bir şekilde yetişmiş bir insanın varlığını aklına bile getiremeyeceği şeylerden faydalanıyor ve bunlarla avunuyordu. Gerçekten de Nastasya Filippovna, mesela, köylü kadınların kendisi gibi patiskadan

çamaşır giymeyeceklerine dair hoş ve zarif bilgisizlikler ortaya sürse, Afanasiy Ivanoviç buna çok sevinirdi. Bu konu üzerinde çok bilgiç bir insan olan Totski'nin çizdiği programa göre, zaten Nastasya Filippovna'nın ilk ve sonraki bütün tahsil ve terbiyesi bu usule uygun olarak geliştirilmek isteniyordu; ama ne yazık ki, bunun tuhaf sonuçlar doğurduğu görüldü. Ama buna rağmen yine de Nastasya Filippovna'da eşsiz ve çekici bir orijinallik kalmıştı. Bu orijinallik, artık Nastasya Filippovna'ya bağladığı eski ümitleri yıkılıp gittiği hâlde, şimdi bile onu umulmaz bir kuvvetle kendine çekiyordu.

Prensi bir kız karşıladı (Nastasya Filippovna'nın hizmetçileri daima kadınlardı) ve şaşılacak şey, ricasını dinledi ve hiçbir şaşkınlık göstermeden, içeri bildireceğini söyledi. Ne çamurlu çizmeleri, ne geniş kenarlı şapkası, ne kolsuz yağmurluğu, ne sıkılgan tavrı onda en ufak bir tereddüt uyandırmadı. Yağmurluğunu çıkarıp holde beklemesini rica etti ve hemen haber vermeye gitti.

Nastasya Filippovna'nın evinde toplananlar alelâde ve her zamanki tanıdıklarından ibaretti. Hatta eski yıllarda böyle günlerde yapılan toplantılara kıyasla oldukça az insan vardı. Birincisi ve başta, Afanasiy Ivanoviç Totski ve Ivan Feodoroviç Yepançin vardı; ikisi de nazikti; ama Ganya ile ilgili olarak verilen sözü beklerken gizleyemedikleri bir huzursuzluk içindeydiler. Onlardan başka, tabii Ganya da vardı. Yüzü pek asık, pek düşünceli idi. Hatta hiç de nazik değildi, daha çok herkesten uzakta, bir kenarda susup duruyordu. Varya'yı getirmeye cesaret edememişti ama Nastasya Filippovna ondan söz açmıyordu bile. Bununla beraber Ganya'nın hatırını sorar sormaz, demin prensle aralarında geçen sahneyi hatırlattı. Bundan haberi olmayan general, merak etti. O zaman Ganya, demin olanları kısaca ve apaçık anlattı, daha sonra prense gidip özür dilediğini de bildirdi. Bu arada, prense budala dediklerine şaştığını, kendisinin bunun aksini düşündüğünü, bu adamın aklının başında olduğunu söyledi. Nastasya Filippovna, onun prens hakkındaki bu sözlerini dinlerken bir yandan da dikkat ve merakla Ganya'yı inceliyordu ama konuşma hemen o anda, sabahki olayda büyük payı olan Rogojin'e çevrildi. Afanasiy Ivanoviç ile Ivan Feodoroviç de onunla ilgilenmeye başladılar. Meğer Rogojin'e dair asıl bilgiyi, onun işleriyle ta akşamın dokuzuna kadar uğraşan Ptitsin verebilirmiş. Rogojin hemen bugün yüz bin ruble bulmaları için var kuvveti ile ısrar ediyormuş. Ptitsin söz arasında: "Doğru, sarhoştu, diye işaret etti ama yüz bini bulmak ne kadar güç olursa olsun, sanırım

bulacaklar. Ama bugün mü hepsini bulurlar, orasını bilmiyorum. Birçoğu uğraşıyor: Kinder, Trepalov Biskup. İstenilen faizi veriyor, tabii hep sarhoşluğun ve ilk sevincin tesiri ile…" diye Ptitsin sözünü bitirdi. Bütün bu haberler, kısmen somurtkan bir merakla karşılanmıştı. Nastasya Filippovna, herhâlde düşüncelerini ortaya dökme taraftarı olduğu için susuyordu; Ganya da öyle. General Yepançin, hepsinden çok kendisi için telaş ediyordu; daha sabahleyin tanıttığı inciler, pek soğuk bir nezaket, hatta belli bir alaycı gülümseme ile kabul edilmişti. Bütün bu misafirlerden yalnız Ferdişçenko neşe ve bayram havası içindeydi, yüksek sesle kahkaha atıyor, bazen neye güldüğünü kendisi de bilmiyordu ama bunu gönüllü palyaço rolünü benimsediği için yapıyordu. İnce nükteleri ve hikâyeleri ile tanınmış, eskiden akşam toplantılarında her zaman konuşmaları idare eden Afanasiy Ivanoviç, anlaşılan neşesizdi, hatta hiç âdeti değilken bir çeşit telaş içindeydi. Pek çok olmayan öteki misafirler -kim bilir niçin çağrılmış, acınacak durumda ihtiyar bir öğretmen, korkunç sıkılgan ve hep susan tanınmamış bir genç, kırk yaşlarında, çaçaron bir artist kadın, çok güzel, pek şık ve zengin giyinmiş, hiç konuşmayan bir hanım- bunlar konuşmaları ayrıca canlandırmak şöyle dursun, hatta bazen ne konuşacaklarını bile bilmiyorlardı.

Böylece, prensin gelmesi, yerinde olmuştu. Onun geldiğinin bildirilmesi üzerine, herkes şaşkınlık geçirdi. Kimisi tuhaf tuhaf gülümsedi. Ayrıca Nastasya Filippovna'nın tavrından prensi çağırmayı aklından bile geçirmediği anlaşılınca, gülümsemeler arttı. Ama şaşkınlığı geçen Nastasya Filippovna birden öyle memnunluk gösterdi ki, misafirlerden çoğu davetsiz misafiri hemen gülerek ve neşe ile karşılamaya hazırlandılar.

Ivan Feodoroviç Yepançin:

- Diyelim ki, bu onun saflığından ileri geliyor, diye işaret etti, hiç değilse bu gibi eğilimleri cesaretlendirmek, ödüllendirmek, oldukça tehlikelidir ama şu anda, böyle bir orijinal usulle de olsa buraya gelmeyi aklına koyması, vallahi hiç fena değil, benim düşünceme göre, hiç olmazsa bizi biraz eğlendirir.

- Üstelik bunu kendisi istemiş, diye ekledi Ferdişçenko.

Ferdişçenko'dan nefret eden general:

- Peki, bundan ne çıkar, diye sordu. Ferdişçenko:

- Yani, giriş ücreti ödemesi gerek, diye açıkladı.

Ferdişçenko ile bir arada bulunmayı ve aynı kurallara uymayı hâlâ bir türlü hazmedemeyen general dayanamadı:

- E, Prens Mişkin ne de olsa Ferdişçenko değildir, diye cevap verdi.
- Hey, general, Ferdişçenko'ya karşı biraz adil olun, diye sırıtarak cevap verdi. Biliyorsunuz ki, olağanüstü şartlara bağlıyım.
- Ne imiş o olağanüstü şartlar?
- Geçen sefer, bu topluluğa ayrıntıları ile açıklamak şerefine ermiştim: Ekselansları için bir daha tekrarlıyorum. Görüyor musunuz ekselans, herkesin ince bir zekâsı var, benim ise yok. Buna bir ödül olmak üzere doğruyu söylemek iznini aldım, çünkü herkesin bildiği gibi, doğruyu ancak ince zekâsı olmayanlar söyler. Üstelik de ben çok kinci bir adamım, bu da zeki olmadığım için. Her harekete boynumu bükerek katlanırım ama hakaret edenin ilk başarısızlığına kadar. İlk başarısızlığında hemen hatırlar ve hemen herhangi bir şekilde intikamımı alırım. Ivan Petroviç Ptitsin'in, benim için dediği gibi, çifte atarım, o tabii hiçbir zaman çifte atmaz. Krilov'un hikâyesini bilir misiniz, ekselans? "Aslan ile eşek?" Eh, işte onlar siz ve ben oluyoruz, bizim için yazılmış sanki bu hikâye.
General:
- Galiba yine sapıttınız, Ferdişçenko, diye bağırdı.
Kelimeleri yakalayıp dilediği şekle sokabileceğini önceden kestiren Ferdişçenko:
- Ne oluyor size, ekselans, diye atıldı. Üzülmeyin ekselans, ben yerimi bilirim: Krilov'un hikâyesindeki aslan ile eşek olduğumuzu söylemekle beraber, elbette ki eşek rolünü kendi üzerime alıyorum, sizse ekselans, Krilov'un hikâyesindeki aslansınız. Hikâyede diyor ki:
Ormanlar hâkimi, kudretli aslan, kuvvetsiz düşmüştü ihtiyarlıktan. Bense ekselans, eşeğim. General ağzından dikkatsizlikle:
- Bunu ben de kabul ederim, diye kaçırdı.
Bütün bunlar, tabii, kaba, kasıtla yapılmış şeylerdi ama Ferdişçenko'nun palyaço rolü oynamasına izin veriliyordu.
Bir gün Ferdişçenko:
- Beni sırf bunun için alıkoyuyor, buraya bırakıyorlar, demişti, mutlaka bu tarzda konuşmam için. Peki, benim gibi birisi eve kabul edilir mi, buna imkân var mı? Ben bunu elbette anlıyorum. Eh işte, benim gibi böyle bir Ferdişçenko'yu Afanasiy Ivanoviç gibi kibar bir centilmenle yan yana oturtmak mümkün mü? İster istemez bunun bir yorumu kalıyor, böyle bir şeyi mantık kabul etmez de onun için oturtuyorlar.
Gerçi kaba kaçıyordu ama yine de iğneleyici oluyordu, hatta bazen pek de iğneleyici. İşte galiba, Nastasya Filippovna'nın hoşuna giden de bu idi.

Mutlaka evinde bulunmak isteyenler, Ferdişçenko’ya katlanmak zorundaydılar. O, belki ilk defa geldiği zaman, orada bulunmakla Totski’nin nefretini üzerine çektiği için kabul edildiğini tahmin etmekle gerçeği bulmuştu. Ganya da sırası gelince, ondan pek çok acı çekmişti ve bu bakımdan Ferdişçenko Nastasya Filippovna’nın çok işine yaramıştı.

Ferdişçenko, Nastasya Filippovna’nın düşüncesini anlamak için yüzüne bakarak:

- Prens, modaya uygun bir romans söylemekle işe başlayacaktır, diye kararını verdi.

Nastasya Filippovna, kuru bir sesle:

- Hiç sanmam Ferdişçenko, hem lütfen acele etmeyin, dedi.

- Ha! Mademki özel bir koruma altına alınmış, o zaman, ben de yumuşarım.

Ama Nastasya Filippovna, onu dinlemeyerek kalktı ve kendisi prensi karşılamaya gitti.

Birdenbire prensin karşısına çıkarak:

- Demin sizi acele ile çağırmayı unuttuğuma üzüldüm, dedi. Şimdi bana kararınızdan dolayı sizi övmek ve teşekkür etmek fırsatını verdiğiniz için çok memnunum.

Bunları söylerken, onun hareketini hiç olmazsa biraz anlayabilmek için prensin yüzüne dikkatle bakıyordu.

Prens belki de onun nazik sözlerine karşılık bir cevap verebilirdi ama gözleri öyle kamaşmış, kendisi öyle şaşkına dönmüştü ki, bir tek söz söyleyemedi. Nastasya Filippovna bunu memnunlukla gördü. Bu akşam tam tuvaletli idi ve etrafındakileri etkisi altında alıyordu. Prensi elinden tutarak misafirlerin yanına götürdü. Tam misafir odasına girerken, prens birden durdu ve büyük bir heyecanla, acele ile fısıldadı:

- Sizin her şeyiniz mükemmel… Hatta zayıf ve solgun oluşunuz bile… İnsan sizi başka türlü görmek istemiyor… Size gelmeyi o kadar istedim ki… Ben… Özür dilerim…

Nastasya Filippovna gülerek:

- Özür dilemeyin, dedi. Böyle yaparsanız işin bütün tuhaflığı, orijinalliği bozulur. Sizin için tuhaf adam dedikleri doğru imiş. Demek ki beni kusursuz buluyorsunuz, öyle mi?

- Evet.

- Doğru tahmin etmekte usta iseniz de, yanıldınız. Bunu hemen bugün size hatırlatacağım.

Nastasya Filippovna onu, yarısından fazlasını tanıdığı misafirleriyle tanıştırdı. Totski, hemen bir iltifatta bulundu. Hepsi biraz canlanır gibi oldu, herkes bir ağızdan konuşmaya, gülmeye başladı. Nastasya Filippovna prensi yanına oturttu.

Bu arada gür bir ses duyuldu. Bu ses konuklardan Ferdişçenko'ya aitti:

- Birden ortaya çıkan prens, bakıyorum herkesi şaşırtmış. Aslında bunda şaşılacak bir şey yok, diye bağırdı. Her şey ortada, dikkat edilirse kendiliğinden anlaşılacak!

Susup oturan Ganya birden:

- Mesele apaçık, iyice de anlaşılıyor, dedi. Bugün daha sabahleyin Ivan Feodoroviç'in masasında Nastasya Filippovna'nın portresine baktığından beri hiç durmadan onu inceledim. Daha demin bunu düşündüğümü hatırlıyorum, söz arasında prensin bana söylediği şeye de şimdi büsbütün inanmış bulunuyorum.

Ganya bütün bu cümleyi pek ciddi, en ufak bir şaka yapmadan, hatta somurtarak söyledi ki, bu da tuhaf göründü.

Prens, kızararak:

- Size itirafta bulunmadım, dedi, sadece sorunuza cevap verdim.

Ferdişçenko:

- Bravo, bravo, diye bağırdı. Hiç olmazsa olduğu gibi… Kurnazca ve içten!

Herkes kahkahalarla güldü. Ptitsin, yavaş sesle ve nefretle:

- Bağırmayın canım, Ferdişçenko, diye işaret etti.

Ivan Feodoroviç:

- Sizden böyle taşkınlıklar beklemezdim, diye mırıldandı. Bu gibi şeyler kime yakışır biliyor musunuz? Bense sizi filozof biliyordum! Tevekkeli yavaş atın tekmesi pek olur dememişler!

O zamana kadar susan yetmişlik ihtiyar öğretmen, hiç beklenmedik bir sırada:

- Prens, masum bir şakadan, bir genç kız gibi kızardığına göre, onun soylu bir delikanlı olarak kalbinde pek övülmeye değer niyetler beslediği kararına varıyorum, diye mırıldandı. Daha doğrusu dişsiz ağzı ile şapırdadı. Ondan kimse böyle bir şey beklemiyor, hatta onun bu akşam konuşacağını bile ummuyordu.

Herkes daha çok güldü, ihtiyar, herhâlde nüktesine güldüklerini sanarak, hepsine baka baka daha çok gülmeye başladı. Bu yüzden de öksürük nöbetine tutuldu, öyle ki, her nedense bu gibi farklı - ihtiyarları,

kocakarıları, hatta delileri pek seven Nastasya Filippovna hemen onu okşamaya, öpmeye başladı, ona bir daha çay vermelerini emretti, içeri giren hizmetçi kızdan şalını istedi, örtündü, şömineye odun atmalarını emretti. Saatin kaç olduğu sorusuna hizmetçi kız, on buçuk, diye cevap verdi.

Nastasya Filippovna birden:

- Baylar, şampanya içmek istemez misiniz, diye teklif etti. Hazırlatmıştım. Belki neşeniz artar, lütfen rahat olun.

Nastasya Filippovna'nın, hem de böyle masum sözlerle içki teklif etmesi pek tuhaf göründü. Eski akşamlarda ne kadar uslu olduğunu herkes biliyordu. Toplantı gittikçe şenleniyordu ama her zamankine benzemiyordu. Bununla birlikte, şarabı reddetmediler. Önce general aldı, sonra atılgan hanım, ihtiyarcık, Ferdişçenko, ondan sonra hepsi içmeye başladılar. Yeni başlayan duruma uyup ona elden geldiği kadar hoş bir şaka çeşnisi vermeye çalışarak Totski de kadehini aldı. Yalnız Ganya bir şey içmiyordu. Kendisi de şarap alan ve bu akşam üç kadeh içeceğini söyleyen Nastasya Filippovna'nın bazen çok sert ve çabuk hareketlerinde, birden büyük neşeden sessiz ve hatta somurtkan bir düşünceye dalmasından bir şey anlamaya imkân yoktu. Bazıları sıtması olduğundan şüphe ediyorlardı; sonunda onun da bir şeyler beklediği anlaşılıyordu, sık sık saate bakarak daha sabırsızlaşıyor, daha dalgın oluyordu.

Atılgan hanım:

- Galiba hafif bir ateşiniz var, diye sordu.

Nastasya Filippovna:

- Hafif değil, kuvvetli, zaten onun için şala sarındım, diye cevap verdi. Gerçekten de yüzü daha da sararmıştı, onu zaman zaman yoklayan kuvvetli bir titremeye tutuluyor gibiydi.

Herkes telaşlandı ve kımıldamaya başladı. Totski, Ivan Feodoroviç'e bakarak:

- Ev sahibemiz dinlense daha iyi olmaz mı, diye düşüncesini söyledi.

Nastasya Filippovna birden ısrar ve önemle:

- Hayır, baylar. Oturmanızı özellikle sizden rica ediyorum. Bugün burada bulunmanız benim için çok gerekli, dedi.

Hemen hemen bütün konuklar, bu akşam pek önemli bir karar verileceğini bildikleri için bu sözler manalı gözüktü. General ile Totski bir daha bakıştılar. Ganya titreyerek kımıldadı.

Atak hanım:

- Öyleyse pötijö gibi bir şey oynasak, dedi.

Ferdişçenko atıldı:
- Olağanüstü güzellikte ve yeni bir pötijö biliyorum. Hiç değilse öyle bir şey ki, dünyada yalnız bir defa oynandı ama yine de başarılamadı.
Atak hanım:
- Nasıl bir şey, diye sordu.
- Bir zamanlar arkadaşlarla bir araya gelmiştik. Doğrusunu söylemek gerekirse iyice içmiş, çakırkeyif olmuştuk. Bu sırada arkadaşlardan biri hiç beklenmeyen bir anda herkesin oturduğu yerden bir şeyler anlatması teklifini ortaya attı. Bu öyle bir şey olmalıydı ki, şimdiye kadar yaptığımız şeylerin en kötüsü olmalıydı. Yani bir nevi itiraf ve günah çıkarma. Ama herkesin anlattığı şeyde içten olması ve hiç yalan konuşmaması gerekiyordu.
General:
- Tuhaf bir düşünce, dedi.
- Bundan daha tuhaf bir şey olamaz, ekselans ama zaten böyle oluşu güzel ya.
Totski:
- Gülünç bir düşünce, dedi ama anlaşılmayacak bir şey değil, kendine göre bir çeşit övünme.
- Belki gerekli olan da oydu, Afanasiy Ivanoviç.
Atak hanım:
- Böyle bir pötijö gülmeye değil, ağlamaya yarar, diye işaret etti.
Ptitsin:
- Her şeyiyle boş, akla ve mantığa aykırı bir şey, diye söylendi.
Nastasya Filippovna:
- Başardınız mıydı, diye sordu.
- İşte mesele orada ya, başaramadık, kötü bir şey oldu. Herkes bir şey anlattı, birçoklarının anlattıkları gerçekti, hatta ne dersiniz, bazıları zevkle anlatıyorlardı ama sonra hepsi utandı, dayanamadılar. Bununla beraber herkes çok renkli şeyler anlattı ve neşelendik.
Nastasya Filippovna, birden canlanarak:
- Vallahi, güzel bir şey olurdu, diye işaret etti. Sahi, bir deneyelim, baylar! Gerçekten de, her nedense neşeli değiliz, içimizden her birimiz… Buna benzer bir şey anlatacak olursa… tabii, gönül rızası ile, burada herkes kendi iradesi ile hareket edecek, ha? Belki dayanırız? Hiç değilse pek farklı bir şey.
Ferdişçenko atıldı:

- Dâhice bir düşünce! Doğal olarak, hanımlar bunun dışında, erkekler başlıyor, o zaman olduğu gibi, oyun kura ile başlıyor! Mutlak!.. Pek anlatmak istemeyen tabii anlatmaz ama insan o kadar nezaketsiz olmalı ki, niyetlerinizi verin baylar, kurayı prens çekecektir. Mesele pek basit, hayatınızdan en kötü hareketinizi anlatacaksınız, bu çok kolay baylar! İşte göreceksiniz! Birisi unutacak olursa, ben hemen hatırlatmayı üzerime alıyorum!

Düşünce alışılmışın dışındaydı, hemen hemen kimsenin hoşuna gitmedi. Bazıları somurttu, bazıları sinsi sinsi gülümsüyordu. Bazıları, pek çok olmamakla beraber, itiraz ediyordu. Mesela, Ivan Feodoroviç bunun belki de tuhaf ve hemen hemen imkânsız bir şey olduğunu bildiği için, sırf Nastasya Filippovna'yı oyaladığını görerek ona itiraz etmiyordu.

Nastasya Filippovna, en hoppaca ve hatta kendisi için hiç faydası olmayan isteklerini, bir defa açıklamaya karar verdi mi, onların yerine getirilmesinde ısrar eder ve insafsız olurdu. Şimdi de sinir nöbeti geçiriyor gibiydi, oradan oraya atılıyor, ayrıca telaşa kapılan Totski'nin itirazlarına isterik bir şekilde gülüyordu. Siyah gözleri parlamış, solgun yanaklarında kırmızı iki leke belirmişti: Bazı misafirlerin yüzünde akseden kederli, somurtkan ifade… Belki de onun alay etmek isteğini daha çok körüklüyordu; belki asıl hoşuna giden, düşüncenin utanmazlıkla dolu ve insafsız oluşuydu. Bazıları, onun bu işte özel bir gayesi olduğuna bile inanmışlardı. Bununla birlikte, razı olmaya başladılar. Ne olursa olsun meraklı, birçokları için de çekici bir şeydi, Ferdişçenko hepsinden çok telaş ediyordu.

Susup duran delikanlı:

- Ya… Hanımların önünde anlatılmasına imkân olmayan bir şeyse, diye cesaretsizce ekledi.

Ferdişçenko:

- Eh, siz de anlatmayın, sanki başka kötü hareketler bulunmazmış da, diye cevap verdi. Çocuksunuz delikanlı, çocuk!

Atak hanım:

- Ben hareketlerimden hangisinin en kötüsü olduğunu bilmiyorum, diye ekledi.

Ferdişçenko:

- Hanımlar anlatmak zorunda değillerdir, diye tekrarladı ama sadece zorunda değillerdir, kendi istekleriyle anlatırlarsa, kabul edilir. Erkeklerse pek istemezlerse anlatmazlar.

Ganya:

- Yalan söylemediğimi kim kanıtlayabilir, diye sordu. Oysa yalan söylersem oyunun bütün anlamı yok olur. Hem hangimiz yalan söylemez? Herkes mutlaka yalana kaçar.

Ferdişçenko:

- Ama bir adamın nasıl yalan söylediğini görmek bile çekici bir şey. Sana gelince Ganeçka, yalan söylersin diye pek korkacak bir taraf yok, çünkü senin en kötü hareketin zaten herkesçe biliniyor, diye cevap verdi, sonra âdeta coşarak, yalnız hikâyelerden sonra yarın, mesela öbür gün birbirimize nasıl gözlerle bakacağımızı bir kere düşünün!

Totski, itibarını koruyarak:

- Buna imkânı yok ki. Bu hakikaten ciddi mi, diye sordu. Muhatabı da tabi ki Nastasya Filippovna'ydı.

Nastasya Filippovna, alaycı bir gülümseme ile:

- Gülü seven, dikenine katlanır, dedi. Totski gittikçe telaşlanarak:

- Ama izin verin bay Ferdişçenko, bundan pötijö yapmaya imkân var mı, diye devam ediyordu. Şuna inanın ki, böyle şeyler hiçbir zaman başarı kazanamaz; bir defa başaramadığınızı kendiniz söylemiyor musunuz?

- Başarılamamış mı?.. Geçen sefer üç ruble çaldığımı söylemiştim ya, basbayağı tuttum, anlattım!

- Diyelim ki öyle olsun. Ama gerçeğe benzeyecek şekilde anlatmış olabileceğinize ve size gerçek bir şeymiş gibi inanmalarına imkân var mı? Gavrila Ardalionoviç, birazcık falso duyulacak olursa oyunun bütün manası kaybolur demekte haklı. Doğru bu gibi gerçeklerin burada söylenmesine imkân yoktur; ama rastgele ve büsbütün nezaket dışında bir övünme zevkiyle söylenmiş olsun.

Ferdişçenko:

- Ama ne kadar nazik bir insanmışsınız, Afanasiy Ivanoviç, hatta beni bile şaşırttınız, diye bağırdı. Ne dersiniz, baylar? Afanasiy Ivanoviç, hırsızlık hikâyemi gerçeğe uygun bir şekilde anlatmama imkân olmadığını işaretle, gerçekte hırsızlık edemeyeceğimi -çünkü bunu açıkça söylemek yakışık almaz- en nazik bir tarzda ima etmek istiyor ama belki içinden, Ferdişçenko'nun pekâlâ hırsızlık yapabileceğine yüzde yüz emindir! Ama iş başına baylar, iş başına, niyetler toplandı, siz de kendinizinkini koyduğunuza göre kimse vazgeçmek istemiyor demektir. Prens, çekiniz!

Prens sessizce elini şapkaya soktu ve niyetleri çekti: birinci niyet Ferdişçenko'nun, ikinci Ptitsin'in, üçüncü generalin, dördüncü Afanasiy

Ivanoviç’in, beşinci kendinin, altıncı Ganya’nın..! Hanımlar niyet koymamışlardı.

- Aman Tanrım, ne büyük bir felaket bu, diye Ferdişçenko bağırdı. Bense birinci prens, ikinci general gelecek sanmıştım. Ama çok şükür, hiç değilse Ivan Petroviç benden sonra geliyor, ben de ödülümü alacağım. E, baylar, ben tabii, asıl bir örnek vermek zorundayım ama bu dakikada en çok üzüldüğüm şey şu değersiz ve hiçbir özelliği olmayan bir insanım. Hatta rütbem bile küçücük; e, gerçekten de Ferdişçenko’nun kötü bir hareket yapmış olmasından kime ne? Hem en kötü hareketim hangisi? Burada embarras de richesse. Yoksa insanın hırsız olmadan da hırsızlık edebileceğine Afanasiy Ivanoviç’i inandırmak için yine aynı hırsızlık hikâyemi mi anlatayım?

- Ferdişçenko hazretleri!.. Ayıp bir hareketi yapan birinin, yaptığı bu işi kimse istemeden anlatmasını bir zevk saydığını kabul ediyorsunuz. Üstelik beni de inandırmak istiyorsunuz. Bütün bu şahitlerin huzurunda sizden özür diler, affınıza sığınırım.

Nastasya Filippovna sabırsız ve sinirli bir hâlde:

- Başlayın Ferdişçenko, hiç gereği olmayan şeylerin gevezeliğini ediyor ve hiçbir zaman bitiremiyorsunuz, diye emretti.

Biraz önceki sinirli gülüşünden sonra Nastasya Filippovna’nın birden somurtkan, hırçın, sinirli bir hâl aldığını herkes fark etti; böyle olmakla beraber, imkânsız hevesi üzerinde inatla, zalimce duruyordu. Afanasiy Ivanoviç dehşetli ıstırap çekiyordu. Ivan Feodoroviç de onu öfkelendiriyordu. bir şey olmamış gibi şampanya içiyordu, hatta belki sırası gelince bir şey anlatmaya da yelteniyordu.

XIV

Ferdişçenko hikâyesini anlatmaya başlarken:

- İnce zekâm yok Nastasya Filippovna, onun için gereksiz gevezelik ediyorum, diye bağırdı. Afanasiy Ivanoviç yahut Ivan Petroviç ;gibi hep susup dururdum. Prens, izninizle size bir şey sorayım, ne dersiniz? Dünyada hırsızdan çok hırsız olmayan hırsız vardır, hayatında bir defa olsun bir şey çalmamış hiçbir namuslu insan yoktur, diyorum. Bu “benim düşüncem ama bundan herkesin baştanbaşa hırsız olduğu sonucunu çıkarmıyorsam da, Tanrı şahit olsun, bazen böyle bir sonuca varmayı da çok isterdim. Siz ne dersiniz?

Darya Alekseyevna:

- Eh, ne ahmakça anlatıyorsunuz, dedi. Hem ne saçma şey, herkesin bir şey çalmasına imkân yok; ben hiçbir zaman hiçbir şey çalmadım.

- Siz hiçbir zaman, hiçbir şey çalmadınız, Darya Alekseyevna; ama bakalım birden bire kıpkırmızı kesilen prens buna ne diyecek?

Gerçekten de kim bilir neden kızaran prens:

- Sanırım doğru söylüyorsunuz ama pek büyütüyorsunuz, dedi.

- Ya siz prens, bir şey çalmadınız mı? General:

- Aman bu ne gülünç! Kendinize gelin Bay Ferdişçenko, diye lâfa karıştı.

Darya Alekseyevna, örse vurur gibi:

- Basbayağı, iş başa düşünce anlatmaktan utanç duyuyorsunuz da onun için prensi de beraber sürüklemek istiyorsunuz, iyi ki o, sorumsuz, dedi.

Nastasya Filippovna, sert ve öfkeli bir sesle:

- Ferdişçenko ya anlatın, ya anlatmayın ve yalnız kendinizi bilin. Siz sabrımızı tüketiyorsunuz, dedi.

- Hemen şimdi, Nastasya Filippovna; ama prens itiraf ettiğine göre, çünkü ben prensi hepsini birden itiraf etmiş sayıyorum, mesela başka birisi -isim vermeden- bir gün gerçeği söylemek isteseydi ne derdi? Bana gelince baylar, sonrasını anlatmaya bile değmez. Çok sıradan, saçma ve iğrenç. Ama temin ederim ki hırsız değilim; nasıl çaldığımı hiç bilmiyorum. Bu, üç yıl önce, Semion Ivanoviç İşçenkin’in yazlık evinde, bir pazar günü oldu. Yemekte konuklar vardı. Yemekten sonra erkekler şarap içmek için orada kaldılar. Ev sahibinin kızından Semionovna’dan piyanoda bir şey çalmasını rica etmeyi düşünmüştüm. Odadan geçiyordum, baktım Marya Ivanovna’nın çalışma masası üzerinde üç rublelik yeşil bir kâğıt duruyor; bir şey aldırmak için koymuş. Odada kimsecikler yok. Kâğıdı alıp cebime

koydum, niçin bilmiyorum. Neyin etkisi ile yaptım anlamıyorum. Ancak çabucak geri döndüm ve masadakilerin yanına oturdum. Oldukça kuvvetli bir heyecan içinde oturmuş bekliyordum, durmadan gevezelik ediyor, tarihsel hikayeler anlatıyor, gülüyordum; sonra hanımların yanına oturdum. Tahminen yarım saat sonra parayı aramaya ve hizmetçilere sormaya başladılar.. Hizmetçi kız Darya'dan şüphe ettiler. Büyük merak ve ilgi gösteriyor, hatta Darya ne söyleyeceğini şaşırınca, Marya Ivanovna'nın iyi kalpliliğine başımla kefil olduğumu herkesin önünde bağıra bağıra söyleyerek onu söyletmeye çalışıyordum. Herkes bakıyordu, bense nutuk atıyordum. Oysa para cebimde yatıyor diye büyük bir zevk duyuyordum. O üç rubleyi hemen o akşam lokantada içkiye verdim.. Girdim ve bir şişe "Lafet" ısmarladım, o güne kadar mezesiz içki içtiğim olmamıştı; parayı çabucak harcamak istemiştim. Ne o zaman, ne daha sonra ayrı bir vicdan azabı çekmedim. Başka defa bunu tekrar etmezdim; ister inanın ister inanmayın, nasıl isterseniz, beni ilgilendirmez. Eh işte, hepsi bu kadar…

Darya Alekseyevna, tiksinti ile:

- Ama tabii, bu sizin en kötü hareketiniz olmasa gerek, dedi.

Afanasiy Ivanoviç:

- Bu kötü hareket değil, psikolojik bir olay, diye işaret etti.

Nastasya Filippovna, sonsuz nefret ve tiksintisini gizlemeyerek:

- Ya hizmetçi kız diye sordu.

- Hizmetçiyi hemen ertesi gün kovdular, tabii. Bu ev bu hususta çok titizdir.

- Siz de buna izin verdiniz, öyle mi?

- Hoppala! Gidip kendimi ele mi vermeliydim, diye Ferdişçenko güldü. Ama hikâyesinin genellikle hepsi üzerinde bıraktığı pek hoşa gitmeyen etkiye şaşıp kalmıştı.

Nastasya Filippovna:

- Ne kadar iğrenç, diye bağırdı.

- Tanrım, hem insanın en kötü hareketinin hikâyesini dinlemek istiyor, hem de gösteriş bekliyorsunuz. En kötü hareketler zaten her zaman iğrençtir, Nastasya Filippovna. Şimdi bunu Ivan Petroviç'ten işiteceğiz; kendi kupa arabası var diye dışardan parlayıp faziletli görünmek isteyen az mı şey var? Kendi arabası olan az mı insan var? Hem de ne hırsızlıklarla çalınan arabalar…

Sözün kısası Ferdişçenko hiç dayanamamıştı, birden hatta kendini unuturcasına. Öfkelendi, ölçüyü kaçırdı; hatta bütün yüzü çarpıldı. Tuhaf

ama herhâlde hikâyesinin, büsbütün başka tesir yaratacağını ummuştu. Totski’nin söylediği gibi, Ferdişçenko “sık sık çam devirir” ve “kendine göre övünmeye başlardı”, bu onun huyuna uygundu.

Nastasya Filippovna, öfkesinden titredi ve dikkatle Ferdişçenko’ya baktı; beriki hemen ürktü ve korkusundan soğuk terler döktü; fazla ileri gitmişti.

Afanasiy Ivanoviç kurnazca:

- Büsbütün bitirsek nasıl olur, diye sordu.

Ptitsin kesin bir sesle:

- Sıra bende ama beni hoş göreceğinize inanarak anlatmayacağım, dedi.

- İstemiyor musunuz?

- Yapamayacağım, Nastasya Filippovna. Hem de genellikle böyle, böyle bir pötijöyü imkânsız buluyorum.

Nastasya Filippovna generale:

- General, galiba sıra sizde, dedi. Siz de anlatmak istemezseniz her şey bozulur, buna acırım doğrusu. Çünkü sonuç olarak ben de kendi hayatımdan bir hareketimi anlatmayı düşünüyordum ama bunu sizden ve Afanasiy Ivanoviç’ten sonra yapmak istemiştim, siz bana cesaret vermelisiniz, diye sözünü bitirdi.

General ateşli ateşli:

- Eh, mademki siz de söz veriyorsunuz, diye bağırdı. Öyleyse size bütün hayatımı anlatmaya hazırım; ama itiraf ederim, sıramı beklerken hikâyemi hazırladım bile…

Hâlâ biraz telaş içinde olan Ferdişçenko:

- Sadece ekselansın yüzüne bakarak hikâyesini nasıl edebi bir zevkle hazırlamış olduğunu anlamak mümkün, diye işaret ederken, sinsi sinsi gülümsüyordu.

Nastasya Filippovna, göz ucuyla generale bakınca, içinden gülümsedi. Ama içindeki keder ve öfkenin gittikçe arttığını herkes görüyordu. Afanasiy Ivanoviç, hikâye sözünü duyunca iki kat korktu.

General:

- Baylar, herkes gibi benim de hayatımda, pek de zarif olmayan hareketlerde bulunduğum oldu, diye başladı. Ama hepsinden tuhafı, şimdi anlatacağım kısa hikâyeyi bütün hayatımın en kötü hikâyesi olarak kabul etmemdir. Oysa bu, neredeyse otuz beş yıl önce yaşandı ama hatırladıkça kalbimi tırmalayan özeleştirilerden hiçbir zaman kurtulamadım. Bununla birlikte mesele, pek saçma. O zaman henüz asteğmendim, orduda çile dolduruyordum. E, belli, asteğmen demek, delikanlı demektir ama mal

mülk diye on paralık bir şeyi yoktur; o sıralarda Nikifor adında bir emir erim vardı, malıma karşı çok titizdi, biriktirir, diker-dikiştirir, temizlerdi. Hatta evin eşyasını artırabilmek için eline geçirdiğini aşırırdı; çok sadık, pek namuslu bir adamdı. Ben, tabii, sert ama haktan yanaydım. Bir zaman küçük bir şehirde kalmamız gerekti. Bana şehir dışında, seksen yahut seksene yakın bir yaşta dul bir teğmen karısının bir kocakarının evinde yer gösterdiler. Evi eski, kötü, tahtadandı, hatta yoksulluğundan hizmetçisi bile yoktu. Ama özelliği şu idi ki, bir zamanlar çok kalabalık bir ailesi ve akrabaları varmış; ama bir kısmı sağlığında ölmüş, bir kısmı başka yerlere göç etmiş, bir kısmı kocakarıyı unutmuş, kocasını ise kırk beş yıl kadar önce toprağa vermiş. Bundan henüz birkaç yıl önce kambur, hırçın yeğeni ile beraber yaşıyormuş, söylediklerine göre, yeğeni cadı gibi imiş, hatta bir defa kocakarının parmağını ısırmış ama o da ölmüş. Öyle ki, şimdi kocakarı üç yıldan beri yalnız yaşıyormuş. Onun evinde yaşamak çok can sıkıcı bir şeydi, kendisi de boş bir kadındı, ağzından laf alamazdınız. Sonunda benim horozu çaldı. Bu iş hâlâ karanlık ama ondan başkası yapamazdı. Horoz yüzünden adamakıllı kavga ettik, tam bu sırada bir durum oldu, ilk başvurum üzerine başka bir eve gönderdiler. Şehrin karşı tarafında bir yer. Burası çok kalabalık ailesi olan bir tüccarın evi idi, onun kocaman sakalı hâlâ gözlerimin önünde. Nikifor ve ben sevinç içinde taşınıyoruz, kocakarıyı öfke ile bırakıyorum. Aradan üç gün kadar geçiyor, talimden geliyorum, Nikifor tekmil veriyordu -kâsemizi boşu boşuna eski ev sahibemizde bıraktık, çorbayı koyacak kabımız yok. Tabii, şaşırdım: “Nasıl, nasıl oldu da bizim kâse ev sahibesinde kaldı?” Şaşırıp kalan Nikifor, sözlerime devamla, evden taşındığımız zaman ev sahibesi kâseyi alıkoydu, çünkü ben onun çömleğini kırmıştım, o da çömleğinin yerine bizim kâseyi alıkoydu, dedi. Bunu da ona ben teklif etmiştim. Onun bu alçakça hareketi beni çileden çıkardı; teğmen kanım kaynadı, atıma atlayıp uçtum. Kocakarıya geliyorum, tepem atmış, bakıyorum, yapayalnız taşlıkta oturmuş, güneşten kaçar gibi köşeye sinmiş, elini yanağına dayamış. Hemen bir anda içimdekileri döktüm, “İşte sen şöylesin, böylesin!” diye şöyle Rusvarî sövdüm. Ancak baktım ki tuhaf bir şey oluyor, kocakarı yüzünü bana çevirmiş, gözlerini alabildiğine açmış, hiç cevap vermiyor, öyle tuhaf, tuhaf bakıyor, sallanıyor gibi.

Sonunda sustum, dikkatle bakıyorum, soruyorum, cevap yok. Tereddüt içinde durdum; sinekler vızıldıyor, güneş batmak üzere, sessizlik; en sonunda, tam bir utangaçlık içinde çıkıp gidiyorum. Daha eve

yaklaşmamıştım, binbaşının yanına çağırdılar, sonra bölüğe uğradım, öyle ki ancak ortalık karardığı zaman eve döndüm. İlk söz olarak Nikifor: “Biliyor musunuz komutanım, bizim ev sahibesi meğer ölmüş.” “Ne zaman?” “Bu akşam, bir buçuk saat kadar önce”. Demek ki tam sövüp saydığım sırada ruhunu teslim ediyormuş. Bilseniz, bu bana öyle dokundu ki, zorlukla kendime gelebildim. Aklımdan çıkmıyordu, hatta gece rüyama girdi. Tabii batıl inanışım yoktur ama üçüncü günü kiliseye, cenazesine gittim. Sözün kısası, zaman geçtikçe, insan daha çok düşünüyor. Yani, bazen aklına getirir, kötü olursun. Asıl mesele, bu işi artık şöyle düşündüm, biliyor musunuz? Birincisi, burada bir kadın, insani varlık, yani zamanımızda dedikleri gibi, insanlığın bir parçası, yaşamış, uzun zaman yaşamış, artık kök salmış. Bir zamanlar çocukları, kocası, ailesi, akrabası varmış, bütün bunlar etrafında kaynıyor, gülümsüyor, sonra birden hepsi duman olup bacadan uçup gidiyor, o, yüzyılın lanetini üzerinde taşıyan bir sinek gibi yapayalnız kalıyor. İşte sonunda Tanrı son günlerine erdiriyor. Sakin bir yaz akşamı, güneş batarken, benim kocakarı da uçuyor. Tabii burada ibrete değer bir düşünce yok değil; işte tam bu anda veda gözyaşı yerine, genç, coşkun bir teğmen kaybolan bir kâse için kabarıp horozlanarak kapağı açılmamış Rus küfürleriyle onu yeryüzünden uğurluyor! Şüphesiz ben suçluyum, gerçi yılların uzaklığı ve huyumun değişmesi bakımından bu hareketi başkasının yapmış olduğu bir şeymiş gibi kabul ediyorsam, da yine de acımaya devam ediyorum. Ama yine tekrar ediyorum, tuhafıma bile gidiyor, her şeye rağmen suçlu olduğumu kabul etsem bile tamamıyla suçlu değilim ki, peki, ne diye tam o sırada ölmeye kalkıştı? Şüphesiz burada bir tek açıklama var. Bu hareket kendine göre psikolojik bir şey, ama on beş yıl önce daimi hasta iki ihtiyar kadını, uygun bir şekilde baktırmak yoluyla son günlerini hafifletmek üzere kendi hesabıma düşkünler evinde tutuyorum. Vasiyetnamemle de para bırakarak bunu sonuna kadar devam ettirmeyi düşünüyorum. Eh işte, hepsi bu kadar… Yine söylüyorum, belki hayatımda birçok suç işlemişimdir ama vicdanımla söylüyorum, bu olayı hayatımın sonuna kadar en kötü bir hareketim olarak kabul edeceğim.

Ferdişçenko:

- Ve en kötü hareket yerine hayatınızın en iyi hareketini anlatarak Ferdişçenko’yu aldattınız, dedi.

Nastasya Filippovna ilgisizce:

- Gerçekten de general, sizin iyi kalpli olabileceğiniz aklıma bile gelmezdi; hatta buna acıdım, dedi.

General nazik bir gülümseme ile:

- Acıdınız mı? Neden, diye sordu ve gizleyemediği bir memnunlukla şampanyasından bir yudum aldı.

Ama sıra Afanasiy Ivanoviç’e gelmişti, o da hazırlandı. Onun, Ivan Petroviç gibi vazgeçmeyeceğini herkes tahmin ediyor, bazı sebeplerle onun anlatacağı hikâyeyi ayrı bir merakla beklerken göz ucu ile Nastasya Filippovna’ya bakıyorlardı. Afanasiy Ivanoviç, görünüşüne, heybetli hâline tamamıyla uygun düşen bir eda ile sakin, nazik bir sesle “zarif hikâyelerinden” birini anlatmaya başladı -söz arasında söylemeli ki, gösterişli, oturaklı, uzun boylu, kafası biraz dazlak, saçları kır, kendisi oldukça iri yapılı bir adamdı. Yumuşak, kırmızı, biraz sarkık yanakları, takma dişleri vardı. Geniş, zarif elbise, şaşılacak bir elbise giyerdi, insan onun tombul, beyaz ellerine bakmaya doyamazdı. Sağ elinin şahadet parmağında kıymetli pırlanta bir yüzük vardı. Nastasya Filippovna, onun hikâyesi devam ettiği müddetçe, dikkatle kolundaki dantelânın kıvrımlarına baktı ve sol elinin iki parmağı ile didikledi durdu. Öyle ki, hikâyeciye bir defa olsun bakmadı.

Afanasiy Ivanoviç:

- Görevimi en çok kolaylaştıran şey, diye söze başladı. Hayatımdan mutlaka en kötü hareketimi anlatmak zorunda olmamdır. Öyleyse tereddüde yer yoktur, vicdan ve hatıra ne anlatmak gerektiğini hemen söyler. Acı ile söyleyeyim ki, hayatımın birçok, belki de hoppa ve havaice hareketleri arasında bir tanesinin etkisi pek ağır bir şekilde hatıramda yer almıştır. Yirmi yıl kadar önce, köyde Platon Ordişçev’e uğramıştım. Daha henüz asalet mareşalliğine seçilmiş, kış bayramlarını geçirmek için gelmiştim. Tam bu sırada Anfisa Alekseyevna’nın doğumu yaklaştığı için, birden iki balo verilecekti. O sıralarda Duma-Fils’in La dame aux.came.lias adlı nefis romanı moda olmuş, yüksek sosyetede büyük sükse yapmıştı, bence bu poem dünya durdukça ne ölecek, ne de eskiyecektir. Taşrada bütün hanımlar, hiç değilse okumuş olanlar, coşkun bir hayranlık içindeydiler. Hikâyenin güzelliği, roman kahramanının tarifinin farklılığı, en ince ayrıntılarına kadar işlenen çekici dünya, kitapta serpiştirilmiş, hayran edici sahneler (mesela sıra ile beyaz ve pembe kamelya buketlerinin kullanılması) sözün kısası, bütün bu hoş ayrıntılar, hepsi bir bütün olarak hemen hemen ruhları altüst etmişti. Kamelya çiçekleri moda hâline gelmişti. Herkes kamelya istiyor, herkes onları arıyordu. Balolar az da verilse, herkes balo için kamelya isteyince, bir taşra şehrinde ne kadar

kamelya bulunur? O sıralarda Petya Verhovskoy, zavallı, Anfisa Alekseyevna'ya tutkundu. Aralarında ciddi bir şey, yani onun ümidi olup olmadığını 'bilmiyorum. Zavallı Anfisa Alekseyevna'ya akşamki balo için kamelya bulacağım diye aklını oynatacaktı. Öğrenildiğine göre, vali karısının misafiri Kontes Sotskaya ile Sofya Bezpalava muhakkak beyaz buketlerle geleceklerdi. Anfisa Alekseyevna daha büyük bir etki yaratmak için kırmızılardan istiyordu. Zavallı Platon'un hemen hemen canını çıkarıyorlardı. Bilindiği gibi - koca; buketi bulmayı vaat etmiş ama ne çare? Bir gün önce her şeyde Anfisa Alekseyevna'nın rakibi, can düşmanı Katerina Aleksandrovna, kapmış. Tabii sinir buhranları, bayılmalar, Platon mahvoldu. Petya, bu nazik dakikada bir yerden buketi bulabilseydi işleri kuvvetle ilerleyebilirdi; bu gibi olaylarda kadının minnet duygusuna son yoktur. Yangından çıkmış gibi sağa sola atılıyor ama imkânsız bir şey, lâfını etmeye değmez. Birdenbire akşam saat on birde, doğum gününden ve Ordintsev'in komşusu Marya Petrovna'nın balosundan bir gün önce onunla karşılaşıyorum. Parlıyor: "Ne oldu sana?" "Buldum! Evrika!", "Eh, birader, şaşırttın beni! Nerde? Nasıl?" "Yekçaysk'ta (orada, yirmi fersah ötede böyle küçük bir şehir var, bizim ilde de değil), orada Trepasov adında koca sakallı, zengin bir tüccar var, yaşlı karısı ile yaşıyor, çocuk yerine de yalnız kanarya besliyorlar. İkisi de çiçeklere düşkün, onda kamelya var. "İyi ama bu sağlam iş değil, ya vermezse?" "Verinceye kadar diz çöker, ayakları dibinde yuvarlanırım, almadan gitmem!" "Ne zaman gideceksin?" "Yarın, şafakla beraber, saat beşte." "Haydi, güle güle!" Onun hesabına o kadar memnun oldum ki; Ordintsev'e dönüyorum; artık, saat ikiye yaklaşıyor, benimle hep, biliyor musunuz, gözlerimin önüne geliyor. Artık yatmaya niyet etmiştim, birden pek orijinal bir düşünce! Hemen mutfağa gidiyorum, arabacı Saveli'yi yataktan kaldırıyorum, on beş ruble vererek: "Yarım saate kadar arabayı hazırla!" diyorum. Yarım saat sonra tabii araba kapının önünde. Söylediklerine, göre Anfisa Alekseyevna'nın baş ağrısı, ateşi varmış, nöbetler içinde yanıyormuş. Arabaya binip gidiyorum. Saat beşe doğru Yekçaysk'ta, handayım. Şafak sökünceye kadar bekledim, yalnız şafak sökünceye kadar. Saat yediye doğru Trepalov'da idim. "Böyle, böyle, kamelya var mı? Muhterem babacığım, yardım eli, kurtar, ayaklarına kapanayım!" Baktım, uzun boylu, aksakallı, sert bir yaşlı. Korkunç bir yaşlı… "Yo yo, imkânsız! Kabul etmiyorum!" Hemen ayaklarına kapandım! Öylece yere uzandım! "Amma yaptınız azizim, öyle şey olur mu beyefendi? Hatta korktu". "Burada bir insanın, hayatı bahis konusu" diye

bağırıyorum.” “Öyleyse alın, güle güle…” Hemen oracıkta kırmızı kamelyaları kestim! Güzel şeyler. Kamelyalarla dolu küçük bir çiçekliği varmış Yaşlı içini çekip duruyor. Çıkarıp yüz ruble veriyorum. “Yo beyefendi, beni böyle gücendirmeyin.” “Eh, öyleyse azizim, bu yüz rubleyi buradaki hastanenin yemeklerinin iyileştirilmesi için “bağışlayın.” “İşte bu, efendim, başka mesele, hem iyi, hem soylu bir davranış; hem de Tanrı’nın hoşuna gidecek bir şey; sizin sağlığınız için veririm.” Biliyor musunuz, bu yaşlı Rus, yani köklü Rus, de la vraie souche, çok hoşuma gitti. Kazandığımız başarıdan sevinç içinde hemen dönüş yoluna koyulduk. Patya ile karşılaşmamak için arka yollardan geldik. Gelir gelmez, Anfisa Alekseyevna’nın uyanışına buketi gönderiyorum. Hayranlığı, teşekkürü, minnet gözyaşlarını gözünüzün önüne getirin! Hâlâ ölü bir hâlde bulunan Platon, göğsümde hıçkıra hıçkıra ağlıyor. Ne yazık! Bütün kocalar… Evlenmenin kanunlaşması devrinden beri böyledir! Ekleyecek başka bir şey yok ama bu olay dan sonra zavallı Petya’nın işleri çıkmaza girdi. Öğrenince, benim gırtlağımı keseceğini sanmış, hatta kendisini karşılamaya hazırlanmıştım ama inanamayacağım bir şey oldu. Bayıldı, akşamleyin sayıklama, sabaha da hummaya yakalandı, çocuk gibi ağlıyor, bütün vücudu titreme içinde. Bir ay sonra şöyle böyle iyileşirice, Kafkasya’ya tayinini istedi; başlı başına bir roman. En sonunda Kırım’da öldürüldü. Daha o zaman kardeşi Stepan Verhovskoy alaya kumanda ediyordu, yararlık gösterdi, itiraf ederim, daha sonra yıllarca vicdan azabı çektim. Niye, niçin onu böyle mahvettim? O zaman kendim âşık olsaydım neyse, değil mi?’ Basit bir kur yapma yüzünden, gereksiz bir yaramazlık. Buketi elinden almamış olsaydım, kim bilir, belki adamcağız şimdiye kadar yaşar, mutlu olur, başarılar kazanırdı. Türklerle savaşa gitmeyi aklına bile getirmezdi.

Afanasiy Ivanoviç, hikâyesini anlatmaya başlarken nasıl heybetli başladıysa, bitirirken de heybetli bir tavırla bitirdi. Afanasiy Ivanoviç bitirdiği zaman, Nastasya Filippovna’nın gözlerinin pek ışıldadığını, hatta dudaklarının titrediğini gördüler. Herkes merakla onlara bakıyordu.

Ferdişçenko, mutlaka bir şey eklemesi gerektiğini anlayarak, ağlamaklı bir sesle:

- Ferdişçenko’yu aldattılar, Hem de nasıl aldattılar! diye ekledi.

Darya Alekseyevna -Totski’nin eski, sadık dostu ve sırdaşı- hemen hemen üstün gelmiş gibi:

- İş bilmiyorsanız kime ne? İşte akıllı insanlardan öğrenin, diye kestirip attı.

Nastasya Filippovna:
- Haklısınız Afanasiy Ivanoviç, pötijö can sıkıcı bir şey. İyisi mi çabucak bitirmeli, diye ilgisizce söylendi. Ben de söz verdiğimi anlatayım, ondan sonra kâğıt oynayalım.
General ateşli bir sesle uyguladı:
- Ama her şeyden önce, söz verdiğiniz tarihî hikâye gelmeli!
Nastasya Filippovna birden sert bir sesle:
- Prens, dedi. İşte burada, eski dostlarımla, general ve Afanasiy Ivanoviç, beni evlendirmek istiyorlar. Söyleyin bana, ne dersiniz: kocaya varayım mı, varmayayım mı? Söyleyeceğiniz gibi yapacağım.
Afanasiy Ivanoviç sarardı, general donup kaldı. Herkes gözünü dikti, başını uzattı. Ganya, olduğu yerde hareketsiz kaldı.
Prens, nefesi kesilerek:
- Ki… minle, diye sordu.
Nastasya Filippovna, eskisi kadar sert bir sesle:
- Gavrila Ardalionoviç Ivolgin’le, diye devam etti.
Birkaç saniye sessizlik içinde geçti. Prens gayret ediyor ama konuşamıyordu, sanki göğsünde ağır bir yük vardı. Sonunda:
- Ha-ha-yır… Varmayın, diye fısıldadı ve güçlükle nefes aldı.
Nastasya Filippovna, âmirane bir sesle ve muzafferiyetle:
- Öyle olsun! Gavrila Ardalionoviç, diye ona döndü. Prensin verdiği kararı duydunuz, değil mi? Eh, işte bu benim de cevabımdır; artık bu iş bir daha açılmamak üzere bitsin!
Afanasiy Ivanoviç, titreyen bir sesle:
- Nastasya Filippovna, diye bağırdı. General, kandırıcı ama telaşlı bir sesle:
- Nastasya Filippovna! dedi. Herkes kımıldadı, telaşlandı.
Nastasya Filippovna, hayret etmiş gibi, konuklarının yüzüne bakarak:
- Ne oldunuz baylar, diye devam ediyordu. Niçin böyle telaşlandınız? Hem yüzleriniz ne hâlde!
Totski kekeleyerek:
- Ama… Nastasya Filippovna, hatırlayın diye homurdandı. Siz, söz verdiniz… Tamamen ihtiyarî ve kısmen insaflı olabilirdiniz… Ben zor durumdayım ve… Tabii şaşkınım ama… Sözün kısası, şimdi böyle bir dakikada ve yabancı insanlar önünde ve bunu böyle bir pötijö ile ciddi işi, şeref ve kalp işini… ki buna bağlı…

- Sizi anlamıyorum, Afanasiy Ivanoviç. Gerçekten de sözünüzü şaşırıyorsunuz. Birincisi: “Yabancı insanlar önünde” ne demek? Yoksa biz içli dışlı bir topluluk hâlinde değil miyiz? Hem neden “pötijö” oluyormuş? Ben gerçekten de tarihi hikâyemi anlatmak istedim ve anlattım. Yoksa güzel değil mi? Hem neden “ciddi değil” diyorsunuz? Neden ciddi olmasın?’ Duydunuz ya, prense: “Söylediğiniz gibi olacak” dedim, “evet” deseydi, ben de hemen razı olacaktım ama o “hayır” dedi, ben de reddettim; bu ciddi değil mi? Burada benim bütün hayatım bir kıl ucunda asılı duruyordu; daha ciddi ne olabilir?

General, prensin böyle güce giden otoritesine karşı artık öfkesini yenemeyerek:

- Ama prens, prensin burada ne işi var? Sonunda, prens kim oluyor, diye homurdandı..

- Prens benim için, hayatımda ilk defa inandığım, gerçekten de inandığım sadık bir insandır. Bana ilk bakışta inandı, ben de ona inanıyorum.

En sonunda Ganya, sararan bir yüzle, titreyen bir sesle ve çarpılmış dudakları arasından:

- Bana karşı kibar bir şekilde hareket ettiği için, Nastasya Filippovna’ya teşekkür etmekten başka yapacak bir şey kalmıyor, diye mırıldandı. Bunun, tabii böyle olması gerekiyordu… Ama prens… Prens bu işte…

Nastasya Filippovna birden:

- Yetmiş beş bini elde etmeye çalışıyor, öyle mi, diye onun sözünü kesti. Bunu mu söylemek istiyorsunuz? İnkâr etmeyin, söylemek istediğiniz buydu! Afanasiy Ivanoviç, eklemeyi unuttum. Bu yetmiş beş bini siz kendinize alıkoyun ve sizi bedava serbest bıraktığımı bilin. Yeter! Sizin de nefes almanız gerekli değil mi, ya! Dokuz yıl ve üç ay! Yarın yeni hayat başlıyor ama bugün benim doğum günüm, hayatımda ilk defa kendi başıma buyruğum! General, siz de incilerinizi alın, karınıza hediye edersiniz, işte o kadar; yarın bu evden de taşınıyorum. Artık akşam toplantıları da olmayacak, baylar!

Bunları söyledikten sonra, gitmek istiyormuş gibi, ayağa kalktı.

Her yandan:

- Nastasya Filippovna! Nastasya Filippovna, sesleri duyuldu.

Her şey karıştı, hepsi yerlerinden kalktı, herkes onun çevresini sardı, hepsi bu heyecanlı sayıklamaya benzeyen, manasız sözleri telaş içinde dinliyordu. Herkes bir kargaşa hissediyor, kimse ne anlam çıkaracağını bilemiyor,

kimse bir şey anlayamıyordu. Bu sırada birden, demin Ganeçka’nın evinde olduğu gibi, kuvvetli bir çıngırak sesi duyuldu.

Nastasya Filippovna:

- Evet, işte sonuç! Sonunda! On bir buçuk! diye bağırdı. Rica ederim oturun, baylar, bu, sonuç!

Bunu söyleyerek oturdu. Dudaklarında tuhaf bir gülümseme belirdi. Sıtmalı bir bekleyiş içinde oturuyor ve kapıya bakıyordu.

Ptitsin içinden:

- Rogojin ve yüz bin, şüphe yok, diye mırıldandı.

XV

Oda hizmetçisi Katya büyük bir korku içinde girdi…

- Orada Tanrı bilir ne oluyor, Nastasya Filippovna, on kişi kadar bir kalabalık içeri daldı, hepsi de sarhoş, efendim, buraya gelmek istiyorlar, Rogojin, diyorlar, siz biliyormuşsunuz.

_ Doğru Katya, onların hepsini hemen içeri al.

- Sahi mi… Hepsini mi efendim, Nastasya Filippovna? Ama hepsi rezil gibi… Tümüyle!

- Hepsini, hepsini içeri al, Katya… Korkma, hiçbirini dışarıda bırakma, hepsini al, yoksa sen olmasan da girerler. Bak nasıl gürültü ediyorlar, tıpkı deminki gibi. Baylar, böyle bir kalabalığı kabul etmem gücünüze gider mi? diyerek konuklarına döndü. Üzgünüm ama böyle olması gerekiyor, bu mesele halledilirken benim şahidim olmanızı çok isterdim ama nasıl isterseniz…

Misafirler, şaşırmaya devam ediyor, fısıldaşıp birbirleriyle bakışıyorlardı, ama bütün bunların önceden hesaplandığı ve planladığı anlaşılıyordu, Tabii Nastasya Filippovna'nın delirdiği de muhakkaktı, şimdi artık onu vazgeçirmeye imkân yoktu. Herkesi merak sarmıştı. Üstelik pek de öyle korkacak kimse yoktu. Yalnız iki hanım vardı. Cesur ve feleğin çemberinden geçmiş bir kadın olan Darya Alekseyevna, ki kendisini utandırmaya imkân yoktu, bir de susup duran güzel yabancı vardı. Ama sessiz yabancı kadının, pek bir şey anladığı sanılamaz. Bir yerden gelmiş bir Alman kadınıydı, hiç Rusça bilmiyordu. Bundan başka, güzel olduğu kadar da aptaldı. Daha yeni idi, şimdi giydiği elbisesi ile tıpkı sergiye çıkarılmak üzere taranmış saçlarıyla, artık onu belli akşam toplantılarına çağırarak toplantıyı güzelleştirmek için bir tablo gibi bulundurmak âdet olmuştu. Bazı insanlar, akşam toplantıları için tıpkı böyle bir defalık bir tablo, vazo, heykelcik yahut perde alırlar. Erkeklere gelince, Ptitsin mesela Rogojin'in dostu idi. Ferdişçenko'nun keyfine diyecek yoktu Ganeçka hâlâ kendine gelmemişti ama suçluluk direğinin önünde sonuna kadar durmak istediğini belli belirsiz bir şekilde de olsa, hissediyordu. Olan biteni pek az anlayan ihtiyar öğretmen etrafındakilerle, torunu gibi sevdiği Nastasya Filippovna'nın korkusunu görünce neredeyse ağlamak üzereydi, korkusundan da titriyordu; ama böyle bir dakikada onu yalnız bırakmaktansa ölmeyi tercih ederdi. Afanasiy Ivanoviç'e gelince, böyle deli bir şekil alan bu maceraya katılarak kendini ortaya dökmek istemezdi; ama

Nastasya Filippovna onun hesabına öyle birkaç söz söylemişti ki, bu işi aydınlatmadan gitmesine imkân yoktu. Sonuna kadar ses çıkarmadan oturmaya, şerefine leke getirmeden sadece seyirci kalmaya karar verdi. Daha biraz önce incilerin kendisine böyle teklifsizce ve gülünç bir şekilde geri verilmesine gücenen, bütün bu tuhaf hareketler yüzünden yahut mesela Ptitsin ve Ferdişçenko ile yan yana oturmakla zaten tenezzül göstermiş bulunan General Yepançin, Rogojin'in içeri alınmasına büsbütün gücenebilirdi; ama ihtiras kuvvetinin yapabileceğini artık görev, statü ve itibar, yani kendi kendini sayma duyguları yenebilirdi. Her ne hal ise Rogojin ve yardımcıları ekselâns için katlanılacak bir şey değildi.

Nastasya Filippovna, general kendisine bunu söylemek ister istemez:

- Ah general, diye sözünü kesti. Sahi unutmuşum! Ama emin olun sizin durumunuzu tahmin etmiştim. O kadar gücünüze gidiyorsa ısrar edecek değilim, şimdi herkesten çok sizi yanımda görmeyi çok isterdim ama alıkoyamam. Ne olursa olsun tanışmanızı isterdim, gösterdiğiniz ilgi için çok teşekkür ederim ama şayet korkuyorsanız…

General, şövalye bir cömertliğin etkisine kapılarak:

- İzin verin Nastasya Filippovna, siz bunları kime söylüyorsunuz? Şimdi yalnız size karşı olan bağlılığım yüzünden yanınızda kalırım ve mesela bir tehlike hâlinde… Üstelik de son derece merak içindeyim. Yalnız şunu söylemek istemiştim. Halıları berbat eder, belki de bir şey kırarlar… Hem, bence onları içeri almamak daha iyi olurdu, Nastasya Filippovna!

Ferdişçenko bildirdi:

- Rogojin'in kendisi! General:

- Ne dersiniz Afanasiy Ivanoviç, diye çabuk çabuk fısıldadı, sakın aklını oynatmasın? Yani mecazî anlamda değil, tıp bakımından, ha?

Afanasiy Ivanoviç, kurnazca:

- Onun her zaman buna yatkın olduğunu söylemiştim, diye fısıltı ile cevap verdi.

- Üstelik ateşi de var…

Rogojin'in yardımcıları, sabahki tertipte idi; yalnız araya zamanında onu bunu ortaya döken değersiz bir gazetenin sahibi ahlâksız bir yaşlı katılmıştı. Onun hakkında takma altın dişlerini rehin edip parasını içkiye verdiği yollu bir hikâye dolaşıyordu. Bir de emekli teğmen vardı, o, sabahki yumruklu baya her hususta rakip olmak sevdasındaydı. Rogojin'in yardımcılarından hiç kimse onu tanımıyordu ama Nevski caddesinin güneşli tarafında gelip geçenleri durdurarak Marlinski üslûbu ile dilenenlere bir zamanlar kendisi

de on beş ruble verdiğini kurnazca ileri sürerek dilenen birisiydi, iki rakip o anda birbirine düşman kesilmişti. Deminki yumruklu bay, “ricacının yardımcılara alınmasına gücenmişti. Sessiz bir karaktere sahip olduğu için de yalnız bir ayı gibi homurdanmakla yetiniyor ve kibar, siyasi bir adam olduğu anlaşılan” ricacının “kendisine cilve yapmak ve yaltaklanmak istemesine tiksintiyle bakıyordu. Görünüşte teğmen “iş” gerektirirse kuvvetten çok ustalık ve teknikle üstün gelme sözünü veriyordu. Hem boyca da yumruklu baydan kısa idi. Düpedüz bir tartışmaya girmeksizin ama dehşetli övünerek, birkaç defa İngiliz boksunun üstünlüklerini ileri sürmüştü bile, kısacası böylelikle su ‘katılmamış bir batı taraftarı olduğunu ortaya atmıştı. Yumruklu bay “boks” sözü üzerine yalnız tiksinti ve güvenlikle gülümsüyor ve rakibiyle açıktan açığa tartışmaya girişmeye gerek bile duymayarak, arada bir sessizce, sanki farkında değilmiş gibi, tamamıyla millî nesneyi, kocaman, damarlı, yassı, kızılımtırak kıllarla kaplı yumruğunu ileri uzatıyordu. O zaman hepsi de bu koyu, millî nesne şaşmadan herhangi bir şeyin üzerine inerse gerçekten de suyunu çıkaracağını açıkça anlıyordu.

Bütün gün Nastasya Filippovna’ya yapacağı ziyareti göz önünde tutan Rogojin’in şahsi çabası ile, sabah olduğu gibi, şimdi de “olmuş” hiç kimse yoktu. Rogojin’in kendisi hemen tamamıyla ayılmıştı ama hayatının hiçbir şeye benzemeyen bugününü, hissettiği kepazece şeylerden hemen hemen serseme dönmüştü. Önünde, kafasında, kalbinde her dakika, her an yalnız bir şey vardı. Yalnız o şey için bütün zamanını harcamış, öğleden sonra saat beşten ta on bire kadar olan zamanını, onun işi için sağa sola deliler gibi koşuşan Kinder ve Biskuplarla uğraşarak sonsuz bir üzüntü ve korku içinde geçirmişti. Bununla beraber, Nastasya Filippovna’nın söz arasında, alayla ve belli belirsiz sözünü ettiği peşin para yüz bin ruble bir araya getirilmişti, faize gelince, ondan Biskup utancından Kinder’le ancak fısıldaşarak konuşabilmişti.

Rogojin deminki gibi, hepsinin önünde yürüyordu, ötekiler, üstünlüklerini bilmekle beraber yine de biraz korkarak onun arkasından geliyorlardı. En önemlisi ve kim bilir neden, en çok Nastasya Filippovna’dan korkuyorlardı. Bazıları, kendilerini merdivenden atacaklarını sanıyorlardı. Böyle düşünenlerden biri de şık giyinen kadın kalplerinin fatihi Zalejev idi. Ama başkaları, ayrıca yumruklu bay, yüzüne karşı değilse de içinden Nastasya Filippovna’ya karşı derin bir tiksinti, hatta nefretle bakıyorlardı ve onu kuşatmaya gelmiş gibiydiler. Ama ilk iki odanın olağanüstü bir şekilde

döşenmiş olması, duyup görmedikleri öteberi, eşsiz mobilyalar, tablolar, Venüs'ün kocaman heykeli, bütün bunlar, onların üzerinde korku derecesine varan bir saygı tesiri uyandırmıştı. Ama tabi bu, onların korkuya rağmen saygısız bir merakla Rogojin'in arkasından yavaş yavaş konuk salonuna sokulmalarına engel olmadı. Ama yumruklu bay, "ricacı" ve ötekiler, konuklar arasında General Yepançin'i fark edince, ilk anda o kadar şaşırdılar ki, yavaş yavaş başka odaya sıvışmaya başladılar. Yalnız Lebedev, cesaret ve güvenini kaybetmeyenlerin arasındaydı, bir milyon dört yüz bin nakit'in şimdi de yüz binin hazır bir durumda elde oluşunun ne demeye geldiğini anlayanlardandı. Ama bütün onlar, bu arada bilgiç Lebedev bile kudretlerini ve şimdi her şeyi yapıp yapmamakta serbest olup olmadıklarını ve bunun sınırını belirlemede tereddüt geçiriyorlardı. Lebedev, bazı dakikalarda her şeyi yapabileceklerine yemin etmeye hazırdı ama sonra içinden, ne olur ne olmaz, kanunların daha çok ümit ve avuntu verici maddelerini hatırlatmak gibi huzursuz bir ihtiyaç duyuyordu. Ama Nastasya Filippovna'nın salonu, avanesinin aksine, onda aksi tesir bıraktı. Ara perde kalkıp Nastasya Filippovna'yı görür görmez, sabah olduğu gibi, hatta sabahkinden daha kuvvetli bir etkiye kapılarak ondan başka dünyada hiçbir şeyi göremez oldu. Sarardı ve bir an durdu; kalbinin kuvvetle çarptığını tahmin etmek mümkündü. Birkaç saniye ürkek ürkek ve kendini unutarak gözlerini ayırmadan Nastasya Filippovna'ya baktı. Birden, aklını kaybetmiş gibi ve sallanarak masaya yaklaştı, ilerlerken Ptitsin'in sandalyesine çarptı ve kocaman çamurlu çizmeleriyle güzel Alman kadının muhteşem mavi elbisesinin dantela işlemesine bastı. Özür dilemedi, farkına da varmadı. Masaya yaklaşınca, salona girerken iki elinde taşıdığı tuhaf bir şeyi oraya bıraktı. Bu, üç karış yükseklikte ve dört karış uzunluğunda "Borsa Haberlerine" sıkı sıkıya sarılmış ve her tarafından şeker kellelerini bağladıkları iplerle ve sağlamca iki kere çaprazlamasına bağlanmış büyük bir paketti. Sonra, söz söylemeden ellerini indirip verilecek hükmü bekleyen bir mahkûm gibi durdu. Üzerinde, kocaman böcek biçimi pırlanta bir iğne bulunan kırmızı ile karışık açık yeşil boyun atkısı ve kirli sağ elinin parmağındaki tek taş pırlanta yüzük hariç, üstünde sabahki elbisesi vardı. Lebedev masadan üç adım uzakta durdu, ötekiler, daha önce söylediğimiz gibi, birer ikişer salona doluyorlardı. Nastasya Filippovna'nın hizmetçileri, Katya ve Paşa da kaldırılmış perdelerin arkasından derin bir şaşkınlık ve korku içinde bakmaya gelmişlerdi.

Nastasya Filippovna, dikkat ve merakla Rogojin'i süzdükten sonra gözleriyle "o şeyi" göstererek:
- Bu, ne oluyor, diye sordu.
Öteki hemen hemen fısıltı ile:
- Yüz bin, diye cevap verdi.
- Ya, demek sözünü tuttu, ne buyrulur: Buyurun oturun, işte buraya, bu sandalyeye. Sonra size bir şeyler söylerim. Sizinle gelenler kim? Hepsi sabahkiler mi? Varsın girsinler ve otursunlar; işte oraya kanepeye oturabilirler, işte orada da iki koltuk var… Ne o, istemiyorlar mı yoksa?
Gerçekten de bazıları büsbütün sıkılmışlardı, çekip başka odada beklemeye koyuldular ama bazıları salonda kaldılar ve çağrıya uyarak oraya buraya ama masadan uzak, oturdular. Bazıları hâlâ biraz geride kalmak, bazıları gittikçe ve tabii sayılmayacak bir şekilde cesaretlenerek köşe bucağa dağıldılar. Rogojin de gösterilen sandalyeye oturdu ama çabucak kalktı, artık bir daha oturmadı. Yavaş yavaş konukları seçmeye ve gözden geçirmeye başladı. Ganya'yı görünce, zehirli bir gülümseme ile: "Bak sen!" diye mırıldandı. General ile Afanasiy Ivanoviç'e çekinmeden, hatta fazla bir merak göstermeden baktı. Ama Nastasya Filippovna'nın yanında prensi görünce, bu karşılaşmanın anlamını anlamıyormuş gibi, büyük bir şaşkınlık içinde uzun zaman gözlerini ondan ayıramadı. Zaman zaman gerçek bir sayıklamaya daldığı sanılırdı. Bu günün bütün sarsıntıları bir yana, bütün geceyi trende geçirmiş ve hemen hemen iki gün iki gece uyumamıştı.
Nastasya Filippovna, ateşli bir sabırsızlıkla ve meydan okuyarak hepsine:
- Baylar, bu yüz bin, dedi. İşte bu kirli pakette… Demin tıpkı bir deli gibi, akşamleyin bana yüz bin getireceğini söylemişti, ben de hep onu bekledim. Bununla beni satın almak istedi. On sekiz binden kapı açtı, sonra birden kırk bine atladı, sonra ise işte yüz bin. Ne yapıp yaptı sözünü tuttu! Aman ne kadar sapsarı!.. Bu iş demin Ganeçka'nın evinde oldu. Annesini ziyarete gitmiştim, yani gelecekteki aileme, orada ise onun kız kardeşi yüzüme karşı "Bu utanmazı buradan atacak kimse yok mu!" diye bağırdı, Ganeçka'nın da yüzüne tükürdü. Karakter sahibi bir kız doğrusu!
General sitemle:
- Nastasya Filippovna, dedi.
General meseleyi kendi açısından anlıyordu.
- Ne oldu general? Uygun kaçmıyor mu yoksa? Gösterişe ne gerek var? Fransız tiyatrosunda, locamda yanına yaklaşılmaz bir fazilet örneği gibi oturup beş yıldır peşimde koşanlardan 'bir yabani gibi kaçarak gururlu, saf

bir bakire gibi bir tavır takınıp durdumsa, bunu aptallığımdan yaptım! İşte beş yıllık suçsuzluktan sonra sizin önünüzde masaya yüz bini koydu ya, herhâlde aşağıda üç atlı kızakları da hazırlamış ve beni bekliyordur. Bana yüz bin ruble kıymet biçti! Ganeçka, bakıyorum sen bana hâlâ kızıyorsun. Beni ailenin arasına sokmak istemene imkân var mı? Beni, Rogojin'e yaraşan beni! Prens demin ne söylemişti?

Prens titreyen bir sesle:

- Ben onu demedim, Rogojin'inkisiniz demedim, siz Rogojin'inki değilsiniz.

Darya Alekseyevna, birden dayanamadı:

- Nastasya Filippovna, yeter yavrum, yeter canım, dedi. Bunlar seni sıktılarsa, onlara ne bakacaksın? Hem bu biçim heriflerle beraber mi? Yüz bin de olsa ne çıkar! Doğru, yüz bin az para değil! Ama sen, yüz bini al, onu da kov, işte onlara yapılacak davranış. Ah, ben senin yerinde olsaydım, hepsini… Ama gerçekten de ne var sanki?

Darya Alekseyevna bu işe müthiş bozulmuştu. Bu, iyi kalpli ve pek duygulu kadındı.

Nastasya Filippovna ona gülümseyerek:

- Kızma Darya Alekseyevna, dedi. Ona kızmadan söylemiştim. Ona sitem mi ettim? Düpedüz anlamıyorum, nasıl oldu da namuslu bir aile arasına katılmaya niyet ettim? Onun annesini gördüm, elini öptüm. Demin senin evinde alay ettim, öyle ki senin ne hâle geleceğini kendi gözlerimle görmek istedim. Eh, şaşırttın beni, yemin ederim ki. Senden çok şeyler beklerdim ama bunu beklemezdim! İşte onun, düğünümüzün arifesinde bana böyle inciler hediye ettiğini, benim de bunu kabul ettiğimi bile bile beni karılığa alacaktın ha? Ya Rogojin? Biliyorsun ki senin evinde, annenin, kız kardeşinin önünde beni satın almak için pazarlığa girişti, sen ise ondan sonra yine de evlenme teklif etmeye geldin, üstelik az daha kız kardeşini bile getirecektin! Rogojin'in senin uğruna üç ruble için sürünerek Vasilyevski'ye gideceğini söylediği doğru mu yoksa?

Rogojin, yavaş sesle ama tamamıyla emin:

- Evet doğru, aynen öyle, dedi.

- Açlıktan ölseydin neyse, oysa söylediklerine göre iyi bir aylık da alıyormuşsun! Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, üstelik nefret ettiğin karını eve sokacaktın -çünkü inkâra gerek yok, benden nefret ediyorsun, bunu biliyorum!.. Hayır, şimdi senin gibisinin para için adam öldürebileceğine inandım! Şimdi hepsini öyle bir para hırsı sarmış ki, hepsi çılgına

dönmüşler. Kendisi çocuk ama gözü tefecilikte! Daha da olmazsa usturaya bir ipek sarar, sağlamlaştırır, geçende okuduğum gibi, arkadan sokulup usulca, tıpkı bir koyun boğazlar gibi dostunu boğazlar. Amma da utanmaz şeymişsin! Ben utanmazın biriyim ama sen benden de betersin. Buketli bayı artık hesaba katmıyorum…

General, gerçek bir keder içinde ellerini çaresizlikle iki yana açarak:

- Bunu siz mi söylüyorsunuz, siz mi Nastasya Filippovna, dedi. Öyle zarif, öyle ince düşünceleri olan bir kadın ve işte… Ne dil, ne sözler!

Nastasya Filippovna:

- Şimdi ben sarhoşum, general, diyerek güldü. Eğlenmek istiyorum! Bugün benim günüm, sayılı, seçilmiş günümdür, onu çoktandır bekliyordum. Darya Alekseyevna, işte şu buket meraklısını, şu Monsieur aux camâlias'yı görüyor musun, oturmuş bize bakarak gülüyor…

Totski:

- Gülmüyorum Nastasya Filippovna, sadece büyük bir dikkatle dinliyorum, diye büyük bir olgunlukla cevap verdi.

- Peki, ne diye ona tam beş yıl işkence ettim ve yanımdan bırakmadım? Buna değer mi? O, yalnız olduğundan başka bir şey değil… Bakarsın üstelik beni kendisine karşı suçlu bulur. Beni eğitti, bir kontes gibi baktı. Ya bana harcadığı para, daha oradayken bana namuslu bir koca, burada da Ganeçka'yı buldu. Ne dersin. Bu beş yıl onunla yaşamadım ama parasını aldım ve kendimi haklı buluyordum! Büsbütün sapıttım! İşte sen iğreniyorsan, yüz binini al ve onu kov diyorsun. Gerçekten de iğrenç bir şey… İsteseydim kocaya da varırdım, hem Ganeçka gibisine değil ama bu da iğrenç bir şey. Hem ne diye bu beş yılımı böyle bir kin içinde kaybettim? İster inan, ister inanma, dört yıl kadar önce, acaba Afanasiy Ivanoviç'e varsam mı diye düşünmüştüm. O zaman bunu kötülük olsun diye düşünmüştüm. O zaman kafamda ne düşünceler yoktu ki; ama dediğimi yaptırırdım yani! İster inan, ister inanma, kendisi istiyordu. Doğru, yalan söylüyordu ama pek ahlaksız, dayanmak elinden gelmiyor. Ama sonra, çok şükür: o böyle bir gareze değer mi, diye düşündüm. O zaman bana öyle iğrenç göründü ki, kendiliğinden isteseydi yine evlenmezdim. Ve tam beş yıl böylece fiyaka yaptım! Hayır, layık olduğum sokağa gitmek benim için daha iyi! Ya kendimi Rogojin'le cümbüşe vermeliyim ya da yarın hemen çamaşırcılığa! Çünkü üstümde bana ait hiçbir şey yok. Gidersem her şeyimi ona bırakacağım; bir şeyim olmayınca beni kim alır, işte Ganya'ya sorun, alır mı? Beni Ferdişçenko bile almaz!

Ferdişçenko onun sözünü keserek:
- Ferdişçenko belki de almaz, Nastasya Filippovna, dedi. Ben hep açık konuşan, dürüst olmayı seven bir adamım ama prens işte alır! Oturmuş ağlayıp duruyorsunuz ama bir kere de prense baksanıza! Çoktandır onu inceliyorum…
Nastasya Filippovna merakla prense döndü:
- Gerçek mi, diye sordu. Prens:
- Gerçek, diye fısıldadı.
- Böylece bir şeyim olmadan alır mısınız?
- Alırım, Nastasya Filippovna… General:
- İşte bu da yeni bir tarihi hikâye olacak, diye homurdandı. Bunu beklemeliydi.
Prens, kendisini süzen Nastasya Filippovna'nın yüzüne hüzünle, sert ve sabit gözlerle bakıyordu.
Nastasya Filippovna, birden Darya Alekseyevna'ya dönerek:
- İşte bir müşteri daha çıktı, dedi. Hem emin olun, iyi kalplilikle, ben onu biliyorum. Bir koruyucu buldum, ama belki onun için şey… dedikleri doğrudur. Peki, bir prens olduğun hâlde Rogojin'inkini bile alacak kadar âşık olduğuna göre, ne ile geçineceksin?
Prens:
- Ben sizi, Rogojin'inki olarak almıyorum Nastasya Filippovna, namuslu bir kadın olarak alıyorum.
- Namuslu olan kadın, ben miyim?
- Siz.
- Eh, bunlar… Bir roman sayfasından alınmış şeyler! Bunlar, canım prens, eski sayıklamalar. Şimdiyse dünya daha akıllandı, bütün bunlar da saçma! Hem evlenmek senin neyine, üstelik sana bakmak için bir dadı gerekli.
Prens kalktı, titreyen, cesaretsiz bir sesle ama aynı zamanda kendine son derece güvenen bir adam edasıyla:
- Bir şey bilmiyorum, Nastasya Filippovna, bir şey görmedim, bunda haklısınız, ama… Benim değil, sizin bana şeref vereceğinizi kabul ederim. Ben bir hiçim, siz ise acı çektiniz ve böyle bir cehennemden temiz çıktınız, bu ise çok şey demektir. Niçin utanıyor ve Rogojin ile gitmek istiyorsunuz? Bu bir sayıklama… Bay Totski'ye yetmiş bini verdiniz, burada bulunan her şeyi de bırakacağınızı söylüyorsunuz, bunu buradakilerden hiç kimse yapmaz. Ben sizi… Nastasya Filippovna… Seviyorum. Sizin uğrunuza ölürüm, Nastasya Filippovna… Hakkınızda kimsenin bir söz söylemesine

izin vermem, Nastasya Filippovna… Yoksul olursak çalışırım, Nastasya Filippovna…

Son sözler üzerine Ferdişçenko'nun, Lebedev'in alaycı gülüşleri duyuldu. Hatta general bile, büyük bir memnunsuzlukla tuhaf bir ses çıkardı. Ptitsin ve Totski gülümsemekten kendilerini alamayacaklardı ama kendilerini tuttular. Geri kalanlar şaşkınlıktan ağızlarını açtılar.

- Ama biz belki yoksul değil, çok zengin olacağız, Nastasya Filippovna, diye prens aynı cesaretsiz sesle devam ediyordu. Gerçi, kesin olarak bilmiyorum, hem ne yazık ki şimdiye kadar bütün gün bir şey öğrenemedim ama İsviçre'deyken Moskova'dan Bay Salazkin'den bir mektup aldım, o, galiba benim büyük bir mirasa konduğumu yazıyor, işte mektup.

Prens, gerçekten de cebinden bir mektup çıkardı.

General:

- Yoksa sayıklıyor mu, diye homurdandı. Tam deyimiyle tımarhane burası…

Ptitsin:

- Prens, galiba mektubun Salazkin'den geldiğini söylemiştiniz, öyle mi, diye sordu. Bu, çevresinde pek tanınmış bir adamdır; pek tanınmış iş takipçisidir, gerçekten de size haber yolladı ise buna tamamıyla inanabilirsiniz… İyi ki ben onun el yazısını tanıyorum; çünkü geçenlerde bir işim düşmüştü… Bakmama izin verseydiniz, belki size bir şey söyleyebilirdim.

Prens, titreyen eliyle sessizce mektubu ona uzattı.

General, tıpkı aklını oynatmış gibi herkesi gözden geçirerek:

- Ne oluyor yahu, ne oluyor, diye atıldı. Yoksa bir miras mı?

Herkes gözünü mektubu okuyan Ptitsin'e çevirmişti. Herkesin merakı yeniden kamçılanmıştı. Ferdişçenko yerinde oturamıyordu.

Rogojin, akıl erdiremeyerek ve büyük bir telaş içinde bakışlarını kâh prense, kâh Ptitsin'e çevirip duruyordu. Darya Alekseyevna bekleyiş içinde, iğneler üzerindeymiş gibi oturuyordu. Hatta Lebedev 'bile dayanamadı, oturduğu köşeden çıktı ve tıpkı ense köküne bir şaplak yemekten korkan bir insan hâliyle, Ptitsin'in omuzu üzerinden mektuba göz atmaya başladı.

XVI

Ptitsin mektubu katlayıp prense uzatırken:

- Sağlam iş, dedi. Hiçbir zorluğa uğramadan teyzenizin itiraz kabul etmeyen vasiyetnamesi ile ‘büyük bir para alacaksınız.

General, sanki ateş etmiş gibi, gürleyerek:

- İmkânsız, diye bağırdı. Yine hepsinin ağzı açık kaldı.

Ptitsin, doğrudan Ivan Feodoroviç’e seslenerek: Beş ay önce, prensin hiçbir zaman yüzünü bile görmediği, annesinin ablası, iflas ederek yoksulluk içinde ölen, üçüncü sınıf Moskova tüccarlarından Papuşkin’in kızıdır. Ama yine geçenlerde ölen büyük oğul, bu Papuşkin’in öz kardeşi, tanınmış zengin tüccarlardandı. Bir yıl önce, hemen hemen aynı ayda, iki oğlu birden öldü. Bu acıya dayanamayan ihtiyar da çok geçmeden hastalandı ve öldü. Duldu, Papuşkin’in öz yeğeni başkasının evinde sığınan çok yoksul bir kadın olan prensin teyzesinden başka hiçbir mirasçısı yoktu. Kendisine miras düştüğü zaman, sirozdan ölmek üzereydi ama hemen prensi aramaya koyuldu, bu işi Salazkin’e bıraktı Ve vasiyetnamesini hazırlayabildi. Anlaşılan ne prens ne de prensin yanında yaşadığı doktor, resmi bildiri gelmesini beklemeye yahut bir soruşturma yapmaya gerek görmemişler, prens de cebinde Salazkin’in mektubu ile yola çıkmaya karar vermiş…

Ptitsin, prense dönerek:

- Size yalnız şunu söyleyebilirim, diye sözünü bitirdi. Bütün bu işler herhâlde hiçbir iddia kabul etmez ve hukuki bakımdan doğrudur. Salazkin’in işinizin iddia götürmez ve yasal olduğunu yazması parayı cebinizde bilmenize bir delildir! Belki bir buçuk milyon, belki de daha çok bir miras alacaksınız. Papuşkin, çok zengin bir tüccardı.

Ferdişçenko:

- Vay gidi soyunun sonuncusu prens Mişkin, diye bağırdı.

Lebedev sarhoş sesiyle:

- Yaşasın, diye hırıldadı. General, şaşkınlıktan afallayarak:

- Bense, demin zavallıcığa yirmi beş ruble borç vermiştim, ha ha haa! Gel de şaşma, dedi. Eh, tebrik ederim, tebrik ederim!

Bunun üzerine, yerinden kalkarak prense yaklaşıp kucakladı. Onun arkasından başkaları da yerlerinden kalkmaya, prense yaklaşmaya başladılar. Hatta perde arkasına sinenler bile salona geliyorlardı. Karışık konuşmalar, bağırtılar, hatta şampanya isteyen sesler duyuluyordu. Her şey

birbirine karıştı, kaynaştı. Bir an hemen hemen Nastasya Filippovna’yı ve ne de olsa bu akşamın onun doğum günü olduğunu bile unutacaklardı. Ama yavaş yavaş hepsi bir anda prensin daha biraz önce ona evlenme teklif ettiğini hatırladılar. Demek ki mesele öncekine göre üç kat daha delice bir şekil alıyordu. Adamakıllı şaşıran Totski, omuzlarını kaldırıyordu. Yalnız o oturuyordu, ötekiler karışık bir hâlde masanın etrafında toplanmışlardı. Daha sonra hepsi Nastasya Filippovna’nın o anda aklını oynattığına inanıyorlardı. O, oturmaya devam ediyordu. Bir zaman herkesi tuhaf, şaşkın bakışlarla süzdü, sanki ne olduğunu anlamıyor, hatırlamaya çalışıyordu. Sonra birden prense döndü, kaşlarını çatarak dikkatle onu incelemeye başladı. Ama bu, kısa bir an sürdü. Belki bütün bunları bir şaka, alay sanmıştı. Ama prensin görünüşü onu bunun aksine inandırdı. Düşünceye daldı, sonra sanki kendisi de niye olduğunu anlamayarak yine güldü…

İçinden alayla:

- Demek ki, gerçekten de bir prensesim, diye mırıldandı. Rastgele Darya Alekseyevna’ya bakınca güldü. Beklenmedik bir sonuç…Ben… Böyle olacağını… Ummuyordum… Niye öyle duruyorsunuz baylar. Lütfen oturun, prensle beni tebrik edin! Birisi, galiba, şampanya istemişti, Ferdişçenko gidin, emredin. Birden kapıda hizmetçilerini gördü. Katya, Paşa… Gelin buraya, ben evleniyorum, duydunuz mu? Prensle, onun bir buçuk milyonu var, o Prens Mişkin ve beni alıyor!

Olayların etkisi ile derinden sarsılan Darya Alekseyevna:

- Kutlu olsun azizem, zamanıdır! Kaçırmaya gelmez!’ diye bağırdı.

Nastasya Filippovna devamla:

- Yanıma otursanıza prens, dedi. İşte böyle, hah işte şarap da getiriyorlar. Tebrik etsenize, baylar!

Birçok ses:

- Yaşasın, diye bağırdı.

Birçokları şaraba uzandı, bu arada bütün Rogojin’inkiler vardı. Gerçi bağırıyorlardı, daha da bağırmaya hazırdılar ama birçokları, olayların ve yerin bütün tuhaflığına rağmen dekorun değişmekte olduğunu hissediyorlardı. Bazıları şaşkınlık içindeydi ve şüphe ile bekliyorlardı.

Birçokları da, bunun olağan şeylerden olduğunu, prenslerin kimlerle evlenmediklerini, çengilerden çingene kızlarını bile aldıklarını fısıltı ile birbirlerine söylüyorlardı. Rogojin ayakta durmuş, yüzü sabit, şaşkın bir gülümseme ile çarpılmıştı.

Yan taraftan yaklaşan general dehşet içinde:

- Prens, dostum kendine gel, diye fısıldayarak prensi kolundan çekmeye başladı.

Nastasya Filippovna gördü ve kahkahalarla güldü.

- Hayır, general! Şimdi artık ben de bir prensesim, duydunuz ya. Prens beni korur! Afanasiy Ivanoviç, beni tebrik etsenize. Şimdi sizin karınızla her yerde yan yana oturabilirim; ne dersiniz, insanın böyle bir kocası olması kârlı mı? Bir buçuk milyon, üstelik de prens, üstelik de fazladan budala imiş diyorlar. Bundan iyisi can sağlığı, değil mi? Ancak, şimdi gerçek hayat başlayacak! Geç kaldın, Rogojin! Paketini geri al, ben prense varıyorum, hem senden de zenginim ben!

Ama Rogojin işi anladı. Yüzünde sonsuz bir acı belirdi. Ellerini iki yana açtı, göğsünden bir feryat koptu.

- Vazgeç, diye bağırdı.

Etraftan gülüştüler.

Darya Alekseyevna, zafer kazanmış bir komutan tavrıyla:

- Senin için mi vazgeçecek, dedi. Hıh, paraları masaya döktü, Rus köylüsü! Prens evlenmek istiyor ama sen rezillik için geldin!

- Ben de evleneceğim. Şimdi, şu dakikada! Her şeyimi veririm…

- Hıh, meyhaneden çıkmış sarhoş, seni kapı dışarı atmalıydı, diye öfke ile Darya Alekseyevna tekrarladı.

Daha çok gülüştüler. Nastasya Filippovna prense:

- Duyuyorsun ya prens, dedi, bak Rus köylüsü senin nişanlın için nasıl pazarlık ediyor.

Prens:

- O sarhoş. O sizi çok seviyor.

- Ya sonra, nişanlın neredeyse Rogojin’le gidecekti, diye utanç duymaz mısın?

- Sizin nöbetiniz vardı, şimdi de var.

- İlerde, karın Totski’nin kapatmasıydı derlerse, utanmaz mısın?

- Hayır, utanmam… Siz kendi isteğinizle Totski’nin yanında kalmadınız.

- Hiçbir zaman başıma kakmayacak mısın?

- Hayır.

- Ama dikkat et ha, bütün ömrün için garanti verme!

Prens, yavaş sesle ve sanki ona karşı acıma duyuyormuş gibi:

- Nastasya Filippovna, dedi, size demin bu evliliği ve kararınızı bir şeref olarak kabul edeceğimi, benim size değil, sizin bana şeref vermiş olacağınızı söylemiştim. Siz bu sözlere gülümsediniz, etraftan da

güldüklerini duydum. Belki düşüncemi pek gülünç bir şekilde ifade ettim, belki kendim de gülünçtüm ama öyle sanıyorum ki şerefin ne demek olduğunu… Bilenlerdenim, söylediklerim de bir gerçektir. Şimdi kendi kendinizi sonsuza kadar mahvetmek istemiştiniz, çünkü bu hareketinizi hiçbir zaman kendi kendinize affetmezdiniz. Oysa sizin hiçbir suçunuz yok. Hayatınızın büsbütün mahvolmuş olmasına imkân yoktur. Rogojin'in size gelmiş, Gavrila Ardalionoviç'in sizi aldatmak istemiş olmasından ne çıkar? Niçin durmadan bunun sözünü ediyorsunuz? Sizin yaptığınızı pek az kimse yapabilir, bunu ben size tekrar ediyorum, Rogojin ile gitmeye hastalık nöbeti sırasında karar verdiniz. Siz şimdi de sayıklıyorsunuz, yatağa girseydiniz çok daha iyi ederdiniz. Hemen yarın çamaşırcılığa giderdiniz ama Rogojin'in yanında kalmazdınız. Siz gururlusunuz, Nastasya Filippovna ama belki o kadar bahtsızsınız ki kendinizi gerçekten de suçlu 'buluyorsunuz? Size uzun zaman bakmak gerek, Nastasya Filippovna. Ben size bakacağım. Demin portrenizi gördüğüm zaman, tanıdığım bir yüzü görmüş gibi oldum. Sanki beni daha önce çağırdığınızı sandım… Ben… Ben sizi bütün ömrümce sayacağım, Nastasya Filippovna, diye prens birden aklı başına gelmiş gibi sözünü kesti, kızardı. Bu sözleri kimlerin önünde söylediğini şimdi anlamış gibi bir hâli vardı.

Ptitsin, utancından bakışlarını yere dikti ve yere bakmaya başladı. Totski içinden: "Budala ama müdahale ile daha iyi yanaşılacağını anlıyor, ne adam!" diye düşündü. Prens, köşeden Ganya'nın parlayan bakışlarını fark etti, sanki bu bakışlarıyla onu yakıp kül etmek istiyordu!

Duygulanan Darya Alekseyevna bağırdı:

- İşte iyi kalpli adam diye buna derler! General, yavaş sesle:

- Okumuş ama mahvolmuş adam, diye fısıldadı.

Totski, şapkasını aldı, usulca kaçmak niyetiyle kalkmaya hazırlanıyordu. O ve general, beraber çıkmak için bakışmışlardı.

Nastasya Filippovna:

- Teşekkür ederim prens, şimdiye kadar kimse benimle bu tarzda konuşmamıştı, dedi. Şimdiye kadar herkes beni satın almaya kalkıştı, kendini bilen insanlardan hiç kimse bana evlenme teklif etmedi. Duydunuz mu, Afanasiy Ivanoviç? Prensin söylediklerine ne denir? Yakışık almayacak bir şey değil mi… Rogojin! Sen hele sabret, gitme. Hem, sen pek gideceğe benzemiyorsun ya. Belki seninle giderim ben. Nereye götürmek istemiştin?

Lebedev, bulunduğu köşeden:

- Yekateringof’a, diye tekmil verdi, Rogojin ise sadece titredi, sanki kulaklarına inanamıyormuş gibi, gözlerini alabildiğine açmış bakıyordu. Sanki kafasına korkunç bir darbe yemiş gibi sersemlemişti.

Korkuya kapılan Darya Alekseyevna atıldı:

- Ne oluyorsun, azizem? Tıpkı buhran geçiriyormuş gibisin: yoksa aklını mı oynattın?

Nastasya Filippovna kahkaha atarak kanepeden ayağa fırladı:

- Yoksa gerçekten de böyle bir sübyanı mahvedebileceğimi mi sandın? Bu, Afanasiy Ivanoviç’e göre bir şey… Sübyanları o sever! Gidelim, Rogojin! Desteni hazırla! Evlenmek istemenin zararı yok ama paraları yine de ver. Belki henüz sana varmam. Evlenmek isteyince, deste sen de mi kalacak sandın? Hiç sanma! Ben kendim de utanmazın birisiyim! Ben Totski’nin kapatmasıyım… Prens! Şimdi sana Nastasya Filippovna değil, Aglaya Yepançin’a gerekli. Ya Ferdişçenko’nun parmakla göstermeye kalkması! Sen korkmuyorsun ama ben seni mahvetmekten, sonra da başıma kakmandan korkarım! Sana şeref verdiğimi söylemene gelince, Totski bunu daha iyi bilir. Aglaya Yepançin’i sen kaçırdın, Ganeçka. Bunu biliyor muydun? Onunla pazarlığa girişmeseydin, muhakkak sana varırdı! İşte hepiniz böylesiniz. Namussuz yahut namuslu kadınlarla iş görmek, sizin için hepsi bir! Yoksa hesabı şaşırırsınız… Generale bakındı… Gözlerini, ağzını açmıştı…

General omuz silkerek:

- Bu karışıklık, karışıklık, diye tekrarlıyordu.

O da kanepeden kalkmıştı. Hepsi yine ayaktaydı. Nastasya Filippovna, kendini kaybetmiş gibiydi.

Prens, ellerini ovuşturarak:

- İmkânsız bu, diyerek inledi.

- Öyle değil mi sandın? Varsın utanmaz olayım ama yine de gururluyum ben! Demin bana mükemmel bir insan demiştin. Sırf övünmek için milyonu ve prensliği ayaklar altına alıp batakhaneye giden mükemmel insana diyecek yok, doğrusu! Peki, bunlardan sonra ben nasıl senin karın olabilirim? Afanasiy Ivanoviç, gerçekten de milyonu pencereden attım, ha! Sizin yetmiş beş bininizle Ganya’ya varmayı bir mutluluk sayacağımı nasıl düşünebildiniz? Yetmiş beş bini kendine alıkoy Afanasiy Ivanoviç -yüz bine bile çıkamadı, Rogojin onu alt etti… Ganeçka’ya gelince onu kendim avutacağım, aklıma bir düşünce geldi. Şimdiyse, eğlenmek istiyorum,

çünkü ben sokak kadınıyım! On yıl hapishanede oturdum, şimdi talih bana güldü! Ne o, Rogojin? Hazırlan, gidelim!

Sevincinden hemen hemen aklını oynatan Rogojin:

- Gidelim, diye bağırdı. Hey, sizler… etrafımdakiler… Şarap! Hayda!

- Şarap al yanına, içeceğim ben. Çalgıcı olacak mı?

Rogojin, Darya Alekseyevna’nın Nastasya Filippovna’ya yaklaştığını görerek öfke ile:

- Olacak, olacak! Yaklaşma, diye avaz avaz bağırdı. Benimdir! Hepsi benim! Kraliçe! Son!

Sevincinden boğuluyordu. Nastasya Filippovna’nın etrafında dönüyor, herkese: “yaklaşma!” diye bağırıyordu. Bütün yardımcıları misafir odasına dolmuştu. Bazıları içiyor, bazıları bağırıp kahkahalarla gülüyorlardı. Hepsi coşmuş, hepsi serbest bir hâldeydi. Ferdişçenko, onlara ayak uydurmaya çalışıyordu.

General ve Totski, çabucak kaçmak için bir harekette bulundular. Ganya da elinde şapkasıyla duruyordu ama sessizdi. Önünde oynanmaya başlayan sahneden gözünü ayıramıyordu.

Rogojin:

- Yaklaşma, diye bağırıyordu.

Nastasya Filippovna, ona bakarak kahkahalarla:

- Ne bağırıyorsun, diyordu. Henüz ben bu evin sahibesiyim. İstersem seni sille tokat dışarı atarım. Henüz senden para almadım, işte paralar orada duruyor. Ver bakalım, bütün desteyi buraya! İşte bu destede mi yüz bin? Of, ne pis şey! Ne oluyorsun, Darya Alekseyevna? Onu mahvetmem mi gerekiyordu? -Prensi gösterdi…- Evlenmek onun nesine, ona üstelik dadı gerekli. İşte general ona dadılık eder. Bak, etrafında nasıl dönüyor! Bak prens, senin nişanlın paraları aldı, çünkü o ahlaksızdır, oysa sen onu almak istedin! Neye ağlıyorsun, canım? Acı mı geliyor? Bana göre gülmelisin (diye devam eden Nastasya Filippovna’nın yanaklarında iki damla yaş parladı). Zamanla inan, hepsi geçer! Sonradan dövünmektense iyisi mi şimdi aklımızı başımıza toplayalım… Ne oluyorsunuz canım, ne diye hepiniz ağlıyorsunuz? İşte Katya da ağlıyor. Ne oluyorsun Katya, güzelim? Paşa ile sana çok şey bırakacağım, emir bile verdim, şimdi hoşça kalın. Sen namuslu kızı, ben ahlâksıza hizmet etmek zorunda bıraktım.. Böylesi daha iyi prens, vallahi daha iyi, sonra benden nefret ederdin, mutluluk yüzü göremezdik! Yemin etme, inanmıyorum! Hem ne kadar saçma olurdu!.. Hayır, iyisi mi dostça vedalaşalım, çünkü ben de hayalciyim, nasıl olsa bu

işte hayır olmayacaktı! Sanki ben seni hayal etmemiş miydim? Bunda haklısın, çok önceden, henüz onun köyünde yapayalnız oturduğum zaman hayal kurardım; zaman zaman düşünür, düşünür, hayal kurar durursun ve hep senin gibi iyi kalpli, namuslu ve tıpkı böyle aptalımsı birisini hayalinde canlandırıp, birden gelip: 'Nastasya Filippovna siz suçlu değilsiniz, ben size hayranım" demesini beklersin, öyle hayale dalarsın ki nerdeyse aklını oynatırsın… Gele gele işte o gelir, yılda iki ay misafir olur, aşağılar, incitir, ateşlendirir, baştan çıkarır, gider, bin defa kendimi su bendine atmak istedim ama alçaktım, cesaretim yetmedi, eh, şimdiyse… Rogojin, hazır mısın?

- Hazırım! Yaklaşmayın! Birkaç ses:

- Her şey hazır, diye cevap verdi.

- Üç atlı, çıngıraklı kızaklar bekliyor! Nastasya Filippovna, eline desteyi aldı.

- Ganya, aklıma bir düşünce geldi: seni ödüllendirmek istiyorum, ne diye her şeyi kaybedeceksin? Rogojin, üç ruble için Vasilyevski'ye kadar sürüne sürüne gider mi o?

- Gider!

- Eh, öyleyse dinle Ganya, son defa senin ruhuna bakmak istiyorum. Sen bana tam üç ay işkence ettin; şimdi sıra bende. Bu paketi görüyor musun, içinde yüz bin var. İşte onu şömineye, ateşe atacağım, işte herkesin önünde, herkes şahit olsun! Ateş onu her yandan sarınca, şömineye gir ama eldivensiz, çıplak ellerle, yenlerini de kıvır ve paketi ateşten çıkar! Çıkarırsan senindir, yüz binin hepsi senindir! Birazcık parmakların yanar ama yüz bin, düşün, düşün bir kere! Bakalım, dayanabilecek misin? Bense senin ruhunu seyrederim, bakalım paralarımın peşinden ateşe nasıl gireceksin! Paket senin olacaktır, hepsi şahit olsun! Ateşe girmezsen, öylece yanar; başka kimseye bırakmam. Çekilin! Hepiniz çekilin! Paralar benim! Onları bir gece için Rogojin'den aldım. Paralar benim mi, Rogojin?

- Senin ruhum! Senin kraliçem!

- Eh, öyleyse hepiniz çekilin, istediğimi yaparım! Engel olmayın! Ferdişçenko, ateşi düzeltin! Çünkü ben bir kraliçeyim artık.

Şaşkına dönen Ferdişçenko:

- Elim kalkmıyor Nastasya Filippovna, diye cevap veriyordu.

Nastasya Filippovna:

- Hey gidi, diye bağırdı. Şömine maşasını kaptı, tutuşan kütüğü çekti ve ateş alev alır almaz paketi onun üstüne fırlattı.

Her taraftan bağrıştılar; hatta çoğu haç çıkardı.
Her taraftan:
- Delirdi! Delirdi, diye bağrışıyorlardı.
General, Ptitsin'e:
- Onu bağlasak mı, diye fısıldadı. Yahut göndersek mi… Besbelli aklını oynattı, öyle değil mi, aklını oynattı?
Yüzü bir mendil gibi ağaran ve alev alan paketten gözlerini ayırmaya kuvveti yetmeyen Ptitsin, tir tir titreyerek:
- Hayır, bu belki de delilik değildir, diye fısıldadı.
General, Totski'ye:
- Deli, değil mi? Tamamıyla deli, diyor, kendisi de biraz sararan Totski:
- Onun garip huylu bir kadın olduğunu size söylemiştim, diye mırıldanıyordu.
- Ama şaka değil, yüz bin bu!.. Etraftan:
- Aman Tanrım! Aman Tanrım, diye bağırıyorlardı. Hepsi şöminenin etrafında toplanmışlar, hepsi bir şey görebilmek için uzanıyor, her kafadan bir ses çıkıyordu… Bazıları başkalarının başları üzerinden bakabilmek için hatta sandalyelerin üstüne çıkmışlardı. Darya Alekseyevna başka odaya fırlamış, korku içinde Katya ve Paşa ile bir şeyler fısıldaşıyordu. Güzel Alman kadın kaçmıştı.
Lebedev, Nastasya Filippovna'nın önünde emekleyip, ellerini şömineye doğru uzatarak:
- Anacığım! Kraliçem! Kudretlim, diye bağırıyordu. Yüz bin, yüz bin! Gözlerimle gördüm, benim önümde sardılar! Anacığım! Rahim anacığım! Emret şömineye gideyim, olduğum gibi girerim, ak saçlı başımı olduğu gibi ateşe atarım!.. Ayaksız hasta karım, öksüz on üç çocuğum, babamı geçen hafta gördüm, aç oturuyor, Nastasya Filippovna!
Bunları haykırdıktan sonra şömineye doğru sürünecek oldu.
Nastasya Filippovna, onu iterek:
- Çekil, diye bağırdı. Hepiniz açılın! Ganya, ne duruyorsun? Utanma, gir! Talih senin!
Ama Ganya, bugün ve bu akşam çok işkence çekmişti, bu son beklenmedik işkenceye de hazır değildi. Kalabalık onların karşısında ikiye ayrıldı. Ganya, Nastasya Filippovna'dan üç adım ötede karşı karşıya kaldı. Nastasya Filippovna, şöminenin tam yanında durmuş, onun yüzünden ateşli, dik bakışlarını ayırmadan bekliyordu. Ganya, arkasında frak, eldivenli elinde tuttuğu şapkasıyla, onun önünde ellerini göğsünde kavuşturmuş,

sessiz sessiz duruyor, ateşe bakıyordu. Mendil gibi ağaran yüzünde deli bir gülümseme dolaşıyordu. Doğru, ateşten, tutuşmaya başlayan paketten gözlerini alamıyordu. Ama ruhuna yeni bir şey doğmuş gibiydi. Sanki işkenceye dayanmaya yemin etmişti; yerinden kımıldamıyordu. Birkaç dakika sonra onun paketi almaya gitmeyeceğini, gitmek istemediğini herkes anladı.

Nastasya Filippovna ona:

- Hey, yanacaklar, herkes yine de seni ayıplayacak, diye bağırıyordu. Sonra kendini asarsın ha, ciddi söylüyorum.

Önce, iki kavruk odun arasında alevlenen ateş, üzerine paket düşüp ezince sönecek oldu. Ama küçük, mavi bir alev henüz alttaki marsığın bir köşesinde tutunuyordu. En sonunda, ateşin ince uzun dili paketi de yaladı, tutundu ve paket kâğıdının üstünden köşelere doğru koşuştu ve birden bütün paket şöminenin içinde tutuştu, parlak bir alev yukarı doğru yükseldi.

Herkes bağırdı.

Lebedev yine ileri atılmaya çalışarak, halâ “Anacığım!” diye bağırıyordu. Ama Rogojin onu geri çekti ve bir kenara itti.

Rogojin kendisi de sabit bir bakış hâline gelmişti. Nastasya Filippovna’dan gözlerini ayıramıyor, ona dayanamıyordu, mest olmuştu.

Etrafındakilere rast gele:

- İşte bu kraliçe, diye her an tekrarlıyordu. İşte bu bize göre, diye coşarak bağırıyordu. İçinizden, hanginiz böyle bir beceri gösterebilir haydutlar, ha?

Prens, sessizce ve üzüntülü gözlerle etrafını seyrediyordu.

Ferdişçenko:

- Yalnız bir tek binlik için dişlerimle çıkarmaya hazırım, diye teklif etti.

Yumruklu bay, herkesin arkasından tam bir ümitsizliğe kapılarak dişlerini gıcırdattı:

- Dişlerimle ben de o işi yapabilirim. Hay Tanrı kahretsin! Yanıyor, hepsi yanıyor, diye alev çıktığını görerek bağırdı.

Hepsi aynı anda şömineye doğru hamle ederek bir ağızdan bağırdılar:

- Yanıyor, yanıyor!

- Ganya, nazlanma, son defa söylüyorum!

Ferdişçenko, tam bir kudurganlık içinde Ganya’ya atılıp ceketinin yeninden çekerek:

- Şömineye gir, diye avazı çıktığı kadar bağırdı. Gir diyorum fiyakacı! Yanacak! Hay, Tanrım, kahretsin!

Ganya, Ferdişçenko'yu kuvvetle itti, döndü ve kapıya doğru gitti. Ama daha iki adım atmadan, sallandı ve yere yığıldı.

Etraftan:

- Bayıldı, diye bağırıştılar. Lebedev:

- Anacığım, yanacaklar, diye feryat ediyordu.

Her taraftan:

- Boş yere yanacaklar, diye bağrışıyorlardı.

Nastasya Filippovna:

- Katya, Paşa, ona su, ispirto verin, diye bağırarak şömine maşasını kaptığı gibi, paketi dışarı çekti.

Paketi saran kâğıt kavrulmuş ve tütüyordu ama iç kısmının zarar görmediği görülüyordu. Paket, üç kat gazete kâğıdına sarılmıştı, paralar zarar görmemişti. Herkes derin bir nefes aldı.

Lebedev duygulanarak:

- Olsa olsa, yalnız bir binlik kavrulmuştur, geri kalanı sapasağlam, diye mırıldandı.

Nastasya Filippovna, paketi Ganya'nın yanı başına koyarak:

- Hepsi onun! Bütün deste onun! Duyuyor musunuz baylar, diye bağırdı. Şömineye girmedi, kendini tuttu! Demek henüz onuru para hırsından kuvvetliymiş. Önemi yok, ayılır! Yoksa boğazlardı herhâlde… İşte kendine geliyor bile. General, Ivan Petroviç, Darya Alekseyevna, Katya, Paşa, Rogojin, duydunuz değil mi? Paket onun, Ganya'nın… Ona hediye ediyorum, ödül olarak… Eh, işte ne için olursa olsun! Ona söyleyin, işte böylece yanında dursun… Rogojin, haydi, yallah! Hoşça kal prens, ilk defa bir insan gördüm! Hoşça kal, Afanasiy Ivanoviç, mersi!

Rogojin'in bütün yardımcıları, Rogojin ile Nastasya Filippovna'nın arkasından gürültü patırtı ile bağrışarak odalardan geçip sokak kapısına yöneldi. Salonda hizmetçi kızlar Nastasya Filippovna'ya kürkünü giydirdiler; aşçı kadın Marfa mutfaktan koşup geldi. Nastasya Filippovna, hepsiyle öpüştü.

Ağlaşan kızlar, onun ellerini öperken:

- Bizi büsbütün mü bırakıp gidiyorsunuz ama hanımefendi? Nereye gideceksiniz? Hem de doğum gününüzde, böyle bir günde, diye soruyorlardı.

- Sokağa gideceğim Katya, duydun değil mi, orası tam benim yerim, daha da olmazsa çamaşırcılığa giderim! Afanasiy Ivanoviç'le bu kadar yeter! Ona benden selam söyleyin, beni de kötülükle anmayın, hep iyiliğimi anın.

Prens, hemen çıngıraklı dört troykaya yerleşmekte olanların arkasından kapı önüne koştu.

General ona, daha merdivende yetişti. Onu kolundan yakalayarak:

- Rica ederim prens, kendine gel, diyordu. Vazgeç! Nasıl bir kadın olduğunu görüyorsun! Bir baba gibi söylüyorum…

Prens ona baktı ama bir şey söylemeden onun elinden kurtuldu ve aşağı koştu.

Daha henüz troykaların hareket ettiği kapı önünde general, prensin ilk rastladığı arabacıyı kiralayıp ona: "Yekateringof'ta, troykaların arkasından!" diye bağırdığını duydu. Ondan sonra generalin boz renkli tek atlı arabası geldi ve generali, yeni ümit ve hayallerle ve almayı unutmadığı deminki incilerle eve doğru götürdü. Hayaller arasında birkaç defa Nastasya Filippovna'nın çekici yüzü de gözleri önüne geldi; general içini çekti:

- Yazık! Çok yazık! Mahvolmuş bir kadın! Deli bir kadın!.. Hıh, şimdi prense gerekli olan Nastasya Filippovna değil… İşin bu şekle dökülmesi bir dereceye kadar iyi bile…

Birkaç adım yayan yürümeye karar veren Nastasya Filippovna'nın öteki misafirleri de buna benzer uğurlama ve nasihat sözleri söylemişlerdi.

Ivan Petroviç Ptitsin:

- Biliyor musunuz Afanasiy Ivanoviç, söylediklerine göre, Taponlarda buna benzer şeyler oluyormuş. Orada hakarete uğrayan, hakaret edene gider ve "sen beni aşağıladın, bunun için ben de senin gözlerinin önünde karnımı deşmeye geldim." dermiş ve bu sözlerden sonra gerçekten de aşağılayanın gözleri önünde karnını deşermiş, anlaşılan böylelikle tamamen rahatladığına inanırmış. Dünyada tuhaf huylu insanlar oluyor, Afanasiy Ivanoviç!

Afanasiy Ivanoviç gülümseyerek:

- Burada da böyle bir şey mi oldu sanıyorsunuz, diye cevap verdi. Hım! Bununla beraber siz pek zekice ve güzel bir kıyaslama yaptınız. Ama kendiniz de gördünüz ya, azizim Ivan Petroviç, ben elimden gelen her şeyi yaptım; mümkün olandan fazlasını yapamazdım ki, öyle değil mi? Ama şunu da kabul etmelisiniz ki bu kadında akıl almaz yetenekler, parlak özellikler vardı. Demin, o karışıklıkta kendime izin verebilseydim, bütün suçlamalarına karşı kendisinin benim için en iyi bir beraatname olduğunu bağırmak istemiştim. Peki kim belleğini ve daha başka şeylerini kaybedecek kadar bu kadının cazibesine kapılmazdı? Baksanıza şu Rus köylüsü Rogojin, ona yüz bin getirdi! Durum bu iken, şimdi orada onların hepsi geçici, romantik, uygunsuz şeylerdir ama ne de olsa renkli, hiç değilse

orijinal, bunu kabul etmelisiniz. Tanrım, böyle bir karakterle, böyle bir güzellikle insan neler yapamazdı! Ama bütün çabalarına, hatta okumuşluğuna rağmen her şey mahvoldu! Yontulmamış elmas. Ben bunu birkaç kez söylemiştim…

Bunun üzerine Afanasiy Ivanoviç, derin derin içini çekti.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Nastasya Filippovna'nın evindeki akşam toplantısında yaşanan tuhaf, dramatik ve ilginç olaylardan iki gün sonra Prens Mişkin, acele Moskova yolunu tuttu. Bunun da sebebi, prensin beklemediği anda ortaya çıkan miras meselesiydi. Bir anlamda Prensin başına talih kuşu konmuştu. Tabi ki prensin Moskova'ya gitmesi için başka sebepler de vardı. Ama miras meselesi başta geliyordu. Prens Moskova'da altı ay kadar kaldı. Prensin hakkında çok şeyler anlatılıyordu. Anlatılanlara biraz kulak kabartanlar şunu göreceklerdir: Bu haberler, tuhaf olduğu kadar birbiri içinde tutarsızdılar da. Petersburg'tan uzak geçen bu altı aylık süre içinde, prensle en çok ilgilenenler Yepaçinlerdi. Prens giderken onlarla vedalaşmaya zaman bulamamıştı. Fakat general kendisine ulaşmış, birkaç defa görüşme imkânı bulabilmişlerdi. Üzerinde ciddi olarak durdukları bir konu vardı. Fakat General Yepançin bu konudan ailesine söz etmemiş, görüşme, aralarında sır olarak kalmıştı. Bu arada generalin karısı Bayan Yepançin prens hakkında yanıldığını anlamıştı. Onun hakkında beslediği kötü ve yanlış düşüncelerin ne kadar yersiz olduğunu zaman Bayan Yepançin'e çok iyi öğretmişti. Bayan Yepançin, "Hayatımın başlıca niteliği insanlar hakkında yanılmak ve gereksiz düşüncelere kapılmak galiba." demeye başlamıştı. Aradan on gün kadar geçtikten sonra da kendisini sinirlendiren kızlarına, sonuç olarak kısaca: 'Yapılan yanlışlar yeter! Bundan sonra yanlış yapılmayacak.' diye ekledi. Bu arada evlerinde uzun zaman tatsız bir hava estiğini de söylemek zorundayız. Yepançinlerin evinde gergin bir hava hüküm sürüyordu. İnsanlar birbiriyle konuşmuyor, dertlerini içine atıyor, hep somurtuyorlardı. General ise evinden iyice kopmuş, işlerine vermişti kendini. Kızlar, babalarının durumuna gülüyorlar ama yüzüne karşı açıkça bir şey söyleyemiyorlardı. Çünkü general otoriter bir adamdı. Kızlar gururlarına son derece düşkün olduklarından babaları ile fazla muhatap olmadan durumu idare edip gidiyorlardı. Biraz da utangaçtılar tabi. Ama kızların kendi aralarındaki ilişki ve diyalog mükemmeldi. Gözleri ile anlaşıyorlar, birbirlerinin kalplerini okuyorlar, küçük bir kelime bile anlaşmalarına yetiyordu. Kelimelere gerek yoktu gözler varken.

Yabancı bir gözlemci şayet orada bulunmuş olsaydı, bütün yukarıda söylenenlere ve eldeki pek az bilgiye dayanarak, prensin, Yepançinlerin evinde, yalnız bir defa ve kısa bir süre görünmüş olmasına rağmen yine de onların üzerinde özel bir etki bırakmayı başardığı sonucuna varırdı. Bu,

belki de prensin bazı garip maceralarıyla açıklanabilecek basit bir merakın izlenimi idi. Ne olursa olsun, bir izlenim kalmıştı. Sökülmesi de mümkün değildi bu izlenimin.

Yavaş yavaş şehirde yayılmaya başlayan dedikodular da bilinmezliğin karanlık perdesiyle örtülmeye yüz tutmuştu. Gerçekten de, birden büyük bir mirasa konarak memlekete uğrayan Paris'in Şato de Flor kankanolarından bir Fransız kadınla evlenen aptal bir prensçiğin (kesin olarak adını kimse söyleyemiyordu) sözü ediliyordu. Ama başkaları, mirası bir generalin aldığını, dışardan gelen tanınmış Kankana Fransız kadını ile çok zengin bir Rus tüccarın evlendiğini ve bu tüccarın, kendi düğününde, sırf övünmek için, sarhoş bir hâlde mum ateşinde son tahvillerden tam yedi yüz bin rublelik bir kısmını yaktığını söylüyorlardı. Fakat bu dedikodu da uzun sürmedi. Çünkü insanın aklına yatmayan, mantığa ters bir dedikoduydu bu. Buna bir örnek vermek gerekirse, olaylara şahit olan ve olayların içindeki Rogojin ve yardımcıları meşhur Nastasya Filippovna'nın da renklendirdiği akıllara durgunluk veren bir içki âleminden sonra hep birlikte Moskova'ya yollanmışlardı. Olayların canlı şahidi bir grup kişiydi. Onlardan bir iki tanesi, eğlence sonrası Bayan Filippovna'nın ortadan kaybolduğunu, büyük bir ihtimalle Moskova'da olduğunu iddia etmişlerdi. Hatta Rogojin'in de Moskova'ya gitmesi bunun en güzel kanıtıydı.

Kendi çevresinde oldukça tanınan Gavrila Ardalionoviç Ivolgin üzerine de bazı dedikodular çıkacak gibi olmuştu. Ama onun başına, kendisine dair yayılan bütün kötü dedikoduları çürüten, en sonunda da bunlara büsbütün son veren bir iş geldi: Ivolgin çok kötü durumdaydı, hastalanmıştı. Toplumda herhangi bir yerde görünmek şöyle dursun, hatta işine bile gitmez olmuştu. Bir ay kadar hasta yattıktan sonra iyileşmiş ama şirketteki işinden, her nedense istifa etmiş, yerine de başka birisi atanmıştı. General Yepançin'in evine de bir defa bile uğramamıştı, öyle ki, generale de başka bir memur gelip gitmeye başladı. Gavrila Ardalionoviç'in düşmanları, onun başına gelenlerden çok utandığı için sokağa bile çıkmadığına hükmedebilirlerdi. Ama o, gerçekten de hastalanmış gibiydi. Hatta melankoliye tutulmuştu, düşüncelere dalıyor, sinirleniyordu. Varvara Ardalionovna hemen o kış Ptitsin ile evlendi. Onları tanıyanlar bu evlenmeyi, Ganya'nın görevine dönmek istememesine ve ailesine bakmak şöyle dursun, kendisinin bile bakıma ve yardıma ihtiyacı olmasına yoruyorlardı.

Şunu da ifade etmekte büyük fayda görüyoruz. Sanki Yepançinlerin evinde Gavrila Ardalionoviç diye biri yaşamamıştı. Aile bu ismi söylemeye korkuyor, hep gündemden uzak tutmaya çalışıyordu. Bu arada bir şey daha öğrenmişlerdi, bu onlar için oldukça önemliydi. Nastasya Filippovna'nın evinde yaşanan o talihsiz ve uğursuz geceden hemen sonra Ganya eve gelmiş, sabırsızlıkla prensin yolunu gözetlemeye başlamıştı. Uyumuyor, yorgunluğunu bile hatırlamıyor, sadece prensin dönmesini arzuluyordu. Prensin dönüş zamanı çok uzamış, sabahın saat altısında eve gelebilmişti ancak. Telaşla ve sabırsızlıkla prensin odasına giren Ganya ondan bir tek şey istiyordu: O gün, aşağılanmaya çalışıldığı o gün Nastasya Filippovna tarafından kendisine hediye olarak verilen ve içinde yüz bin ruble barındıran para destesini, Bayan Filippovna'ya geri vermesini istiyordu. Hem yalvarıyor, hem de anlaşılmaz bir şekilde düşmanca bir tavır takınıyordu prense. Odada iki saate yakın dramatik bir sahne yaşanmıştı. Gururu incinen Ganya, hüngür hüngür ağlıyordu. Bir süre sonra aralarındaki buzlar iyice erimiş, prens ve Ganya iki dost olarak birbirlerinden ayrılmışlardı.

Bütün Yepançinlere ulaşan bu haber, sonradan kesinleştiğine göre, tamamıyla doğru idi. Bu gibi haberlerin çabucak ulaşıp öğrenilmesi, doğal olarak Yepançinleri şaşırtıyordu. Mesela Nastasya Filippovna'nın evinde geçen şeyler hemen ertesi günü Yepançinlerin evinde, hem de oldukça doğru ve ayrıntılarıyla öğrenilmişti. Gavrila Ardalionoviç ile ilgili haberlerin Yepançinlere, kızların yanında birden beliriveren ve hatta onlarla çabucak yakınlaşan –ki, bu da Lizaveta Prokofyevna'yı şaşırtmıştı- Varvara Ardalionovna tarafından iletildiğini tahmin etmek hiç de zor değildi. Ama Varvara Ardalionovna, Yepançin'in kızlarıyla böyle yakınlaşmaya her nedense gerek görmesine rağmen, onlarla kardeşi üzerine herhâlde konuşmazdı. Kardeşinindeyim yerindeyse kovulduğu evde dostluk kurmasına rağmen, kendine göre gururlu bir kadındı. Daha önce de Yepançin'in kızlarıyla tanışıyordu ama seyrek görüşüyorlardı. Bununla beraber şimdi de misafir odasında hemen hiç görünmüyordu, arka kapıdan ayaküstü uğruyordu. Lizaveta Prokofyevna, Varvara Ardalionovna'nın annesi Nina Aleksandrovna'yı saymakla beraber ne şimdi ne de bundan önce hiçbir zaman Varvara Ardalionovna'ya güler yüz göstermemişti. Kızlarının Varya ile tanışmalarına şaşıyor, kızıyor ve kendisine karşı gelmek için ne çarelere başvuracaklarını bilmediklerini ileri sürerek, bunu onların gelip geçici isteklerine ve egemenlik hırslarına yoruyordu. Varvara

Ardalionovna ise, evlilikten önce olduğu gibi, evlendikten sonra da yine onlara gidip gelmeye devam ediyordu.

Ama prens gittikten bir ay sonra generalin karısı Yepançin, iki hafta önce evli büyük kızının yanına Moskova'ya giden ihtiyar Prenses Belokonskaya'dan bir mektup aldı. Bu mektup onun üzerinde görünür bir etki yaptı. Bu mektupta yazılı olanlardan ne kızlarına, ne de Ivan Feodoroviç'e bir şey açmamakla beraber, bütün belirtilerden aile içinde onun heyecanlandığını görmemek hiç de zor değildi. Kızlarıyla alışılmadık bir tarzda konuşuyor, hep gerçek üstü şeylerden dem vuruyordu. İçini dökmek, dertlerini açmak istiyor; ama varlığı bilinmeyen bir güç tarafından hep engelleniyordu. Prensesin mektubu Bayan Yepançin'i bayağı etkilemişti. Kızlarını öptü, okşadı, nedendir bilinmez, defalarca özür diledi "Beni affedin kızlarım!" diye yakardı. Bir aydan beri surat ettiği, soğuk davrandığı Feodoroviç'e karşı bile yumuşak davranmaya başladı. Ama durum ancak bir gün sürdü. Bu duygusallığa iyice kızan Bayan Yepançin, ertesi gün birden değişti ve eski hâlini aldı. Bütün herkesle tekrar kavgaya tutuştu. Anlaşılmaz bir kişiliğe bürünüvermişti. Akşama doğru sakinleşen kadıncağız, altı yedi gün sonra iyice duruldu ve evdekilere rahat bir nefes aldırdı.

Ama bir hafta sonra Belokonskaya'dan yine bir mektup geldi, bu defa generalin karısı içini dökmeye karar verdi. Gösterişli hareketlerle kocakarı Belokonskaya'nın -prensesin arkasından başka türlü konuşmuyordu- kendisine, şu tuhaf adama, canım işte prense dair yeni, pek hoşa gidecek şeyler yazdığını bilirdi. Kocakarı onu Moskova'da bulmuş, ona dair bazı bilgiler edinmiş, pek hoşa giden şeyler öğrenmiş. Prens sonunda onu ziyaret etmiş ve üzerinde adeta olağanüstü bir izlenim bırakmış. Bundan da anlaşılıyor ki, onu her gün, sabahları saat birden ikiye kadar evine gelmeye çağırmış, öteki de 'her gün oraya gidip geliyormuş, şimdiye kadar da bıktırmamış' diye sözünü bitiren generalin karısı, kocakarı aracılığıyla prensin seçkin birkaç evde iyi karşılandığını sözlerine ekledi. 'Utangaçlık göstererek, budala budala evinde oturmadığı ne iyi' dedi. Durumu öğrenen kızlar, annelerinin mektuptaki bilgilerden büyük bir kısmını kendilerinden gizlemekte olduğunu anlamakta gecikmediler. Bunu da büyük bir olasılıkla, Moskova'da bulunan prensin hakkındaki bilgileri günü gününe izleyen Ptitsin'den öğrenen Varvara Ardalionovna söylemişti. Varvara'ya bu bilgileri veren Ptitsin ise aslında daha çok şey biliyordu. Prens hakkında çok az konuşan, normal hayatında da ağzı sıkı biriydi. Varvara'nın bu bilgileri

kızlarına verdiğini anlayan Bayan Yepançin artık ondan iğrenmeye başlamıştı.

Ama ne olursa olsun, buz kırılmıştı. Birdenbire prens üzerine açıktan açığa konuşmak imkânı elde edilmişti. Bundan başka, prensin Yepançinlerin evinde uyandırdığı büyük ilgi ve bıraktığı etki bir defa daha kendini iyice gösteriyordu. Bayan Yepançin bu duruma şaşırıyor, kızlarının Moskova'dan gelen haberlerle yatıp kalkmasını aklı almıyordu. Kızları ise annelerinin öyle tantanalı bir şekilde hayatın en önemli niteliğinin insanlar hesabına yanılmak' olduğunu ilan ettiği hâlde, aynı zamanda prensi Moskova'da "kudretli" kocakarı Belokonskaya'ya emanet etmesine bir hayli şaşırdılar. Bu arada, tabii İsa ve Tanrı'nın adını da anmak gerekmişti. Çünkü bazı hâllerde 'kocakarı' kolay kolay harekete geçmiyordu.

Ama buzlar kırılıp yeni bir rüzgâr esmeye başlar başlamaz, general de içini dökmekte acele etti. Meğer o da büyük bir ilgi gösteriyormuş. Ama general sadece konunun iş yanını anlattı. Meğer o da prense ve özellikle prensin kılavuzu Salazkin'e prensin çıkarı bakımından göz kulak olmaları için, Moskova'daki güvenilir ve çok hatırı sayılır iki kişiye mektup yazmış. Mirasa, 'yani mirasın bir gerçek oluşuna' dair söylenenlerin hepsi doğru imiş ama miras, daha önce söylendiği ve sanıldığı kadar önemli değilmiş. Miras işi biraz karışıkmış. Borçlardan başka hak iddia edenler de ortaya çıkmış. Hem prens kendisine yol gösterilmesine rağmen işine karşı ilgisiz davranıyormuş. 'Tabii, Tanrı yardımcısı olsun'; şimdi 'konuşma yasağı' kalktığına göre, general 'bütün içtenliği ile' bunu bildirmekten memnunluk duyar, çünkü 'delikanlı biraz şeyse de' yine de şey olmaya lâyıktır. Ama bu işte yine de aptallık etmiştir. Mesela ölü tüccarın alacaklıları, iddialı, değersiz belgelerle, bazıları da prensin durumunu öğrenerek ellerinde hiçbir belge falan olmadığı hâlde gelmişler. Ne dersiniz? Prens, dostlarının bu değersiz adamlarla alacaklıların hiçbir hakları olmadığını ileri sürmelerine bakmadan, hemen hepsinin isteklerimi yerine getirmişti. Bunların isteklerini yerine getirmesi, sırf bunlardan bazılarının, gerçekten de zarar görmüş olmasıydı.

Generalin karısı, buna karşılık, Belokonskaya'nın da kendisine buna benzer şeyler yazdığını, bunun saçma bir şey olduğunu; aptalı tedavi etmeye imkân olmadığını sert sert ekledi ama bu aptalın davranışlarından ne kadar memnun olduğu yüzünden okunuyordu. Son söz olarak general, karısının sanki öz oğlu imiş gibi prensle ilgilendiğini, Aglaya'ya da nedense

büyük bir şefkat göstermeye başladığını gördü. Bunun üzerine Ivan Feodoroviç, bir süre için işgüzar bir tavır takındı.

Ne yazık ki, bu neşeli ortam kısa sürede kayboldu. İki haftalık bir süre geçmişti ki, generalin karısı yine suratını asmaya, etrafına sıkıntı vermeye başladı. General bu durumu fazla önemsemese de yasağa uymak zorunda kaldı. Yani prens hakkında konuşmayacaktı. İşin özü şu idi: General iki hafta önce, doğruluğundan şüphe ettiği bir haber almıştı. Bunda Moskova'da önce kaybolan, sonra yine Moskova'da Rogojin tarafından bulunan, sonra yine kaybolup yine bulunan Nastasya Filippovna, sonunda onunla evlenmeye söz vermiş, işte sadece iki hafta geçtikten sonra ekselans, birden Nastasya Filippovna'nın üçüncü defa, hemen hemen evlenme çelenginin altından kaçtığını, hem bu sefer taşrada bir yerde kaybolduğunu, aynı zamanda Prens Mişkin'in de bütün işlerini Salazkin'in eline bırakarak Moskova'dan kaybolduğunu haber aldı. 'Kadınla mı yoksa onun peşinden mi giderek kaybolduğu belli değildi ama bu işte bir iş var' diye general sözlerini bitirdi. Lizaveta Prokofyevna da hoşa gitmeyen haberler almıştı. Sonunda, prens gittikten iki ay sonra Petersburg'ta onunla ilgili bütün dedikodular büsbütün kesildi. Yepançinler'in evinde ise 'konuşma yasağı' artık bir daha kalkmadı. Bununla beraber, Varvara Ardalionovna yine de kızları ziyaret ediyordu.

Bütün bu dedikodu ve haberlere bir son vermek için bahara doğru Yepançinler'in evinde birçok değişiklik olduğunu, öyle ki kendisi hakkında bir haber vermeyen, belki de vermek istemeyen prensi unutmamaya imkân olmadığını sözümüze ekleyelim. Kış süresince yavaş yavaş, yazın Avrupa'ya gitmeye artık karar verdiler, yani Lizaveta Prokofyevna kızlarıyla beraber gidecekti. Generalin ise boş eğlencelerle öldürecek zamanı yoktu. Bu karar, kızların devamlı ve şiddetli yalvarmalarıyla verilmişti. Çünkü kızların kesin inancına göre, onları Rusya dışına götürmek istemeyişleri, ana babalarının kendilerini evlendirmek için yavuklu aramak çabasından ileri gelmektedir. Belki ana-babaları da artık yavukluların sınır dışında da bulunabileceğine ve bir yaz için gitmenin işi bozmak şöyle dursun, belki de 'bu işe yardım edeceğine' inanmışlardı. Burada sırası gelmişken şunu da hatırlatalım ki, bir tasarıdan ileri geçmeyen Afanasiy Ivanoviç Totski ile büyük kızlarının evlenme işi büsbütün suya düşmüştü. Zaten Totski resmen evlenme teklifi yapmamıştı. Bu, öyle fazla söz söylenmeden, aile içinde herhangi bir tartışma yaşanmadan kendiliğinden oluverdi. Prens gittikten sonra, her iki tarafın da sesi sedası

kesiliverdi. Generalin karısı buna sevindiğini ileri sürerek ‘iki eliyle haç çıkarmaya’ hazır olduğunu söylemekle beraber, bu olay da o zaman Yepançin ailesi içinde hüküm süren ağır duruma kısmen sebep olmuştu. General, gerçi gözden düştüğünü ve bu işte suçun kendisinde olduğunu hissediyordu ama yine de uzun zaman somurttu durdu. Afanasiy Ivanoviç’e acıyordu. ‘Bu kadar mal mülk, hem böyle becerikli bir adam!’ diye düşünüyordu. Bir zaman sonra Afanasiy Ivanoviç’in dışardan gelen, yüksek sosyeteden bir Fransız kadınına, bir legitimist markize tutulduğunu, onunla evleneceğini, Afanasiy Ivanoviç’i Paris’e, sonra da Bretonya’da bir yere götüreceklerini öğrendi. General: ‘Eh, işte, Fransız karısı onu mahvedecektir…’ diye hükmünü verdi.

Yepançinler ise yazın yolculuğa çıkmaya hazırlanıyorlardı. Ama birden ortaya çıkan yeni bir olay, her şeyi tekrar değiştirdi, yolculuk yine geri bırakıldı. General ile karısı buna çok sevindiler. Moskova’dan Petersburg’a bir prens, prens teşrif buyurdu, iyi tanınmış bir adamdı bu. Denilebilir ki, zamanımızın namuslu, alçakgönüllü, samimi, ne yaptığını bilen, faydalı olmak isteyen, hep çalışan ve her zaman kendisine yapacak bir iş bulan, mutlu insanlardandı. Prens, gösteriş yapmadan, partilerin hırs ve gevezeliklerinden kaçınarak, kendini birinciler arasında saymamakla beraber, son zamanlarda olup bitenlerden çoğunu en ince ayrıntılarına kadar kavramıştı. Daha önce orduda hizmet etmiş, sonra toprak reformuna da katılmıştı. Rus bilim derneğinin faydalı muhabirliğini de yapıyordu. Tanıdığı bir teknisyenle beraber, topladığı bilgi ve araştırmalarla yeniden döşenmesi düşünülen önemli bir demiryolunun daha güvenilir bir biçimde yapılmasına yardım etmişti. Otuz beş yaşlarındaydı. ‘En yüksek sosyeteye mensuptu’ bundan başka âmiri olan Kont’un evinde oldukça önemli bir iş dolayısıyla prensle tanışmak fırsatını bulan generalin dediği gibi ‘iyi, ciddi, iddia götürmeyen bir geliri vardı.’ Prens meraklı, girişken bir adamdı. Önce Rusya’nın önde gelen iş adamları ile tanıştı. Ardından da generalin ailesini tanıdı. Generalin kızlarından Adelaida Ivanovna prensi çok etkilemiş, bu anlamlı ve güzel kız onun kalbini çalmıştı. Tabi ki prensin kendisine âşık olması ve aşkını ilan etmesi yıldırım hızıyla birbirini kovalamıştı. İlkbaharın ilk günleri güçlü bir aşkın başladığına şahit olmuştu. Adelaida prensi pek beğendi, onu Lizaveta Prokofyevna da beğendi. General pek memnundu. Tabiidir ki gezi başka zamana bırakıldı. Düğün ilkbaharda olacaktı.

Bununla beraber yaz ortasına veya yaz sonuna doğru, mesela hava alma tarzından Lizaveta Prokofyevna'nın, onları bırakan Adelaida'nın hasretini gidermek için yanında kalan iki kızı ile birlikte bir veya iki aylık bir geziye çıkmaları da mümkün olacaktı. Ama yine yeni bir şey oldu: ilkbaharın sonlarında (Adelaida'nın düğünü uzadı ve yaz ortasına bırakıldı) prens, uzak ama pek iyi tanıdığı bir akrabasını Yepançinlerin evine soktu. Bu, Yevgeniy Pavloviç R. adında, henüz genç, yirmi sekiz yaşlarında -baray yaveri- 'soylu', zeki, parlak, 'yeni', üstün tahsilli, yakışıklı ve duyulmamış derecede zengin bir gençti. Bu son madde hususunda general hep dikkatli davranırdı. Bilgi topladı, 'gerçekten de böyle bir şey vardı ama yine de incelemek gerekiyordu. 'Geleceği olan' bu genç, Moskova'dan kocakarı Belokonska'ya tarafından tavsiye edilerek pek övülmüştü. Yalnız biraz nazik bir şöhreti vardı: Bazı bağlantıları ve ısrarla söylendiğine göre, mutsuz bazı kalplerin 'çalınması' gibi noksanları vardı. Aglaya'yı görünce, Yepançinlerin evinden çıkmaz oldu. Gerçi henüz bir şey söylenmiş değildi, hatta ima bile edilmemişti ama ana-baba yine de bu yıl sınır dışı gezisini düşünmenin yeri olmadığı kararına vardılar. Aglaya kendisi, belki de başka türlü düşünüyordu.

Bu, kahramanımızın, hikâyemiz sahnesine hemen hemen ikinci defa ortaya çıkmak üzere olduğu bir sırada geçmişti. Bu sırada görünüşe bakılırsa, zavallı Prens Mişkin'i Petersburg'ta unutmuşlardı bile. Şimdi tanıdıklarının arasında görünmesi gökten düşmüş gibi bir şey olurdu. Bu arada biz yine bir gerçeği daha bildirerek bununla önsözümüzü bitirelim.

Prensin ortadan kaybolmasının ardından, Kolya Ivolgin'de bir şeyler değişeceğini bekleyenler vardı. Ama onun hayatında hiçbir değişiklik olmadı. Liseye gitmeler, başta Ippolit olmak üzere rutin dost ziyaretleri, generalle yakından ilgilenmek, Kolya'nın hayatının ayrılmaz bir parçasıydı. Yine Varya'nın angaryaları da onun omuzlarındaydı. Fakat ne hikmetse, kiracılar yoktu ortada. Ferdişçenko, kendini iyice deşifre edip rezil olduğu o uğursuz günden sonra başka bir yere taşınarak izini kaybettirdi. Kulaklara çalınan dedikodulara göre, kendisini içkinin kollarına bırakmıştı. Evlenen Varya, Nina Aleksandrovna ve Ganya ile birlikte Ptitsin'in, İzmaylov kışlası civarındaki konağında oturmaya başladı. General Ivolgin ise yalancılığının, ayak oyunlarının ve entrikalarının sonucunda büyük dertlerle boğuşuyordu. Generalin durumu hiç de iç açıcı değildi.

Onu borçlular hapishanesine tıktılar. Onu oraya, dostum dediği yüzbaşının karısına çeşitli zamanlarda vermiş olduğu iki bin ruble tutarındaki bonolar

yüzünden ve onun isteği üzerine hapsetmişlerdi. Bütün bunlar, onun, doğrusunu söylemek gerekirse, insan kalbinin soyluluğuna aşırı güvenmesinin acı faturasıydı. Borç senetleri ve bono imzalamayı avutucu bir gelenek hâline getiren general, bunların herhangi bir şekilde kendi aleyhine kullanılabileceği olasılığını aklına bile getirmiyor, bunun öyle olması gerektiğini sanıyordu. Meğer hiç de öyle değilmiş! Yeni dostları ile beraber Tarasov'un evinde şişeleri devirip onlara Kars'a dair fıkralar anlatırken: 'Bundan sonra gel de insanların soyluluğuna güven!' diye bağırıyordu. Bununla beraber, hayatından memnundu. Ptitsin ile Varya, orasının tam ona göre bir yer olduğunu söylüyorlardı. Ganya onların bu sözünü tamamıyla doğruluyordu. Yalnız zavallı Nina Aleksandrovna gizliden gizliye ağlıyordu -buna, hatta evdekiler bile şaşıyordu- ve sürekli hasta olduğu hâlde, elden geldiği kadar sık, Izmaylov kışlasına kocasıyla görüşmeye gidiyordu.

Ama Kolya'nın dediği gibi, generalin başına gelenlerden bu yana, hatta ablası evlendikten sonra, Kolya onların elinden kurtulmuştu, o derece ki son zamanlarda eve yatmaya bile seyrek geliyordu. Dedikodulara bakılacak olursa, yeni birçok kimseyle tanışmıştı. Bundan başka, borçlular bölümünde de iyi tanınıyordu. Nina Aleksandrovna orada yapamıyordu. Evde ise şimdi onun ne yaptığını araştırarak rahatsız eden bile yoktu. Eskiden ona karşı o kadar sert davranan Varya, şimdi onun nerelerde gezdiğini sormuyordu bile. Ganya ise evdekilerin şaşkınlığı karşısında, bütün melankolik hâline rağmen, onunla tam deyimiyle bir dost gibi konuşup dertleşiyordu. Eskiden olsa böyle bir şeye ihtimal verilebilir miydi. Çünkü yirmi yedi yaşındaki Ganya, on beş yaşındaki kardeşine karşı, pek doğal olarak, en küçük bir dostluk göstermiyor, ona karşı kaba davranıyor, bütün evdekilerin sert davranmalarını istiyor ve hep 'onu kulaklarını çekmekle' korkutuyordu. Bu ise Kolya'yı küplere bindiriyor, bir ateş barut hâline getiriyordu.' Şimdi ise Ganya bazen Kolya olmadan yapamıyor sanılırdı. Ganya'nın o zaman paraları geri vermesi, onu biraz şaşırtmıştı. Bunun için ona çok şey bağışlamaya hazırdı.

Prens gittikten üç ay kadar sonra Ivolginler, Kolya'nın birden Yepançinlerle tanıştığını ve kızların onu pek iyi karşıladığını öğrendiler. Varya bunu çok çabuk öğrendi; ama Kolya, onlarla, Varya eliyle değil 'kendi kendine' tanışmıştı. Yavaş yavaş onu Yepançinler de sevdiler. Generalin karısı önceleri ondan hiç hoşnut değildi ama bir süre sonra 'açık kalpliliği ve yaltaklanmadığı için' onu sevmeye başladı. Kolya'nın

yaltaklanmadığı tamamıyla doğru idi; bazen generalin karısına kitap ve gazete okumakla beraber, kendini onlarla bir seviyede ve bağımsız tutmayı başarmıştı ama her zaman hizmet etmeye hazırdı. Bununla beraber, bir iki defa Lizaveta Prokofyevna ile sertçe tartışmış, ona bir zalim olduğunu ve bir daha evine ayak basmayacağını söylemişti. İlk defa 'kadın davası' yüzünden, ikinci defa da hangi mevsimde kanaryaların daha iyi avlandığı meselesi üzerine atışmışlardı. Her ne kadar imkânsız gibi görünse de generalin karısı, kavgadan üç gün sonra uşağı ile bir pusula göndererek, hemen gelmesi için yalvarmıştı. Kolya kendini naza çekmedi ve hemen geldi. Yalnız Aglaya her nedense ona ısınamamış, hep yüksekten bakmaya devam etmişti, işte Kolya'nın da onu biraz şaşırtması kaçınılmazmış. Bir gün - Büyük Yortu'da idi - onunla yalnız kalmak fırsatını bulunca Kolya, yalnız kendisine teslim edilmesinin emredildiğini söyleyerek ona bir mektup verdi. Aglaya 'kendine güvenen çocukcağızı' sertçe baştan ayağa süzdü ama Kolya beklemeye gerek bile duymadan çıktı, gitti. Aglaya pusulayı açtı ve okudu: 'Bir zamanlar bana içinizi açmak iyiliğinde bulunmuştunuz. Belki şimdi beni büsbütün unutmuşsunuzdur. Nasıl oldu da size yazıyorum? Bunu bilmiyorum. Kendimi size, yalnız size hatırlatmak isteğine kapıldım. Birçok defa her üçünüze çok ihtiyacım vardı ama üçünüzden yalnız sizi görüyordum. Size ihtiyacım, çok ihtiyacım var. Kendime dair yazacak, anlatacak bir şeyim yok. Zaten istediğim o değildir. Mutlu olmanızı çok isterdim. Acaba mutlu musunuz? İşte, size sadece bunu söylemek istedim.

Kardeşiniz Prens L. Mişkin…

Bu kısa ve oldukça anlamsız pusulayı okuyan Aglaya, birden kıpkırmızı kesildi ve düşünceye daldı. Onun ne düşündüğünü anlatmak bize güç gelir. Bu arada kendi kendine sordu: 'Bunu birisine göstermeli mi?' Bunu yapmaya utanıyordu. Bununla beraber, en sonunda alaylı ve şaşırtıcı bir gülümseme ile mektubu masasının gözüne attı. Ertesi günü yine çıkardı ve sağlam ciltli, kalın bir kitabın arasına koydu -gerektiği olduğu zaman çabucak bulabilmek için kâğıtlarını böyle yapardı… Aradan bir hafta geçtikten sonra, ancak bunun nasıl bir kitap olduğuna dikkat etti. Bu, Lamançski'nin Don Kişot'u idi. Aglaya nedeni bilinmez bir şekilde kahkahalarla gülmeye başladı.

Bu mektubu kız kardeşlerinden birine gösterip göstermediğini de kimse bilmiyordu. Aglaya mektubu okurken bir yandan da düşünüyordu: Bu kendine aşırı güvenen, aklı bir karış havadaki çocuğu yoksa prens mi

görevlendirdi? Ardından da hemen harekete geçip Kolya'yı çağırttı. Ömrü boyunca hep küçük gördüğü, incitmekten zevk aldığı zavallıyı uzun süre sorguladı. Fakat çocuk artık küçümseme ve aşağılamalara zerre kadar aldırmıyordu. Oldukça kısa cevaplar verdi. Buna göre, prens Moskova'ya giderken her ihtimale karşı kendisine adresini vermişti. Aynı zamanda ona hizmet teklifinde de bulunmuştu. Bu hizmetçilik işi Kolya'nın ömründeki ilk özel işti. Bunları kanıtlamak ve Aglaya'yı inandırmak için de prensten kendisine gelen mektubu gösterdi. Gözü iyice kararan bu kız, hiç tereddütsüz mektubu Kolya'nın elinden kaptı. Prens diyordu ki: "Sevgili Kolya, ekte gönderdiğim mühürlü pusulayı Aglaya'ya ver lütfen. Hoşça kal, dostum.

Sizi seven Prens L. Mişkin…

Aglaya, Kolya'nın pusulasını geri verirken:

- Ne olursa olsun, böyle bir çocuğa bel bağlamak gülünç, diye güceniklikle ekledi ve Kolya'yı iyice küçümseyerek yanından geçip gitti.

Kolya, artık buna dayanamadı: Ayrıca sebebini açıklamadan, özellikle bugün için Ganya'dan yepyeni yeşil atkısını istemişti Kolya bu işe bayağı içerlenmişti.

II

Haziranın ilk günleriydi, Petersburg'ta havalar bir haftadan beri çok güzel gidiyordu. Yepançinlerin Pavlovsk'ta çok güzel döşenmiş bir yazlığı vardı. Lizaveta Prokofyevna birden telaşlandı ve hazırlandı. Toplanmaları iki gün bile sürmedi, göç ettiler.

Yepançinlerin taşınmasının ikinci ya da üçüncü günü, sabah treniyle Moskova'dan Prens Lev Nikolayeviç Mişkin de geldi. Garda onu kimse karşılamamıştı ama prens vagondan çıkarken, trenle gelenleri karşılayanlar arasında, birden birisinin tuhaf, ateşli, bilinmeyen bakışlarını üzerinde hisseder gibi oldu. Daha dikkatlice bakınca, artık bir şey göremedi. Şüphesiz bu bir hayalden başka bir şey değildi ama bıraktığı etki ağırdı. Prens zaten üzgün ve düşünceliydi, galiba bir şeye canı sıkılıyordu.

Araba onu Liteyni yakınlarında bir otele götürdü. Otel oldukça kötü idi. Prens kötü döşenmiş karanlık, küçük iki odaya yerleşti, yıkandı, giyindi. Hiçbir şey ısmarlamadı, dışarı çıktı, bir yere geç kalmaktan ya da birisini evde bulamamaktan korkuyormuş gibi bir hâli vardı.

Altı ay önce Petersburg'a geldiği zaman onu tanıyanlardan birisi görseydi, dış görünüşünde iyiye doğru büyük bir değişikliğe uğradığı sonucuna varırdı. Ama bu biraz şüpheliydi. Yalnız elbisesinde bir değişiklik vardı. Elbisesi başka idi, Moskova'da iyi bir terzi tarafından dikilmişti. Ama elbisede bir kusur vardı: iyi niyetli ama pek yetenekli olmayan terzilerin diktiği gibi pek fazla modaya uyularak, üstelik bu konu ile hiç ilgilenmeyen bir insana diktirilmişti. Öyle ki, gülmeye meraklı bir kimse prense dikkatle bakınca, gülümseyecek bir şey bulurdu. Ama insanları güldürecek az mı şey vardır?

Prens bir arabaya bindi ve Peski'ye yollandı. Biraz sonra Rojdestvenski sokaklarından birinde küçük tahta bir evi buldu. Bu küçük evin dış görünüşünün güzel, çok temiz ve bakımlı olduğunu hayretle gördü, evin çiçekli bir ön bahçesi vardı. Sokağa bakan pencereler açıktı, oradan devamlı bir konuşma, hemen hemen bağırma duyuluyordu. Sanki birisi yüksek sesle bir şey okuyor, nutuk atıyordu. Birkaç kişinin çınlayan kahkahaları ara sıra bu sesi kesiyordu. Prens, bahçeye girdi, birkaç merdivenle ön kapıya çıktı ve Bay Lebedev'i sordu.

Kapıyı açan, kolları sıvanmış aşçı kadın, parmağı ile misafir odasını işaret ederek:

- İşte oradalar, diye cevap verdi.

Burası, koyu mavi duvar kâğıtları ile kaplı temiz, özene bezene döşenmiş bir yerdi. Yuvarlak bir masası, kanepesi, cam korumalık içinde saati, duvar arasında dar bir aynası, çok eski bronz bir zincirin ucundan sarkan küçük cam parçalarından yapılmış küçük bir avizesi olan bu misafir odasının ortasında, arkası içeri giren prense dönük bir hâlde Lebedev duruyordu. Arkasında ceket yoktu, yalnız yelek vardı, göğsünü yumruklayarak bir konu üzerine acı acı nutuk atıyordu. Dinleyenler şunlardı: On beş yaşlarında oldukça neşeli ve zeki yüzlü, elinde bir kitap bulunan bir erkek çocuk, matem elbiselerine bürünmüş, kucağında bir meme çocuğu bulunan yirmi yaşlarında bir kız, yine matem elbiseleri giymiş on üç yaşında, hep gülen ve gülerken ağzını kocaman açan bir kız ve son olarak oldukça güzel, esmer, uzun saçlı, iri siyah gözlü, şakaklarında favoriye benzeyen tüyler uzayan yirmi yaşlarında, kanepeye uzanmış, oldukça tuhaf bir delikanlı vardı. Bu dinleyici, galiba nutuk çeken Lebedev'in konuşmasını sık sık kesiyor ve onunla tartışıyordu. Geri, kalanlar da galiba buna gülüyorlardı.

- Lukyan Timofeiç, Lukyan Timofeiç. Amma da ha! Buraya baksana?.. E… Canınız cehenneme!

Aşçı kadın elini salladı ve kızarak çıktı gitti, yüzü kıpkırmızıydı.

Lebedev başını çevirdi, prensi görünce bir zaman yıldırımla vurulmuş gibi kalakaldı, sonra yüzüne zoraki oturttuğu sahte bir gülümsemeyle ona koştu ama yarı yolda donup kaldı. Dudaklarından iniltiye benzer şekilde:

- Pek asa-let-li prens, diye sözleri döküldü.

Ama birden ne tavır takınması gerektiğini kestiremiyormuş gibi, hiçbir sebep yokken önce matem elbiseli ve kucağında çocuk bulunan kıza atıldı, öyle ki zavallı yavrucak beklenmedik bu hareket karşısında geriledi ama Lebedev hemen onu bırakıp öteki odanın eşiğinde durarak biraz önceki gülüşünün artıklarıyla gülümsemeye devam eden on üç yaşındaki kıza saldırdı. Kız bağırışa dayanamadı, hemen mutfağa sıvıştı. Lebedev, daha etkili olması için onun arkasından ayaklarını yere vurdu. Ona telaş içinde bakan prensin bakışlarıyla karşılaşınca:

- Saygılı olmaları için, he he he, dedi.

- Hiç gerek yok bunlara… diye prens başlayacak oldu.

- Şimdi, şimdi, şimdi…. Kasırga gibi, diyerek Lebedev odadan fırladı. Prens şaşkın şaşkın kıza, oğlana ve kanepede yatana baktı. Hepsi gülüyordu. Prens de güldü.

Oğlan:

- Frakını giymeye gitti, dedi. Prens:

- Bütün bunlar ne can sıkıcı şeyler, diye başladı. Bense düşünmüştüm ki… Söyleyin, o…. Kanepede yatan:
- Sarhoş mu, sanıyorsunuz, diye bağırdı. Asla! Üç, dört, eh diyelim ki beş kadeh kadar bir şey belki ama ne yaparsınız alışkanlık?
Prens, kanepeden gelen sesle konuşacak oldu ama bu defa kız konuştu ve sevimli yüzünde beliren pek açık bir içtenlikle:
- Sabahları hiçbir zaman çok içmez, dedi, ona iş için geldinizse, hemen şimdi söyleyin. Tam zamanıdır. Akşam döndüğü zaman sarhoş olur. Ama geceleri daha çok ağlıyor ve bize yüksek sesle İncil’den okuyor, çünkü annemiz öleli bir hafta oluyor.
Kanepede yatan delikanlı:
- Size cevap vermekte güçlük çektiği için kaçtı, diyerek güldü. İddiaya girerim ki, sizi nasıl aldatacağını şu anda düşünüyor.
Arkasında frak olduğu hâlde dönen Lebedev, gözlerini kırpıp gözyaşlarını silmek için cebinden mendilini çıkarmaya çalışırken:
- Sadece beş hafta! Ancak beş hafta, diye söze karıştı. Öksüzüz. Kız:
- Ne diye yırtık pırtık elbise ile çıktınız, dedi. Burada hemen kapı arkasında yepyeni ceketiniz asılı duruyor, görmediniz mi?
Lebedev ona:
- Sus, çekirge, diye bağırdı. Ah seni! diyerek ayaklarını yere vurdu.
Ama kız sadece güldü.
- Ne diye korkutuyorsunuz yani, ben Tanya değilim, kaçmam. Ama işte, Lyuboçka’yı belki uyandırırsınız, yavrucak bir başlarsa… Ne bağırıyorsunuz yani? Lebedev birden dehşetli bir korkuya kapıldı.
- Aman aman aman… Dilin tutulsun, dilin tutulsun… diyerek kızının kucağında uyuyan meme çocuğuna atıldı, ürkek bir tavırla onun üzerine birkaç defa haç çıkardı. Tanrı korusun, Tanrı korusun. Bu benim öz çocuğum, kızım Lyubov, diyerek prense döndü. Meşru kızım, geçenlerde doğum sırasında ölen Yelena’nın yavrusudur. İşte bu yumurcak da kızım Vara, yas tutuyor… Buysa, bu, bu, ah, bu… Delikanlı:
- Niye sustun, diye bağırdı. Devam etsene, utanma.
Lebedev, bir çeşit heyecanla birden:
- Asaletmeap, diye bağırdı. Gazetelerde Jemarin ailesinin öldürülmesi olayını izlediniz mi? Prens, biraz şaşırarak:
- Okudum, dedi.
- Eh, öyleyse bu, Jemarin ailesinin katilinin ta kendisi.
Prens şaşırdı:

- Ne diyorsunuz?
- Yani, mecazî deyimiyle, gelecek ikinci Jemarin ailesinin gelecek ikinci katili, yani böyle bir şey olursa. O, buna hazırlanıyor.

Hepsi güldü. Prens, Lebedev'in, belki de sırf kendisinin soru soracağını sezerek onlara ne cevap vereceğini bilmediği için, zaman kazanmak amacıyla rol yaptığını düşündü.

Lebedev attık kendini tutamıyormuş gibi:

- Baş kaldırıyor! Suikastlar tertipliyor! diye bağırıyordu. Peki, böyle kötü dilli, bunun gibi ahlaksız, canavarı özbeöz yeğenim, rahmetli kız kardeşim Anisyan'ın biricik oğlu diye kabul edebilir miyim?
- Sus be, sus sarhoş herif! İnanır mısınız prens, şimdi o, avukatlık yapmayı aklına koymuş, mahkemelerde davalar peşinde koşuyor. Kendini güzel konuşmaya verdi, hep gösterişli sözlerle evdeki çocuklarla konuşuyor. Bir gün önce sulh yargıçları huzurunda konuşmuş. Hem kimi savunmayı üzerine aldı biliyor musunuz? Kendisine rica eden, yalvaran, alçak tefecinin soyduğu bütün servetini meydana getiren beş yüz rublesini sokağa attığı yaşlı kadını değil de aynı tefeci Zaydleri, bir Yahudiyi. Çünkü kendisine elli ruble vereceğini söylemiş…

Lebedev, şimdiye kadar konuştuğundan başka bir dille ve sanki bağıran o değilmiş gibi, birden:

- Davayı kazanırsam elli, kaybedersem yalnız beş ruble, diye açıkladı.
- Eh, saçmalamış, tabii, eski yöntemler yok şimdi. Orada onunla yalnız alay etmişler. Ama o, kendinden pek memnun kalmış. "Hatırlayın…" demiş, güler yüzlü hâkimler, namuslu emeğiyle yaşayan, ayaksız ihtiyarcık, son bir lokma ekmeğinden yoksun kalıyor. Kanun yapanın arifane sözlerini hatırlayın: 'Mahkemelerde adalet hüküm sürsün!' Hem inanır mısınız, tıpkı orada söylediği gibi her sabah bu nutku bize tekrar tekrar okuyor. O kadar hoşuna gitmiş ki, bugün siz gelmeden biraz önce beşinci defa okudu. Kendi sözlerine kendisi âşık olmuş. Birisini daha savunmaya hazırlanıyormuş. Siz galiba Prens Mişkin'siniz? Dünyada sizden daha akıllı bir insan olmayacağını Kolya bana söyledi.
- Yoktur! Zaten yoktur, Daha akıllı birisi yoktur! diyerek Lebedev hemen atıldı.
- E, bu işte yalan söylüyor. Birisi sizi seviyor, öteki yaltaklanıyor. Bense yaltaklanmak niyetinde değilim, bunu bilmiş olun. Akıldan yoksun bir insan olmanız mümkün değil zaten. Ben mantığınıza ve doğru karar vereceğinize Tanrı'ya inandığım kadar inanıyorum. İşte beni o mantığınız ve adaletinizle

yargılayın. Sonra dayısına dönerek: Prens bizi yargılasın mı, dedi. Geldiğinize çok sevindim, prens. Tam zamanında geldiniz.

Lebedev, kesin bir sesle:

- İsterim, diye bağırdı. Yine yanlarına sokulmaya başlayan ev halkını elinde olmadan iyice süzdü.

Prens, yüzünü buruşturarak:

- Neniz var, canım, diye mırıldandı.

Gerçekten de başı ağrıyordu, üstelik Lebedev'in kendisini aldattığına ve işin uzadığına memnun olduğuna inanmaya başlıyordu.

- Mesele şu. Ben onun yeğeniyim, hep yalan söylemekle beraber, bu söylediği doğrudur. Eğitimimi tamamlayamadım ama bitirmek istiyorum, sözümde de dururum, çünkü iradem var. Ama şimdilik geçinebilmek için demir yollarında yirmi beş ruble aylıkla bir iş buldum. Bundan önce bana iki üç defa yardım ettiğini itiraf ederim. Yirmi rublem vardı ama kumarda kaybettim. İnanır mısınız, prens, o kadar aşağılık, alçak bir adamdım ki, bu parayı kumarda kaybettim.

Lebedev:

- Bu parayı borcun ödenmesine bile gerek olmayan bir alçağa, kaptırdı, diye bağırdı. Delikanlı:

- Evet, bir alçağa ama borcun ödenmesi gereken bir alçağa! Onun alçak olduğunu ben de kabul ederim, hem seni dövdüğü için değil. O, prens, ordudan atılmış bir subay, Rogojin'in eski yardımcılarından bir üsteğmendir ve boks dersleri veriyor. Şimdi Rogojin onları kovunca başıboş dolaşıyorlar. Ama her şeyden kötüsü, onun bir alçak, ahlaksız ve hırsız olduğunu bilmemdi ama buna rağmen onunla kumar oynamaya oturdum. Son rublemi kaybederken de -biz kılıç oynuyorduk- içimden, dayım Lukyana gider, yerlere kadar eğilirim, beni reddetmez, diye düşünüyordum. İşte bu alçaklık, alçaklığın daniskasıdır! Bu artık bilerek yapılmış bir alçaklık. Lebedev:

- Bu, artık bilerek yapılmış bir alçaklık, diye tekrarladı.

Yeğeni içerlemişti anlaşılan:

- Dur bakalım, daha böbürlenme, diye bağırdı. Hemen de seviniyor. Ona, buraya geldim, prens, her şeyi itiraf ettim, adi bir davranışta bulundum, kendime acımadım, onun önünde, elimden geldiği kadar kendime sövdüm, buradakilerin hepsi buna şahittir. Demiryolundaki görevime girebilmem için mutlaka üst baş gerekiyor, çünkü elbiselerim yırtık, işte çizmelerime bakın! Bu kılıkla görevime gitmeme imkân yok, belirtilen tarihte gitmezsem,

yerime başkasını alacaklar. O zaman ben yine ağzımı havaya açacağım, ondan sonra bir daha kim bilir ne zaman iş bulurum. Şimdi ondan yalnız on beş ruble istiyorum, bir daha da ondan para istemeyeceğime söz veriyorum, üstelik de, ilk üç ay içinde bu borcumu son kopeğine kadar öderim. Sözümü de tutarım. Yalnız şıra içip ekmek yiyerek aylarca yaşayabilirim; çünkü karakterim var. Üç ayda yetmiş beş ruble alacağım. Ondan daha önce aldıklarım yalnız otuz beş ruble borçlu oluyorum, demek ki borcumu karşılayabilirim. Eh, varsın, istediği kadar faiz koysun, Tanrı kahretsin! Beni tanımıyor mu? Üstelik borcumu ödedim diye kızıyor; başka bir sebep yok! İşte bu böyle bir adam, ne kendine ne de başkasına hayrı yok! Lebedev:

- Gitmiyor da, diye bağırdı. Burada yattı, gitmiyor.

- Sana söyledim. Almadıkça da gitmem. Nedense gülümsüyorsunuz prens? Galiba, beni haksız buluyorsunuz?

- Gülümsediğim yok ama bence, siz gerçekten de biraz haksızsınız, diye prens isteksizce cevap verdi.

- Oldu olacak, tamamıyla haksız olduğumu söyleyin bari, mırın kırın etmeyin. Neler olduğunu anlayalım.

- İsterseniz, büsbütün haksızsınız.

- İstersem mi! Gülünç! Böyle hareket etmenin kritik bir durum olduğunu bilmiyor muyum sanıyorsunuz. Çünkü para onun, irade onun, benim yaptığım zorlama gibi bir şey. Ama siz prens, hayatı bilmiyorsunuz. Onlara ders vermezsen, hiçbir anlam ifade etmez. Onlara ders vermek gerek. Vicdanım rahat; vicdanıma göre ona zarar verecek değilim, faizi ile ödeyeceğim. Manevi bakımdan da doydu. Benim alçalmamı gördü. Daha ne istiyor? Faydasız olduktan sonra o, ne işe yarar? Rica ederim, kendisi ne yapıyor sanki? Sorun bakayım, başkalarına neler yapıyor, insanlar, nasıl kafese koyuyor? Bu eve nasıl sahip oldu? Sizi daha önce aldatmadıysa, şimdi de ilerde onu nasıl aldatsam diye düşünmüyorsa kafamı kestiririm! Gülümsüyorsunuz, inanmıyor musunuz?

- Sanırım, bunun sizin işinize uyan tarafını prens işaret etti.

Delikanlı, onu dinlemeden bağırıyordu.

- Gördüğünüz gibi, üç günden bu yana yatıyorum burada. Ama üç günlük bu süre çok şey öğretti bana. Bu adam melek gibi temiz, bütün günahlardan uzak zavallı kuzenimden şüpheleniyor. Onun odasında sevgililer arıyor. Usulca buraya, bana geliyor, yattığım kanepenin de altını araştırıyor. Şüphecilikten aklını oynatmış; evin her köşesinde hırsızları görüyor. Bütün

gece her dakika yatağından fırlıyor; kâh pencereleri yokluyor, kâh kapılan kurcalıyor. Şöminenin bacasına bakıyor, böylece bir gecede yedi sekiz defa kalkıyor. Mahkemede madrabazları savunduğu hâlde geceleyin üç defa dua etmek için kalkıyor, işte burada salonda diz çöküp tam yarım saat alnını yere vuruyor, sarhoş kafayla kimler kimler için dua etmiyor, neler neler söylemiyor? Kontes Dubarri'nin ruhuna dua etti, kulaklarımla duydum; Kolya da duydu. Büsbütün aklını kaçırmış bu…

Lebedev kızarıp gerçekten öfkelenerek bağırdı:

- Beni nasıl kepaze ettiğini görüyor, işitiyorsunuz! Oysa ben, belki sarhoş, aşağılık, soyguncu, haydut bir adamım, ama işte bu sırıtkanı, henüz meme çocuğu iken kundakladım, teknede yıkadım, dul kız kardeşim dilenci Anisya'nın evinde, ben de tıpkı onun gibi bir dilenci olduğum hâlde geceleri sabaha kadar uyumadan hasta olan bunlara baktım. Aşağıdan kapıcının odunlarını çaldım, aç karnına ona ninniler söyleyerek parmak şıkırdatıp onu büyüttüm. Ama o, şimdi benimle alay ederek gülüyor! Bir gün kontes Dubarri için alnıma haç çıkarmış olsam bile bundan sana ne? Prens, dört gün önce hayatımda ilk defa onun biyografisini okudum. Hem sen, Dubarri'nin kim olduğunu biliyor musun, bakalım? Söyle, biliyor musun, bilmiyor musun?

Delikanlı, alaylı ama isteksiz homurdandı:

- Eh, işte, yalnız sen bilirsin!

- Bu, çirkeften çıkarak kraliçe yerine idareyi eline alan bir kontesti, bir büyük imparatoriçe de ona yazdığı mektupta 'ma cousine' demişti. Papa'nın elçisi bir kardinal löve dü rua olarak onun çıplak ayıcıklarına ipek çoraplarını giydirmeyi üzerine almış ve bu yüksek kutsal kişi, bunu kendisi için bir şeref saymıştır. Bunu biliyor musun? Bilmediğini yüzünden okuyorum. Peki, söyle bakayım, nasıl öldü? Biliyorsan cevap ver!

- Git başımdan! Belâ oldun sen iyice.

- Şöyle ölmüş, böyle bir şereften sonra eskiden hükmetmiş bu kadını cellat Sampson, günahsız olduğu hâlde, Paris'in serseri kadınlarını eğlendirmek için giyotine sürüklemiş, o ise korkusundan neye uğradığını anlayamıyormuş. Bakmış cellat kendisini boynundan tutmuş bıçağın altına eğiyor, tekmelerle itiyor, ötekiler ise buna gülüyorlarmış. Kontes bağırmaya başlamış: 'Encore un moment, monsieur il bourreau, encorc moment. Bunun anlamı da… Bir dakika daha bekleyin, mösyö cellat, sadece bir dakika' demektir. Ve işte, belki bu bir dakikacık için Tanrı onu bağışlar, insan ruhunun bu misereden daha çok dayanması düşünülemez. Misere

kelimesinin ne demek olduğunu bilmiyorsun? Eh, işte misere, misere demektir. Kontesin, bir dakikacık, diye yalvarmasını okuyunca kalbim tıpkı bir kıskaçla sıkıştırılmış gibi oldu. Gece yatarken, duamın arasında o büyük günahkârın adını anmayı aklıma getirmiş olmamdan sana ne, solucan? Hem belki, dünya durduğundan beri herhâlde hiç kimse onun için alnına haç çıkarmayı aklına bile getirmemiştir. Bakarsın, kendisi için dua edecek, kendisi gibi bir günahkâr bulunduğunu, onun için hiç olmazsa bir defa dua ettiğini duymak hoşuna gider. Ne gülüyorsun, yani? İnanmıyor musun, zındık? Sen ne biliyorsun? Mademki beni gizlice dinlemişsin, yine de yalan söylüyorsun. Ben yalnız kontes Dübarri için dua etmedim. Şöyle dedim: Tanrım, büyük günahkâr Kontes Dübarri'nin ve onun gibilerin hepsinin ruhuna sakinlik ver. Bu ise büsbütün başka bir şey; çünkü şimdi orada çırpınıp inleyen ve bekleyen onun gibi birçok büyük günahkârlar ve kaderin hışmına uğrayanlar vardır. Hem ben senin için, senin gibi saygısız ve aşağılayanlar için de o zaman dua ettim. Mademki benim nasıl dua ettiğimi gizlice dinlemek sevdasına kapılmışsın, bunu da bilmiş ol… Yeğeni, öfkeyle onun sözünü keserek:

- Yeter artık be, bu kadar da sıkılmaz ki insan!.. Kime dua edersen et, umurumda değil. Bu kadar kime bağırıyorsun sen? Tanrı cezanı verecek, hiç merak etme. Sonra prense dönerek: Prens hazretleri, o bizim içimizde bilgiçlik taslayan tek yaratıktır. Her şeyi bitirmiş de şimdi hatıra kitapları okuyor.

Prens, isteksiz:

- Dayınız ne de olsa… Kalpsiz bir insan değildir herhâlde, diye işaret etti.

Bu delikanlıdan gittikçe iğrenmeye başlıyordu.

- Böyle yaparsanız onu, belki büsbütün şımartacaksınız! Görüyorsunuz ya, hemen elini kalbine götürmeye, ağzını da yuvarlaklaştırmaya başladı, hemen cıvıttı. Kalpsiz olmasına belki de kalpsiz değil ama madrabaz, işte felaket burada, üstelik de sarhoş, birkaç yıl içen bütün sarhoşlar gibi, bütün cıvataları gevşemiş, onun için de her tarafı sarsılıyor. Çocuklarını seviyor, doğru, rahmetli yengemi de sayıyordu…. Hatta beni bile seviyor, vasiyetnamesiyle de Tanrı şahittir ki bana bir şeyler bırakacaktır.

Lebedev, öfke ile:

- Bir şey bırakmayacağım, diye haykırdı.

Prens delikanlıdan başını çevirerek kesin bir sesle:

- Bana bakın, Lebedev, dedi. İstediğiniz zaman iş adamı olduğunuzu tecrübeyle biliyorum…. Şimdi zamanım pek az ve siz eğer… Afedersiniz,

adınız, baba adınız neydi, unuttum da?
- Ti…Ti… Timofey
- Daha?
- Lukyanoviç.
Odadakilerin hepsi yine güldü. Yeğeni:
- Yalan söyledi, diye bağırdı. Burada da yalan söyledi!! Onun adı hiçte Timofey Lukyanoviç değildir, Lukyan Timofeyeviç'tir! Peki, söyle, niçin yalan söyledin? Ha Lukyan olmuş, ha Timofey, sana göre hepsi bir değil mi, hem bundan prense ne? Emin olun, bu herifin dili yalana iyice alışmış… Baksanıza, olur olmaz şeylerde bile yalan konuşmaktan zerre kadar sıkılmıyor.
Prens, sabırsızca:
- Gerçek mi bu? diye sordu. Lebedev:
- Lukyan Timofeyeviç olduğu doğru, diye kabul etti, utandı, uysallıkla gözlerini yere indirdi ve yine elini kalbinin üstüne koydu.
- Peki bunu ne diye yapıyorsunuz? Ah, Tanrım. Lebedev:
- Kendimi küçük düşürmek için, diye mırıldandı, daha büyük bir uysallıkla başını yere eğdi.
- Hey gidi, kendini küçük düşürmek de ne oluyor? Şimdi Kolya'yı nerede bulabileceğimi bilmiş olsaydım, diyerek prens döndü dışarı çıkacak oldu.
Delikanlı, yine atıldı:
- Ben size Kolya'nın nerede olduğunu söyleyebilirim.
Lebedev, telaşlanarak ve acele ile:
- Yo yo yo, diye atıldı.
- Kolya, burada yattı ama sabahleyin, nedendir bilinmez, kendisini borçlular kısmından kurtardığınız generalini aramaya gitti. General, daha dün yine buraya yatmaya gelmek için söz vermişti. Ne yazık ki gelmedi. Herhâlde buraya pek yakın olan, Vesi otelinde yatmıştır. Kolya, belki orada yahut Pavlovsk'ta, Yepançinlerdedir. Cebinde parası vardı, daha dün akşam gitmek istemişti. Öyleyse, herhâlde Vesi'de, ya da Pavlovsk'tadır…
- Pavlovsk'ta, Pavlovsk'ta… Biz de buraya bahçeye çıkar ve… Kahve içeriz…
Ardından da Lebedev, prensi kolundan yakalayıp sürükledi. Odadan çıkıp, küçük avluya geçerek, bahçe kapısından içeri girdiler. Buradan gerçekten de pek küçük, pek sevimli bir bahçecik vardı, havalar iyi gittiği için bütün ağaçlar çiçek açmıştı. Lebedev, prensi yere çakılı yeşil bir masanın önünde yeşil tahta sıraya oturttu, kendisi de karşısına oturdu. Bir dakika sonra

gerçekten kahve geldi. Prens geri çevirmedi. Lebedev, merakla ve gözünü alabildiğine açarak onun gözleri içine bakıyordu.

Prens büsbütün başka şeyler düşünen bir adam tavrıyla:

- Böyle bir mülkünüz olduğunu bilmiyordum, dedi

Lebedev, ürpererek:

- Öksüsüz, diyecek oldu ama kendini tuttu.

Prens, dalgın dalgın önüne bakıyordu. Tabii sorusunu da çoktan unutmuştu. Aradan bir dakika kadar daha geçti. Lebedev, fırsat kolluyor ve bekliyordu.

Prens, sanki uyanır gibi:

- Peki, ne var, dedi. Ha, gerçekten, işimizin neye dair olduğunu kendiniz biliyorsunuz ya, Lebedev, sizin mektubunuz üzerine geldim; anlatın.

Lebedev şaşırdı, bir şey söyleyecek oldu ama sadece kekeledi. Konuşamıyordu. Prens, bekledi ve kederli kederli gülümsedi.

- Galiba sizi çok iyi anlıyorum, Lukyan Timofeyeviç. Beni herhâlde beklemiyordunuz. İlk haberiniz üzerine ücra köşemden kalkıp gelebileceğimi ummuyordunuz, sırf vicdanınızı yükten kurtarmak için yazdınız. Ben de işte geldim, Hadi, yeter, yalan söylemeyin, iki efendiye birden hizmet etmek yeter. Rogojin üç haftadan beri buradaymış, her şeyi öğrendim. Geçen defa olduğu gibi, kadını Rogojin'e satacak zaman buldunuz mu, bulamadınız mı? Gerçeği söyleyin.

- Canavar, kendisi öğrenmiş, kendisi.

- Ona sövmeyin, size karşı, tabii kötü davranmış…

Lebedev, büyük bir heyecana kapılarak:

- Dövdü, dövdü, diye bağırdı. Moskova'da da sokakta dişi bir tazıyı üzerime saldırttı. Korkunç bir tazıydı bu. Gözlerimin önüne gelince hâlâ tüylerim diken diken oluyor prens hazretleri.

- Beni, çocuk mu sanıyorsunuz, Lebedev? Benimle ciddi konuşun. Nastasya Filippovna Moskova'da ondan ayrıldı mı?

- Ciddi ciddi, yine tam nikâhları kıyılmak üzere iken. Öteki artık dakikaları sayıyormuş, Nastasya Filippovna ise Petersburg'a, doğru bana geldi. "Kurtar, koru beni, Lukyan… Prense de söyleme…" dedi. O prens, ondan çok sizden korkuyor, işte buna aklım ermiyor.

Bunun üzerine Lebedev kurnazca elini alnına götürdü.

- Şimdi onları yine bir araya getirdiniz, öyle mi?

- Asaletmeap prens, nasıl… Nasıl engel olabilirdim?

- Eh, yeter, hepsini kendim öğreneceğim. Yalnız söyleyin, şimdi o nerede? Onun yanında mı?
- Ah, hayır! Yoo! Henüz tek başına… Ben serbestim, diyor, hem biliyor musunuz, bunun üzerinde ısrarla duruyor. Ben henüz tamamıyla serbestim, diyor. Hâlâ Petersburgskaya'da, size yazdığım gibi baldızımın evinde oturuyor.
- Şimdi de orada mı?
- O şimdi ya Pavlovsk'ta ya da Darya Alekseyevna'nın yazlığındadır. 'Ben serbestim, özgürlüğüme kavuştum' diyor, başka bir şey demiyor. Gururuna çok düşkün bir kadın o, prens. Bu sözler belleğinde o kadar sıkı yer etmişti ki, dün aynı sözü Nikolay Ardalionoviç'e bile söyledi. Hem de böbürlene böbürlene… Sizin anlayacağınız, Nastasya Filippovna'nın geleceği hiç de iyi değil.
Bunun üzerine Lebedev sırıttı.
Prens, ona aldırmadan sorusunu sormaya devam etti:
- Peki, Kolya Filippovna'ya sık sık uğruyor mu?
- Uçarı, anlaşılmaz, hem de sır tutmaz bir çocuk?
- Siz oraya gideli çok mu oldu?
- Her gün, her gün…
- Öyle ise dün oradaydınız?
- Yok, dört gün önce.
- Biraz içkili oluşunuza üzüldüm, Lebedev! Yoksa size bazı şeyler sorardım.
- Yooo, hiç de sarhoş değildim! Lebedev, gözlerini dikti.
- Söyleyin, onu nasıl bıraktınız?
- Aranıyor…
- Aranıyor mu?
- Hâlâ bir şey arıyor, sanki bir şeyini kaybetmiş gibi duruyor. Evlilik sözü tiksindiriyor onu. Sanki kendisini aşağılamış gibi oluyorsunuz. Onu da portakal kabuğu kadar düşünüyor. Fazla değil, yani daha fazla korku ve dehşet içinde, ondan söz açmaya bile izin vermiyor, görüşmek zorunda kaldıkları zaman, ancak görüşüyorlar… Rogojin de bunu iyice hissediyor! Anlaması imkânsız!… Nastasya Filippovna ikiyüzlü ve alıngan olmuş iyice.
- İkiyüzlü, alıngan mı?
- Alıngan, çünkü bir konuşma yüzünden geçen defa az daha saçlarıma yapışacaktı. Apocalypce'den okumaya başlamıştım.
Prens, yanlış duyduğunu sanarak sordu:

- Nasıl olur?
- Apocalypce okuyarak. Huzursuz hayali olan bir hanım, he he! Üstelik işle ilgisi olmasa bile ciddi konulara karşı çok düşkün olduğuna iyice inandım. Seviyor, seviyor ve bunu kendisine gösterilen bir saygı olarak kabul ediyor. Ben ise Apocalypce'i yorumlamakta kuvvetliyim, on beş yıldan beri yorumluyorum. Üçüncü doru at ile elinde ölçü olan süvari devrinde olduğumuzu kabul etti, çünkü bu yüzyılda her şey ölçülü ve anlaşmalı, bütün insanlar da yalnız kendi haklarını arıyorlar. 'Bir ölçek buğday bir dinar, üç ölçek arpa da bir dinar…' bir de üstelik hür ruh ve temiz kalp, bu arada Tanrı'nın bütün nimetlerini de korumak isterler. Ama aynı haklarla koruyamazlar. Onun arkasından solgun at gelir ki, bunun adı da ölümdür, ondan sonra artık cehennem… Buluştukça bundan konuşuyoruz, kuvvetle etkileniyor.
- Kendiniz böyle mi inanıyorsunuz, diye prens, Lebedev'i tuhaf tuhaf süzerek sordu.
- İnanıyor ve yorumluyorum. Çünkü yoksul ve çıplağım, insanlar arasında bir atomum. Lebedev'i kim sayar? Herkes onu aşağılayabilir, herkes onu âdeta tekme ile kovar. Burada, bu yorumlama içinde ben büyüklerle aynı düşüncedeyim. Çünkü zekâ! Makamında oturan büyüklerden bir yetkili bile zekâm karşısında titremiştir. Üç yıl önce Noel'den bir gün önce, ekselans Nil Alekseyeviç, henüz ben kendilerinin dairesinde çalıştığım sırada, Pyotr Zaharoviç vasıtasıyla, beni nöbet odasından kendi çalışma odalarına çağırdılar ve baş başa kalınca: 'Senin Antihris'tin profesörü olduğun doğru mu?' diye sordular: Gizlemedim… 'Evet, efendim' dedim. Bunun arkasından açıkladım, korkuyu da hafifletmedim, kinaye tomarını henüz kafamda çözdüm ve kuvvetlendirdim, rakamları bir araya getirdim. Gülümseyip bakıyorlardı ama rakamlara ve benzerlerine gelince, titremeye başladılar, kitabı kapayıp gitmemi rica ettiler. Noel'de bana ikramiye belirleyip verdiler. Fomino bayramında da Tanrı'ya ruhlarını teslim ettiler.
- Ne diyorsunuz, Lebedev?
- Aynen, öğle yemeğinden sonra arabalarından düştüler, başlarını bir demire vurdular, bir çocuk gibi oracıkta da öldüler. Yaşı yetmiş üç civarındaydı. Kırmızı yüzlü, ak saçlıydı, her yanına kokular sürerdi, tıpkı bir çocuk gibi de durmadan gülerdi. O zaman Pyotr Zahariç, hatırladılar. Sen durumu iyice öğrendin, dediler.
Prens kalkmaya davrandı. Lebedev şaştı, hatta hemen kalkmasına akıl erdiremedi. Yaltaklanarak: .

- Pek ilgisiz olmuşsunuz, he he!.. diye işaret etme cesaretini gösterdi.
Prens:
- Tanrı ve İsa şahidimdir ki, kendimi pek iyi hissetmiyorum, başım ağırlaştı, yoldan mı ne, diye cevap verdi. Lebedev cesaretsizce:
- Yazlığa gitmelisiniz, diye sözü oraya getirdi.
Prens, düşünce içinde duruyordu.
- İşte ben kendim de, üç gün kadar bekledikten sonra hem yeni doğan yavruyu korumak, hem o sırada buradaki evi onarmak için çoluk çocukla beraber yazlığa gideceğim. Hem de Pavlovsk'a.
Prens birden:
- Siz de mi Pavlovsk'a, diye sordu. Ne o, burada herkes, Pavlovsk'a mı gider? Hem orada kendi yazlık eviniz varmış, öyle mi?
- Herkes Pavlovsk'a gitmez. Ivan Petroviç Ptitsin, kelepir aldığı yazlık evlerinden birini bana bıraktı. Hem güzel, hem çok iyi, hem yeşillik, hem ucuz, hem düzenli, hem müzik var, işte bunun için herkes Pavlovsk'ta. Bununla beraber, ben yazlığın bir kenarında otururum, yazlık evine gelince…
- Kiraya mı verdiniz?
- Hayır… Verdim denemez.
Prens hemen:
- Bana verin, diye teklif etti.
Galiba, Lebedev'in de amacı bu idi. Bu düşünce üç dakika önce kafasında yer almıştı. Oysa artık kiracıya ihtiyacı yoktu; yazlık evinin kiracısı hazırdı ve belki de evi tutacağını bildirmişti. Lebedev ise onun evi mutlaka tutacağını biliyordu. Çünkü onu iyi tanıyordu. Şimdi eski kiracının belirsiz konuşmasından faydalanarak yazlık evini, kendi hesabına uygun bir biçimde prense kiralamak gibi verimli bir düşünceye saplanmıştı. Birdenbire aklından 'Tam bir çatışma ve işin tamamıyla yepyeni bir yön alması' diye düşündü. Prensin teklifini hemen kabul etti, öyle ki prensin evin kirasını sorması üzerine ellerini sallayarak:
- Eh, nasıl isterseniz, öğrenirim. Ama biraz bekleyiniz.
İkisi de, artık bahçeden çıkıyorlardı.
Lebedev, sevincinden prensin etrafında dört dönerek:
- Bense size… Bense size… İsteseydiniz soylu prens, aynı mesele ile ilgili, oldukça meraklı bazı şeyler bildirebilirdim, diye mırıldandı.
Prens durdu.
- Darya Alekseyevna'nın da Pavlovsk'ta kendi yazlık evi var.

- E?

- Bilinen hanım da onun dostu, hem galiba onu sık sık Pavlovsk'ta ziyaret edecek. Bir maksatla.

-E?

- Aglaya Ivanovna…

Prens sanki yarasına dokunmuşlar gibi, hoşa gitmeyen bir duygu ile:

- Ah, yeter Lebedev, diyerek onun sözünü kesti. Bütün bunlar… Öyle değil, iyisi mi, ne zaman taşınacaksınız onu söyleyin?

- Benim için ne kadar çabuk olursa o kadar iyi, çünkü otelde kalıyorum…

Konuşa konuşa bahçeden çıktılar, eve girmeden sokak kapısına yaklaştılar.

Lebedev sonunda:

-Bundan daha iyi ne olabilir, dedi, hemen bu gün otelden doğruca benim evime taşının, öbür gün de hep beraber Pavlovsk'a gideriz.

Prens dalgın dalgın:

- Bakalım, dedi ve kapıdan dışarı çıktı.

Lebedev, onun arkasından bakakaldı. Prensin birden dalgınlaşması onu şaşırtmıştı. Çıkarken hatta 'Hoşça kalın' bile dememiş, başıyla selam vermemişti. Bu da Lebedev'in bildiği incelik ve ilgi ilkesine uymuyordu.

III

Saat on ikiye geliyordu, prens şimdi şehirde Yepançin ailesinden yalnız işi gereğince kalan generali bulabileceğini sanıyordu; ama bu da şüpheli idi. Generalin hemen kendisini alıp Pavlovsk'a götürmek isteyeceğini düşündü, oysa o zamana kadar bir ziyarette daha bulunmayı çok istiyordu. Yepançinlere geç kalmayı, Pavlovsk yolculuğunu yarına bırakmayı göze alarak içine girmeyi o kadar istediği evi aramaya karar verdi

Bununla beraber bu ziyaret onun için bir bakıma oldukça tehlikeliydi. Şüphe ve tereddüt içindeydi. Evin Sadovaya semtine yakın Gorohovaya sokağında olduğunu biliyordu, oraya varıncaya kadar artık kesin bir karar verebileceğini düşünerek o yana doğru yürüdü.

Gorohovaya ile Sadovaya'nın kesiştiği yol ağzına gelince, büyük bir heyecan içinde duruşuna kendisi de şaştı. Kalbinin böyle bir sızı ile çarpacağını hiç beklemiyordu. Evlerden biri, herhâlde dış görünüşüyle daha uzaktan onun dikkatini çekmeye başladı, prens, daha sonra kendi kendine: 'Bu, herhâlde o evdir.' dediğini hatırlıyordu. Tahmininin doğru olup olmadığını anlamak üzere büyük bir merakla oraya yaklaşıyordu. Tahmini doğru çıkarsa, bunun hoşuna gitmeyeceğini de nedense hissediyordu. Bu, büyük, karanlık, üç katlı, hiçbir mimari güzelliği olmayan, kirli yeşil renkli bir evde buna benzeyen, geçen yüzyılın sonuna doğru yapılmış evlerden pek azı, Petersburg'un -her şeyi pek çabuk değişen- bu sokaklarında hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadan ayakta kalmıştı. Bunlar, kalın duvarlı, seyrek pencereli sağlam yapılardır; alt kat pencereleri bazen demir parmaklıklıdır. Çoğunlukla alt katlarda sarraf dükkânı bulunur. Dükkânda oturan Skopets üst katta bir daire tutar. Evin hem dışardan, hem içerden konuk sevmez ve soğuk bir görünüşü vardır, sanki içindeki her şey saklanmak, gizlenmek ister, sadece evin dış görünüşünün insanın üzerinde niçin böyle bir etki bıraktığını anlatmak güçtür. Mimari çizgileri, tabii, kendi sırrını taşımaktadır. Bu evlerde hemen hemen yalnız ticaretle uğraşanlar oturur.

Kapıya yaklaşan prens levhayı okudu: 'Bu bina, fahri hemşeri Rogojin'in malıdır.

Duraksamadan kurtulan prens, arkasından gürültü ile kapanan camlı kapıdan girdi ve özel merdivenden ikinci kata çıkmaya başladı. Merdiven karanlıktı, taştandı, kaba işçiliği vardı, duvarlar da kırmızıya boyanmıştı. Prens, Rogojin'in anası ve kardeşiyle, bu can sıkıcı evin bütün ikinci katını

işgal ettiğini biliyordu. Prense kapıyı açan adam, onun geldiğini haber vermeden içeri aldı ve uzun hollerden götürmeye başladı: Bu arada duvarları ‘mermer taklidi’, meşe parke döşemeli, yirminci yıl stili kaba, ağır mobilyalı bir toplantı salonundan, küçük küçük odalardan geçerken sağa sola dönüyor, virajlardan geçiyorlar, iki üç basamaklı merdivenlerden çıkıp iniyorlardı. Sonunda bir kapıyı vurdular. Kapıyı Parfen Semioniç kendisi açtı; karşısında prensi görünce o kadar sarardı, yerinden kımıldamadan öyle şaşaladı ki, bir zaman hareketsiz, ürkek bakışları, şaşkın gülümseme ile çarpılan dudakları ile tıpkı bir heykele benzedi, sanki prensin ziyaretinde imkânsız, hemen hemen mucize gibi bir şey görmüştü. Prens, buna benzer bir şeyler beklemekle beraber şaşırmaktan kendini alamadı.

Sonunda sıkılarak mırıldandı:

- Parfen, hiç uygun bir zamanda gelmediğimi biliyorum, hani gidebilirim de.

Parfen, uzun sürmeyen bir şaşkınlığın ardından, toparlanarak:

- Hayır, hayır, zamanında geldiniz. Buyurunuz, giriniz dedi.

Onlar birbirleriyle senli benliydi. Moskova’da sık sık ve devamlı olarak buluştukları oluyordu, hatta buluşmalarına ait öyle anlar olmuştu ki bunların hatırası kalplerinde yer etmişti. Şimdi ise görüşmeyeli aşağı yukarı üç ay olmuştu.

Rogojin’in benzi iyice solmuştu. Suratında hep korku izleri vardı. O kadar şaşırmıştı ki, konuğunu uzun süre kapıda bekletmişti. Durumu geç de olsa fark edip prensi içeri buyur etti. Sonra bu hatasını gidermek için konuğunu kendi eliyle koltuklardan birine oturttu. Rogojin’in suratı prensin hiç de hoşuna gitmemiş, bu surattan bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamıştı. Bu yüz, hâlâ o karanlık yüzdü, prensin kalbine işliyordu sanki. Oturmadan hareketsiz ayakta durarak bir zaman Rogojin’in gözleri içine baktı kaldı. Bu gözler, ilk anda daha kuvvetle parlamıştı. Sonunda Rogojin gülümsedi ama biraz bozulmuş ve şaşırmış gibiydi.

- Niçin öyle dikkatle bakıyorsun, diye mırıldandı. Otursana!

Prens, oturdu.

- Parfen, dedi, bana dosdoğru söyle, bugün Petersburg’a geleceğimi biliyor muydun, bilmiyor muydun?

Öteki:

- Geleceğini aklımdan geçirmemiştim, hem görüyorsun yanılmamışım, diye eklerken kötü kötü gülümsedi. Ama bugün geleceğini nereden

bilebilirdim? Cevapta gizlenen sorunun sertlik ve tuhaf sinirliliği prensi daha çok şaşırttı.

Prens, utanarak yavaş sesle:

- Bugün geleceğimi bilmiş olsan ne çıkar, bunda kızacak ne var?

- Peki, sen ne diye soruyorsun yani?

- Demin trenden inerken, tıpkı az önce bana arkada baktığın gözlerle karşılaşmıştım. Rogojin şüphe ile:

- Bak sen! Peki kimin gözleriymiş bu, diye homurdandı.

Prens, onun titrediğini sandı.

- Bilmem; kalabalık içinde, sanırım hayal gördüm; şimdi nedense hep hayal görüyorum. Azizim Parfen, kendimi hemen hemen beş yıl önce bayılma krizleri geldiği zamanki gibi hissediyorum.

Parfen:

- Eh, belki de hayal görmüşsündür; bilemem… diye homurdandı. Yüzündeki şefkatli gülümseme o dakikada ona hiç yakışmıyordu, sanki bu gülümsemenin içinde bir şey kırılmıştı ve sanki bütün uğraşlarına rağmen onu yatıştıramıyordu.

- Yoksa yine Rusya dışına mı gideceksin? diye sordu ve birden ekledi. Güzün bir vagonda Pskov'dan geldiğimizi hatırlıyor musun, ben buraya geliyordum, sen de… Arkanda yağmurluk vardı, ayağındaki şıpıtakları hatırlıyor musun?

Rogojin, birden besbelli bir öfke ile güldü, sanki bu öfkesini herhangi bir şeyle ifade edebildiğine sevinmişti.

Prens, çalışma odasını gözden geçirerek:

- Buraya temelli mi yerleştin? diye sordu.

- Evet, kendi evimdeyim. Başka nerede olabilirim?

- Çoktan beri görüşmedik. Sana dair öyle şeyler duydum ki, onun sen olduğun şüpheli.

Rogojin, kuru bir sesle:

- İnsanlar neler söylemez, dedi.

- Ama bütün yardımcılarını kovmuşsun; kendin de baba evinde oturuyorsun, yardımcısız yapmazsın. Eh, bu da iyi… Ev senin mi, yoksa hepinizin mi?

- Ev anamın. Onun yanma buradan koridordan gidilir.

- Kardeşin nerede oturuyor?

- Kardeşim Semion Semioniç, pavyondadır.

- Evli mi?

- Karısı öldü. Niçin soruyorsun, kuzum?

Prens ona baktı ama cevap vermedi; birden düşünceye dalmıştı. Galiba soruyu da duymadı. Rogojin ısrar etmedi, bekliyordu. Sustular.

Prens:

- Buraya gelirken, yüz adım öteden evini tanıdım, dedi.

- Neden?

- Hiç, bilmiyorum. Senin ev bütün ailenin ve bütün Rogojinlerin hayatının izlerini taşıyor, bunu nereden çıkardığımı soracak olursan hiçbir şeyle açıklayamam. Bir sayıklama, tabii. Hatta bunun beni bu kadar rahatsız etmesinden korkuyorum. Daha önce senin böyle bir evde oturduğun aklıma bile gelmezdi ama evi görür görmez: 'Onun evi mutlaka böyle olmalıdır!' diye düşündüm.

Rogojin, anlaşılmaz bir gülümseme ile:

- Bak sen! dedi, prensin kapalı sözlerini pek de anlayamamıştı. Bu evi dedem yaptırmış. Bacada hep skopetsler, Hudyakov'lar oturmuştur, şimdi de onlar kiralıyor.

Prens çalışma odasını gözden geçirerek:

- Ne kadar karanlık… Karanlıkta oturmaktan hoşlanıyorsun demek, dedi.

Burası büyük, yüksek tavanlı, oldukça karanlık bir oda idi, daha çok büyük çalışma masaları, kepenkli masalar, içersiinde muhasebe defterleri, bir sürü belgeler bulunan camlı dolaplarla yığılı idi, her çeşit mobilya ile döşenmişti. Kırmızı, geniş, sahtiyan kaplı bir kanepe galiba Rogojin'e yatak görevi görüyordu. Prens, Rogojin'in arkasında oturduğu masanın üstünde iki üç tane kitap gördü. "Solovyev Tarihi" olan bunlardan birisi açılmış, arasına da işaret konulmuştu. Duvarlarda, yaldızları kararmış çerçeveler içinde birkaç tane yağlı boya tablo vardı, onlar da kararmış, işlenmişti, neyi anlattıklarını anlamak çok zordu. Bir boy portresi prensin dikkatini çekti. Bu, Alman terzinin elinden çıkma uzunca bir ceket giymiş, boynunda iki madalya bulunan, pek kısa seyrek kırçıl sakallı, buruşuk, sapsarı benizli, şüpheci, sır vermez, üzüntülü bir hâlde bakan, elli yaşlarında bir adamdı.

Prens:

- Yoksa bu, senin baban mı, diye sordu.

Rogojin, hoşa gitmeyen bir gülümseme ile ve babası hesabına söylenecek teklifsiz herhangi bir alaya hazırlanır gibi:

- Ta kendisi, diye cevap verdi.

- Eski tarikatçılardan değildi herhâlde?

- Hayır, kiliseye giderdi ama eski mezhebe göre yaşamanın daha iyi olduğunu söylediği de doğrudur. Skopetsler'i de pek sayardı. Burası işte onun çalışma odasıydı. Niye sordun, eski tarikattan mısın?

- Düğünü burada mı yapacaksın? Rogojin, beklenmedik soru karşısında az daha titreyecekti:

- Bu… Burada, diye cevap verdi.

- Düğün yakında mı?

- Bana bağlı olmadığını kendin de biliyorsun!

- Rogojin, biz düşman değiliz, seninle dost kalmak istiyorum. Hiçbir şeyine karşı çıkmayacak ve seni zor durumda bırakmayacağım, inan. Ben hep aynı sözümdeyim. İyi bilirsin, siz Moskova'da evlilik hazırlıklarıyla uğraşırken, o bana geldi, senden kurtulmak istediğini ve kendisine yardımcı olmamı istedi. Sonra istediğini alamayınca da beni terk etti. Onu arayıp bulan ve yola getirmeye çalışan yine sen oldun. Duydum ki, senden kaçarak ta buralara kadar gelmiş. Bunların hepsini Lebedev anlattı bana. Sadece onun için buraya, yanına geldim azizim. Lütfen söyle, bu anlatılanlar doğru mu? İşlerinin yolunda olduğunu ve iyi gittiğini Zalajev söyledi bana. Ne kadar sevindiğimi bilemezsin dostum. Buraya ise bir maksatla, Nastasya Filippovna'yı, sağlığını düzeltmek amacıyla, Avrupa'ya gitmesi için kandırmaya geldim. Kendisi hem ruhça, hem vücutça hasta, bana göre büyük bir bakıma ihtiyacı var. Kendim onunla Rusya dışına gitmek istemiyordum, bunun ben yanında olmadan yapılmasını düşünmüştüm. Sana gerçeği söylüyorum. Aranız yeniden düzeldi ise o zaman onun gözüne bile görünmeyeceğim, hem sana da bir daha hiç gelmem. Seni aldatmadığımı kendin de biliyorsun, seninle hep açık konuştum. Buna dair düşüncelerimi senden hiçbir zaman gizlemedim ve hep onun seninle mahvolacağını söyledim. Sen de mahvolursun… Belki ondan daha çok… Yeniden ayrılsanız çok memnun olurdum ama aranıza girmek, aranızı bozmak niyetinde değilim. Gönlünü ferah tut ve benden sakın kuşkulanma. Hem kendin de biliyorsun, hiçbir zaman senin gerçek düşmanın olmadım, hatta kaçıp bana geldiği zaman bile. (İşte, şimdi güldün; niye gülümsediğini biliyorum…) Evet, orada ayrı oturduk, ayrı ayrı şehirlerdeydik, sen de bütün bunları muhakkak biliyorsun. Sana daha önce de açıkladığım gibi, onu âşık olduğum için değil, acıdığım için seviyorum. Sanırım bunu gerektiği gibi; anlatabiliyorum. O zaman bu sözlerimi anladığını söylemiştin; doğru mu? Anladın mı? İşte, bana nasıl bir nefretle bakıyorsun. Ben seni avutmaya, sinirlerini yatıştırmaya geldim, çünkü sen de benim için

değerlisin. Seni çok seviyorum, Parfen. Ama şimdi gideceğim, bir daha da hiç gelmem. Hoşça kal.

Prens ayağa kalktı. Parfen yerinden kalkmadan ve sağ eline başını dayayarak yavaş sesle:

- Benimle otur, dedi. Seni görmeyeli çok oluyor.

Prens, oturdu. Yine sustular.

- Yanımda olmadın mı, sana karşı bir öfke duyuyorum, Lev Nikolayeviç. Seni görmediğim bu üç ay içinde sana karşı her dakika öfke duydum. Tutup bir şeyle zehirlemek istiyordum seni. İşte böyle. Şimdi yanımda oturalı on beş dakika olduğu hâlde bütün öfkem geçmiş bulunuyor. Seni yine eskisi gibi seviyorum. Benimle otur…

- Ben yanındayken, bana inanıyorsun, yanında olmadığım zaman, hemen bana inanmamaya, yine şüphe etmeye başlıyorsun. Babana çekmişsin, diye prens, dostça gülümseyip duygusunu gizlemeye çalışarak cevap verdi.

- Seninle otururken sözlerine inanıyorum. Bizi, yani seni ve beni bir tutmaya imkân olmadığını anlamıyor değilim…

Prens:

- Bunu söylemenin ne gereği vardı şimdi? Bak yine öfkelendin, diyerek şaşkın şaşkın Rogojin'e baktı.

- Eh birader, burada bizim düşüncemizi soran yok. Bunu bize sormadan böyle yapmışlar, işte sevmemiz de apayrı, yani her şeyimiz farklı, diye biraz sustuktan sonra yavaş sesle devam etti. İşte sen ona acıdığın için sevdiğini söylüyorsun. Benimse ona karşı hiçbir acıma duygum yok. O da benden her şeyden çok nefret ediyor. Şimdi her gece rüyama giriyor. Başkalarının önünde benimle alay ettiğini görüyorum. Bu zaten böyle, birader… Benimle evlenmeye gidiyor? Bir de bakıyorsun beni düşünmeyi bile unutmuş, sanki pabuç değiştiriyor, inanır mısın, beş günden beri onu görmedim. Çünkü gitmeye cesaret edemiyorum; bakarsın sorar: 'Buraya niye geldin?' Beni o kadar çok aşağıladı ve kepaze etti ki şimdiye kadar anlatamam.

- Nasıl! Rezil mi etti? Ne diyorsun!

- Sanki bilmiyor! İşte seninle benden kaçtı ya nikâhımız kıyılmak üzereyken, kendin şimdi söyledin.

- Ama sen de inanmıyorsun ki..

- Sanki Moskova'da bir subayla, Zemtüjnikov'la beni kepaze etmedi mi? Hem de bunu, nikâh tarihimizi kendisi belirttikten sonra yaptı.

Prens bağırdı:

- İmkânı yok! Rogojin emin bir sesle:

- Kesin olarak biliyorum, diye sözünde diretti. Öyle bir kadın değil mi yoksa? Öyle olmadığını söylemeye bile değmez, birader. Bu saçmadan başka bir şey değildir. Seninle olursa öyle bir kadın olmaz, belki böyle bir şeyden korku duyar, benimle olunca tam deyimiyle öyle bir kadın oluyor. Bu belli bir şey… Bana en aşağılık birisiymişim gibi bakıyor. Kellerle boks yapan subayla, beni alaya almak için ne düzenler kurdu… Sen henüz bilmiyorsun, Moskova'da bana neler yapmadı ki. Ya para, ne kadar para harcadım…

Prens korkuyla sordu:

- Peki… şimdi nasıl evleneceksin? Sonra nasıl olacak?

Rogojin, korkunç ağır bakışıyla prensi süzdü. Cevap vermedi. Bir dakika kadar sustuktan sonra…

- İşte beş günden beri ona uğramadım, diye devam etti. Kovacak diye korkuyorum. Ben, diyor, henüz kendi başıma buyruğum; istersem, seni büsbütün kovarım, kendim de ülke dışına giderim -prensin gözleri içine anlamlı anlamlı bakarak- Rusya dışına gideceğini bana söyledi bile. Bazen, doğrusu, sadece korkutuyor, nedense beni gülünç buluyor. Başka zaman bakarsın gerçekten kaşlarını çatar, somurtur, bir tek söz söylemez, işte asıl bundan korkuyorum. Bir aralık ellerim boş gitmeyeyim diye düşündüm, bununla onu sadece güldürdüm, sonra hatta öfkeye bile kapıldı. Götürdüğüm şallardan en değerlisini oda hizmetçisi Katya'ya hediye etti. Gerçi eskiden varlık içinde yaşıyordu ama belki öylesini daha görmemiştir. Ne zaman nikâhlanacağımızın sözünü bile ettirmiyor. Evine bile gitmekten korkan bir insan nasıl yavuklu olur? İşte böylece oturuyorum, dayanamayacak hâle gelirsem, usulca, gizlene gizlene evinin yakınında sokakta dolaşıyorum; yahut bir köşeye saklanıyorum. Bir ara, şafak sökünceye kadar onun evinin sokak kapısı önünde nöbet bekledim. O zaman bir şeyden şüphelenir gibi olmuştum. O da galiba pencereden görmüş, 'aldatıldığını görseydin, bana ne yapardın?' diye sordu. Dayanamadım: 'Kendin biliyorsun', dedim.

- Peki, bildiği ne? Rogojin öfkeli öfkeli güldü:

- Ne bileyim ben! Moskova'da uzun zaman yakalamaya çalıştım ama kimseyle yakalayamadım. O sıralarda bir gün onu karşıma aldım: 'Benimle evlenmek için söz verdin, şerefli bir aileye gireceksin ama şimdi' sen kimsin biliyor musun? Sen, dedim, 'öyle bir kadınsın!'

- Söyledin ha?

- Söyledim.
- E?
- Şimdi senin karın olmak şöyle dursun, seni kendime uşak olarak bile almam, dedi. ‘Ben de, öyleyse varsın ne olacaksa olsun, buradan çıkmam, dedim. Ben, dedi, şimdi Kelleri çağırır, seni kolundan tutup sokağa atmasını söylerim. Ben de üzerine atıldım ve çürükler içersinde bırakıncaya kadar onu dövdüm. Prens:
- İmkânsız, diye bağırdı.
Rogojin, yavaş sesle ama gözleri parlayarak söylendi:
- Hem de öyle bir dövdüm ki! Sonra çok pişman oldum. Kendimi affettirmek için çok yalvardım. Önüne diz çöktüm. İki gün odasından dışarı çıkmadım. Yemeden içmeden, uykudan kesildim. Eğer beni bağışlamazsa kendimi öldüreceğimi söyledim, köpekler gibi ayaklarına dolandım. O ise beni dinlemiyordu, çıldırmış gibiydi. Ağladı, ağladı, hep ağladı. Beni öldürmek için bıçağa sarıldı. Zalajev’i, Zemtüjnikov’u, Keller’i çağırdı. Yaptıklarımı anlatıyor, beni kepaze etmek, aşağılamak için her yola başvuruyordu. Sonra yanındakileri alıp tiyatroya gitti. Ben ise evde yapayalnız kaldım. Tiyatrodan yalnız döndü. Onlar, dedi, korkak ve alçak adamlar, senden korkuyorlar, beni de korkutuyorlar; böyle gitmez, diyorlar, muhakkak seni öldürür. Bense işte yatak odama gideceğim, arkamdan kapıyı da kilitlemeyeceğim, işte senden bu kadar korkuyorum! Bunu bil ve gör! Çay içtin mi? ‘Hayır, dedim, içmeyeceğim de’. ‘Şeref vermiş olurdun, bu sana hiç de yakışmıyor. Dediği gibi yaptı, odasını kilitlemedi Sabahleyin çıktı. Gülüyor: ‘Sen aklını mı oynattın yoksa? diyordu. Böyle yaparsan açlıktan ölürsün?’ ‘Affet dedim.’ Affetmek istemiyorum, sana varmayacağımı da söyledim. Yoksa bütün gece koltukta mı oturdun, uyumadın mı?’ ‘Hayır, dedim, uyumadım.’ ‘Ne kadar da akıllı! Yine çay içmeyecek, yemek yemeyecek misin?’ - ‘Yemeyeceğim dedim ya, affet!’ Bilsen, bu sana o kadar yakışıyor ki, tıpkı, kel başa şimşir tarak. Sakın beni korkutmayı aklına koymayasın? Aç oturmuşsun benim umurumdaydı sanki; aman, korktum! ‘Kızdı ama uzun sürmedi, yine beni dürtüklemeye başladı. O zaman ona bakarak şaştım kaldım, o kinden filan eser yoktu. Oysa kincidir. O zaman aklıma şu geldi. Beni o kadar aşağılık bir insan olarak kabul ediyor ki bana karşı büyük bir kin bile besleyemiyor. Bu da doğru… ‘Roma papasının ne olduğunu biliyor musun? diye sordu’. ‘Duydum’, dedim. ‘Sen, Parfen Semioniç, dünya tarihinden bir şey okumamışsın!’ dedi. ‘Ben bir şey okumadım’, dedim. ‘Öyleyse okuman için sana vereyim:

Öyle bir papa varmış, bir imparatora kızmış, imparator onun sarayı önünde, yalın ayak, yemek yemeden, su içmeden affetmesini beklemiş; ne dersin, imparator o üç gün içinde, diz üstü dururken içinden neler düşünmüş, ne yeminler etmiştir? Ama dur, dedi, sana kendim bunu okuyayım! Kalktı, kitabı getirdi. “Bu manzumdur” dedi ve o imparatorun o üç gün içinde papadan öç almak için ne yeminler ettiğini şiirsel olarak okudu. ‘Bunlar senin hoşuna gitmiyor mu, Parfen Semioniç?’ diye sordu. ‘Okuduklarının hepsi doğru’ dedim. ‘Ya, demek doğru olduğunu sen de kabul ediyorsun, demek sen de. ‘Bana varırsa o zaman bütün bunları ona hatırlatırım, o zaman işte onunla doyasıya eğlenirim’ yemin ediyorum! ‘Bilmiyorum, belki de öyle düşünmüşümdür’. ‘Nasıl bilmiyorsun?’ ‘Öyle, dedim, bilmiyorum, şimdi öyle bir şey düşünecek hâlde değilim.’ ‘Peki, öyleyse, şimdi ne ‘düşünüyorsun?’ ‘İşte yerinden kalkıp yanımdan geçersin, ben de sana bakar ve hareketlerini izlerim. Elbisen hışırdar, kalbim hoplar, sen odadan çıkınca, her sözünü,, sesinin ahengini, ne söylediğini hatırlamaya çalışırım; bütün bu gece bir şey düşünmedim, uykunun arasında nasıl nefes aldığını, bir iki defa kımıldadığını dinledim…’ ‘Sen, diyerek güldü, belki beni dövdüğünü de düşünmüyor, hatırlamıyorsundur?’ ‘Belki dedim, düşünüyorum ama bilmiyorum’. ‘Ya seni affetmez ve sana varmazsam?’ ‘Söyledim ya, kendimi suya atarım.’ ‘Belki, daha önce beni öldürürsün.’ Böyle konuştuktan sonra düşünceye daldı. Sonra kızarak dışarı çıktı. Bir saat sonra somurtkan bir yüzle yanıma geldi. ‘Sana varacağım, Parfen Semionoviç, dedi, senden korktuğum için değil, nasıl olsa battım, iyi olan neresi var? Otur, dedi, şimdi sana yemek getirecekler. Sana varacak olursam, diye ekledi. Namuslu bir eş olurum, bundan şüphen olmasın, hiç üzülme’. Sonra biraz sustu ve: ‘Ne de olsa sen uşak değilsin, dedi; daha önce senin tam deyimiyle bir uşak olduğunu sanmıştım’. Bu arada düğün gününü de belirtti, bir hafta sonra da benden Lebedev’e, buraya kaçtı. Geldiğim zaman bana: ‘Senden büsbütün vazgeçmiş değilim; sadece canımın dilediği kadar beklemek istiyorum, çünkü henüz başına buyruk bir kadınım, istiyorsan sen de bekle’ dedi. İşte, şimdi biz bu durumdayız… Bütün bunlar üzerine sen ne düşünüyorsun, Lev Nikolayeviç? Prens kederli kederli Rogojin’e baktı…

Rogojin’in ağzından:

- Ben düşünüyor muyum ki, diye bir feryat çıktı.

Rogojin daha bir şeyler ekleyecekti ama sonsuz bir keder içinde sustu.

Prens kalktı, yine gitmeye davrandı. Dalgın, âdeta içindeki gizli bir düşünceye cevap veriyormuş gibi, yavaş sesle:

- Ben yine de sana engel olacak değilim, diye mırıldandı.

Rogojin, birden canlanarak:

- Biliyor musun sana ne söyleyeceğim, dedi. Bu sırada gözleri parladı. Nasıl oluyor da onu bana bırakıyorsun, anlamıyorum? Yoksa onu artık sevmiyor musun? Daha önceleri, ne de çok üzülüyordun; bunu ben de görüyordum, öyleyse şimdi ne diye buraya böyle acele geldin? Acıma yüzünden mi -bunun üzerine yüzü acı ve alaylı bir gülümseme ile çarpıldı?.. He he…

Prens:

- Seni aldattığımı mı sanıyorsun, diye sordu.

- Yok, sana inanıyorum ama bundan bir şey anlamıyorum. En doğrusu şu olacak, senin acıma duygun, galiba benim aşkımdan da kuvvetli!

Yüzünde öfkeli, hemen şimdi içindekileri dökmek isteğini belirten bir şey vardı.

Prens, gülümsedi:

- Ne diyebilirim, senin aşkını kötülükten ayırmaya imkân yok. Ama bu aşk geçince, belki daha büyük bir felâket olur. Parfen kardeşim, bunu sana söylemiş olayım…

- Onu öldürür müyüm yani? Prens titredi:

- Bu şimdiki sevgin, şimdi katlandığın bu acılar yüzünden ondan çok, pek çok nefret edeceksin. Benim için her şeyden garibi onun sana yine nasıl varacağıdır? Dün bunu işitince inanmadım, hem öyle ağır bir duyguya kapıldım ki! Biliyorsun, iki defa senden vazgeçti ve nikâhtan kaçtı, öyleyse bir önsezisi var demektir!.. Şimdi o, sende ne bulabilir? Parana mı tamah edecek? Bu saçma bir şey olur. Hem, galiba, paralarının çoğunu harcadın. Sırf kocaya varmak için mi dersin? Ama o, senden başkasını da bulabilirdi. Senden başkası ve senden iyisi olmak üzere birisini bulabilir, çünkü sen gerçekten de onu öldürebilirsin, o da bunu herhâlde, şimdi çok iyi anlamıştır. Onu bu kadar kuvvetle sevmiş olman mı? Doğru, işte bu belki… Duyduğuma göre bazıları tıpkı böyle bir sevgi ararlarmış… Ama…

Prens durdu ve düşünceye daldı. Prensin yüzündeki bu değişikliği, her çizgiyi büyük bir dikkatle inceleyen Rogojin:

- Neden yine babamın portresine bakarak gülümsedin, diye sordu.

- Niye mi gülümsedim? Başına bu dert gelmeseydi, bu sevdaya tutulmasaydın, belki sen de çok kısa bir zamanda, tıpkı baban gibi olurdun.

Sessiz ve itaatli karınla, kimseye inanmadan ve inanmak ihtiyacını duymadan, seyrek konuşan, acı ve tok sözlü bir insan olarak, bir başına rahatça oturur, para kazanmaya bakardın. Olsa olsa, bazen eski kitapları över, iki parmakla haç çıkarmaya merak ederdin, o da belki yaşlılıkta…

- Alay et sen. Geçenlerde bu portreyi gözden geçilirken o da tıpkı bunları söylemişti! Tuhaf, şimdi onunla her şeyde nasıl da anlaşıyorsunuz!!

Prens merakla:

- Sana gelmiş miydi, diye sordu.

- Geldi. Uzun uzun portreye baktı. Rahmetliye dair sorular sordu. En sonunda bana gülümseyerek: 'Sen de tıpkı onun gibi olurdun' ve senin kuvvetli hırsların var, Parfen Semionoviç, öyle ihtiraslar ki, aklın olmasaydı, onlarla Sibirya'yı boylardın, çünkü sende çok akıl var, dedi - Aynen böyle söyledi, işte ister inan, ister inanma. Ondan ilk defa böyle bir söz işittim… 'Şimdiki bütün bu eğlenceleri bırakırdın. Cahil bir insan olduğun için de, para yapmaya bakar, bu evde, tıpkı baban gibi Skopetslerle otururdun. En sonunda, belki kendin de onların tarikatına girerdin. Paralarını da o kadar severdin ki, değil iki, belki de on milyon yapardın ve çuvallarının üstünde açlıktan ölüp kalırdın. Çünkü senin için her şeyde ihtiras var, her şeyi ihtirasa kadar götürüyorsun. İşte tıpkı böyle, hemen hemen, tıpkı bu sözleri söyledi. O güne kadar hiçbir zaman benimle böyle konuşmamıştı. Biliyor musun, benimle hep saçma sapan konuşur ya da alay ederdi. Bu sefer de alayla başladı, sonra da yüzü karanlıklaştı; bu evi baştan başa dolaştı, inceledi, sanki her şeyden korkuyordu. 'Ben bütün bunları değiştirir, yeni hâle sokarım, dedi, daha da olmazsa düğüne kadar, belki yeni bir ev de satın alırım. 'Yo yo, dedi, burada hiçbir şeyi değiştirme, böylece yaşarız. Karın olduktan sonra annenin yanında yaşamak isterim.' Aldım, onu annemin yanına götürdüm, ona öz kızı gibi saygı gösterdi. Annem eskiden beri, işte iki yıldır, aklı başında değilmiş gibi oturup durur -kendisi hastadır- babam öldükten sonra büsbütün çocuklaştı, konuşması yok, kötürüm hâliyle oturur. Sadece kimi görürse görsün, oturduğu yerden eğilip selâm verir. Yiyecek vermezsen, üç gün bile aklına gelmez. Annemin sağ elini aldım, parmaklarını birbirine birleştirdim: 'kutsayın, dedim, anneciğim, benimle nikâhlanacak'. Nastasya Filippovna, duygulu duygulu annemin elini öptü, anlaşılan annen çok acı çekmiş, dedi. Bende işte bu kitabı gördü: 'Ne o, Rus Tarihi'ni mi okuyorsun?' Oysa kendisi bana Moskova'da bir gün: 'Hiç olmazsa kendini yetiştireydin, hiç değilse Soloyev'in 'Rusya Tarihi'ni okusaydın, bir şey bildiğin yok senin' demişti.

Bunu iyi yapıyorsun, dedi. ilk önce hangi kitapları okuman gerektiğini bildirir, küçük bir listeyi kendim sana yazar veririm; ister misin, istemez misin?' Daha önce, hiçbir zaman, hiçbir zaman benimle böyle konuşmamıştı, hatta beni bile şaşırttı. Hayatımda ilk defa canlı bir insan gibi nefes aldım.

Prens, tam bir içlilikle:

- Buna pek sevindim, Parfen, dedi, pek sevindim. Kim bilir, belki Tanrı sizi bir araya getirir. Rogojin, ateşli bir sesle:

- Bu olmayacak bir şey, diye bağırdı.

- Beni dinle Parfen. Onu o kadar sevdiğine göre, saygısını da kazanmak istemez misin? İstiyorsan, yoksa ümidin mi kalmadı? İşte demin, onun sana ne diye varmak istediğini sorarken, benim için garip bir mesele demiştin. Gerçi bunu çözemem, yine de şüphesiz burada mutlaka yeteri kadar mantığa uygun bir sebep vardır. Senin sevginden emin. Ama herhâlde senin başka meziyetlerinden de emindir. Başka türlü olmasına imkân var mı? Şimdi söylediklerin de bunun doğruluğunu gösteriyor. Seninle çekingen, büsbütün başka bir dille konuşmaya imkân bulduğunu, sana başka türlü davrandığını kendin söyledin ya. Sen şüpheci ve kıskançsın, onun için kötü bildiğin her şeyi büyütüyorsun. Elbette ki, o senin için söylediğin kadar kötü düşünmez. Aksi hâlde, sana varmakla bile bile suya yahut bıçak altına atılıyor demektir. Bu, mümkün mü? Kim, bile bile suya yahut bıçak altına atılır? Parfen acı bir gülümseme ile prensin ateşli sözlerini dinledi. Onun inancı, galiba sarsılmış temel üzerine oturtulmuştu.

Prens, ağır bir duygunun etkisi altında:

- Şimdi bana ne kadar ağır bakıyorsun, Parfen, diye bağırdı.

Öteki, sonunda:

- Suya mı, yoksa bıçak altına mı, diye mırıldandı. Hem belki, benden muhakkak bıçak beklediği için varıyor. Bu işin püf noktasının ne olduğunu gerçekten de aklına getirmedin mi, prens?

- Seni anlayamıyorum.

- Eh, olur ya, belki gerçekten de anlayamıyorsun, he! Senin için boşuna… şey… demiyorlar. O, başkasını seviyor, işte bunu anla! Şimdi tıpkı benim onu sevdiğim gibi, o da şimdi bir başkasını seviyor, başkası kim, biliyor musun? O, sensin! Ne o, bilmiyor muydun yoksa?

- Ben mi?

- Sen… O seni ta o zamandan, hani isim gününden beri seviyor. Yalnız, sana varmasına imkân görmüyor, çünkü senin şerefini kirleteceğini,

kendisini mahvedeceğini düşünüyor. ‘Nasıl bir kadın olduğum belli, diyor.’ Şimdiye kadar hep bu iddiada… Bunların hepsini kendisi yüzüme karşı söyledi. Seni mahvetmekten, şerefine leke sürmekten korkuyor ama bana varırsa zararı yok… İşte beni nasıl sayıyor, bu noktaya mim koy.

- Peki ama nasıl oluyor da senden bana kaçıyor, benden de…

- Senden de bana! He! Onun aklına birden neler esmez ki! Şimdi, tıpkı sıtma nöbetleri içindeymiş gibi. Kâh bana bağırır, ‘Sana kendimi suya atar gibi geliyorum. Çabuk düğünü hazırla! ‘Kendisi acele ettirir, gününü belirtir, zaman yaklaşmaya başlayınca da… Korkuya kapılır ya da başka türlü düşünmeye başlar. Tanrı bilir, kendin de gördün ya, ağlar, güler, sıtma nöbetleri geçirir. Seni bırakıp bana kaçmasına şaşırıyorsun. Ne kadar budalaca bir düşünce… Senden asıl kaçış sebebi, seni delicesine sevmiş olması. Bir saatten beri bunu anlatmaya çalışıyorum sana. Senin yanında yapamaz, içindeki ukdeler bitirir onu. Moskova’da onu arayıp bulduğumu kim söylüyorsa, en büyük yalancıdır o. Aslında seni bırakıp bana geldi. ‘Bir an önce düğün zamanını ayarla, ben evlenmeye hazırım. Hatta çingene kadınların yanına gidelim.’ diye zorladı beni. Şuna inan prens, ben olmasaydım atlamıştı suya. Ama beni sudan daha korkunç bulduğu için vazgeçiyor bu kararından. Birilerine olan kızgınlığından evlenmek istiyor benimle. Yani yem olarak kullanıyor. Benimle evlenmesinin tek nedeni bu, dostum. İğreniyorum kendimden. Rogojin’i ağzı açık dinleyen prens:

- Peki ya sen… Ya sen, diye bağırdı ve sözlerini bitiremedi.

Rogojin’e dehşetle bakıyordu, öteki sırıtarak:

- Peki, neye sözünü bitirmedin, diye ekledi. Şu dakikada içinden ne düşündüğünü söylememi ister misin: ‘Peki, şimdi o, bana nasıl varır? Onu buna nasıl bırakmalı?’ Ne düşündüğün belli…

- Buraya bunun için gelmedim, Parfen. Sana söylüyorum, aklımda olan şey bu değildi…

- Bunun için gelmemiş olman önemli değil. Aklında olan şeyin bu olmaması mümkündür ama tam şimdi, herhâlde o şey için olduğunu anlamışsındır, he he! Hadi, yeter! Neye şaşırdın? Gerçekten de bunu bilmiyor muydun? Beni şaşırtıyorsun!

Prens, büyük bir heyecanla:

- Bunun hepsi kıskançlık, Parfen. Bunlar hep hastalıktan, bütün bunları sen büyüttün… diye mırıldandı. Ne oluyorsun?

- Bırak, diye homurdandı ve prensin, masa üstünde duran kitabın yanından aldığı bıçağı kaparak yine eski yerine koydu.

Prens:

- Petersburg'a girerken, sanki biliyor, sanki hissediyordum, diye devam ediyordu. Buraya gelmek istemiyordum ben! Burada olan bitenleri unutmak, kalbimden söküp atmak istiyordum! Hadi, hoşça kal… Ama ne oluyorsun!

Prens konuşurken, dalgınlıkla yine masadaki bıçağı eline alacak olmuştu. Rogojin yine bıçağı onun elinden alıp masaya fırlattı. Bu, biçimi oldukça basit geyik saplı, kapanmayan, üç buçuk parmak boyunda ve gereken genişlikte bir bıçaktı.

Prensin, bıçağı ikinci defa elinden almasına önem verdiğini gören Rogojin, onu bir kitabın arasına soktu, kitabı da başka bir masaya fırlattı.

Prens, dalgın dalgın ama hâlâ kuvvetli bir düşüncenin etkisi altındaymış gibi:

- Onunla kitap yapraklarını mı kesiyorsun, diye sordu.

- Evet, kitap yapraklarını…

- Ama bu bahçe bıçağı değil mi?

- Bahçe bıçağı! Bahçe bıçağı ile kitap yaprakları kesilmez mi?

- Ama bu… Yepyeni.

Her söz üzerine gittikçe sinirlenen Rogojin, büyük bir öfke ile:

- Yeni olsun ne çıkar? Yeni bıçak alamaz mıyım ben, diye bağırdı.

Prens titredi, dikkatle Rogojin'e baktı. Büsbütün aklı başına gelerek:

- Amma da yapıyorsun, ha, diye güldü. Bağışla beni birader, başım böyle şimdiki gibi ağırlaşınca, bir de bu hastalık… Büsbütün dalgınlaşıyor ve gülünç oluyorum. Oysa sormak istediğim hiç de bu değildi… ne olduğunu da hiç hatırlamıyorum. Hoşça kal…

Rogojin:

- Orası değil, dedi.

- Unuttum.

- Buraya, buraya gel, göstereyim.

IV

Daha önce prensin geçtiği aynı odaları geçtiler. Rogojin biraz önden gidiyor, prens de onun arkasından yürüyordu. Burada, duvarlarda birkaç resim vardı. Bunlardan çoğu papaz portreleriyle ne olduğu seçilemeyen manzara resimleriydi. Bitişik odaya açılan kapının üzerinde, biçimi oldukça tuhaf bir resim asılıydı. Bu resmin uzunluğu iki bucuk arşındı, eni ise altı karıştan geniş değildi. Bunda henüz çarmıhtan indirilmiş İsa resmedilmişti. Prens, bir şey hatırlar gibi, göz ucuyla ona baktı ama durmadan kapıdan geçmek istedi. Ağır bir duygunun etkisi altındaydı, bu evden çabucak çıkıp gitmek istiyordu. Ama Rogojin birden resmin önünde durdu.

- İşte burada hep resimler asılı, dedi. Hepsi de rahmetli babam tarafından bir ya da iki ruble karşılığında, açık arttırma salonlarından satın alınmıştır. Kendisi bunları severdi. Resimden anlayan bir adam -burada hepsini gözden geçirdi… Bayağı şeyler, dedi.

İşte bu kapı üstündeki, yani babamın iki rubleye satın aldığı tablo. Fakat yanılmışım, bayağı değil. Daha babam sağ iken birisi buna üç yüz elli ruble vermişti, tüccardan resim heveslisi Salayev Ivan Dimitriç ise dört yüze kadar çıktı, geçen hafta da kardeşim Semion Semioniç’e beş yüz ruble teklif etti. Resmi kendime alıkoydum.

Bu sırada resmi gözden geçiren prens:

- Bu şey… Hans Holbein’in bir kopyası, dedi. Gerçi büyük bir bilgiç değilim ama sanırım güzel bir kopyadır. Bu tabloyu sınır dışında görmüştüm, hâlâ da unutamıyorum. Ama… Sen nereye…

Rogojin birden resmi bırakmış ve yine önde olmak üzere, yola koyulmuştu. Onun bu aceleciliğini dalgınlığına ve tuhaf sinirli hâline vermek mümkündü. Ama yine de kendisinin başlamadığı bir konuşmanın böyle birden kesilmesi prense pek tuhaf göründü, üstelik de Rogojin cevap bile vermemişti.

Birkaç adım ilerleyen Rogojin, yine kendisi:

- Ne dersin Lev Nikolayeviç, sana çoktan beri sormak istiyordum. Tanrı’ya inanıyor musun, yoksa inanmıyor musun, dedi.

Prens, elinde olmadan:

- Ne kadar tuhaf soruyor ve bakıyorsun, diye işaret etti.

Rogojin, sanki yine sorusunu unutmuş gibi, bir an sustuktan sonra:

- Bense bu resme bakmayı seviyorum, diye mırıldandı.

Prens, birden aklına gelen bir düşüncenin etkisi altında:

- Bu resme, ha, diye bağırdı. Bu resme ha? Bu resim yüzünden herhangi bir insanın imanı bile kaybolur.

Rogojin, beklenmedik bir sırada:

- Kayboluyor, doğru, diye onayladı. Çıkış kapısının neredeyse önüne gelmişlerdi.

Prens durdu:

- Nasıl, diye sordu, ne oluyorsun canım! Ben hemen hemen şaka ettim, sen ise böyle ciddiye alıyorsun! Hem ne diye Tanrı'ya inanıyor musun diye sordun?

- Hiç canım, öyle işte. Daha önce de sormak istemiştim. Biliyorsun, şimdi inanmayanlar çok. Şu doğru mu -sen Rusya dışında yaşadın- birisi bana, sarhoş ağzıyla Rusya'da Tanrı'ya inanmayanlar, bütün dünyadaki insanlardan çoktur, demişti. 'Bu bizim için onlardan daha kolay oluyor, çünkü biz onlardan daha ileriyiz…

Rogojin acı acı gülümsedi; sorusunu sorar sormaz, birden kapıyı açtı, kapı koluna tutunarak prensin çıkmasını beklemeye başladı. Prens şaşırmakla beraber çıktı, öteki de onun arkasından sahanlığa çıktı ve kapıyı kapadı. İkisi de birbirinin karşısında, nereye geldiklerini, şimdi ne yapmaları gerektiğini unutan iki insan gibi, duruyorlardı.

Prens, elini uzatarak:

- Haydi, hoşça kalın, dedi. Rogojin onun elini kuvvetle ve tıpkı bir makine gibi sıkarak:

- Güle güle, dedi.

Prens, bir basamak aşağı indi ve başını çevirdi -galiba Rogojin'i böyle bırakmak istemiyordu- bundan başka aklına gelen bir şeyi hatırlayarak canlanmıştı.

- İnanç konusuna gelince, diyerek gülümsedi. Geçen hafta iki gün içinde dört şeyle karşılaştım. Sabahleyin trenle yeni demiryollarından birinden giderken, vagonda S. M. ile dört saat konuştum, hemen orada tanıştım. Onun hakkında çok şeyler duymuştum. Hatta dinsiz olduğunu, sapıttığını da söylemişlerdi. Çok bilgili bir insanmış meğer. Oldukça da iyi bir terbiye almış. Hiç büyüklenmiyor, benimle konuşmaktan zevk alıyordu. Gerçekten Tanrı'ya inanmıyordu. Beni asıl şaşırtan, Tanrı konusuna çok girmemesiydi. Gerçi inanmayanlarla daha önce de ilişkiye girmiştim ama konuştukları hep ezbercilik üzerine kuruluydu. Bu bilginle diğer insanların farkı burada işte… Birisi çok şey bildiği hâlde söz etmiyor, öbürü söz ettiği hâlde bilgisiz. Bunu daha o zaman ona söyledim ama galiba açık anlatamadım,

çünkü o bir şey anlamadı… Akşam bir kasabada otelde yatmaya kaldım, orada daha yakında, geçen akşam bir cinayet olmuş, ben geldiğim zaman herkes ondan konuşuyordu. İki köylü, hem de yaşlı-başlı insanlar, sarhoş da değillermiş, ne zamandan beri birbirlerini tanıyorlarmış, ahbap imişler, çay içmişler ve küçük bir odada beraberce yatmaya hazırlanıyorlarmış. Ama arkadaşlardan birisi ötekinin sarı boncuklu bir gümüş saati olduğunu iki gün önce gizlice görmüş, anlaşılan daha önce onda böyle bir şey bulunduğunu bilmiyormuş. Bu adam hırsız değilmiş, hatta namuslu imiş ve köylü yaşayışına göre hiç de yoksul değilmiş. Ama bu saat onu o kadar kendine çekmiş, o kadar hoşuna gitmiş ki, sonunda kendini tutamamış… Bıçağı almış, dostu arkasını dönünce, usulca ona yaklaşmış, nişan almış, gözlerini yukarı kaldırmış, haç çıkarmış, içinden: 'Tanrım, İsa aşkına beni bağışla!' diye dua etmiş ve bir vuruşta dostunu bir koyun gibi kesmiş ve cebinden saati almış.

Rogojin kahkahaları koyuverdi. Sanki gülme nöbetine tutulmuş gibi, gülüyordu. Hatta deminki somurtkan hâlinden sonra böyle gülmesi insanın tuhafına gidiyordu.

Boğulur gibi, çırpınarak bağırdı.

- İşte bu güzel! Hayır, işte bu hepsinden güzel! Birisi Tanrı'ya hiç inanmıyor, öteki ise o kadar inanıyor ki insanları bile dua ederek kesiyor… Hayır azizim insan böyle bir şey uyduramaz! Ha ha ha! Hayır, bu hepsinden güzel…

Rogojin, gülmesine biraz ara verir vermez -bu arada gülüşü, hâlâ dudaklarında, çırpınma hâlinde ve durmak bilmeyerek devam ediyordu- prens devam etti:

- Ertesi sabah şehirde dolaşmak üzere çıktım, baktım tahta kaldırımda sarhoş bir er dolaşıyor, üstü başı perişan. Bana yaklaştı. 'Satın al beyefendi, gümüş haç, sadece yirmi kopeğe veriyorum; gümüş! 'Baktım elinde bir haç, herhâlde biraz önce boynundan çıkarmış, mavi, çok yıpranmış bir kurdeleye bağlı ama gerçek kurşundan. İlk bakışta, büyük boy, sekiz köşeli, tamamıyla Bizans biçimi olduğu görülüyor. Yirmi kopek çıkarıp kendisine verdim, haçı da hemen orada boynuma taktım. Yüzünden, aptal şeyi aldattığına sevindiği görülüyordu ve hemen haçın parasını alıp içmeye gitti, buna şüphe yoktu. Birader, o zaman Rusya'da üzerime akın eden her şeyin etkisi altındaydım. Daha önce burada hiçbir şeyi anlayamıyordum, sanki dilsiz gibi büyümüştüm, sınır dışında bulunduğum bu beş yıl içinde de hayal gibi görüyordum. İşte yürümeye, düşünmeye başladım. Hayır, İsa'yı satan bu

adamı daha niye mahkûm etmeyeyim? Bu sarhoş ve zayıf kalplerde neler gizlendiğini elbette Tanrı bilir. Bir saat sonra otele dönerken, kucağında meme çocuğu bulunan bir kadınla karşılaştım. Kadın henüz gençti, çocuğu ise altı aylık kadar bir şeydi. Kadın dikkat etmiş, çocuk doğduğundan beri ona ilk defa gülmüş. Baktım kadın birden hûşu içinde haç çıkardı. 'Ne oluyorsun, taze?' dedim -o zaman, biliyor musun, henüz her şeyi soruyordum. 'İşte, çocuğunun ilk gülümsemesini gören bir ana nasıl sevinirse, Tanrı da bir günahkârın, içinden gelerek, önünde duaya durduğunu gökyüzünden gördüğü zaman böyle sevinç duyar.' Bunu köylü kadın hemen hemen bu sözlerle böyle derin, ince, gerçek Hıristiyanca bir düşünceyi ifade etmişti. Yani Tanrı hakkındaki bütün anlayış bir kelime ile ifade edilmişti, yani Tanrıyı öz babamız gibi anlıyor, onun insana bir babanın öz çocuğuna bakarak duyduğu sevinci anlatmak istiyordu, ki bu, İsa'nın baş düşüncesidir! Basit bir köylü kadın… Doğru… Bir ana… Ve kim bilir, belki bu kadın yine aynı erin karısıydı. Dinle Parfen, demin bana sormuştun, işte cevabım: Din duygusunun gizemleri hiçbir değerlendirmenin, hiçbir davranış ve suçun, hiçbir zındıklığın ölçüsüne uymaz. Burada bir şey var ki, o şey değil, ölmezliğe kadar o şey olmayacaktır. Burada öyle bir şey var ki, zındıklıklar hep onun üzerinden kayıp gidecek ve hep bambaşka şeylerden konuşulacaktır. Ama asıl konu şu ki, bunu daha açık, daha çabuk ancak bir Rus'un kalbinde fark edebilirsin. Ve işte benim çıkardığım sonuç! Bu, benim Rusya hakkında edindiğim ilk ve birinci yargı. Yapılacak çok şey var, Parfen! Bizim Rus dünyamızda yapılacak çok şey var, inan bana! Hatırla, bir zamanlar Moskova'da seninle buluşup konuştuğumuz günleri!… Buraya şimdi hiç dönmek istememiştim! Seninle de hiç ama hiç böyle karşılaşacağımı düşünmemiştim! Eh, ne diyelim… Hoşça kal! Tanrı yardımcın olsun!

Döndü ve merdivenlerden aşağı inmeye başladı.

Prens merdivenin ilk sahanlığına indiği zaman, Parfen yukardan:

- Lev Nikolayeviç, diye bağırdı. Erden aldığın haç üzerinde mi?

- Evet üzerimde. Prens, yine durdu.

- Bana göstersene.

Yine bir tuhaflık… Prens bir an düşündü, yukarı çıktı, haçı boynundan çıkarmadan açıp ona gösterdi.

Rogojin:

- Bana ver, dedi.

- Ne yapacaksın? Yoksa sen…

Prens bu haçtan ayrılmak istemezdi

- Üzerimde taşıyacağım, kendiminkini de çıkarıp sana veririm, sen taşı.

- Haçlarımızı değişmek mi istiyorsun? Buyur Parfen, öyle ise, memnun olurum; kardeş oluruz

Prens kurşun, Parfen de kendi altın haçını çıkardı, değiştiler. Parfen susuyordu. Prens, deminki güvensizliğin, deminki acı, hemen hemen alaylı gülümsemenin hâlâ kardeşliğinin yüzünden silinmediğini, hiç değilse bazı anlarda kendini kuvvetle belli ettiğini şaşkınlıkla gördü. Rogojin sonunda sessizce prensin elini tuttu, bir zaman, sanki bir şeye karar veremiyormuş gibi, olduğu yerde durdu. Sonra birden çok hafif bir sesle: ‘Gel’ diyerek onu peşinden sürükledi. Birinci katın sahanlığından geçtiler ve çıktıkları kapının karşısına gelen kapıyı çaldılar. Kapı çabucak açıldı. Beli bükülmüş, siyahlı başörtüsü ile örtülü yaşlı bir kadın, sessizce, yerlere kadar eğilerek Rogojin’i selamladı. Öteki ona çabucak bir şeyler sordu ve cevabı beklemeyerek odalardan geçerek ileri götürdü. Yine umulmaz, soğuk bir temizlik taşıyan, eski eşya ile soğuk ve ağır bir şekilde, beyaz temiz kılıflı eşya ile döşenmiş odalardan geçiyorlardı. Rogojin, haber vermeden prensi, doğruca cilalı kızılağaç bir bölme ile bölünmüş pek büyük sayılmayacak misafir odasına soktu. Yan tarafta da herhâlde yatak odasına giden iki kapı vardı. Misafir odasının köşesinde, tuğla soba yanında, koltukta, küçük bir kocakarı oturuyordu. Oldukça sağlıklı, sevimli ve yuvarlak bir yüzü vardı. Ama salon tamamıyla ağarmıştı ve -bunu ilk bakışta anlamak mümkündü-tamamıyla çocuklaşmış bir hâldeydi. Arkasında siyah yünlü bir entari, boynunda büyük siyah bir atkı, başında siyah kurdeleli bir hotoz vardı.

Ayakları bir iskemleye dayanıyordu. Onun yanında, başka tertemiz bir kocakarı daha vardı, ondan daha yaşlı idi, o da yas elbiseleri içindeydi, onun da başında beyaz hotoz vardı, herhâlde bir sığıntı olmalıydı, sessizce çorap örüyordu. Anlaşılan ikisi de bütün gün susup oturuyordu. Birinci ihtiyar kadın, Rogojin ile prensi görünce, onlara gülümsedi ve hoşnut olduğunu belirtmek için, birkaç defa başını eğdi. Rogojin onun elini öperek:

- Anneciğim, dedi, işte sevgili dostum Prens Lev Nikolayeviç. Onunla haçlarımızı değiştik; kendisi bir zamanlar Moskova’da öz kardeşim gibiydi, benim için çok şeyler yaptı. Onu kutsa anneciğim, tıpkı öz oğlunu kutsar gibi kutsa. Dur ihtiyarcık, işte böyle parmaklarını bitiştireyim…

Ama ihtiyar kadın, Parfen işe girişmeden önce, sağ kolunu kaldırdı, parmağının üçünü bir araya getirip bitiştirdi ve üç defa prensin üzerine haç çıkardı. Sonra, bir daha şefkat ve sevgiyle ona başını eğdi.

Parfen:

- Haydi gidelim, Lev Nikolayeviç, dedi, sırf bunun için seni getirmiştim…

Merdivenleri çıkarken eklemeyi de unutmadı:

- İşte bak, kendisine söylenenlerden bir şey anlamıyor, benim sözlerimi de anlamadı ama seni kutsadı. Demek ki, bunu kendisi istedi… Eh, hoşça kalın… İkimizin de zamanı geldi artık.

Bunun üzerine kapıyı açtı.

Prens, şefkat dolu bir sitemle ona bakarak:

- Ayrılırken hiç değilse gel seni kucaklayayım, tuhaf adam, diye bağırdı ve kucaklamak istedi.

Ama Parfen, ellerini kaldırmışken, hemen yine indirdi. Cesaret edemiyor, prensin yüzüne bakmamak için başını çeviriyordu. Onu kucaklamak istemiyordu.

Birden tuhaf tuhaf gülerek:

- Haçını almasına aldım ama saat için kesmem seni! diye mırıldandı.

Ama ansızın bütün yüzü değişti, korkunç sarardı. Dudakları titredi, gözleri alevlendi. Kollarını kaldırdı, sıkı sıkıya prensi kucakladı ve boğulur gibi mırıldandı:

- Kader böyle ise al Nastasya Filippovna’yı, dedi. Senin olsun. Bırakıyorum sana!… Rogojin’i hatırla!

Bunun üzerine, prensi kendi başına bırakıp yüzüne bile bakmadan içeri girdi, arkasından da kapıyı kapadı.

V

Saatler durmadan ilerliyordu. Saat iki buçuğa yaklaşırken prens, General Yepançin'in evine uğradı. Onları evde bulamayınca, kartını bırakarak Vesi oteline yollanmaya karar verdi. Orada Kolya'yı bulacağını umuyordu. Vesi otelinin çalışanları kendisine Ardalionoviç'in hatırlatmasını ilettiler. Nikolay Ardalionoviç sabah dışarı çıktıklarını, eğer kendisini soracak birisi olursa, saat üç civarında dönebileceğini söylemişti. Prensin aklına hemen, eğer saat üç buçuğa kadar burada olmazsa, onun trenle Yepançin'in yazlığına gitme ihtimali geldi. Prens, beklemek üzere oturdu. Bu arada garsona yemek siparişini de verdi.

Üç buçukta, hatta dörtte bile Kolya gelmedi. Prens çıktı ve otomatik olarak rastgele yürüdü. Yaz başında bazen Petersburg'ta çok güzel günler olur, hava sıcak, sakindir. Sanki o gün de böyle nadir günlerdendi. Prens bir zaman serseri gibi dolaştı. Şehri az tanıyordu. Bazen dört yol ağızlarında, bazı evlerin önünde, meydanlarda, köprülerde duruyordu. Bir ara, dinlenmek üzere bir pastaneye girdi. Bazen, büyük bir merakla gelip geçenleri inceliyordu; ama sık sık ne gelip geçenlerin ne de nereye bastığının farkındaydı. Sinirleri iyice gerilmişti, huzursuzluk içindeydi, aynı zamanda son derece yalnız kalmak ihtiyacı duyuyordu. Yalnız kalmak, kendini tamamıyla pasif olarak hiçbir çıkar yol aramadan bu azap verici gerginliğin etkisine bırakmak istiyordu. Kalbine, ruhuna saldıran soruları çözümlemek istemiyor, bunlardan tiksiniyordu. 'Peki, bütün bunlarda benim ne suçum var?' diye kendi kendine mırıldanıyor, sözlerinin manasını anlamıyordu.

Saat altıya, doğru kendini Tsarskoselski demiryolu istasyonu civarında buldu. Yalnızlık biraz sonra dayanılmaz bir hâl aldı, yeni bir duygu kalbine saldırdı ve karanlıklar içinde kederlenen ruhu parlak bir ışıkla aydınlandı. Pavlovsk'a bilet aldı, hareket saatini sabırsızlıkla beklemeye başladı. Ama şüphesiz onu oyalayan bir şey vardı, bu da, onun düşünmek istediği gibi bir hayal değil, gerçekti. Trene binmek üzereyken, biraz önce aldığı bileti birden yere attı ve istasyondan çıktı, utangaç ve düşünceli bir hâli vardı. Bir zaman sonra sokakta giderken, birden bir şey hatırlar gibi, bir şeyi anlar gibi oldu. Kendisini çoktan beri rahatsız eden bir şeydi bu. Kendisinin çoktan beri bir şeyle uğraştığını, bu hâlin çoktandır devam ettiğini ama bu dakikaya kadar bunun farkına varmadığını anladı. Bu durum, birkaç saatten beri, hatta 'Vesi' deyken, hatta galiba 'Vesi' ye gitmeden önce devam ediyordu,

durup dururken birden etrafında bir şey aramaya başlıyor gibiydi. Sonra, hatta uzun zaman, yarım saat ne aradığını unutuyor ve huzursuzluk içinde etrafına bakınıyor, bir şeyler aramaya başlıyordu.

Ama işte ne zamandan beri benliğine hâkim olan bu hastalıklı hâli, şimdiye kadar devam eden bu şuur dışı davranışı fark eder etmez, kendisini büyük bir meraka sürükleyen başka bir şeyi hatırladı. Etrafında bir şeyler aradığının farkına vardığı zaman, yaya kaldırımında bir dükkânın önünde durduğunu ve vitrine serilmiş malları dikkatle gözden geçirdiğini fark etmişti. Şimdi, biraz önce, sadece beş dakika kadar önce, o dükkân vitrininin önünde durup durmadığını, bunun bir hayal olup olmadığını mutlaka incelemek istiyordu. Sakın bir şeyi başka bir şeyle karıştırmış olmasın? Böyle bir dükkân ve böyle mallar gerçekten de var mıydı? Gerçekten de bugün kendisini hasta hissediyordu. Tıpkı daha önce o sara nöbetleri geldiği zamanki ruh hâli içindeydi. Sara nöbetleri gelmeden önce, çok dalgın olduğunu, hatta ayrı bir dikkatle bakmadığı takdirde eşyalarla kişileri birbirine karıştırdığını biliyordu. Ama demin dükkânın önünde durup durmadığını incelemek için özel başka bir sebep vardı. Vitrinde gösterilen eşya arasında ayrıca baktığı, hatta altmış gümüş kopek fiyat koyduğu bir şey vardı. Dalgınlığına ve içinde beliren gizli korkuya rağmen, bunu hatırlıyordu. Öyleyse gerçekten de o dükkân varsa, bu eşya da öteki mallar arasında duruyordu. Demek ki bu şey onda o kadar kuvvetli bir merak uyandırmıştı ki, istasyondan çıkar çıkmaz duyduğu acayip şaşkınlık anında bile dikkatini üzerine çekmişti. Âdeta kederli bir hâlde sağa bakarak yürüyordu, kalbi huzursuz bir sabırsızlık içinde çarpıyordu. Ama işte en sonunda dükkânı bulmuştu. Geri dönmeye karar verdiği sırada, oradan beş yüz adım kadar uzaktaydı, işte altmış kopeklik o eşya. Şimdi ‘elbette altmış kopektir; fazla etmez!’ diye onayladı ve güldü. Ama sinirli bir şekilde gülmüştü; kendini kötü hissediyordu. Şimdi, demin bu vitrinin önünde dururken başını çevirdiğini, birden Rogojin’in bakışlarını üzerinde yakaladığını iyice hatırladı. Yanılmadığından emin olunca -bununla birlikte, bunu kontrol etmeden önce de buna tamamıyla emindi- dükkânı bıraktı ve çabucak, oradan uzaklaştı. Bütün bunları çabucak etraflıca düşünmeliydi, bu mutlaka gerekliydi. Şimdi, istasyonda da hayal görmediğini anlıyordu, başına gelen, muhakkak eski huzursuzluğu ile ilgili gerçekten olmuş bir şeydi. Ama içten gelen bir tiksinti yine galip geldi. Bir şey düşünmek istemiyordu, düşünmedi de; büsbütün başka bir şeyi düşünmeye başladı.

Bu arada, sara nöbeti geldiği zaman, düşme sırasında -nöbet aklı başındayken geldiği takdirde- öyle bir an oluyordu ki, hüzün, ruh ezginliği baş gösteriyor, ara sıra beyni tutuşuyor ve bütün hayat kuvvetleri bir anda geriliyordu. Şimşek çakması kadar süren o anda yaşama, kendini anlama duygusu on kat artıyordu. Aklı, kalbi umulmaz bir ışıkla aydınlanıyordu. Bütün heyecanları, bütün şüpheleri, bütün huzursuzlukları, sanki bir anda huzura kavuşuyor, bir çeşit sakinlik içinde yoğrulup halloluyordu. İçini berrak, ahenkli bir sevinç ve ümit kaplıyordu, bu anlar, bu ışık demetleri henüz sadece sara nöbetlerinin başladığı o son saniyenin -hiçbir zaman bir saniyeden uzun değildi- önsezisiydi. Bu saniye doğal olarak, dayanılmaz bir şeydi. Daha sonra, artık sağlığı yerindeyken o anı aklından geçirirken, kendi kendine bütün bu şimşekler, kendi kendini en yüksek hâlinde bulması, doğal hâlin bozulmasından ileri gelen bir hastalık hâliydi ve aksine en aşağı bir duyguya mal edilmesi gerekiyordu. Ama ne olursa olsun, o alışılagelene aykırı bir sonuca vardı. ‘Bunun bir hastalık olmasından ne çıkar?’ diye kararını verdi. Asıl sonuç, sağlıklı bir durumdayken hatırlanıp incelendiği zaman, o dakikada duyulanlar en yüksek ahengin, güzelliğin ta kendisi olduğuna, o ana kadar duyulmamış, tahmin edilmemiş dolgun bir duygu, ölçülü bir şey, hûşu ile edilen bir dua gibi, hayatın en yüksek sentezi hâlinde birleştiğine göre, bu gergin hâl doğal olmuş veya olmamış, bundan ne çıkar? ‘Bu silik ifadeler, henüz pek kuvvetsiz olmakla beraber, kendisi için pek açık görünüyordu. Bunun gerçekten bir güzellik ve dua’, gerçekten ‘yüksek hayat sentezi’ olduğunda şüphesi yoktu, hem böyle bir şüpheye yer de vermiyordu. O anda, belleği alçaltan, ruhu çirkinleştiren gizemlerin, afyonun yahut şarabın etkisi altında kalarak herhangi bir hayal görmüş değildi herhâlde? Hastalık hâli geçince, bir konuda sağlam kafa ile mantığını çalıştırabiliyor ve karar verebiliyordu. Bu anlar, kendini anlamasını yalnız ve sadece kuvvetlendiriyordu. Kendini anlama ve aynı zamanda yüksek anlarda aracısız olarak nefsini hissetme idi bu. O saniyede, yani hemen sara nöbetlerinden önceki anda, açıkça aklı başındayken kendi kendine ‘Ama bu an için insan bütün hayatını verebilir!’ diyebilseydi, tabii o an kendiliğinden bir hayata değerdi. Bununla beraber, çıkardığı sonucun mantıki kısmı üzerinde durmuyordu. ‘Yüksek dakikaların’ sonucu olarak bönlük, ruh karanlığı, budalalık önünde apaçık duruyordu. Ciddi olarak, tabii, bunu iddia edemiyordu. Sonuç çıkarmaya, yani o dakikayı değerlendirmeye gelince, şüphesiz, bunda bir yanılma vardı ama duygunun gerçekliği, ne de olsa onu bir şey şaşırtıyordu. Gerçekten de ne yapmalıydı?

Tam o saniyede duyduğu sonsuz mutluluğu tamamıyla kavrarken onun, belki bir hayata değebileceğini söylediği oluyordu. Bir gün Moskova'da Rogojin'le buluştuktan zaman söylediği gibi, 'onda, artık zamanın olmayacağına dair o fevkalâde izlerin manasını anlıyorum, herhâlde, diye gülümseyerek ekledi. Evet, Moskova'da sık sık buluşurlar ve yalnız bundan konuşmazlardı. 'Rogojin demin, onun kardeşi olduğumu o zaman bana söyledi, oysa bunu bugün ilk defa söylüyor' diye düşündü.

Bunu Letniy Sad'da bir ağacın dibinde sırada otururken aklından geçirmişti. Saat yediye geliyordu. Bahçe boştu; batan güneşi bir an karanlık bir şey kapladı. Hava boğucuydu; uzak bir fırtınayı haber veriyor gibiydi. Batan güneşi seyretmek, onun için o kadar zevk verici bir şeydi ki… Hatıraları ve aklıyla her şeyin dış görünüşüne yapışıyordu, bu hoşuna da gidiyordu. Hâli, hayatla ilgili şeyleri unutmak istiyordu ama etrafına ilk bakışta, o kadar sıyrılmak istediği karanlık düşünce hemen aklına geliyordu. Demin aşçı dükkânında yemek yerken garsonla, geçenlerde işlenen ve birçok gürültüye, konuşmaya yol açan pek tuhaf bir cinayet üzerinde konuşmuştu. Ama bunu hatırlar hatırlamaz birden yine bir tuhaflık hissetti.

Üstün, yenilmez bir istek, âdeta baştan çıkarıcı bir istek birden bütün iradesini felce uğrattı. Sıradan kalktı, bahçeden çıkıp doğruca Petersburg tarafına doğru yürüdü. Demin Neva'nın kıyısındayken bir yolcuya Neva'dan Petresburgskaya tarafına nereden gidileceğini sormuştu. Göstermişlerdi; ama o zaman oraya gitmedi. Hem zaten bugün oraya gitmesinin bir anlamı yoktu. Bunu biliyordu; adres çoktandır elindeydi. Lebedev'in akrabasının evini kolay kolay bulabilirdi; ama kesin olarak Nastasya Filippovna'yı evde bulamayacağını biliyordu. 'Muhakkak Pavlovsk'a gitmiştir, yoksa Kolya, karar verdikleri üzere bir haber bırakırdı, öyleyse şimdi, tabii onu görmeye gitmiyordu. Karanlık, acı verici bir merak onu oraya çekiyordu. Yeni, ani bir düşünce aklına gelmişti…

Ama gittiğini ve nereye gittiğini bilmek ona yetip de artıyordu. Bir dakika sonra, hemen hemen yolu fark etmeden, yine yürüyordu. Ansızın aklına gelen düşünceyi etraflıca incelemek iğrenç ve imkânsız gibi geliyordu. Gözüne çarpan her şeye acı verici bir dikkatle bakıyordu, gökyüzüne, Neva'ya bakıyordu. Karşılaştığı küçük bir çocukla da konuşacak oldu. Belki sara hâli de yavaş yavaş artıyordu. Fırtına yavaş olmakla beraber, galiba gerçekten de yaklaşıyordu. Sıkıcı ve boğucu hava dozajını yavaş yavaş artırıyordu.

Kim bilir neden, şimdi dillerden düşmeyen ve saçmalık derecesinde bıktırıcı bir müzik parçası gibi, demin gördüğü Lebedev’in yeğeni hatırından çıkmıyordu. Tuhafı şu ki, demin Lebedev yeğeni ile tanıştırırken sözünü ettiği katilin biçiminde aklına geliyordu. Evet, o katil hakkında daha pek yakında okumuştu. Rusya’ya geldiğinden beri bu şeyleri çok okumuş ve duymuştu. Bütün bu gibi şeyleri ısrarla takip ediyordu. Deminse garsonla Jemarinlerin öldürülmesi üzerinde konuşurken, bu cinayetle ayrıca ilgilenmişti. Garson onun düşüncesine katılmıştı, prens bunu hatırladı. Garsonu da hatırladı. Aptal değildi, ağırbaşlı, dikkatliydi ama ‘Tanrı bilir nasıl bir adamdı. Yeni dünyada yeni insanları anlamak güçtür. Ama bu arada Rus ruhuna kuvvetle inanmaya başlıyordu. Ah, bu altı ay içinde pek çok yeni, tahmin etmediği, duymadığı, beklemediği şeyler görmüş geçirmişti. Ama yabancı bir ruh karanlık bir şeydir. Rus ruhu da öyle; birçokları için karanlık. İşte o, uzun zaman Rogojin’le yakından buluşup görüşmüştü ama Rogojin’i tanıyor muydu? Bununla beraber, bazen bu işte ne kadar karışık bir durum oluyor, ne anlamsız, kepazece şeyler bunlar! Bununla birlikte, Lebedev’in deminki yeğeni ne iğrenç, her şeyden memnun bir çıban! Ama bana ne oluyor, diye hayal kurmaya devam ediyordu prens. O yaratıkları, o altı kişiyi o öldürdü mü ki? Galiba, birbirine karıştırıyorum… Ne tuhaf! Nedense başım dönüyor… Lebedev’in büyük kızının, şu kucağında çocukla duranın yüzü ne kadar sevimli, yüz ifadesi ne kadar masum, ne kadar masum, ne kadar çocuksu, gülüşü de âdeta bir çocuk gülüşü! Bu yüzü hemen hemen unutması ve ancak şimdi hatırlaması tuhaf… Onlarla tepinerek konuşan Lebedev, herhâlde hepsini çok seviyor. Ama iki kere iki gibi şu da muhakkak ki, Lebedev yeğenini de çok seviyor!

Bununla birlikte onların arasına bugün girdiği hâlde ne diye onları böyle kesinlikle yargılamayı arzuluyor, böyle hükümler vermeye kalkışıyor? Bugan Lebedev’den aldığı, daha doğrusu Lebedev’in onun kucağına bıraktığı problem sıkıyordu canını. Lebedev gibi birini daha önce tanıyor muydu hiç? Tanrım, Lebedev ve Dubarri diye inledi prens. Prens iyi biliyordu ki, eğer Rogojin birini öldürecekse, hemen bitirirdi işi. Karışık ve dolambaçlı şeylere bel bağlaması mümkün değildi onun. Resmi gösterilerek vurulmaları istenmiş ve kanlara boyanmış olarak yerde yatan altı kişi… Rogojin’in böyle bir şeyi yapmasının imkânı yoktu. Ama ya gerçekten Rogojin’in cinayeti işlemesi kararlaştırıldıysa?.. Prens birden titredi. ‘Benim tarafımdan böyle apaçık hayâsızca bir teklifte bulunulması bir cinayet, alçaklık değil mi!’ diye bağırdı ve birden yüzü utancından

kıpkırmızı oldu. Şaşkına dönmüştü, yolun ortasında çakılmış gibi duruyordu. Deminki Pavlovski istasyonunu, Nikolayevski istasyonunu Rogojin'in yüzüne karşı sorduğu gözlere dair soruyu, şimdi üzerinde olan Rogojin'in haçını, onun annesinin kendisini kutsamasını, oraya onu yine Rogojin'in götürdüğünü, onun kendisini son defa titreyerek kucaklayışını, son defa merdivende her şeyi inkâr etmesini birden hatırladı. Bütün bunlardan sonra kendini etrafında durmadan bir şeyler arar bir hâlde yakalamak, bu dükkân ve eşya… Bu ne alçaklık! Bütün bunlardan sonra da şimdi 'ayrı bir gaye', apayrı 'birden aklına gelen bir düşünceyle gidiyordu! Ümitsizlik ve acı bütün ruhunu kapladı. Prens derhal otele dönmek istiyordu; hatta döndü ve yürüdü; ama bir dakika sonra durdu, düşündü ve yine eski yoldan geri döndü.

Zaten Petersburgskaya tarafına gelmişti, o evin de çok yakınında idi; ama şimdi oraya eski maksatla, 'ayrı bir düşünce ile' gitmiyordu ki! Hem böyle bir şey nasıl olabilmişti! Evet, hastalığı başlıyordu, buna şüphe yoktu. Belki bugün kesin olarak sara nöbeti gelecekti. Zaten bu nöbet yüzünden bu karanlık düşünceler, onun yüzünden de 'fikir' doğdu ya! Şimdi karanlık dağıldı, iblis kovuldu, şüphe mevcut değil, kalbi sevinçle dolu! Ve onu ne zamandan beri görmedi onu görmesi gerekiyor, hem…. Evet, şimdi Rogojin'le karşılaşmak isterdi, onun elinden tutar, beraber giderlerdi… Kalbi temizdi… O, Rogojin'e rakip olabilir mi? Yarın kendiliğinden Rogojin'e gider, onu gördüğünü söyler… Demin Rogojin'in dediği gibi, sırf onu görebilmek için uçup gelmemiş miydi? Belki onu evde bulur, Pavlovsk'a gittiği kesin değildi!

Şimdi ise insanların birbirinin kalbinden geçenleri öğrenebilmesi, aynen Rogojin gibi bütün bu karanlık ve hırsla dolu duygulara yer verilmemesi için her şey dürüstçe ortaya dökülmeli. Rogojin ümit ışığı veremez miydi sahi? Onu diğerlerinden çok farklı sevdiğini, ona acımadığını söylüyordu içindeki ses. Ardından da "Evet, senin acıma duygun belki benim aşkımdan daha güçlüdür" diye ekledi. "Ama kendini aşağılıyor, kendine çamur atıyor. Hım!… Rogojin kitap okuyor, bu bile acıma değil mi?' 'Acımanın' başlangıcı sayılmaz mı? Bu kitabın onda olması bile ona karşı olan bağlılığını anladığının bir belirtisi değil mi? Ya demin anlattığı hikâye? Hayır, yalnız ihtiras değil, ondan daha derince bir şey. Hem onun yüzü yalnız ihtiras mı uyandırıyor? Hem şimdi bu yüz ihtiras uyandırabilir mi? O yüz acıma uyandırıyor, o insanın bütün ruhunu kavrıyor, o yüz… Ve yakın, acı verici bir hatıra birden prensin kalbinden geçti

Evet, acı verici. Daha pek yakında kadında ilk defa delilik belirtisi gördüğü zaman ne kadar acı çekmişti. O zaman hemen hemen çaresizlik içinde kıvranmıştı. Rogojin'e kaçtığı zaman onu nasıl bırakabilirdi? Haber beklemesi değil peşinden koşması gerekirdi. Ama… Rogojin şimdiye kadar ondaki deliliği fark etmedi mi yoksa? Hım!… Rogojin, her şeyde başka sebepler görüyor, ihtirasla ilgili sebepleri Hem nasıl delice bir kıskançlık! Deminki teklifi ile ne demek istemişti? Prens birden kızardı, sanki kalbinde bir şey hoplar gibi oldu.

Ama bunu hatırlamaya ne gerek var? Burada her iki taraf da deli… Prensin o kadını ihtirasla sevmesi, âdeta aklın alamayacağı bir şey, hemen hemen zalimlik, insanlıktan nasipsizlik olurdu. Evet, evet!.. Hayır, Rogojin kendi kendine iftira ediyor; onun hem acımasını, hem de acı duymasını bilen kocaman bir kalbi var. Bütün gerçeği öğrenip bu sakat, yarı deli yaratığın ne kadar zavallı olduğunu anlayınca bütün geçenleri, onun yüzünden çektiği bütün acıları affetmez mi? Ona bir uşak, bir kardeş, dost, koruyucu melek olamaz mı? Acıma duygusu Rogojin'i akıllandıracak ve terbiye edecektir. Acıma duygusu, belki bütün insanlığın başlıca ve biricik yaşama konusudur. Ah, Rogojin'e karşı bağışlanamayacak derecede ve şerefsiz bir şekilde suçlu olan kendisidir! Hayır, 'Rus ruhu karanlık' değildir. Böyle bir dehşeti tasavvur ettiğine göre, asıl onun ruhu karanlıklar içinde. Moskova'da söylenen birkaç sıcak ve içten söz için Rogojin ona kardeşim diyor, o ise… Ama bu bir hastalık ve sayıklama! Bütün bunlar hallolacaktır. Demin Rogojin, ne kadar somurtkan bir yüzle 'imanının kaybolmakta olduğunu' söylemişti! Bu adam herhâlde çok acı çekiyor. 'O tabloya bakmayı sevdiğini söylüyor; bu sevmek değildir, ihtiyaç duymaktır. Rogojin yalnız ihtiraslı bir ruh değil. O, ne de olsa bir dava adamı. Kaybolan inananı kuvvet kullanarak yeniden elde etmek istiyor. Şimdi bu ona azap derecesinde gerekli. Evet, ne olursa olsun bir şeye, herhangi bir kimseye inanması gerekli. Hâlbuki Holbein'in bu tablosu ne kadar tuhaf… Hah işte o sokak! İşte galiba ev de bu, ta kendisi, No. 16 Kolej kâtibesi Filisova'nın evi' burası! Prens çıngırağı çalarak Nastasya Filippovna'yı sordu.

Ev sahibesi kadın, kapıya kendisi çıktı. Nastasya Filippovna'nın Alekseyavna'ya henüz sabahleyin gittiğini, orada birkaç gün kalabileceğini söyledi. Bu kadının çok kurnaz olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Oldukça da çirkin bir görünüşü vardı. Kısacık boyu, sert bakışları, sivri yüzüyle şeytana külâhını ters giydirecek bir tipti. Adını sorunca, bu soruya da kasıtlı bir

gizemle cevap verdi. Prens, önce adını söylemek istemedi ama hemen geri dönüp Nastasya Filippovna'ya bildirmesini rica etti. Filisova, bu ısrarı büyük bir dikkatle ve pek gizemli bir tavırla kabul etti. Galiba bununla 'merak etmeyin, anladım efendim' demek istiyordu. Prensin adı, anlaşılan kadının üzerinde kuvvetli bir etki yapmıştı. Prens ona dalgın dalgın baktı, döndü, gerisin geri oteline gitti. Ama Filisova'nın evinden çıktığı zaman, onun çıngırağını çalarken takındığı tavırdan eser yoktu. Sanki bir anda yeniden beklenmedik bir değişikliğe uğramıştı. Yine sararmış bir yüzle yürüyordu, hâlsizdi, acı ve heyecan içindeydi; dizleri titriyor, morarmış dudaklarında çaresiz bir gülümseme dolaşıyordu. 'Ani düşüncesi' birden kuvvetlenmiş, gerçekleşmişti. O, yine kendi iblisine inanmaya başlıyordu!

Ama kuvvetlenmiş miydi? Neden yine bu titreme, bu soğuk ter, bu ruh karanlığı benliğini kaplamıştı? Şimdi yine o gözleri gördüğü için mi böyle olmuştu? Ama Letniy Sad'dan sırf onları görmek için çıkmıştı! 'Ama düşüncesi' de zaten bundan başka bir şey değildi. Şu 'deminki gözleri' görmeyi ısrarla istemişti, çünkü onları orada, bu evin yanında göreceğinden son defa emin olmak istiyordu. Bu onun yanılmaz isteği idi, öyleyse onları şimdi gerçekten görünce neden böyle ezildi ve perişan oldu? Sanki hiç beklemediği bir şeydi bu! Evet, bunlar aynı gözlerdi -bunların aynı gözler olduğunda, artık hiç şüphe yoktu!.. Nikolayevski demiryolu istasyonunda trenden inerken kalabalık arasından parlayan gözlerdi. Aynı -tamamıyla aynı gözlerdi- demin Rogojin'in evinde sandalyeye otururken omuzları üzerinde yakaladığı bakışlardı. Rogojin demin inkâr etmişti; insanı donduran çarpık bir gülümseme ile 'Peki, kimin gözleriydi?' diye sormuştu. Prens, daha yakında, Tsarskoye Selo demiryolu istasyonunda, Aglaya'ya gitmek üzere trene bindiği sırada, bugün artık üçüncü defa birden o gözleri görünce Rogojin'e yaklaşıp ona 'o gözlerin kimin gözleri olduğunu!' söylemek istemişti. Ama bunun yerine istasyondan koşarak çıkmış ve kendisini, bıçakçı dükkânının önünde, geyik boynuzu saplı bir şeye altmış kopek fiyat biçer bir hâlde bulmuştu. Tuhaf, korkunç bir şeytan onu tamamıyla pençesine geçirmişti, artık onun yakasını bırakmak istemiyordu. Demin Letniy Sad'da bir ıhlamur ağacının altında dalgın dalgın otururken bu şeytan şunları fısıldamıştır: 'Madem ki Rogojin, tâasabahtan beri seni izliyor ve her adımda yakalıyor, Pavlovsk'a gitmeyeceğini öğrenince -ki bu Rogojin için elbette uğursuz bir haberdi- mutlaka oraya, Petersburgkaya'daki eve gidecek ve daha sabahleyin 'onu görmeyeceğini' ve 'Petersburg'a bunun için gelmediğine' dair söz veren prensi mutlaka

kollayacaktı. Oysa prens heyecan içinde o eve yöneliyor, o sırada orada gerçekten Rogojin ile karşılaşıyor, bunda ne var? Talihsiz, ruhları karanlık, birisini görmüştü ama bunda anlaşılmayacak bir şey yoktu. Bu talihsiz adam şimdi gizlenmiyordu bile. Evet, Rogojin demin kim bilir neden inkâr etmiş ve yalan söylemişti ama Tsarskoye Selo istasyonunda saklanmadan duruyordu. Daha çok Rogojin değil, prens gizlenmişti. Şimdiyse evin yanında, kaldırımın karşı tarafında, elli adım kadar ötede çaprazlama ellerini kavuşturmuş bekliyordu. Bu arada artık büsbütün göz önündeydi. Anlaşılan o ki, tek niyeti göz önünde bulunmaktı. O, bir yargıç gibi, onun yalanını meydana çıkaran birisi gibi duruyordu, bir şey gibi değil… Peki, ne gibi?

Öyleyse neden prens, şimdi kendisi ona yaklaşmadı, aksine, göz göze geldikleri hâlde, sanki bir şey görmemiş gibi başını çevirdi -evet, göz göze gelmişler ve bakışmışlardı… Demin onun elinden tutan, onunla beraber oraya gitmek isteyen kendisi değil miydi? Yarın ona giderek Nastasya Filippovna'ya uğradığını söylemek isteyen kendisi değil miydi? Henüz oraya giderken yarı yolda, sevinç birden ruhunu kapladığı zaman kendi şeytanını inkâr etmemiş miydi? Yoksa gerçekten de Rogojin'de, yani bu adamın bugünkü hâlinde onun sözlerini, davranışlarını, bakışlarını bir araya toplayan bir şey mi vardı ki prensin korkunç önsezilerini, şeytanının kışkırtıcı fısıltılarını haklı çıkarıyordu? Öyle bir şey ki kendiliğinden görünür ama tahlil etmek ve anlatmak güçtür, ama bütün bu güçlüğe ve imkânsızlığa rağmen, ister istemez tam bir kanaat hâlini alan bir bütün ve karşı konulmayacak bir izlenim şeklini alır.

Kanaat, neye dair? -Ah, bu kanaatin 'alçaltıcı hâlinin' bu 'aşağılık önsezinin' korkunçluğu prense o kadar acı veriyordu ki!.. Prens kendi kendine sitemle meydan okuyarak: Cesaret ediyorsan söyle, hangi hususta, diye durmadan soruyordu. Formüle et, düşünceni açıkla, tereddütsüz bir şekilde ifade etmek cesaretini göster! Ah, ben namuslu bir insan değilim, diye öfkeyle ve yüzü kızararak tekrarlıyordu, şimdi bütün ömrünce bu adama hangi yüzle bakacağını! Ah, bu ne biçim bir gün… Ah Yarabbi, bu ne korkulu bir rüya!

Petersburgskaya tarafının bu uzun, eziyetli yolculuğu sonunda bir an geldi ki, prens hemen şimdi Rogojin'e gitmek, onu beklemek, kendisini utançla, gözyaşlarıyla kucaklayarak her şeyi anlatıp her şeyi bir anda bitirmek isteğine kapılmıştı. Ama artık kaldığı otelin yanında durduğunu gördü… Demin bu oteli, bu koridorları, bütün bu yapıyı, kendi odasını daha ilk

bakışta beğenmemişti. O günkü tek korkusu, iyice tiksindiği bu yere tekrar gelmesiydi… ‘Bana ne oluyor, tıpkı bir hasta kadın gibi, bugün her önseziye inanıyorum!’ diye kızgın bir gülümseme ile düşünerek, otelin dış kapısı önünde durdu. Bu sırada, bugünün olayı ona artık ‘kâbussuz’ soğuk, tam bir muhakeme ile gözünün önüne geldi. birden demin Rogojin’in masası üzerindeki bıçağı hatırlamıştı. ‘Ama gerçekten de Rogojin masası üzerinde istediği kadar bıçak bulunduramaz mı?’ Kendi kendine dehşetle şaştı, bu şaşkınlık anında demin bıçakçı dükkânı önünde durduğunu da hatırladı. ‘İyi ama bununla onun arasında ne gibi bağlantı olabilir?’ diye bağıracak oldu ama düşüncesi yarıda kaldı. Tam kapıdan içeri girerken dayanılmaz bir utanç, ümitsizlik onu, olduğu yerde mıhladı. Bir dakika durdu. Bazen insanların başına böyle şeyler gelir, ansızın aklına gelen, ayrıca utanç uyandıran hatıralar, çoğu anlar, bir dakika oldukları yerde durdurur. ‘Ben kalpsiz ve korkak bir insanım, diye asık bir yüzle tekrarladı ve ilerlemek üzere bir hamle etti, ama… Durmak zorunda kaldı. Zaten karanlık olan bu kapı aralarında o dakikada çok daha karanlık vardı. Gökyüzünü kaplayan fırtına bulutları akşamın ışığını yutmuştu. Prens eve yaklaştığı sırada, birden yağmur yağmaya başladı. Bir an duraklayıp yerinden koparak ileri hamle ettiği zaman tam kapının yanında sokaktan içeri giriş yerindeydi. Birdenbire kapının derinliğinde yarı karanlıkta, tam merdiven,e çıkılan yerde bir adam gördü. Bu adam… Sanki bir şey bekliyordu ama görünmesiyle kaybolması bir oldu. Prens adamı iyice seçemedi. Üstelik oradan o kadar çok insanın geçmesinden doğal bir şey olamazdı. Burası oteldi, bir sürü insan durmadan acele acele koridorlara girip çıkıyordu. Ama prens, kesin olarak bu adamı tanıdığına, bu adamın Rogojin’den başkası olmayacağına emindi. Bir an sonra prens onun arkasından merdivene atıldı. Kalbi hopladı ve içinden şimdi her şey hallolacaktır!’ diye tuhaf bir inançla mırıldandı. Prensin kapı altından koşarak çıktığı merdiven, otel odalarının bulunduğu birinci ve ikinci kat koridorlarına gidiyordu. Bu merdiven bütün eski evlerde olduğu gibi taştan yapılmıştı, karanlık ve dardı, taştan kalın bir sütunun çevresinde kıvrılıyordu. Birinci sahanlıkta, bu sütunda bir ayak eninde, bir ayak genişliğinde bir oyuk vardı. Buraya bir adam ancak sığabilirdi. Ne kadar karanlık olursa olsun, prens sahanlığa çıkınca burada, nedense bu oyuğa bir adamın saklandığını fark etti. Onun yanından geçip sağa bakmamak istedi. Artık bir adım atmıştı ama kendini tutamadı ve başını çevirdi.

Deminden beri izlediği adamla hiç istemediği hâlde göz göze geliverdi. Hep saklanmaya çalışan bu garip adam, bir iki adım atar atmaz prensle burun buruna gelivermişti. Ani bir refleksle adamı omuzlarından sıkıca tuttu, merdivene, ışığa doğru çevirdi. Bu yüzü iyice tanımak için delice bir tutkuya kapılmıştı. Rogojin'in donuk gülümsemesi ve parlayan gözleri prensi iyice şaşkına çevirdi. Sağ kolu havaya kalktı. Yüzünde ise bir şey parlıyordu. Ona engel olmak istemeyen prens yalnızca:

- Parfen, inanmıyorum, diye bağırdığını hatırladı. Sonra önünde bir şey açılır gibi oldu. Umulmaz bir iç ışık ruhunu aydınlattı. Bu an, belki yarım saniye kadar sürdü, ama ne de olsa bu hâlin başlangıcını, korkunç bir çığlık attığını açıkça ve aklı başında olarak hatırlıyordu. Bu çığlık, kendiliğinden onun göğsünden çıkmıştı ve onu hiçbir kuvvet durduramazdı. Sonra da bir anda belleği kayboldu, ortalığı tam bir karanlık kapladı.

Çoktan beri yakasını bırakan sara nöbetlerinden biri gelmişti. Bilindiği gibi sara nöbetleri, yani düşme hâli bir anda gelir. O anda birden yüz, özellikle bakışlar pek korkunçlaşır. Bütün vücudu ve bütün yüz çizgilerini ürperme ve titremeler sarar. Korkunç, akla hayale gelmeyen, hiçbir şeye benzemeyen bir çığlık göğüsten kopar. Bu çığlıkla beraber, sanki insani olan her şey kaybolur, karşıdan bakan birisi, aynı adamın böyle bağırabileceğini aklına bile getirmez ya da buna pek az ihtimal verir. Hatta bağıranın o değil de onun içinde bulunan bir başkası olduğu sanılır. Hiç değilse birçokları, kendi izlenimlerini böyle açıklamışlardır. Sara nöbeti geçiren bir insanın hâli, başkaları üzerinde ise dayanılmaz, hatta içinde mistik bir şey gizlenen bir etki bırakır. Herhâlde o dakika bütün öteki korkunç izlenimlere ek olarak ani korku birden Rogojin'i yerine mıhlamış ve böylece prensi, üzerine inmekte olan bıçak vuruşundan kurtarmıştı. Sonra, henüz bunun bir sara nöbeti olduğunu tahmin edemeden prensin kendini geri atıp birden sırtüstü düşerek kafasını merdiven basamağına çarptıktan sonra doğruca merdivenlerden aşağı yuvarlandığını gören Rogojin, bir ok gibi aşağı doğru fırladı. Yerde yatan prensin üzerinden atlayarak kendini bir deli gibi otelden dışarı attı.

Titreme, çırpınma ve ürpermelerden, hastanın vücudu, on beş basamaktan fazla olmayan merdivenden yuvarlana yuvarlana merdivenin sonuna kadar inmişti. Pek çabuk, aşağı yukarı beş dakika kadar sonra yerde yatanı gördüler, kalabalık toplandı. Prensin başının yanında beliren kan birikintisi, şaşkınlık uyandırıyordu. Adam kendiliğinden mi düşmüştü yoksa bir günah mı işlenmişti? Çok geçmeden oteldeki kalabalıktan bazıları bu durumun bir

sara nöbeti olduğunu anlamakta gecikmediler. Otel personelinden birisi prensin deminki misafir olduğunu seçti. Kargaşa sonunda mutlu bir rastlantı ile halloldu.

Saat dörtte ‘Vesi’de bulunma sözü veren, bunun yerine Pavlovsk’a giden Kolya Ivolgin, ani bir düşünce üzerine generalin karısı Yepançina’nın evinde ‘yemek yemek’ istememiş, gerisin geri Petersburg’a dönerek ‘Vesi’ye gelmekte acele etmişti, oraya geldiği zaman saat yedi sularıydı. Kendisine bırakılan pusuladan prensin şehirde olduğunu öğrenince, pusulada belirtilen adreste, onu görmekte acele etti. Otelde prensin dışarı çıktığını bildirmeleri üzerine aşağı, büfenin bulunduğu odalara indi, çay içip org dinleyerek beklemeye başladı. Bir rastlantı ile birisinin sara nöbeti geçirdiğini duyar duymaz, kesin önsezisine uyarak doğruca oraya koştu ve prensi tanıdı. Hemen gereken tedbirler alındı. Prensi odasına taşıdılar. Gerçi gözlerini açmıştı ama oldukça uzun zaman kendine gelememişti. Hastanın yarılan başını tedavi etmek üzere çağrılan doktor, pansuman yapılmasını söyledi, yaraların hiçbir tehlikesi olmadığını bildirdi. Bir saat sonra prens etrafında olup bitenleri iyice anlamaya başlayınca, Kolya onu bir arabaya bindirip otelden Lebedev’in evine götürdü. Lebedev, hastayı canı gönülden ve eğilip selam vererek kabul etti. Onun hatırı için yazlığa taşınmasını hızlandırdı; üçüncü günü, artık hepsi Pavkovsk’taydı.

VI

Lebedev’in yazlık evi büyük değildi ama kullanışlı ve hatta güzeldi. Kiraya verilmek üzere ayrılan bölümü ayrıca süslenmişti. Sokaktan odalara girerken oldukça geniş bir terası vardı. Burada büyük yeşil fıçılar içerisinde birkaç turunç limon ve yasemin fidanı vardı. Lebedev’in hesabına göre bu, enfes bir manzara idi. Bu fidanlardan birkaçını yazlıkla beraber elde etmişti. Bunların terasta yarattıkları etkiye o kadar kapıldı ki, bir rastlantı sayesinde fıçı içinde böyle fidanlardan artırma salonlarından, iş olsun diye birkaç tane daha aldı. Bütün fidanlar, sonunda yazlık evine getirilip yerlerine kondu aynı gün Lebedev birkaç defa teras merdivenlerine, sokağa indi ve oradan malikânesini seyretti, her defasında gelecek yazlık kiracısından isteyeceği fiyatı artırıyordu. Hâlsiz düşen, kederlenen, bütün vücudu sızlayan prens, yazlık evi çok beğendi. Bununla birlikte Pavlovsk’a taşınma günü, yani sara nöbetinden üç sonra prens içten kendini henüz iyi hissetmemekle beraber, dıştan hemen hemen sağlıklı görünüyordu. Bu üç gün içinde etrafından ilgi gördü, herkesten memnundu. Yanından ayrılmayan Kolya’dan, bütün Lebedev ailesinden -bir yere kaybolan yeğeni hariç- Lebedev’den memnundu. Hatta henüz şehirde iken kendisini ziyarete gelen General Ivolgin’i bile memnunlukla kabul etti. Akşamleyin tam tanışma sırasında, terasta onun etrafında oldukça kalabalık bir konuk grubu toplanmıştı. Önce prensin güçlükle tanıyabildiği Ganya gelmişti. Bu zaman içinde o kadar değişmiş ve zayıflamıştı ki! Sonra Varya ile Ptitsin geldi, onlar da Pavlovsk’ta yazlıktaydılar. General Ivolgin ise hiç ayrılmadan Lebedev’in evinde kalıyordu, hatta galiba onunla beraber taşınmıştı. Lebedev onu prensin yanına bırakmamaya çalışıyor ve yanında tutuyordu, anlaşılan çoktan beri tanışıyorlardı. Bu üç gün içinde prens, onların bazen birbirleriyle uzun uzadıya konuştuklarını, sık sık hatta ilmi konular üzerinde bağrışıp tartıştıklarını, bunun da galiba Lebedev’i memnun ettiğini fark etti. Onun generale ihtiyacı olduğunu bile düşünmek mümkündü. Ama Lebedev yazlığa taşındıkları günden beri prensi korumak konusunda aile fertlerine karşı da aynı tedbirleri almıştı. Prensi rahatsız etmemek bahanesiyle onun yanına kimseyi bırakmıyor, tepiniyor, prensin kimseyi kovmaması için yaptığı ricalara bakmadan, kucağında çocukla dolaşan Varya da dâhil, kızlarının terasa çıkmak istediklerinden şüphe etti mi onların üzerine atlıyor, peşlerinden koşuyordu.

Son olarak prensin sorması üzerine:

- Birincisi, onları böyle başıboş bırakırsam saygıdan eser kalmaz, ikincisi, onların böyle yapması yakışık bile almaz… diye açıkladı.
Prens:
- Neden canım, diye onu utandırmaya çalışıyordu. Tanrı şahittir ki, bütün bu dikkat ve tedbirlerinizle sadece bana işkence ediyorsunuz. Yalnız başına canım sıkılıyor, bunu size birkaç defa söylemiştim, siz ise durmadan ellerinizi sallayıp parmaklarınızın ucunda dolaşmakla daha çok can sıkıyorsunuz.
Prens bununla Lebedev'in hastanın huzura ihtiyacı olduğu bahanesiyle evdekilerin hepsini kovmakla beraber, kendisinin bu üç gün içinde hemen hemen her dakika prensin yanına geldiğini ve her seferinde önce kapıyı aralayıp başını içeri uzattığını, sanki prensin orada olup olmadığından, kaçıp gitmediğinden emin olmak istiyormuş gibi, odayı gözden geçirdiğini, ondan sonra parmak uçlarına basarak yavaş yavaş, sakına sakına prensin oturduğu koltuğa yaklaştığını, bazen ansızın kiracısını korkuttuğunu çıtlatmak istiyordu. Durmadan bir şey isteyip istemediğini soruyor, sonunda prens ona kendisini rahat bırakmasını hatırlatınca, hiç ses çıkarmadan uslu uslu dönüyor, parmaklarının ucuna basarak kapıya doğru gidiyor, bu sırada sırf öyle geldiğini, hiç sesini çıkarmayacağını, işte hemen dışarı çıktığını, artık gelmeyeceğini anlatmak ister gibi ellerini sallıyor ama on dakika yahut hiç değilse çeyrek saat sonra yine geliyordu. Kolya'nın, prensin yanına serbestçe girip çıkma hakkını taşıması, Lebedev'de büyük bir merak, hatta öfkeli ve prense karşı güvensizlik uyandırıyordu. Kolya, Lebedev'in tam yarım saat kapı önünde durarak kendisinin prensle neler konuştuklarını dinlediğini görmüştü. Kolya, tabii bunu prense bildirdi. Prens:
- Sanki kendi malınızmışım gibi, beni kilit altında tutuyorsunuz, diye itiraz ediyordu. Hiç olmazsa yazlıkta bunun başka türlü olmasını isterim, hem emin olun, canım kimi isterse kabul ederim, istediğim her yere gidebilirim.
Lebedev ellerini sallayarak:
- Hiç şüphesiz, hiç şüphesiz, diye cevap verdi. Prens, onu dikkatle baştan ayağa süzdü!
- Karyolanızın baş tarafında duran küçük dolabınızı da buraya getirdiniz mi, diye sordu.
- Hayır, getirmedim.
- Sahi orada mı bıraktınız?
- Getirmeye imkân yoktu, duvardan kırıp çıkarmak gerekiyordu… Çok sağlam, çok…

- Belki burada da onun gibisi vardır.
- Daha iyisi var, zaten yazlığı onunla beraber aldım.
- Yaa… Demin yanıma bırakmak istemediğiniz kimdi? Bir saat önce…
- Bu… Bu, generaldi. Gerçekten bırakmadım, hem yanınızda işi yok onun. Prens, benim bu adama karşı derin saygım var, bu… Bu büyük bir adam; inanmıyor musunuz? Eh, görüşürüz ama ne de olsa… Onu kabul etmezseniz daha iyi olur, soylu prens.
- Neden acaba, sorabilir miyim? Hem neden, şimdi parmak uçlarınıza basarak duruyorsunuz, yanıma hep sanki kulağıma bir şey fısıldamak istiyormuş gibi yaklaşıyorsunuz? Lebedev ansızın:
- Aşağılığımdan, aşağılığımdan, hissediyorum bunu, diye cevap verdi. Bu sırada duygulu duygulu göğsüne vuruyordu. Generale gelince, sizin için fazla misafirseverlik olmaz mı?
- Fazla misafirseverlik mi olacak?
- Misafirseverlik. Birincisi, artık benim yanımda yaşamaya hazırlanıyor, bu yine ne ise ama pek coşuyor, hemen akrabalık iddia etmeye kalkışıyor. Onunla birkaç defa akrabalık derecemizi inceledik, meğer bacanak oluyormuşuz. Siz de ana tarafından onun yeğeni oluyormuşsunuz. Bunu daha dün açıkladı. Onun yeğeni olduğunuza göre, biz de sizinle soylu prens, akraba oluyoruz demektir. Bu da ne ise, küçük bir düşkünlük diyebilirdik ama biraz önce bütün ömrünce ta teğmenliğinden, geçen yılın haziranına kadar evinde her gün sofraya iki yüz kişiden az oturulmazmış. Sonunda iş o noktaya dayandı ki, sofradan kimsenin kalkmadığını, öyle ki öğle akşam yemeklerini yiyip günde on beş saat arka arkaya hiç ara vermeden tam otuz yıl çay içtiklerini, masa örtüsünü değiştirmek için zor zaman bulduklarını anlatmaya başladı. Birisi kalkıp gidince yerine başkası geliyormuş, tatil ve çarın tahta çıkış günlerinde üç yüz kişiyi bile bulduğu oluyormuş. Rusya’nın bininci yıl dönümünde ise yedi yüze kadar dayandı. Bu elbette ki bir hayal; böyle olaylar çok kötü bir belirti, insan böyle bir misafirseveri evine kabul etmeye bile korkar, tabi ben de korkuyorum. Böyle birisi sizinle benim için pek fazla misafirsever olmaz mı, diye düşünmüştüm.
- Ama siz, galiba onunla oldukça iyi görüşüyorsunuz?
- Bir kardeş gibi, bunu da bir şaka olarak kabul ediyorum; varsın bacanak olalım. Bana göre hava hoş, bu benim için bir şereftir. İki yüz misafir ve Rusya’nın bininci yılına rağmen, onun olağanüstü bir insan olduğunu görüyorum. Bütün içtenliğimle söylüyorum. Siz prens, şimdi sırlardan söz açtınız, yani ben size, sanki bir sır söylemek ister gibi yaklaşıyormuşum,

aksi gibi ortada bir sır var. İşte, bilinen birisi, bir ay önce sizinle gizlice görüşmek istediğini belirtti.

- Neden gizli oluyormuş? Aksine… Kendim ona gideceğim, hatta bugün bile gidebilirim.

- Aksine, aksine değil işte, diye Lebedev ellerini salladı. Hem düşündüğünüz şeyden korkmuyor o. Sırası gelmişken söyleyeyim: Canavar, her gün sizin sağlık durumunuzu sormaya geliyor, bunu biliyor muydunuz ?

- Nedense ona sık sık canavar diyorsunuz, bunu aklım almıyor. Bir ikilemin içinde olduğunuzun farkında mısınız? Lebedev acele ile:

- Hiçbir şüpheniz olamaz, hiçbir, diye itiraz etti. Yalnız şunu açıklamak istedim ki, bilinen kimse ondan değil, büsbütün, büsbütün başka bir şeyden korkuyor.

Prens, Lebedev'in gizem dolu kıvranmalarına bakarak sabırsızlıkla:

- Peki neden korkuyor, çabuk söyleyin, diye soruyordu.

- İşte bütün sır burada. Lebedev gülümsedi.

- Kimin sırrı?

Lebedev:

-Sizin sırrınız. Kendiniz soylu prens, önünüzde söylemeyi bana yasak etmiştiniz… diye mırıldandı ve karşısındakinin merakını dayanılmaz bir hâle getirdiğini görüp bundan büyük bir zevk duyduktan sonra birden ekledi: Aglaya Ivanovna'dan korkuyor.

Prens yüzünü buruşturdu ve bir dakika sustu.

Sonra birden:

- Tanrı şahittir ki, Lebedev, yazlık evinizi bırakırım, dedi. Gavrila Ardalionoviç ile Ptitsinler nerede?.. Onları da mı kandırıp kendi evinize çektiniz?

Lebedev korku içinde:

- Geliyorlar, geliyorlar. Hatta general bile peşlerinden geliyor. Bütün kapıları açıp kızlarımın hepsini çağıracağım, şimdi, şimdi, diye fısıldarken ellerini sallıyor, bir kapıdan ötekine koşturup duruyordu.

O dakikada sokaktan terasa giren Kolya, arkasından konuklar, üç kızı ile Lizaveta Prokofyevna'nın geldiğini bildirdi.

Bu haberden şaşkına dönen Lebedev:

- Ptitsinlerle Gavrila Ardalionoviç'i içeri alayım mı almayayım mı? Generali içeri alayım mı, almayayım mı, diye koşup geldi.

- Niye olmasın? İsteyen herkesi içeri alın. Şuna inanın ki Lebedev, ta baştan beri benim ilgimi başka türlü anladınız; bilmem neden durmadan

yanılıyorsunuz. Herhangi bir kimseden saklanıp gizlenmek için en küçük bir sebep yok bence, diyerek güldü.

Ona bakan Lebedev de gülmeyi bir görev bildi. Lebedev, duyduğu büyük heyecana rağmen, galiba pek memnundu.

Prensin her zaman güvendiği Kolya yine görevini yapmış, ziyaretçilerden on dakika önce gelip durumu bildirmişti. Gerçekten kısa bir süre içinde ev ziyaretçi akınına uğramıştı. Yepançinler, Ptitsinler, Ganya ve general dört bir taraftan eve dolmuştu.

Prensin hastalığını Yepançinler, az önce Kolya'dan öğrenmişlerdi. Bu duruma da en çok şaşıran ve üzülen generalin karısı oldu. Daha üç gün önce general, prensin kartvizit bıraktığını ailesine bildirmişti. Lizaveta Prokofyevna, hemen bu kartvizitin arkasından prensin de Pavlovska'da görüşmeye geleceğinden tamamıyla emindi. Kızları, belki şimdi de pek acele etmeyeceğini, hem belki onun Petersburg'ta onlardan başka da birçok işi olabileceğini söyleyerek boş yere annelerini kandırmaya çalıştılar. Generalin karısı bu sözlere oldukça kızdı, prensin, hiç değilse ertesi günü -ki bu bile artık geç sayılırdı- geleceği üzerine iddiaya girmeye hazırdı. Ertesi günü bütün sabah bekledi. Öğle yemeğine, akşama beklediler, hava tamamıyla karardığı zaman Lizaveta Prokofyevna her şeye kızdı, hepsiyle kavga etti, tabii kavgaya sebep olarak prensten söz açmadı. Üçüncü gün de onun sözü edilmedi, öğle yemeğinde Aglaya, annesinin prens gelmediği için kızdığını ağzından kaçırdığı, general de hemen buna karşılık 'bunda kendisinin bir suçu olmadığını ileri sürdüğü zaman, Lizaveta Prokofyevna ayağa fırladı ve öfke içinde masadan çekildi. En sonunda akşamüstü Kolya haberlerle geldi ve prensin başından geçenleri bildiği kadarıyla anlattı. Sonuçta Lizaveta Prokofyevna zaferini kutluyordu, ama hiç değilse Kolya paparayı yedi. 'Bakarsın bütün günlerini burada dönüp dolaşarak geçirir, kovsan bile gitmez, bu sefer ise mademki kendin gelmeyi(!) akıl edemedin, bari bir haber yolla'. Kolya, 'kovsan bile gitmez' sözüne hemen kızacak oldu ama bunu başka sefere bıraktı, bu söz o kadar güce gidecek bir anlam taşımıyordu, belki onu büsbütün affedebilirdi. Çünkü prensin hasta olduğu haberini duyan Lizaveta Prokofyevna'nın telaş ve heyecanı o kadar hoşuna gitmişti ki, Lizaveta Prokofyevna, ünlü doktorlardan birini yıldırım hızıyla getirtmek için Petersburg'a hemen bir adam göndermek gerektiği üzerinde ısrar etmeye başladı. Ama kızları onu bundan vazgeçirdiler; bununla beraber anneleri hastayı ziyaret etmek için hemen hazırlanmaya başlayınca, ondan geri kalmak istemediler.

Lizaveta Prokofyevna, telaş içinde kıvranarak:

- O ölüm döşeğinde yatarken biz burada moniye mi bakacağız, diyordu. O bizim aile dostunuz değil mi?

Aglaya:

- Çağırılmadan burnumuzu sokmak yakışık almaz, diyecek oldu.

- Eh, öyleyse gitme, hatta iyi bile edersin. Yevgeniy Pavliç gelirse kabul edecek kimse yok.

Bu sözlerden sonra Aglaya, doğal olarak, herkesle beraber yola koyuldu, zaten böyle olmasa bile aynı şeyi yapacaktı. Adelaida ile oturan prens, Adelaida'nın ricası üzerine hemen hanımlara eşlik etmeye razı oldu. Zaten daha önce Yepançinlerle tanıştığı ilk zamanlar, onlardan prensin adını duyunca onunla pek ilgilenmişti. Meğer onunla tanışıyormuş, yakın zamanda bir yere taşınmışlar, iki hafta kadar bir kasabada beraber oturmuşlarmış… General Ivan Feodoroviç, bu defa evde yoktu. Yevgeniy Parloviç de henüz gelmemişti

Yepançinlerden Lebedev'in yazlık evi üç yüz adımdan uzakta değildi. Prensin evinde, Lizaveta Prokofyevna'nın üzerinde hoşa gitmeyen bir etki bırakan ilk şey, onun etrafında, içlerinde şiddetle nefret ettiği birkaç kişinin de bulunduğu bir misafir kalabalığı ile karşılaşmaktı. İkincisi, görmeyi umduğu ölüm döşeğindeki bir hasta yerine, kendilerini karşılamaya çıkan görünüşte tamamıyla sağlıklı, şık giyinmiş, gülümseyen bir delikanlı ile karşılaşması onu şaşırtmıştı. Kolya'yı asıl sevindiren şey, Lizaveta Prokofyevna'nın yaşadığı büyük şaşkınlıktı. Oysa Kolya, daha o kendi yazlık evinden çıkmadan önce, kimsenin öyle ölmeye hazırlanmadığını, ortada ölüm döşeği diye bir şeyin olmadığını pekâlâ anlatabilirdi, ama içli dostu prensini sapasağlam bulunca mutlaka kızacağını hesaba katarak onun komik öfkesini önceden tahmin ettiği için, bu hususu kurnazca açıklamamıştı. Kolya o derece kaba davrandı ki, onları birbirine bağlıyan dostluğa rağmen, kendisiyle ara sıra öfke ile çatıştığı Lizaveta Prokofyevna'yı büsbütün kızdırmak için tahminini yüksek sesle açıkladı.

Lizaveta Prokofyevna, prensin ittiği koltuğa otururken:

- Sabret azizim, acele etme, zaferinin görkemini bozma, diye cevap verdi.

Lebedev, Ptitsin, General Ivolgin kızlara sandalye vermeye atıldılar. Aglaya'ya sandalyeyi, general verdi. Lebedev, Prens ŞÇ.'ye de sandalye verdi, bu sırada belini bükerken büyük saygı duyduğunu belirtmekten de geri kalmadı. Varya her zaman olduğu gibi, sonsuz bir sevinç ve fısıltı ile kızlarla selamlaşmıştı.

- Prens, seni ölüm döşeğinde bulacağımı düşündüğüm doğru, korkumdan bunu gözümde böyle büyüttüm, ne olursa olsun yalan da söyleyecek değilim. Şimdi senin sevinçli yüzünü görünce çok öfkelendim ama yemin ederim, bu sadece henüz iyice düşünemediğim bir dakika kadar sürdü, ayrıntılı bir şekilde düşündüm mü her zaman daha akıllıca konuşur ve hareket ederim; sanırım, sen de öylesin. Gerçekte ise, şayet olsaydı öz oğlumun iyileşmesine, belki senin iyileşmenden daha az sevinirdim. Bu konuda bana inanmazsan, bunun ayıbı bana değil, sana. Bu hınzır oğlan bilsen, bana daha ne şakalar yapmaz ki! Sen, galiba onu koruyorsun. O hâlde sana baştan söylüyorum; inan bana, onunla daha fazla tanışmak şerefinden kendimi mahrum edeceğim.

Kolya:

- İyi ama benim suçum ne, diye bağırıyordu. Prensin iyi olduğuna sizi ne kadar inandırmaya çalışsaydım, yine inanmak istemeyecektiniz, çünkü onu ölüm döşeğinde gözlerinizin önüne getirmek daha çekici.

Lizaveta Prokofyevna prense:

- Burada uzun zaman mı kalacaksın? diye sordu.

- Bütün yaz, belki daha da çok.

- Yalnızsın değil mi? Evli değilsin? Prens batırılmak istenen iğnenin saflığından gülümseyerek:

- Hayır, evli değilim, diye cevap verdi.

- Gülümsemenizi anlamsız buluyorum; böyle şeyler oluyor. Yazlıktan söz etmek istedim. Niçin bize taşınmadın? Bizim yazlık evinde bütün bir pavyon boş duruyor. Yine de sen bilirsin. Onun evini mi kiralıyorsun? Bunun evini mi, diye yavaş sesle eklerken başı ile Lebedev’i işaret etti. Niye öyle ezilip büzülüyor, o?

Bu dakikada Vera odadan terasa çıktı, her zamanki gibi kucağında çocuk vardı. Sandalyelerin etrafında dönüp duran ve kendini nereye sokacağını bir türlü bilemeyen ama oradan gitmeyi de hiç istemeyen Lebedev, birden Varya’ya saldırdı. Terastan kovmak isterken ellerini sallayarak, hatta kendini unutarak tepinmeye bile başladı.

Generalin karısı:

- Deli galiba, diye mırıldandı. Hayır, o deli olan… Belki de sarhoş, öyle mi? Eh, çevrendekiler hiç de iyi değil, diye kesip attı. Aynı zamanda bakışlarıyla öteki konukları da taradı. Ben, her şeye rağmen bu sevecen ve cana yakın kızı merak ettim?

- Bu, Vera Lukyanovna, şu Lebedev’in kızı.

- Ya!.. Pek sevimli. Onunla tanışmak isterim.
Ama, Lizaveta Prokofyevna'nın övgülerini duyan Lebedev, kızını tanıştırmak üzere kendi eliyle getiriyordu.
Lebedev yaklaşırken:
- Öksüzüz, öksüz, diye âdeta eriyordu. İşte kucağındaki bu çocuk da öksüz, onun kız kardeşi, kızım Lyubov, meşru evlilikten, öbür dünyaya yeni göçen, altı hafta önce doğum sırasında, Tanrı'nın emriyle ölen karım Yelena'dan doğmuştur… Evet efendim… Annesi yerine o, gerçi sadece bir kız kardeş ise de ve sadece kız kardeşten başka bir şey… Başka, başka…
- Sen de, azizim, aptaldan başka bir şey değilsin, affedersin ama… Eh, yeter, kendin de anlarsın, sanırım, diyerek Lizaveta Prokofyevna büyük bir öfke ile kesip attı.
Lebedev, büyük bir saygı ile iyice eğilerek:
- Gerçeğin ta kendisi, diye selam verdi. Aglaya:
- Baksanıza Bay Lebedev, Apocalypce'i yorumladığınızı söylüyorlar, doğru mu, diye sordu.
- Tamamıyla doğru… On beş yıldan beri.
- Adınızı duydum. Sizden, galiba gazeteler de söz etmişlerdi?
- Hayır, başka yorumcudan, bir başka yorumcudan söz etmişlerdi ama o öldü, onun yerine ben geçtim, diye Lebedev sevincinden kabına sığamayarak cevap verdi.
- Bir gün, komşuluk hatırı için lütfen bana da yorumlayın. Apocalıpce'den bir şey anlamıyorum.
Sanki iğneler üzerindeymiş gibi oturan ve bir fırsatını bulup konuşmaya başlamak isteyen General Ivolgin:
- Size hatırlatmamak elimden gelmeyecek Aglaya Ivanovna, bütün bunlar onun şarlatanlığından başka bir şey değildir, diye birden söze karıştı. Aglaya'nın yanına oturmuştu. Yazlık yaşayışının kendine göre yöntemleri, kuralları ve kendine göre zevkleri var. Apocalypece'i yorumlamak gibi meraklı bir konuyu ele almak, başka meraklı şeyler gibi bir iştir, hatta zekâ bakımından dikkate değer bir iştir ama ben… Galiba bana şaşkınlıkla bakıyorsunuz? General Ivolgin, kendimi tanıtmakla şeref duyarım. Ben sizi kucağımda taşımıştım, Aglaya Ivanovna.
Bir kahkaha atmamak için var kuvvetiyle dişlerini sıkan Aglaya:
- Pek memnun oldum. Varvara Ardalionavna ile Nina Aleksandrovna'yı da tanıyorum, diye mırıldandı.

Lizaveta Prokofyevna kızdı. Ruhunda çoktan beri birikenler birden dışarı taşmak istemişlerdi. Kendisiyle bir zamanlar, ama çok eskiden tanıştığı General Ivolgin'e katlanamıyordu.

- Âdetin olduğu üzere yalan söylüyorsun azizim, hiçbir zaman onu kucağında taşımış değilsin, diye onun sözünü öfke ile kesti.

Aglaya:

- Unutmuşsunuz maman, Tanrı şahittir ki taşıdı. Tver'de, diye generalin sözünü onayladı. O zaman Tver'de oturuyorduk. O zaman ben altı yaşlarında idim, bunu hatırlıyorum. O, bana bir yay ve ok yapmıştı, bununla atmayı öğretti, ben de bir güvercin vurdum. Güvercini beraber vurduğumuzu hatırlıyorsunuz, değil mi?

Adelaida:

- Bana da o zaman kartondan bir miğfer ve tahta bir kılıç getirmişti, diye bağırdı.

Aleksandra:

- Bunu ben de hatırlıyorum. Daha o zaman yaralı güvercin yüzünden birbirinize darılmıştınız, sizi köşelere dikmişlerdi, Adelaida ise başında miğfer, elinde kılıç olduğu hâlde köşede durmuştu.

General, Aglaya'ya onu kucağında taşıdığını söylerken bunun öyle, sırf konuşmaya başlayabilmek ve bütün gençlerle tanışmayı gerekli bulursa konuşmaya bu şekilde başladığı için söylemişti. Ama bu defa, sanki bilerek doğru söylemişti, aksi gibi de bu gerçeği kendisi de unutmuştu. Öyle ki, Aglaya şimdi birden birlikte bir güvercin vurduklarını doğrulayınca, belleği bir anda aydınlandı, yaşları ilerlemiş insanların uzak geçmişteki bazı şeyleri hatırladıkları gibi, bütün bunları en ufak ayrıntısına kadar hatırlamıştı. Bu hatırlamada zavallı ve her zamanki gibi, içkili generali neyin bu kadar etkilediğini açıklamak güçtür; ama o, birden duygulanmıştı.

- Hatırlıyorum, hepsini hatırlıyorum! diye bağırdı. Ben, o zaman kurmay yüzbaşı idim. Siz de şöyle küçücük, güzel bir kız idiniz. Nina Aleksandrovna.. Ganya… Siz beni eve kabul ediyordunuz, Ivan Feodoroviç…

Generalin karısı:

- İşte görüyorsun ya, şimdi ne hâle geldin, diye söze karıştı. Böyle etkilediğine göre, ne de olsa soylu duygularını içki yüzünden hâlâ kaybetmemişsin demektir! Ama karını işkence ede ede bitirdin. Çocuklarına kılavuzluk edecek yerde, borçlular bölümünde oturuyorsun. Haydi azizim, buradan git, bir yere git, kapı arkasında bir köşeye otur ve biraz ağla, eski

temizliğini hatırla, belki, Tanrı bağışlar. Git git, ciddi söylüyorum. Yola gelmen için eskiyi pişmanlıkla hatırlamandan daha iyi bir şey yoktur.

Ama ciddi olarak söylediklerini tekrarlamaya hiç gerek yoktu. General, hep sarhoş gezen bütün insanlar gibi, pek duygulu idi. Pek düşkün hâldeki sarhoş insanlar gibi de mutlu geçmişteki hatıralara kolay kolay dayanamıyordu. Kalktı ve boynunu bükerek kapıya doğru yöneldi. Öyle ki, Lizaveta Prokofyevna da hemen ona acıyıverdi.

Arkasından:

- Ardalion Aleksandroviç, sevgili dostum! diye bağırdı. Bir dakika dur, hepimiz günahkârız. Vicdanının daha az acı verdiğini hissettiğin zaman bana gel, oturur geçmişten gevezelik ederiz. Belki ben senden elli kat günahkârım. Eh, şimdi güle güle git, burada işin yok… diye, onun geri dönmesinden korkarak birden korkuyla bağırdı.

Prens, babasının arkasından koşmaya hazırlanan Kolya’yı durdurarak:

- Bana kalırsa, şimdilik onun arkasından gitmeyin, dedi. Bakarsınız bir dakika sonra kendi hâline içerler, böylece bütün bu güzel an berbat olur.

Lizaveta Prokofyevna:

- Çok doğru, ona dokunma; yarım saat sonra gidersin, diye bağırıverdi. Lebedev:

- Hayatta bir defa olsun doğru söylemek nasılmış, gördük. Gözlerini yaşartacak kadar etkiledi bu sözler onu, diye eklemeye cesaret etti.

Lizaveta Prokofyevna:

- Duyduklarım doğru ise azizim, sen de malın gözü imişsin ya, diyerek hemen onu tersledi.

Prensin yanında toplanan bütün misafirlerin karşılıklı durumları yavaş yavaş aydınlanmıştı. Prens, şüphesiz generalin karısı ile kızlarının kendisine gösterdikleri ilginin derecesini çok iyi anlayacak durumdaydı. Tabi ki bunu anlamış, onlar gelmeden de hastalığına ve zamanın geç olmasına rağmen, generalin karısını ve kızlarını ziyaret etmeye karar vermişti. Lizaveta Prokofyevna onun misafirlerine göz ucuyla bakarak bunu hemen şimdi de yapabileceğini söyledi. Nazik ve pek uysal bir adam olan Ptitsin, pek çabuk ayağa kalktı ve Lebedev’i de beraber götürmeyi çok isteyerek onun bölümüne gitti. Beriki çabucak geleceğine söz verdi. Bu sırada Varya, kızlarla konuşmaya daldı. Varya ve Ganya generalin orada bulunmasından pek memnun görünüyorlardı. Biraz sonra Ganya da Ptitsin’in arkasından gitti. Yepançinlerin yanında, terasta bulunduğu o birkaç dakika içinde ise görünüşü alçak gönüllü idi, itibarını korumasını bilmişti. Kendisini iki defa

baştan aşağı süzen generalin karısının keskin bakışları karşısında da hiç şaşkınlık göstermemişti. Gerçekten de onu eskiden tanıyanlar, pek değişmiş olduğunu düşünebilirlerdi. Bu, Aglaya'nın pek hoşuna gitti.

- Bu dışarı çıkan Gavrila Ardalinoviç'ti, değil mi, diye sordu, bazen doğrudan kimseye hitap etmeden yüksek, sert sesle soru sorarak başkalarının konuşmasını kesmeyi severdi.

Prens:

- O, diye cevap verdi.

- Onu zor tanıdım. Çok değişmiş, hem de iyilik bakımından. Prens:

- Onun hesabına memnunum, diye cevap verdi. Varya, sevinçli bir hâlde:

- Çok hasta idi, diye ekledi. Lizaveta Prokofyevna, şaşkın bir öfke ile ve korku içinde:

- Nasıl olmuş da iyilik bakımından değişmiş yani, diye sordu. Nereden çıkarıyorsun? Güzel olan bir şey yok. Sana güzel görünen ne?

Deminden beri Lizaveta Prokofyevna'nın sandalyesinin arkasında duran Kolya birden:

- 'Zavallı Şövalye'den daha güzel bir şey yoktur! diye bağırdı. Prens ŞÇ.:

- Ben de aynı düşüncedeydim, diyerek güldü. Adelaida zafer kazanmış bir komutan kibirliliği ile:

- Ben de tamamıyla aynı düşüncedeyim, diye bağırdı.

Generalin karısı şaşkınlıkla, süzerek:

- Hangi 'Zavallı Şövalye?' diye soruyordu ama Aglaya'nın birden kızardığını görerek sinirli sinirli ekledi. Saçma bir şey herhâlde! 'Zavallı Şövalye' de ne imiş?

Aglaya onurlu bir öfke ile:

- Bu oğlan, yani sizin gözdeniz, başkalarının sözlerini ilk defa mı değiştiriyor, diye cevap verdi;

Aglaya'nın her öfkeli çıkışında – ki öfkelenirdi- onun görünürdeki bütün ciddiliğine ve sertliğine rağmen, hemen her zaman henüz öğrencilerin tahammülsüzlüğüne benzeyen ve gizlemeye çalıştığı öyle çocuksu bir hâl göze çarpıyordu. Bazen, Aglaya'nın neye güldüklerini anlamamasına ve 'nasıl gülebilirler, gülmeye nasıl cüret edebilirler' diye düşünmesine rağmen, ona bakarak gülmemeye imkân yoktu. Şimdi de kız kardeşleri, Prens ŞÇ., hatta kim bilir neden dolayı kızaran Prens Lev Nikolayeviç bile gülümsedi. Kolya zaferini kazanmıştı ve kahkahalarla gülüyordu. Aglaya fena hâlde kızdı ama bu kızgınlık ona o kadar güzel yakışıyordu ki…

Sıkılganlık, aynı zamanda bu sıkılganlığına kendi kendine içerlemesi onu iki kat güzelleştiriyordu sanki.

- Sizin sözlerinizi de az mı değiştirdi, diye ekledi.

Kolya:

- Ben sizin bağırmanıza dayanıyorum, diye seslendi. Bir ay önce Don Kişot'u karıştırırken 'Zavallı Şövalye'den daha iyi bir insan yoktur diye bağırmıştınız. Ama o zaman kime dair konuştuğunuzu bilmiyorum, bu Don Kişot mu idi yoksa Yevgeniy Pavloviç mi, yoksa daha başka birisi mi ama birisini kastediyordunuz, konuşma da epey uzundu… Lizaveta Prokofyevna:

- Tahminlerinde fazla ileri gidiyorsun aziz dostum, diye öfke ile onun sözünü kesti. Kolya devam etti:

- Sanki yalnız ben miyim, diyordu. O zaman herkes söylüyordu, şimdi bile söylüyorlar. İşte şimdi Prens ŞÇ. ile Adelaida Ivanovna ve ötekiler 'Zavallı Şövalye'den yana olduklarını söylediler, demek ki 'Zavallı Şövalye' diye birisinin varlığı muhakkak. Bana göre Adelaida Ivanovna olmasaydı, hepimiz çoktan 'Zavallı Şövalye'nin' kim olduğunu öğrenmiş olurduk.

Adelaida:

- Benim suçum ne, diye güldü.

- Portreyi yapmak istemediniz, suçunuz bu. Aglaya Ivanovna o zaman sizden 'Zavallı Şövalye'nin portresini yapmanızı rica etmişti, portrenin konusunu da kendisi uydurmuştu, konuyu hatırlıyor musunuz? Siz istemediniz…

- İyi ama portreyi nasıl yapabilirdim, kimin portresini yapacaktım? Konuya göre bu 'Zavallı Şövalye' yüzünden çelik kafesi kimsenin önünde indirmezdi. Böyle olunca yüzü nasıl yapmalı, kafesi nasıl yapmalıydım? Hâla bilemiyorum.

Generalin karısı içinden -herhâlde çoktan artık kararlaştırılmış olan- 'Zavallı Şövalye' adı altında kimin kastedildiğini pek iyi anlamaya başlayarak:

- Bir şey anlamıyorum, hangi kafesten söz ediyorsunuz, diye sinirleniyordu.

Ama Prens Lev Nikolayeviç'in de utanıp on yaşında bir çocuk gibi, büsbütün bozulması, onu ayrıca son derece kızdırmıştı.

- Bu saçmalar artık bitecek mi, bitmeyecek mi? Bu 'Zavallı Şövalyeyi' bana anlatacaklar mı sonunda? Yanına bile yaklaşılmayacak kadar korkunç bir sır mı bu?

Ama hepsi de sadece gülmekte devam etti. Sonunda Prens ŞÇ. galiba çabucak meseleyi kapatıp konuşmanın yönünü değiştirmek isteğiyle:

- Basbayağı böyle tuhaf bir Rus şiiri var, diye söze karıştı. ‘Zavallı Şövalyeye’ dair, başı sonu olmayan bir sürü öykü var. Bir ay kadar önce, bir gün öğle yemeğinde gülüşerek, her zamanki gibi, Adalaida Ivanovna’nın yapacağı tablo için konu arıyorduk. Biliyorsunuz, Adelaida Ivanovna’nın tablosuna konu bulmak çoktan beri bütün aile için bir problem hâlini almıştır. İşte bu arada ‘Zavallı Şövalye’yi’ ele aldılar, bunu ilk defa ortaya kim attı, hatırlamıyorum…

Kolya:

- Aglaya Ivanovna, diye bağırdı. Prens ŞÇ.:

- Olabilir, kabul, yalnız ben bunu hatırlamıyorum, diye devam etti. Bazen bu konuyu alaya aldılar, bazen bundan daha yüksek bir şey olmayacağını ileri sürdüler ama ‘Zavallı Şövalye’yi’ tarif etmek için ne de olsa bir yüze ihtiyaç vardı. Tanıdıkların yüzlerini ele aldılar, hiçbirisi işe yaramadı, mesele de böylece kapandı, işte hepsi bu kadar. Nikolay Ardalionoviç’in bütün bunları hatırlayıp ortaya çıkarmasının sebebini anlayamıyorum doğrusu. Önceleri gülünç ve uygun olan bir şey şimdi hiç ilgi çekici olmayabilir. Lizaveta Prokafyevna:

- Çünkü herhâlde iğneleyici, güce gidecek yeni bir saçmalık hazırlanıyor da ondan, diye kestirip attı.

Bu sırada büsbütün toparlanıp eski utangaçlığını gideren Aglaya kendisinden beklenmeyen önemli ve ciddi bir sesle birden:

- Derin bir saygıdan başka hiçbir saçmalık yok, dedi.

Bundan başka, ona bakarak bazı belirtilerden, bu şakasının gittikçe dal budak salmasına seviniyor sanılırdı. Ondaki bu değişiklik, prensin utangaçlığının durmadan artarak son noktaya vardığı sırada meydana gelmişti.

- Bakarsın deli gibi gülerler, sonra da birden derin saygıdan dem vururlar! Kudurmuşlar! Saygı ne demek? Hem şimdi söyle, durup dururken birden derin saygı nereden geliyor?

Aglaya annesinin öfke dolu sorusuna, aynı ciddilikle ve önemle:

- Derin saygı şundan, diye devam etti. Çünkü bu şiirde ülküye ulaşmaya muktedir bir adam anlatılmıştır. İkincisi, bir ülküye sahip olunca ona inanmıştır, inanınca da körü körüne ona bütün hayatı ile bağlanmıştır. Çağımızda böyle şeyler her zaman olmaz, o arada, bu şiirde ‘Zavallı Şövalye’ ülküsünün ne olduğu söylenmiyor ama onun ülküsünün parlak bir

örnek, temiz güzelliğin bir örneği olduğu anlaşılıyor, ona âşık olan şövalye boyun atkısı yerine boynuna tespih bağlamış. Doğru, şiirde bir de karanlık, tam olarak ifade edilmemiş, onun kalkanına çizdiği bir döviz, A. N. B. harfleri var… Kolya:

- A. N. D, diye düzeltti.

- Ben de A. N. B. diyorum, böyle söylemek istiyorum, diye öfkeyle onun sözünü kesti. Her ne hâlse, seçtiği kadın kim olursa olsun, ne yaparsa yapsın bu garip şövalye için hepsi birdi. Onu seçmiş, onun ‘temiz güzelliğine’ inanmış olması gerekiyordu. Ondan sonra ömrü boyunca taptığı kadın ilerde bir hırsız bile olsa, ona inanmak zorundaydı. Onun temiz güzelliği uğruna mızraklar kırmak zorundaydı, bunun değeri burada. Şair galiba Ortaçağ şövalyelerinden temiz, yüksek duygulu birinin platonik aşkını bir kişide birleştirmek istemiş. Tabii bütün bunlar bir ülküdür. ‘Zavallı Şövalye’de ise bu duygu son kerteye, sofuluk mertebesine vardırılmıştır. İtiraf etmeli ki, böyle bir duygu yeteneği çok şeyi ifade eder, Don Kişot’tan söz etmeyerek, bu duygular kendine göre bir yandan oldukça övülmeye değer bir özelliği oluştururlar. ‘Zavallı Şövalye’ ayrı bir Don Kişot’tur ama komik değil ciddidir, önceleri anlamıyor ve gülüyordum ama şimdi ‘Zavallı Şövalye’yi’ seviyorum. Onun maceralarını saygı ile anıyorum.

Aglaya sözlerini böyle bitirdi, insan ona bakarak ciddi mi konuştuğunu, yoksa alay mı ettiğini zor anlayabilirdi.

Generalin karısı:

- Eh, o da, onun maceraları da aptalca bir şey herhâlde, diye karar verdi. Hem sen de saçmaladın, tam bir demeç verdin; hatta sana yakışmayacak bir davranış. Hiç değilse uygun değil. Hangi şiir? Okusana, herhâlde bilirsin! Bu şiiri mutlaka dinlemek istiyorum. Sanki önceleri hissetmişim gibi, bütün ömrümce şiirden nefret ederdim. Tanrı aşkına prens, biraz sabret, anlaşılan seninle bana beraberce sabretmek düşüyor, diyerek Prens Lev Nikolayeviç’e seslendi.

Çok sinirlenmişti.

Prens Lev Nikolayeviç, bir şey söyleyecek oldu ama sürüp giden utangaçlığı yüzünden bir şey söyleyemedi. Yalnız ‘demeci’ ile pek ileri giden Aglaya hiç utanmamıştı, hatta sanki buna memnundu bile. Eskisi kadar ciddi ve önemli bir tavırla ve sanki buna önceden hazırmış ve sadece bir çağrı bekliyormuş gibi hemen ayağa kalktı, terasın ortasına çıkıp koltuğunda oturmaya devam eden prensin karşısına geçti. Herkes bir çeşit

şaşkınlıkla ona bakıyordu, hemen herkes, Prens ŞÇ., kız kardeşleri, annesi, biraz çığırından çıkan, önceden hazırlanmış bu yaramazlığa hoşa gitmeyen bir duygu ile bakıyorlardı. Ama galiba seremoni ile şiiri okumaya hazırlanırken uyandırdığı asıl bu etki onun hoşuna gidiyordu. Lizaveta Prokofyevna az daha onu yerine gönderecekti. Ama tam Aglaya meşhur baladı okumaya başlayacağı sırada iki yeni konuk, yüksek sesle konuşarak sokak tarafından terasa ayak bastılar. Bunlar General Ivan Feodoroviç Yepançin ile arkasından gelen bir gençti. Küçük bir telaş oldu.

VII

General Ivan Feodoroviç'in yanında yirmi sekiz yaşlarında bir genç vardı. Uzun boyu, düzgün vücudu ve atletik yapısı ile hemen göze batıyordu. Ayrıca zeki ve kurnazdı da. Bütün dikkati prenste ve okuduğu şiirde olan Aglaya delikanlıya dikkat etmedi bile. Onun tek uğraşı vardı: Prens. Prens, onun bütün bunları yaparken özel bir amaç güttüğünü hemen anladı. Ama hiç olmazsa yeni konuklar onun sıkıntılı durumunu biraz düzeltmişlerdi. Prens onları görür görmez hafifçe yerinden kalkıp generali uzaktan başı ile selamladı, okumayı kesmemeleri için işaret etti, kendisi de kanepenin arkasına sıvışacak zaman buldu. Orada sol eliyle kanepenin arkalığına dayanarak, artık denebilir ki daha rahat ve eskisi gibi yani koltukta otururken düştüğü 'gülünç' durumdan kurtularak baladı dinlemeye devam etti. Lizaveta Prokofyevna da âmirce bir eda ile iki defa elini sallayarak içeri girenlere durmalarını işaret etti. Prens, bu arada generalle birlikte gelen yeni konuk gençle pek ilgilenmişti. Onun, hakkında çok şeyler duyduğu ve birçok defa aklından geçirdiği Yevgeniy Pavloviç Rodomski olması gerektiğini iyice tahmin etmişti. Onu, Rodomski'nin sivil elbisesi şaşırtıyordu. Duyduğuna göre o, askerdi. Sanki 'Zavallı Şövalye'ye' dair o da bazı şeyler duymuş gibi, şiir okunduğu sürece dudaklarında alaylı bir gülümseme dolaşmıştı.

Prens içinden: 'Belki de bunu kendisi uydurmuştur' diye düşündü.

Ama Aglaya'nın durumu bambaşka idi. Okumak üzere ortaya çıktığı zaman takındığı gösteriş ve görkemli, şairce eserin ruhuna ve anlamına uygun bir ciddilikle örtmüş, şiirin her sözünü öyle anlamlı hâle getirmiş, sadelikle okumuştu ki sonunda yalnız herkesin dikkatini çekmekle kalmamış baladın yüksek ruhunu başkalarına da duyurarak öyle bir gösterişle ve göğsünü şişirerek terasın ortasına haklı olarak çıkmış olduğunu herkese göstermişti. Şimdi bu büyüklükte, yansıtmayı üzerine aldığı şeye karşı sınırsız masum bir saygı duyduğunu görmek mümkündü. Gözleri parlıyordu, duyduğu heyecan ve hayranlığı dışarı vuran hafif, belli belirsiz bir ürperme bir iki defa onun güzel yüzünden geçti. Aglaya şöyle okudu:

Yeryüzünde bir Zavallı Şövalye vardı,
Sessiz ve basit bir adamdı.
Yüzü solgun ve somurtkandı,
Ruhça cesur ve dürüsttü.

Aklın almayacağı bir hayali vardı.
Kalbinde derin bir etki yer etmişti.
O zamandan beri, ruhu tutuşmuştu,
Başka kadınlara bakmıyordu.
Mezara kadar hiçbiriyle
Konuşmak istemiyordu.
Boynuna atkı yerine
Tespih bağlamıştı.
Ve yüzünden çelik kafesini
Kimsenin önünde kaldırmamıştı.
İçi temiz aşkla dolu,
Tatlı hülyasına sadık,
Kalkanına kendi kanıyla
A. M. D. harflerini yazmıştı.
Ve Kudüs'ün çöllerinde
Paladinler kayadan kayaya sıçrayarak,
S.üavaşa atılırken azizelerin adını yüksek sesle bağırırken:
O vahşi bir coşkunlukla,
Lumen coeli, sancta Rosa!
Diye bağırırdı.
Ve onun tehdidi,
Bir yıldırım gibi, Müslümanları çarpardı.
Uzak şatosuna dönünce,
Bir mahkûm gibi yaşadı
Hep sessiz, hep kederli…
Bunayarak öldü o.

Prens daha sonra bu dakikayı hatırlarken, büyük bir şaşkınlık içinde, çözemediği bir mesele yüzünden acı duyuyordu. Böyle gerçekten güzel bir duyguyu, böyle apaçık acı bir alayla birleştirmek mümkün mü idi? Burada alay gizlendiğinden şüphesi yoktu. Bunu açıkça anlamıştı, bunun sebepleri de vardı: Aglaya şiiri okurken A. N. D. harflerini N. F. B. harfleriyle değiştirmişti. Bunu yanlışlıkla böyle yaptığını yahut kendisinin yanlış anlamış olduğunu sanmıyordu -daha sonra bu kanıtlanmıştı. Ne olursa olsun Aglaya'nın bu davranışı oldukça sert ve hoppaca bir şaka idi ve önceden düşünülmüş bir niyetle yapılmıştı. Daha bir ay önceden hepsi, 'Zavallı Şövalye' hakkında konuşuyor -ve 'gülüyordu'… Oysa daha sonra prensin hatırlamaya o kadar çabalamasına rağmen, Aglaya bu harfleri herhangi bir

şaka ya da alay veya onların taşıdığı gizli anlamı daha açık bir şekilde belirtmekle, durumun aksine öyle değişmez bir ciddilik, öyle doğal ve sadelikle okumuştu ki, bu harflerin öylece şiirde geçtiğini, kitapta da o şekilde basılmış olduğunu düşünmek mümkündü. Ağır, hoşa gitmeyen bir şey prensin kalbini ezmişti. Lizaveta Prokofyevna, tabii, harflerin değiştirildiğini ne anladı ne de bunun farkına vardı. General Ivan Feodoroviç sadece bir şiir okunduğunu anlamıştı. Dinleyenlerin geri kalan kısmı pek iyi anlamış ve bu davranışın cesaretle, kasıtla yapılışına şaşırmışlardı ama ses çıkarmamışlar ve bunu belli etmek de istememişlerdi. Ama Yevgeniy Pavloviç -prens konuya girmeye hazırdı- anlamakla kalmamış, üstelik anladığını da belli etmek istemişti. Pek alaylı bir şekilde gülümsemişti.

Şiirin okunması biter bitmez generalin karısı büyük bir hızla:

- Aman ne kadar nefis bir şey, diye bağırdı. Kimin bu şiir? Adelaida:

- Puşkin’in maman, bizi utandırmayın, bu çok ayıp,dedi.

Lizaveta Prokofyevna acı bir sesle:

- İnsan sizin yanınızda daha da aptallaşır, diye cevap verdi. Bu tam bir kepazelik… Şimdi, eve gider gitmez bana Puşkin’in bu şiirlerini verin.

- Ama galiba bizde Puşkin’in hiçbir eseri yok. Aleksandra:

- Ta ne zamandan beri, diye ekledi. Yıpranmış iki cilt sürünüp duruyor.

- Hemen satın almak için ilk trenle Feodor’u yahut Alekse’yi gönderin, iyisi mi Aleksey gitsin. Aglaya buraya gel! Öp beni, çok güzel okudun ama samimi okudunsa, diye hemen hemen fısıltı ile ekledi. Sana acırım; onunla alay etmek niyetiyle okuduysan duygularını onaylamıyorum, öyle ki, hiç okumasaydın daha iyi olurdu, derim. Anlıyorsun değil mi? Haydi kızım, git seninle daha sonra konuşurum ama burada da oturduk kaldık.

Bu sırada prens, General Ivan Feodoroviç’in hatırını soruyordu, general ise ona Yevgeniy Pavloviç Radomskiy’i tanıştırıyordu.

- Yolda yakaladım, daha şimdi trenle gelmiş. Buraya geldiğimi, bizimkilerin de hepsinin burada olduğunu öğrenince…

Yevgeniy Pavloviç:

- Sizin de burada olduğunuzu öğrendim, diyerek onun sözünü kesti, çoktan beri de yalnız sizinle tanışmayı değil, dost olmayı da aklıma koyduğum için bunu fırsat bildim. Rahatsız mısınız? Bunu yeni öğrendim…

Lev Nikolayeviç elini uzatarak:

- Sağlığım yerinde ve sizi tanıdığıma pek memnun oldum, sizden çok söz edildiğini duydum, hatta hakkınızda Prens ŞÇ. ile de konuştum, diye cevap

verdi.

Karşılıklı gönül okşayıcı sözler söylendi, el sıkıştılar ve dikkatle bakıştılar. Bir anda konuşma uzadı ve özelden genele yayıldı. Prens, Yevgeniy Pavloviç'in sivil elbisesinin herkesin üzerinde hiç beklenmedik bir şaşkınlık uyandırdığını fark etti -o ise şimdi olan ve hatta olmayan her şeyi çabuk ve yutarcasına fark ediyordu- bu şaşkınlık o kadar büyüktü ki, bir zaman için bütün öteki izlemleri unutturdu, sildi süpürdü. Bu elbise değişikliğinin pek önemli bir anlam taşıdığı sanılabilirdi. Adelaida ve Aleksandra buna akıl erdiremeyerek Yevgeniy Pavloviç'i sorguya çekiyorlardı. Onun akrabası olan Prens SÇ., bile büyük bir telaşa kapılmıştı. General, âdeta heyecanla konuşuyordu. Yalnız Aglaya merakla ama tam bir sessizlikle bir dakika kadar Yevgeniy Pavloviç'i süzdü, sanki bununla sadece ona askeri elbisesinin mi, sivil elbisesinin mi daha çok yakıştığını kıyaslamak istiyordu ama bir dakika sonra başını çevirdi, artık bir daha da ona bakmadı. Lizaveta Prokofyevna da, belki biraz telaşlanıyordu ama bir şey sormak istemiyordu. Prens, Yevgeniy Pavloviç'in onun hışmına uğramış olduğunu sandı.

Ivan Feodoroviç, bütün sorulara karşılık:

- Şaşırttı, hayrete düşürdü, diyordu. Daha demin onunla Petersburg'ta karşılaşınca buna inanmak istemedim. Hem neden böyle ansızın, işte mesele orada, Kendisi ilk iş olarak sapıtmayalım diye bağırıyordu.

Her yandan yükselen konuşmalardan, Yevgeniy Pavloviç'in ta ne zamandan beri bu istifadan söz ettiği anlaşıldı ama her defa ciddi konuşmadığı için, ona inanmak mümkün değildi. O, ciddi şeylerden bile şaka ile söz ederdi. Hep şaka yapar, gönülleri okşamayı severdi. Eğer o istemezse konuştuğu şeyin gerçek mi yoksa şaka mı olduğunu anlamak asla mümkün olmazdı.

Radomskiy:

- Ben sadece kısa bir zaman, birkaç ay, bilemediniz bir yıl emeklilikte kalacağım, diye gülüyordu. General hâlâ heyecanını yenemeyerek:

- İşlerinizin durumunu bildiğime göre, buna hiç gerek yok, dedi.

- Ya çiftliklerimi dolaşmak? Kendiniz tavsiye etmiştiniz, bense aynı zamanda Rusya dışına da gitmek istiyorum…

Çok geçmeden az sonra konuşmanın yönü değişti. Ama her şeye dikkat eden prense göre, burada galiba bambaşka bir şey vardı.

Yevgeniy Pavloviç, Aglaya'ya yaklaşarak:

- Demek ki 'Zavallı Şövalye' yine sahnede, diye soracak oldu.

Prens onun Yevgeni Pavloviç'i, sanki bir şey anlamıyormuş gibi, soru dolu gözlerle süzdüğünü hayretle gördü, sanki bununla aralarında 'Zavallı Şövalye' üzerine bir konuşma olamayacağını, hatta onun sorusunu bile anlamadığını belirtmek istemişti.

Kolya var kuvveti ile Lizaveta Prokofyevna ile tartışarak:

- Artık geç oldu, Puşkin'i almak için şehre adam göndermek geç, diyordu. Size üç bin defa söylüyorum: artık geç.

Yevgeniy Pevlovic, çabucak Aglaya'yı bırakarak;

- Evet doğru, şimdi şehre adam göndermek için zaman geç, diye söze karıştı. Sanırım, Petersburg'ta dükkânlar bile kapanmıştır. Sözlerinin doğruluğunu göstermek için saatini çıkararak, saat dokuza geliyor, dedi.

Adelaida:

- O kadar zaman geçti, düşünemedik, yarına kadar bekleyebiliriz, diye söze karıştı. Kolya:

- Hem yüksek sosyete insanlarının edebiyatla pek ilgilenmeleri de yakışık almaz, diye ekledi. İsterseniz Yevgeniy Pavloviç'e sorun, kırmızı tekerlekli sarı faytonla ilgilenmek daha uygundur.

Adelaida:

- Siz yine kitaptan aldığınız sözleri söylüyorsunuz, Kolya, diye işaret etti. Yevgeniy Pavloviç:

- O zaten kitaptan başka sözler söylemez, diye ekledi. Bazen eleştirme yazılarından aldığı bütün bir cümle ile amacını anlatır. Çoktan beri Nikolay Ardalionoviç'in konuşmalarını dinlemek zevkini tadıyorum ama bu defa kitap cümleleriyle konuşmuyor… Nikolay Ardalionoviç, açıkça benim kırmızı tekerlekli faytonumu anlatmak istiyor. Ancak ben onu değiştirdim, siz geç kaldınız.

Prens, Radomski'nin söylediklerine kulak kabarttı. Radomski'nin kendisini pek güzel idare ettiğini sanırdı, alçak gönüllü, neşeli bir hâli vardı. En çok hoşuna giden yanı da kendisini kışkırtmaya çalışan Kolya ile kendi ayarında bir insanla konuşur gibi dostça konuşmasıydı.

Lizaveta Prokofyevna, kucağında büyük boy ve çok iyi ciltlenmiş yeni birkaç kitapla karşısında duran Lebedev'in kızı Vera'ya:

- Bu da ne, diye sordu. Vera:

- Puşkin, dedi. Bizim Puşkin'imiz. Babam size vermemi söyledi. Lizaveta Prokofyevna:

- Ne demek? Nasıl olur, diyerek şaşırdı. Kızının arkasından başını uzatan Lebedev:

- Hediye olarak değil, hediye olarak değil! Buna cesaret edemem, diye atıldı. Kendi fiyatına bu ‘bizim ailemizin Puşkin’i, Annenkov baskısı, şimdi bunu bulmaya imkân yok, kendi fiyatına satmak ve bu şekilde ekselansınızın soylu şiirsel duygularının soylu sabırsızlığını gidermek gayesiyle hûşu içinde size sunuyorum.

- Ha, satıyorsun demek, eh teşekkür ederim. Herhâlde sermayeden bir şey kaybetmiyorsun, ancak lütfen ezilip büzülme, azizim. Duyduğuma göre, çok okumuşun birisiymişsin, bir gün konuşuruz; kitapları! Yoksa kendin mi bana getireceksin?

Lebedev büyük bir memnunlukla kitapları kızının elinden kaptı:

- Hûşu ve saygı ile, diye ezilip büzülmeye devam ediyordu.

- Eh, götür ama sakın kaybedeyim deme, saygısız olsa da zararı yok ama bir şartla, diye eklerken onu dikkatle gözden geçirdi. Yalnız eşiğe kadar gelmene izin verebilirim, bugün seni eve kabul etmek niyetinde değilim. Kızın Vera’yı istersen şimdi bile bana gönderebilirsin, onu çok beğeniyorum. Vera sabırsızlıkla babasına:

- Ötekilerden niçin söz açmıyorsunuz, diye sordu. Böyle yaparsanız kendiliklerinden içeri girerler. Gürültü etmeye başlamışlardı bile. Şapkasını eline alan prense dönerek, Lev Nikolayeviç, dedi, size gelenler var, dört kişi, bizim odada bekleyip küfrediyorlar ama babam onları yanınıza bırakmıyor.

Prens:

- Hangi konuklar, diye sordu.

- İş için geldiklerini söylüyorlar ama öyle insanlar ki, şimdi içeri almazsanız, sokakta yolunuzu keserler, iyisi mi, Lev Nikolavyeviç, içeri alın ondan sonra defolup giderler. Orada onları Gavrila Ardalionoviç ile Ptitsin yatıştırmaya çalışıyorlar ama ötekilerin dinledikleri yok.

Lebedev:

- Pavlişçev’in oğlu, Pavlişçev’in oğlu! Doğrusu değmez diyerek ellerini salladı. Onları dinlemeye bile değmez; kendinizi üzmeye değmez, soylu prens hazretleri, onlar için uygunsuz işte, efendim. Onlar buna lâyık, değil…

Prens, büyük bir telaşla:

- Pavlişçev’in oğlu! Aman Tanrım, diye bağırdı. Biliyorum… Ama ben… Ben bu işi Gavrila Ardalionoviç’e bırakmıştım. Demin Gavrila Ardalionoviç bana anlatmıştı…

Ama Gavrila Ardalionoviç, artık odadan terasa çıkmıştı bile; arkasından Ptitsin geliyordu. Yakınlardaki odadan gürültü ve birkaç sesi bastırmak ister gibi bağıran General Ivolgin'in sesi duyuluyordu. Kolya hemen gürültüye koştu.

Yevgeniy Pavloviç, yüksek sesle:

- Bu pek meraklı bir şey, diye konuştu. Prens: 'demek ki meseleyi biliyor!' diye düşündü.

General Ivan Feodoroviç, şaşkınlık içinde:

- Pavlişçev'in hangi oğlu? Hem… Pavlişçev'in oğlu nasıl olabilir, diye sorarak merakla hepsinin yüzüne bakıyor ve bu yeni olayı yalnız kendisinin bildiğini hayretle görüyordu.

Gerçekten de herkes telaş ve heyecan içinde bekliyordu. Prens, böyle kişisel bir işin burada herkesi bu kadar meraka düşürdüğüne pek şaşmıştı.

Aglaya, ayrı bir ciddilikle prense yaklaşarak:

- Bu işi hemen şimdi kendiniz hallederseniz çok iyi olur, bize de izin verirseniz, hepimiz şahit oluruz. Sizi bulaştırmak istiyorlar prens, kendinizi başarı kazanmış bir şekilde haklı çıkarmanız gerek. Ben de şimdiden sizin hesabınıza son derece sevinçliyim, dedi

Generalin karısı:

- Ben de bu iğrenç iddianın artık sona ermesini istiyorum, diye bağırdı. Onlara iyice veriştir prens, hiç acıma! Bu mesele ile kulaklarımı doldurdular, senin yükünden az mı kanım bozuldu? Hem onlara bakmak da meraklı bir şey… Çağır onları, bir de şöyle oturalım. Aglaya bunu iyi düşündü. Siz buna dair bir şey duymuş muydunuz, prens, diyerek Prens ŞÇ.'ya döndü.

- Duydum tabii, hem yine sizin evinizde. Ama asıl istediğim bu gençlere bakmak, diye Prens ŞÇ. cevap verdi.

- Nihilist dedikleri bunlar mı yoksa?

- Hayır efendim, onlara pek de nihilist denemez, diyerek Lebedev bir adım ileri attı. O da heyecandan neredeyse sarsılıyordu. Bunlar başka, ayrı cins insanlar. Yeğenim, onların nihilistlerden çok ileri gittiklerini söylüyor. Onları şahitliğinizle utandıracağınızı boş yere umuyorsunuz ekselans; utanmayacaklardır. Nihilistler, bozan anlayışlı, hatta bilgin kimselerdi, bunlarsa onları geçtiler, çünkü her şeyden, önce iş adamları. Bu da bir dereceye kadar nihilizmin sonuçlarıdır ama doğru yoldan değil, kulaktan kulağa ve dolayısıyla, hem de kendilerini gazete makalesiyle ortaya atmıyorlar, doğrudan işe girişiyorlar. Bir anlamsızlığı, bir Puşkin'i, ya da

mesela Rusya'yı parçalama işini ele almıyorlar. Hayır efendim, şimdi artık bir şeyi pek arzuladın mı, hiçbir engel tanımamayı bir hak sayıyorlar. Bu arada sekiz kişiyi temizlemek bile onlar için bir mesele değildir. Ama prens, yine de size tavsiye etmezdim.

Ama prens, artık konuklara kapıyı açmaya gidiyordu bile.

Gülümseyerek:

- İftira ediyorsunuz Lebedev, diye mırıldandı. Yeğeniniz sizi çok gücendirmiş. Ona inanmayın, Lizaveta Prokofyevna. Gorkiy'ler ve Danilov'lar sadece bir rastlantı, bunlarsa sadece yanılıyorlar… Yalnız burada herkesin önünde olmasını istemezdim, özür dilerim Lizaveta Prokofyevna, onlar içeri girince kendilerini size gösteririm, ondan sonra buradan götürürüm. Buyurun, baylar.

Onu daha çok başka acı verici bir düşünce üzüyordu. Şöyle bir düşünce kafasında yer alıyordu: Sakın bu iş, onun zaferini değil, kepaze oluşunu göstermek için birisi tarafından bilinçli olarak bu saate ve bu şahitlerin huzuruna getirilmiş olmasın? Ama 'bu korkunç, kötü alınganlığı' için büyük bir hüzün duyuyordu. Birisi, onun aklından böyle bir düşünce geçtiğini öğrenecek olsaydı, prens herhâlde oracıkta ölüverirdi. Yeni konukları içeri girdiği zaman, kendini ahlak bakımından etrafındakilerin hepsinden aşağı görmeye hazırdı.

İçeri beş adam girmişti, dördü yeni konuklardandı. Onların arkasından giren beşinci misafir de General Ivolgin idi. General öfke ve heyecan içindeydi, dil döküp duruyordu. Prens gülümseyerek: 'Bu mutlaka benden yanadır!' diye düşündü. Kolya, ötekilerle beraber odaya süzülmüştü. Ziyaretçilerin arasında bulunan Ippolit'le ateşli ateşli konuşuyordu; Ippolit dinliyor ve gülümsüyordu.

Prens konukları oturttu. Onlar öyle genç, hatta öyle tüysüzdü ki, bu olaya ve ondan doğan bütün seremoniye şaşmamaya imkân yoktu. Mesela bu 'yeni işi' bilmeyen ve ondan bir şey anlamayan Ivan Feodoroviç Yepançin, bu gençlere bakarak öfkelendi, hatta karısının prensin çıkarlarına karşı duyduğu atılganlık olmasaydı, belki herhangi bir itirazda bulunacaktı. Bununla birlikte kısmen meraka kapıldığı ve iyi kalpli olduğu için, bir yardımda bulunmak ümidiyle orada kaldı, hiç olmazsa otoritesiyle yardım edebilirdi. Ama içeri giren General Ivolgin'in uzaktan selam vermesi onu yeniden öfkelendirdi, somurttu ve ne olursa olsun susmaya karar verdi.

Dört genç ziyaretçinin arasında otuz yaşlarında birisi de vardı. Bu, 'Rogojin'in yardımcılarından boksör ve ricacılara on beşer ruble veren

teğmendi. Onun, ötekilere içten bir dost olarak cesaret vermek ve gerekirse onları güçlendirmek için peşlerinden geldiği anlaşılıyordu. Ötekilerin arasında ise birinci yeri ve başrolü, kendini Antip Bordovski diye tanıtmakla beraber ‘Pavlişçev’in oğlu olduğunu ileri süren delikanlı alıyordu. Bu, yoksul giyinmiş, pasaklı birisiydi. Sırtında dirsekleri ayna gibi parlayan bir ceket, yağ içinde ve bütün düğmeleri ilikli bir yelek vardı, kim bilir nereye kaybolan gömleği görünürlerde yoktu. Boynunda tarif edilemeyecek kadar yağlı, bir ip gibi kıvrılmış boyun atkısı, su yüzü görmemiş elleri, sivilcelerle kaplı yüzü vardı. Sarışındı, tabir yerinde ise masum, saygısız bakışlıydı. Boyu kısa değildi, zayıftı, yirmi iki yaşlarında vardı. Yüzünde hiçbir alay, hiçbir hareket yoktu. Tam tersine, davasında haklı olduğuna inanan güçlü ve emin bir duruşu vardı. Bununla birlikte kendini de haksızlığa uğratılmış olarak kabul ediyordu. Heyecanla, acele acele ve dili dolanarak tıpkı bir peltek yahut yabancıymış gibi konuşuyordu, oysa su katılmamış bir Rus soyundandı.

Onu en önde, okurlarımızın tanıdığı Lebedev’in yeğeni, onu da Ippolit izliyordu. Ippolit on yedi, belki on sekiz yaşlarında bir delikanlıydı. Zeki ama daima sinirli, hastalığın korkunç izlerini taşıyan bir yüzü vardı. Bir iskelet gibi zayıftı, yüzü solgun idi, gözleri parlıyor, yanaklarında iki kırmızı leke parlıyordu. Durmadan öksürüyordu. Ağzından çıkan her kelimeyi, hemen her nefes alışını bir hırıltı izliyordu. Hastalığı oldukça ilerlemiş bir veremli olduğu görülüyordu, iki üç haftadan fazla yaşamayacağı sanılırdı. Çok yorulmuştu, hepsinden önce de sandalye’ye oturdu, ötekiler içeri girerken biraz seremoniye kaçtılar, az daha utanç duyacaklardı ama gururla bakıyor ve galiba şereflerinden bir şey kaybetmekten korkuyorlardı, ki bu da sosyete görenekleri, kör inançları, kendi çıkarlarından başka dünyada her şeyi inkâr edenler diye geçinen gençlerin şöhretleriyle bağdaşmıyordu.

‘Pavlisçev’in oğlu’ acele acele ve kekeleyerek:

- Antip Bordovski, diye mırıldandı. Lebedev’in yeğeni açık açık, örse vurur gibi:

- Vladimir Doktorenko, dedi. Sanki Doktorenco oluşu ile övünüyormuş gibi bir hâli vardı. Emekli üsteğmen:

- Keller, diye homurdandı. Ippolit, beklenmedik bir anda:

- Ippolit Terentyev, diye vızıldadı. Sonunda hepsi bir sıra hâlinde, prensin karşısındaki sandalyelere oturarak kendilerini tanıttılar ve kendilerine cesaret vermek için kasketlerini bir ellerinden öteki ellerine aldılar, hepsi de

konuşmaya hazırlanıyordu. Bununla beraber meydan okuyan bir tavırla bir şeyler bekleyerek susuyorlardı. Hâllerinden: ‘Hayır sevgili dostum, yağma yok, kafese koyamazsın!’ demek istedikleri anlaşılıyordu. İçlerinden birisi, başlangıç olmak üzere, sadece bir tek kelime söylese hemen o anda hepsinin birbirini geçmeye çalışarak ve birbirlerinin sözünü keserek konuşmaya başlayacağı anlaşılıyordu.

VIII

Prens:

- Baylar, hiçbirinizi beklemiyordum, diye söze ‘başladı. Kendim de bugüne kadar hasta idim, sizin işinize gelince -diyerek Antip Bordovski’ye döndü- onu daha bir ay önce Gavrila Ardalionoviç Ivolgin’e bırakmıştım. Bu konuyu da size bildirmiştim. Durum böyle iken, sizinle karşı karşıya konuşup anlaşmaktan kaçınmıyorum ama kabul etmelisiniz ki, böyle bir saatte… Uzun değilse, benimle başka bir odaya geçmenizi öneriyorum… Şimdi burada benim dostlarım var ve inanmalısınız ki…

Lebedev’in yeğeni, henüz sesini pek yükseltmemekle beraber, birden oldukça ısrarlı bir şekilde:

- Dostlarınız… İstediği kadar olsun ama ne de olsa izin verin, diyerek onun sözünü kesti. İzin verin biz de size şunu söyleyelim, uşaklara özgü odanızda tam iki saat bekletmeyerek bize karşı daha nazik davranabilirdiniz…

Antip Bordovski, büyük bir heyecan içinde, tıpkı patlamış yahut çatlamış gibi, etrafa tükürük saçarak:

- Elbette… Ve ben… Bu prens usulü!.. ve bu… Demek ki siz generalsiniz! Ben de sizin uşağınız değilim! Ve ben, ben… diye homurdandı, dudakları çarpılıyor, sesi güceniklikle titriyordu ama birden öyle acele ederek konuşmaya başladı ki, onuncu kelimeden sonra ne demek istediği anlaşılmaz oldu. Ippolit vızıldayan çatlak bir sesle:

- Bu, prens usulüdür, diye bağırdı. Boksör:

- Bunu bana yapsalardı, diye homurdandı. Yani soylu bir insan olarak doğrudan beni ilgilendirseydi, Bordovski’nin yerinde ben olsaydım… Ben!

Prens:

- Baylar, sizin burada olduğunu daha bir dakika önce öğrendim, vallahi, diye tekrarladı. Lebedev’in yeğeni yine:

- Dostlarınız kim olursa olsunlar, onlardan hiç korkumuz yok, prens. Çünkü biz hakkımızı arıyoruz, diye işaret etti.

Ippolit yine:

- Ama izninizle sormak istiyorum: Bordevsk’nin işini dostlarınızın önüne çıkarmaya ne hakkınız vardı, diye vızıldadı ama artık fena hâlde kızmıştı. Biz de belki dostlarınız tarafından yargılanmak istemiyoruz; dostlarınızın yargısının ne olacağı apaçık!..

Böyle bir başlangıç karşısında şaşırıp kalan prens, sonunda:

- Ama siz, sonunda Bay Bordovski, burada konuşmak istemiyorsanız, diyebildi. Hemen şimdi başka bir odaya gidelim, tekrar ediyorum, hepinizin burada olduğunuzu, daha şimdi, şu dakikada öğrendim…

Bordovski, yine birden:

- Ama hakkınız yok, hakkınız yok, hakkınız yok! Dostlarınızı… İşte, diye mırıldanarak yabani yabani ve sıkılganlıkla etrafına bakınıyor, şüpheciliği ve yabaniliği kabarıyor, öfkeye kapılıyordu. Hakkınız yok.

Bunu söyler söylemez, tıpkı bir şeyi koparmış gibi, sertlikle durdu, son derece patlak, kalın kırmızı damarlı gözlerini sessizce alabildiğine açıp bütün vücudu ile öne doğru eğilerek prense bakmaya başladı. Bu defa prens o kadar şaştı ki, hiçbir şey söylemeden ve gözünü alabildiğine açarak ona bakmaya başladı.

Lizaveta Prokofyevna birden:

- Lev Nikolayeviç, diye çağırdı. İşte bunu hemen oku, hemen şu dakikada, bu doğrudan senin işinle ilgili bir şey.

Haftalık mizah gazetelerinden birini acele ile ona uzatarak parmağı ile bir makaleyi gösterdi. Lebedev, henüz konuklar odaya girerken iltifatını kazanmaya gayret ettiği Lizaveta Prokofyevna'nın yanına yan taraftan seğirtmiş ve tek söz söylemeden yan cebinden bu gazeteyi çıkarıp altı çizilerek işaretlenmiş bir makaleyi göstererek gözlerine doğru uzatmıştı. Lizaveta Prokofyevna'nın okumaya fırsat bulduğu şey onu çok şaşırtmıştı, heyecanlandırmıştı.

Oldukça sıkılan prens:

- Ama yüksek sesle okunmasa daha iyi olmaz mı, diye mırıldandı, sonra ben onu yalnız başıma okurdum…

Lizaveta Prokofyevna, prensin daha henüz dokunduğu gazeteyi sabırsızlıkla onun elinden kaparak Kolya'ya döndü.

- Öyleyse sen oku, daha iyi. Şimdi oku, yüksek sesle! Yüksek sesle, dedi. Herkese yüksek sesle oku, herkes duysun.

Lizaveta Prokofyevna, ateşli ve duygularının mahkûmu bir hanımdı, öyle ki birden hemen, uzun uzadıya düşünmeden, bazen bütün lengerleri vira edip, hava durumunu sormadan pupa yelken engin denize açıverirdi. Ivan Feodoroviç, telaş içinde kıpırdandı. Ama şimdilik ilk dakikada herkes donup kaldı, bir şey anlamayarak bekliyorlardı. Kolya gazeteyi açtı ve yanına seğirten Lebedev'in gösterdiği yeri yüksek sesle okumaya başladı.

'Proleterler ve onların dolu, günlük, her günkü yağmacılığın bir hikâyesi! İlericilik! Reform! Adalet!'

‘Kutsal Rusya dediğimiz memleketimizde ilericilik, şirketlerin kendi başlarına iş görme hali, milliyetçilik ve her yıl ülke dışına çıkarılan milyonlar devrinde endüstrinin ve işçi ellerinin felce uğramasının ve diğerlerinin takdir gördüğü bu devirde, hepsini saymaya imkân olmadığı için doğruca meseleye geçelim. Geçmiş derebeylik saltanatının (de profundis!) dölünden birinin, ki onların dedeleri rulet oyununda varını yoğunu yitirir, babaları da asteğmen veya teğmen olarak hizmet etmek zorunda kalır ve alıştıkları üzere masum bir hırsızlık yüzünden yargılanırken hapishanede ölürler, çocukları ise egemenliğimizin kahramanı gibi, ya budala olarak büyürler ya da cinayet işlerinde yakalanırlar ama yola gelsinler diye jüri tarafından beraat ettirilirler. Yahut sonunda öyle haltlar karıştırırlar ki zaten kepazeliğin alıp yürüdüğü bu zamanda, halka parmak ısırttırır, kamuoyunu kepaze ederler. İşte bizim böyle bir dölün başından tuhaf, gülünç bir macera geçer. Dölümüz, altı ay kadar önce, ayağında şıpıtıklar, arkasında kürkü olmayan acınacak bir kaputla kışın, İsviçre’den Rusya’ya döner. İsviçre’de budalalıktan tedavi edilmekteymiş (şifre). İtiraf etmeli ki talihi kendisine yardım ediyordu, öyle ki İsviçre’de tedavi edildiği meraklı hastalığı -rica ederim, budalalığın tedavisi mümkün müdür, bunu şöyle bir düşünün!..- bir yana, ‘belki bir sınıf insanlar mutlu olur.’ Rus atasözünün doğruluğunu gösterirdi. Bir kere düşünün? Söylediğine göre babası üsteğmenin, bölük parasını kumarda yemesi ya da yanındaki astlarından birini fazlaca dövdürmesi yüzünden -eski zamanı hatırlayınız, baylar!- hapishaneye düşerek ölmesi üzerine, henüz bir meme çocuğu olarak kalan bizim baron, zengin bir derebeyi tarafından sevabına evlat olarak alınmış. Bu Rus derebeyi, -isterseniz adına P. diyelim- eski altın çağımızda dört bin köle cana!.. Böyle bir deyimi anlayabiliyor musunuz, baylar? Ben anlamıyorum. Açıklayıcı sözlüğe başvurmak gerek. (Hatıra henüz yeni ama insan güçlükle inanıyor), sahipmiş.

Ve anlaşılan, şu yan gelip hazır yiyen, aylak hayatlarını Rusya dışında, yazın içmelerde, kışın da yaşadıkları yüzyılda çok büyük paralar bıraktıkları Şato de Flör’de geçiren Ruslardanmış. Kesin olarak söylemek mümkündür ki, eski kölelik devrinde toplanan vergilerin hiç olmazsa üçte biri Paris’teki Şato de Flör sahibinin cebine giriyordu. Ne kadar da bahtlı bir adam! Ne olursa olsun havai P. yetim beyzadeyi prensçe terbiye ediyormuş, ona dadı ve dadılar (şüphesiz en güzellerini) tutuyor, bir kolayını bularak onları kendisi Paris’ten getiriyordu. Ama soyunun sonuncusu olan döl bir budala idi. Şato de Flör dadıları bir işe yaramadı, yirmi yaşına kadar da bizim

öğrenci hiçbir dilde, Rusça da dâhil, konuşmayı öğrenemedi. Bununla beraber, Rusça konuşmamakta haklıdır. Sonunda, P.'nin Rus toprak kölesi kafasına, budalanın İsviçre'de akıllandırılabileceği yollu bir hayal geldi. Durum bu iken, oldukça mantıklı bir hayal: hazır yiyici ve derebeyi tabii, İsviçre gibi bir yerde insanın para ile puldan bile akıl satın alabileceğini düşünmüş olabilir. Tanınmış bir profesör'ün yanındaki tedavi bir yıl sürdü. Binlerce ruble harcandı, budala tabi akıllanmadı, ama söylediklerine göre, şöyle böyle ne de olsa insana benzemeye başlamış. Birdenbire P. Ani olarak ölüyor. Tabii hiçbir vasiyetname yok; işleri ise, her zaman olduğu gibi karmakarışık, açgözlü mirasçılar dolu, bunlar da İsviçre'de kendisine acındığı için budalalıktan tedavi edilen soyunun sonuncusu olan bir dölü tanımak bile istemiyorlar. Döl, gerçi budala ama yine de profesörünü kafese koymayı denemiş ve söylendiğine göre, efendisinin ölümünü ondan gizleyerek, iki yıl daha tedavide kalmış. Ama profesör kendisi de az madrabazlardan değilmiş, sonunda parasız kalmaktan, daha çok da yirmi yaşındaki hazır yiyicisinin iştahından korkarak, ayağına kendi eski şıpıtıklarını giydirmiş, eski kaputunu hediye etmiş, sevabına üçüncü mevki trene bindirerek İsviçre'den yolcu etmiş. Sanılır ki kahramanımızın şansı ters döndü. Yağma mı var, bütün bir vilayet halkını açlıktan öldüren kader, tıpkı susuzluktan kuruyan tarlalarını üzerinden uçup geçerek, büyük denize dökülen Krilov'un Bulutu gibi, bir anda bütün nimetlerini bizim kişizadeciğin üstüne yağdırıyor. Hemen hemen İsviçre'den Petersburg'a geldiği gün, Moskova'da annesinin akrabalarından (tabii eski tüccarlardan birisi) çocuksuz yaşlı bir hımbıl tüccar, gür sakal ve Raskolnik ölüyor ve iddia götürmeyen, yusyuvarlak, nakit olmak üzere birkaç milyon miras bırakıyor. (Okuyucu, sizinle bize olsaydı ne olurdu!) Ve bütün bunlar İsviçre'de budalalıktan tedavi edilen bizim döle kalıyor! Eh, artık burada başka hava çalmaya başladı. Tanınmış bir güzel odalığın peşine takılmak üzere olan şıpıdıklı kontumuzun etrafında, birden bir sürü dost ve ahbap belirdi, hatta akrabalar bile bulundu ama daha çok, yasal evlenmeye can atan bir sürü soylu kız belirdi. Çünkü ondan iyisi can sağlığıdır. Soylu, milyoner, budala bütün nitelikler bir arada, böyle bir kocayı gündüz fenerle arasan bulamazsın, hatta ısmarlayayım desen ısmarlayamazsın!… Ivan Feodoroviç, sonsuz bir kızgınlık içinde:

- Bunu… Bunu, artık anlamıyorum, diye bağırdı.

Prens, yalvaran bir sesle:

- Vazgeçin Kolya, diye bağırdı. Her yandan sesler duyulmaya başladı. Anlaşılan kendini büyük bir çaba ile tutabilen Lizaveta Prokofyevna:

- Okusun! Okusun, ne olursa olsun, okusun, diye kesip attı. Prens! Okumaktan vazgeçerlerse kavga ederiz ha!

Başka çare yoktu. Heyecanlanan, kıpkırmızı kesilen Kolya, heyecanlı bir sesle okumaya devam etti.

‘Ama bizim dumanı üstünde milyonerimiz, denebilir ki, hayal dünyasına daldığı bir sırada bambaşka, apayrı bir şey oldu. Güzel bir sabah, sakin ve şen yüzlü, nazik ama emin ve haklı konuşan, sade giyinmiş, ilerici düşünceli birisi onu ziyarete geliyor ve iki kelime ile ziyaret sebebini açıklıyor. O, tanınmış bir avukattır. Ona bir genç tarafından bir iş havale edilmiştir, avukat, onun adına gelmiştir. Bu genç adam ise, başka bir soyadı taşımakla beraber, rahmetli P.’nin oğlundan başkası değildir. Şehvet düşkünü P. gençliğinde, Avrupa terbiyesi görmüş köle kızlardan namuslu, yoksul bir kızı (burada kölelik devrinin kontluk hakları da alınmıştır) baştan çıkarır ve bu ilginin yakın sonuçlarını görünce onu, çoktan beri seven, soylu bir kişiliğin sahibi bir esnafla, daha doğrusu bir memurla evlendirir. Önceleri o, yeni evlilere yardım eder. Ama bir süre sonra soylu kişilik sahibi koca, bu yardımı reddeder. Aradan bir hayli zaman geçer, P. ise yavaş yavaş kızı da, ondan peydahladığı oğlunu da unutur. Sonra da bilindiği gibi, vasiyetname filan bırakmadan ölür. Bu sırada, artık yasal bir nikâhtan sonra doğan ama başka bir soyadı altında büyüyen çocuk, soylu kişiliğin sahibi koca tarafından evlat edinilir ama buna rağmen ayaklarından sakat annesi sadece elinde avucunda olanla kalır. Oelikanlı ise başkentte, tüccar çocuklarına verdiği derslerin parası ile önce kendisine lisede okumak imkânını sağladı, sonra da ilerdeki gayelerini göz önünde tutarak kendisi için faydalı bulduğu üniversite derslerine dinleyici olarak devam etti. Ama onar kopeğe ders vererek, Rus tüccarından ne kadar para alabilirsin? Üstelik uzak ilde ölen sakat annesinin ölümü de onun zor durumunu hafifletememişti. Şimdi soruyorum: Adil bir şekilde düşünecek olursak bizim dölün nasıl düşünmesi gerekirdi? Siz, okuyucu olarak, onun kendi kendine şöyle düşündüğünü sanırsınız? ‘Ben, bütün ömrümce P.’nin bütün nimetlerinden faydalandım. Eğitim ve öğretimime, dadılarıma budalalıktan tedavim için İsviçre’ye binlerce ruble gönderildi. İşte şimdi benim milyonlarım var, kendisini unutan uçarı babasının davranışlarında hiçbir suçu olmayan P.’nin oğlunun soylu kişiliği ise dersler vermekle heba oluyor. Bana harcanan her şey, hakçasına düşünecek olursak, ona harcanmalıydı.

Bana harcanan o büyük paralar gerçekte benim değildir. Bu, feleğin tuhaf bir cilvesinden başka bir şey değildi; onların oğlunun hakkı idi. Uçarı ve unutkan P.'nin hayali istekleri bana değil ona uygulanmalı idi… Tam anlamıyla soylu, kibar, hakçıl bir insan olsaydım, aldığım bütün mirasın yarısını onun oğluna vermem gerekirdi ama ben her şeyden önce hesabını bilen birisi olduğum ve bu işin adli bir şey olmadığını anladığım için, milyonlarımın yarısını veremem. Ama budalalığımın tedavisi için bana P.'nin harcadığı on binleri onun oğluna geri vermezsem, bu pek alçakça ve ayıp -döl, bunun hesaba sığmadığını unutuyor- bir davranış olur. Burada yalnız vicdan ve hak borcu söz konusudur. Çünkü P. öğrenim ve eğitimimi üzerine almayıp benim yerime kendi oğlunu düşünseydi, hâlim ne olurdu?'
'Ama hayır, baylar! Bizim döller böyle düşünmez. Sadece bir dostluğun ötekinin iradesine karşı gelerek, hemen hemen kendi zoru ile bu işi takip etmeyi üzerine alan delikanlının avukatı, namusun, soyluluğun, hak ve adalete uygunluk görevlerini, hatta bunun basit bir hesaplaşma işi olduğunu ortaya atmasına rağmen, İsviçreli öğrenci eğilmemiş, hem ne dersiniz? Bunlar daha bir şey değil, diyebilirdik ama işte artık affedilemeyecek ve hiçbir meraka değer hastalığın bile örtemeyeceği bir şey daha var: Profesörünün şıpıdıklarını daha yeni ayağından çıkaran bu milyoner, kendini derslerle öldüren gencin soylu kişiliği ondan bir sadaka, bir yardım istemeyip hukuki olmamakla beraber hakkı olan bir şeyi istediğini, hatta onun bunu istemeyip ancak dostlarının bu işi yürütmekte olduklarını anlamak becerisini gösterememiştir. Hiç bir ceza görmeden insanları milyonları ile ezmek imkânına sahip olmanın verdiği gurur ve hazla bizim döl, cebinden elli rublelik bir kâğıt para çıkarıyor ve saygısızca verilen bir sadaka gibi, soylu delikanlıya gönderiyor, inanamıyorsunuz öyle mi, baylar? Öfkeden köpürdünüz, kendinizi aşağılanmış hissediyorsunuz, 'öfkenizden bağırmak istiyorsunuz: ama o, yine de bunu yapmıştır! Şüphesiz, para hemen kendisine geri veriliyor, yani suratına fırlatılıyor. Peki, bu iş ne şekilde çözülür? Hukuki bir iş değildir, ancak basına yansıtmak kalıyor! Bu öyküyü halkın takdirine sunuyoruz, gerçek olduğuna da kefiliz. Söylediklerine göre, tanınmış mizahçılarımızdan birisi bunu duyunca, buna uygun güzel bir hiciv söylemiş, bu hiciv yalnız il gazetelerinde değil, ahlak durumumuzu belirten başkent yazı denemelerinde de yer almaya layıktır:
'Löva Şneydir'in kaputu ile
Beş yıl oynadı,

Her zamanki saçmalıklarla
Zamanını doldurdu.
Dar şıpıdıklarla dönünce
Milyonluk mirasa kondu.
Tanrı'ya Rusça dua ederken
Öğrencileri soydu.
Zürriyetin küçük adı…
İsviçreli Profesörün adı…

Kolya okumayı bitirince, hemen çabucak gazeteyi prensin eline tutuşturdu, kendini bir köşeye atarak yüzünü elleriyle örttü. Dayanılmayacak kadar utanmıştı, onun, henüz çamura alışamamış çocuk duyguları isyan etmişti. Olağanüstü bir şey geçtiğini, her şeyin bir anda yıkıldığını, gazeteyi yüksek sesle okumakla buna âdeta kendisinin sebep olduğunu sanıyordu.

Ama galiba hazır bulunanlar da buna benzer bir şeyler hissediyorlardı.

Kızlar tuhaf bir duruma düşmüş ve utanmışlardı.. Lizaveta Prokofyevna içinde köpüren öfkenin taşmamasına çalışıyor ve galiba, o da bu işe burnunu soktuğu için pişmanlık duyuyordu. Şimdilik susuyordu. Prens, pek utangaç insanlarda olduğu gibi, kendini çok kötü hissediyordu. Başkasının davranışı yüzünden o kadar utanmış, konukları hesabına öyle utanç duymuştu ki, ilk anlarda onlara bakmaya bile korkuyordu. Ptitsin, Varya, Ganya, hatta Lebedev, hepsi utanmış görünüyorlardı. Hepsinin tuhafı Ippolit ve 'Pavlişçev'in oğlu', sanki bir şeye şaşmış gibi duruyorlardı. Lebedev'in yeğeni de galiba memnun olmamıştı. Yalnız boksör, bıyıklarını kıvırarak sakin sakin, heybetli bir tavırla gözlerini yere indirmiş oturuyordu ama sıkıldığı için değil, aksine soylu alçakgönüllülüğünden ve gözle görünür zaferinden böyle yapıyordu. Makaleyi pek beğendiği her davranışından anlaşılıyordu.

Ivan Feodoroviç, hafif bir sesle:

- Bu şeytanın bile anlamayacağı bir şey, diye homurdandı. Sanki kırk elli uşak bir araya gelip yazmaya kalkmış ve yazmışlar.

Ippolit:

- İzninizle sorayım sayın bay, böyle tahminlerle nasıl aşağılayabilirsiniz, diye işaret etti, bütün vücudu ile titredi.

Boksör de birden bilmem neden, kuşkulandı, bıyıklarını bükmeye devam ederek ve omuzlarını oynatıp vücudunu titreterek:

- Bu, bu, bu soylu bir insan için… Kendiniz de kabul edersiniz general, insan soylu ise bu, artık bir aşağılama sayılır, diye homurdandı.

Fena hâlde sinirlenen Ivan Feodoroviç:

- Birincisi, ben sizin ‘sayın bayınız’ olamam, ikincisi size hiçbir açıklamada bulunmak niyetinde değilim, diye sert sert cevap verdi ve başka bir şey söylemeden terasın çıkış yerine doğru yürüdü, sırtını içerdekilere dönerek merdivenin birinci basamağında durdu, hatta şimdi bile yerinden kımıldamayı düşünmeyen Lizaveta Prokofyevna’ya karşı sonsuz bir öfke duyuyordu.

Prens, üzüntü ve heyecan içinde:

- Baylar, baylar, artık izin verin de konuşayım, diye sesleniyordu. Hem lütfedin, birbirimizi anlayacak bir tarzda konuşalım. Makale için bir şey demiyorum, varsın olsun. Ancak baylar, makalede yazılanların hepsi yalan. Bunu kendiniz de bildiğiniz için söylüyorum, Öyle ki, bunu içinizden biri yazmışsa, son derece şaşırtır beni.

Ippolit:

- Bu ana kadar bu makaleye dair bir şey bilmiyordum, dedi. Ben bu makaleyi uygun bulmuyorum.

Lebedev’in yeğeni:

- Gerçi onun yazılmış olduğunu biliyordum ama… Ben de basılmasını tavsiye etmezdim, çünkü henüz erken, diye ekledi.

Pavlişçev’in oğlu:

- Ben biliyordum ama benim hakkım var.. Ben… diye mırıldandı.

Prens, Burdovski’ye merakla bakarak:

- Nasıl? Bunu kendiniz mi planladınız yoksa, diye sordu. Ama buna imkân yok! Lebedev’in yeğeni söze karıştı:

- Ama böyle sorular sormaya hakkınız olduğunu kabul edemeyiz, dedi.

- Ben sadece, Bay Burdovski’nin nasıl başardığına şaştım… Ama… Madem ki bu işi basına duyurdunuz, demin bunu dostlarımın önünde ele aldığım zaman niçin gücendiniz?

Lizaveta Prokofyevna öfke içinde:

- Hah, sonunda, diye mırıldandı.

Daha fazla dayanamayan Lebedev, sanki sıtma nöbeti içinde, birden sandalyelerin arasından sıyrılarak:

- Hatta prens, şunu unuttunuz, yalnız sizin iyi niyetiniz ve kalbinizin sonsuz iyilikseverliği onları kabul edip dinlemenize sebep olmuştur, yoksa onların bu şekilde, bir istekte bulunmaya yasal hiçbir hakları yoktur. Üstelik

bu işi Gavrila Ardalionoviç'e bırakmış bulunuyorsunuz, o da yine kalbinizin sonsuz iyilikseverliği yüzünden böyle davrandınız. Şimdi ise soylu prens, seçkin dostlarınızın arasında kalarak böyle bir topluluğu bu bayların uğruna feda edemezdiniz ve bütün bu bayları hemen şu dakikada kapı dışarı atabilirdiniz, ben de ev sahibi olmam dolayısıyla onları büyük bir memnunlukla…

Odanın derinlerinden General Ivolgin:

- Çok doğru, diye gürledi. Prens:

- Yeter, Lebedev, yeter, yeter… diye bağlayacak oldu ama bir sürü öfkeli ses onun sözlerini bastırdı. Lebedev'in yeğeni hemen hepsinin sesini bastırarak:

- Hayır, af buyurun prens, af buyurun, şimdi artık bu yetmez, diye bağırdı. Şimdi işi açık ve kesin olarak ele almak gerekiyor. Çünkü onu, galiba anlamıyorlar. Şimdi bu işe hukuk hilesi karıştı, bizi de fos hilelere dayanarak kapı dışarı atmakla korkutuyorlar! Yoksa siz prens, bizi davamızın hukuki olmadığını anlamayacak kadar aptal mı sanıyorsunuz. Dava hukuk bakımından ele alınırsa sizden yasal olarak bir ruble istemeye hakkımız olmadığını bilmiyor muyuz sanıyorsunuz? Ama bizim asıl anladığımız, burada hukuk bakımından bir hak yoksa da insani, tabii bir hak vardır, sağduyunun ve vicdan sesinin hakkı var. Varsın bizim hakkımız insanların çürümüş hiçbir kanun kitabında yazılı olmasın. Ama soylu ve namuslu bir insan, yani sağduyulu bir insan, kanun kitaplarında yazılı olmayan maddeler karşısında bile soylu ve namuslu bir insan olarak kalmak zorundadır. İşte onun için buraya bizi -tehdit ettiğiniz gibi- kapı dışarı atacağınızdan korkmayarak girdik. Çünkü bir rica değil, talep ediyoruz. Böyle geç saatte ziyarete gelmek -oysa biz geç saatte gelmiş değiliz, siz bizi uşak odanızda beklettiniz- görgü kurallarına düşmezse de, size tekrar ediyorum: bir şeyden korkmadan gelişimizin sebebi, şahsınızda doğru düşünceli, yani şeref ve vicdan sahibi bir insan bulmayı ümit edişimizdendi. Evet, o da doğru, biz boynumuzu bükerek, çanak yalayıcılar ve sizin dalkavuklarınız gibi değil, özgür insanlar gibi başlarımız yukarda içeri girdik. Hem ricacı değiliz, gururlu, özgür, istek sahipleriyiz -duyuyor musunuz, ricacı değil, istek sahibi, bunu kulağınıza küpe yapın!.. Biz itibarımızı koruyoruz ve dosdoğru size bir soru soruyoruz. Burdovski işinde kendinizi haklı mı buluyorsunuz, yoksa haksız mı? Pavlişçev tarafından şefkatle korunduğunuzu, hatta belki de ölümden kurtarıldığınızı kabul ediyor musunuz? Kabul ediyorsanız (ki bu sebeple), milyonları aldığınız

zaman sırası gelmişken, yardıma muhtaç Pavlişçev'in oğlunu, Burdovski soyadı taşımasına rağmen, elinizi vicdanınıza koyarak ödüllendirmek niyetinde misiniz yahut böyle yapmanın haklı bir davranış olacağını kabul ediyor musunuz? Evet veya hayır! Evet ise, yani daha doğrusu, sizin deyiminizle sizde namus ve şeref dediğiniz, bizim de öngörürlük diye daha açıkça vasıflandırdığımız şey varsa bizi tatmin edin, olsun bitsin. Bizden rica ve minnet beklemeden bizi tatmin edin, bizden böyle bir şey beklemeyin, çünkü bunu bizim için değil, hakkın yerini bulması için yapıyorsunuz. Bizi tatmin etmek istemezseniz, yani hayır diye cevap verirseniz, biz hemen gideriz ve mesele kapanır. Size gelince, bütün şahitlerinizin önünde ve yüzünüze karşı soylu, siz kaba zekâlı, az gelişmiş bir insansınız. Böyle namuslu, vicdanlı bir insan olmaya hakkınız yok, çünkü hakkı pek ucuza satın almak istiyorsunuz. Ben bitirdim. Ben soruyu ortaya attım. Cesaret edebilirseniz, haydi bizi kapı dışarı atın. Siz bunu yapabilirsiniz de, kuvvetlisiniz. Ama unutmayın biz, ne olursa olsun istiyoruz, rica etmiyoruz.

Pek fazla heyecanlanan Lebedev'in yeğeni durdu.

Burdovski, bir Istakoz gibi kızararak:

- İstiyoruz! Rica etmiyoruz, diye mırıldandı.

Lebedev'in yeğeninin sözlerinden sonra, genel bir hareket oldu. Hatta tıpkı sıtmaya tutulmuş gibi duran Lebedev'den başka, hazır bulunanlardan hepsi homurdanmaya başladı, bununla beraber galiba işe karışmaktan çekiniyorlardı. (Tuhaf şey; herhâlde prensten yana olan Lebedev, şimdi yeğeninin verdiği demeçten sonra, sanki bir çeşit ailevi gururdan gelen bir haz duyuyordu. Hiç değilse ayrı bir memnunlukla herkesi süzmekteydi…)

Prens, oldukça yavaş bir sesle:

- Bana kalırsa, diye söze başladı, bana kalırsa siz Doktorenko, şimdi söylediklerinizin yarısında, hatta yarısından çok daha fazlasında haklısınız ama sözleriniz arasında daha önemli bir şeyden söz etmeyi unutmuş olmasaydınız, sizinle tamamıyla aynı düşüncede olabilirdim. Konuşmanızda neyi unuttuğunuzu size tam manasıyla ifade etmekten acizim, tabi! Eksik bir tarafı var. Ama iyisi mi meselemize dönelim. Baylar, bu makaleyi ne diye bastırdınız? Biliyorsunuz ki her satırda her kelimede bir iftira var. Öyle ki baylar, bana göre alçaklık ettiniz!

- İzin verin lütfen!

- Sayın bay!…

Heyecanlanan konukların her yandan:

- Bu…. Bu… Bu… diye hep birden bağrışmaları duyuldu.
Ippolit, cırlak bir sesle:
- Makaleye gelince, diye söze karıştı, bu makaleye gelince, daha önce de söylediğim gibi, ben ve ötekiler onu doğru bulmuyoruz! Onu işte o yazdı (diyerek yanında oturan boksörü gösterdi), çirkin yazdı kabul, yanlış imlâ ve yanlış ifade ile yazdı, onun gibi emekliler zaten böyle yazar. O, aptal, üstelik de esnaftan biri, kabul. Ben bunu her gün onun yüzüne karşı söylüyorum, ama ne de olsa yarı yarıya hakkını kullanmıştır. Bir şeyi basına yansıtmak herkesin yasal bir hakkıdır. Öyle ise bu, Burdovski'nin de hakkıdır. Saçmalıkları için varsın kendisi cevap versin. Demin hepimiz adına dostlarınızın hazır bulunmasını protesto etmeme gelince, sayın baylar, size açıklamak isterim ki, ben sırf hakkımızı almak için protesto ettim ama doğrusunu isterseniz, burada şahitler bulunmasını istiyorduk. Henüz buraya girmeden dördümüz de bu konuda anlaşmıştık. Şahitleriniz kim olursa olsun, hatta dostlarınız bile olsalar, Burdovski'nin haklarını kabul edeceklerine göre (Çünkü bu matematikçe de meydandadır) bu şahitlerin sizin dostlarınızdan olması daha da iyi. Gerçek daha belli bir şekilde ortaya çıkmış olur.
Lebedev'in yeğeni:
- Bu konuda ortak bir noktaya vardığımız doğru, diye onayladı.
Prens şaşırarak:
- Mademki böyle olmasını istiyordunuz, öyle ise niçin demin daha ilk sözler üzerine böyle gürültü patırtı çıktı, diye sordu.
Söze karışmaya can atan ve bundan haz duyarak, canlanan -orada hanımların da bulunmasının onun üzerinde büyük bir etki bıraktığından şüphe edilebilirdi- boksör:
- Makaleye gelince prens, dedi. Makaleye gelince, itiraf ederim, gerçekten yazarı benim. Gerçi hasta dostum, şimdi onu eleştirdiyse de onun zayıflığını göz önünde tutarak her şeyini bağışlamaya alıştım. Ama ben yazdım ve içten bir dostumun dergisinde bir muhabir yazısı olarak bastırdım. Yalnız şiir gerçekten de benim değildir ve gerçekten tanınmış bir mizahçıya aittir. Burdovski'ye sadece şöyle bir okumuştum, o da hepsini değil. Basılması için onun iznini aldım ama kabul etmelisiniz ki, onun iznini almadan da bastırabilirdim. Basın özgürlüğü, genel, soylu ve şefkat verici bir haktır. Ümit ederim prens, kendiniz de öyle ileri görüşlü bir insansınız ki, bunu inkâr etmeye kalkışmazsınız.
- Bir şeyi inkâr edecek değilim ama kabul ediniz ki, makalenizde…

- Sert mi demek istiyorsunuz? Ama burada topluma faydalı olmak var, bunu kabul ediniz. Ve sonunda haykıran bir fırsatı kaçırmak olur mu? Suçlular için kötü ama toplumun çıkarları her şeyden önce gelir. Bazı yanlış bilgilere, yani abartılara gelince, kabul ediniz ki her şeyden önce girişimciliğin önemi vardır, her şeyden önce gaye ve maksat gelir, hayırlı bir misalin önemi vardır, ondan sonra, artık 'özel olayları ele alabiliriz. Ve sonunda burada yazış tarzı yani burada mizahi bir problem gelir, artık kabul etmelisiniz ki herkes böyle yazıyor! Ha…ha!… Prens:

- Ama büsbütün yanlış bir yol! Şuna iyice inanın baylar, diye bağırdı. Siz benim Bay Burdovski'yi hiçbir suretle tatmin etmeye yanaşmayacağım ihtimali üzerine bu makaleyi yazmışsınız. Yani bunu fark ettiğim için beni korkutmak ve benden ne biçimde olursa olsun öç almak istemişsiniz. Ama bunu nereden bilebilirsiniz? Ben, belki Burdovski'yi tatmin etmeye karar verdim. Şimdi, dosdoğru herkesin önünde söylüyorum, onu tatmin edeceğim… Boksör:

- İşte, sonunda, zeki ve en soylu insanın akıllıca, zekice sözü, diye bağırdı.

Lizaveta Prokofyevna'nın ağzından:

- Aman Tanrım! sözü çıktı. General:

- İnsan buna katlanamaz, diye mırıldandı. Prens:

- İzin verin, baylar, izin verin de meseleyi açıklayayım, diye yalvarıyordu. Beş hafta kadar bana Z.'ya sizin vekiliniz ve takipçiniz Çebarev, makalenizde onu fazla övgülü sözlerle anlatmışsınız Bay Keller, diye gülerek prens boksöre döndü. Ama ben onu hiç beğenmedim, ilk bakışta bütün bu işin onun başının altından çıktığını anladım, açıkça konuşacak olursak, belki saflığınızdan faydalanarak sizi bütün bu işlere başlamaya o teşvik etmiştir.

Burdovski heyecanla:

- Buna hakkınız yok… Ben… Basit bir… Bu diye mırıldandı.

Lebedev'in yeğeni ibret verici bir tavırla:

- Böyle tahminler yürütmeye hiç hakkınız yok, diye araya girdi. Ippolit:

- Bu son derece güce gidecek bir şey, diye fısıldadı. İnsanı aşağılayan, yanlış ve işle ilgisi olmayan bir tahmin.

Prens acele ile:

- Özür dilerim baylar, özür dilerim, diye kabul etti. Lütfen bağışlayın, bunu birbirimizle büsbütün apaçık konuşursak daha iyi olmaz mı, diye söyledim. Ama karar sizin, nasıl isterseniz. Çebarev'e dedim ki, Petersburg'ta olmadığım için bu işin takibini bir dostuma bırakacağım, Bay

Burdovski'ye de bu hususta haber vereceğim. Size dosdoğru söyleyeyim ki baylar, sırf bu işle Çebarev ilgilendiği için bu bana tam deyimiyle bir dolandırıcılık gibi göründü. Ah, gücenmeyin baylar! Tanrı aşkına gücenmeyin, diye prens bağırdı. Çünkü Burdovski'nin burkulduğunu, arkadaşlarının da telaşlanmaya ve onu iğnelemeye hazırlandıklarını fark etmişti. Bu işte dolandırıcılık gördüğümü söylemenin hiçbir ilgisi yoktur! Biliyorsunuz, o zaman henüz hiçbirinizi şahsen tanımıyor, soyadlarınızı da bilmiyordum. Ben, yalnız Çebarev'i göz önünde tutarak böyle bir karar vermiştim. Bunu ortaya söylüyorum, çünkü… Mirası aldığımdan beri beni nasıl aldattıklarını bir bilseniz!….

Lebedev'in yeğeni alaylı alaylı:

- Pek safsınız prens, diye söze karıştı.

Ippolit:

- Üstelik prens ve milyoner! Belki de gerçekten iyi ve saf kalpli oluşunuz sizi, elbette ki genel kanun dışında bırakmaz, diye bağırdı.

Prens acele ile:

- Olabilir, olabilir baylar, dedi. Gerçi hangi genel kanundan söz ettiğinizi anlamıyorum; ama devam ediyorum, yalnız boşu boşuna gücenmeyin; yemin ederim, sizi gücendirmeye hiç niyetim yok. Hem gerçekten de baylar, bütün içtenliğimle bir söz söylemeye imkân yok, hemen güceniyorsunuz! Ama birincisi 'Pavlişçev'in bir oğlunun' bulunması hem de Çebatev'in anlattığı gibi, çok kötü bir durumda olması beni korkunç şekilde sarstı. Pavlişçev benim efendim ve babamın dostu idi. Ah bay Keller, makalenizde babama da ne diye böyle bir yalan uydurdunuz? Hiçbir bölüğün parası çalınmamış, hiçbir ast aşağılanmamıştır. Buna kesin olarak eminim, böyle bir iftirayı yazmaya eliniz nasıl vardı? Pavlişçev'e dair yazdıklarınız ise insanı çileden çıkarır. İnsanların en soylusu olan bu adama öyle bir cesaretle, öyle güvenle şehvet düşkünü, uçarı diyorsunuz, ki insan sizin sözlerinizin doğru olduğunu sanır. Oysa Pavlişçev, dünyadaki insanların en temizi idi! Hatta değerli bir bilgindi, bilim dünyasında saygı gören birçok insanın muhabirliğini yapıyordu ve bilime yardımcı olmak üzere çok paralar harcamıştı. Onun kalbine, yaptığı iyi işlere gelince çok doğru yazmışsınız, o zaman hemen hemen bir budala idim ve bir şey anlamıyordum. Ama yine de Rusça konuşuyor ve anlayabiliyordum. Ama şimdi hatırladıklarımın hepsini elbette değerlendirebilirim… Ippolit:

-İzin verin, diye vızıldıyordu. Bu pek duygulu bir şey olmaz mı? Biz çocuk değiliz. Doğrudan işe girişmek istemiştiniz, saat ona geliyor, bunu

unutmayın.

Prens:

- Peki, peki baylar, diye hemen razı oldu. İlk güvensizlikten sonra yanılabileceğimi, Pavlişçev'in gerçekten de bir oğlu olabileceğini düşündüm. Ama bu, oğulun doğuşundaki sırrı böyle bir kolaylıkla kamuoyu önüne sermesi, başlıcası da anasına leke sürmesi beni çok kötü yıktı. Çünkü Çebarev, daha o zaman bu işi basına yansıtmakla korkutmuştu…

Lebedev'in yeğeni:

- Ne saçma şey, diye bağırdı. Burdovski:

- Hakkınız yok… Hakkınız yok, diye bağırdı. Ippolit ateşlilikte:

- Oğul babasının zevk ve eğlence düşkünü davranışından sorumlu değildir, ana ise suçsuzdur, diye mırıldandı.

Prens cesaretsizlikle:

- Öyleyse daha çok insaflı davranmak gerekir… diye mırıldandı.

Lebedev'in yeğeni öfke ile gülümseyerek:

- Siz prens, sadece saf değilsiniz, ama galiba biraz daha ileri gidiyorsunuz, dedi.

Ippolit hiç doğal olmayan bir sesle:

- Hem ne hakkınız var, diye mırıldandı. Prens acele ile onun sözünü kesti:

- Hiç, hiç! Bunda haksızsınız, itiraf ederim ama bu elimde olmayarak olmuştu. Ben de hemen o zaman kendi kendime, kişisel duygularımın bu işte bir etkisi olmaması gerekir, dedim. Çünkü Pavlişçev'e olan duygularımın adına Bay Burdovski'nin isteğini yerine getirmek zorunda olduğumu kabul ettiğime göre, bunu ne olursa olsun, yani Bay Burdovski'yi ister sayayım, ister saymayayım tatmin etmek zorundayım. Bir oğulun, anasının sırrını bu şekilde kamuoyuna açması benim için uygun görülmediği için, bundan söz etmeye başladım, baylar… Sözün kısası, Çebarev'in bir mendebur olabileceğine, Bay Burdovski'yi yalan yolu ile böyle bir dolandırıcılığa yönelttiğine işte bu yüzden inandım. Konukları:

- Ama buna artık katlanılmaz, diye bağırıştılar. İçlerinden bazıları sandalyelerinden fırladılar.

- Baylar! İşte bunun için, bahtsız Bay Burdovski'nin basit, savunmasız, madrabazların sözüne çabuk kanan bir insan olduğuna inandım. Öyleyse 'Pavlişçev'in oğlu' olduğu için ona daha çok yardım etmek zorundayım. Birincisi, Bay Çebarev'in aksine hareket etmeyi; ikincisi, değerbilirliğim ve dostluğumla ona rehberlik etmeyi; üçüncüsü, ona, benim hesabıma göre

Pavlişçev'in benim için para olarak harcamış olması gereken on bin rubleyi vermeyi aklıma koydum. Ippolit:

- Nasıl! Yalnız on bin mi, diye bağırdı. Lebedev'in yeğeni:

- Eh, prens, hesabınız hiç de kuvvetli değilmiş, biraz da safmışsınız galiba, diye ekledi. Burdovski:

- On bine razı değilim, dedi.

Boksör, Ippolit'in sandalyesinin arkasından eğilerek herkesin duyabileceği çabuk bir fısıltı ile:

- Antip, razı ol, dedi. Razı ol, sonra bakarız! Ippolit:

- Bana bakın Bay Mişkin, diye vızıldadı. Bize bakarak böyle bir öfke ile gülümseyen misafirlerinizin ve bu hanımların, ayrıca da kendisini tanımak şerefine ermiş değilsem de hakkında galiba bazı şeyler duymuş olduğum bu yüksek sosyeteli bayın -Yevgenir Pavloviç'i gösterdi- sandığı gibi öyle adi aptal değiliz…

Prens, telaş içinde onlara dönerek:

- Bir dakika, bir dakika, baylar, siz yine beni anlamadınız! dedi. Birincisi siz Bay Keller, makalenizde servetimin miktarını büsbütün yanlış ifade etmişsiniz. Milyonlar filan almış değilim, elime geçen sadece bende olduğunu tahmin ettiğinizin sekizde yahut onda biri kadar bir şey var. İkincisi, İsviçre'de benim için öyle binlerce ruble harcanmış değildir. Şnayder ayda yılda altı yüz ruble alıyordu, o da ancak iki üç yıl bunu alabildi. Pavlişçev, güzel dadılar getirmek için Paris'e hiçbir zaman gitmiş değildir; bu yine bir iftira. Bana göre, bana harcanan para on binden çok daha azdır ama ben on bin ruble olarak belirledim. Kabul etmelisiniz ki, borcumu öderken Bay Bordovski'yi çok, pek çok sevmiş olsam bile ona bundan fazla bir para teklif etmeme imkân yoktu, nezaket gereği bile başka türlü yapamazdım. Çünkü ona sadaka değil, borcumu veriyordum. Bilmem, bunu nasıl anlamıyorsunuz, baylar? Ama daha sonra bütün bunları dostluğumla ve görüşünüze bakılırsa, aldatılan bahtsız Bay Burdovski'nin kaderiyle yakından ilgilenmek yolu ile gidermek istemiştim. Çünkü işin içine bir hile karışmadıkça, mesela Bay Keller'in bugünkü makalesinde onun anasına dair yazdığı alçakça şeylere razı olabileceğini sanmıyordum… Ne diye yine kızıyorsunuz baylar! Böyle olursa, artık birbirimizi hiç anlayamayız! İşte dediğim gibi çıktı ya! Şimdi tahminimin doğru olduğunu kendi gözlerimle gördüm, diye coşan prens, oldukça gerginleşen havayı yatıştırmaya çalışıyordu. Oysa durumu daha çok körüklediğinin farkında değildi.

Konuklar her yandan, kudurganlık içinde onun üzerine yürüyerek:
- Ne? Emin olduğunuz şey nedir, diye bağırıyorlardı.
- Ama rica ederim, birincisi Bay Burdovski'yi inceledim, şimdi onun nasıl bir insan olduğunu da görüyorum… Bu, aldatılan, masum bir insan! Savunmasız bir insan… İşte bunun için onu korumak zorundayım, ikincisi de kendisine bu işi bıraktığım ve yolda bulunduğum, sonra Petersburg'ta üç gün hasta yattığım için ondan bir haber alamadığım Gavrila Ardalionoviç, şimdi ansızın daha bir saat önce, daha biz ilk defa görüşürken bana, Çebarev'in niyetlerini çaktığını ve Çebarev'in benim tahmin ettiğim gibi bir insan olduğunu bildirdi. Birçok kimsenin beni bir budala olarak kabul ettiğini bilmiyor değilim, baylar. Çebarev de bu şöhretimi, kolaylıkla para verdiğimi bildiği, ayrıca da Pavlişçev'e olan duygularımı hesaba kattığı için, beni kolaylıkla aldatabileceğini düşünüyordu. Ama asıl mesele şu: dinlesenize, baylar dinlesenize, evet asıl mesele şu: şimdi anlaşıldığına göre, meğer Bay Burdovski, Pavlişçev'in oğlu değilmiş! 'Gavrila Ardalionoviç şimdi bunu bana bildirdi, bunu kanıtlayacak sağlam delillere de sahipmiş. Eh, şimdi 'buna ne dersiniz, karıştırdığınız haltlardan sonra buna inanmak bile zor, değil mi? Hem dinleyin. Sağlam deliller varmış! Henüz inanmıyorum, ben henüz inanmıyorum, bana inanın. Henüz şüphe ediyorum, çünkü Gavrila Ardalionoviç henüz işin bütün ayrıntılarını bana açıklayamadı ama Çebarev'in bir madrabaz olduğu, artık hiç şüphe götürmüyor! O, hem bahtsız Bay Burdovski'yi, hem de dostunuzu desteklemeye gelen sizi -çünkü o, galiba desteklenmeye muhtaç, görüyorsunuz ya bunu anlıyorum!..- ve hepimizi aldattı ve hepinizi bu dolandırıcılık olayına karıştırdı, çünkü bu bir dolandırıcılık, bir sahteciliktir!
- Dolandırıcılık mı?.. Nasıl, 'Pavlişçev'in oğlu değil mi? Nasıl olur bu, diye bağıran sesler duyuldu.
Burdovski'nin bütün yardımcıları büyük bir telaşa kapılmışlardı.
- Evet, elbette dolandırıcılık! Şimdi Bay Burdovski'nin 'Pavlişçev'in oğlu' olmadığı meydana çıkarsa, o zaman Bay Burdovski'nin isteği düpedüz dolandırıcılık oluyor -yani tabii, o gerçeği bildiği hâlde böyle hareket ediyorsa!..- ama işte asıl mesele orada Onu aldattılar, onun için, onun suçsuz olduğunda ısrar ediyorum ya, saflığı dolayısıyla o acınmaya layıktır diyorum. Desteksiz de yapamaz, yoksa bu iş dolayısıyla o da dolandırıcı olup çıkardı. Ama ben kendim de onun bir şey anlamadığına inanıyorum! İsviçre'ye gitmeden önce ben de onun durumunda idim, tıpkı böyle anlamsız şeyler mırıldanırdım, bir şey ifade etmek istersin ama

edemezsin… Ben bunu anlıyorum. Ben onu anlayabilirim, çünkü kendim de hemen hemen öyleyim, onun için söyleyebilirim! Ve sonunda, yine de şimdi artık ortada ‘Pavlişçev’in oğlu’nun bulunmamasına, bütün bunların bir serap olmasına rağmen,, ben yine de kararımı değiştirmiyorum ve Pavlişçev’in hatırasına hürmeten on bini geri vermeye hazırım. Henüz ortada Bay Burdovski yokken bu on bini, Pavlişçev’in hatırası için bir okula bağışlamayı düşünmüştüm ama şimdi bunu ha okula, ha Bay Burdovski’ye bağışlamışım hepsi bir. Çünkü Bay Burdovski ‘Pavlişçev’in oğlu’ gibi bir şey. Çünkü onu böyle acı bir şekilde aldattılar. O, içten olarak kendisinin Pavlişçev’in oğlu olduğuna inanmıştı! Öyleyse, baylar Gavrila Ardalionoviç’i dinleyin, bu işi bitirelim. Kızmayın, sinirlenmeyin, oturun! Gavrila Ardalionoviç, şimdi bize bütün bunları açıklayacak, ben de itiraf ederim, her şeyi öğrenmeye can atıyorum. Gavrila Ardalionoviç, Pskov’a, annenizin yanına bile gitmiş, meğer makalede size yazdırdıkları gibi, hiç de ölüm hâlinde değilmiş… Oturun baylar, oturun!

Prens oturdu, yerlerinden fırlayan Bay Burdovski’nin yardımcılarını da yine yerlerine oturtmayı başardı. Son on yahut yirmi dakika heyecanla, yüksek sesle, sabırsızlıkla çabuk çabuk, ilhamlı, herkesin konuştuğundan fazla konuşmaya, hepsinin sesini kendi sesiyle bastırmaya çalışarak konuşmuştu. Eh tabii, daha sonra, şimdi ağzından kaçırdığı bazı sözler ve tahminler yüzünden acı acı pişmanlık duymuştu. Onu sinirlendirmemiş ve zıvanadan çıkartmamış olsalardı, bazı tahminlerini böyle bir çıplaklıkla, acele ile bağıra bağıra ortaya atmamış olurdu. Ama yerine oturur oturmaz acı bir pişmanlık, büyük bir acı ile kalbine saplandı. Burdovski’de kendisinin İsviçre’de tedavi edildiği hastalığın aynısının bulunduğunu, böyle herkesin önünde söyleyerek onu ‘gücendirdiğini’ anladı. Bundan başka, okul yerine ona on bin rubleyi, kendine göre, kaba ve dikkatsiz bir şekilde, bir sadaka gibi teklif etmişti. Bunu da herkesin önünde yüksek sesle yapmıştı. Prens hemen, ‘beklemeli ve yarın baş başa bulunurken teklif etmeliydi, diye düşündü. Şimdi artık belki düzeltilemez! Evet, ben bir budalayım, gerçek bir budala! diye utanç ve büyük bir keder içinde kendi kendine karar verdi.

Bu sırada o ana kadar bir kenarda duran ve ağzını bıçak açmayan Gavrila Ardalionoviç, prensin çağırışı üzerine ileri çıktı, onun yanında durdu, sakin ve açık bir şekilde prensin kendisine bıraktığı işin hesabını vermeye başladı. Bütün konuşmalar bir anda kesildi. Herkes, ayrıca da Burdovski’nin bütün yardımcıları büyük bir merakla dinlemeye başladı.

IX

Gavrila Ardalionoviç, kulak kesilerek kendisini dinleyen, şaşkınlıktan gözlerini ona diken ve galiba büyük bir telaş içinde olan Bordovski'ye bakarak söze başladı:

- Babanız kolej kâtibi Bay Burdovski ile sayın annenizin yasal bir şekilde evlenmesinden iki yıl sonra dünyaya gelmiş olduğunuzu, tabii ciddi olarak inkâr etmez ve inkâr etmek istemezsiniz herhâlde. Doğum tarihinizi kesin olarak kanıtlamak pek kolay. Öyle ki, bu gerçeğin Bay Keller'in makalesinde sizin ve annenizin pek gücüne gidecek bir şekilde saptırılması durumu, bu şekilde haklı olduğunuzu göstermek ve böylece çıkarlarınızı korumak isteyen Bay Keller'in kendi hayal ürününden başka bir şey değildir. Bay Keller, makaleyi -ama hepsini değil- size okuduğunu söylüyor… Şüphesiz ki size makalenin o kısmını okumamıştır…

Boksör onun sözünü keserek:

- Okumadım, doğru, dedi. Ama bu bilgileri bana itibarlı bir kişi verdi, ben de… Gavrila Ardalionoviç:

- Özür dilerim Bay Keller, diye onu durdurdu. İzninizle ben konuşayım. Bana inanın ki, sırası gelince makalenize de değineceğim, o zaman açıklamanızı yaparsınız. Şimdiyse sıraya göre devam edersek daha iyi olur. Tamamiyle bir rastlantı eseri olarak, kız kardeşim Varvara Ardalionovna Ptitsina'nın yardımı ile onun yakın dostu, çiftlik sahibi dul Vera Alekseyevna Zubkova'dan ona yirmi dört yıl önce Rusya dışından Pavlişçev tarafından yazılmış bir mektubu aldım. Vera Alekseyevna ile yakından tanışınca, onun tavsiyesi üzerine Bay Pavlişçev'in uzak akrabası ve o zamanlar dostu olan Emekli Albay Timofey Feodoroviç Vyazovkin'e baş vurdum. Ondan Nikolay Andreyeviç'in yine sınır dışından yazmış olduğu iki mektubu alabildim. Bu üç mektuba, onların tarih ve taşıdıkları gerçeğe göre; Nikolay Andreyeviç'in o zaman sınır dışına çıktığı (Orada üst üste üç yıl kalmış) hiç şüphe götürmeyecek bir şekilde ve matematikçe kanıtlanıyor. Yani sizin doğuşunuzdan tam bir buçuk yıl önce oluyor bu, Bay Burdovski. Anneniz, sizin de bildiğiniz gibi, hiçbir zaman Rusya'dan dışarı çıkmamıştır. Şu dakikada bu mektupları okuyacak değilim. Şimdi ise çok geç. Ben sadece olan bir şeyi bildiriyorum. Ama isterseniz Bay Burdovski, hemen yarın, sabah buluşalım, şahitlerinizi (Kaç kişi isterseniz getirebilirsiniz) ve yazıları karşılaştırmak üzere eksperlerinizi getirirseniz,

verdiğim bilginin bir gerçek olduğuna inanacaksınız. Mesele böyle olduğuna göre de, tabi bütün bu dava düşüyor ve kendiliğinden sona eriyor.

Yine genel bir hareket, büyük bir telaş baş gösterdi. Burdovski, birden sandalyesinden kalktı.

- Öyleyse ben aldatılmışım, aldatılmışım ama Çabarev tarafından değil, çok, çok daha önce, ne eksper, ne de randevu istemiyorum, inanıyorum, vazgeçiyorum, vazgeçiyorum… On bini kabul etmiyorum… Hoşça kalın…

Kasketini aldı ve gitmek üzere sandalyeyi itti.

Gavrila Ardalionoviç, yavaş, tatlı bir sesle:

- Mümkünse Bay Burdovski, diye onu durdurdu, hiç olmazsa daha beş dakika burada kalın. Bu iş dolayısıyla, ayrıca sizin için pek önemli, hiç değilse oldukça meraklı bazı gerçekler daha ortaya çıkmaktadır. Benim düşünceme göre onları öğrenmemek olmaz, dava tamamen aydınlanmalı. Bu, sanırım daha çok hoşunuza gidecektir.

Burdovski, derin bir düşünceye dalmış gibi, başını biraz yere eğerek sessizce oturdu. Beraber gitmek için onun arkasından kalkmış olan Lebedev'in yeğeni de oturdu. O, gerçi şaşkına dönmemiş ve cesaretini kaybetmemişti ama galiba çıkmaza girmiş gibiydi. İppolit somurtmuştu, üzüntülüydü, pek şaşırmış bir hâldeydi. Ama tam o sırada öyle bir öksürük nöbetine tutuldu ki mendilini bile kana buladı. Boksör, korku içindeydi.

Acı bir sesle:

- Ah Antip, diye bağırdı. O zaman… Üç gün önce sana, belki sen gerçekten de Pavlişçev'in oğlu değilsindir, dememiş miydim?..

Tutuk bir gülüş duyuldu, iki-üç kişi ötekilerden daha yüksek sesle güldü.

Gavrila Ardalionoviç:

- Şu anda verdiğiniz bilgi Bay Keller, diye söze karıştı, pek kıymetli. Buna rağmen Bay Burdovski, dünyaya geliş tarihini pek iyi bilmekle beraber Pavlişçev'in sınır dışında bulunması durumunu bilmediğini elimdeki kesin delillere dayanarak ispat edebilirim. Pavlişçev hayatının büyük bir kısmını Rusya dışında geçirmiş ve sürekli kısa zamanlar için Rusya'ya dönmüştür. Bundan başka aradan yirmi yıldan fazla bir zaman geçtiğini göz önünde bulunduracak olursak, Pavlişçev'i yakından tanıyanlar için bile onun memleketten ayrılışı fazla bir önem taşımaz. O zaman daha doğmamış bile olan Bay Burdovski'nin bunu bilmemesi de doğaldır. Tabii şimdi bu konuda bilgi toplamak imkânsızdı ama itiraf etmeliyim ki, elde ettiğim bilgiler, bir rastlantı sonucu elime geçmiştir, elbette geçmeyebilirdi de. Öyle ki Bay

Burdovski, hatta Çebarov bilgi toplamak isteseydi bile, bunları elde etmesi hemen hemen imkânsızdı. Ama onların aklına bile gelmeyebilirdi…

Ippolit birden kızgınlıkla onun sözünü kesti.,

- İzin verin Bay Ivolgin, bütün bu saçmalıklara ne gerek var? (özür dilerim) Mesele artık anlaşıldı, esas gerçeğe inanmaya razıyız, öyleyse bu ağır ve onur kırıcı gevezeliğe ne gerek var? Siz belki, araştırmalarınızda gösterdiğiniz ustalığı, ne kadar mükemmel bir sorgu yargıcı, bir dedektif olduğunuzu bize ve prense anlatmak istiyorsunuz? Yoksa Burdovski'nin bilmeyerek bu işe karıştığı için onun özür dilemesini ve beraatını mı istemek niyetindesiniz? Ama bu küstâhlıktır sayın bay! Bilmiş olunuz ki, Burdovski'nin özür dilemeye ve beraate ihtiyacı yoktur! O, zaten gücenmiş, ağır, biçimsiz bir durumda, bunu tahmin etmeniz, anlamanız gerekirdi…

Gavrila Ardalionoviç:

- Yeter Bay Terentyev, yeter, diye güçlükle onun sözünü kesebildi, sakin olun, sinirlenmeyin, galiba çok hastasınız. Sizi anlıyorum, öyleyse sözlerimi hemen noktalayayım. Yani bilinmesinin faydalı olacağını sandığım bazı gerçekleri kısaca anlatıvereyim; diye ekledi. Çünkü sabırsızlığa benzer genel bir hareket gözünden kaçmamıştı. Bu işle ilgilenenlerin bilmesi için sadece hem de ispatlarıyla, şunları söyleyeceğim: Bay Burdovski, annenizin Pavlişçev'in ilgi ve şefkatini üzerinde toplamasının sebebi, Nikolay Andreyeviç Pavlişçev'in ilk gençliğinde âşık olduğu köle kızın kız kardeşi oluşuymuş. Pavlişçev o kıza o kadar âşıkmış ki, ani bir şekilde ölmeseymiş, onunla mutlaka evlenecekmiş. Bu ailevi bilginin tamamıyla doğru olduğunu ve çok az kişinin bildiğini, hatta büsbütün unutulmuş olduğunu kanıtlayacak delillerim var. Daha da size, annenizin henüz on yaşında bir çocukken Pavlişçev tarafından terbiye edilmek üzere, akraba gibi alındığını, ona değerli bir çeyiz hazırladığını, bütün bu ilginin Pavlişçev'in pek kalabalık olan akrabaları arasında türlü söylentilere sebep olduğunu anlatabilirim. Onun terbiye ettiği bu kızla evleneceğini sananlar bile olmuş ama anneniz yirmi yaşındayken, kendi isteği ile kadastro memuru Bay Burdovski ile evlenmiş. Burada, babanız Bay Burdovski, annenizle evlenip çeyiz olarak on beş bin rubleyi alınca, memurluğu bırakarak ticarete atıldığına, sermayesini batırınca buna katlanamayarak kendini içkiye verdiğine, bu yüzden hastalanıp annenizle evliliğinin sekizinci yılında öldüğüne dair elimde kesin bilgilerim var. Sonra, annenizin söylediğine göre, kendisi yoksulluk içinde kalmış. Pavlişçev'in soylu yardımı, yılda altı yüz ruble civarında bir yardım, olmasaymış mahvolup gidecekmiş. Ondan sonra, sizi

çocukken pek sevdiğine dair bir sürü belge var. Bu şahitlere ve yine de annenizin doğruladığına göre, sizi daha çok, çocukluğunuzda durgun, sakat, acınacak bir hâlde olduğunuz için sevmiş -Elde ettiğim bilgilere göre ise Pavlişçev, doğanın öfkesine çarpılan herkese, ayrıca çocuklara karşı bütün ömrünce özel bir şefkat duygusu beslemiş. Bu da, inancıma göre davamız bakımından pek önemli bir husus… Sonunda, asıl önemli bulduğum hususu bildirmekle de övünebilirim: Pavlişçev'in size karşı duyduğu bu sevgi -onun çabalarıyla liseye girmiş ve ayrı bir gözetim altında okumuşsunuz- artık yavaş yavaş akraba arasında sizin Pavlişçev'in oğlu olduğunuzu, babanızın da aldatılmış bir koca olduğu düşüncesini doğurmuş. Ama asıl konu şu ki, bu düşünce, Pavlişçev'in hayatının son yıllarında, gerçekler unutulup, buna dair bilgi edinmenin de imkânı olmadığı, herkesin vasiyetname telaşına düştüğü bir sırada kökleşmiş. Şüphesiz bu düşünce size kadar da ulaşmış ve size hâkim olmuştur. Kendisiyle şahsen tanışmak şerefine erdiğim anneniz, bütün dedikoduları bilmekle beraber, hatta şimdiye kadar sizin, yani oğlunun dahi bu dedikoduların etkisi altında olduğunuzu bilmiyordu -ben de bunu ondan gizledim… Saygıdeğer annenizi Pskov'da hasta, en yoksul bir durumda -Pavlişçev'in ölümünden sonra bu duruma düşmüş- buldum. Yalnız sizin gayret ve yardımınızla bu dünyada yaşadığını minnet gözyaşlarıyla bildirdi, ilerde sizden çok şeyler bekliyor ve gelecek başarılarınıza bütün kalbiyle inanıyor…

Lebedev'in yeğeni, yüksek sesle ve sabırsızlıkla:

- Artık buna dayanılmaz, diye bağırdı. Bütün bunları sormana ne gerek var?

Ippolit, hızlı hızlı kımıldanarak:

- İğrenç, ayıp, dedi.

Ama Burdovski hiçbir şeyin farkında değildi, hatta kımıldamadı bile.

Gavrila Ardalioaoviç, sonuncu zehrini akıtmaya hazırlanırken kurnaz bir şaşkınlıkla:

- Neye? Niçin, diye sordu. Birincisi; şimdi Bay Burdovski, Pavlişçev'in onu, oğlu gibi değil, âlicenaplığından sevmiş olduğuna emin olabilir. Demin makale okunduktan sonra Keller'i onaylayan ve cesaretlendiren Bay Burdovski'nin bu gerçeği mutlaka bilmesi gerekiyordu. Sizi soylu bir insan olarak bildiğim için böyle söylüyorum, Bay Burdovski; ikincisi, namuslu bir insan olduğunu herkes açıkça anlamıştır. Şimdi prens, daha çabuk ve deminkinden daha büyük bir hevesle ona dostça bir yardımda bulunmayı,

demin okul ve Pavlişçev'den söz ederken ileri sürdüğü maddi yardımı teklif edebilir.

Prens, gerçek bir korku içinde:

- Durun Gavrila Ardalionoviç, durun, diye bağırdı, artık gecikmişti. Burdovski sinirlilikle:

- Ben söyledim, bundan önce de üç defa söylemiştim, diye bağırdı. Para istemiyorum. Kabul edemem… Niçin… İstemiyorum… Defoluyorum!…

Bunu sözler söylemez, terastan koşarak uzaklaştı. Ama Lebedev'in yeğeni onu kolundan yakaladı ve kulağına bir şeyler fısıldadı, öteki çabucak geri döndü, cebinden yapıştırılmamış büyük bir mektup zarfı çıkararak prensin yanındaki küçük masanın üzerine attı.

- İşte para!… Hakkınız yoktu!… Hakkınız yoktu! Para vermeye!.. Doktorenko:

- Bu Çebarov eliyle sadaka kabilinden ona göndermeye kalkıştığınız iki yüz elli rubledir, diye açıkladı.

Kolya:

- Makalede elli ruble deniyor, diye bağırdı. Prens, Brodovski'ye yaklaşarak:

- Özür dilerim, dedi. Size karşı suçluyum Burdovski, ama emin olun, bunu bir sadaka olarak göndermedim. Şimdi bile suçluyum… Demin de suçlu idim -prens pek üzgündü, yorgun, hâlsiz bir görünüşü vardı, sözleri de birbirinden kopuktu… Dolandırıcılıktan söz etmiştim… Ama bu sizin için söylenmiş değildir, yanıldım. Sizin benim gibi hasta olduğunuzu söyledim. Ama siz tıpkı benim gibisiniz. Siz dersler veriyor, annenize bakıyorsunuz. Annenizin namusunu lekelediğinizi söyledim ama siz onu seviyormuşsunuz, bunu kendisi söylemiş… Bilmiyordum… Gavrila Ardalionoviç demin bana her şeyi anlatmamıştı… Özür dilerim. Ben, on bin ruble teklif etmeye kalkıştım ama suçluyum, bunu böyle yapmamalıydım, fakat şimdi, artık olmaz, çünkü siz benden nefret ediyorsunuz.

Lizaveta Prokofyevna:

- Burası tımarhane yahu, diye bağırdı. Aglaya da kendini tutamayarak sert sert:

- Tımarhane ya, dedi

Ama onun sözleri gürültüye karıştı, artık hepsi yüksek sesle konuşuyor, düşüncesini açıklıyordu. Kimi tartışıyor, kimi gülüyordu. Ivan Feodoroviç, sonsuz bir öfke içindeydi, şerefi iki paralık olmuş bir insan tavrıyla Lizaveta Prokofyevna'ya bakıyordu. Lebedev'in yeğeni son sözünü araya sıkıştırdı:

- Evet, prens, size hak vermek gerek, şeyinizden… Eh, diyelim ki hastalığınızdan -yani daha uygun bir dille ifade etmek için- faydalanmasını beceriyorsunuz. Dostluğunuzu ve parayı öyle kurnaz bir şekilde teklif etmeyi becerdiniz ki, şimdiki hâlde soylu bir insanın onları kabul etmesine hiç imkân yok. Bu, ya pek masumca yahut pek ustaca yapılmış bir şey… Bununla birlikte, siz bunu daha iyi bilirsiniz.

Bu sırada içinde para olan zarfı açan Gavrila Ardalionoviç:

- İzin verin baylar, diye bağırdı, burada iki yüz elli değil, sadece yüz ruble var. Bunu, herhangi bir anlaşmazlığa meydan vermemek için söylüyorum, prens.

Prens, Gavrila Ardalionoviç’e ellerini silkerek:

- Bırakın, bırakın, diye bağırdı.

Lebedev’in yeğeni:

- Bırakın! Ne demek, diye hemen işaret etti. Sizin ‘bırakın!’ demeniz bizi aşağılamaktır, prens. Biz gizlemiyoruz, açık açık bildiriyoruz; evet burada yüz elli değil, yalnız yüz ruble var ama hepsi değil mi ki…

Gavrila Ardalionoviç, küçük bir çocuğu andıran bir şaşkınlıkla:

- Hayır, hepsi bir değil, diye söze karıştı. Lebedev’in yeğeni öfkeli bir sabırsızlıkla:

- Sözümü kesmeyin. Biz sandığınız kadar aptal değiliz, bay avukat, diye bağırdı. Elbette iki yüz elli değil, yüz ruble, hem hepsi bir değil mi. Ancak önemli olan ilkelerdir. Burada girişimin önemi yüz elli rublenin eksik oluşu ayrıntıdan başka bir değildir, önemli olan, Burdovski’nin sadakanızı kabul etmemesidir, asaletmeap,, Onu sizin yüzünüze fırlatıyor. Ha yüz ruble olmuş, ha iki yüz elli, hepsi bir. Burdovski, on bini kabul etmedi, kendiniz gördünüz. Namussuzun biri olsaydı, yüz rubleyi de getirmezdi! O yüz elli ruble Çebarov’un prense gelip gitme harcamalarının karşılığıdır. Daha çok bizim işi yürütmekteki acemiliğimizle alay edebilirsiniz; siz zaten böyle olmadan da bizi gülünç göstermeye var kuvvetinizle çalıştınız; ancak bize namussuz olduğumuzu söylemeye hakkınız yok. Bu yüz elli rubleyi sayın bay, hep beraber prense ödeyeceğiz. Birer ruble de olsa geri vereceğiz, hem de faizi ile. Burdovski yoksul, Burdovski’nin milyonları yok, Çebarov ise gelip gittikten sonra fatura gösterdi. Kazanacağımızı umuyordu… Onun yerinde kim başka türlü davranabilirdi:

Prens ŞÇ.:

- Kim ne demek, diye sordu. Lizaveta Prokefyevna:

- Burada aklımı oynatacağım, diye bağırdı. Uzun zaman bir kenarda olayı izleyen Yevgeniy Panoviç:

- Bu bana, geçenlerde soymak kastiyle bir çırpıda altı kişiyi öldüren müvekkilinin yoksulluğunu bir bahane olarak ileri süren avukatın ünlü savunmasını hatırlatıyor, diyerek güldü. O da sözlerini buna benzer bir sonuca bağlamıştı. ‘Elbette ki müvekkilim, yoksul olduğu için bu altı kişiyi öldürmeyi aklına ‘koymuştu, zaten onun yerinde başkası olsaydı aklına böyle bir şey gelmez miydi?’ Buna benzer bir şeydi ama pek eğlendirici bir şeydi.

Öfkesinden âdeta tir tir titreyen Yelizaveta Prokofyevna:

- Yeter, diye bağırdı. Bu saçma şeyleri burada kesmenin zamanıdır! Duymak istemiyorum bunları.

Lizaveta Prokofyevna, korkunç bir heyecan içindeydi. Korkutucu bir eda ile başını arkaya attı ve gururlu, ateşli, sabırsız bir meydan okuyuşla bakışlarını oradakilerin üzerinde gezdirdi. O dakikada dostlarını düşmanlarından ayırt ettiği şüpheliydi. Bu, uzun zaman tutulan ama sonunda gürültü ile patlak veren öfkenin gelip dayandığı nokta idi. O noktaya gelen bir insanın başlıca gayesini hemen kavgaya girişmek, derhal ve çabucak birisinin üzerine saldırmak ihtiyacı oluşturur. Lizaveta Prokofyevna’yı tanıyanlar onun bambaşka bir hâle düştüğünü hemen anladılar. Ivan Feodoroviç ertesi günü Prens ŞÇ. ya:

Onun böyle halleri olduğu ama dün akşamki kadar öfkelendiği; şöyle böyle üç yılda bir defa görülürdü ama hiçbir zaman daha sık bu hâle gelmemiştir, hiçbir zaman!’ diye telkin edici bir sesle eklemişti.

Lizaveta Prokofyevna:

- Yeter, Ivan Feodoroviç, Beni bırakın! diye bağırıyordu. Ne diye şimdi bana elinizi uzatıyorsunuz? Demin tutup dışarı çıkarmayı beceremediniz. Siz kocamsınız ve ailenin başısınız, sizi dinlememiş olsam bile, bu sersemi kulağından tutup dışarı çıkarmalıydınız. Hiç olmazsa kızlarınızı düşünmeliydiniz! Şimdi ise siz olmadan da yolu buluruz, bu ayıp bize bir yıl yeter de artar bile… Durun, daha prense de teşekkür etmek istiyorum!.. Prens, ziyafet için teşekkür ederiz. Ben de gençleri dinlemek üzere hazırlanıp oturmuştum. Bu alçaklıktır, alçaklıktır! Bu karışıklık, rezalet, bunu insan rüyasında bile göremez! Bu gibiler çok mu yoksa?.. Sus, Aglaya! Sus, Aleksandra! Bu sizin işiniz değil!… Etrafımda da dönüp durmayın! Yevgeniy Pavliç, bana bıkkınlık verdiniz!… Sen de, azizim, üstelik onlardan özür diliyorsun, diyerek yine prense döndü. ‘Yani size para

teklif etmeye kalkıştığım için özür dilerim' öyle mi… Ya sen, zıpçıktı, gülmeye kalkışıyorsun, ha, diyerek birden Lebedev'in yeğenine atıldı. 'Yani biz parayı kabul etmiyoruz, rica değil, istiyoruz!' Sanki bu budalanın hemen yarın yine onlara gidip dostluğu ile parasını teklif edeceğini bilmiyor. Gidersin değil mi? Gidersin? Gider misin, gitmez misin?

Prens, yavaş, uysal bir sesle:

- Giderim, diye mırıldandı.

- Duydunuz ya! İşte zaten sen de buna bel bağlıyorsun ya, diyerek yine Doktorenkoya döndü, eh, artık paraları cebinde bildiğin için de bize fiyaka yapıp gözümüzü korkutmak istiyorsun… Hayır yavrum, kendine başka enayiler bul. Ben sizin ruhunuzu, okuyorum… Bütün oyununuzu görüyorum!

Prens:

- Lizaveta Prokofyevna, diye bağırdı. Prens ŞÇ. elden geldiği kadar sakin bir sesle, gülümseyerek:

- Buradan gidelim, Lizaveta Prokofyevna, çoktan zamanı geldi. Hem prensi de beraber götürelim, dedi.

Kızlar, âdeta korku içinde bir kenarda duruyorlardı. General adamakıllı korkmuştu. Herkes tamamıyla şaşırmıştı. Biraz daha uzakta duranlardan bazıları, belli etmeden gülümsüyor ve fısıldaşıyorlardı; Lebedev'in yüzü sonsuz bir hayranlık ifadesi taşıyordu.

Lebedev'in yeğeni, önemle ama aynı zamanda şaşkınlık içinde:

- Rezalet ve karışıklığı her yerde bulabilirsiniz, hanım efendi, diye mırıldandı.

- Evet ama böylesini değil! Şimdi sizde görülen gibisini değil azizim, diye Lizavetta Prokofyevna öfkeli bir sevinçle ve sanki sinir buhranı içindeymiş gibi söze karıştı.

Kendisini yatıştırmaya çalışanlara:

- Artık beni kendi hâlime bırakacak mısınız, diye bağırdı.

- Hayır, artık siz bile Yevgeniy Pavloviç, şimdi avukatın mahkemede, bir insanın yoksulluk sebebiyle altı kişiyi temizlemesinden daha doğal bir şey olmayacağını ifade ettiğini söylediğinize göre, demek ki dünyanın sonunun geldiği gerçekmiş, ben henüz böyle bir şey duymamıştım. Şimdi her şey aydınlandı! Hem işte bu kekeme, insanı boğazlayamaz mı?.. -Büyük bir şaşkınlıkla yüzüne bakan Bordovski'yi gösterdi- İddiaya girerim ki boğazlar! Senin paranı, on bin rubleyi, belki de almaz, belki de vicdanına dayanarak almaz ama geceleyin gelip boğazlar ve paraları çekmeceden

çıkarıp alır, hem de vicdanına dayanarak alır. Bu ona göre bir çaresizlik değildir! Bu ‘asıl ümitsizliğin bir hamlesidir’, bu ‘inkâr’, yahut daha kim bilir ne… Yazıklar olsun, herşey tepe taklak olmuş. Bakarsın ki bir ev kızı, ‘birden sokak ortasında arabaya atlayıverir ‘anneciğim, geçen gün falanca Karliç yahut Ivaniç ile evlendim, hoşça kalın!’ Demek ki size göre böyle davranmak iyi, öyle mi? Saygıya değer, doğal bir hâl değil mi? Kadın davası? İşte bu piç bile -Kolya’yı gösterdi- demin bunun ‘kadın davası’ olduğu üzerinde tartışıyordu. Varsın anan sersemin biri olsun ama sen ona karşı yine de insan ol!.. Ne diye demin başınızı yukarda tutarak içeri girdiniz yani? Yaklaşayım demeyin. ‘Gelen bizleriz… Bize bütün hakları ver ama sen bizim karşımızda dilini yut. Bize olan olmayan bütün saygıları göster ama biz seni en aşağılık bir uşak gibi azarlayabiliriz!’ Gerçeği arıyorlar, hak hukuk diye direniyorlar, oysa kendileri, sizler gibi, ona makalelerinde iftira etmişler. ‘Rica değil, istiyoruz, hem bizden hiçbir teşekkür beklemeyin, çünkü siz bunu kendi vicdanınızı kandırmak için yapıyorsunuz!’ Ne biçim ahlâk anlayışı bu? İyi ama sen minnet duymadığına göre, prens de Pavlişçev’e karşı hiçbir minnet duymadığını söyleyebilir, çünkü Pavlişçev de hayır işlerken kendi vicdanını susturmayı düşünmüştü. Oysa sen, onun Pavlişçev’e karşı duyduğu minnet duygusuna bel bağlamıştın. Çünkü o senden borç para almadı ya, sana da borçlu değil, öyle ise onun minnet duygusuna değil de neye bel bağladın? Öyleyse nasıl oluyor da onu kabul etmiyorsun? Deliler! Toplum; baştan çıkarılmış bir kızı rezil ediyor diye onu vahşi, vicdansız olarak kabul ediyorlar. Mademki toplumu vicdansız diye kabul ediyorsunuz, o kızın, toplumun davranışından büyük acılar duyduğunu da kabul ediyorsunuz demektir. Öyleyse acı duyduğuna göre kendin ne diye onun hakkında gazetelerde yazı yazıp onu toplumun önünde herkese gösteriyorsun, hem bundan acı duymamasını istiyorsun? Deliler! Kibirli insanlar! Tanrı’ya, İsa’ya karşı da mı utanmıyorsunuz? Gurur ve kibir o kadar içinize işlemiş ki, sonunda birbirinizi yiyeceksiniz, bunu size önceden haber vereyim. Bu bir düzensizlik, karışıklık, kepazelik değil de nedir? Bütün bunlardan sonra da, kepaze yine onlardan özür dilemeye yelteniyor! Sizin gibiler çok yoksa? Neye gülüyorsunuz? Sizinle kendimi bir tuttum diye mi? Evet, tabii, kepaze oldum ama yapacak başka bir şey yok!.. Sen de sırıtma bakalım, pis!” diyerek birden Ippolit’e saldırdı. Kendisinin nefes alacak hâli yok ama başkalarını bozuyor. Sen işte benim bu çocuğu bozdun -yine Kolya’yı gösterdi… Yalnız senin adını sayıklayıp duruyor, sen ona zındıklık

aşılıyorsun, kendin Tanrıya inanmıyorsun, oysa sana henüz dayak bile atılabilir sayın bay, eh, hepinize yazıklar olsun!.. Prens Nikoloyeviç, demek yarın onlara gideceksin, gideceksin değil mi, diye âdeta boğulurcasına prense sordu.

- Gideceğim.

- Öyleyse bundan böyle seni tanımak bile istemiyorum, diyerek gitmek üzere hızla yüz geri döndü ama yine geri geldi. Bu zındığa da gidecek misin, diyerek Ippolit'i gösterdi. Sen ne diye bana bakıp alaylı alaylı gülümsüyorsun, diye çıldırmış bir hâlde bağırıp onun alaylı gülümsemesine daha fazla dayanamayarak üzerine atıldı.

Her taraftan:

- Lizaveta Prokofyevna! Lizaveta Prokofyevna, diye bağıran sesler duyuldu.

Aglaya:

- Maman, bu ayıp, diye bağırdı. Lizaveta Prokofyevna'nın hızla yanına seğirtip kimbilir niçin kolunu sıkı sıkı yakalayarak, öfkeli bakışlarını yüzüne diktiği Ippolit:

- Telâşlanmayın Aglaya Ivanovna, diye sakin bir sesle cevap verdi, anneniz, ölmek üzere olan bir insana saldırmanın imkânsızlığını görecek durumdadır… Niçin güldüğümü açıklamaya hazırım… Bunu yapmama izin verirseniz pek memnun olurum…

Bu sırada dehşetli öksürüğe başladı, tam bir dakika öksürüğünü bastıramadı.

Lizaveta Prokofyevna:

- Vicdansız, ölecek, hâlâ nutuk atıyor, diye haykırıp onu bıraktı. O ise dudaklarından sızan kanı temizlemeye çalışıyordu. Lizaveta Prokofyevna, onun bu hâlini korkunç bir şekilde izliyordu. Nutuk atmak senin ne haddine, git zıbar artık.

Ippolit yavaş, hırıltılı bir sesle:

- Zaten öyle yapacağım, diye fısıldadı. Bugün eve döner dönmez, hemen yatacağım… Çok iyi biliyorum ki, iki hafta içinde de ölüp gideceğim. Öyleyse, izin verirseniz size iki ayrılık sözüm olacak.

Lizaveta Prokofyevna:

- Sen delirdin mi? Saçma! Şimdi konuşman değil, tedavi olman gerekiyor. Hadi git, git yat, diye korku içinde bağırdı.

Ippolit:

- Yatmasına yatarım ama ondan sonra da artık ölünceye kadar bir daha kalkamam, diyerek gülümsedi. Daha dün yatmaya, ölünceye kadar kalkmamaya karar vermiştim ama henüz ayaklarımda derman varken… Bu işi ertesi güne bırakıp bugün işte onlarla buraya gelmek istedim… Yalnız şimdi çok yoruldum…

Lizaveta Prokofyevna telaşlandı:

- Otur, otursana, ne diye ayakta dikilip duruyorsun! İşte sandalye, diyerek ona kendisi sandalye verdi. Ippolit:

- Teşekkür ederim, diye alçak perdeden konuşmasını sürdürdü. Hele şöyle bir karşıma geçin de iyice konuşalım. Lizaveta Prokofyevna, sizinle kesinlikle konuşmam gerekiyor. Artık bu konuda çok ısrarcıyım. Bugün belki de son kez insanların arasında olacağım. (Dudaklarında soğuk bir gülümseme belirdi.) İki haftanın sonunda ise mezarda olacağım. Bundan sonra insanlarla vedalaşacak, doğanın tadını çıkarmaya çalışacağım. Gerçi çok romantik ve duygusal birisi değilim ama yine de bu duyguları Pavlovska’da yaşamak çok güzel.

Lizaveta Prokofyevna, gittikçe korkuya kapılarak:

- Şimdi konuşmanın sırası değil, dedi. Bütün vücudun titreme içinde. Demin vızıldayıp duruyordu, şimdiyse güçlükle nefes alıyor, nefesi sıkıştı!

- Şimdi dinlenirim. Niye son dileğimi reddediyorsunuz? Biliyor musunuz Lizaveta Prokofyevna, bir yolunu bulup sizinle yakınlaşmayı çoktan beri istiyordum. Hakkınızda çok şey duydum. Kolya’dan; biliyorsunuz ki beni yalnız bırakmayan yalnız o var… Siz, orijinal bir kadınsınız, tuhaf bir kadınsınız, şimdi bunu kendim de gördüm… Biliyor musunuz, sizi biraz da olsa seviyordum.

-Tanrım, bense az daha ona vuracaktım.

- Yanılmıyorsam bu kararınıza Aglaya Ivanova engel oldu. Ne de olsa kızınız ve size gerektiği zaman (dur) diyebiliyor. O, o kadar bir kız ki… Daha önce hiç görmediğim hâlde size olan benzerliğinden dolayı kızınız olduğunu hemen anladım. Biraz izin verin de, ömrümün sonunda şöyle bir güzele bakayım, doya doya -İppolit acemice gülümsüyordu… İşte prens, kocanız, herkes burada. Son dileğime, son arzuma engel olmayacağınızı umuyorum.

Lizaveta Prokofyevna:

- Bir sandalye, diye bağırdı ama sandalyeyi kaparak Ippolit’in karşısına oturdu. Kolya, diye emretti, hemen şimdi mutlaka onunla beraber git, evine kadar götür, yarın ben kendim de mutlaka…

- İzin verirseniz son isteklerimden birini daha uygulayacağım. Prens hazretleri, bir fincan çay verebilir misin? Artık iyice güçten düştüm. Lizaveta Prokofyevna, hatırlarsanız prensi evinize çay içmeye çağırmıştınız. Eğer uygun görürseniz burada benimle kalmanızı ve beraber eğlenmeyi önereceğim. Prense gelince, ondan gerektiğinde özür de dilerim. Fakat siz o sert görünüşünüze rağmen çok iyi bir insansınız. Prens de çok iyi. Aslında hepimiz güzel insanlarız.

Prens telaşlandı, Lebedev koşarak odadan fırladı, Vera onun arkasından koştu. Generalin karısı:

- Doğrusu bu, diye sert sert kararını verdi. Konuş ama yavaş konuş, heyecanlanma. Beni duygulandırdın… Prens! Evinde çay içilmeye layık birisi değilsin ama eh oldu olacak, kalıyorum. Kimseden de özür dileyecek değilim! Kimseden! Saçma! Bununla beraber seni azarladımsa da beni bağışla. Kimseyi burada zorla tutmak istemiyorum -sonra aniden generale ve kızlarına döndü. Bu gözleri, otoriter bakışları ilk gören, onların kendisine karşı suç işlediklerini sanırdı. Ardından hiçbir şey olmamış gibi…- Bundan sonra evime gitmek istiyorum ama kimse beni dinlemiyor, sözlerime kulak vermiyor. Hepsi büyük bir hevesle etrafını sardı. Prens, hemen hepsine çay içmeye kalmaları için rica etmeye, bunu şimdiye kadar akıl edemediğinden ötürü özür dilemeye başladı. Hatta general bile o kadar nazikleşti, avutucu bir şey mırıldandı ve Lizaveta Prokofyevna'ya 'terasta üşüyüp üşümediğini' incelikle sordu. Hatta az daha Ippolit'e 'çoktan beri mi üniversitede okuduğunu' soracak oldu ama sormadı. Yevgeniy Pavloviç ile Prens ŞÇ. birden pek nazik ve neşeli oluverdiler. Adelaide ile Aleksandra'nın şaşkınlıkları yüzlerinden okunuyordu. Ama dikkatli bir göz, bu şaşkınlığın altındaki memnunluğu pekâlâ görebilirdi. Bu memnunluğun tek sebebi Lizaveta Prokofyevna'nın yatışması ve normal hâline dönmesiydi. Sadece Aglaya somurtuyordu. Sessizce bir köşeye büzülmüş hâldeydi genç kız. Kimse yerinden kalkmak istemiyor, herkes ortamın havasını solumak istiyordu. Hatta Lebedev, yanından geçerken kulağına bir şey fısıldadığı General Ivolgin bile gitmek niyetinde değildi ama Lebedev'in fısıldadığı şey galiba pek hoşa gidecek bir şey değildi, çünkü general hemen köşede bir yere sindi. Prens, kimseyi atlatmadan Burdovski ile yardımcılarını da çağırdı. Onlar, asık bir yüzle, İppolit'i bekleyeceklerini söyleyerek hemen terasın en uzak bir köşesine çekilip yine yan yana oturdular. Anlaşılan Lebedev kendisi için çayı çoktan hazırlamıştı, çünkü çaylar hemen geldi. Bu sırada saat on biri gösteriyordu.

Ippolit, Vera Lebedev’in kendisine verdiği çay fincanında dudaklarını ıslattı, fincanı küçük masanın üstüne koydu ve birden, tıpkı utanmış gibi, âdeta sıkılarak etrafına bakındı.

- Bakınız Lizaveta Prokofyevna, bu fincanlar, diye tuhaf bir biçimde ve acele ile söylendi. Bu porselen fincanlar, hem de galiba en iyi cins porselenler, Lebedev’in evinde hep büfede kilitli dururlar, hiçbir zaman kullanılmazlar… Bilindiği gibi onlar karısının çeyizidir… Bu onlarda âdettir… Ama işte bizim için onları çıkardı, sizin şerefinize tabii, çünkü o kadar sevindi ki…

Daha bir şeyler ekleyecekti ama söz bulamadı.

Yevgeniy Pavloviç, prensin kulağına:

- Bak, iyice utangaçlaştı. Bunu ne zamandan beri bekliyordum, dedi. Ben bu durumu hiç iyiye yormuyorum. Her an hiç kimsenin arzulamadığı bir harekette bulunabilir. Durum o hâle gelecek ki, Lizaveta Prokofyevna bile buradan kaçacak.

Prens, sorgu dolu bakışlarla ona baktı.

- Tuhaf davranışlardan korkmaz mısınız, diye Yevgeniy Paloviç’e ekledi. Biliyor musunuz, ben de böyle bir şey olmasını istiyordum. Sevgili Lizaveta Prokofyevna’mızın hemen bugün mutlaka cezasını çekmesini istiyorum, hemen şimdi, bu olmadan gitmek bile istemiyorum. Sizin, galiba ateşiniz var.

Prens:

- Sakın, engel olmayın. Evet, hastayım, diye dalgın dalgın, hatta sabırsızlıkla cevap verdi.

Kendi adını duymuştu, Ippolit ondan konuşuyordu.

Ippolit, sinirli sinirli gülerek soruyordu:

- İnanmıyor musunuz? Zaten böyle olması gerekir ama prens hemencecik inanır ve hiç şaşmaz. Lizaveta Prokofyevna prense dönerek:

- Duyuyor musunuz, prens, dedi, duyuyor musunuz?

Herkes gülüyordu. Lebedev, telâş içinde ileri atılıyor, Lizaveta Prokofyevna’nın karşısında dönüp duruyordu.

- Ippolit diyor ki, işte bu ezilip büzülen adam, yani senin ev sahibin… Az önce okunan ve senin üzerine yazılmış olan makaleyi bu bay yazmış, o da onu düzeltmiş.

Prens, şaşkın şaşkın Lebedev’e baktı.

Lizaveta Prokofyevna, ayağını yere vurarak:

- Niye susuyorsun, diye sordu. Prens, Lebedev’i süzmeye devam ederek:

- Eh, ne yapalım, diye mırıldandı, onun düzelttiğinin farkındayım, dedi.
Lizaveta Prokofyevna hızla Lebedev'e döndü:
- Doğru konuşuyor, yanlış duymuyorum, değil mi?
Lebedev, elini kalbinin üzerine koyarak kesin ve değişmez bir ifade ile:
- Gerçeğin ta kendisi, hanımefendi, diye cevap verdi.
Lizaveta Prokofyevna, az daha yerinden fırlayacaktı.
- Sanki övünüyor, diye bağırdı. Lebedev, başını gittikçe yere eğerek ve göğsüne vura vura:
- Alçağım, alçağım, diye mırıldanıyordu.
- Senin alçak oluşundan bana ne, Alçağım demekle işin içinden sıyrılacağını sanıyor. Bir daha söylüyorum, böyle insan bozuntularıyla, böyle değersiz heriflere dostluk etmekten utanmıyor musun, prens? Bunu hiç affetmeyeceğim!
Lebedev, emin bir sesle ve dikkatle:
- Prens beni affeder, diye mırıldandı. Yanlarına yaklaşan Keller, doğrudan doğruya Lizaveta Prokofyevna'ya:
- Hanımefendi, soylu duygularıma dayanarak, dostumu ele vermemek için, makalenin düzeltildiğini gizlemiştim. Hatta bundan dolayı kovulacaktık neredeyse. Gerçeği ortaya dökmek için şunu itiraf etmek istiyorum: Gerçekten altı ruble vererek onun yardımına sığındım. Amacım, sadece bilmediğim birkaç konuyu öğrenmekti. Bunu da en iyi bilen o olduğu için, ondan yardım aldım. Şıpıdıklar, İsviçre'de profesörle yaşananlar, ruble meseleleri… Hepsi sadece altı ruble uğruna onun kaleminden çıktı. Ama gördüğünüz gibi, üslubuna dokunulmadı. Beni anlayın lütfen.
Etraftan gittikçe artan gülüşmeler karşısında, Lebedev sinirli bir sabırsızlıkla ve sürünen bir sesle:
- Şunu söylemek isterim ki, diyerek onun sözünü kesti. Ben makalenin yalnız birinci bölümünü ‘düzelttim ama ortasına gelince anlaşamadığımız ve bir düşünce yüzünden kavga ettiğimiz için, ikinci bölümünü artık düzeltmedim, öyle ki oradaki yanlış imlâyı -çünkü orada imlâ yanlışı var- bana yükleyemezler…
Lizaveta Prokofyevna:
- Şunun uğraştığı şeye bak!, diye bağırdı. Yevgeniy Pavloviç, Keller'e:
- Eğer izin verirseniz, sormak istiyorum, diye söze karıştı. Peki, bu makale ne zaman düzeltildi?
Keller bir üstüne sözlü rapor verir gibi:

- Dün sabah, dedi. Her iki taraf bu işi görüştük ve aramızda sır kalacağına dair söz verdik.

- Yani senin önünde sürünerek bağlılığından şüphe etmemeni söylediği zaman, öyle mi? Hey gidi insan bozuntuları! Senin Puşkin'ine ihtiyacım yok, kızın da evime gelmesin, istemiyorum!

Lizaveta Prokofyevna, kalacak oldu ama birden gülen Ippolite öfke içinde başını çevirdi.

- Ne o azizim, benimle eğlenmeyi, beni kepaze etmeyi mi planladın yoksa?

Ippolit, çarpık bir gülümsemeyle:

- Tanrı korusun, dedi ama beni en çok şaşırtan sizin eksantrik oluşunuz, Lizaveta Prokofyevna. Ne yalan söyleyeyim, sözü bilerek Lebedev'e getirdim, bunun sizin, yalnız sizin üzerinizde nasıl bir etki yapacağını biliyordum, çünkü prens, gerçekten de bağışlar, herhâlde bağışlamıştır bile… Hatta belki nasıl özür dileyeceğini bile tasarlamıştır, öyle değil mi prens?

Boğulur gibi oluyor, tuhaf heyecanı artıyordu.

Lizaveta Prokofyevna öfke ile:

- E, peki!.. diye homurdandı. Peki?

- Büyük bir sevinçle, size dair yine buna benzer çok şey duymuştum…

Bir şey söylüyor ama sanki bu sözlerle büsbütün başka bir şey anlatmak istiyordu. Son derece heyecanlanıyor, kuruntu içinde etrafına bakınıyor, galiba sözlerini şaşırıyor ve birbirine karıştırıyordu. Öyle ki, bütün bunlar, onun veremli hali, tuhaf, sanki kendinden geçmiş gibi parlayan gözlerinin bakışları, elde olmayarak herkesin dikkatini onun üzerinde toplamaya devam ediyordu.

- Sosyeteyi hiç mi hiç bilmediğim hâlde -bunu itiraf ederim- sizin için yakışıksız denilecek deminki topluluğumuz arasında yalnız kendiniz kalmayıp, işte bu hanım kızları da alıkoyarak kepazelikle karışık bir işi dinlemelerine, -ama onlar böyle şeyleri romanlarda da okumuşlardır- izin vermenize şaşabilirdim. Ama ben bunu, belki de bilmiyorum… Çünkü sözlerimi şaşırıyorum ama ne olursa olsun ki çocuğun -eh, tabii, bir çocuğun, ben yine de bunu itiraf ediyorum- ricası üzerine onlarla akşamını geçirmeyi ve her şeyle ilgilenmeyi sizden başka kim göze alabilirdi? Hem öyle ki bundan ertesi günü utanç duysun… -Bununla beraber, gerektiği gibi ifade etmediğimi kabul ederim… Ben bütün bunları övüyor ve derin saygı duyuyorum, gerçi yalnız ekselansın, yani eşinizin yüzüne bakarak bütün

bunların onun ne kadar hoşuna gitmediğini anlamak mümkündür… Hi hi, diye güldü ve büsbütün sözlerini şaşırarak birden öyle bir öksürük nöbetine tutuldu ki, iki dakika kadar konuşamadı.

Lizaveta Prokofyevna, soğuk ve sert bir sesle:

- Nefesi tıkandı, dedi. Eh, sevgili çocuğum seninle uğraştığımız yeter. Zamanı geldi! Sabrı tükenen Ivan Feodoroviç, birden sinirlilikle:

- İzin verirseniz bayım, ben de şunu söylemek istiyorum. Öncelikle hanımım aile dostumuz, aynı zamanda komşumuz olan Prens Lev Nikolayeviç'in konuğudur. Ayrıca şunu da hatırlatırım, Lizaveta Prokofyevna'nın tavırları ve benim mimiklerim hakkında öyle ileri geri konuşmak sizi çok aşar. Karımın burada kalmasına gelirsek, (Bu arada konuşmasının tonunu hep yükseltiyordu) bu kimseyi ilgilendirmez. Hem bunda bu kadar şaşılacak bir şey de yok -Ivan Feodoraviç iyice köpürmüştü…

- Meraklı bir şeye, diye Yevgeniy Ivanoviç tırlattı.

Kıyaslamada biraz şaşıran ekselans, sevinerek:

- Mükemmel, çok doğru, dedi. Ama herkesten çok beni şaşırtan ve hatta kederlendiren şey, gramer bakımından böyle ifade etmek mümkünse, siz delikanlı, Lizaveta Prokofyevna'nın sırf hasta olduğunuz için -yani gerçekten de ölüm hâlindeyseniz- yanınızda kalmış olduğunu anlamamanızdır. Nasıl derler, sizin acınacak sözleriniz yüzünden size karşı duyduğu acıma üzerine kalmıştır. Bayım, onun adına, şerefine ve ahlak değerine hiçbir çamur sıçratılamaz… Lizaveta Prokofyevna, diye kıpkırmızı kesilen general sözlerini bitirdi. Gitmek istiyorsan bizim iyi kalpli prensimizle vedalaşalım ve…

Ippolit düşünce içinde ona bakarak, ciddi ciddi:

- Verdiğiniz ders için teşekkür ederim general, diye hiç beklenmedik bir sırada onun sözünü kesti.

Aglaya, sandalyeden kalkarak sabırsız ve öfkeli bir sesle:

- Gidelim, maman, daha çok mu sürecek bu, diye söylendi.

Lizaveta Prokofyevna, itibarını koruyarak kocasına döndü:

- İki dakika daha, sevgili Ivan Feodoroviç, yani izin verirsen, dedi. Sanırım, onun ateşi var ve düpedüz sayıklıyor; gözlerine bakarak bu karara vardım. Onu böyle bırakmaya gelmez, Lev Nikolayeviç! Onu bugün Petersburg'a sürüklememek için bu geceyi senin evinde geçirebilir mi, diyerek nedense birden Prens ŞÇ.' ya başını çevirdi. Buraya gel Aleksandra, saçlarını düzelt, dostum.

Onun, zaten düzgün duran saçlarını düzeltti ve kendisini öptü; onu sırf bunun için çağırmıştı.
Ippolit, düşünceli hâlinden çıkarak:
- Sizin çok çabuk gelişebileceğini sanıyordum, diye tekrar söze girdi. Diyeceğim şu ki; Bay Burdovski'nin hayattaki biricik gayesi annesini her türlü tehlike ve dış etkiden korumak. Yanılmıyorum değil mi? Ama bunu beceremedi ve zavallı kadıncağızı herkesin içinde kepaze etti. İşte bunu fark eden prens, Bay Burdovski'ye yardım elini uzatmak istedi. Ona para teklif ederken güttüğü amaç da bu idi. Onu aşağı görmeyen, ondan tiksinmeyen tek kişi prens. Fakat ne hikmetse onlar birbirlerine düşman gibi davranıyorlar -burada büyük bir kahkaha attı. Sizin gözünüzde Burdovski iğrenç bir yaratık; çünkü annesini incitti. Yalan mı, söyleyin beyler?..
- Doğru, doğru, değil mi? Hepiniz şekillerin güzel ve zarif olmasını pek seviyor, yalnız onun tarafını tutuyorsunuz, doğru değil mi? -Çoktan beri yalnız o tarafı tuttuğunuzdan şüphe ediyordum ya!… Öyleyse şunu biliniz ki, içinizden hiç kimse annesini Burdovski kadar sevmemiştir! Prens, Ganeçka ile Burdovski'nin annesine gizlice para gönderdiğinizi biliyorum ve işte iddiaya girerim ki -hi hi hi, diye Ippolit sinirli sinirli güldü- yine de Burdovski, şimdi bunun nazik bir biçimde yapılmadığı ve annesine karşı saygı gösterilmediği için sizi suçlayacaktır, yemin ederim ki öyle ha ha ha!
Bu sırada yine nefesi tıkandı ve öksürmeye başladı.
Ondan telaşlı bakışlarını bir an ayırmayan Lizaveta Prokofyevna, sabırsızlıkla onun sözünü kesti:
- Peki, hepsi mi? Şimdi artık hepsi değil mi, hepsini söyledin? Eh, öyleyse şimdi git yat, senin ateşin var. Ah,Tanrım! Hâlâ konuşuyor!
Ippolit:
- Siz galiba gülüyorsunuz? Neden hep benimle alay ediyorsunuz? Sizin durmadan benimle alay ettiğinizi görüyorum, diye huzursuzluk ve sinirlilik içinde birden Yevgeniy Pavloviç'e döndü.
Öteki gerçekten de gülüyordu. :
- Size yalnız şunu sormak istemiştim, Bay… Ippolit… özür dilerim, soyadınızı unuttum. Prens:
- Bay Terentiyev, dedi.
- Evet, Terentiyev, teşekkür ederim prens, demin söylemişlerdi ama aklımdan çıkmış. Size sormak istememiştim Bay Terentiyev, duyduğuma göre, pencereden çeyrek saat halkla konuşmanız onun sizinle her konuda

uyuşarak, peşinizden gelmesi için yeterli geleceği düşüncesini taşıyormuşsunuz, doğru mu? Ippolit, sanki hemen bir şey hatırlar gibi:

- Olabilir, belki de söylemişimdir… diye cevap verdi. Muhakkak söylemişimdir, diye yeniden canlanarak ve dosdoğru Yevgeniy Paloviç'e bakarak birden ekledi. Bundan ne çıkar?

- Tam deyimiyle hiçbir şey. Ben sadece bilgi edinmek, düşüncemi tamamlamak için sordum.

Yevgeniy Pavloviç sustu ama İppolit, sabırsız bir bekleyiş içinde hâlâ ona bakıyordu.

Lizaveta Prokofyevna, Yevgeniy Pavloviç'e:

- E, peki sözünü bitirdin mi, diye sordu. Çabuk bitir azizim, onun uyku zamanı geldi. Yoksa bitirmek elinden gelmiyor mu?

Lizaveta Prokofyevna fena hâlde öfkelenmişti.

- Eh, şunu söylemeyi pek isterdim doğrusu, diye Yevgeniy Pavloviç gülümseyerek devam etti. Arkadaşlarınızdan ve sizden Bay Terentiyev, dinlediklerinizin ve böyle dâhice ortaya attıklarınızın hepsi, benim düşünceme göre, her şeyden ve her şeyden önce, hatta bütün şeyler bir yana, hatta belki hakkın nelerden ibaret olduğunu bile incelemeden önce, hakkın zaferi gelip dayanmaktadır? Bilmem, belki de ben…

- Elbette, yanılıyorsunuz, hatta anlamıyorum…

Köşeden de homurdanmalar duyuldu. Lebedev alçak bir sesle bir şeyler homurdandı. Pavloviç:

- Sonra hemen hemen hiçbir şey, diye devam etti. Yalnız şunu eklemek istedim ki, ondan iş doğrudan kuvvet hakkının eline geçebilir, yani çoğu zaman dünyada sonuçlandığı gibi, yalnız yumruğun hakkına ve kişisel isteğe dayanır. Prudon, kuvvetin hakkına gelip dayandı ya. Amerika iç savaşında birçok ileri liberaller, zencilerin zenciden başka bir şey olmadıklarını, beyaz ırktan aşağı olduklarını, öyleyse hak kuvvetinin beyazlarda olması gerektiğini ileri sürerek onların tarafını tuttular…

- Peki?

- Demek istediğim şu ki: Siz kuvvetin varlığını kabul ediyorsunuz. Yanılmıyorum umarım?..

- Sonra?

- Siz ne de olsa temkinlisiniz, yalnız şunu söylemek istedim ki, kuvvetin hakkı kaplan ve timsahların hakkından, hatta Danilov ile Gorki'den uzak değildir.

- Bilmiyorum, sonra?

Ippolıt, Yevgeniy Pavloviç'i hemen hemen dinlemiyordu, ona peki ve sonra, diye soruyordu ama bunu dikkat ve merakından değil, daha çok, galiba âdet edindiği için yapıyordu.

- Sonrası hiç… Hepsi bu kadar…

İppolit hiç beklenmedik bir sırada, birden:

- Ne olursa olsun size kızmıyorum, diye sözünü kesti ve davranışının manasını âdeta kendisi de anlamayarak elini uzattı, hatta bu sırada gülümsedi

Yevgeniy Pavloviç önce şaşırdı ama sonra sanki bununla affını kabul ediyormuş gibi, uzatılan ele ciddi bir tavırla dokundu.

Anlamlı, saygılı bir sesle:

- Konuşmama izin verdiğiniz için size karşı duyduğum minneti burada belirtmeden geçemeyeceğim, çünkü birçok defa dikkat ettim, bizim liberaller bir kimsenin kendi özel insanı olmasına katlanmadıkları gibi, rakiplerine küfürle, yahut daha kötü, başka bir şeyle cevap vermeden yapamazlar…

General Ivan Feodoroviç:

- Bu sözünüz çok doğru, dedi ve ellerini arkasında kavuşturarak büyük bir can sıkıntısı içinde terastan çıkmak üzere kapıya yöneldi ve burada öfkesinden esnedi.

Lizaveta Prokofyevna, birden Yevgeniy Pavloviç'e dönerek:

- Eh, konuştuğun yeter sevgili dostum, dedi. Bıktırdınız beni…

Ippolit, telaş ve âdeta korku içinde:

- Artık zaman geldi, diyerek birden yerinden kalkıp şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Sizi alıkoydum, size her şeyi söylemek istemiştim… Sandım ki, herkes son defa… Bu bir hayaldi…

Zaman zaman canlanıyor, hemen hemen gerçek bir sayıklama hâlinden bir an çıkıp aklı başına gelerek birden her şeyi hatırlıyor ve saatlerce uykusuz gecelerde yalnız yattığı karyolasında belki uzun uzun düşünüp çoktan ezberlediği cümlelerin bazı parçalarını tekrarlıyordu.

Birdenbire sertçe sert:

- Haydi, hoşça kalın, diye mırıldandı. Hoşça kalın demek benim için kolay mı sanıyorsunuz? Ha ha!.. diyerek kendi anlamsız sorusuna kendisi de öfke ile güldü ve birden, söylemek İstediğini söyleyememesine kızmış gibi, yüksek sesle ve sinirlilikle homurdandı: Ekselans! Sizi cenaze merasimime çağırmakla şeref duyarım, yani şeref vermek zahmetine katlanırsanız… generalin arkasından hepinizi çağırıyorum, baylar!..

Yine güldü; ama bu, artık bir delinin gülmesiydi. Lizaveta Prokofyevna, korku içinde ona doğru yürüdü, elini yakaladı. Ippoiit ona yüzünde, artık devam etmeyen, sanki durmuş ve donup kalmış bir gülüşle dik dik baktı.

- Biliyor musunuz, buraya ağaçları görebilmek için gelmiştim. İşte bunları… -Parktaki ağaçları gösterdi…- Bu gülünç, değil mi? Bundan gülünç bir şey yok, öyle değil mi, diyerek ciddi ciddi Lizaveta Prokofyevna'ya sordu. Sonra birden düşünceye daldı. Bir dakika sonra başını kaldırıp kalabalığın arasında, pek uzakta olmayan, eskisi gibi sağ taraftan deminki yerinde duran Yevgeniy Pavloviç'i merak dolu gözleriyle aramaya başladı ama onun orada olduğunu unuttuğu için her tarafta arıyordu. Ha, siz gitmediniz demek! En sonunda arayıp bulmuştu, demin pencereden bir çeyrek saat konuşmak isteyişime hep gülmüştünüz… Ama biliyor musunuz, ben on sekiz yaşında değilim. O yastıkta o kadar yattım, o pencereden o kadar baktım, o kadar düşündüm ki… Herkese dair… Öyle ki… Ölünün yaşı sayılmaz, bunu biliyor musunuz? Bunu daha geçen hafta geceleyin uyandığım zaman düşünmüştüm… En çok neden korktuğunuzu biliyor musunuz? Bizden nefret etmekle beraber, her şeyden çok bizim içtenliğimizden korkuyorsunuz! Bunu da yine o zaman gece yastığımda yatarken düşündüm… Demin sizinle alay ettiğimi mi sanıyorsunuz, Lizaveta Prokofyevna? Hayır, sizinle alay etmedim, sadece övmek istemiştim… Kolya, prensin size dediğini söylemişti… Bu çok iyi… Ha, sahi… Bir şey daha söylemek istemiştim… Elleriyle yüzünü kapadı ve düşünceye daldı. Ha, şu, demin siz vedalaşırken, birden, işte bu insanlar, artık hiçbir zaman olmayacak, hiçbir zaman, diye düşünmüştüm. Ağaçlar da öyle… Yalnız Mayer'in evinin kırmızı duvarı olacak… Orada odamın penceresine karşı… Eh, işte gel de onlara bundan söz et… Bundan söz etmeyi bir kere dene; işte bir güzel kız… Sen nasıl olsa bir ölüsün, kendini bir ölü diye tanıt. 'Bir ölü her şeyi söyleyebilir de… Hem Prenses Marya Alekseyevna azarlamaz, ha… ha!… Gülmüyor musunuz, diyerek etrafındakileri şüphe ile süzdü. Biliyor musunuz, yastığımda yatarken aklıma birçok düşünce geliyor!… Biliyor musunuz, doğanın pek alaycı olduğuna artık inandım. Demin benim zındık olduğumu söylediniz, oysa biliyor musunuz, bu huy meselesi… Niçin yine gülüyorsunuz? Çok zalimsiniz, diyerek birden öfke ile herkesi süzdü. Ben Kolya'yı baştan çıkarmış değilim, diye birden bambaşka bir sesle sözlerini bitirdi, ciddi ve emindi, sanki yine birden bir şey hatırlamıştı…

Lizaveta Prokofyevna, âdeta acı duyarak:

- Kimse, kimse seninle burada alay etmiyor, Prenses Marya Alekseyevna, Griboyedov'un 'Akıldan Bela' adlı eserinden sert huylu bir kişi. Gönlünü rahat tut, dedi. Yarın yeni bir doktor gelecek; öteki yanılmıştır; otursana, ayakta duracak hâlin yok! Sayıklıyorsun… Ah, şimdi ona ne yapmalı, diye etrafında dönüyor, onu koltuğa oturtmaya çalışıyordu… Yanağında bir damla gözyaşı pırıldadı.

Ippolit, şaşırarak durdu, elini kaldırdı, ürkeklikle uzattı ve bu gözyaşına dokundu. Çocukça gülümsedi.

- Ben… Sizi… diye sevinçle konuştu. Siz biliyorsunuz, benim sizi ne kadar… Bana her zaman öyle bir hayranlıkla sizden söz ediyor ki, işte bu, Kolya… Ben onun hayranlığını severim. Ben onu baştan çıkarmadım! Zaten yalnız onu bırakacağım… Ben herkesi, bırakmak istemiştim ama onlardan kimse, hiç kimse yoktu… Ben aktif bir adam olmak istemiştim, hakkım da vardı… Ah, ben o kadar çok şey istiyordum ki! Şimdi hiçbir şey istemiyorum, hiçbir isteğim yok; varsın, varsın bensiz arasınlar gerçeği! Tabiat alaycı! Niçin o, diyerek birden heyecanlandı, niçin o, sonra onlarla alay etmek için en iyi varlıkları yaratıyor? Yeryüzünde en olgun varlık diye kabul edilen bir yaratığı yarattıktan sonra yine ona, uğruna o kadar kan dökülen şeyi söyletti ya, dökülen kanlar bir defa da dökülmüş olsaydı, insanlar herhâlde onun içinde boğulurlardı! Ah, iyi ki ben ölüyorum! Belki ben de korkunç bir yalan söylerdim, kim bilir belki, tabiat kandırırdı! Ben, kimseyi baştan çıkarmadım.. Ben bütün insanların mutluluğu için, gerçeği bulmak için yaşadım… Penceremden Mayer'in duvarına bakıyor ve yalnız çeyrek saat konuşmayı, herkesi, herkesi, kandırmayı düşünüyordum, yoksa halkla değilse de sizinle… Bir defacık bir araya geldim.

Bakın ne oldu? Hiçbir şey! Sonuçta sizin benden nefret ettiğiniz anlaşıldı! Demek ki aptalım, demek ki gerekli birisi değilim, demek ki zaman geldi! Hem bir hatıra bile bırakmak elimden gelmedi! Ne bir ses, ne bir iz, hiçbir işi ileri götüremedim. Bir sersemle alay etmeyin! Unutun! Her şeyi unutun… Lütfen unutun, öyle insafsız olmayın! Biliyor musunuz, vereme yakalanmasaydım, kendi kendimi öldürürdüm…

Galiba, daha uzun uzadıya konuşacaktı ama sözlerini bitiremedi, kendini koltuğa attı, elleriyle yüzünü kapadı ve küçük bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

Lizaveta Prokofyevna:

- Peki, şimdi ona ne yapmalı, diye bağırdı. Onun yanına koştu, başını tutup sıkı sıkıya göğsüne dayadı. Ippolit hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hadi…

Hadi… Hadi! Hadi, ağlama, hadi, yeter, sen iyi bir çocuksun, cahilliğin için Tanrı seni bağışlar; hadi yeter, erkek ol… Üstelik sonra utanırsın…

Ippolit başını kaldırmaya çalışarak:

- Orada benim, diyordu. Oğlan ve kız kardeşlerim var, onlar küçük, zavallı, masum çocuklar… O kadın, onların ahlâkını bozacak! Siz, bir azizesiniz, siz… Kendiniz de bir çocuksunuz, kurtarın onları! Çekip alın onları elinden… O… Bizim ayıbımızdır… Ah, onlara yardım edin, yardım edin, Tanrı size bunun karşılığını verir, Tanrı aşkına, İsa aşkına!…

Lizaveta Prokofyevna öfke ile:

- Şimdi ne yapmalı Ivan Feodoroviç, artık bir şey söylesenize, diye bağırdı. Lütfen, haşmetli suskunluğunuza son verin! Karar veremeyecek olursanız, burada gece yatısına kalacağımı bilmiş olun; beni ezdiğiniz yeter!

Lizaveta Prokofyevna, heyecan ve öfke ile soluyor, hemen cevap bekliyordu. Ama bu gibi hâllerde, hazır bulunanların büyük bir kısmı, sayıları çok bile olsa, susmakla ve pasif bir merakla cevap verir, hiçbir şeye karışmak istemezler. Düşüncelerini de uzun zaman sonra açıklarlar. Hazır bulunanların arasında, orada bir kelime söylemeden sabaha kadar oturmaktan çekinmeyenler bile vardı, mesela bütün akşam bir kenarda oturarak susup duran Varvara Ardalionovna, büyük bir merakla konuşmaları dinlemişti, kim bilir, belki onun da bir düşündüğü vardı.

General:

- Bana göre dostum, diye düşüncesini açıkladı. Şimdi burada bizim telaşımızdan çok, nasıl söyleyeyim, bir hastabakıcı daha gereklidir. Hatta gece için güvenilir, ayık bir adam da olabilir. Hiç değilse, prense sormalı ve hemen dinlenmesini sağlamalı. Yarın yine ilgilenmek mümkün.

Doktorenko sinirli ve öfkeli bir sesle, prense:

- Şimdi saat on iki, biz gidiyoruz. O, bizimle mi gelecek, yoksa sizde mi kalacak, diye sordu. Prens:

- İsterseniz, siz de onun yanında kalabilirsiniz, yerimiz var.

Bay Keller, beklenmedik bir anda ve hayranlıkla generale atıldı:

- Ekselans, gece için güvenilir birisine ihtiyaç varsa, ben dostum için bu fedakârlığa hazırım… bu öyle candan bir insandır ki! Ben çoktan büyük bir insan olarak kabul ediyorum, ekselans! Ben, tabi! Eğitimimi tamamladım, ama o tenkit ediyorsa, onun sözleri incidir inci, ekselans!

General, öfke içinde başını çevirdi. Prens, Lizaveta Prokofyevna'nın sinirli sorularına karşılık:

- O kalırsa memnun olurum tabii, onun gitmesi zor, diye cevap verdi.

- Uyuyor musun ne? İstemiyorsan sevgili dostum, onu kendi evime götürürüm! Tanrım, kendisinin de ayakta duracak hali yok! Ne o, hasta mısın yoksa?

Lizaveta Prokofyevna; demin prensi ölüm döşeğinde göremeyince dış görünüşüne bakarak gerçekten de onun sağlık durumunun pek iyi olduğunu sanmıştı ama yakında geçirdiği hastalık, onu izleyen ağır hatıralar, sarsıntılı akşamın yorgunluğu, 'Pavlişçev'in oğlu' olayı, şimdi Ippolit'in hali… Bütün bunlar prensin hastalara duyarlılığını büsbütün örselemişti. Ama bundan başka şimdi gözlerinde başka bir telaş, hatta korku vardı. Sanki ondan daha başka şeyler de bekliyormuş gibi, şüphe ile Ippolit'e bakıyordu.

Ippolit, son derece solgun, çarpılmış yüzünde korkunç, ümitsizliğe benzer bir utanç ile ayağa kalktı. Hâli daha çok oradakiler üzerinde nefret ve ürkeklikle gezdirdiği bakışları ile titreyen dudaklarında dolaşan, bitkin, çarpık gülümsemede kendini belli ediyordu. Gözlerini hemen yere indirdi, sallanarak ve nefes almadan öylece gülümseyerek terasın kapısı önünde duran Burdovski ile Doktorenko'nun yanına yaklaştı, onlarla beraber gidiyordu.

Prens:

- Eh, işte korktuğum başıma geldi, diye bağırdı. Zaten bunun böyle olması gerekiyordu.

Ippolit hızla ve çılgınca bir öfke ile ona döndü. Yüzünün her çizgisi sanki titriyor ve konuşuyordu.

- Ya, demek bundan korkuyordunuz! Size göre demek böyle olması gerekiyordu, öyleyse bilmiş olunuz ki burada nefret ettiğim biri varsa, diye -hırıltılı bir sesle, ağzından tükürükler saçarak avazı çıktığı kadar- bağırdı. Hepinizden, hepinizden nefret ediyorum! Ama sizden, sizden köpek ruhlu adam, budala hayırsever, milyoner, sizden dünyada herkesten çok nefret ediyorum! Sizi çoktan anladım ve nefret ettim, sizin adınızı duyduğum zamandan beri ruhumun bütün kuvvetiyle nefret ettim… Şimdi bütün bunları siz hazırladınız! Beni bir bunalıma soktunuz! Ölüm halindeki bir insanı utanç duyacak hâle getirdiniz, açıkça yufka yüreklilik göstermemde de siz suçlusunuz, siz! Hayatta kalsaydım sizi öldürürdüm. Sizin yardımlarınızı istemiyorum, kimseden de kabul etmem, duydunuz mu, Ben sayıkladım, zafer kazanmış gibi kasılmaya hakkınız yok! Hepinize sonsuza kadar lanet ediyorum! Hiç kimseden hiçbir şekilde yardım istemiyorum.

Bu sırada artık büsbütün tıkandı.

Lebedev, Lizaveta Prokofyevna'ya:

- Kendi gözyaşlarından utandı, diye fısıldadı. ‘Böyle olması gerekiyordu!’ Vay gidi, prens! Ruhunu okudu…
Ama Lizaveta Prokofyevna ona bakmaya gerek bile duymadı. Böbürlene böbürlene doğrulmuş, başını arkaya atmıştı ve küçümseyen bir merakla ‘bu insan müsveddelerini’ inceliyordu. Ippolit, sözlerini bitirince, general omuz silkecek oldu; sanki bu davranışının hesabını sormak istiyormuş gibi, onu öfke ile baştan ayağa süzdü, sonra hemen prense döndü.
- Hepimize sunduğunuz bu hoş akşam toplantısı için size teşekkür ederiz prens, ailemizin eksantrik dostu. Saçmalıklarınıza bizi de karıştırdığınız için herhâlde bütün kalbinizle seviniyorsunuzdur. Yeter ailemizin aziz dostu, hiç olmazsa artık sizi iyice anlamamıza fırsat verdiğiniz için teşekkür ederiz!..
Bunun arkasından, ötekilerin yola çıkmasını bekleyerek öfke ile mantosunu düzeltmeye koyuldu. Bu sırada, Doktorenko’nun çeyrek saat önce Lebedev’in lise öğrencisi oğlunu çağırmaya gönderdiği kira arabası ötekileri almaya gelmişti. General, karısının arkasından kendi görüşünü açıkladı!
- Gerçekten de prens… Bütün aramızda geçenlerden sonra, bütün dostça ilişkilerimizden sonra bunu beklemiyordum… Ve sonunda, Lizaveta Prokofyevna…
Adelaida:
- Nasıl, nasıl olur bu, diye bağırdı. Çabucak prense yaklaştı ve ona elini uzattı.
Prens, ne yapacağını şaşırmış bir hâlde ona gülümsedi. Birdenbire ateşli, çabuk bir fısıltı kulağını yakar gibi oldu.
- Bu iğrenç adamları hemen şimdi bırakmazsanız, bütün ömrümce yalnız sizden nefret edeceğim, diye Aglaya fısıldadı.
Aglaya, sanki sonsuz bir öfkeye kapılmıştı ama prens ona bakıncaya kadar başını çevirmişti bile. Bununla beraber prensin ne kimseyi, ne de herhangi bir şeyi bırakmasına gerek kalmamıştı: Bu sırada hasta Ippolit’i şöyle böyle arabaya bindirmiş, sonra da çekip gitmişlerdi.
- Bu hâl uzun zaman böyle devam edecek mi, Ivan Feodoroviç? Bu kötü çocuklardan daha ne kadar çekeceğim?
- Bana göre, aziz dostum… Ben, elbette hazırım ve prens…
Ivan Feodoroviç, yeniden prense elini uzattı ama onun elini sıkmadan gürültüyle öfke ile terastan aşağı inmeye başlayan Lizaveta Prokofyevna’nın arkasından koştu. Adeliada ile nişanlısı ve Aleksandra

prensle dostça vedalaştılar. Yevgeniy Pavloviç de onların arasındaydı ve yalnız o neşeliydi.

- Bence dediğiniz oldu! Ama ne yazık ki, siz zavallıyı da üzdüler, diye pek sevimli, alaylı bir gülümseme ile fısıldadı.

Aglaya, vedalaşmadan gitti. Ama bu akşamın macerası bununla bitmemişti. Lizaveta Prokofyevna, oldukça önemli bir şeyle daha karşılaşmak zorunda kaldı.

Merdivenden parkı çeviren yola henüz inmişti ki, iki beyaz çift at koşulu şık bir fayton prensin yazlık evinin yanından geçti. Faytonda iki muhteşem hanım oturuyordu. Ama daha on adım bile gitmeden, fayton birden durdu. Hanımlardan biri, sanki tanıdığı ve kendisine gerekli olan birisini görmüş gibi, çabucak başını çevirdi.

Prensi, belki bir başkasını da titreten, çınlayan güzel bir ses:

- Yevgeniy Pavloviç! Sen misin, diye birden bağırdı. Artık seni buldum ya, bu bana yeter. Sana şehre kurye göndermiştim; hem iki tane! Bütün gün seni arıyorlar!

Yevgeniy Pavloviç, yıldırımla vurulmuş gibi, merdiven basamağında kalakalmıştı. Lizaveta Prokofyevna da yerinde duraladı ama Yevgeniy Pavloviç gibi korku içinde donup kalmamıştı. Saygısıza, beş dakika önce ‘insan müsveddelerine’ baktığı gibi, gururla ve soğuk bir küçümseme ile bakıyordu ve hemen dikkatli bakışlarını Yevgeniy Pavloviç’e çevirdi.

Çınlayan ses:

- Yeni haberler var, diye devam ediyordu. Kupferov’un bonoları için korkma. Rogojin otuza aldı, ben kandırdım. Hiç olmazsa üç ay daha rahat olabilirsin. Biskup ile öteki pisliklerle herhâlde dostça anlaşırız! Eh, işte demek ki işler yolunda. Neşeni kaybetme. Yarına kadar, hoşça kal!

Fayton hareket etti ve çabucak gözden kayboldu:

Yevgeniy Pavloviç, iyice kızmıştı:

- Bu kadın deli, diye bağırdı ve şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Onun ne demek istediğini anladımsa Arap olayım! Hangi bonolar! O, kimin nesi?

Lizaveta Prokofyevna daha iki saniye kadar ona bakmaya devam etti. Sonra çabuk ve sert bir dönüş yaparak kendi yazlık evlerine yollandı, ötekiler de onun peşinden gittiler. Tam bir dakika sonra, Yevgeniy Pavloviç, büyük bir heyecan içinde tekrar prensin terasına döndü.

- Prens, doğru söyleyin, bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz?

Kendisinin de sinirleri iyice gerilen ve yıpranan prens:

- Bir şey bilmiyorum, diye cevap verdi.

- Hayır mı?

Yevgeniy Pavloviç, birden gülerek:

- Ben de bilmiyorum, dedi. Vallahi bu bonolara dair hiçbir bilgim yok, namus sözüne inanırsınız elbet!.. Ama size ne oldu, bayılıyor musunuz yoksa?

- Ah hayır, inanın ki hayır!..

X

Yepançinler ancak üçüncü günü tamamıyla yola geldiler. Gerçi prens, her zaman olduğu gibi, birçok şeyin suçunu üzerine almıştı ve dürüst olarak cezalandırılacağına inanıyordu ama önceleri, yine de içinden Lizaveta Prokofyevna'nın ona ciddi olarak kızmadığına emindi, kızsa kızsa kendine kızabilirdi. Böylelikle dargınlığın bu kadar uzun sürmesi onu üçüncü gün karanlık bir çıkmaza soktu. Çıkmaza girmesine başka şeyler de sebep olmuştu ama onlardan birisi başta gidiyordu. Bu üç gün içinde prensin kuruntusu gittikçe artıyordu (Prens ise bir zamandan beri iki aşırı duygu yüzünden kendini suçluyordu. Pek 'anlamsız ve ısrarlı' bir şekilde herkese güveniyor, aynı zamanda gittikçe artan 'karanlık, aşağılık' bir kuruntuya kapılıyordu). Sözün kısası, üçüncü günün sonunda, eksantrik hanımın faytonundan Yevgeniy Pavloviç ile konuşması onun aklında korkutucu ve gizemli bir duruma bürünerek dal budak saldı. İşin öteki tarafları hariç, bilmece, üzücü bir soru hâlinde prensin önünde duruyordu. Bu yeni korkunç olayda da yine o mu suçluydu, yoksa başkası mı? Ama o, bu işte daha başka kimin suçlu olduğunu açıklayamıyordu. N. F. B. harflerine gelince, ona göre bu sadece masum bir şakadan, hatta tam deyimiyle çocukça bir yaramazlıktan başka bir şey değildi, öyle ki bunun üzerinde uzun uzadıya düşünmek bile ayıp, hatta bir bakıma namussuzca bir şey olurdu.

Bununla beraber, başlıca sorumlusu sayıldığı, kepazeliklerle dolu çirkin 'akşamın' ertesi günü sabahleyin evinde Prens ŞÇ. ile Adelaida'nın ziyaretini kabul etmek şerefine ermişti, özellikle onun sağlık durumunu öğrenmek için gezintiden dönerken uğramışlardı, yalnız ikisi gelmişti. Adelaida şimdi parkta çok güzel, yaşlı bir ağaç görmüştü, eğri büğrü dallarını etrafa yaymış yeşeren yapraklar içinde kaybolmuştu. Gövdesinde bir oyuk ve yarık vardı; mutlaka onun resmini yapmayı aklına koymuştu! Ziyaretinin devam ettiği tam yarım saat yalnız bunun sözünü etti. Prens ŞÇ. her zamanki gibi, nazik ve sevimliydi, prense geçmiş günleri, ilk defa tanıştıkları şartları hatırlatıyordu, öyle ki dün akşamki olayın hemen hemen sözünü bile etmediler. Sonunda Adelaida dayanamadı ve gülümseyerek gizlice geldiklerini itiraf etti; ama bütün itiraflar da bununla bitti. Gerçi bu iyilikten, ana-babalarının, yani daha doğrusu, asıl Lizaveta Prokofyevna'nın prense karşı tam bir hoşnutsuzluk duyduğunu anlamak mümkündü. Ama bu ziyaretlerinde ne Prens ŞÇ., ne de Adelaida, ne annesinden, ne Aglaya'dan, hatta ne de Ivan Feodoroviç'ten söz etmediler. Yine gezmeye gittikleri hâlde

prensi çağırmadılar. Evlerine çağırmaya gelince, bunun sözünü bile etmediler. Hatta bu konuda Adelaida ağzından karakteristik bir söz bile kaçırdı: Suluboya bir resmin üzerindeki çalışmasından söz ederken; ‘Bunu nasıl yapsak da çabuk halletsek? Durun! Size onu, şayet bize uğrarsa, ya Kolya ile gönderirim, ya da yarın yine prensle gezmeye çıktığımız zaman kendim getiririm’ diye kararını verirken, bu meseleyi hepsi adına böyle bir ustalıkla çözümlemiş olmaktan büyük bir sevinç duyuyordu.

En sonunda oradaki herkesle, vedalaştıktan sonra Prens ŞÇ. sanki ansızın hatırlamış gibi:

- Ha sahi, dedi. Sevgili dostum Lev Nikolayeviç, faytondan Yevgeniy Pavloviç’e bağıran hanımın kim olduğunu hiç olmazsa siz biliyor musunuz?

Prens:

- Nastasya Filippovna idi, diye cevap verdi. Bunun o olduğunu öğrenememiş miydiniz? Ama yanındakinin kim olduğunu bilmiyorum.

Prens ŞÇ.:

- Biliyorum, duymuştum, diye atıldı. Ama bağırmasının anlamı ne idi? Bu, itiraf ederim, benim için öyle bir bilmece ki… Benim için de, başkalara için de…

Prens ŞÇ. belli ve büyük bir şaşkınlıkla korkuyordu. Prens basbayağı bir sesle:

- Bir tefecinin elinden, Nastasya Filippovna’nın ricası üzerine, Rogojin’in eline geçen Yevgeniy Pavloviç’in bonolarından söz ediyordu, diye cevap verdi. Rogojin de Yevgeniy Pavloviç’i sıkıştırmayacakmış.

- Duydum, duydum sevgili prens ama buna imkân yok! Burada Yevgeniy Pavloviç’in bonolarının bulunmasına imkân yok! Böyle varlıklı bir insanın… Doğru, eskiden uçarılıklarda bulunduğu oluyordu, hatta ben bile kendisini kurtarmıştım… Ama böyle varlıklı olduğu hâlde bir tefeciye bono vermesi ve onların yüzünden rahatsız olması imkânsız. Hem Nastasya Filippovna ile senli benli ve böyle dostça bir ilişkide olmasına imkân yok, işte asıl mesele burada. O, bir şey anlamadığına yemin ediyor, ben de buna tamamıyla inanıyorum. Ama mesele şu sevgili prens, size sormak istemiştim, acaba siz bir şeyler biliyor musunuz? Yani mucize yolundan sizin kulağınıza herhangi bir dedikodu gelmedi mi?

- Hayır, bir şey bilmiyorum, hem bana inanın ki, bununla hiçbir ilgim olmamıştır.

- Ah, ne biçim bir insan oldunuz, prens! Sizi bugün basbayağı tanıyamıyorum. Sizin böyle bir işle ilginiz olabileceğinizi hiç aklıma

getirebilir miyim? Evet, bugün sinirleriniz bozuk, prensi kucakladı ve öptü. Yani ‘böyle’ bir işle ilgili olmanız ne demek? Burada herhangi ‘öyle’ bir iş göremiyorum. Şüphesiz ki, bu hanım, şahitlerin gözleri önünde onda bulunmayan ve bulunmasına imkân olmayan özellikleri ileri sürerek Yevgeniy Pavloviç’in herhangi bir şeyine engel olmak istiyordu, diye prens oldukça soğuk bir şekilde cevap verdi.

Prens Lev Nikolayeviç bozuldu ama yine de dik dik ve soru dolu gözlerle prense bakmaya devam ediyordu; ama öteki sustu.

Prens artık bir çeşit sabırsızlık içinde:

- Acaba sadece bono mu? Tıpkı dün geceki gibi bir şey olmasın, diye mırıldandı.

- Size söylüyorum ya, kendiniz bir kere düşünün: Yevgeniy Pavloviç ile onun, üstelik de Rogojin’in katılımı ile aralarında ortaklaşa ne olabilir? Tekrar ediyorum, çok büyük bir zenginliği var ki, bunu iyice biliyorum; ikinci bir servet de amcasından bekliyor. Basbayağı Nastasya Filippovna…

Prens ŞÇ. yine birden sustu, anlaşılan Nastasya Filippovna konusunu uzatmak istemiyordu.

Prens Lev Nikolayeviç bir dakika sustuktan sonra, birden:

- Her ne hâlse, demek ki Yevgeniy Pavloviç onu tanıyormuş?

- Herhâlde tanışmışlar demek. Uçarı adam, ne olacak? Ama olmuş olsa bile çok eskidendi, çok daha önce, yani iki üç yıl kadar önce. O zaman Totski ile de tanışıyordu. Şimdiyse aralarında buna benzer bir şey olamaz, hiçbir zaman da senli benli olmalarına imkân yok! Kendiniz de biliyorsunuz ki, o burada yoktu, hiçbir yerde de yoktu. Onun meydana çıktığını da henüz çok kimse bilmiyor. Faytonunu göreli üç günden fazla olmuyor.

Adelaida:

- Mükemmel bir araba, dedi.

- Evet, araba mükemmel…

İkisi de, Prens Lev Nikolayeviç’e karşı pek dostça, denilebilir ki, en kardeşçe duygular içinde uzaklaştılar.

Oysa bu ziyaret kahramanımız için çok büyük bir anlam ve önem taşıyordu. Bununla birlikte dün akşamdan beri -belki de çok daha önce- birçok şeyden şüpheleniyor ama onların ziyaretine kadar şüphelerini tamamıyla haklı çıkarmaya cesaret edemiyordu. Şimdiyse mesele aydınlanıyordu. Prens ŞÇ. tabii, olayı yanlış yorumluyordu ama yine de gerçeğin kıyısında dolaşıyordu. Burada bir dalavere olduğunu anlamıştı ya. Prens -ama o, belki de içinden dosdoğru anlıyor, diye düşündü- yalnız

düşüncesini açıklamak istemediği için bile bile yanlış yorumluyor. Şimdi ona -ayrıca Prens ŞÇ.- herhangi bir şekilde meseleyi anlamak için geldikleri açıkça anlaşılıyordu. Öyleyse, onun doğrudan bu dalaverede parmağı olduğunu sanıyorlardı. Bundan başka, bütün bunlar böyle ve gerçekten de önemli ise, demek ki Nastasya Filippovna'nın korkunç bir amacı vardı. Nasıl bir amaç? Korkunç! Hem onu nasıl durdurabilirsin? Amacından emin olduğu zaman onu durdurmaya hiç imkân yok! Prens bunu, artık tecrübesiyle biliyordu. 'Deli kadın! Deli!'

Ama bu sabah, çok, pek çok çözülmemiş başka meseleler de birikmişti. Hem hepsi de aynı zamana rastlamıştı, hepsinin de hemen çözülmesi gerekiyordu, prens pek kederli idi. Onu, kucağında Lyuboçka ile gelen Vera Lebedeva biraz oyalandı, gülerek uzun uzun bir şeyler anlattı durdu. Onun arkasından, kız kardeşi de geldi, onların arkasından Lebedev'in lise öğrencisi olan oğlu içeri girdi. Babasının yorumladığına göre, Apocalypce'de sözü geçen yeryüzündeki su kaynaklarına düşmüş 'Pelin Yıldızı' Avrupa üzerinde dağılan demiryolu ağından başka bir şey değilmiş. Prens, Lebedev'in böyle yorumladığına inanmadı, ilk fırsatta bunu Lebedev'e sormaya karar verdiler. Prens, Vera Lebedev'den, Keller'in dün akşamdan beri onlara taşındığını, bütün belirtilere göre onlardan ayrılmayacağını, çünkü kendine bir çevre bulduğunu ve General Ivolgin ile dostça anlaştığını öğrendi. Bununla beraber Keller, sırf öğrenimini ilerletmek için onlarda kalacağını söylemiş. Aslında Lebedev'in çocukları günden güne daha çok prensin hoşuna gitmeye başlamışlardı. Kolya, bütün gün ortada yoktu. Sabah erkenden Petersburg'a gitmişti -Lebedev de işlerini yürütmek üzere şafakla beraber gitmişti… Ama prens, o gün mutlaka gelecek olan Gavrila Ardalionoviç'i sabırsızlıkla bekliyordu.

Gavrila Ardalionoviç, öğleden sonra saat yediye doğru, yani öğle yemeğinden hemen sonra geldi. Prens, ona ilk bakışta hiç olmazsa bu bayın yanlışsız olarak işin iç yüzünü bilmesi gerektiğini düşündü. Ama Ganya ile prensin ilişkileri bambaşka bir özellik taşıyordu. Prens, mesela Burdovski işinin takibini ona vermiş, bu konuda ayrıca ricada bulunmuştu. Ama bu güvenine ve geçmişte olanlara rağmen, ikisi arasında, âdeta buna dair bir şey konuşmamaya karar verilmiş bazı noktalar vardı. Prens, bazen Ganya'nın tam ve dostça bir içtenlik istediğini sanıyordu. Mesela şimdi içeri girer girmez aralarındaki soğukluğu gidermenin tam zamanı geldiğine karar vermiş olduğunu sandı. Oysa Gavrila Ardalionoviç acele ediyordu;

onu Lebedev’in evinde kız kardeşi bekliyordu. İkisi de bir iş için bir yere gitmeye acele ediyorlardı.

Ama Ganya gerçekten de bir sürü sabırsız soru, irade dışı bilgiler, dostça konuşmalar bekleyerek gelmişse, doğal olarak pek yanılıyordu. Ziyaretinin devam ettiği yirmi dakika boyunca prens pek dalgındı, hemen hemen düşüncesi başka yerdeydi. Beklenilen soruların ya da daha doğrusu, Ganya’nın beklediği başlıca sorunun yeri değildi. O zaman Ganya da kendini tutamayarak konuşmaya karar verdi. Hiç susmadan, tam yirmi dakika konuştu, güldü, en sevimli bir şekilde gevezelik etti ama asıl konuya girmedi.

Ganya bu arada, N. Filippovna’nın sadece üç dört günden beri burada, Pavlovsk’ta bulunmakla beraber şimdiden herkesin dikkatini üzerine çektiğini söyledi. Matrosski sokağında bir yerde, küçük biçimsiz bir evde, Darya Alekseyevna’nın yanında oturuyormuş. Arabası ise Pavlovsk’ta hemen hemen birinci geliyormuş. Daha şimdiden bir sürü yaşlı ve genç müşteri etrafını sarıyormuş; arabasına bazen atlılar eşlik ediyormuş. Nastasya Filippovna yine eskisi gibi pek titiz davranıyormuş, seçerek görüşüyormuş. Ama yine de etrafını bir sürü insan sarıyormuş, gerekirse kendisini koruyacak kimseler bulunurmuş. Yazlıkta oturanlardan birisi onun yüzünden resmen nişanlı bulunduğu kızla kavga etmiş. Yaşlı bir general âdeta oğluna lanet etmiş. Araba ile gezintiye çıkarken henüz on altı yaşına basan, Darya Alekseyevna’nın uzak akrabası olan güzel bir kızı yanına alıyormuş; bu kız güzel şarkı söylüyormuş. Öyle ki, akşamları onların evi dikkati çekiyormuş. Bununla beraber Nastasya Filippovna çok namuslu yaşıyormuş, pek şık olmamakla beraber büyük bir zevkle giyiniyor, bütün hanımlar da onun zevkini, güzelliğini, faytonunu kıskanıyorlarmış.

Ganya:

- Dünkü eksantrik olay, diye ağzından baklayı çıkardı. Tabi hesaba geçmemesi gereken tasarlanmış bir davranıştı. Onu suçlamak için kendisine çamur atmak ya da iftira etmek gerekir. Bununla beraber bu da gecikmez sanırım, diye sözünü bitirdi. Prensin mutlaka dünkü olaya neden tasarlanmış dediğini, neyin gecikmeyeceğini soracağını sanıyordu.

Ama prens bunu sormadı.

Ganya, Yevgeniy Pavloviç’e dair sorulmadığı hâlde, yine kendiliğinden söz açtı, ki bu da pek garip kaçtı. Çünkü bunu hiçbir sebep yokken lafın arasına karıştırmıştı. Gavrila Ardalionoviç’in düşüncesine göre Yevgeniy Pavloviç, Nastasya Filippovna’yı tanımıyordu. Şimdi bile pek az tanıyordu,

çünkü ancak dört gün kadar önce gezi yerinde birisi tarafından tanıştırılmıştı. Başkalarıyla beraber onun evine bir defa bile gitmiş olması şüpheli idi. Bono meselesi de mümkündü -Ganya, bunu hatta kesin olarak biliyordu… Yevgeniy Pavloviç'in serveti tabii büyüktü ama bazı işleri, onun düşüncesine göre, biraz karışık durumdaydı. Ganya meseleyi bu meraklı yerinde birden kesti. Nastasya Filippovna'nın dünkü davranışına dair yukarıda üstünkörü anlattıklarından başka bir şey söylemedi. Sonunda Ganya'nın arkasından Varvara Ardalionov'na geldi, bir dakika kadar kaldı ve o da (kimse sormadığı hâlde), Yevgeniy Pavloviç'in bugün, belki de yarın kocasının -Ivan Petroviç Ptitsin'in- Petersburg'ta olduğunu, hem galiba Yevgeniy Pavloviç'in işi ile uğraştığını, orada gerçekten de bir şeyler geçtiğini, söyledi. Giderken, Lizaveta Prokofyevna'nın moralinin berbat olduğunu ama her şeyden kötüsü Aglaya'nın ailesiyle, yalnız annesi ve babasıyla değil, iki kız kardeşiyle de darıldığını, bunun ise hiç de iyi bir şey olmadığını sözlerine ekledi. Bu son -prens için pek önemli- haberi söz arasında belirttikten sonra ağabeyle kız kardeşi gitti. Geneçka Pavlişçev'in oğlunun işinden hiç söz etmedi, bunu belki sahte alçakgönüllülüğünden, belki de prensin duygularına karşı insaflı davrandığı için yapmıştı ama prens yine de işi başarı ile bitirdiği için ona bir daha teşekkür etti

Prens, en sonunda yalnız kalabildiğine çok sevindi. Terastan indi, yoldan geçip parka girdi. Atacağı adımı etraflıca düşünmek ve kararını vermek istiyordu. Ama bu adım düşünülecek cinsten değil, düşünülmeyecek cinstendi, bu adımı atmaya dosdoğru karar vermek gerekiyordu. Birdenbire bütün bunları burada bırakıp gerisin geri, geldiği yere, daha uzaklara, ıssız bir yere, kimse ile vedalaşmadan, hemen şimdi gitmek isteğine kapıldı. Burada daha birkaç gün kalacak olursa, muhakkak bir daha geri dönmemek üzere bu çevreye karışıp gideceğini, bu çevreden yakasını kurtaramayacağını seziyordu. Ama on dakika bile düşünmemişti ki, kaçmaya imkân olmadığına bunun âdeta korkaklık sayılacağına karar verdi. Önünde öyle meseleler duruyordu ki, onları çözümlemeye yahut hiç olmazsa onları çözmek için bütün çabasını harcamaya şimdi artık hiç hakkı yoktu. Böyle düşünceler içinde eve döndü, on beş dakikadan fazla gezdiği söylenemez. Bu dakikada tamamıyla mutsuzdu.

Lebedev hâlâ eve dönmemişti, akşama doğru prensin evine Keller daldı, içkili değildi ama durmadan konuşuyor; itiraflarda bulunuyordu. Prense bütün hayatını anlatmaya geldiğini, sırf bunun için Pavlovsk'ta kaldığını söyledi. Onu kovmaya imkân yoktu. Kovsa da gitmeyecekti zaten. Keller,

uzun uzadıya konuşmaya hazırlanmıştı, sözleri de pek birbirini tutmuyordu ama hemen ilk sözlerden sonuca geçti ve (sırf Ulu Tanrı'ya inanmadığı için) bütün ahlak düşüncelerini kaybettiğini, hatta hırsızlık bile ettiğini söyledi.

- Bunu aklınıza getirebilir miydiniz?

Prens:

- Bana bakın Keller, sizin yerinizde olsaydım, zorda kalmadıkça bunu itiraf etmezdim, diye başlayacak oldu. Bununla beraber, siz belki de bilerek kendinize iftira ediyorsunuz.

- Size, yalnız size söylüyorum ve sırf olgunlaşmama yardımı olur diye böyle yapıyorum! Başka hiç kimseye söylemem; ölürüm ve kefenimin altında götürürüm sırrımı! Ama prens, zamanımızda para bulmanın ne kadar zor olduğunu bilseniz,, bir bilseniz izin verirseniz sorayım, böyle olunca parayı nerede bulmalı? Cevap şu: 'Altın ve pırlanta getir, karşılığında para veririz', yani bende olmayan şeyin karşılığında. Bunu düşünebiliyor musunuz? Ben de sonunda kızdım, durdum, durdum. 'Ya zümrüt karşılığında verir misiniz? dedim. 'Zümrüt karşılığında da veririm, dedi' Eh, peki öyleyse…' dedim, şapkamı giydim ve çıktım; 'canınız cehenneme, alçaklar!'

- Sizde zümrüt var mıydı?

- Bende zümrüt ne gezer! Ah prens, henüz ne kadar saf ve masumsunuz, hatta doğrusunu söylemek gerekirse, bir çoban saflığı ile hayata bakıyorsunuz!

Prens, artık acıma değil ama vicdan azabı duyar gibi oldu. Hatta prensin aklından herhangi bir kimsenin iyi etkisiyle bu adamı bir baltaya sap yapmak mümkün olmaz mı, diye bir düşünce geçti. Bazı sebepler yüzünden kendi etkisinin pek işe yaramayacağını sanıyordu, kendini küçük gördüğü için değil de hayata başka gözlerle bakması yüzünden. Yavaş yavaş konuşmaya daldılar, o kadar ki, ayrılmak bile istemiyorlardı. Keller, büyük bir istekle öyle itiraflarda bulunuyordu ki, insan böyle şeyler nasıl anlatabilir, diye şaşıp kalıyordu. Her yeni hikâyeye başlarken, kesin bir sesle tövbe ettiğini ve içinin 'kan ağladığını' herkese söylemek istiyordu. Oysa yaptığı hareketten gurur duyuyormuş gibi, bazen o kadar gülünç anlatıyordu ki, o ve prens, artık deliler gibi kahkaha atıyorlardı.

Prens sonunda:

- Asıl mesele şu, dedi. Siz çocukça bir güvene ve umulmaz bir doğruluğa sahipsiniz. Biliyor musunuz, yalnız bununla birçok şeyi affettiriyorsunuz! Keller, duygulanarak:

- Soyluyum, soyluyum efendim, bir şövalye gibi soyluyum, diye tekrarlıyordu. Ama biliyor musunuz prens, bütün bunlar hayaldi ve hayal dünyasına dalınca bunları söylüyorum. Gerçektense hiçbir şey olmuyor! Neden böyle? Anlayamıyorum.

- Umutsuzluğa kapılmayın. Şimdi, bütün iç yüzünüzü önüme serdiniz denilebilir, hiç değilse, sanırım şimdi artık anlattıklarınıza başka bir şey eklemeye imkân yok, öyle değil mi?

Keller, bir çeşit acıma ile: :

- İmkânsız mı diye seslendi Ah prens, siz insanı hâlâ bir İsviçreli gibi anlıyorsunuz. Prens, cesaretsiz bir şaşkınlıkla:

- Yoksa ekleyecek başka şey var mıydı, diye sordu. Peki, öyleyse benden daha ne bekliyordunuz. Keller? Lütfen söyleyin, niçin bana içinizi dökmeye geldiniz?

- Sizden ne mi bekliyordum? Birincisi, yalnız saflığınıza bakmak bile insanın hoşuna gidiyor. Sizinle oturup konuşmak hoşuma gidiyor, ben hiç değilse karşımda iyiliksever bir insan bulunduğunu biliyorum, ikincisi de… İkincisi…

Bozuldu.

Prens, pek ciddi ve sadelikle, hatta biraz korkakça:

- Belki, borç para istemeye geldiniz, diye hatırlattı.

Keller, baştan ayağa kıvrandı. Çabucak, eskisi gibi şaşkın şaşkın, dosdoğru prensin gözlerinin içine baktı, sonra olanca hızıyla yumruğunu masaya vurdu.

- İşte bununla insanı çıkmaza sokuyorsunuz. Rica ederim prens, bir yandan altın çağda bile duyulmamış bir saflık, masumluk, öte yanda öyle derin psikolojik bir inceleme ile insanı bir ok gibi delip geçiyorsunuz. Ama izin verin prens hazretleri. Bu hususun aydınlanması gerekiyor, çünkü ben… Ben basbayağı apışıp kalıyorum! Elbette maksadım, nihayet sizden borç para istemekti ama para konusunda bana öyle bir biçimde soru sordunuz ki bunda herhangi bir çirkin taraf yokmuş, sanki bunun böyle olması gerekiyormuş gibi bir hâliniz vardı.

- Evet… Bunu sizden zaten bekliyordum.

- Bu da sizi öfkelendirmedi mi?

- Peki, ama… Neden?

- Beni dinleyin prens, dünden beri burada kalmamın birinci sebebi, Fransız Başpiskoposu Burdalu’ya olan derin saygımdı -Lebedev’in evinde saat üçe kadar kafayı çektik- ikincisi ve başlıcası da -işte doğruyu

söylediğime istediğiniz gibi haç çıkarabilirim- içimdekileri size itiraf ettikten sonra bununla gelişmeme yardım etmek. Kafamda bu düşünce ile saat dörde doğru, gözyaşları dökerek uyuyakalmışım. Şimdi beni asil bir insan olarak kabul edip bana inanır mısınız? Dürüst olarak iç ve dış gözyaşlarıyla dolup taşarken -çünkü, artık, hıçkıra hıçkıra ağlıyordum, bunu hatırlıyorum!..- aklıma şeytanca bir düşünce geldi: ‘Artık pişman olduğumu söyledikten sonra ondan para isteyemez miyim?’ Böylelikle pişmanlık sözlerimi, gözyaşlarımın garnitürüyle süslemiş olurdum, maksadım bu gözyaşlarıyla yolu yumuşatmak, yani yumuşayarak avucuma elli ruble saymasını sağlamaktı. Size göre bu bir alçaklık değil midir?

- Ama sanırım bu gerçek değil, sadece iki düşüncenin birbirine uyması, iki düşünce birbiriyle uzlaşmıştır, böyle şeyler sık sık olur. Benim başıma hep gelir bu. Ama sanırım, iyi bir şey değildir, hem biliyor musunuz Keller, bunda da en çok kendimi suçlarım. Şimdi siz bana, sanki beni anlattınız.

Prens pek ciddi bir tavırla ve gerçekten de yakından ilgilenerek:

- Bazen bütün insanların böyle olduklarını düşündüğüm olmuştur, diye devam etti. Öyle ki, kendimi anlatmaya bile başlamıştım. Çünkü bu iki taraf düşüncelerle başa çıkmak pek güçtür; bunu kendim de hissettim. Onların nasıl, nereden geldiklerini Tanrı bilir. Ama işte siz buna alçaklık diyorsunuz ya! Şimdi ben de bu düşüncelerden yine korkmaya başlayacağım. Ne olursa olsun ben sizi yargılayacak değilim. Ama bence yine de buna doğrudan alçaklık demez de, ne dersiniz? Gözyaşlarıyla para koparmak kurnazlığına başvurmuşsunuz ama yine kendiniz pişmanlığınızın, para koparmaktan başka soylu bir gayesi de olduğuna yemin etmediniz mi? Paraya gelince, size zevk ve eğlence için gerekli, öyle değil mi? Bu ise böyle bir pişmanlıktan sonra düpedüz iradesizliktir. Ama bir dakikada zevk ve eğlenceden de vazgeçmeye imkân var mı? Bu, elbette imkânsız bir şey… Peki, ne yapmalı? Hepsinden iyisi bunu sizin vicdanınıza bırakmalı, öyle değil mi?

Prens, büyük bir merakla Keller’e bakıyordu.

İki taraflı düşünceler onu çoktan beri zihnini uğraştırıyordu.

Keller:

- Peki ama nasıl oluyor da size budala diyorlar!

Prens hafifçe kızardı. Keller sözlerine devam etti:

- Vaiz Burdalu, insana acımazdı, sizse tam tersine acıdınız ve beni insanca yargıladınız! Ben de hem kendimi cezalandırmak ve dürüstlüğümü göstermek için yüz elli ruble istemiyorum, yalnız yirmi beş ruble verin

yeter! İşte bu para bana hiç olmazsa iki hafta gider, iki hafta geçmeden para istemeye gelmem. Agaşka'yı biraz şımartmak istemiştim ama o kız buna değmez. Ah, azizim Prens, Tanrı ve İsa sizden razı olsun!

Kapıdan henüz adımını atan Lebedev içeri girdi, Keller'in elinde yirmi beş rublelik banknotu görünce yüzünü buruşturdu. Ama eline para geçen Keller, artık dışarı çıkmaya acele ediyordu, hemen de sıvıştı. Lebedev, çıkar çıkmaz onun aleyhinde konuşmaya başladı.

Prens sonunda:

- Siz haksızsınız, o gerçekten de dürüst olarak geldi ve yardım istedi, dedi.

- Pişmanlık getirmiş ne çıkar! Tıpkı dün benim yaptığım gibi. İnsanları kandırarak onlardan para sızdırmak tam bir alçaklıktır, prens.

- Demek ki sizinki sadece laftı? Oysa ben sanmıştım ki…

- Eh, işte yalnız size, yalnız size gerçeği söylüyorum, çünkü siz insanın ruhunu görüyorsunuz. Hem iş, hem yalan, hem gerçek hepsi bende tamamıyla dürüstçe bir aradadır. Gerçekle iş bende gerçek bir pişmanlıktan ibarettir, ister inanın, ister inanmayın. Ne yapsam da şu adamı avlasam, nasıl etsem de pişmanlık gözyaşlarıyla kazansam! Tanrı şahittir ki böyle! Başkasına söylemezdim, çünkü alaya alır, yahut tükürür; ama siz prens, insanca yargılarsınız. Prens:

- Eh, işte o da şimdi bana tıpkı böyle söyledi, diye bağırdı, ikiniz de tıpkı övünüyor gibisiniz! Hatta beni şaşırtıyorsunuz, ancak o sizden daha dürüst. Siz ise bunu bir meslek hâline sokmuşsunuz. Hadi, yeter, yüzünüzü buruşturmayın Lebedev, hem elinizi kalbinizin üzerine koymayın. Bana söyleyecek bir şeyiniz yok mu? Boşuna gelmezsiniz…

Lebedev, ezilip büzülmeye başladı. Prens sözüne devam ederek:

- Size bir şey sormak için, sizi bütün gün bekledim. Hayatınızda bir defa olsun ilk ağızda doğruyu söyleyiniz. Dünkü fayton işiyle herhangi bir şekilde ilginiz var mı yok mu?

Lebedev yine ezilip büzüldü, kıs kıs güldü, ellerini ovuşturdu, hatta aksırmaya başladı ama henüz hâlâ bir şey söylemeye cesareti yoktu.

- İlginiz olduğunu görüyorum.

- Ama dolayısıyla, ancak ve yalnız dolayısıyla! Söylediğim bir gerçektir. Sadece bilinen kimseye, evimde böyle bir toplantı olduğunu ve bazı kimselerin hazır bulunduğunu zamanında bildirerek bu işe karıştım.

Prens, sabırsızlık içinde:

- Oraya oğlunuzu gönderdiğinizi biliyorum, kendisi demin bana söyledi ama bu ne biçim entrika! Lebedev elini silkerek:

- Benim entrikam değil, benim değil, diye itiraz ediyordu. Burada başkaları, başkaları daha çok, nasıl derler, entrikadan çok hayal.

- Mesele ne, canım, Tanrı aşkına açıklayın? Bunun doğrudan benimle ilgili olduğunu anlamıyor musunuz? Burada Yevgeniy Pavloviç'e çamur atıyorlar.

Lebedev yine ezilip büzülmeye başladı.

- Prens! Soylu prens! Gerçeği söylememe izin vermiyorsunuz ki. Size gerçeği söylemek istemiştim, hem birçok defa, siz devam etmeme izin vermediniz.

Prens sustu ve düşündü. Galiba büyük bir mücadeleden sonra ağır ağır:

- Eh, peki; doğruyu söyleyin, dedi. Lebedev hemen:

- Aglaya Ivanovna, diye başladı. Prens, öfkesinden, belki de utancından kıpkırmızı kesilerek avazı çıktığı kadar:

- Susun, susun! diye bağırdı. Bu imkânsız, bütün bunlar saçma! Bütün bunları siz yahut sizin gibi deliler uydurmuş. Bir daha da sizden böyle bir şey duymayayım!

Gece yarısına doğru Kolya bir sürü haberle geldi. Onun haberleri iki taraflı idi. Petersburga ve Pavlovskiye aitti. Kolya, daha sonra onlara yeniden dönmek üzere Petersburg haberlerinin başlıcalarını -daha çok Ippolit'i ve dün akşamki olayları- çabucak anlattı ve hemen Pavlovsk haberlerine geçti. Üç saat önce gitmişti. Petersburg'tan dönmüş ve prense uğramadan, doğruca Yepançinlere gitmişti. 'Orada Tanrı bilir ne oluyor!' Şüphesiz fayton ön plânda geliyor ama galiba orada başka bir şeyler de olmuş, onunla prensin bilmediği bir şeyler. 'Ben, tabii casusluk etmedim, kimseye de bir şey sormak istemedim; ama beni iyi karşıladılar. O kadar iyi ki, hiç beklemiyordum; ama sizin lafınızı bile etmediler, prens!' En önemlisi ve en ilginci şu ki, Aglaya demin Ganya yüzünden evdekilere darılmış. Meselenin nasıl olduğu bilinmiyor ama Ganya yüzünden olduğu anlaşılıyor -buna ne dersiniz?.. Hatta dehşetli kavga ediyorlar, demek ki önemli bir şey olmuş. General geç saatlerde geldi, somurtkandı, kendisini pek iyi karşıladıkları Yevgeniy Pavloviç ile beraber geldi. Yevgeniy Pavloviç, şaşılacak kadar neşeli ve sevimli. Haberlerin en canalıcısını Lizaveta Prokofyevna'nın, kızlarının yanında oturan Varvara Ardalionovna'yı gürültüsüzce yanına çağırarak bir daha uğramamak üzere en kibar bir şekilde evden kovması oluşturuyordu. 'Varya'nın kendisinden duydum.' Ama Varya, Lizavetta Prokofyevna'nm yanından çıkıp kızlarla

vedalaşırken onun bir daha gelmemek üzere evden kovulduğundan ve onlarla son defa vedalaştığından haberleri bile yokmuş. Şaşıran prens:

- Ama Varvara Ardalionova bana saat yedide gelmişti, diye sordu.

- Onu sekize doğru yahut sekizde kovmuşlar. Varya'ya, çok acıyorum, Ganya'ya da… Kuşkusuz işleri hep dalavere, bunsuz yapamazlar. Onların ne tasarladıklarını hiçbir zaman anlayamadım. Ama bana inanın ki, sevgili iyi kalpli prensim benim, Ganya'nın kalbi var. Bu birçok bakımdan tabii mahvolmuş adamın birisi ama birçok bakımdan da öyle özellikleri vardır ki, onları bulabilmek için aramak gerekir, onu daha önce anlamamış olmamı hiçbir zaman affedemem… Varya olayından sonraki olayları anlatmaya devam edeyim mi bilmem. Doğru, ta baştan beri onlardan ayrı ve bağımsız bir duruma koydum kendimi ama yine de etraflıca düşünmeliyim. Prens:

- Boşu boşuna ağabeyinize acıyorsunuz, diye söylendi. İş bu noktaya geldiğine göre Gavrila Ardalionoviç, Lizaveta Prokofyevna'nın gözünde tehlikeli olmaya başlamış demektir, öyleyse onun bütün ümitleri gerçekleşiyor demektir.

Kolya, şaşkınlık içinde:

- Nasıl, hangi ümitler, diye bağırdı. Yoksa Aglaya şey mi sanıyorsunuz… Buna imkân yok. Prens, ses çıkarmadı, iki dakika kadar sonra Kolya:

- Prens, siz korkunç bir rakipsiniz, diye ekledi. Bir zamandan beri korkunç bir rakip olmaya başladığınızı görüyorum. Bir şeye inanmıyor ve hep tahminler yürütmeye başlıyorsunuz… Ne dersiniz, bu kelimeyi doğru kullandım mı?

- Sanırım doğrudur, bununla beraber kesin olarak bilmiyorum.

Kolya birden:

- Ama bu kelimeden kendim de vazgeçiyorum, yeni bir açıklama buldum, diye bağırdı. Siz rakip değilsiniz, kıskançsınız! Bilinen gururlu kız, Ganya'dan dehşetli kıskanıyorsunuz!

Bunu söyleyen Kolya ayağa kalktı ve hiçbir zaman gülmeyi başaramadığı bir biçimde kahkahalarla güldü. Prensin kıpkırmızı kesildiğini gören Kolya, daha çok gülmeye başladı. Prensin Aglaya'yı kıskanmasını düşünmek pek hoşuna gitmişti ama prensin içten üzüldüğünü görünce hemen gülmesini kesti. Ondan sonra daha bir yahut bir buçuk saat pek ciddi ve telaşlı konuştular.

Ertesi günü prens, önemli bir işi yüzünden bütün sabahını Petersburg'ta geçirdi. Öğleden sonra saat beşe doğru Pavlovsk'a dönerken demiryolu istasyonunda Ivan Feodoroviç'le karşılaştı. Öteki çabucak onun elini

yakaladı, bir şeyden korkmuş gibi, etrafına bakındı ve beraber gitmek üzere prensi birinci mevki vagona sürükledi, önemli bir şey üzerinde konuşmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu.

- Birincisi, aziz prens, bana kızma. Tarafımdan herhangi bir şey oldu ise de unut. İmkân olsaydı, daha dün sana uğrardım ama Lizaveta Prokofyevna'nın bu konuda ne düşündüğünü bilmiyordum… Bizim ev… Basbayağı bir cehennem, gizemli birisi oraya yerleşmiş, ben ise bir şey anlamadan dolaşıp duruyorum. Sana gelince, bana göre, birçok şey senin yüzünden olmakla beraber, sen hepimizden daha az suçlusun. Biliyor musun prens, insan sevgisiyle dolu olmak hoş bir şeydir ama pek fazla olmamak şartıyla. Kendin de belki bunu tatmışsındır. Ben, elbette ki iyiliği severim, Lizaveta Prokofyevna'yı da sayarım, ama… General daha uzun uzadıya bu tarzda konuşmaya devam etti ama sözleri şaşılacak kadar birbirini tutmuyordu. Hiç anlayamadığı bir şeyin kendisini sarstığı ve şaşırttığı görülüyordu.

En sonunda daha açık bir şekilde düşüncesini söyledi: Senin burada bir ilişiğinin olmadığında şüphem yok, ama bir zaman, rüzgâr değişinceye kadar, bizi ziyaret etme. Bunu senden dostça rica ediyorum. Yevgeniy Prokoviç'e gelince, diye bir ateşlilikle ekledi. Bütün bunlar iftira, iftira ve iftira! Bu bir suikast, burada dalavere, her şeyi yıkıp bizi birbirimize düşürmek isteği var. Biliyor musun prens, işte kulağına söylüyorum: Yevgeniy Pavloviç ile aramızda henüz bir söz söylenmedi, anlıyorsun değil mi? Hiçbir şeyle bağlı değiliz, ama bu söz söylenebilir, hem de belki pek yakında! Asıl hedef zarar vermek! Ama neden niçin anlamıyorum. Şaşılacak bir kadın, eksantrik bir kadın, ondan o kadar korkuyorum ki, geceleri zor uyuyorum. Hem nasıl bir araba, beyaz atlar, bu Fransızların dediği gibi şıktı. Bunu ona kim vermiş? Yemin ederim ki günaha girdim, üç gün önce Yevgeniy Pavloviç'ten şüphe etmiştim. Ama meğer bu imkânsızmış, imkânsız olduğuna göre, burada neyi bozmak istiyor? İşte, işte mesele! Yevgeniy Pavloviç'i yanında korumak mı istiyor? Ama tekrar ediyorum, hem işte sana istavroz çıkarıyorum, Yevgeniy Pavloviç onunla tanışmıyor, bono meselesi de uydurma! Hem bütün sokağa öyle bir saygısızlıkla bağırıyor! Basbayağı komplo bu! Elbette bunu nefretle reddetmek, Yevgeniy Pavloviç'e karşı da saygıyı iki kat artırmak gerekir. Lizaveta Prokofyevna'ya da bu düşüncemi söyledim. Şimdi sana en gizli düşüncemi söyleyeyim, şuna kesin olarak eminim ki o, eskiden olanlar için benden öç almak istiyor, gerçi hiçbir zaman ona karşı herhangi bir şey için

suçlu duruma düşmemiştim. Yalnız hatırladıkça bile kızarıyorum. İşte, şimdi tekrar meydana çıktı, bense büsbütün kayboldu sanmıştım. Bu Rogojin nerede oturuyor, lütfen söyler misiniz? Ben O'nun, çoktan Bayan Rogojina olduğunu sanıyordum.

Sözün kısası, adamcağız şaşkına dönmüş bir hâldeydi. Bütün yol süresince hemen hemen bir saat yalnız o konuşmuştu, soru soruyor, kendisi onlara cevap veriyor, prensin elini sıkıyordu. Hiç değilse prensin herhangi bir şeye karışmış olduğundan şüphesi olmadığını, bunu aklına getirmediğini söyledi. Bu, prens için önemli idi. Sözlerini Yevgeniy Pavloviç'in Petersburg'ta bir kalem odası âmiri olan öz amcası ile bitirdi. 'Gözde bir memuriyette, yetmiş yaşında, çapkın biri, midesine düşkün, yani dünyadan elini eteğini çekmemiş moruğun biri… Haa! Nastasya Filippovna'ya dair bir şeyler duymuş, hatta yanaşmak bile istemiş. Demin ona uğradım, kabul etmedi, hasta imiş ama zengin, çok zengin, itibarı büyük ve… Tanrı ona daha birçok yıllar ömür versin ama yine de hepsi Yevgeniy Pavloviç'e kalacak… Evet, evet, ama yine de korkuyorum! Neden korktuğumu bilmiyorum ama korkuyorum… Sanki havada bir şey uçuyormuş gibi, sanki yarasa uçuyor, bir felaket uçuyormuş gibi, korkuyorum, korkuyorum!

Sonunda yukarıda yazdığımız gibi, ancak üçüncü günü Yepançinlerle Prens Lev Nikolayeviç resmen barıştılar.

XI

Öğleden sonra saat yedi idi. Prens parka gitmeye hazırlanıyordu. Birdenbire Lizaveta Prokofyevna, tek başına terasa geldi.

- Birincisi, senden özür dilemeye geldiğimi aklından bile geçirme. Saçma! Bütün bunlar senin suçun.

Prens susuyordu.

- Suçlu musun, değil misin?

- Sizin suçlu olduğunuz kadar ben de suçluyum. Bununla beraber ikimizin de kasıtlı bir suçu yok. Üç gün önce kendimi suçlu görüyordum ama şimdi bunun böyle olmadığına inandım.

- Ya, demek sen böylesin! Eh, peki; dinle öyle ise ve otur, çünkü ayakta durmak niyetinde değilim. Kendisi de oturdu. İkincisi, huysuz çocuklardan hiç söz açma! Oturup seninle on dakika kadar konuşacağım, sana bir şey sormaya geldim -ama sen, Tanrı bilir ne sandın?- saygısız oğlanlara dair bir kelime söyleyecek olursan kalkar giderim, ondan sonra seninle büsbütün ilgimi keserim.

Prens:

- Peki, diye cevap verdi

- İzninizle sorayım: İki yahut iki buçuk ay kadar önce, Yortu'ya yakın Aglaya'ya mektup yazdın mı?

- Yazdım.

- Ne maksatla? Mektupta ne vardı? Mektubu göster!

Lizaveta Prokofyevna'nın gözleri parlıyordu, sabırsızlıktan âdeta titriyordu.

Prens şaşırdı ve korkunç bir şekilde ürperdi:

- Bende mektup yok, diye cevap verdi, olsa olsa Aglaya Ivanovna'da vardır.

- Beni kandırma, ne vardı mektupta?

- Yalan konuşmuyorum, bir şeyden de korkuyorum. Yazmamak için bir sebep de görmüyorum…

- Sus! Sonra konuşuruz. Mektupta ne vardı? Neye kızardın?

Prens düşündü.

- Düşüncelerinizi bilmiyorum, Lizaveta Prokofyevna. Yalnız bu mektubun hiç hoşunuza gitmediğini görüyorum. Böyle bir soruya cevap vermeyebileceğimi kabul edin; ama mektup için korkmadığımı, onu yazdığıma pişman olmadığımı ve onun için kızarmadığımı (prens âdeta iki

kat kızardı) göstermek için o mektubu size okuyabilirim, çünkü galiba onu ezbere biliyorum.
Bunu söyler söylemez prens mektubu kelimesi kelimesine okudu.
Lizaveta Prokofyevna mektubun okunmasını büyük bir dikkatle dinledikten sonra:
- Aman ne saçmalık! Sana göre bu saçma şeyin inandırıcı bir tarafı var mı, diye sert sert sordu.
- Kendim de iyi bilmiyorum. Orada büyük ümit ve hayat dolu dakikalarım oluyordu.
- Hangi ümitler?
- Açıklaması güç, ancak, belki sizin şimdi düşündüğünüz şeyler değildi. Ümitler… Eh işte, kısacası geleceğe dair ümitler ve belki de benim orada bir yabancı, bir yabani olduğumu sanmamak düşüncesi. Birdenbire vatanımda her şeyi sevmeye başlamıştım. Güneşli bir sabah kalemi elime aldım ve ona mektup yazdım. Neden ona yazdım, bilmiyorum. Bazen insan yanında bir dostun bulunmasını ister ya; anlaşılan benim de bir dosta ihtiyacım vardı… diye prens, biraz sustuktan sonra ekledi:
- Âşık mısın yoksa?
- Hayır. Ben… Ben kardeşime yazar gibi yazdım. Zaten kardeşiniz diye de imzaladım.
- Hım! Bilinçli olarak, anlıyorum.
- Bu sorularınıza cevap vermek bana ağır geliyor, Lizaveta Prokofyevna.
- Ağır geldiğini biliyorum ama sana ağır gelmiş gelmemiş bana vız gelir. Beni dinle, bana, Tanrı önündeymiş gibi, dosdoğru cevap ver. Yalan söylüyor musun, söylemiyor musun?
- Yalan söylemiyorum.
- Âşık olmadığın doğru mu?
- Sanırım, tamamıyla doğru.
- Bak sen, ‘sanırım’ imiş! Oğlan mı verdi mektubu?
- Nikolay Ardalionoviç’e rica etmiştim…
- Oğlan! Oğlan çocuk, diye Lizaveta Prokofyevna öfke ile onun sözünü kesti, Nikolay Ardalionoviç de kimmiş, böyle birisini tanımak bile istemiyorum. Oğlan çocuk!
- Nikolay Ardalionoviç.
- Oğlan diyorum sana.
Prens, artık emin ama oldukça yavaş bir:
- Hayır çocuk değil, Nikolay Ardalionoviç.

- Peki, sevgili dostum, peki! Sana bunun hesabını sorarım ben.
Bir dakika dinlenerek heyecanını yatıştırmaya çalıştı.
- Peki, ya ‘Zavallı Şövalye’ de ne imiş?
- Hiç bilmiyorum: bu, belirsiz bir şey; bir şaka herhâlde.
- Birdenbire öğrenmek hoş! Ancak, o seninle hiç ilgilenebilir mi? Kendisi sana ‘ucube’ ve ‘budala’ diyordu.
Prens, sitemli ama hemen hemen fısıltı hâlinde:
- Bunu bana söylemesiniz de olurdu, dedi.
- Kızma. Baş belası, deli, şımarık bir kızdır. Severse mutlaka yüksek sesle azarlar, yüzüne karşı alay eder, ben de tıpkı öyle idim. Ama lütfen kazandım sanma azizim, senin değildir. Buna inanmak istemiyorum, hiçbir zaman da senin olmayacaktır! Hemen şimdi tedbirlerini alman için söylüyorum. Beni dinle, öteki ile evli olmadığına yemin et.
Prens, şaşkınlığından âdeta yerinden sıçrayarak:
- Lizaveta Prokofyevna, rica ederim, ne söylüyorsunuz, diye fısıldadı.
- İyi ama az daha evleniyordun ya? Prens:
- Az daha evleniyordum, diye fısıldadı ve başını yere eğdi.
- Peki, mademki böyle, ona âşık mısın? Şimdi onun için mi geldin? Onun için öyle mi? Prens:
- Evlenmek için gelmiş değilim.
- Dünyada kutsal bildiğin bir şeyin var mı?
- Var.
- Öteki ile evlenmek için gelmediğine yemin et
- Ne üzerine isterseniz yemin ederim!
- İnanıyorum, öp beni. Artık ben de rahat bir nefes aldım; ama şunu bil ki, Aglaya seni sevmiyor, tedbirlerini al. Ben yaşadıkça o sana varmayacaktır! Duydun mu?
- Duydum.
Prens öyle kızardı ki, Lizaveta Prokofyevna’ya bakamıyordu bile.
- Öyle ise kulağına küpe olsun. Seni, bir Mesih’i bekler gibi bekledim? Oysa buna layık değildin sen! Geceleri yastığımı gözyaşlarımla ıslattım, senin için değil azizim, hiç üzülme, başka bir derdim var, daima ve her zaman aynı dert. Ama işte seni ne diye böyle bir sabırsızlıkla bekledim. Seni Tanrının bana bir dost, öz bir kardeş gibi gönderdiği gibi göndermiş olduğuna hâlâ inanıyorum. Yanımda kocakarı Belonkonskaya’dan başka kimsem yok ama o da uçtu gitti, üstelik de yaşlılıktan koyun gibi

aptallaşmıştı. Şimdi dosdoğru cevap ver evet mi, hayır mı? Üç gün önce arabadan niçin bağırdığını biliyor musun?

- Şerefim üzerine söylüyorum ki bu işe karışmış değilim, bir şey de bilmiyorum!

- Yeter, inanıyorum. Şimdi bu konuda başka düşüncelerim var ama daha dün sabah, bütün suçu Yevgeniy Pavloviç'te bulmuştum. Bütün üç gün ve dün sabah böyle düşündüm. Şimdi, elbette ki onlarla aynı düşüncede olmamama imkân yok. Kim bilir neden, niçin onunla bir aptal gibi alay etmişler. Yalnız bu bile şüphe uyandırıyor, hem de çirkin görünüyor! Ama Aglaya'yı almayacaktır, bunu sana söylemiş olayım! Varsın iyi adam olsun ama bu böyle olacaktır. Daha önce de tereddüt ediyordum, şimdi ise kesin kararımı verdim. 'Önce beni tabuta uzatıp mezara koyun, ondan sonra kızımı kocaya verin'.İşte bugün Ivan Feodoroviç'e böyle dedim. Görüyorsun ya sana güveniyorum, görüyorsun ya?

- Görüyor ve anlıyorum.

Lizaveta Prokofyevna, dik bakışlarıyla prensi inceliyordu. Belki, Yevgeniy Pavloviç'e dair haberi onun üzerinde nasıl bir etki yapacağını anlamak istiyordu.

- Gavrila Ardalionoviç'e dair bir şey bilmiyor musun?

- Yani… çok şey biliyorum.

- Onun Aglaya ile görüştüğünü biliyor muydun?

Prens:

- Hiç bilmiyordum, diye şaştı ve hatta titredi. Ne dediniz, Gavrila Ardalionoviç, Aglaya Ivanovna ile görüşüyor muymuş? İmkânsız!

- Daha yakında. Burada, kız kardeşi bütün kış ona yol yapmış, bir fare gibi çalışmış.

Prens, bir ara düşünüp heyecan geçirdikten sonra emin bir sesle:

- İnanmam, diye tekrarladı. Böyle bir şey olsaydı, ben de mutlaka bilirdim.

- Gelip göğsünde ağlayarak itiraf mı edecekti! Hay aptal, hay! Herkes seni aldatıyor şey gibi… Şey gibi… Ona güvenmeye utanmıyor musun? Seni her yönden kafese koyduğunu görmüyor musun?

Prens, isteksiz ve yavaş bir sesle:

- Bazen beni aldattığını iyice biliyorum, dedi. O da bunu bildiğimi biliyor… diye ekledi ama sözünü bitirmedi.

- Bilmek ve güvenmek! Bir bu eksikti! Bununla beraber senden bunu beklemek gerekiyor. Niye şaşıyorum sanki. Tanrım! Zaten ne zaman başka

türlü bir adam oldun! Tuv! Şu Ganya'nın yahut Varka'nın onu, Nastasya Filippovna ile görüştürdüğünü biliyor musun? Prens:

- Kimi, diye bağırdı.

- Aglaya'yı.

- İnanmam! İmkânsız! Peki ama ne maksatla? Sandalyeden ayağa fırladı.

- Gerçi ipuçları varsa da ben de inanmıyorum. Kendi başına buyruk bir kız, hayalci bir kız, deli bir kız! Şirret kız, şirret, şirret! Şirret olduğunu bin yıl tekrarlarım. Şimdi hepsi de böyle, hatta sersem tavuk Aleksandra bile öyle ama öteki artık büsbütün sapıttı. Ama yine de inanmıyorum! Sanki kendi kendine konuşur gibi: Belki inanmak istemiyorum da ondan, diye ekledi. Sonra yine birden prense döndü. Sen niye gelmedin? Bu üç gün niye gelmedin, diye sabırsızlıkla ona bağırdı.

Prens, sebeplerini anlatmaya başlayacak oldu ama Lizaveta Prokofyevna yine onun sözünü kesti:

- Herkes seni aptal yerine koyuyor, aldatıyor. Dün şehre gittin; bahse girerim ki on bini alsın diye o alçağın önünde diz çöküp yalvarmışsındır!

- Hiç de değil, aklımdan bile geçmedi. Hatta onu görmedim bile, üstelik o alçak değil. Ondan mektup aldım.

- Mektubu göster!

Prens, evrak çantasından pusulayı çıkardı ve Lizaveta Prokofyevna'ya verdi. Pusulada şöyle yazılıydı_:

'Sayın bay, benim tabii, insanların karşısında onur sahibi olmaya hiç hakkım yok. İnsanların düşüncesine göre ben buna lâyık değilim. Ama bu insanların gözünde, sizin gözünüzde değil. Sizin, sayın bay belki başkalarından daha iyi olduğunuza emin oldum. Doktorenko ile aynı düşüncede olmadığım için onunla düşüncelerimiz ayrılıyor. Sizden hiçbir zaman bir kopek bile alamam ama siz anneme yardım etmişsiniz bunun için, bu bir düşkünlük sayılsa bile, size teşekkür etmeyi bir borç biliyorum. Her ne hâl ise, size başka gözlerle bakıyorum ve size bunu bildirmek gereğini duydum. Bundan sonra aramızda artık hiçbir görüşme olmayacağını sanırım.

Antip Burdovski

'P. S. iki yüz rubleden eksik olan miktar belirli zaman içinde size aynen ödenecektir.'

Lizaveta Prokofyevna, pusulayı gerisin geriye atarak:

- Ne saçma şey, dedi. Okumaya bile değmez. Ne diye alaylı alaylı gülümsüyorsun?

- Okumaktan hoşlandığınızı siz de kabul edin.
- Nasıl? Bu, iliklerine kadar övünme işlemiş safsatayı mı? Onların hepsinin gurur ve övünme yüzünden akıllarını oynattıklarını görmüyor musun?
- İyi ama o, ne de olsa suçunu kabul ediyor, Doktorenko ile ilgisini kesmiş, ne kadar kibirli olursa bu davranış o kadar onun kibrine dokunmuştur. Ah, ne kadar çocuksunuz, Lizaveta Prokofyevna!
- Artık, benden bir tokat yemek niyetindesin galiba?
- Hayır, hiç de niyetli değilim. Pusuladan memnununuz ama bunu gizlemek istiyorsunuz. Neden duygularınızdan utanıyorsunuz? Oysa bu sizin her şeyinizde gözleniyor.
Lizaveta Prokofyevna öfkesinden bembeyaz kesilip ayağa fırladı:
- Bundan sonra evime adımını atayım deme, diye bağırdı. Bugünden sonra hiçbir zaman gölgeni bile evimde görmek istemem!
- Oysa üç gün sonra kendiniz gelip evinize çağırırsınız… Peki, utanmıyor musunuz? Bunlar sizin en iyi duygularınız, niye onlardan utanıyorsunuz? Yalnız kendinize işkence ediyorsunuz.
- Ölürüm yine de hiçbir zaman çağırmam! Adını unuturum! Unuttum bile!
Prensi bırakıp gitmeye davrandı. Prens onun arkasından:
- Zaten bana, başkaları da evinize gelmemi yasakladı, diye bağırdı.
- Ne? Kim sana yasak etti?
Sanki iğne batırılmış gibi hızla başını çevirdi, prens cevap vermekte tereddüt etti; yanlışlıkla ağzından lâf kaçırdığını anlamıştı.
Lizaveta Prokofyevna öfke ile:
- Hangi terbiyesiz yasakladı, diye bağırdı.
- Aglaya Ivanovna yasaklıyor.
- Ne zaman? Sözünü tamamlasana!..
Demin, size hiçbir zaman gelmeye cesaret etmememi bildirerek haber göndermiş.
Lizaveta Prokofyevna, donmuş gibi duruyordu ama bu sırada düşünce içindeydi.
- Ne gönderdi? Kimi gönderdi? Yumurcağın eliyle mi, Ağzından mı? diye bağırdı.
- Pusula aldım, dedi
- Nerede? Göster! Hemen şimdi!
Prens bir dakika kadar düşündü ama sonunda yelek cebinden rastgele yazılmış bir kâğıt parçası çıkardı, bunda şöyle yazılıydı:

‘Prens Lev Nikolayeviç! Bütün olanlardan sonra yazlık evimizi ziyaretinizle beni şaşırtmak niyetinde iseniz, sevinenler arasında beni bulamayacağınızdan emin olabilirsiniz.

Lizaveta Prokofyevna bir dakika kadar düşündü. Sonra birden prense atıldı, elini yakaladı ve peşi sıra sürükledi.

Sonsuz heyecan ve sabırsızlık içinde:

- Şimdi! Yürü! Özellikle şimdi, hemen şu dakikada, diye bağırdı.

- Ama siz beni neye maruz bıraktığınızı…

- Niye? Masum salak! Sanki erkek bile değilmiş gibi! Eh, şimdi artık her şeyi kendim göreceğim, kendi gözlerimle…

- Ama hiç olmazsa şapkamı almama izin verin…

- İşte senin iğrenç şapkan, yürü!

Lizaveta Prokofyevna prensin elini bir an bile bırakmayarak onu peşi sıra sürüklerken:

- O, bunu… O, bunu deminki olaydan sonra öfkesinden yaptı, diye homurdanıyordu. Demin senden yana çıkmıştım, gelmediğin için yüksek sesle aptal demiştim… Yoksa böyle anlamsız, yakışık almayan bir pusula yazmazdı! Soylu, terbiyeli, zeki bir kıza yakışmayan bir pusulayı! Hım, diye devam ediyordu. Yahut… Yahut belki de… Belki de sen gelmiyorsun diye öfkelenmiştir, ancak bir budalaya böyle yazılmayacağını hesaplayamamış, çünkü o bunu olduğu gibi kabul eder, zaten öyle oldu ya. Ağzından laf kaçırdığını hemen anlayarak, niye kulak kabartıyorsun, diye bağırdı. Ona senin gibi bir palyaço gerekiyor. Çoktan beri görmedi, işte bunun için çağırıyor! Şimdi seni tefe kor, ben de memnun olurum, memnun olurum. Sen buna layıksın zaten! O bunu becerir, öyle bir becerir ki!..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Her daim pratik insanların eksikliğinden yakınılır… Derler ki: Birçok siyasi, birçok general bulunur… Kurumların yöneticilere ihtiyacı olsa, istenilen miktar ne kadar olursa olsun, her çeşidinden derhal bulunabilir. Fakat pratik insanlara gelince, onlara hiç rastlanamaz da, bu gibilere hiç rastlanmadığından şikâyet edilir hep. Bazen daha da ileri gidilir, bazı demiryollarında işçi sayılarının az olduğu söylenir. Hatta bir deniz şirketinde yeterli miktarda, yetenekli yönetici kullanmak neredeyse imkânsızdır, denir. Bazen gazetelerdeki haberlere göre, yeni açılan bir hattın üzerinde, köprüden geçerken vagonlar birbirine girmiş ya da devrilmiştir. Hatta kar tarlasının ortasında saplanıp kalanlar bile olur. Birkaç saat gecikeceklerini düşünen yolcular, beş gün kar ortasında kalmışlardır. Bazen de sevk edilmeyi bekleyen binlerce ton yük çürümeye yüz tutar, hatta -az inanılacak bir şey- bir idare memuru, yani bir nezaretçi, mallarını yollamak için acele eden bir tüccarın seyyar memuruna cevap vermek yerine bir tokat atmıştı. Devlet memurluklarında bürolar o kadar çok ki, onları düşünmek bile insanı korkutur.

Herkes hizmet etti, diyor, daha da etmek niyetinde. Bu dar memur yetiştiren yerlerden, bir deniz ticaret şirketi için bir hizmetli bulabilmek mümkün müdür acaba?

Böyle bir soruya bazen bir insanı şaşırtacak derecede basit bir cevap verirler. O kadar basit ki, insan bunu kabul etmekte büyük zorluklar yaşar. Üstüne üstlük, “Rusya’da herkesin hizmet ettiği, daha da hizmete devam edeceği bir gerçektir” denir.

Almanların iki yüz seneden beri verdiği mükemmel örnekler, insanlarımız tarafından taklit ediliyor, nesilden nesile, torunlardan torunlara sürüp gidiyor. Fakat kesin olan bir şey varsa, en az pratik olan insanlar, hizmete en çok alışık olanlardır. O derece ki, özgünlük ruhu, ince zekâ ve pratik bilgi noksanlığı daha yakın zamana kadar, hatta memurlar arasında bile önemli bir özellik ve bir referans yerine geçiyordu.

Aslında genel olarak pratik insanları dikkate aldığımıza göre, memurlardan söz etmeye ne gerek var? Bu şekilde meselenin şüpheli hiçbir yanı kalmıyor. Cesaretsizlik ve kişisel girişimin noksanlığı bizde hep pratik insanı tanıtabilmek için belli başlı ve en mükemmel işaret olarak anlaşıldı. Şimdi bile başka türlü düşünülmüyor. Fakat şikâyet edecek olduktan sonra, ne diye sadece kendimizinkilerden yakınalım?

Yaratıcı yeniliğin eksikliği her zaman ve her memlekette, pratik cepheden ve işlerine layık, güç sahibi bir Rusyalı için en sağlam temel ve birinci özellik olarak anlaşıldı. En aşağı insanların %99'u -kelimenin en basit anlamıyla- bu tarz düşündüler, hâlâ da aynı şekilde düşünmektedirler. Buluş sahipleri ve dâhiler, mesleklerinin başlarından, çoğunlukla sonlarına kadar toplum tarafından hep tam bir ahmak gözü ile görüldüler. Bu görüş o kadar adidir ki, genel bir düşünce hâline geldi.

Bu şekilde, mesela birkaç yıl içinde herkes %4 faizle milyarlar yığarak parasını Lombard'a yatırdı. Lombard'ın kazandığı gün, para yatıranların her biri faaliyetlerinin kendi kişisel girişimleriyle sınırlı kaldığını gördüler.

Bu milyonların büyük bir kısmı, dolandırıcıların elinde, ticarî alım satım işlemlerinin karışıklıkları arasında zorunlu olarak kendini belli ediverdi.

Bu olay doğal olarak âdetlerin ve insanların kendi rızalarının mantıklı sonucuydu. Tabii âdetler diyorum, çünkü bir utangaçlığın değeri ve herkesten başka olmanın şekli, bugüne kadar toplumumuzdaki genel görüşe bakarak, her ciddi ve olgunlaşmış insanın sanatına bağlı maksimum bağımsızlık, hatta kanuna karşı çıkma ile birdenbire şekil değiştirmiş olacaktır.

Hangi anne, mesela oğlunun veya kızının biraz yoldan çıktığını gördüğü zaman hasta olmamaktan korkmaz? Her anne çocuğunu şımartırken "Ah hayır! Mutlu ve kolaylıkla yaşamasını tercih ederim" diye düşünür. Dadılarımıza gelince, onlar her zaman çocuklarının beşiklerini "dört bir tarafın altınla çevrilecek, general olacaksın" nakaratı ile salladılar.

Hizmetçilerimiz bile her zaman general rütbesini, Rus mutluluğunun en yüksek noktası olarak anladılar. Bu rütbe tarafından tutulan ideal huzur ve mutluluğun en tatlı bir sembolü yerine geçmek demekti. Birbiri ardınca devlete otuz beş sene süre ile yaşanan tecrübelerin ve araştırmaların sonucunda, Rusya'da, gerçekte hangi adam general olmak ve Lombard'a bir miktar para yığmak tedbirini almamıştı?

İşte bu şekilde bir Rus vatandaşı çaba harcamadan, pratik ve güç sahibi bir insanın şöhretini kazanıyordu. Aslında Rusya'da generalliğe gelebilecek yalnız bir sınıf insan vardır. Bunlar yenilik yaratan kafalardır, başka bir deyişle hırsızlar. Belki burada bir anlaşmazlık var; fakat genellikle bu gözlem doğru gözüküyor. Rus toplumu da ideal pratik insanını bu şekilde tarif etmeyi düşünüyor.

Fakat Yepançin ailesi hakkında bazı açıklamalar yaparken konumuzdan bir hayli uzaklaştık. Yepançinler, daha doğrusu bu ailenin hatıra gelebilen

fertleri, yukarıda anlattıklarımızın tersi bir özelliğe sahiptir. Bütün olay tamamen anlaşılmadan -zaten anlaşılması biraz zordur- Yepançinleri olayların kendilerinde, herkeste olduğu gibi gelişmediği konusunda şüphe ediyorlardı.

Diğerleri için dümdüz olan yol, onlar için dikenli ve sıkıntılı idi. Herkes sanki raylar üzerinde yuvarlanıp gidiyordu; onlar ise her an o raylardan dışarıya kaçıyorlardı. Onlarda hâlâ terbiyenin gerektirdiği bir utangaçlık hâkimdi. Hâlbuki buna benzer hiçbir şey yoktu. Lizaveta Prokofyevna kesin olarak ölçüsüz korkuların tutsağıydı. Fakat bu korkunun başıboş bulunmaktan keder duyduklarını sandıkları yüksek toplum hayatının gerektirdiği utangaçlık ve terbiye ile hiçbir ilgisi yoktu. Belki bu endişeli değerlendirmeleri yapanlar yalnız küçük bir grup idi. Küçük hanımlar henüz genç oldukları hâlde, anlayışlı ve kıvrak bir zekâya sahiptiler. Generale gelince, o da kıt anlayışlı bir zekâya sahipti ve zorda kaldığı durumlarda “Hımm!” demekle yetiniyordu. Bundan başka, her şeyi karısının üstüne bırakıyordu. Bu şekilde bütün sorumluluk yine Lizaveta’ya düşüyordu.

Bu aileye ne herhangi bir derecedeki kişisel girişimden, ne de uygunsuzlukların en sonuncusu olan yeniliğin şuuruna kendini kaptırmasından dolayı, yoldan çıkmış denilemez.

Oh hayır! Burada gerçekte, ne bir benzeyiş ne de önceden düşünülmüş bir şey vardı. Fakat herhâlde Yepançin ailesi saygıya değer, doğal bir ailede olması gereken bütün şartların hepsini taşıyordu. Son zamanlarda Lizaveta Prokofyevna, bu aykırılığın sebebini yalnız kendi “kötü talihli” karakterinde buluyordu. Bu düşünce de sadece kederlerini çoğaltmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Her an kendi kendine “ahmakça yaptığı gereksiz hareketlerini, fazla uygunsuz taşkınlığını” eleştiriyordu.

Her zaman güvensizliğin ve kuşkuculuğun verdiği kaderle, çoğunlukla aklını kaybediyor, en ufak karışıklıklara çıkar yol bulamıyor ve hep her şeyi kötüye yoruyordu. Hikâyemizin başından beri dedik ki, Yepançinler genel saygı ve sevgiye kavuşmuşlardı.

General Ivan Feodoroviç küçük bir aileden gelmesine rağmen, her yerde saygıyla karşılanmaktaydı. Bu saygıya önce zengin ve ileri gelenlerden, sonra pek zeki olmamakla birlikte, tamamen namuslu olduğu için hak ediyordu. Fakat zekânın biraz durgun olması her iş adamı için değilse bile, para kazanmasını ciddi olarak bilen bir kimse için hemen hemen gerekli bir özelliktir.

Generalin iyi hâlleri de vardı. Alçakgönüllü idi, ne zaman susmak gerektiğini bilir ama kendisini de asla ezdirmezdi. Sonunda en önemli şey olarak, büyük bir korumaya da ermişti. Lizaveta Prokofyevna'ya gelince, bildiğiniz gibi soylu bir aileden geliyordu. Gerçekte bizde insanın gerektiği gibi dayanacak kimsesi olmazsa doğuşa pek önem verilmez. Fakat onun da önemli ilişkileri vardı. Toplumun içinde örnek olan herkes tarafından sevilip saygı görüyordu. Bu aile kederlerinin hiçbir temeli olmadığını veya bunların aşırılığa götürülmüş, gülünç ve gereksiz sebeplere dayandığını eklemek gereksizdir. Muhakkak Amerika'yı bulmuş olsanız bile, burnunuzun veya alnınızın üstünde bir sivilceniz olsa, öyle tahmin edersiniz ki, herkes ona bakmak, gülmek, sizinle alay etmekle uğraşmaktadır.

Şüphesiz, Lizaveta Prokofyevna toplum içinde "orijinal" kabul ediliyordu; ama bu, ona karşı olan etrafın saygısını azaltmıyordu. Yalnız o bu saygıdan kuşkulanmaya başlamıştı ki, bu da onun kötü talihli olduğunu düşünmesine yol açıyordu.

Kızlarına baktığı zaman:

Gereksiz kuşku ve üzüntüleriyle onların geleceklerine engel oluyordu. Gülünç, uygunsuz ve katlanılmaz huyları vardı.

Tabii ki, suç onda değil, bilakis etrafındakilerdeydi. Sabahtan akşama kadar kocasıyla ve kendini unutacak kadar arzu ile sevdiği kızlarıyla kavga ediyordu. Onu özellikle üzen, kızlarının tıpkı kendisi gibi orijinal olması düşüncesiydi. Dünyada bu çeşit kızlar yoktu ve olmamalıydı. "Bunlar türemiş birtakım gerçek 'hiççiler'dir…" diye her an tekrar ediyordu. Bir senedir onu şu düşünce tedirgin ediyordu. "Öncelikle, neden evlenmiyorlardı?" Durmadan kendi kendine bunu soruyordu.

"Annelerine işkence etmek için!" İşte var oluşlarının amacı. Zaten bunda şaşılacak bir şey yok. Bunlar yeni düşüncelerin sonucu ve kadınların lanetli durumu!

"Aglaya altı aydı güzel saçlarını kesmeyi düşünmemiş miydi? (Tanrım! Gençliğimde, benim bile o kadar güzel saçlarım yoktu.) Makas elinde idi. Çocukça hevesinden vazgeçmesi için diz çöküp yalvarmam gerekti.

"Hadi diyelim ki, kötülük olsun diye saçlarını kırpmak istedi. Sadece, annesini kudurtmak için. Çünkü o kötülük etmeyi seven bir kızdır. Şımarık, maymun iştahlı ve özellikle kötü, evet çok kötü! Fakat ya büyük Aleksandra? O da onu örnek alıp saçlarını kesmek istememiş miydi? Bu onun kötülüğünden veya uçarılığından değil, basitliğinden, aptallığından… Aglaya bu serseme, saçlarını keserse daha rahat uyku uyuyacağını ve bir

daha baş ağrısı çekmeyeceğini söyledi. Ve Tanrı bilir, daha neler!.. Bu beş yıl içinde kaç kişi, kaç kişi onları istemişti. Bunlar arasında gerçekten çok hoş olanları vardı, hatta mükemmelleri de… Peki, ne bekliyorlar? Niçin evlenmiyorlar? Sadece annelerini çıldırtmak için. Kesin! Başka bir sebep olamaz.”

Günün birinde Lizaveta Prokofyevna’nın anne kalbi biraz durulur gibi oldu. Hiç olmazsa kızlarından bir tanesi sonunda bir yere yerleşecekti. Duygularını yüksek sesle anlatmak fırsatını bulduğu zaman “hiç olmazsa bir tanesi ekşitiyor” diye bağırıyordu. (Fakat kalben biraz daha şefkatli kelimeler bulabiliyordu. Mesele iyi ve düzgün bir şekilde düzenlenmişti. Hatta herkes takdirle söz ediyordu. Evlilik teklif eden, tanınmış bu adam, bir prensti… Parası pulu olan ve iyi huylu biriydi. Üstelik onların beğenilerini kazanmıştı. Bundan iyisi can sağlığıydı.

Lizaveta Prokofyevna ikinci kızı Adelaida’nın geleceği için, diğer kızlarınkinden daha az endişe duyuyordu. Bazen Adelaida’nın artistik zevkleri ona korku veriyordu. “Buna karşın çok neşeli ve zeki bir hâli var! Bu şekilde bir kız mahvolmuş. Demek başaracak” diye düşünerek avunuyordu.

Özellikle Adelaida’nın geleceği onu üzüyordu. Aleksandra için endişe edilip edilmeyeceğini tam anlamıyla kendisi de bilmiyordu. Bazen “Bu kızın geleceği parlak değil; bugün yirmi beş yaşında fakat yaşlı bir kız olarak kalacak. Ama oldukça da güzel!” diye düşünüyordu. Kötü talihli anne, gözyaşlarına sebep olan Aleksandra rahat bir uyku uyurken, gecelerini ağlamakla geçiriyordu. “Fakat onun nesi var acaba? Bir nihilist mi, yoksa sadece bir budala mı?”

Lizaveta Prokofyevna gayet iyi biliyordu ki, bu ikinci özellik yersizdi. Zira Aleksandra’nın verdiği kararları takdir ediyor ve onu akıllı buluyordu. Fakat şüphe edilmeyecek tarafı, onun korkak ve hareketsiz oluşu… “O kadar sessiz ki; onu hiçbir şey harekete geçiremez. Muhakkak bütün korkaklar sessiz değildirler. Ah! Bunlar beni deli edecekler!”

Aleksandra’ya karşı, her şeye rağmen taptığı Aglaya’dan daha fazla, tarif edilemeyecek bir acıma ve bir şefkat duyuyordu. Fakat bu huyunun karışıklıkları -özellikle orada annelik, şefkat ve özeni ortaya çıkarıyordu- ve bu korkaklık, Aleksandra’nın sadece birdenbire gülmesine yol açıyordu.

Bazen en anlamsız şeyler Lizaveta Prokofyevna’yı çileden çıkartıyordu. Mesela Aleksandra fazlasıyla uyumayı seviyor ve çok fazla rüya görüyordu. Fakat bu rüyalar ender olarak birbirinden farklıydılar. Bu rüyalar yedi

yaşındaki bir çocuğunkiler kadar saftı. Neden ileri geldiği pek bilinmeyen bu rüyalardaki saflık, annesini bile kızdırıyordu.

Bir gün rüyasında dokuz tavuk görmüştü. Bu yüzden, annesiyle aralarında ateşli tartışmalar oldu; neden? Onu söylemek biraz zor… Bir kere, yalnız bir kere de ona oldukça orijinal bir rüya görmek nasip oldu. İçine girmeye korktuğu karanlık bir odada, yalnız başına bir papaz görmüştü. İki kız kardeşi de gülmekten kırıldılar ve koşa koşa bu rüyayı Lizaveta Prokofyevna'ya anlattılar. Anneleri yeniden kızdı ve her üçünü de budalaca buldu. "Hım! Hayvan gibi sessiz ve hareketsiz" diye düşündü. Tam anlamıyla bir pısırık ve korkak bir yaratık! Onu hiçbir şey harekete geçiremez. Üstelik kederli bakışında bile bazen bir keder saklıdır."

Bu kederi nereden geliyordu? Bazı kereler, anî bir cevap bekleyen bir insan gibi, tehditkâr bir şekilde kocasına da bu soruyu soruyordu. Ivan Feodoroviç kaşlarını çatıyor, omuzlarını silkiyor, sonunda da kollarını açarak düşüncesini söylüyordu:

"Ona bir koca gerekli!.."

Lizaveta Prokofyevna bir bomba gibi patlayarak çıkışıyordu: "Dilerim Tanrı'dan, hiç olmazsa o sizin gibi olmasın! Ne verdiği kararlarda, ne düşüncelerinde size benzemesin! Sizin gibi kaba olmasın, Ivan Feodoroviç!"

O zaman general, derhal kaçıyordu. Lizaveta Prokofyevna bu taşkınlığından sonra yatışıyordu.

Doğal olarak aynı akşam, alışık olmayan bir övgü göstermekten de kendini alamıyordu. Ivan Feodoroviç'e karşı sakin, güleryüzlü ve saygılı davranıyordu. Onun kaba Ivan Feodoroviç'i, onun iyi, onun sevgili Ivan'ı. Çünkü onu, bütün hayatı süresince sevmişti. Hem de büyük bir aşkla sevmişti.

Diğer taraftan o da bunu gayet iyi biliyor ve karısını takdir ediyordu. Fakat asıl önemli konu, annenin sürekli canını sıkan Aglaya idi. "O, tıpkı benim gibi!.."

"Kâfir, küçük bir şeytan! Nihilist, orijinal, duygusuz, kötü, kötü, kötü! Ah, Tanrım ne kadar kötü talihli olacak." Bununla birlikte, dediğimiz gibi hiç olmazsa bir an için güneş doğdu, her yeri aydınlattı ve ortalığı yatıştırdı. Bir aya yakın bir zamandır Lizaveta Prokofyevna kederlerini unutmuştu.

Adelaida'nın yakında evlenmesi dolayısıyla yüksek tabaka Aglaya'dan söz etmeye başlamıştı. O da her yerde o kadar iyi hareket ediyordu ki… Hele kahredici güzelliğine diyecek yoktu. Gururu bile ayrı bir güzellik

oluşturuyordu. Bir aydır annesine karşı ne kadar uysal, ne kadar iyiydi - gerçekte bu Ojen Pavloviç'i tanımak, anlamak için zaman gerekti. Zaten Aglaya onu diğerlerinden daha fazla tercih eder gibi görünmüyor… Tanrım, birdenbire ne kadar sevimli ve güzel kız olmuştu!.. Tanrım, ne kadar güzel!.. Gün geçtikçe daha da güzelleşiyor.

Ve işte mendebur prensçik, şu aşağılık küçük budala, evde her şeyin karışması, alt üst olması için birdenbire ortaya çıkıverdi.

Peki, ne oldu?

Lizaveta Prokofyevna'dan başka kimseye bir şey olduğu yok… Fakat Lizaveta Prokofyevna'nın hayatının en basit olayı karşısında, kendisine özgü bir özelliği de onu bazen hasta edecek kadar ürküten şeyleri hep önceden anlamasıydı. Onun bütün bu aslı astarı belirsiz endişeler ortasında, hakkını araması gereken ve gerçek bir tehlike gösteren konunun ortaya çıkışında ne hissettiği düşünülebilir… Fakat içinde Aglaya'nın bu yaratıkla ilişkileri olduğu bildirilen o lanetli imzasız mektup hangi cesaretle yollandı? Eve kadar prensi beraberinde sürüklerken, bütün yol boyunca bunu düşünüyordu. Eve gelip, ailenin etrafında toplandığı yuvarlak masaya Mişkin'i oturttuğu zaman yine düşünceye daldı. "Bunu düşünmeye bile nasıl cesaret edilebilir. Bunun bir kelimesine inansaydım veya bu mektubu Aglaya'ya gösterseydim, kahrımdan ölürdüm! Bizimle, Yepançinlerle bu şekilde alay etmek! Bütün bunlar Ivan Feodoroviç'in… Ah! Niçin İleogonin'deki villamıza oturmaya gitmedik? Size gitmeyi söylemiştim. Belki mektubu Barbara yazdı. Evet, biliyorum. Ya da belki… Bütün bunlar Ivan Feodoroviç'in hatası!

"Bu yaratık onunla alay etmek için bu oyunu oynadı. Eski bir bağlantıyı hatırlayarak onu gülünç duruma sokmak istedi. Tıpkı inciler sunup reddedildiği zamanki gibi… Fakat bu işe bizi de karıştırdılar… Kızlarınızı da karıştırdılar. Ivan Feodoroviç'in en yüksek toplumun evlenmek üzere olan kızlarını da… Onlar bu çapkınlarla birlikte meseleye karıştılar. Buyurun işte"

Onlar oradaydılar. Hepsini de duydular.

"Bu iğrenç, küçük prensi hiçbir zaman bağışlamam. Asla bağışlamayacağım! Neden sanki Aglaya üç gündür bu kadar sinirli? Neden kardeşlerine karşı hırçın davranıyor? Hatta o kadar saydığı, annesi gibi her zaman elini öptüğü Aleksandra'ya bile neden böyle davranıyor? Neden üç gündür herkes için çözülmesi zor bir bilmece hâline geliyor? Gabriel İvolgin'in burada işi ne? Neden Aglaya'nın ağlaması dinmedi?

“Prensin mektubunu kardeşlerine bile göstermezken, bu kahrolasıca imzasız mektupta niçin ‘zavallı bir şövalye’den söz ediliyor? Ve neden… üstüne deli gibi atıldım. Ve onu buraya kendim sürükledim? Tanrım, aklımı kaybediyorum. Ne yapmışım? Kızımın bütün sırlarını genç bir adama nasıl anlattım?.. Hele bu sırlar onu ilgilendirince! Tanrım! Çok şükür ki, budaladır ve… Ve… Evin dostudur! Aglaya bu budalaya gönül vermiş olabilir mi? Tanrım neler düşünüyorum?..”

“Of! Biz orijinal insanlarız. Bizi benden başlayıp tanesi on kapikle vitrinlerde sergilemek lazım.”

“Bu yüzden sizi bağışlamayacağım, Ivan Feodoroviç, asla bağışlayamayacağım. Niçin ona kötü davranmıyor? Hâlbuki söz vermişti. Hiçbir şey yaptığı yok!”

“Bakın gözleriyle onu yiyor, sessiz duruyor, kıpırdamıyor ve uzaklaşmıyor bile. Karar veremiyor. Bununla beraber, kendisi onun bir daha buraya gelmesini yasaklamıştı. Prense gelince, sapsarı… Ya şu geveze Ojen Pavloviç? Sadece o konuşuyor. Laf ebesi, kimsenin bir şey söylemesine fırsat vermiyor. Her şeyi düzeltebilirim. Yalnız konuyu değiştirebilsem…”

Yuvarlak masanın önünde, prens gerçekten de sararmıştı. Ruhunu dolduran, onun da anlayamadığı bir hayretle, çok korkmuşa benziyordu.

Onu iyice kendisine çeken, iyi tanıdığı bir çift siyah göze doğru, o köşeye bakmaya nasıl da korkuyordu. Fakat herhâlde bu ailenin ortasında bulunmaktan ve o tanıdığı sesi duymaktan mutluydu. Ona bu yazılandan sonra, “Tanrım, Aglaya şimdi ne diyecek acaba?..” Prense gelince, henüz ağzını bile açmadı. Bu akşam aşırı neşesinden “fazla konuşan” Ojen Pavloviç’i büyük bir dikkatle, anlamadan ve tek kelime eklemeden dinledi!

Petersburg’tan henüz dönmemiş olan Ivan Feodoroviç’ten başka, bütün aile tamamdı. Prens Ş.T… de dâhil olmak üzere, Yepançin ailesi orada hazırdı.

Herhâlde çaydan önce biraz müzik dinlemeye gitmek için toplanmışlardı. O sırada Kolya, nereden çıktığı belli olmadan, taraçada belirdi. “Demek eskisi gibi onu burada kabul etmeye devam ediyorlar” diye düşündü prens. Yepançinlerin malikânesi, İsviçre villaları gibi yapılmış mükemmel bir bina idi. Her tarafta çiçekler ve yeşillik göze çarpıyordu. Küçük fakat çok temiz bakılmış bir bahçe, evin etrafını çeviriyordu. Herkes taraçada toplanmıştı. Tıpkı prensin evinde olduğu gibi! Yalnız burada taraça biraz daha geniş ve toplantı için daha uygundu. Mişkin’in geldiği sırada konu; öyle pek herkesin hoşuna gidecek gibi değildi. Herkes başka bir şeyden

konuşulmasını tercih ederdi. Ojen Pavloviç, kelimelerinin etrafta uyandırdığı etkinin farkında olmadan konuşmaya devam ediyordu. Prens gözüktüğü zaman daha da canlandı.

Lizaveta Prokofyevna söylenenleri anlamadığı hâlde kaşlarını çatmıştı. Aglaya biraz geride oturmuş, kalkıp gitmiyordu. İnadına, büyük bir sessizlikle dinliyordu. Ojen Paloviç, izin veriniz, diye, ateşli bir hâl ile sorulara cevap yetiştiriyordu.

Liberalizmin aleyhinde değilim! Liberalizm bir kötülük değildir. Bütünün bir parçasıdır. Onsuz, o bütün dağılır ve mahvolabilir. Liberalizm'in en ahlakî tutuculuk kadar yaşama hakkı vardır. Fakat ben, Rus liberalizmine çatıyorum. Ve tekrar ediyorum, çünkü Rus liberali Rus ile ilgisi olmayan bir hürriyetçidir. Bana Rus olan bir hürriyetçi gösterin, derhal onu sizin önünüzde öpeyim.

Yanakları her zamankinden daha fazla boyalı ve biraz sinirli görünen Aleksandra Ivanovna:

– Yeter ki, o da sizi öpmek istesin, dedi.

Lizaveta Prokofyevna:

– Al işte, diye atıldı. Ne hikmetse bu kızın uyumaktan ve yemek yemekten başka duygusunu hiçbir şey harekete geçiremez. Yılda bir defa, birden sizi böyle şaşırtan sert cevapları vardır.

Aleksandra Ivanovna'nın, Ojen Pavloviç'in kelimelerine heyecan vermesine rağmen, bu kadar ciddi bir konuyu neşeli bir hâlde, alay eder gibi anlatmasından memnun, anlaşılan prensin bakışları dikkatini çekti.

Ojen Pavloviç:

– Demin siz girerken anlatıyordum prens, diye devam etti. Sözde; Rusya'da bugüne kadar iki çeşit hürriyetçi ortaya çıkmıştır. Birinciler Pomieçnik sınıfı,; diğerleri de Seminaristler. Ama bu iki sınıf, milletten tamamen ayrı birer sembol hâline geldiler. Bundan şu sonuç çıkar ki, özgürcülük taraftarları hiçbir millî özellik taşımıyorlar.

Prens Ş.T…:

– Nasıl olur? Öyle ise yaptıklarının Ruslukla ilgisi yok, diye konuya girdi.

– Herhâlde hiçbir milli tarafı yok. Yaptıkları iş, Rus eseri olsa bile millî değildir. Zaten ne liberallerimizin ne de tutucularımızın Ruslukla uzaktan ve yakından bir ilgileri vardır. Asla! Vicdanen rahat olabilirsiniz ki, millet ne şimdi, ne de sonra Pomieçnik ve Seminaristler'in yaptıkları şeyleri bulamayacaktır.

Prens kızarak:

– Oh! Ne güzel! Peki ama ciddi konuştuğunuz bir sırada nasıl olur da böyle garip bir düşünceyi savunabilirsiniz? Pomieçnik Rusları hakkında bu tarz davranışlara katlanamam. Siz bile bir Pomieçnik Rus'sunuz, diye cevap verdi.

– Fakat ben sizin anlamış olduğunuz anlamda Pomieçnik Rus'undan söz etmiyorum. O şerefli bir sınıftır. İşte bu sebepten dolayıdır ki, ben de o sınıftanım. Fakat şimdi ortadan kayboldu o sınıf.

– Edebiyatta bile millî hiçbir şeyimiz olmadığı doğru değil midir, diye Aleksandra Ivanovna onun sözünü kesti.

– Edebiyattan pek fazla anlamam. Fakat bana kalırsa, "Evet bu yine bir şeydir." diye Adelaida gülerek atıldı. Sonra, eğer bunlardan bir tanesi halkın çocuğu ise diğer ikisi Pomieçnik'tir.

– Bu doğru. Bununla birlikte haklı çıkmak için pek acele etmeyin. Bugüne kadar bu üç yazar başkalarından alınmamış, kendi gerçek benliklerinden gelen şeyleri söylemeyi başaran, parmakla gösterilebilecek yazarlardır. İşte bu şekilde millî yazar oldular. Herhangi bir Rus tamamen kendisinden bir şey yapsın, yazsın veya söylesin; doğal olarak millî olur… Zamanında anlaşılmasa dahi… Bunu bilinen bir gerçek gibi kabul ediyorum. Biz edebiyattan değil fakat sosyalistlerden söz ediyorduk. Bunlar hakkında tartışma açılmıştı. Şu noktayı onaylarım ki, bizim bir tek sosyalist Rus'umuz yoktur ve olmamıştır. Niçin?.. Çünkü bütün sosyalistlerimiz Seminarist ve Pomieçnik sınıfından çıkmışlardır Bütün sosyalist dediklerimiz, bu şekilde tanıtılanlar, burada olsun yabancı memleketlerde olsun, hep kölelik devrinin Pomieçnik sıralarından çıkmış özgürlükçülerdir. Niçin gülüyorsunuz? Onların bana kitaplarını gösterin. Doktrinlerini gösterin. Hatıralarını gösterin. Profesyonel bir eleştirmen olmadığım hâlde, en olumlu iddiaları size gün gibi açık olarak kanıtlamaya hazırım. Kitaplarının, broşürlerinin, hatıratlarının her sayfası her şeyden önce bir Rus Pomieçniğinin eseridir. Kinlerinde, hiddetlerinde, gülmelerinde Pomieçniklik hissedilir -hatta Famusof'unkinden daha eski bir tip- Onların heyecanları, gözyaşları, gerçek gözyaşları, belki içtendir. Fakat bunlar Pomieçnik gözyaşları ve heyecanlarıdır! Pomieçnik veya Seminarist… Hâlâ gülüyor musunuz? Siz de mi prens, siz de gülüyor musunuz? Demek siz de benim düşünceme katılmıyorsunuz?

Gerçekten Ojen Pavloviç'in sözleri herkeste bir kahkaha kopardı. Prens bile gülümsüyordu.

Prens:

– Tam anlamı ile düşüncenize katılıp katılmayacağımı söyleyemem, diye yanlışı yakalanan bir öğrenci gibi gülümsemesini yarıda bırakarak atıldı. Fakat emin olun, sizi dinlemekten büyük bir zevk duyuyorum.

Bu kelimeleri söylerken boğulur gibi bir hâli vardı. Alnından soğuk terler damlıyordu. Burada bulunduğundan beri ağzına aldığı ilk kelimelerdi bunlar.

Etrafına bir göz atmak girişiminde bulundu. Fakat cesaret edemedi, Ojen Pavloviç onun bu hareketini yakaladı ve gülümsedi. Sonra da sözüne aynı heyecan ve aynı kızgınlıkla devam ederek görünüşte en inanılacak kelimelerine dahi kendinin bile güleceği geliyordu Size bir olaydan söz edeceğim, dedi. Bir olay var ki, baştan sona şahit olma şerefini yaşadım. Hiç olmazsa kimse onun hakkında bir şey söylemedi. Bu olay size söylediğim gibi bütün Rus özgürlüğünün temelini tarif eder. Fakat önce genel anlamda özgürlük, hürriyet nedir? -Doğru veya yanlış, o başka mesele… Var olan düzene karşı savaş açmaktır. Değil mi? İşte gözlemlediğim bu Rus özgürlük akımı yürürlükteki yasalara karşı bir hücum değildir; mevcut kurumlara karşı da savaş açmıyor. Fakat memlekete karşı savaş açıyor. Benim bildiğim her özgürlük aşığı, Rusya’yı inkâr ediyor. Yani annesine lanet ediyor. Onu düşürmeye çalışıyor. Rusya’ya dair her kötü olayın sarhoşluk vermesi bile onu güldürür. Millî âdetlerden nefret eder. Rus tarihinden… Hepsinden… Elindeki tek bahanesi, eğer sayılabilirse, o da yaptığını anlamaması ve Rusya’ya karşı olan kininin ona en bereketli liberalizm gibi görünmüş olmasıdır. -Bizde çoğunlukla rejim karşıtlarını alkışlayan ve belki de temelde, kendilerini bilmeden en anlamsız ve en tehlikeli tutucular olan hürriyetseverlere üzülürsünüz!.. Rusya’ya karşı olan bu kini yakın zamana kadar bizim hürriyet âşıklarımız, vatana karşı olan gerçek sevgi sayıyorlar ve bu duygunun ne olması gerektiğini diğerlerinden daha iyi anladıkları için kendilerini övüyorlardı. Fakat şimdi, “vatanperverlik” kelimesi bile onları utandırıyor. Onlar bu fikri aşağılık ve tehlikeli sayıyorlar. Bu öyle bir olaydır ki, hiçbir zaman ve hiçbir yerde örneğine rastlanmadı, öyle ise biz de bu olayın varlığını nasıl açıklamalıyız? Demin açıkladığım sebeple, Rus liberalinin hiç Ruslukla ilgisi yok! Bundan daha iyi bir açıklama göremiyorum.

Prens Ş.T… ciddi bir tavır ile atılarak:

– Ojen Pavloviç, bütün bu söylediklerinizi şaka kabul ediyorum, dedi.

Aleksandra ekledi:

– Ben bütün özgürlük taraftarlarını tanımadım. Haklarında da hüküm veremem… Fakat sizi şaşkınlık ve üzüntüyle dinledim. Siz özel bir durumu ele aldınız ve onu genel bir kural gibi gösterdiniz. Şu hâlde suçlamalarınız iftira dolu.

– Özel bir durum mu? İşte beklediğim kelime bu idi, diye Ojen Pavloviç karşılık verdi.

– Prens, bunun hakkında ne düşünürsünüz? Bu özel bir durum mu, sizce?

– İtiraf etmeliyim ki, ben de özgürlük taraflarını az tanırım, diye prens cevap verdi. Fakat bana öyle geliyor ki, kısmen haklısınız. Söz ettiğiniz Rus hürriyetseverliği sadece kurumlarına değil, Rusya'nın kendisine bile lanet etmeye doğru gidiyor. Muhakkak bu bir dereceye kadar doğru… Fakat bunu hepsine mal etmek doğru olmaz…

Prens o kadar utanmıştı ki, cümlesini tamamlayamadı. Şaşkınlığına rağmen, bu tartışmayı büyük bir dikkatle izliyordu. Prensin en belirgin özelliklerinden birisi de ilgilendiği konuları büyük bir saflık ve dikkatle dinlemesiydi. Bu saflık aynı konulara dair ona soru sorduktan sonra, verdiği cevaplarda kendini gösteriyordu. Bu yüzünden, hatta hareketlerinden belli oluyordu. Yine bu saflık, onunla yapılan alaylara karşı bir inanma telkin ediyordu. O ana kadar prense bakarak garip bir tarzda gülümseyen Ojen Pavloviç, bu cevaba o kadar şaşırmıştı ki, bu defa onu daha ciddi bir tavırla dinledi.

– Bu şekilde… Ciddî mi söylüyorsunuz? Prens Mişkin şaşkın bir hâlde:

– Peki ama siz bana ciddi olarak sormadınız mı, diye sert bir şekilde cevap verdi.

Etraftakiler gülüştüler.

Adelaida:

– Siz ona bakmayın, dedi. Ojen Pavloviç'in bazen en ciddi şekilde anlatırken etrafındakilerle alay etme alışkanlığı vardır. Bence bu çok önemli bir konu… Ona değinmemek daha iyi olurdu. Gezmeye gitsek bari…

Ojen Pavloviç:

– Haydi gidelim, diye bağırdı.

– Fakat söylediklerimi size ve özellikle prense ciddi olarak kanıtlayacağım. Size yemin ederim ki, ben göründüğüm kadar boş şeylere uğraşan bir adam değilim. Hatta böyle bir adam olmam gerektiği hâlde. İzin verirseniz, kişisel merakımı gidermek için prense son bir soru sorayım ve bu meselenin sonu olsun. Sanki kastenmiş gibi bu soru iki saattir zihnimi kurcalıyordu -görüyorsunuz ya prens, bazen ciddi şeyleri de

düşünebiliyorum… Ona bir sonuç bulabildim. Fakat acaba prens bu konuda ne düşünüyor? Demin özel durumdan söz ediliyordu. Bu iki küçük kelime bizde çoğunlukla çok duyulur. Son zamanlarda, bir delikanlının öldürdüğü altı kişi gazeteleri ve kamuoyunu epeyi oyaladı. Avukatın garip savunmasında yoksulluk içinde bulunan katilin, bu altı insanı öldürmesi gayet doğal olarak aklına geldiğini açıklamasından uzun uzun söz ettiler. Kullandığı kelimeler, aynen bunlar değil ama aşağı yukarı anlatmak istediği bunlar. Bence avukat bu garip fikri ortaya koyarken, zamanımızda olgunlaşmanın, insanlığın ve liberalizmin en yüksek düşüncelerinden esinlendiğini, bütün içtenliğiyle gösteriyordu. Buna ne dersiniz? Bu konuda, bu derece yanlış düşünmek imkânı özel mi, yoksa genel mi bir durumdur?

Bu, herkesin yeniden alayını gerektirdi. Aleksandra ile Adelaida gülerek:

– Tabii özel bir durum, dediler…

Prens Ş.T…:

– İzin ver Ojen Pavloviç, sana hatırlatayım, diye ekledi. Alay etmenizin kıymeti kalmadı artık.

Prens Lev Nikolayeviç’in keskin ve ciddi bakışından şaşkın bir hâle gelen ve bu düşünceyi dinlememiş olan Ojen Pavloviç:

– Prens, sizin düşünceniz nedir, diye devam etti. Size nasıl geliyor? Özel bir durum mu, yoksa genel mi? İtiraf ediyorum. Bu soruyu sizin için düşündüm.

Alçak fakat tok bir sesle prens cevap verdi:

– Hayır. Bu özel bir durum değildir. Prens Ş.T… biraz kızarak bağırdı:

– Nasıl olur, Lev Nikolayeviç, dikkat etmiyor musunuz ki, soru, sadece sizi aldatmak için bir tuzaktır. Sizinle alay ettiği ve sizi bir kalın kafalı sandığı gün gibi ortada.

Mişkin kızararak:

– Ojen Pavloviç ciddi konuşuyor sanmıştım, dedi ve gözlerini indirdi.

– Dostum, üç ay önceki sohbetimizi hatırlayın, diye ekledi Prens Ş.T… Mahkeme kuruluşumuzun değiştirilmesinden beri baromuzu meydana getiren sayısız kıymetli avukatlarımızdan, verdiği değerli cevaplardan söz ediyorduk. Siz bile bu durumlardan ne kadar memnundunuz. Sevinciniz de bana ne derece zevk vermişti! Gurur duymanın yeri var demiştiniz… Bu beceriksiz savunma, bu garip ispat şekli, şüphesiz binlerce zıt örneği arasında bir ayrılık oluşturuyor.

Prens Lev Nikolayeviç bir an düşündü, inanmış gibi, sesi kısık ve utanarak cevap verdi:

– Yalnız demek istedim ki, fikirlerin bozulması da -Ojen Paliviç'in ifadesini kullanarak- üzülerek belirteyim ki, genel olmaktan çok özel bir durumdur. Bu bozulma daha az yapılmış olsaydı, bunlar gibi olmayacak cinayetler belki görülmezdi.

– Olmayacak cinayetler mi? Fakat bana inanın ki, eski cinayetler, daha vahşî ve canavarca idi. Her zaman böyle idi; sade bizim memlekette değil, her yerde de… Ve öyle sanıyorum ki, daha uzun zaman bu cinayetler işlenecektir. Aradaki fark şu: Eskiden bizde bu kadar yayın yoktu, şimdi gazeteler ve kamuoyu ilgileniyor. İşte bu şekilde yeni bir olayla karşı karşıyayız. Bu sizin hatanız prens! Sizin basit hatanız. Bana inanabilirsiniz, diye alaylı bir gülümseme ile Prens Ş.T… sözünü bitirdi.

– Eski cinayetlerin çok daha korkunç olduğunu gayet iyi biliyorum. Hapishaneleri gezdim. Çok olmadı. Bazı mahkûm ve suçlularla tanışmak fırsatını buldum. Hatta bu konuştuklarımızdan, daha vahşî caniler var. İçlerinde beş-on kişiyi öldürdükten sonra en ufak vicdan azabı bile duymayanları var. Fakat gördüğüm şey şu: En katı yürekli, en vicdan azabı hissetmeyen cani de biliyor ki, kendisi bir suçludur. Yani vicdanen inanıyor ki, hatta hareketlerinden hiçbir pişmanlık duymasa bile kötülük etmiştir. Bu bütün tutukluların durumudur. Fakat Ojen Pavloviç'in söz ettiği caniler, kendilerini suçlu saymıyorlar. Onlar içlerinden haklı olduklarına ve gereğinden az hareket ettiklerine inanırlar. Bence burada büyük bir fark var. Şunu da hatırlatayım ki, bunların hepsi de gençler.

Prens Ş.T… gülmesini kesti. Mişkin'i şaşkınlıkla dinliyordu. Çoktan beri bir noktanın açıklamasını isteyen Aleksandra Ivanovna sessizliğini koruyordu. Onun bu susmasında gizli bir sebep seziliyordu. Ojen Pavloviç'e gelince, bu defa hiçbir alay belirtisi göstermeksizin, şaşkın bir hâlde prense bakıyordu.

Lizaveta Prokofyevna birdenbire sordu:

– Ama neden ona bu kadar şaşkın bakıyorsunuz. Onu kendinizden daha ahmak mı buluyorsunuz. Sizin gibi düşünmek gücünü taşımıyor sanıyorsunuz galiba, değil mi?

– Hayır, beni şaşırtan bu değil, diye Ojen Pavloviç atıldı. Beni şaşırtan, prens -sorumu bağışlayın- bu meselenin ruhunu bu kadar iyi anladığınız hâlde, nasıl oluyor da birkaç gün önceki bu garip meselede, eğer yanılmıyorsam, Burdovski meselesinde… Nasıl oldu da ahlakçı inanç ve düşüncelerin bozulmaya vardığına dikkat etmediniz. Bununla beraber durum aynı idi. Bunun farkına varmadınız gibi geldi bana…

Lizaveta Prokofyevna kızarak:

– Şunu bilin ki, dostum, dedi şimdiye kadar hepimiz onun yanında kendimizi yüksek görüyorduk. Fakat bugün prens, Burdovski’nin arkadaşlarından birinden mektup aldı. Aleksandra, hatırlıyor musun? Yüzü sivilceli bir adam… İşte ondan aldığı mektupta prensten af diliyor -tabii kendi diliyle yazmış… Prensi o gün kızdıran arkadaşıyla ilgisini kesmiş olduğunu bildiriyor. Artık prense güveniyormuş. İçimizden hiçbirimiz böyle bir mektup almadık. Bu bize, prensin yanında burnumuzu o kadar havaya kaldırmamayı öğretmelidir.

Kolya:

– İppolit de bizimle beraber oturmak için geldi, diye bağırdı

Prens biraz endişe ile:

– Nasıl, o burada mı, diye sordu.

– Lizaveta Prokofyevna ile hareketinizden biraz sonra geldi. Onu araba ile getirdim.

Daha demin prensi savunduğunu unutan Lizaveta Prokofyevna anî bir kızgınlıkla:

– İddiaya girerim ki, bu budala, o çapkın tavan arasında ayağına kapanıp af dilemek ve bize gelip yerleşmesini rica etmek için gitti! Onu dün görmeye gitmedin mi? Bunu kendin de itiraf ettin. Orada mıydın, değil miydin? Ayağına kapandın mı, kapanmadın mı, diye sordu.

– Tamamen tersi, diye bağırdı Kolya. Ayağına kapanmadı! İppolit dün iki defa art arda prensin elini tuttu ve öptü. Bu sahneye ben şahit oldum. Yalnız prens, ona açık havanın daha iyi geleceğini söyledi. İppolit durumu uygun olur olmaz derhal geleceğini bildirdi.

Prens ayağa kalktı ve şapkasını alarak:

– Kolya yanılıyorsunuz, bunu niçin anlatıyorsunuz? Ben… Ben… diye kekeledi.

Lizaveta Prokofyevna:

– Nereye gidiyorsun, diye sordu.

Kolya:

– Rahatsız olmayın prens, diye itiraz etti. Onu görmeye gidip rahatını bozmayın. Yol yorgunluğunu gideriyor. Hayatından çok memnun… Açık söylüyorum prens, onu bugün görmeseniz çok iyi edersiniz. Onu utandırmamak için bu işi yarına bırakın. Bu sabah bana altı aydır kendini bu kadar iyi ve sağlıklı hissetmediğini söyledi. Hatta üç defa daha az öksürdü.

Prens masaya yaklaşmak için Aglaya'nın hızla yerini değiştirdiğinin farkına vardı. Aglaya'ya bakmaya cesaret edemiyordu. Fakat genç kızın iki siyah gözünün, şu anda ona baktığını bütün varlığıyla duyuyordu. Bu gözler muhakkak kızgınlığı ifade ediyordu, belki de tehditti. Aglaya'nın yüzü herhâlde kızarmış olmalıydı.

Ojen Pavloviç düşüncesini açıkladı:

– Eğer sözünü ettiğiniz, şu geçen gün ağlayarak bizi cenazesine çağıran veremli genç ise, bana öyle geliyor ki, Nikola Ardolinoviç, onu buraya getirmekle hata etmişsiniz.

– Evinin önüne dikilen komşusunun duvarından o kadar söz etti ki, emin olun onu da arayacak!

– Çok doğru! Seninle kavga edecek ve çıkıp gidecek. Senin de beklediğin bu ya zaten!..

Lizaveta Prokofyevna bunları söyledikten sonra, herkesin gezmeye gitmek için ayağa kalktığını unutarak, iyice şişerek, böbürlenerek iş sepetini kendine doğru çekti.

Ojen Pavloviç devam etti:

– Hatırlıyorum! Bu duvar hakkında birçok şey söyledi. Öyle iddia etti ki, bu duvar olmasa, bu kadar düzgün konuşarak ölmeyecek fakat bunu o kadar istiyordu ki.

– Eee, sonra, diye mırıldandı prens. Onu bağışlamak istemeseniz bile, bu affa ihtiyacı olmadan yine de ölecek… Buraya ağaçların yüzünden gelip yerleşti.

– Oh! Bana kalırsa, ben hepsini bağışlıyorum, ona bunu söyleyebilirsiniz.

Prens, gözlerini yerde bir noktaya dikerek yavaşça ve sanki nefretle:

– Siz ondan af dilemelisiniz, dedi.

– Ne ilgisi var, ben ona ne yaptım? Ne zarar verdim?

– Eğer anlamıyorsanız, ısrar etmiyorum… Fakat gayet iyi anlıyorsunuz. Onun arzusu, hepimize dua etmek, sizin de hayır duanızı almaktı… İşte bu kadar…

Prens Ş.T. oturanlardan biriyle göz göze geldi, sonra canlı ve kelimelerine kuvvet veren endişeli bir ifadeyle:

– Dostum, prens… dedi. Yeryüzünde cenneti bulmak o kadar kolay değildir. Sizin aradığınız da cennetten başka bir şey değil. Bu iş çok güç! İyi kalbinizin tahmin ettiğinden bile güç. Burada keselim artık. Bana inanın, yoksa zihniniz karışır, sonra da…

Lizaveta Prokofyevna emreder bir eda ile:

– Müzik dinlemeye, dedi ve öfkeyle ayağa kalktı. Diğerleri de onunla birlikte kalktılar.

II

Prens, birden Ojen Pavloviç’e yaklaştı ve onu elinden yakaladı. Garip bir heyecanla:

– Ojen Pavloviç, dedi. İnanın ki, ben sizi her şeye rağmen insanların en mükemmeli, en soylu kalplisi sayıyorum… Size yemin ederim.

Ojen Pavloviç o kadar şaşırmıştı ki, geriye doğru sendeledi. Bir an için korkunç bir gülme isteğiyle mücadele etti fakat prensi daha yakından görünce, onun kendine hâkim olamadığının ve her zamankinden farklı bir hâlde bulunduğunun farkına vardı.

– İddiaya girerim ki, prens, diye bağırdı, bana söylemek istediğiniz bu değil. Belki de bu kelimeleri bana söylemek istemediniz! Fakat neyiniz var? Hasta falan olmayasınız.

– Belki, olabilir. Size seslenmek istemediğimi anlamakla büyük incelik gösterdiniz.

Bu kelimeleri söylerken, prensin dudaklarında garip, hatta komik bir gülümseme belirdi. Fakat birde kızar gibi görünerek:

– Bana üç gün önceki durumumu hatırlatmayın, diye bağırdı. O günden beri hâlâ utanıyorum… Anladım ki, yanılmışım!

– Fakat… Bu kadar korkunç olan hangi cinayeti işlediniz?

– Görüyorum ki, siz, belki de benim için herkesten fazla utanılacak insansınız Ojen Pavloviç! Bakın, kızardınız! Bu soylu bir kalbin işaretidir… Bana inanın, derhal gideceğim.

Lizaveta Prokofyevna ürkmüş bir hâlde Kolya’ya sordu:

– Nesi var acaba? Hastalık nöbeti her zaman böyle başlar, değil mi?

– Aldırmayın Lizaveta Prokofyevna; nöbetim falan tutmadı; gitmekte de gecikmeyeceğim. Biliyorum ki, ben… Tanrı’nın talihsiz bir kuluyum… Tam yirmi dört senedir hastayım. Daha doğrusu, yirmi dört yaşıma kadar… Şimdi de beni hasta sayabilirsiniz. Derhal gideceğim, derhal… Buna emin olun. Yüzüm kızarmıyor… Çünkü bu hastalıktan dolayı yüzümün kızarması garip olur, değil mi? Fakat ben toplum için gereksiz bir insanım… Bu şekilde konuşma nedenim gururum ve şerefim değil… Üç gündür gayet iyi düşündüm ve inandım ki, benim görevim size ilk fırsatta durumu soylulukla ve her ayrıntısını açıklamaktır. Bazı fikirler öyle yükselmiştir ki, arkamdan herkesi güldürmemek için onları söylemem mümkün değil… Prens Ş.T… demin bunu anlatmak istemişti. Bende ne akla uygun bir hareket hissi kaldı, ne de bir ölçü. Dilim bu şekilde düşüncelerimi gülünç duruma sokuyor.

Hakkım yok mu?.. Üstelik de kuruntuluyum… Ben… Şuna inandım ki, bu evde hiç kimse bana gücenemez. Burada da layık olduğumdan çok fazla seviyorlar beni. Fakat biliyorum ki, bundan şüphe edilemez, yirmi dört sene süren hastalığım iz bırakmadan geçmedi… Benimle alay edilmemesine de imkân yok… Hiç olmazsa arada sırada… Doğru değil mi?

Bir cevap ve karar bekler gibi gözlerini etrafında oturanlarda gezdirdi. Herkes garip bir durum doğuran, sebepsiz, hasta ve beklenilmeyen bu sözlerden korkunç şaşırmıştı.

Aglaya birdenbağırdı:

– Niçin bunları burada söylüyorsunuz? Bunu neden bunlara söylüyorsunuz?.. Bu insanlara?..

Genç kız son derece utanmış görünüyordu. Gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Onun önünde sessiz duran prens, birdenbire sarardı. Aglaya boşaldı:

– Burada bu sözleri işitmeye layık hiç kimse yok! Onlar tırnağınız bile olamazlar. Hiçbirinde ne sizin kafanız, ne de kalbiniz var. Buradakilerin hepsinden daha namuslu, daha soylu, daha temiz, her şeyden önemlisi daha insansınız. Burada, düşürdüğünüz mendili yerden kaldırmaya layık olamayan insanlar var… Peki ne diye kendinizi küçük düşürüyorsunuz ve onlardan daha aşağıya koyuyorsunuz? Kendinizde her şeyi ne diye altüst ettiniz ve şerefinize leke getirdiniz?

Lizaveta Prokofyevna ellerini ovuşturarak:

– Tanrım, bunu kim tahmin ederdi, dedi.

Kolya heyecanla:

– Zavallı şövalye! Yaşasın, diye bağırdı.

Aglaya büyük bir heyecanın etkisi altında annesine:

– Susun!.. Nasıl olur da evimizde beni aşağılamaya cesaret ederler, dedi. Niçin en küçüğünden en büyüğüne kadar herkes bana eziyet ediyor? Prens, niçin üç gündür sizin yüzünüzden beni rahatsız ediyorlar? Dünyada… Sizinle evlenemem! İyi bilin ki, bunu ne pahasına olursa olsun yapmayacağım! İyice kafanıza sokun bunu! Sizin kadar gülünç bir insanla evlenilebilir mi? Şu anda yüzünüzün aynada aldığı hâle bir bakın!.. Sizinle evleneceğimi iddia ederek niçin bana sataşıyorlar? Onu sizin bilmeniz gerekir! Belki de onlara bilerek yüz veriyorsunuz…

Adelaida korkmuş bir hâlde mırıldandı:

– Hiç kimse ona sataşmadı.

Aleksandra Ivanovna:

– Hiç kimsenin aklına sataşmak gelmez. Hiç kimse bunu düşünmedi bile, diye açıklamaya kalkıştı.

Lizaveta Prokofyevna öfkesinden titreyerek:

– Ona kim sataştı? Ne zaman sataşıldı? Kim ona böyle bir şey söyleyebilir? Sayıklıyor mu, aklı yerinde mi, diye etrafındakilere sordu.

Aglaya yırtıcı bir eda ile:

– Herkes söyledi. Hepiniz. Üç gündür kulağıma aynı şeyi tekrar ediyorsunuz. Alın işte, asla onunla evlenmeyeceğim, diye bağırdı. Bunun üzerine de gözyaşları boşandı. Yüzünü mendiliyle örttü ve kendini bir iskemlenin üstüne attı.

– Fakat o seni henüz iste…

Prens istemeyerek:

– Evlenmek için sizi istemedim, Aglaya Ivanovna, diye söylendi.

Lizaveta Prokofyevna şaşkınlık, korku ve nefret dolu bir eda ile:

– Nee? Bu da ne demek, diye bağırdı.

Kulaklarına inanamıyordu. Prens kesik kesik cümleler kuruyordu:

– Demek istedim… Demek istedim ki… Sadece Aglaya Ivanovna’ya anlatmak istedim ki… Daha doğrusu hiçbir zaman evlenmek için onu istemek aklımdan geçmedi… Ve ilerisi için de… Tanrı şahidim olsun ki, bu işte bana darılmanız için hiçbir suçum yok… Bu düşünce aklıma hiç gelmedi… Asla da gelmeyecek, göreceksiniz… Bundan şüphe etmeyin! Bazı kötü insanlar benim hakkımda size iftira etmişler. Fakat rahat olabilirsiniz!

Konuşurken Aglaya’ya yaklaşmıştı. Aglaya yüzünü gizleyen mendilini çekti. Prense şimşek gibi bir bakış fırlattı. Onun ürkmüş yüzünü gördü, ne demek istediğini anladı, sonra da korkunç bir kahkaha attı.

Bu kahkaha o kadar açık ve alaycıydı ki. Adelaida ya da bulaştı. O da prense baktıktan sonra, kardeşini kolları arasına aldı ve aynı çocukça sevinç ve dayanılamayan hâl ile gülmekten katıldı. Onları görerek, prens bile gülmeye başladı. Mutluluk ve sevinç ifade eden bir hâl ile tekrar ediyordu.

– Ah! Çok şükür, Tanrım! Çok şükür!

Bu sefer, Aleksandra kendini tutamadı ve gülmeye başladı. Üç kız kardeşin de gülmeleri sona ermeyecek gibiydi.

– Bunlar deli olmuşlar, diye Lizaveta Prokofyevna mırıldandı. Bazen insanı korkuturlar, bazen…

Fakat gülme herkese bulaşmıştı. Prens Ş.T…’ye, Ojen Pavloviç’e… Sağa sola bakamayan Kolya’ya, hatta prense!

Adelaida:

– Haydi, gezmeye gidelim! Haydi, herkes gelsin. Prens bu inceliğinizle!.. Aglaya ne kadar kibar, değil mi? Öyle değil mi anneciğim? Üstelik onu, Aglaya'ya dair yaptığı açıklamadan sonra öpmem gerekli… Anneciğim… Sevgili anneciğim onu öpmeme izin verir misiniz? Aglaya, senin prensini öpmeme izin ver, diye bağırdı ve dediğini yapmak için prense doğru atıldı. Onu alnından öptü. Prens, Adelaida'yı ellerinden yakaladı, o kadar hararetle sıktı ki, Adelaida bir çığlık atmak zorunda kaldı. Prens, Adelaida'ya tükenmez bir sevinçle bakarak ve genç kızın ellerini sert bir hareketle dudaklarına götürerek üç defa öptü:

Aglaya:

– Hadi, yola çıkalım, diye atıldı. Prens siz benim kavalyem olacaksınız. Anneciğim izin verirsiniz, değil mi? Beni demin reddeden bir nişanlı değil mi o? Öyle değil mi prens? Beni her zaman için reddetmediniz mi? Fakat bir kadına böyle kol verilmez? Yoksa kola girmek için kolun nasıl uzatıldığını bilmiyor musunuz? Tamam, şimdi oldu. Hadi, şimdi öne geçelim. İster misiniz sizinle baş başa en ileride gidelim?

Katıla katıla, durmadan gülüyor ve konuşuyordu.

Lizaveta Prokofyevna:

– Tanrım, çok şükür! Çok şükür, Tanrım, diye tam anlamıyla neden sevindiğini bilmeden bu cümleleri tekrar ediyordu.

Prens Ş.T… onlara gelip gideliden beri, belki yüzüncü defa, "Bunlar çok garip insanlar!" diye düşündü. Fakat… Bu garip insanlar onun hoşuna gidiyordu. Belki Prens Lev Nikolayeviç'e karşı aynı duyguyu beslemiyordu. Zira Ş.T… gezmeye gidildiği zaman durgun bir hâl ve düşünceli bir tavır takınmıştı. Asıl Ojen Pavloviç çok sevinçli görünüyordu; yolda Vauxhall'e kadar Aleksandra ile Adelaida'yı eğlendirmişti. Bunlar onun şakalarına o kadar gülüyorlardı ki, âdeta söylediğini dinlemedikleri görülüyordu. Bu fikir, neden olduğu açıklanmadan, onu bile bütün temizliğiyle birdenbire güldürdü. İki genç kızın gözleri, bütün sevinçlerine rağmen, ileride yürüyen prens ile Aglaya'dan ayrılmıyordu. Aglaya'nın hâli onlara bir bilmece gibi görünüyordu. Prens Ş.T… belki Lizaveta Prokofyevna'nın düşüncelerini değiştirmek için, ona tamamen başka şeylerden söz etmeye kalkışıyordu. Fakat onu fazlasıyla sıkmaktan başka bir şeyi başaramadı.

Lizaveta Prokofyevna'nın keyfi yerinde görünmüyordu. Bazen konuşulanlara şöylece cevap veriyor veya hiç vermiyordu. Aglaya Ivanovna

bu akşam etrafını hayrete düşürmekten kendini alamıyordu. Villaya yüz adım kala, bir kelime söylemeyen kavalyesine acele ile hafifçe:

– Sağa bakın, dedi.

Prens işaret edilen tarafa gözlerini çevirdi.

– Daha dikkatli bakın. Parkın içindeki şu küçük kanepeyi görüyor musunuz? Şurada üç büyük ağacın ortasında… Yeşil bir kanepe?

Prens gördüğünü söyledi.

– Bu yer hoşunuza gitti mi? Ben bazen erkenden, saat yedi sularında, herkes henüz uykuda iken tek başıma oraya oturmaya gelirim.

Prens zorlukla konuşarak bu yerin gayet güzel olduğunu anlattı.

– Şimdi, uzaklaşın. Artık sizinle kol kola yürümek istemiyorum… Daha doğrusu bana kolunuzu verin. Fakat bir kelime söylemeyin. Düşüncelerimle baş başa kalmak istiyorum…

Tavsiye gereksizdi; hatırlatmış olmasalardı bile prens, bütün gezinti süresince, hiçbir şey söyleyemeyecekti. Kanepeye ait söyleneni duyduğu zaman kalbi hızla çarptı. Fakat bir dakika sonra, aklına gelen yakışıksız düşünceden utandı ve düşüncesini değiştirdi. Bilindiği gibi ya da herkesin onayladığı gibi, Wauxhall Pavlovska gelen halk, hafta arasında yoktu ve pazar günleri Petersburg'tan gelen her çeşit insan kalabalığından "daha seçkin" kimselerden ibaretti. Pazar gününe kalmamak için bu insanlar daha şık giyinirler ve orada müzik dinlerler. Orkestra belki bizim herkese açık bahçelerimizde çalışan en mükemmel orkestradır. Repertuarında bütün yeni parçalar bulunur. Bu toplantılarda bir aile havası ve hatta bir içtenlik hüküm sürmekte ise de bu resmî etikete ve ciddiyete zerre kadar zarar getirmezdi. Burada halk tamamen Pavlovsk'ın yerli ailelerinden ibarettir. Herkes oraya buluşmak için gelirdi. Birçok kimse, varlıklarının tek nedeni olan bu yerde zaman geçirmekten büyük zevk duyar, bazıları ise sadece müzik için gelirlerdi. Burada kepazelik seyrektir ama ara sıra da patlak verir. Hatta bu hafta bir tane oldu. Ama bu, önüne geçilmesi imkânsız bir şeydi.

O gün suare gayet hoştu. Halk da epeyce kalabalıktı. Orkestraya yakın olan bütün yerler dolu olduğu için, bizimkiler sol kapının yanında, biraz uzakça iskemlelere yerleştiler. Kalabalık ve müzik Lizaveta Prokofyevna'yı ve kızlarını biraz eğlendirdi. Bazı tanıdıklarıyla göz göze geldiler ve onlara, başlarıyla küçük sevimli selamlar verdiler. Hatta tuvaletlerini inceleyecek imkân bile buldular ve onların garip taraflarına işaret ederek, birbirlerine alaycı bir şekilde gülümsediler. Ojen Pavloviç de etrafa selamlar dağıtıyordu. Prens ile Aglaya'nın beraber oldukları hemen dikkatleri

çekiyordu… Tanıdık birkaç genç erkek, anne ile kızlarına yaklaştılar. Bir ikisi konuşmaya daldılar. Bunlar Ojen Pavloviç'in dostları idi. Bunlardan biri, oldukça yakışıklı, çok neşeli ve konuşkan genç bir subaydı.

Subay Aglaya ile konuşmak için çabalıyor, gayet kibar ve sevimli cevap veren genç kızın dikkatini kendine çekmek için bütün gayretini harcıyordu. Ojen Pavloviç prensten, bu arkadaşını tanıtmak için izin istedi. Prens Mişkin ne istenildiğini anlamadı ise de tanışma töreni oldu. İki erkek, prens ile subay, birbirlerini selamladılar ve ellerini uzattılar. Ojen Pavloviç'in arkadaşı, prense bir soru sordu. Fakat ona cevap vermedi ya da ağzının içinde birkaç kelimeyi o kadar garip geveledi ki, subay onu dikkatlice süzdü. Sonra Ojen Pavloviç'e baktı ve derhal onun niçin bu adamı kendisiyle tanıştırdığını anladı. Genç subay hafifçe gülümsedi ve tekrar Aglaya ile konuşmaya daldı.

Bu kısa konuşma esnasında Aglaya'nın kızardığının yalnız Ojen Pavloviç farkına vardı.

Prense gelince, diğerlerinin Aglaya ile konuştuklarının ve ona "Hım" yaptıklarının farkında bile değildi. Daha garibi, öyle anlar oluyordu ki, Aglaya'nın yanında oturmuş olduğunu bile unutur gibi bir hâl alıyordu. Bazen nereye olursa olsun gitmek arzusu duyuyor, tamamen ortadan kaybolmayı düşünüyordu. Hayalleriyle tek başına kalacağı, onu kimsenin bulamayacağı karanlık ve uzak bir köşede dinlenmeyi tasarlıyordu. Hiç olmazsa kendi evinde, taraçasında bulunmayı isterdi fakat yanında hiç kimse olmasındı… Ne Lebedev, ne çocuklar… Divanının üstüne atılsın, yüzü yastığa gömülü bu şekilde bir gün kalsın, bir gece ve tekrar bir gün. Biran için dağları hayal ediyordu. Özellikle İsviçre'de iken gezmek için en sevdiği yüksek bir noktayı… Bu tepeden, altındaki beyaz bulutları, kasabayı, eski bir şatonun kalıntısını görüyordu. Küçük şelâle ancak görülebilen beyaz bir şeride benziyordu. Ah! Orada bulunmayı ve tek bir şeyi düşünmeyi ne kadar isterdi… Bütün hayatı boyunca bir tek düşünceyi… Bu düşünce bir sene sürse bile! Onu burada unutmalarının aslında bir önemi yoktu. Hatta bu gerekliydi. O derece ki, kimse tarafından tanınmamasını ve bütün bu etrafında gördüklerinin bir rüya olmasını isterdi. Zaten hayal ya da gerçek! İkisi de bir değil miydi?

Sonra bir an, yüzünden gözlerini beş dakika ayırmaksızın Aglaya'ya bakmaya dalıyordu fakat bu bakış garip bir bakıştı. Denilebilirdi ki, genç kızı, kendinden iki fersah öteye konulmuş bir eşya gibi hayranlıkla seyrediyor veya gerçek bir insan gibi değil de bir portre gibi görüyordu.

Aglaya birdenbire etrafındakilere gülmesini ve konuşmasını keserek:
– Niçin bana böyle bakıyorsunuz prens, dedi. Beni korkutuyorsunuz; bana öyle geliyor ki, canlı olduğumu anlamak için kolunuzu uzatıp, parmağınızla yüzüme dokunmak ister gibi bir hâliniz var. Öyle değil mi, Ojen Pavloviç? Bakış tarzı bu duyguyu vermiyor mu?
Prens bunları dinledi ve onların kendisine seslendiklerini görmekten şaşırmış bir hâl aldı. Anlamaya çalıştı, belki de bunu tamamen başaramadı. Çünkü cevap vermedi. Fakat Aglaya ile diğerlerinin güldüklerini görerek derhal ağzı yayıldı, o da diğerleri gibi gülmeye başladı.
Etrafındaki alay bir kat daha arttı; doğuştan çok neşeli olan subay, gülmekten kırıldı. Aglaya anî bir kızgınlık cinneti içinde kendi kendine mırıldandı:
– Budala!
Lizaveta Prokofyevna:
– Tanrım! Bunun gibisini Aglaya'nın seçmesine imkân var mı?.. Aklını tamamen kaybetmedi mi, diye kudurmuşçasına söylendi…
Aleksandra annesinin kulağına:
– Bu bir şakadır. "Zavallı şövalye" ile geçen günkü şakanın bir tekrarı; başka hiçbir şey değil, diye fısıldadı. Anneciğim, Aglaya kendi bildiği gibi ona sataşmaya başladı. Yalnız bu şaka sınırını aşıyor, buna bir son vermeli! Bazen bizi korkutmak için bir komedi oynuyor…
Kızlarının sözleriyle az da olsa rahatlayan Lizaveta Prokofyevna yavaş bir sesle:
– Çok şükür ki, bunun gibi bir budala ile alay ediyor, diye cevap verdi.
Bununla birlikte prens kendisine budala dediklerini duydu. Birden titredi. Fakat daha orada iken unuttuğu bu sıfatından dolayı değil. Onu ürküten, kalabalığın içinde, oturduğu yerden çok uzakta değil -tam anlamıyla yönü ve yeri gösterilemeyen- köşede onun çok tanıdığı bir bakış ve gülüş ile koyu renkli kıvırcık saçlı, sararmış bir yüzü görür gibi oldu. Bu görüş bir yıldırım gibi gelip geçti. Bu bir hayal olabilirdi. Prensi sadece tırmalayan bir gülümseme, iki göz ile bir kibarlık örneği gibi duran yeşil bir kravat fark edebildi. Fakat bu kişilik ne oldu? Kalabalık içinde mi kayboldu? Yoksa Wauxhall'dan yavaşça sıyrılıp gitti mi? İşte bunu prens kestiremiyordu.
Fakat bir dakika sonra prens etrafına endişeli gözlerle bakmaya başladı. Hatta doğal olarak, Wauxhall'e doğru yola çıktıkları zaman, böyle bir rastlantının imkânını nasıl olup da unutmuştu? Gerçekte nereye gidildiğinin farkında olmadan çıkmıştı. Villadan çıkarken o kadar şaşkındı ki… Zaten

biraz daha dikkatli olmuş olmasaydı, Aglaya'nın on beş dakikadır, ikide birde endişe ile dönerek gözleriyle etrafında bir şeyler aradığının farkına varırdı. Prensin kızgınlığı kendini belli ettikçe, Aglaya'nın heyecan ve şaşkınlığı daha da artıyordu. Prens arkasını dönüp her baktığında, Aglaya da derhal aynı hareketi yapıyordu. Bu işaretler, kendilerini göstermek için gecikmediler.

Prens ile Yepançinler solda, dışarı çıkılacak kapının yanında yer aldıklarını söylemiştik. Birdenbire bu aralıktan, en aşağı on kişilik bir grubun girdiği görüldü. Bu grubun başında üç kadın yürüyordu. İçlerinden bir tanesi o kadar güzeldi ki, arkasından bu kadar hayran sürüklemesi şaşılacak bir şey değildi. Fakat bu son gelenlerin, orkestranın etrafına toplanmış halktan tamamen ayrılan özel bir halleri vardı. Aşağı yukarı bütün oturanlar onların girişinin farkına vardılar. Fakat birçokları onları görmezlikten geldi. Yalnız gülümseyen ve haklarında yavaş sesle fikirler yürüten birkaç delikanlı hariç… Yeni gelenleri görmemek zaten imkânsızdı. Çünkü gürültü ile konuşuyorlar, gülüyorlar, kendilerini gösterecek hareketler yapıyorlardı. Denilebilir ki, onların yanında birkaç sarhoş insan vardı. İçlerinden bir kısmı oldukça kibar giyinmiş olmalarına rağmen, bazıları garip kostümler giymişlerdi. Yüzleri de parlıyordu. Aralarında askerlerle çok genç olanlar da vardı. İçlerinden bazıları iyi dikilmiş geniş elbiseler giymişlerdi. Yüzükler ve mükemmel kol düğmeleri takmışlardı. Takma saçları ve favorileri siyah renkte idi. Çehreleri soyluluk, daha doğrusu bir kibir ifade ediyordu. İşte bunlardan, toplum içinde, veba salgınından kaçılır gibi kaçılır. Bizim şehir civarı toplantılarında saygıya layık ve iyi tanınan bu gibiler şüphesiz çoktur. Fakat en tedbirli insan bile günün birinde komşusunun duvarından başına bir tuğla düşmeyeceğinden emin olamaz. Orkestranın etrafında toplanan kibar halkın üzerine işte böyle bir tuğla düşecekti şimdi.

Wauxhall'den, orkestranın bulunduğu yere gelmek için, üç küçük basamaklı bir merdivenden inmek gerekir. Bu merdivenin başına gelince, grup durdu; diğerleri ileriye gitmeye tereddüt ederken, içlerinden bir kadın merdivenleri indi. Etrafındakilerden sadece iki erkek onu izleme cesareti gösterebildi. Bunlardan biri, alçakgönüllü bir hâli olan, ne genç ne ihtiyar, ikisi ortası bir adamdı. Hiç kimseyi tanımayan ve kimse tarafından tanınmayan bir insan gibi görünüyordu. Diğeri çok kötü giyinmişti, elbisesiyle acayip bir hâli vardı. Bu ikisinden başka, bu garip kadına hiç kimse eşlik etmedi. Zaten o kadın da merdivenlerin basamaklarını inerken,

arkasına dönüp bakmadı bile. Bu şekilde arkasından gelinip gelinmediğine ne kadar ilgisiz olduğunu gösteriyordu. Tuvaleti çok zengindi. Ama zarafeti biraz fazla göz alıcı idi. Orkestranın önünden geçti, yolun kenarında, birini bekler gibi duran bir arabaya, meydanın diğer tarafına doğru yürüdü. Onu görmeyeli prens üç aydan fazla bir zaman oluyordu. Petersburg'a geldiği günden beri onu ziyarete gitmeyi istiyor; fakat gizli bir bilinçaltı duygusu onu alıkoyuyordu. Onunla birlikte bulunmaktan ne duyacağını kestirememekle beraber, korku ile bunu düşünmemeye çalışıyordu. Bir şey onun için açıktı, o da bu rastlantının çok üzücü olacağıydı. Bu altı ay içinde nice defalar, ilk defa hissettiği şeyleri hatırladı. Değil bu kadının yanında, hatta onun resmi önünde bile duyduğu bu hissi hatırlıyordu. Çok hazindi doğrusu. Taşrada geçirdiği bir ay içinde hemen hemen Nastasya Filippovna'yı her gün görmüştü. O günler onun için çok yakıcı olmuştu. Bazen prens, bu zamanları tamamen unutmak istiyordu. Bu kadının yüzünün hatlarında ona acı veren bir şey vardı. Rogojin ile yaptığı bir sohbet sırasında "bitmek tükenmek bilmeyen bir acıma duygusu" hissettiğini anlatmıştı. Ve bu gerçekti. Genç kadının resmine bir bakış, onun kalbinde merhametin en koyusunu canlandırıyordu. Kedere kadar giden bu acıma hissinden bir türlü kurtulamamıştı. Bu his hâlâ devam ediyor; üstelik de gittikçe artıyordu.

Bununla birlikte Rogojin'e yaptığı açıklama artık ona yetmiyordu. Şimdi Nastasya Filippovna birdenbire önünde belirdiği zaman, anladı ki, belki ani bir içe doğma ile Rogojin'e hepsini söylememişti. Bu merhamete, bir korkunun da katıldığını eklemesi gerekiyordu. Evet bir âfet! Şimdi, şu dakika onu bütünüyle hissediyordu. Tamamen inandı, inanması için de sebepler vardı ki, Nastasya Filippovna deli idi. Bir kadını her şeyden fazla seven ya da bu tür şeye düşkün olacağını hisseden bir adam düşünün. Birdenbire bu kadını demir parmaklık arkasında, gardiyanın sopası altında, zincire vurulmuş hâlde görüyorsunuz, işte şu anda prensi harekete getiren duygu bu boyutta idi.

– Neniz var, diye Aglaya ona bakarak ve elini hafifçe çekerek fısıldadı. Prens başını Aglaya'ya doğru çevirdi ve siyah gözlerinde hâlâ anlayamadığı bir kıvılcımın parladığını gördü. Genç kıza gülümsemek için bir çaba harcadı. Sonra hemen unutarak, gözünü sağa doğru çevirdi ve doğal olmayan bir bakışla tekrar gözünü dikti. Bu sırada Nastasya Filippovna küçük hanımların oturdukları iskemlelerin tam yanından geçiyordu. Ojen Pavloviç hararetle, Aleksandra Ivanovna'ya herhâlde çok garip ve enteresan

bir hikâye anlatmakta idi. Prens sonraları, Aglaya'nın yavaşça: "Ah! Ne kadar…" dediğini hatırladı. Aglaya cümlesini bitiremedi fakat ağzından çıkardığı kelime yeterliydi. Hiç kimseye dikkat etmiyormuş gibi bir hâl ile yürüyen Nastasya Filippovna birden Yepançinlerin köşesine doğru döndü ve yalnız Ojen Pavloviç'in orada bulunduğunun farkına vardı ve birden durarak:

– Ah! Ah!.. Sen burada mısın, diye bağırdı… Geçen gün sana boş yere birçok mektup yollandı. Seni bulmanın imkânı yok doğrusu! Şimdi de seni burada, hiç beklenilmeyen bir yerde buluyoruz… Ben seni orada sanmıştım… Amcanda.

Ojen Pavloviç kıpkırmızı oldu. Nastasya Filippovna'ya kızgınlıkla baktı ve sonra gözlerini acele ile başka bir tarafa çevirdi:

– Ne? Bilmiyor musun sanki? Galiba hiçbir şeyden haberi yok! Peki ama inanır mısınız acaba? Adamcağız intihar etti! Amcan bu sabah kendi beynini parçaladı!.. Bunu iki saat önce öğrendim. Şimdi şehrin yarısı biliyor. Üç yüz elli bin ruble kadar devlet hazinesine borç bırakmış! Bazıları beş yüz bin diyorlar. Ben de sana büyük bir servet bırakacağını sanmıştım! Meğer o hepsini yemiş… İhtiyar bir zamparaydı zaten… Neyse, hoşça kalın… Şansınız açık olsun! Gerçekten oraya gitmeyecek misin? Görevden tam zamanında sıyrılabilmişsin! Fakat imkânı yok, bunu biliyordun, hepsini biliyordun, belki de dünden beri…

Nastasya Filippovna'nın, karşısındaki adamla bu şekilde içten, hatta senli benli bir dille konuşurken muhakkak bir gayesi vardı. Şimdi bu, en ufak bir şüphe bile uyandırmıyordu.

Ojen Pavloviç önce, bu en son aşağılamaya küçümsememe ile cevap vermek istedi. Fakat genç kadının kelimelerinden yıldırımla vurulmuşa döndü. Amcasının ölmüş olduğunu duyar duymaz, kireç gibi oldu ve kendisine işkence eden bu kadına doğru döndü. Bunun üzerine Lizaveta Prokofyevna hızla ayağa kalktı. Etrafındakilerle birlikte âdeta koşarcasına uzaklaştı. Yalnız Prens Lev Nikolayeviç ile Ojen Pavloviç bir an daha kaldılar. Biri tereddüt eder gibi görünüyordu. Diğeri ise henüz heyecanını yatıştıramamıştı. Fakat Yepançinler yirmi adım atmamışlardı ki, korkunç bir kepazelik koptu.

Ojen Pavloviç'in samimi dostu, Aglaya ile konuşan subay; büyük bir nefreti belli etti:

– Burada sadece bir kırbaç olması gerekli… Bu yaratığı başka türlü yatıştırmaya imkân yok, diye bağırdı. Anlaşıldığına göre Ojen Pavloviç'in

sırlarını biliyordu…

Nastasya Filippovna, derhal gözleri parıldayarak ona döndü. İki adım ileride, hiç tanımadığı ve elinde ince bir sopa bulunan bir adam duruyordu. Nastasya Filippovna derhal onu kaptı ve aşağılayanın yüzüne var kuvvetiyle tokadı patlattı. Bütün bunlar bir yıldırım hızıyla olmuştu. Subay kendinden geçerek, arkasındakileri bırakmış olan genç kadının üzerine atıldı. Orta yaşlı adam tamamen ortadan kaybolmayı başardı. Diğeri açılmıştı ve katılırcasına gülüyordu. Bir dakika sonra, herhâlde polis olaya el koyacaktı. Nastasya Filippovna beklenilmeyen bir yardım görmeseydi, kötü bir duruma düşecekti. İki adım geride duran prens, subayın kollarını arkadan tutmayı başardı. Ama subay kendini kurtararak prensin göğsüne, onu üç adım ilerideki bir iskemlenin üstüne yuvarlayacak kadar kuvvetli bir yumruk vurdu. Fakat Nastasya Filippovna iki tarafında yeni savunucular bulmuştu. Subay, kadının üzerine tekrar atılacağı sırada, Bordovski meselesinde gazetelerde ismi geçen ve Rogojin’in eski çetesinden bir boksör belirdi.

– Ben Keller, emekli teğmen! Eğer dövüşmek isterseniz beni de kuvvetsiz cinsin savunucusu kabul ederseniz emrinize amadeyim yüzbaşım. İngiliz boksunun bütün inceliklerini bilirim. İtmeyin yüzbaşı, uğradığınız kanlı aşağılamaya acırım. Fakat herkesin ortasında bir kadına karşı yumruk sallamanıza izin veremem. Eğer meseleyi başka bir yoldan halletmek istiyorsanız, soylu bir insana yaraşır bir tarzda… O zaman yüzbaşım tabiî beni anlamanız gerekiyor…

Fakat yüzbaşı kendini toparlamıştı… Keller’i dinlemiyordu bile.

Bu sırada Rogojin kalabalığın arasından çıktı. Nastasya Filippovna’yı kolundan yakaladı ve sürükledi. O da çok heyecanlı görünüyordu, sapsarı idi ve titriyordu. Genç kadını götürürken alayla gülmeye zaman buldu ve subayın burnuna doğru, müşterisini aldatan bir tacirin sevinci ile:

– Nasibi bu imiş! Suratında kandan başka bir şey yok, dedi.

Subay, tamamen kendine hâkim olarak ve ne gibi insanlarla mesele çıkardığını anlayarak mendili ile yüzünü kapattı ve ayakta duran prense doğru kibarca dönerek:

– Tanımak şerefine eriştiğim Prens Mişkin midir, dedi.

Prens:

– Bu kadın delidir. Bir deli! Bana inanın, diye titreyen parmaklarını elinde olmadan ona doğru uzattı ve kesik bir sesle cevap verdi.

– Sizin kadar bu kadın hakkında bilgim yok. Fakat ismini öğrenmem gerekiyor.

Bir baş hareketiyle onu selamladı ve uzaklaştı.

Bu sahnenin son oyuncuları da kaybolduktan tam beş saniye sonra polis yetişti. Zaten kepazelik iki dakikadan fazla sürmemişti. Halkın bir kısmı kalkıp gitmişti. Bazıları yerlerini değiştirmekle yetindiler. Diğerleri bu olaydan memnun olmuşlardı. Bazıları da bunda, konuşacak ateşli bir konu buldular. Kısaca mesele her zamanki gibi sona erdi.

Orkestra tekrar çalmaya başladı. Prens, Yepançin ailesini izledi. Eğer itilerek bir iskemlenin üzerine düştüğü zaman, sol tarafına bakmayı akıl etmiş olsaydı, yirmi adım ileride, Aglaya'nın uzaklaşan annesi ile hemşirelerinin çağırmalarına rağmen bu sahneyi seyretmek için durduğunu görürdü. Prens Ş.T… ona doğru koştu; Aglaya da o zaman yerini değiştirmeye karar verdi. Annesine ve ablalarına yetişti. Lizaveta Prokofyevna onun heyecanını görerek, arkasından bağırıldığını bile duymadığını ona anlattı. Fakat iki dakika sonra parka girerken, her zaman olduğu gibi meraklı ve ilgisiz bir eda ile:

– Komedinin nasıl biteceğini görmek isterdim doğrusu, diye söylendi.

III

Wauxhalle olayı anne ile genç kızları âdeta yerin dibine geçirmişti. Lizaveta Prokofyevna şaşkınlık ve heyecanının etkisi altında, kızlarını acele ile kaçırarak eve sürüklemişti. Ona göre bütün bu olup bitenler çok anlamlıydı. Hatta heyecanlı!

Böyle bir olayı hesaba katmaması sonucunda, kafasında çok kesin fikirler doğmuştu. Zaten tıpkı anneleri gibi, küçük hanımlar da anlamışlardı ki, beklenmeyen bir olay yaşanmış, belki de bazı olağanüstü sırlar aydınlanmaya başlamıştı. Prens Ş.T…'in garantisi ve açıklamalarına rağmen Ojen, anneleri gibi, küçük hanımlar da anlamışlardı ki, doğal olmayan bir Pavloviç'in "bu kadınla apaçık ilişkisi olduğunu" Lizaveta Prokofyevna ile iki büyük kızı anlamışlardı. Fakat elde edilen bu sonuç, karışıklıkları çoğaltmaktan başka bir işe yaramıyordu. Şüphesiz genç kızlara, annelerinin bir kaçışa benzeyen alelacele hareketi ve korkusu çok dokunmuştu. Bununla beraber, ilk anın karışıklığı sırasında ona soru sormaktan çekinmişlerdi. Diğer taraftan, en küçükleri Aglaya Ivanovna'nın bu mesele hakkında belki kendileri ve annelerinden daha fazla şeyler bildiğini hissediyorlardı. Prens Ş.T… gece gibi karanlık ve sessiz hayallerine dalmıştı. Bütün yol boyunca Lizaveta Prokofyevna prense bir kelime bile söylemedi. O da onun sessizliğinin farkına varmamıştı zaten. Adelaida boş yere prense şu soruyu sordu: "Demin hangi amcadan söz edildi, Petersburg'ta ne olmuş?" Fakat prens bu soruya yüzünü buruşturdu. Cevap olarak birkaç belli belirsiz cümle savurdu. Muhakkak başka açıklamalar beklenebilirdi. Bütün bunlar anlamsız laflardı. "Buna ne şüphe?" diye Adelaida cevabını tamamladı ve nişanlısına fazla soru sormaktan vazgeçti.

Aglaya'ya gelince, tamamen sakindi, yolda sadece çok hızlı yüründüğünün farkına vardı. Bir kere arkasına bakacak oldu. O zaman prensin kendilerine doğru yetişmeye çabaladığını gördü, onun bu şekilde koştuğunu gören genç kızı alaylı bir gülme aldı. Bir daha da başını ona doğru çevirmedi.

Villaya yaklaştıkları zaman, Petersburg'tan henüz dönmüş olan Ivan Feodoroviç onları karşıladı. Generalin ilk kelimesi, Ojen Pavloviç'i sormak oldu. Fakat karısı bir kelime söylemeden ve hatta onun yüzüne bile bakmadan, Ivan Feodoroviç'in yanına geldi. General kızlarının ve Prens Ş.T…'nin gözlerinden, evde yine kızılca kıyametin kopacağını anladı.

Zaten bu gözlemden önce kendi yüzünde bile doğal olmayan bir endişe okunuyordu. Derhal Prens Ş.T…’yi kolundan yakaladı. Villanın önünde durdurdu ve yavaşça onunla birkaç kelime konuştu.

Taraçaya çıkıp Lizaveta Prokofyevna’ya yaklaştıkları zaman general ile prensin yüzlerindeki şaşkınlıktan olağanüstü bir haber aldıkları görülüyordu. Herkes Lizaveta Prokofyevna’nın apartmanında, yukarıda toplanmıştı. Yalnız prens taraçada, bir köşede bir şey beklermiş gibi oturdu kaldı. Denilebilirdi ki, bütün dünyayı unutmuş ve sanki onu dikecekleri yerde iki sene kıpırdamadan kök salmaya hazırdı. Yukarıdan, ara sıra heyecanlı bir tartışma işitiyordu.

Bu köşede ne kadar zaman kaldı? Kendi de bilmiyordu. Zaman gecenin ilerlediği saatleri gösteriyordu. Ortalık kararmıştı. Birdenbire Aglaya taraçada belirdi. Sakin görünüyordu. Fakat sararmıştı. Prensin orada, iskemlenin üstünde oturduğunu görünce hiç beklemediği bu rastlantıya şaşarak gülümsedi:

– Burada ne arıyorsunuz, diye ona yaklaştı.

Prens şaşkın, birkaç kelime mırıldandı ve acele ile yerinden kalktı; fakat Aglaya hemen yanına oturunca, o da tekrar oturdu. Dikkatle prensin yüzünü süzdükten sonra, genç kız elinde olmadan pencereye baktı ve tekrar gözlerini ona doğru çevirdi. Prens “belki benimle alay etmek istiyor” diye düşündü. Fakat hayır, bu böyle olsaydı onu demin yapabilirdi. Burası yeri değil…

– Bir çay içmek ister misiniz? Bir çay yapmalarını söyleyeyim mi?

– Hayır… Bilmem…

– Nasıl, isteyip istemediğinizi bilmiyor musunuz? Ah! Tam sırası gelmişken sorayım: Sizi şimdi birisi düelloya çağırsa ne yaparsınız? İşte size sormak istediğim sorulardan biri.

– Fakat… Kim… Hiç kimse beni düelloya çağırmak niyetinde değil.

– Diyelim ki, çağırıldınız, korkar mısınız?

– Sanırım evet… Korkarım.

– Ciddi mi söylüyorsunuz? Öyleyse siz bir korkaksınız. Prens bir an düşündükten sonra:

– Yoo… Hayır! Belki de değil… Korkak olan adam hem korkan, hem de kaçan insandır. Korkan fakat kaçmayan korkak değildir, diye gülerek cevap verdi.

– Yani siz kaçmayacak mısınız?

Prens:

– Kaçmamam gerekir, diye Aglaya'nın sorusunu cevapladı.
Aglaya:
Ben kadın olmama rağmen, dünyada hiçbir şeyden kaçmam, diye soğuk bir eda ile düşüncesini bildirdi. Zaten benimle alay ediyorsunuz ve her zamanki hâliniz gibi, herkesin ilgisini çekmek için maskaralık yapıyorsunuz. Bana söyleyin, düelloda on iki adımdan ateş edilir, değil mi?.. Hatta bazen on adımdan. Demek o zaman muhakkak insan ya ölür… ya da yaralanır?
– Düellolarda isabet meydana gelmemesi nadirdir.
– Nadir mi? Puşkin öldü.
– Belki bir rastlantıdır.
– Kesinlikle! Bu ölüme kadar devam edecek olan bir düello… Bakın, nitekim Puşkin öldü.
– Kurşun, Dantes'nin nişan aldığı ve baş veya göğüs olması gereken noktanın çok aşağısına çarpmış. Hiç kimse oraya nişan almaz. Demek yaralanması yanlış bir nişan, bir rastlantı sonucuydu. Bunu bana yetkili kimseler söyledi.
– Ben de bir askerle konuştum. Bana dedi ki, askerî kurallara göre, vücudun ortasına nişan almamış. Demek ne göğse ne de başa… Fakat insanın ortasına, hatta bir subayla konuşuyormuş. O da bu askerin söylediğini onayladı.
– Evet, bu uzun mesafelerdeki atışlar için doğru olabilir.
– Öyle ise siz atış yapmasını biliyorsunuz.
– Daha hiç atış yapmadım.
– Belki de bir tabanca doldurmasını bile bilmiyorsunuzdur?
– Bilmiyorum. Daha doğrusu ne yapmak gerektiğini biliyorum. Fakat onu hiç denemedim.
– Yani onu bilmiyorsunuz… Çünkü bir iş pratikten başka bir şey değildir. Beni iyi dinleyin ve dediklerimi aklınızdan çıkarmayın: Tabanca için önce gayet iyi cins barut alırsınız; ince taneli olmalı… Bu şekilde olanlardan istersiniz fakat yaş olmamalı, tersine çok kuru, yoksa top için barut verirler… Kurşunlara gelince, onları satıcılar bilirler. Tabancanız var mı?
Prens:
– Hayır, buna ne gerek var, diye gülerek cevap verdi.
– Ah ne budalalık! Bir tane almayı unutmayın. Hem de iyisinden. Markası Fransız veya İngiliz olsun. Bunların en iyi marka olduğunu söylüyorlar. Sonra barut alırsınız; bir veya iki dikiş yüksüğü dolusu kadar tabancaya

doldurursunuz… Keçe ile iyice bastırırsınız -muhakkak keçe olması gerekli… Neden sadece keçe, ben de bilmiyorum!.. Başka şey olsa kolayca bulunabilir. Mesela yorgandan veya kapı keçelerinden… İyice bastırdıktan sonra, kurşunu sürersiniz, iyi dinliyor musunuz? Önce barutu, sonra da kurşunu korsunuz… Yoksa patlamaz. Niçin gülüyorsunuz? Sizin her gün, hem de günde birkaç defa atış yapmanızı, iyi nişan almanızı istiyorum. Bütün bunları yapacak mısınız?

Prens hâlâ gülüyordu. Aglaya kızgınlıkla ayaklarını vurdu. Konuşma sırasında bu şekilde hareketi Mişkin'i biraz şaşırttı. Öyle hissediyordu ki, bir tabancanın nasıl doldurulacağı konusundan çok daha ciddi meseleler konuşması, bazı noktalar hakkında bilgi alması gerekliydi. Fakat bütün bunlar kafasından uçmuştu. Sadece Aglaya ile baş başa oturduğunu ve yalnız ona baktığını hissedebiliyordu. Şimdilik kendisine gereksiz geliyordu bunlar.

Sonunda Ivan Feodoroviç yukarı kattan indi ve taraçada belirdi. Sakin ve düşünceli bir hâli vardı.

– Ah! Lev Nikolayeviç, sen misin?.. Şimdi nereye gidiyorsun, diye kımıldamak bile istemeyen Prense sordu. Gel, sana bir şey söyleyeceğim.

Aglaya, prense “hoşça kalın…” dedi ve elini uzattı. Taraça oldukça karanlıktı, o kadar ki, prens genç kızın hatlarını bile göremiyordu. Bir dakika sonra, prens general ile birlikte villadan henüz çıkmıştı ki, birdenbire dehşetle kızardı ve sağ avucunu kuvvetle sıkıştırdı.

Ivan Feodoroviç onunla aynı yolu izliyordu. Saatin geç olmasına rağmen, general bir mesele hakkında birisiyle buluşmak için acele ediyordu. Bu sırada prense, karışık ve anlaşılmaz bir şekilde, birçok şey anlatıyordu. Lizaveta Prokofyevna'nın ismi, bu sözlerin arasında sık sık geçiyordu. Eğer prens şu dakika, biraz daha dikkat edebilseydi, Ivan Feodoroviç'in ondan bazı bilgiler almaya çalıştığını, daha doğrusu sorular sorduğunu fakat asıl noktaya yaklaşmaktan çekindiğini anlayabilirdi. Ne yazık ki, Mişkin o kadar dalgındı ki, generalin söylediklerini işitmiyordu bile. Hatta karşısına geçip heyecanlı bir soru sorduğu zaman, prens ona hiçbir şey anlamadığını söyledi. General Feodoroviç omuzlarını silkti.

– Hepiniz ne kadar garip insanlar oldunuz. Her yönden, diye konuşmasına devam etti. Sana diyorum ki, Lizaveta Prokofyevna'nın korkmasını ve düşüncelerini bir türlü anlamıyorum. Sinir krizlerine girdi, ağlıyor, bizi kepaze ettiler… Şerefimizi ayaklar altına aldılar. Fakat kim? Ne şekilde? Kimin yüzünden? Ne zaman ve niçin? Yanılmışım, bunu kabul ediyorum;

fakat polis şu “kötü tanınmış olan” kadının saldırmasını kısa kesti; hatta bugün birisini görüp bazı tedbirler almayı düşünüyorum. Hepsi gürültüsüz, sakinlikle, hatta dostane ve her türlü kepazeliği kolayca halledebilir. Bana öyle geliyor ki, önümüz birçok olayla dolu ve bazı şeyler aydınlanmaya muhtaç. Bir entrika karşısındayız. Burada hiç kimse bir şey bilmiyorsa ve ben hiçbir şey işitmedim diyorsa, ne sen, ne bir üçüncüsü, ne bir dördüncüsü, ne de beşincisi hiçbir şey bilmiyorsa, eğer öyle ise sorarım sana, bu meseleden haberdar olan kimdir? Bunu nasıl açıklayabilirsin? Demek ortada bir serap var, gerçek olmayan bir olay, mevcut ayın ışığı gibi mesela… Ya da tıpkı hayaletler gibi.

Prens üzüntüyle:

– O kadın bir delidir, diye mırıldanarak gündüz yaşanan sahneyi hatırladı.

– Diyelim ki, söylediğin gibi deli olsun! Ben de tıpkı senin gibi düşünmüş ve bu düşünceye saplanmıştım. Fakat şimdi anlıyorum ki, bu kadının görüşü doğrudur. Bundan dolayı artık deliliğine hükmetmiyorum. Muhakkak ki, bu kadın normal değil fakat deli de değil. Hatta çok zeki!.. Bugün Kapiten Aleksieviç hakkında söyledikleri bunu fazlasıyla kanıtlıyor. Belli bir amaca ulaşmak için hilekârca hareket ediyor.

– Hangi Kapiten Aleksieviç?

– Aman Tanrım, Lev Nikolayeviç! Fakat sen beni kesinlikle dinlemiyorsun. Sana Kapiten Aleksieviç’ten söz ediyorum. O kadar harap oldum ki, kollarım, bacaklarım hâlâ titriyor. Bugün şehirden sadece bu yüzden bu kadar geç döndüm. Kapiten Aleksieviç Radomski, Ojen Pavloviç’in amcası… Bu küçük şeytanın konuşmasını duymak insanı çileden çıkartmıyor mu? Soğuk bir hareketle, dudaklarında bir gülümseme ve alaycı bir eda ile bize hiç beklemediğimiz bir açıklama yaptı. Bu “deli kadın” senin cümleni aynen tekrar ettiğini görünce, şaşırdım. “Fakat hâlâ onu anlayamadınız mı? İşte bu deli kadın, beni her ne pahasına olursa olsun, Prens Lev Nikolayeviç ile evlendirmeyi aklına koymuş. Ojen Pavloviç’i bizim evden zorla attırmak için aradığı sebep de bu!” İşte bütün söyledikleri… Başka bir şey eklemeden, gülerek kalktı gitti; kapıyı vurup çıkarken, bizim ağzımız açık kaldı… Sonra bana bugünkü olayı anlattılar. Onunla senin aranda geçenleri… Ve dinle sevgili dostum, sen o kadar çabuk kızan bir insan değilsin… Sen çok aklı başında bir adamsın. Bunun farkına vardım. Fakat… Onun seninle alay ettiğini söylersem, sakın gücenme… Yemin ederim! Bir çocuk temizliği taşıyan seninle alay ediyor… Hatta bunu istemeyebilirsin. Fakat durum böyle… Yanlış düşüncelere saplanma!

Seninle de bizimle ettiği gibi alay ediyor. Sadece basitliğinden… Haydi, hoşça kal! Sen bizim duygularımızı biliyorsun. Bu duygularımız hakkında ne kadar ciddi olduğumu da takdir ediyorsun. Duygularımız oldukları gibi duruyor. Onları hiçbir şey değiştiremez… Fakat… Burada ayrılmalıyım artık. Hoşça kal! Kendimi böyle kötü hissettiğim çok azdır. Zannedersem bu şekilde söylenir, değil mi… Sonra bir de yazlıkta oturmayı öve öve bitiremezler!

Tek başına kalınca, prens etrafına bakındı, yolu hızla adımladı ve aydınlık pencereli bir evin önünde durdu. Sonra da general ile konuştuğu süre içinde sağ elinde sıktığı bir küçük kâğıdın buruşukluklarını düzeltti ve pencerenin hafif aydınlığı altında şunları okuyabildi: “Yarın sabah saat yedide, parktaki yeşil kanepenin üstünde olacağım. Sizi bekliyorum. Sizi doğrudan ilgilendiren çok önemli bir meseleyi size anlatmaya karar verdim.

Ümit ederim ki bu kâğıdı hiç kimseye göstermezsiniz. Size bu şekilde bir tavsiye yazarken, kuruntuya düştüğümü anlıyorum. Ama iyice düşünülürse, siz bunu hak ettiniz. Bunu eklerken gülünç kişiliğinizi düşündüm ve utancımdan kızardım.

Bu kanepe, size göstermiş olduğum yeşil kanepedir. Bunu size kesin bir şekilde tarif etmek zorunda kaldığım için utanmanız gerekir.

Bu pusula şüphesiz Aglaya’nın taraçaya inmesinden biraz önce, acele ile yazılmış ve dikkatsizce katlanmıştı. Prens korkma derecesine varan tarif olunmaz bir heyecan ile tekrar küçük kâğıdı avucunun içinde sıktı ve yakalanmış bir hırsız paniği ile aydınlık pencerenin önünden uzaklaştı. Fakat bu anî hareket onun, tam arkasında duran bir adama çarpmasına neden oldu.

– Sizi bekliyordum prens, diye seslendi bu adam.

– Siz misiniz, Keller, diye şaşkınlıkla bağırdı prens.

– Sizi arıyordum, prens, sizi! Tabii içerisine giremediğim Yepançinlerin villasının civarında bekledim. Generalle birlikte sokağa çıktığınız zaman peşinize takıldım. Şimdi emrinizi bekliyorum prens! Keller’i kullanabilirsiniz. Kendimi feda etmeye hazırım, hatta gerekirse ölmeye!..

– Peki ama… Niçin?

– Yani siz muhakkak düelloya çağrılacaksınız! Bu teğmen Molovpsov’ı tanırım. Özel bir ilgim yok… Ama bu harekete katlanamaz. Bize gelince, Rogojin ile kendimden söz etmek istiyorum. Tabii bizi adam yerine saymak istemez, belki de yanılıyor… Demek ki, ona cevap verecek yalnız siz kalıyorsunuz. Kırılanı onarmalısınız prens! İşittiğime göre, sizin hakkınızda

bilgi toplamış… Eğer sizi şimdi evde beklemiyorsa, muhakkak yarın, gecikmeden arkadaşlarından biri sizi görmeye gelecek! Eğer beni şahit seçmek isterseniz, bu yüzden zindana bile girmeye hazırım. İşte prens, bunu söylemek için arıyordum sizi…

Prens:

– Demek siz de bana düellodan söz ediyorsunuz, diye Keller'in şaşkınlığına katılarak güldü. Keller, yaptığı teklifin kabul edilip edilmediğini anlamadı ve sanki iğne üstünde duruyormuş gibi bu alaycı tavır karşısında biraz kızmış göründü.

– Bununla beraber prens, siz bugün onun kollarından tuttunuz? Soylu bir insan buna katlanamaz. Özellikle halkın önünde…

Prens:

– Fakat o da benim göğsüme vurdu, diye gülerek devam etti. Dövüşmemiz için hiçbir sebep yok! Af dilerim, olur biter! Fakat muhakkak dövüşmek gerekirse, o zaman dövüşürüz! O beni düelloya çağırsın. Hatta bunu tercih ederim! Ha! Ha. Ben artık tabanca doldurmasını biliyorum, Keller. Önce barut almak gerekiyor. Fakat nemli olmayacak… Büyük taneli toplara konan baruttan da olmamalı… Sonra önce barut konur, bir kapı keçesinden bir parça koparılır. Sonra arkasından kurşunu koymak gerekir. Fakat barutu, kurşundan önce koymaya dikkat etmek gerekir, yoksa kurşun patlamaz Keller, dinliyor musunuz? Yoksa kurşun patlamaz. Ha! Ha! Dostum Keller, işte güzel bir sebep değil mi? Ah Keller! Biliyorsunuz ki, şimdi canım öpmek istiyor. Ha! Ha! Ha! Fakat nasıl birdenbire onun karşısında bulunabildiniz? Ne zaman isterseniz gelin bana… Şampanya içelim. Şampanya ile sarhoş olalım. Biliyor musunuz, Lebedev'in mahzeninde on iki şişe şampanyam var? Geldiğimin ertesi günüydü… Lebedev bana güzel bir "fırsat" diye teklif etti. Ben de kaçırmadım. Hepsini satın aldım. Milleti toplarım! Bu gece erken mi yatacaksınız?

– Her zamanki gibi, prens!

– Öyleyse güzel rüyalar görün… Hah ha!..

Prens, Keller'i ümitsiz ve şaşkın bırakarak, karşı tarafa geçti ve kayboldu. Boksör şimdiye kadar Mişkin'i bu kadar garip bir durumda görmemişti. Bu hâlde göreceğini de asla tahmin etmezdi. "Belki hastalandı, çünkü sinirlidir ve bütün bunlar onu etkilemiştir fakat şüphesiz korkusu yok. Bu gibi insanlar korkak değildirler." diye düşündü Keller. Hım Şampanya! Bu haber çok işe yarayacaktı! On iki şişe, bir düzine! Eh hatırı sayılır. Bahse girerim ki, Lebedev, bu şampanyaları borçlulardan biri sana rehin olarak

bırakmıştır. Bununla beraber bu prens de çok kibar adam. Bu tür insanlardan hoşlanırım. Fakat şampanya varsa… Zaman kaybetmenin sırası değil… Fırsatı kaçırmamalı…”

Gerçekten prens hasta denilecek bir durumda idi. Parkın karanlıkları arasında uzun süre serserice dolaştı. Sonunda bir yolu arşınlarken kendine geldi. Şu küçük kanepe ile yüz adım ilerideki ihtiyar bir ağaç arasında belki otuz kırk defa gidip geldiğini hatırladı. Fakat bütün bu gezinti süresince neyi düşündüğünü hatırlamak istediği hâlde bulamadı. Bundan başka gülünecek bir şey olmamasına rağmen, bir fikri düşünerek güleceği geldi. Fakat canı her zaman gülmek isterdi. Bir düellonun ortaya atılması, belki sadece Keller’in kafasının ürünü değildir, diye düşündü. Kim bilir, bir tabancanın dolduruluşunu Aglaya’nın anlatması bir rastlantı eseri olmayabilir. Sonra da başka bir fikir şimşek gibi kafasından geçti: “Oh! Ben bir köşede otururken, Aglaya taraçaya indiği zaman beni orada bulunca şaşırdı, güldü ve bir çay isteyip istemediğimi sordu fakat bu kâğıt, çok daha önce elinde idi. Demek ki, benim taraçada olduğumu pekâlâ biliyordu. Peki niçin bu kadar şaşkınlık gösterdi? Ha! Ha!”

Prens küçük kâğıdı cebinden çıkardı ve öptü. Fakat birdenbire düşünceye daldı. “Bu ne kadar garip!” diye bir anda üzüldü. En çılgınca sevinçli anlarında bile hep neden olduğunu kendisinin de bilmediği bir acı duyardı.

Etrafına dikkatlice baktı ve buraya kadar nasıl geldiğini kendi kendine düşündü. Çok yorulduğunu anlayarak, kanepeye yaklaştı ve oraya oturdu. Her tarafı derin bir sessizlik kaplamıştı. Waux Hail’deki müzik çoktan bitmişti. Belki de parkta kimsecikler yoktu. Herhâlde saat on bir buçuk olmuştu. Bir haziran başının, Petersburg’ta sık görülen aydınlık, ılık ve sakin gecelerinden biriydi; fakat sık ağaçlı bu parkta prensin bulunduğu yerde, yoğun bir karanlık vardı.

Eğer şu dakika biri ona: “Âşıksın, hem de delice âşık!” dese, bu fikri şaşkınlık ve hatta nefretle reddederdi. Ve yine birisi, Aglaya’nın eline sıkıştırdığı kâğıdın bir aşk mektubu olduğunu ve genç kızın kibarca ondan bir randevu istediğini söyleseydi. Böyle bir fikri düşündüğü için utancından kızarırdı. Belki de bu insanı düelloya çağırabilirdi. Bütün bunlar gayet ciddi idi. Bu konuda hiçbir şüphesi yoktu. Aglaya Ivanovna ile kendi arasında bir aşkın varlığını aklına bile getirmiyordu. Bunu düşünmekten bile utanıyordu. “Kendisi gibi” bir insanın sevilmesini, şaşırtıcı bir olay olarak görüyordu. Ona göre gerçek olan bir şey varsa, bu da genç kızın onunla basit bir şekilde alay etmesinden başka bir şey değildi. Fakat bu fikri büyük bir dikkatle

tarttı ve onu gayet doğru buldu. Şimdi uğraşı ve endişesi başka bir meseleye odaklanıyordu. Generalin sözlerine güveniyordu. General ağzından heyecanla, kızının herkesle, özellikle prensle alay ettiğini kaçırmıştı. Prens buna kesinlikle gücenmiyordu. Zaten başka türlü de olamazdı. Onun için asıl önemli nokta, yarın sabah Aglaya'yı görecek, bu yeşil kanepenin üstüne, yanına oturacak ve hayran hayran onun bir tabancanın nasıl doldurulacağına dair vereceği bilgileri dinleyecekti. Prense bundan fazlasının da gereği yoktu. Bir iki kere kendi kendine, yarınki konuşulacak olan bu önemli ve onu doğrudan ilgilendiren meselenin ne olabileceğini düşündü. Herhâlde kendisine randevu verilen bu işin muhakkak "önemli" olduğuna şüphesi yoktu; fakat şimdilik bütün bunları düşünmek bile istemiyordu.

Yolun kumları üstünde bir ayak gürültüsü, prense başını kaldırttı. Karanlıkta hatları pek iyi fark edilemeyen bir adam yaklaştı ve yanına oturdu. Prens sanki dokunacakmış gibi ona eğildi ve Rogojin'in sararmış yüzünü tanıdı.

Rogojin:

– Senin buralarda gezindiğini biliyordum, fazla aramadım, diye dişlerinin arasından mırıldandı.

Otelin koridorundaki karşılaşmalarından beri birbirlerini ilk kez görüyorlardı. Rogojin'in beklenmeyen bir zamanda ortaya çıkması prensi o kadar şaşırttı ki, kendine gelebilmesi için biraz zaman gerekmişti. Rogojin de orada oluşunun meydana getirdiği soğukluğu hissetmişti. İlk başta biraz şaşkın görünmesine rağmen, sevgi dolu bir sesle, kolaylıkla konuşuyordu. Prens, Rogojin'de şaşkınlık olmadığı kadar, sevgiden de eser bulunmadığının farkına vardı. Hareketlerinde ve sözlerinde biraz sıkılganlık varsa da bu tamamen görünüyordu. Aslında bu adamın değişmesine imkân yoktu.

Prens bir şey söylemiş olmak için:

– Benim burada olduğumu nereden öğrendin, diye sordu.

– Keller'den… Sana gelmiştim, senin parkta dolaştığını söyledi; bir hayli düşündüm. Doğruymuş meğer… Tam burada buldum!

Bu son kelimeler prensi biraz ürküttü. Prens endişe ile:

– Tam burada buldum, kelimeleriyle neyi anlatmak istiyorsun, diye sordu.

Rogojin kurnazca güldü. Fakat hiçbir açıklama yapmadı.

– Mektubunu aldım… Lev Nikolayeviç, bütün bunlar boş şeyler; boş yere zaman kaybetmek… Şimdi onun tarafından geliyorum. Nastasya Filippovna

muhakkak seni görmek istiyor, sana söyleyeceği acele bir şey var. Seni hemen görmemi emretti.

– Yarın giderim. Şimdi eve gidiyorum… Benimle beraber geliyor musun?

– Gelip de ne yapacağım? Sana her şeyi söyledim. Hoşça kal!..

Prens yavaşça:

– Gelmiyor musun, diye sordu.

– Çok garip bir adamsın, Lev Nikolayeviç. Seni garip bulmamaya imkân yok.

Rogojin alaycı bir şekilde gülüyordu.

Mişkin kederli bir edayla:

– Ne ilgisi var? Bana böyle lanet etmek için yine ne gibi bir sebep buldun, diye söylendi. Bütün tahminlerinin yanlış olduğunu şimdi sen de biliyorsun. Üstelik bana karşı olan kininin hâlâ devam ettiğine şaşıyorum… Ve niçin, biliyor musun? Çünkü sen benim hayatıma kastettin. İşte bana karşı kinin bu yüzden devam ediyor. Ben sadece Parfen Rogojin’i hatırlıyorum. Haçlarımızı değiştirerek, o gün kardeşliğe kabul ettiğim Rogojin’i… Bunu sana dünkü mektubumda, o sayıklama anını unutman ve bana bir daha söz etmemem için yazdım. Şimdi gözlerinden o gün geçen bütün olayı okuyorum… Düşündüklerin doğru değildi, olmadı da… Öyleyse aramızda niçin kin olsun?

Rogojin:

– Fakat sen de nasıl bir kin olduğunu fark ediyorsun, diyerek prensin heyecanlı sözlerine yeni bir gülümsemeyle cevap verdi -bu arada ellerini göstermeyerek, prensten iki adım uzaklaşmıştı… Bundan sonra senin evine gelmeme imkân yok, Lev Nikolayeviç, diye yavaşça ve emreder bir tavırla ekledi:

Seni sevmiyorum, Lev Nikolayeviç! Şu hâlde neden senin evine geleyim? Prens, sen tıpkı oyuncak isteyen bir çocuk gibisin… İşten de anlamazsın. Bana şimdi söylediklerinin hepsini mektubunda yazmıştın. Fakat sana niçin inanmayayım? Bütün kelimelerine inanıyorum, beni şimdiye kadar hiç aldatmadığını ve aldatmayacağını biliyorum. Buna rağmen seni sevmiyorum. Sen bana hepsini unuttuğunu yazıyorsun… Bana, sana bıçak çeken Rogojin’i değil, haçı değiştirdiğin Rogojin’i hatırladığını anlatıyorsun. Peki ama duygularımı nereden biliyorsun? (Rogojin yeniden güldü) Belki o günden beri hareketlerimden dolayı bir defa pişman olmadım… Halbuki sen bana kardeşçesine affını yollamıştın, hatta belki o akşam bile, büsbütün başka şeyler düşünmüş olabilirim.

Bunu da… Unutmuş olabilirsin, diye prens cümleyi tamamladı. Buna eminim. Bahse girerim ki, derhal Plavlovsk'a gitmek için trene koştun. Buraya gelir gelmez Waux Hall'de müzik dinlemeye geldin. Sonra da tıpkı bugünkü gibi onu gözlerinle kalabalığın arasında izledin. Beni aldatmak mı istiyorsun? Şayet bir tek şeyi düşünmek fırsatını veren bir durumda olmuş olsaydın, belki bana bıçak çekmezdin. O gün sabahtan itibaren sana bakarak bunu hissetmiştim. Ne durumda olduğunu biliyor musun? Belki de bu düşünce, haçlarımızı değiştirdiğimiz zaman kafamda çalkalanmaya başladı. Peki, öyleyse ne diye beni annenin yanına götürmüştün? Bu kendi kendine karşı aldığın bir tedbirdi, değil mi? Tabii sen bunu düşünmeden yaptın, büyük bir gayretle. Kolunu bu şekilde durdurtacağını mı ümit ediyordun? Fakat hayır, bunu sen düşünmedin… Bende olduğu gibi sende de bir tek duygu vardı… İkimizde de aynı duygular vardı. Eğer bana kolunu kaldırmamış olsaydın -Tanrı onu tersine çevirdi- yüzüne nasıl bakabilirdim? Kafamda sana karşı bir şüphe vardı. Senin anlayacağın ikimiz de birbirimizden şüpheleniyorduk -kaşını çatma! Peki neye gülüyorsun?..- "Pişman olmadım" diyorsun. Fakat pişman olmak istediğin zaman belki buna imkân bulamadın. Çünkü benden nefret ediyorsun ve onun beni sana tercih ettiğine hâlâ inandıkça, karşında bir melek kadar da günahsız olsam, yine de boş. Görüyorsun ya, bu sadece bir kıskançlık. İşte, tam sekiz gündür düşünerek edindiğim düşünce Parfen… Bunu sana söyleyeyim: Biliyorsun ki, şimdi Nastasya Filippovna seni belki herkesten fazla seviyor. Hatta diyebilirim ki, sana ne kadar fazla işkence ederse, o kadar fazla seviyor. Sana bunu söylemiyor. Fakat anlamasını bilmek gerekir. Peki, niçin seninle evlenmek istiyor? Onu bir gün sana söyleyecek. Bazı kadınlar vardır, bu şekilde sevilmek isterler… İşte o da bunlardan. Huyun ve aşkın onu etkilemiş olmalı! Biliyor musun ki, bir kadın, bir erkeğe canice işkence etmek kudretine sahiptir, hiçbir vicdan azabı duymadan onu gülünç duruma sokabilir? Onun için sana baktığı her seferinde "şimdi onu ölüm ve hırsla acılara sokuyorum, buna karşılık, ileride bunu aşkımla ödeyeceğim" diye düşünür.

Prensi sonuna kadar dinledikten sonra Rogojin gülmeye başladı:

– Fakat söyle bakayım prens, bu çeşit bir kadına sen hiç rastlamadın mı? Senin hakkında bir şeyler işittim. Doğru mu?

Mişkin:

– Ne, ne işittin, diye titreyerek şaşkın bir hâlde durdu.

Rogojin gülmesine devam ediyordu. Prensi bir çeşit merak, belki de biraz zevkle dinledi. Prensin heyecanlı, neşeli ve sürükleyici sözlerini dinlemek onu avutuyordu.

– Sadece söylediklerini duymadım, seni görünce bunun gerçek olduğuna da inandım, diye ekledi. Deminki, gibi hiç konuşmamıştın. Sanki başka birisi senin ağzından konuşuyordu. Eğer hakkında bir şey işitmiş olmasaydım, gece yarısı seni parkta aramazdım.

– Seni cidden anlamıyorum, Semion Parfenoviç.

– Senin hakkında Nastasya Filippovna bana çok şey anlattı. Nitekim senin Waux Haile’de, o kızla yan yana oturduğunu gözlerimle gördüğüm zaman büsbütün inandım. Dün ve bugün Nastasya Filippovna bana yemin etti ki, sen Aglaya Yepançin’e bir kedi gibi âşıkmışsın. Beni ilgilendirmez. Prens… Bu benim görevim değil. Sen Nastasya’yı sevmesen dahi, o seni seviyor. Biliyor musun, seni muhakkak Aglaya ile evlendirmek istiyor, bu düğünü yaptırmaya yemin etti… Hah ha… Bana: “Onlar evlenmeden seninle evlenmem, onlar kiliseye girdiği gün ancak biz de kiliseye girebiliriz” dedi. Ben bundan bir şey anlayamıyorum. Ya o seni sınırsız bir aşkla seviyor, ya da… Peki, eğer seni seviyorsa niçin başkası ile evlendirmek istiyor? Bana: “Onu mutlu görmek istiyorum” dedi. Demek seni seviyor.

Rogojin’in sözlerini işiterek üzülen prens:

– Sana söyledim ve yazdım ki… Onun aklı başında değil, diye cevap verdi.

– Tanrı bilir! Belki sen bunda yanılıyorsun… Bundan başka, bugün onu Waux Halle’den getirirken bana gün verdi: “Üç haftaya kadar, belki daha az bir zaman içince evleneceğinizi” söyledi. Öptüğü küçük haç üzerine yemin etti. Artık mesele sana bağlı prens! Ha ha!..

– Bütün bunlar çılgınlık! Benim için bu söylediğin şey asla olmayacak, asla! Yarın ben size geleceğim…

Rogojin:

– Nastasya’ya nasıl deli diyebilirsin, diye konuştu. Başkalarının gözünde akıllı da, sadece senin yanında mı çılgın? Nasıl olur da buraya bu mektupları yazabilir? Deli olsaydı, yazdığı mektuplardan anlaşılırdı.

Prens:

– Hangi mektuplardan, diye ürkerek sordu.

– Oradan, ötekine yazdığı mektuplar. Bilmiyor musun? Öyle ise öğrenirsin. Bunları sana muhakkak kendisi gösterecektir…

Prens:

– Buna inanmak mümkün değil, diye bağırdı.
– Eh!.. Prens Lev Nikolayeviç, sen henüz bu yolu tanımıyorsun. Anladığıma göre de bu yolun henüz başındasın. Sabret, senin de özel bilgin olur, sen de her gün tetikte olursun… Bütün yapılanları öğrenirsin fakat yalnız…
Prens:
– Burada keselim… Bir daha da bana bundan söz etme, diye atıldı. Dinle beni Parfen, sen gelmezden biraz önce şurada dolaşıyordum; birdenbire gülmeye başladım. Neden bilmem. Yarın doğum günüm olduğunu hatırladım. Saat şimdi gece yarısına yakın. Gel bu gece benimle sabahla. Şarabım var, içeriz. Sen, benim de şimdi ne istediğimi bilemediğim o şeyi istersin. Ben sade senin temenni etmeni istiyorum. Ben de senin gerçek mutluluğun için dua ederim. Eğer istemiyorsan, benim haçımı geri ver! Ertesi günü onu bana yollamıştın… Demek onu taşıyordun? Hâlâ üstünde mi?
Rogojin:
– Evet, diye cevap verdi.
– Öyle ise gidelim… Yeni hayatımın başlangıcında bulunmanı istiyorum. Çünkü yeni bir varlığın açılış törenini yapıyorum! Bilemezsin Parfen, bugün benim için yeni bir hayat başladı!
– Şimdi yeni bir hayatın başladığını görüyor ve duyuyorum. Bundan onu haberdar edeceğim. Lev Nikolayeviç, bugün bir gariplik var sende…

IV

Prens, Rogojin ile birlikte villasına doğru yaklaşınca taraçasını, aydınlık ve gürültülü bir kalabalık ile dolu görerek şaşırdı. Neşe ile gülüyorlar ve yüksek sesle konuşuyorlardı. Hatta heyecanla tartışır gibi görünüyorlardı. İlk bakışta, hepsinin zamanlarını boşu boşuna öldürdükleri kolayca anlaşılabilirdi. Gerçekten de prens taraçaya çıktığı zaman, onları şampanya içerken buldu. Birçokları oldukça sarhoştu; bu da, küçük eğlencenin epey zamandır sürdüğünü gösteriyordu. Buradaki insanlar hep Mişkin'in dostları idi. Fakat garip tarafı, nasıl oluyordu da bütün bu insanlar hepsi de misafirliğe hep beraber gelmişlerdi… Çünkü prens hiç kimseyi çağırmamıştı; hatta demin bile, doğum günü olduğunu bir rastlantı ile hatırlamıştı.

Rogojin:

– Sen birisine şampanya ikram ederim demişsin; bunlar da koşuştular, diye prensi taraçada izleyerek mırıldandı. Sonra da yakın bir hatıranın doğurduğu acı bir hisle: Ben bunları bilirim… Bunları çağırmak için ıslık çalmak yeter de artar bile… diye ekledi.

Prens bağrışmalar ve tebriklerle karşılandı. Herkes etrafını sardı. Bazıları çok gürültücü idi. Diğerleri gereğinden fazla sakindi fakat hepsi de bugün doğum günü olduğunu duyarak onu tebrik etmek için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Bazılarının varlığı, özellikle Burdovski'ninki, prensi şaşırttı. Fakat onu en çok şaşırtan bu toplantıda Ojen Pavloviç'e rastlamak oldu. Onu görünce, sanki gözlerine inanmak istemedi… Ve âdeta bir korku duydu. Bu sırada Lebedev kiracısına açıklama yapmak için telaşla yaklaştı. Kıpkırmızı idi. Bütün bu insanların gayet doğal olarak, hatta rastlantı eseri burada buluştuklarını heyecanla anlattı. Hepsinden önce, akşamüzeri İppolit gelmiş, kendini gayet iyi hissetmiş ve prensin dönüşünü taraçada beklemek için divanın üstüne uzanmıştı. Sonra sıra ile Lebedev ve aile fertleri General İvolgin Burdovski gelmişti. Ganya ile Ptitsin villanın yakınından geçerken, bir rastlantı sonucu girmişlerdi. Onlar geleli pek az olmuştu. (Buraya gelişleri Waux Halle'deki olay ile aynı zamana rastlıyordu) Sonra Keller görünmüş, yıldönümünden söz etmiş ve şampanya istemişti. Ojen Pavloviç geleli yarım saat oluyordu. Kolya da Keller'in geldiği sırada gelmişti. Kolya muhakkak bir eğlence düzenlenmesi için ısrar ediyordu ve şampanya istiyordu.

Lebedev şarap getirmek için acele etti.

– Fakat benim şarabımdan, benimkinden, diye prense seslenerek kapalı bir tarzda konuştu; ziyaret benden. Bir de ufak akşam yemeği olacak; kızım hazırlıyor. Ah prens tartıştığımız meseleyi bir bilseniz! Hamlet’teki şu cümleyi hatırlıyor musunuz “To be or not to be!” İşte modern bir konu… Çok modern! Sorular ve cevaplar… Terentief de kıvamını buldu! Hâlbuki bir yudum şampanya içti, bir tek yudum. Bu, insanı çarpar mı hiç? Prens yaklaşın ve meseleyi halledin! Herkes sizi bekliyor ve keskin zekânıza güveniyordu.

Prens, Vera Lebedev’in tatlı ve okşayıcı bakışının farkına vardı. Vera da kalabalığın arasından kendine yol açarak ona doğru ilerledi. Herkesten önce prens, Vera’ya elini uzattı. Vera sevincinden kızardı. Ve ona “bugünden itibaren mutlu bir hayat” diledi. Sonra da soğuk yemek hazırlamakta olduğu mutfağa koştu. Fakat prens gelmeden önce Vera, işinden biraz zaman bulur bulmaz taraçaya koşuyor ve şarabın etkisiyle saçma sapan meseleler hakkında tartışan misafirleri can kulağı ile dinliyordu. Yandaki odada, Vera’nın küçük kız kardeşi bir iskemlenin üzerinde oturmuş, ağzı açık bir hâlde uyuyup kalmıştı. Lebedev’in küçük oğluna gelince, Kolya ile İppolit’in yanında duruyordu; yüzünün ifade ettiği memnuniyetten, bu sohbeti on saat boyunca kımıldamadan dinleyebileceği hemen anlaşılıyordu.

Prens, Vera’nınkini sıktıktan sonra elini İppolit’e uzatırken, karşısındaki ona:

– Sizi özel olarak bekliyordum ve sizi bu kadar mutlu görmekten çok mutluyum, dedi.

– Peki, benim “bu kadar mutlu” olduğumu nereden biliyorsunuz?

– Yüzünüzden belli. Şu insanlara hoş geldin deyin ve derhal benim yanıma, bizim yanımıza gelmeye acele edin. Sizi çok özel olarak bekliyordum, diye bu son cümlesinin üstünde anlamlı bir şekilde durarak tekrar etti.

Prens ona, bu kadar geç yatmanın sağlığı için zararlı olup olmadığını sordu. İki üç gün önce ölüm hâlinde iken, bu akşamki kadar kendini iyi hissetmediği, bu hâline kendisinin de şaştığını ekleyerek cevap verdi.

Burdovski, acele ile ilerledi ve “bu şekilde” “İppolit ile beraber” geldiğini mırıldanarak anlattı. Çok memnundu. Mektubunda “saçmalamıştı” ama şimdi “oldukça memnundu…” Cümlesini bitirmedi. Prensin elini büyük bir heyecanla sıktı ve tekrar yerine oturdu.

Prens, herkesi selamladıktan sonra, Ojen Pavloviç’e yaklaştı. Ojen Pavloviç prensi kolundan yakaladı:

– Size söyleyecek bir iki lafım var, diye yavaş sesle söylendi. Çok önemli bir olaya dair, bir dakika bir kenara çekilelim.

– İki kelime, diye prensin diğer kulağına ikinci bir ses mırıldandı ve başka bir el, boş kalan kolunu çekti.

Mişkin, gülen ve parıldayan gözleriyle, saçları dağınık, kırmızı bir yüzü hayretle gördü. Ferdişçenko'yu derhal tanıdı… Bu bela adam da nereden çıkmıştı?

– Ferdişçenko'yu hatırlıyor musunuz? Prens:

– Nereden çıktınız, diye bağırdı.

Alelacele yaklaşan Keller:

– Pişman oldu, diyerek atıldı. Saklanmıştı… Önünüze çıkmak istemiyordu. Şuraya, köşeye büzülmüştü. Pişman oldu, Prens, kendisinin suçlu olduğunu biliyor.

– Peki neden, neden canım?

– Prens, Ona yolda rastladım ve derhal buraya getirdim. En iyi dostlarımdan biridir… Fakat emin olun, pişman oldu.

Prens:

– Memnun oldum, efendim; buyurun oturun… Şimdi geliyorum dedi ve onlardan kurtulmak istedi. Ojen Pavloviç ile konuşmak için acele ediyordu.

Ojen Pavloviç:

– Sizin evde zaman su gibi akıyor, dedi. Sizi beklerken de gayet hoş bir yarım saat geçirdim. Aziz dostum Lev Nikolayeviç; ben Kurmiçef ile her şeyi hallettim. Sizi yatıştırmak için geldim… Endişe edilecek bir şeyiniz kalmadı… Çok mantıklı hareket etti. Zaten bence suç ondaydı.

– Hangi Kurmiçef?

– Biraz önce, hani kollarını tuttuğunuz insan… O kadar kızmıştı ki, size yarın sabah şahitlerini göndermek istiyordu.

– Hadi canım, düpedüz aptallık bu!

– Şüphesiz, aptallık ve muhakkak ki, aptalca bir hareketle de bitecekti; fakat bizde bu gibi insanlar vardır…

– Ojen Pavloviç, siz buraya belki de başka bir şey için geldiniz.

– Oh! Evet! Beni buraya sürükleyen sebep sade bu değil elbette. Yarın, aziz prens, sabahleyin erkenden bu üzücü konu için Petersburg'a gidiyorum. Amcamın meselesi, hatırlıyorsunuz değil mi?! Düşünün, bütün bunlar doğru… Benden başka herkes de biliyordu. O kadar şaşkına döndüm ki, oraya Yepançinlere bile gitmeye zaman bulamadım; yarın da gidemeyeceğim. Çünkü Petersburg'a gidiyorum: Anlıyorsunuz, değil mi?

Olabilir ki, iki üç gün gelemem… Sözün kısası, işlerim kötü gidiyor. Mesele o kadar korkunç olmadığı hâlde, sizinle hareketimden önce zaman kaybetmeden, açıkça konuşmayı uygun gördüm. Şimdi, izin verirseniz burada, misafirleriniz gidinceye kadar kalayım. Zaten yapacak başka işim yok. O kadar heyecanlıyım ki, uyumama imkân yok. Neyse, bir insana bu kadar bulaşmak doğru olmadığı hâlde, size açık söylüyorum prens, buraya sizin dostluğunuzu ricaya geldim. Saygıdeğer prens, siz eşi bulunmayan bir insansınız! Şu şekilde ki, siz her zaman yalan söylemiyorsunuz ve hatta belki de hiçbir zaman yalan söylemiyorsunuz. Bundan dolayı, bir iş konusunda öğüt verecek bir dosta ihtiyacım vardı. Çünkü ben şimdi kötü talihliler arasına karıştım…

Tekrar gülmeye başladı.

Prens, bir dakika düşündükten sonra:

– İşin kötü tarafı nedir, biliyor musunuz, diye cevap verdi: Misafirlerin gitmelerini beklemek istiyorsunuz ama, ne zaman gideceklerini Tanrı bilir! Parka çıksak. Ne dersiniz? Beni beklerler… Olur biter, izinlerini isterim.

– Hayır, hayır, bazı sebeplerden dolayı, ikimizin böyle gizli konuşmasından şüphelenmelerini istemiyorum. Burada, aramızdaki ilişkileri öğrenmek isteyen insanlar var. Siz onları bilmezsiniz, prens, iki saate kalmaz onlar çekilir giderler… Ben de sizi yirmi dakika, bilemediniz yarım saat kadar rahatsız ederim.

– Estağfurullah, rica ederim! Çok memnun olurum… Açıklama yapmanıza gerek yok efendim. Dostane ilişkilerimizi ilgilendiren kıymetli sözlerinizden dolayı size hararetle teşekkür etmek isterdim. Bağışlayın, bugün o kadar dalgınım ki, biliyor musunuz, benim bu sıralarda dikkatli olmam elimde değil.

Ojen Pavloviç:

– Görüyorum, farkındayım, diye hafif bir gülümsemeyle mırıldandı. Bu akşam fazlaca gülüyordu.

Prens şaşkın bir hâlde:

– Neyi görüyorsunuz, diye sordu.

– Fakat benden şüphelenmiyor musunuz, aziz prens! Ojen Pavloviç gülerek devam etti: Benim, buraya sizi aldatmak ve ağzınızdan laf almak için geldiğimden şüphelenmiyor musunuz?

Prens de dayanamayarak güldü:

– Diyelim ki, ağzımdan laf almaya geldiniz, buna şüphe yok… Hatta biraz beni aldatmayı düşündüğünüzü kabul edelim… Fakat benim sizden korkum

yok. Zaten bu sırada bana her şey vız geliyor; inanır mısınız? E… ve… Her şeyden önce, eninde sonunda, anladım ki, sizinle dost olacağız. Benim çok hoşuma gittiniz. Ojen Pavloviç, siz… Çok, bence çok mükemmel bir insansınız!

Ojen Pavloviç:

– Eh! Her ne ise, sizinle iş yapmak çok zevkli, hatta bu iş ne olursa olsun, diye düşüncesini bildirdi. Haydi, sağlığınıza içiyorum. Sizinle anlaştığıma çok memnunum. Birdenbire durdu:

– Ah! Şu İppolit sizin evde kalmaya mı geldi?

– Evet.

– Pek çabuk gebermez sanırım!

– Bunun için sordunuz?

– Hiç! Burada yarım saattir beraberdik de…

Bu karşılıklı konuşmanın olduğu sırada prensi bekleyen İppolit, gözlerini ne Ojen Pavloviç’ten, ne de prensten ayırmıyordu. Onların masaya yaklaştıklarını gördüğü zaman heyecanla kıpırdadı. Şaşkın ve sinirli bir hâl aldı. Alnında ter taneleri sıralandı. Parıldayan ve sürekli endişeli gözlerinden anlaşılmaz bir sabırsızlık okunuyordu. Bakışı, hiçbir yere takılmadan bir eşyadan diğerine, bir insandan başka bir insana çevriliyordu. O zamana kadar etrafında yapılan konuşmalara katıldığı hiç kimseyle ilgilenmiyor, kendisine söylenenleri de dinlemiyordu. Tartışmanın içinde saplanıp kaldı, tuhaf, bazen de tereddüde düşen bir hâli vardı. Bir dakika önce büyük bir hararetle başladığı tartışmayı da tam ortasında kesiyordu. Onun bu akşam, iki bardak şampanya içmesine izin verdiklerini prens hayret ve üzüntüyle öğrendi. Önünde dolu duran bu bardak üçüncüsü idi. Fakat bunu çok sonra öğrendi. Şimdilik, pek fazla bir şey görecek hâli yoktu.

İppolit:

– Bugün doğum gününüz olması, bilir misiniz beni ne kadar memnun etti, diye bağırdı.

– Niçin?

– Görürsünüz! Çabuk masaya oturun. Önce şu sebeple ki, bütün tanıdıklarınız buraya toplanmış. Bu kadar kalabalık olacağını tahmin etmiştim zaten. Hayatımda ilk defa yaptığım hesap doğru çıktı! Fakat yaş gününüz olduğunu hatırlayamadığım için üzgünüm. Ben de bir hediye getirirdim… Ha ha! Fakat kim bilir? Belki de getirdiğim şey cebimde?.. Sabah olmasına daha çok zaman var mı?

Ptitsin saatine baktıktan sonra, “Şafağın sökmesine en az iki saat var…” dedi.

– Şafağın sökmesine gerek yok, dışarısı apaydınlık diye birisi ortaya bir laf attı.

– Çünkü güneşi bir parça görmek istiyorum. Güneşin şerefine içilebilir, değil mi prens, buna ne dersiniz? İppolit bütün bu soruları herkese karşı emreden bir eda ile soruyor ve bu hâlinden kendisi de habersiz görünüyordu.

– Öyle olsun! İçelim! Yalnız, İppolit, siz dinlenmelisiniz, değil mi?

– Bana hep gidip yatmamı söylüyorsunuz, prens. Adeta bir çocuk dadısı hâliniz var. Güneş görünür görünmez ve “semada sis dağılınca” -kimindi bu mısra? “Güneşin sisi semada dağılınca” anlamsız ama güzel!- O zaman uyuruz, Lebedev! Güneş hayatın kaynağı mı? “Hayatın kaynağı!” bu karışık ve anlaşılmaz kelimeler neyi anlatmak istiyor? “Absent yıldızı”ndan söz edildiğini hiç duydunuz mu, prens? Hatta bana dediler ki, Lebedev bu Absent yıldızında Avrupa trenlerini bile görmüş.

Her taraftan kahkahalar yükseldi. Lebedev birden ayağa kalktı ve:

– Hayır, izin verin, bu şaka değil, dedi ve gülenleri susturmak ister gibi, kollarını kaldırarak bağırdı. Sonra da birden prense dönerek: İzin verin! Fakat bu beylere… Bütün bu adamlara… Bazı meseleler vardır ki… İşte bu… diye kekeledi.

Ve bu sırada, masanın üstüne iki defa sertçe vurdu. Bu hareket oradakilerin kahkahasını bir kat daha arttırdı.

Lebedev her akşamki gibi idi; fakat bu defa, kendisinin başlattığı bu bilimsel tartışmaya çok kızmıştı. Etrafında aksini iddia edenler vardı.

– Bu doğru değil, efendiler! Demin, yarım saat oluyor, içimizden birisi konuşurken gülmemeyi ve onun sözünü kesmemeyi, herkesin serbestçe bütün düşüncelerini söylemesini kararlaştırmıştık. Eğer inanmayanlar varsa ve ille kendi düşüncelerinde ısrar ediyorlarsa iddialarını açıklayabilirler. Tartışmanın idaresini generale vermiştik! Yoksa ne bileyim? Kim olsa, istediği kadar yüksek düşünceler ileri sürse, yine de şaşırabilir…

– Anlatın! Anlatın! Hiç kimse size uymayacak nasıl olsa, diye birkaç ses duyuldu.

– Konuşun. Fakat konudan uzaklaşmayın!

– Bu “Absent yıldızı” da nedir, diyen General İvolgin, büyük bir gururla başkanlık ipini tekrar eline aldı.

– Bu tartışmalar benim çok hoşuma gider, prens! Özellikle bilimsel bir konu olursa, diye içkinin verdiği sarhoşlukla sandalyesinde sallanarak mırıldanıyordu. Yakınında oturan Ojen Pavloviç’e döndü “Bilimsel ve politik konular!” diyerek devam etti. Bilmezsiniz, İngiliz Parlamentosu’ndaki tartışmaları gazetelerde okumaya bayılırım. Beni ilgilendiren, doğrudan doğruya asıl tartışmalar değildir -biliyorsunuz ki, bir politikacı değilim… Hayır, fakat şu İngilizlerin, tartışırken aralarında konuştukları dile hayranım: “Karşımda oturan soylu Vikont”, “Benim görüşüme katılan soylu Kont” veyahut “Teklifi bütün Avrupa’yı hayrete düşüren benim soylu rakibim.” Hep bu türden küçücük cümleler! Bütün bu hür milletin parlamentosu hoşuma gidiyor! Belki cazibesine kapıldım. Ruhen ben hep bir artistim, size yemin ederim, Ojen Pavloviç!

Ganya:

– Öyle ise, sizin gözünüzde trenler lanetli bir şey. İnsanlığın ortadan kalkmasına yarayan, “hayvan kaynaklarını” kurutmak için dünya yüzüne düşmüş bir zehir, diye köşesinden bağırdı.

Gabriel Ardolionoviç bu akşam, prensin deyimiyle, neşeden titrer gibi insanı şaşırtan bir sinir krizi geçiriyordu. Sorusu, Lebedev’i kızdırmak için, şakadan başka bir şey değildi. Fakat kendisi de çok geçmeden kızmaya başladı:

Korkunç kızan, aynı zamanda tarifsiz derecede tatmin olan Lebedev:

– Hayır, trenler değil, diye cevap verdi… Trenler “hayatın kaynaklarını” kendiliklerinden çürütemezler. Asıl lanetli olan, kendi bünyeleri son asırların bilime ve pratik ruha olan eğilimi, evet bütün bunlar lanetli olabilir.

Ojen Pavloviç:

– Acaba bunlar gerçekten lanetli mi, yoksa lanet edilebilecek bir hâlde mi? Bunu bilmek çok büyük bir bela, diye fikrini bildirdi.

Lebedev:

– Belâ olduğu muhakkak, hatta bundan daha kesin bir şey olamaz, diye şiddetle doğruladı.

Ptitsin gülümseyerek:

– Şaşırmayınız Lebedev… Sabahleyin siz daha iyi idiniz, size ne oldu, dedi.

Lebedev öfkeyle ona doğru döndü:

– Evet, fakat akşamları daha doğru söylerim! Akşam daha candan, daha ciddi, daha basit, daha kesin, daha namuslu, saygıya daha layık bir insan olurum. Efendiler, bu şekilde belki eleştirilerinize konu olabilirim. Fakat

aldırmam. Şimdi, hepinize karşı koyan bir fikir ortaya atıyorum, içinizde hiçbir şeye inanmayan insanlar da olsa, hepinize soruyorum: Dünyayı nasıl kurtarabilirsiniz? Dünyayı refaha götürecek en doğal ve kestirme yol hangisidir? Siz ki, bilginlerin, sanatkârların, oluşumların, amele ücretlerinin ve daha bilmem neyin savunucuları, dünyayı ne ile kurtarabilirsiniz? Kredi ile mi? Kredi nedir? Size ne verebilir?

– Siz çok meraklı bir insansınız, diye Ojen Pavloviç düşüncesini bildirdi.

– Bence, bu sorulara ilgi göstermeyen insan dünyanın en haydut, en kepaze insanıdır, evet efendim!

Ptitsin:

– Kredi hiç olmazsa, genel bir dayanışmaya, çıkarların dengelenmesine yarar, diye açıklama yaptı.

– Fakat işte o kadar! Maddî ihtiyaçların ve kişisel egoizmin tatmininden başka ahlaki hiçbir esasa dayanmıyor. Dünyadaki barış, genel mutluluk hep ihtiyaçtan mı doğuyor? Bunu sizden sormama izin verin, bunu sizden öğrenmeliyim, efendim?

Gabriel Ardolionoviç:

– Fakat bütün dünyada yaşamak, yemek yemek, içmek ihtiyacı var. Bu ihtiyacı da ancak genel bir oluşum ile çıkarların birbirlerine bağlanması karşılayabilir. Bence, gelecek asırlarda insanlık için bir “hayat kaynağı” ve bir dayanma noktası oluşturabilecek kesin ve kuvvetli bir düşüncedir, diyerek hararetle lafa karıştı.

– Yemek ve içmek ihtiyacı, yani sadece insan vücudunun iç güdü ile korunması…

– Bu yeterli değil mi? İnsan vücudundan iç güdü ile korunması insan ömrünün insanlığın en doğal kanunudur.

Ojen Pavloviç, birdenbire:

– Bunu da kim söyledi, diye atıldı. Bu belki bir kanun, fakat tahrip kanunundan, hatta insan ömrünün mahvolması kanunundan, ne aşağı ne de yukarı derecede bir kanun. Acaba insanlığın bütün tabiî kanunu, sırf insan ömrünün korunması esasına mı dayanıyor?

İppolit birdenbire Ojen Pavloviç’e döndü ve ona garip bir bakışla bakarak! “Öf” dedi. Fakat Radomski’nin güldüğünü görerek o da gülmeye başladı. Yanında oturan Kolya’nın kolunu dürterek ona tekrar saati sordu. Hatta Kolya’nın gümüş saatini kendisi çekti ve acele ile baktı. Sonra, etrafını unutmuş gibi, divanın üzerine uzandı. Ellerini başının arkasına koydu ve

havaya bakmaya başladı. Yarım dakika sonra tekrar masaya oturdu ve Lebedev'in, Ojen Pavloviç'e dair heyecanlı yorumunu dinlemeye başladı.

Lebedev:

– Bu hain ve alaycı bir düşünce, kışkırtıcı bir düşünce, diyerek. Ojen Pavloviç'in deminki fikrine saldırıyordu. Bu fikir, tartışmayı alevlendirmek için ortaya atıldı. Fakat doğrudur! Siz ki, her şeyle alay eden bir süvari subayısınız -hem de her şeye sahip… Fikrinizin ne kadar doğru, ne kadar derin olduğunu bilmiyor musunuz? Evet, insan ömrünün korunması ve insanların mahvolması, aynı derecede kuvvetli kanunlardır. Şeytan, insanlık üzerinde henüz bizce bilinmeyen bir zamana kadar hükmünü geçirecek. Gülüyorsunuz, değil mi? Şeytana inanmıyor musunuz? Şeytanın varlığı hakkındaki şüphe, bir Fransız fikridir, dehşet verici bir fikir. Bilir misiniz şeytan kimdir? Biliyor musunuz adı nedir? İsmini bile bilmediğiniz hâlde "Voltarie" gibi ona bir şekil vererek alay ediyorsunuz… Hayal gücünüzün ürünü olan boynuzlarına, kuyruğuna, tırnaklı ayaklarına gülüyorsunuz. Şeytan, gerçekte kötü ve müthiş bir ruhtur. Ne tırnaklı ayakları, ne de boynuzu vardır. Bu özellikleri ona siz verdiniz. Fakat ondan söz etmenin sırası değil!

İppolit birden gülümseyerek:

– Ondan söz etmenin sırası olup olmadığını nereden biliyorsunuz, diye bağırdı.

Lebedev:

– Doğru ve düşünülecek bir fikir, diye devam etti fakat, bir daha söylüyorum, bunun sırası değil. Asıl mesele, "hayatın kaynakları"nın, bunların bulunmasıyla zayıflayıp zayıflamamasıdır.

Kolya:

– Demiryollarının bulunması ile mi, diye bağırdı.

– Hayır, demiryollarının kendileri değil fakat genel olarak onların ifade ettiği mana, sembole eğilim. İnsanlığın mutluluğa erişmesi için acele ediliyor, büyük gürültülerle hareket ediliyor, hız artırılıyor. "İnsanlık daha gürültülü ve daha endüstriyel bir hâl alıyor," diye belki yalnız bir düşünür şikâyet edebilir. "Olabilir fakat aç insanlığa ekmek getiren küçük arabaların gürültüsü, ruhun sessizliğinden daha çok tercih edilebilir," diye dünyaca tanınmış diğer bir düşünür kuvvetle cevap verir ve ilk fikri gururla tenkit edebilir… Fakat Lebedev kulunuzun, insanlığa ekmek getiren ufak arabalara güveni yoktur. Çünkü onları bir ahlakî düşünce yönetmese, bu

küçük arabalar insanlığın büyük bir kısmını ekmeksiz bırakabilirler. Bu görülmüş bir olaydır…

– Ekmeksiz bırakanlar bu küçük arabalar mı, diye birisi itirazda bulundu.

Lebedev bu soruyu duymazdan gelerek tekrar etti:

– Bu görülmüş bir olaydır. Malthus, insanlığın bir dostu idi. Fakat inandığı değerler biraz sakattı. İnsanlığın dostu, aynı zamanda insan eti yiyen bir yaratıktı. Kibrini bir tarafa bırakın; bu sayısız insancıl kişilerden birinin gururunu incitin, derhal küçük erdeminin hıncını almak için dünyayı dört bucağından yakabilir. Fakat tarafsız biri olarak şunu belirteyim ki, bu ateşe gerekli olacak çalı çırpıyı bendeniz getireceğim, sonra da ilk önce bendeniz kaçacağım belki de… Fakat tekrar ediyorum. Asıl mesele burada değil.

– Peki, mesele nedir?

– Bu da ne kadar can sıkıyor!

– Asıl konumuzu ilgilendiren olan mesele, eski asırlara dayanan bir hikâyedir… Çünkü uzak bir zamandan söz etmek zorunda kalıyorum. Zamanımızda sevdiğiniz vatanımızı ümit ederim ki, benim sevdiğim gibi seviyorsunuz; çünkü ben, vatanım için son damlasına kadar kanımın akmasına razıyım.

– Asıl konuya gel! Asıl konuya!

– Vatanımızda, Avrupa'da olduğu gibi, genel korkunç kıtlıklar şimdi insanlığı eğer doğru hesap ediyorsam, evet insanlığı yirmi beş senede bir defa ziyaret ediyor. Sayının doğruluğu hakkında tartışmıyorum, fakat olay şu ki, kıtlıklar nispeten azdır.

– Neye nispeten?

– XII. ve onları izleyen diğer birkaç asra nispeten… Zira o asırlarda, yazarların yazdıklarına göre genel kıtlıklar insanlığın üzerine her iki üç senede bir çökermiş. Bu durum karşısında insanlar, yeryüzünde insanların azalması taraftarıdır. Aç kalan insanlık, o zaman gizlice, birbirlerini yemek zorunda kalırmış. Emin olun, bu doğru. Bu şekilde yaşayanlardan biri, yaşı epeyce ilerlediği zaman, bu aşağılık ve uzun hayatı süresince tam altmış kadar papazı ile birkaç da çocuk öldürüp yemiş. Bu çocukların sayısı altıyı geçmiyormuş, yani ruhban sınıfından, öldürüp yediği insanların miktarı yanında, çocukların miktarı pek önemsizmiş. Büyük insanlara gelince, onların hiçbirine dokunmadığını itiraf etmiş.

Tartışmayı yöneten general, çatan bir eda ile bağırdı:

– İmkânı yok!.. Lebedev'le her zaman tartışırım. Hep bu tarz konular üzerinde konuşurum, fakat çoğunlukla, kulağa hoş gelmeyen saçmalıkları,

hep böyle anlatır. Bu anlattıklarının da gerçekle hiçbir ilgisi yok.
– General! Kars kuşatmasını hatırla! Efendiler, siz de bilin ki, anlattığım bu hikâye tamamen gerçektir. Şunu da ekleyeyim ki, hemen hemen sürekli gerçek, değişmez yasalara uymakla beraber, gerçeğe benzemeyen bir karakter taşır. Hatta bazen, bir şey ne kadar gerçek ise, o kadar gerçekten uzak gibi görünür.
Dinleyenler gülerek sordular:
– Fakat böylece altmış tane papaz yenilebilir mi?
– Muhakkak ki, hepsini birden yemedi, fakat belki on beş yirmi yıl içinde… Mesele apaçık, ortada ve doğal…
– Doğal mı?
– Elbette doğal, diye Lebedev bilmişçesine ısrar etti.
– Zaten Katolik papaz çok meraklı bir insandır. Bu şekilde onu bir ormana veya esrarengiz bir yere çekmek ve ona, yukarıda anlattığım şekilde davranmak çok kolaydır. Fakat parçalanmış ölen insan sayısının şaşılacak derecede fazla olduğunu ve aşırıya gittiğini inkâr etmiyorum.
Prens birdenbire:
– Belki doğrudur, dedi.
Prens tartışmaya karışmadan o zamana kadar sessizce dinlemişti. Çoğunlukla diğerleriyle beraber, sadece gülüyordu. Onların hoş zaman geçirdiklerini, gürültü ile konuştuklarını ve hatta neşe ile içtiklerini memnuniyetle seyrediyordu. Belki de bütün gece bir kelime söylemeyecekti. Fakat birdenbire söze karışmak istedi. Bunu da o kadar ciddi bir tavırla söyledi ki, herkes hayretle ona baktı.
– Demek istiyorum ki, söz edilen hikâyeden haberim olmadığı hâlde, sık sık kıtlıklar olduğunu duydum. Fakat bana öyle geliyor ki, başka türlü olmasına da imkân yoktu. İsviçre’de bulunduğum sırada, yüksek kayaların üstüne yapılan eski derebeylerin harap olmuş şatolarını hayretle seyrederdim… Eski şatoların ne demek olduğunu biliyorsunuz. Taştan birer dağ yapılması imkânsız, müthiş bir çalışma eseri! Şüphesiz bunu yapanlar de, bütün bu yoksul halk, derebeylerin vatandaşları. Zavallı bu halk, üstelik her türlü vergi vermek ve ruhban sınıfını beslemekle sorumluydu. Peki, neyle yaşayacaklardı? Çok az bir kısmı çok iyi yaşıyordu ama çoğu açlıktan ölüyordu. Ben bile bazen kendi kendime, bu milletin nasıl tamamen ortadan kalkmadığına, bu kadar perişanlığa katlandığına hayret ettim. Lebedev, birbirlerini yiyen insanlardan söz ederken şüphesiz yanılmadı belki de insan

yiyenlerin miktarı oldukça çoktu. Fakat niçin Lebedev bu meseleye papazları karıştırdı, bununla neyi anlatmak istiyor, bilmiyorum.

Gabriel Ardolionoviç atıldı:

– Elbette XII. asırda sade papazlar yenilebilirdi, çünkü yağlı olanlar sadece onlardı.

– Güzel ve doğru bir fikir, diye Lebedev bağırdı. Çünkü papazlardan başkalarına kimse dokunmuyordu. Bu altmış rahipten başka hiçbir layık yoktu. Bu müthiş bir fikir, tarihî ve istatistik kıymeti olan bir fikir… Bir devri tekrar canlandırmak için, zeki bir tarihçiye bu olay yeterlidir. Çünkü bundan şu gerçeğin hesabı çıkar ki, o da, ruhban sınıfı insanlığın diğer kısmından en aşağı altmış kere daha mutludur, karnı da daha toktur.

Lebedev:

– Alay ediyorsunuz. Fazla ileri gidiyorsunuz, diyerek etrafındakilerin kahkahaları arasında bağırdı.

Prens:

– Bunun tarihî bir fikir olduğunu kabul ediyorum. Fakat çıkardığınız sonuç nedir, diye sordu.

Herkesin alay ettiği Lebedev’e seslenirken o kadar ciddi konuşuyordu ki, alaydan çok uzak olan sesi, diğerlerinin sesleriyle komik bir zıtlık ortaya çıkarıyordu. Biraz daha ileri gitseydi, onunla alay edeceklerdi. Fakat o bunun farkında bile değildi.

Ojen Pavloviç, prensin kulağına eğilerek:

– Görmüyor musunuz prens, bu delinin biri, dedi. Demin bana onun avukatlığa özendiğini söylediler. Gerçekten de onda hukukî, güzel konuşma sanatını göstermek hastalığı var. Ben de bu güzel sahneyi bekliyordum zaten…

Lebedev güldürücü bir sesle devam etti.

– Muazzam bir sonuca varıyorum… Fakat önce suçlunun hukukî ve ruhî durumunu inceleyelim. Görüyoruz ki, başka gıdaların temini imkânsız olduğu hâlde suçlu, daha doğrusu, müvekkilim, bir çok defa, bu garip hayatı süresince, rahiplerden gıda sağlamak konusunda hakkından vazgeçmiş ve pişman olmuştur. Olaylar, bu noktayı şüphe edilmeyecek bir hale sokuyor. Beş altı tane çocuk yemiş, bu âdet diğerlerine oranla önemsiz, fakat buna karşılık başka bir cepheden önemli. Muhakkak ki, vicdan azabından acı duyarak -çünkü müvekkilim hem dindar, hem de vicdanlıdır… Bunu size ispat edeceğim- günahını mümkün olduğu kadar hafifletmek gayesiyle, altı defa ruhban sınıfından başka bir gıda aramaya yeltenmiş. Bu bir tecrübe

niteliğindeydi… Bundan şüphe edilemez. Çünkü bunu sadece midesinin çeşnisini değiştirmek için yapsaydı, altı tanesi çok az gelirdi. Niçin otuz değil de sadece altı?

Fakat eğer bu, yeni bir kutsal şeye uzatmamak korkusundan kaynaklanabilir. Gerçekten altı defa girişim, iyi sonuçlar vermediği hâlde, vicdan azabını dindirmeye fazlası ile yetiyor. Önce bana göre, çocuk çok küçüktü. Demek istiyorum ki, fazla semiz değildir. Belirli bir süre içinde de, papaz yerine üç dört misli çocuk yemek gerekecekti. Günah bir taraftan azaldı ama diğer taraftan, miktar ve nitelik bakımından ağırlaştı. Tabii, bu tarzda fikir yürütürken, Ortaçağ suçlusunu dikkate alıyorum… Bana gelince, XIX. asrın adamı olarak belki daha başka türlü fikir yürütürüm. Size öncelikle şunu söyleyeyim: Benimle alay etmeyin, size gelince general, bu sizin için imkânsız bir olay. İkinci olarak kişisel görüşüme göre, çocuğun eti besleyici değildir. Belki de fazla lezzetsizdir ve onu yiyen için vicdan azabından başka bir işe yaramaz.

“İşte çıkardığım sonuç, zamanımızın ve o zamanki en önemli meselenin cevabını oluşturuyor! Suçlu sonunda, rahiplere itirafta bulunuyor ve hükûmete teslim oluyor. Düşünelim. O zaman için bir suçluya ne ceza verilebilir, ne gibi bir mahkûmiyet? Çarkların altında vücudunu ezmek mi, yoksa bir odun yığınının üzerinde yakmak mı gerekiyor? Peki, onu itirafta bulunmaya kim zorladı? Niçin sadece altmış sayısı ile yetinerek son nefesine kadar sırrını saklamadı? Burada papazları bırakarak ve tövbekâr olup, bir çölde çilesini doldurmaya gidemez miydi? Artık kendisi de papaz olamaz mıydı? İşte bilmece… Demek burada cezadan, yakılmaktan ve hatta yirmi senelik bir alışkanlıktan daha kuvvetli bir şey vardı; öyle kuvvetli bir fikir ki, bütün belaların, açlıklardan, işkenceden; cüzam hastalığından, vebadan daha kuvvetli… O kadar kuvvetli ki, kalpleri yönlendirerek, hayatın kaynaklarını genişleterek, cehennemi insana daha ılıman hale sokan müthiş bir fikir!”

“Trenler ve eğlence asrımızın ortasında, bana, bu kuvvete” yaklaşan bir şey gösterin… “Buharlı vapur ve trenler asrımızda” demek gerekirdi, “Eğlence ve trenler” asrı dedim. Çünkü sarhoşum, fakat gerçeği söylüyorum. Bana, bugünkü insanlık üzerine bu kuvvetin yarısı kadar etkisini gösteren bir fikir gösterin… İnsanların, ayaklarına dolaştıkları bu “yıldız”ın, bu tren ağının etkisi altında hayat kaynaklarının zayıflamış olduğunu söylemeye hâlâ cesaret ediyor musunuz? Bana refahınızı, zenginliğinizi, kıtlıkların seyrek oluşunu, taşıma araçlarının hızını

anlatmaya çalışmayın! Servet ne kadar çoğaldı ise kuvvet de o oranda azaldı; kalpleri birbirine bağlayan Mir artık ortada katmadı. Hepsi dağıldı, bütün bağlar gevşedi. Hepsi mahvoldu. Hepimiz mahvolduk. Hepimiz, hepimiz!.. Fakat bu kadar yeterli… Banlardan söz etmenin sırası değil. Şimdi misafirlerimize akşam yemeği ikram etmemizin zamanı, öyle değil mi saygıdeğer prens?”

Lebedev’in kelimeleri oturanların çoğu üzerinde gerçek bir kızgınlık ve şaşkınlık uyandırmıştı. (Şurasını da kaydedelim ki, bütün bu sohbet sırasında şişelerin açılması bitmemişti.) Fakat bu beklenilmeyen şekilde sonuca varış, bütün fikirleri birdenbire durdurdu. Lebedev, kendi kendine “işte usta bir avukat, meseleyi böyle açıklar” deyip duruyordu. Yeni bir kahkaha, oturanlar arasında tekrar bir eğlence konusu oldu. Hepsi ayağa kalktılar ve taraçada biraz gezinmeye başladılar. Yalnız Keller, Lebedev’in bu nutkundan memnun görünmüyordu. Son derece sinirli bir hâlde, bir taraftan bir tarafa geziniyor, yüksek sesle bağırıyordu:

– Lebedev toplumumuzun bünyesini baltalıyor, XII. asrın bağnazlığını övüyor. Hiçbir temiz kalplilik eseri göstermeden şarlatanlık ediyor. İzin verirseniz, size bir şey sorayım… Sanki kendisi bu oturduğu evin parasını neyle kazanmış?

Diğer köşede, birçok dinleyici ortasında General Ardolion Aleksandreviç bir şeyler anlatıyor ve özellikle redingotunun düğmesini tuttuğu Ptitsin’e sesleniyordu:

– Ben gerçek bir yorumcu olarak Greguar Semenoviç Burnistrof’u gördüm. Kalpleri bir ateş gibi tutuşturuyordu. Önce gözlüklerini takıyor, siyah kaplı büyük bir kitap açıyordu. Beyaz bir sakalı ve hayır derneklerinden kazandığı iki madalyası göze çarpardı. Kalın ve ciddi bir sesle okumaya başlardı. Onun önünde generaller eğilir, kadınlar kendinden geçerdi Fakat Lebedev de cümlesini, bizi yemeğe çağırmakla tamamladı. Bunun ne başı, ne de sonu belli.

Ptitsin, generali dinledikten sonra gülümsedi. Kalkıp gidecekmiş gibi bir hâl aldı; fakat karar veremedi, daha doğrusu kararını unuttu. Davetliler masadan ayrılmadan önce Ganya birdenbire içkisini bıraktı ve bardağını ileri doğru itti. Yüzüne bir karanlık çöktü. Ayağa kalktıkları zaman doğruca Rogojin’in yanına gitti, oturdu. İlk bakışta Ganya ile Rogojin’in arasında gayet sıkı dostluk bağları olduğu söylenebilirdi, önceleri hiçbir laf etmeden sıvışmayı düşünen Rogojin, şimdi başını öne doğru eğmiş oturuyor; demin kalkıp gitmek istediğini bile unutmuşa benziyordu. Bütün gece bir yudum

bile şarap içmedi, sadece hayallere dalmıştı. Bazen, arada sırada gözlerini kaldırıyor ve etrafındakileri inceliyordu. Şimdi, kendisi için çok önemli olan bir sebepten dolayı gitmek istemediği tahmin edilebilirdi.

Prens, bir iki bardak şampanya içmişti. Neşeli idi. Masadan kalkarken Ojen Pavloviç ile göz göze geldi. Onunla konuşacağı şeyi hatırladı ve nazik bir şekilde gülümsedi. Ojen Pavloviç de başıyla işaret etti ve dikkatle izlediği İppolit'i gösterdi. Hasta uzanmış sedirin üstünde uyuyordu. Radomski birdenbire:

– Söyleyin bakalım bana prens, bu yumurcak sizin eve nasıl girmiş, iddiaya girerim, kafasına yanlış fikirler koymuş, diye kızgın bir eda ile sordu. O kadar kızgın bir hâli vardı ki, prens bile şaşırdı.

Prens:

– Dikkat ettim ki, daha doğrusu bana öyle geliyor ki, siz, Ojen Pavloviç, bu akşam onunla fazlaca oyalandınız. Doğru değil mi, diye cevap verdi.

– Kişisel uğraşım arasında, kafamda daha nice nice şeylerin bulunduğunu da hesaba katın. Ben de bu akşam, deminden beri bu iğrenç surattan gözlerimi ayırmadığım için kendi kendime şaşıyorum.

– Onun yüzü güzeldir…

– İşte! İşte! Bazen, diye Ojen Pavloviç prensin kolundan çekerek bağırdı… İşte!..

Prens yeniden karşısındakini şaşkın bir bakışla süzdü.

Lebedev'in nutkunun sonlarına doğru, sedirin üstünde uyumuş kalmış olan İppolit birden, bir tarafına tekme vurulmuş gibi sıçradı. Titredi. Doğruldu ve oturdu. Etrafına baktı ve sarardı. Gözleri etrafında oturanlara endişe ile bakıyordu; fakat belleği yerine gelip de nerede olduğunu farkedince, bir dehşet halini aldı.

– Ne, gidiyorlar mı? Bitti, mi? Her şey bitti mi? Güneş mi göründü, diyerek prensin elinden tutarak heyecanla sordu. Saat kaç, Tanrı aşkına? Uyumuşum değil mi, çok mu uyumuşum? Sanki uyumadan önce bütün geleceği için önemli olan bir işi unutmuş gibi, üzgün, ekledi:

Ojen Pavloviç:

– Yedi sekiz dakika kadar uyudunuz, diye cevap verdi. İppolit ona hırslı bir bakışla baktı ve bir an düşündü:

– Ah!.. Yalnız!.. Demek ben…,

Ve ağır bir yükün altından kurtulmuş bir adam gibi, derin derin nefes aldı. Şimdi gayet iyi anlıyordu ki, "hiç bir şey bitmemişti". Güneş de henüz doğmamıştı. Konuklar da gitmek için kalkmamışlardı. Sadece sona eren bir

şey varsa, o da” Lebedev’in gevezeliği idi. Gülümsedi. Yanaklarında, veremin, tipik alâmeti olan kırmızı lekeler belirmeye başladı.

İppolit alaycı bir tavırla:

– Ben uyurken dakikaları mı saydınız, Ojen Pavloviç, diye mırıldandı… Bu gece, geldiğinizden beri gözlerinizi benden ayırmadınız, bunun farkındayım… Ah! Rogojin, demin onu rüyamda gördüm.

Sonra kaşlarını çattı ve prensin kulağına eğilerek, uzaktan Parfen Semionoviç’in oturduğu masayı işaret etti. Sonra birden başka bir konuya geçerek:

– Ah! Evet! Peki ama şu nutuk çeken ne oldu? Lebedev nerelerde? Demek Lebedev işini bitirdi? Neden söz etti? Prens dünyayı ancak “güzelliğin” kurtarabileceğini bir defa söylemiştiniz, öyle değil mi? Bütün oturanlara var gücüyle bağırdı: Prens, dünyayı “güzelliğin” kurtarabileceğini iddia ediyor! Bana inanın ki, âşık olduğu için bu kadar delice fikirler besliyor. Efendiler, prens âşık; demin içeri girer girmez bunun farkına vardım, kızarmayın! Kendinizi acınacak hale sokuyorsunuz. Dünyayı kurtaracak olan hangi “güzellik”tir? Bu sözü bana Kolya tekrar etti… Siz koyu bir Katoliksiniz? Bu sıfatı kendi kendinize layık gördüğünüzü Kolya iddia etti.

Prens ona dikkatle baktı ve sessizliğini korudu. İppolit:

– Bana cevap vermiyor musunuz? Belki sizi çok sevdiğimi sanıyorsunuz, diye ekledi.

– Hayır, bunu düşünmedim. Beni sevmediğinizi biliyorum.

– Nasıl olur! Dünkü olaylardan sonra? Size doğru söylediğimi mi sanıyorsunuz?

– Hayır, dün de, beni sevmediğinizi biliyordum.

– Çünkü sizi kıskanıyorum, çünkü size haset ediyorum demek istiyorsunuz. Değil mi? Hep böyle sandınız… Belki de hâlâ bu şekilde düşünüyorsunuz… Fakat… Bundan size bahsetmeye ne gerek var? Ben biraz daha şampanya içmek istiyorum. Keller, biraz şampanya kor musunuz?

– Hayır, içemezsiniz İppolit, buna engel olurum… Prens, hastanın önünde duran bardağı uzaklaştırdı.

– Doğru! İppolit birden düşünceli bir hâl aldı. Onlar söylemekten çekinmezler… Fakat ne derlerse desinler! Doğru değil mi? İstediklerini söylesinler, öyle değil mi prens? Bizler, sonradan olacak şeylerden neden çekinelim?.. Bundan başka, üstümde uyku sersemliği var. Ne korkunç bir rüya gördüm! Hayal meyal hatırlıyorum… Sizi sevmediğim hâlde prens,

sizin bile böyle rüyalar görmenizi istemem. Sonra, bir insanı sevmiyorum diye ona beddua etmenin bir anlamı yok, değil mi? Niçin boyuna soru soruyorum? Bana elinizi uzatın, heyecanla sıkacağım. Evet, tamam, işte böyle… Her şeye rağmen bana elinizi uzattınız? Demek elinizi ciddi olarak sıkacağımı sandınız? Öyle olsun, artık bir şey içmeyeceğim. Saat kaç? Onu sormak gereksiz, saatin kaç olduğunu biliyorum. Zaman geldi! İşte sırası. Oraya, köşeye masa kurulmuş, bu masa boş mu? Çok iyi! Efendiler, ben… Bununla birlikte onların hiçbir i beni dinlemiyor… Prens, ben bir şey okumak niyetindeyim… Herhâlde, yemek yemek muhakkak ki, daha cazibeli bir şey; fakat…

Birdenbire ve hiç beklenilmeyen bir şekilde İppolit redingotunun yan cebinden, kırmızı damgalı bir büyük zarf çıkardı ve masanın üzerine koydu. Bu beklenilmeyen hareket, etkisini gösterdi. Etrafındakiler bir şeyler bekliyorlardı ama bunu akıllarına bile getirmiyorlardı. Ojen Pavloviç sandalyesinin özerinde kımıldadı. Ganya masaya doğru uzandı… Rogojin de yaklaştı fakat yüzünde, işin sonunun kötü biteceğini bilen bir insan gibi kızgın bir eda seziliyordu. Ayakta duran Lebedev, meraklı küçük gözleriyle, bu zarfın içinde ne olduğunu tahmin etmeye çalışarak yaklaştı. Endişeli bir eda ile prens:

– Nedir o, diye sordu. İppolit bağırdı:

– Prens, güneş doğarken ben batacağım, bunu size namusum üzerine söylüyorum. Göreceksiniz! Fakat… Fakat… Benim bu paketi açamayacak bir hâlde bulunduğumu mu sanıyorsunuz, diyerek etrafındakilerin hepsinin yüzüne korkuyla baktı. Prens Mişkin, hastanın titrediğinin farkına vardı ve oturanlar namına lafa karıştı.

– Hiçbirimizin fikri bu değil. Bunu nasıl düşünebilirsiniz ve tahmin edebilirsiniz ki… Ne garip fikriniz var!.. Nedir bu okuyacağınız şey İppolit?

– Ne olabilir? Buna ne oldu, diyerek etraftakiler birbirlerine sordular. Herkes yaklaşmıştı. Bazıları hâlâ yemek yiyorlardı. Kırmızı mühürle ortada duran, paket, mıknatıs gibi herkesi çekiyordu.

– Prens, bunlar, dün sizin evde yerleşeceğine dair size söz verdikten sonra kendi kendime yazdığım yazılardır. Bunu yazmak için dün bütün günümü geçirdim. Sonra bütün gecemi… Bu sabah bitirdim. Sabah olmadan önce, bir rüya gördüm…

Prens utangaç bir eda ile sözünü kesti:

– Bunu yarına bıraksaydınız daha iyi edersiniz. İppolit alayla karışık gülerek cevap verdi.

– Yarına mı? Zaman kalmazdı, o kadar endişe etmeyin. Bunu okumak için kırk dakikanızı, en çok bir saatinizi alacağım… Görmüyor musunuz, herkeste nasıl ilgi uyandı. Herkes buraya yaklaştı. Hepsi benim şu kâğıdıma bakıyor; eğer söyleyeceğim şeyi, şu zarfın içine koymasaydım, etkisi sıfır olurdu. Ha, ha! İşte bunun sırrı burada! Açacak mıyım, açmayacak mıyım? Gözleri parıldarken, garip bir gülme ile bağırıyordu. Bu bir sır! Sır! Hatırlıyor musunuz prens, “Zaman kalmazdı” diye kim söylemişti? Bunu Apokalips’in büyük ve kudretli azizi söylemiştir.

Ojen Pavloviç atıldı:

– Okumasanız daha iyi olur.

O kadar endişeli bir hâli vardı ki, etraftakilere garip göründü. Prens de elini paketin üzerine koyarak:

– Okumayınız, dedi. Başka birisi de:

– Nasıl, şimdi bir şey mi okuyacaksınız? Sırası değil, yemek yenilecek, diye fikir yürüttü.

– Bir makale mi? Muhakkak onu bir dergiye yollayacak?

Bir başkası da ekledi:

– Belki de can sıkıcı.

Diğerleri sordular. “Peki, acaba ne olabilir?” Prensin korkan hâli İppolit’i bile ürküttü. Prens yavaş sesle:

– Demek okunmayacak, diye mırıldandı ve zoraki bir gülüşle yüzü buruştu. Dudakları morardı:

– Okumamak, gerekiyor!

Etrafındaki bütün yüzlere baktı, her şeyi anlatmak ihtiyacını duyarak:

– Siz de… Korkuyor musunuz, diye tekrar prense dönerek sordu.

Yüzü renkten rengi giren prens:

– Neden korkayım, diyebildi.

İppolit, oturduğu yerden sanki zorla kaldırmışlar gibi birden ayağa kalktı:

– Kimde yirmi kopek var, dedi. Lebedev hastaya parayı uzatarak:

– İşte, dedi. Lebedev onun belki de delirdiğini aklından geçiriyordu.

İppolit acele ile:

– Vera Lukionovna, diye bağırdı. Bu parayı alın ve masanın üstüne atın. Yazı mı tura mı şeklinde karar vereceğiz. Tura çıkarsa okunacak.

Genç kız, ürkek gözlerle paraya, İppolit’in yüzüne ve babasına baktı. Neden sonra da harekete geçti. Fakat sanki bu paraya bakmaya izin vermiyorlarmış gibi, gözlerini havaya kaldırarak endişe ile parayı masanın üzerine attı. Yirmilik kopek, turayı gösteriyordu.

Çıkan sonucun ektisi altında İppolit mırıldandı:
– Okumak gerekiyor!
Sanki idam hükmünü işitmiş gibi sararmıştı. Yarım dakika bir suskunluktan sonra titreyerek bağırdı:
– Zaten bu ne demek? Ben nasıl kaderimle oynayabilirim, dedi ve etrafındakilere, her zamanki gibi her halini belli eden açık bir ifade ile baktı ve birden prense dönerek, şaşılacak bir tavırla:
– Garip, inanılmayacak bir durum, prens, dedi. Sonra da kendine gelen bir adam gibi tekrar etti: Bunu kaydedin ve unutmayın, prens; sanırım ölüm cezasına ait belgeler topluyormuşsunuz… Bana öyle dediler. Ha ha! Oh!.. Tanrım, ne saçma!
Sedirin üzerine oturdu. Dirseklerini masaya dayadı ve başını ellerinin arasına aldı.
– Hatta ne kadar ayıp, diye devam etti. Fakat utanılacak bir şey de olsa, bana ne?
Ve başını kaldırarak ani bir sonuca varmış gibi:
– Beyler!.. dedi, paketi açıyorum. Beyler, ben… Dinlemek hususunda kimseyi zorlamıyorum!..
Heyecandan titreyen ellerle paketi açtı, içinden, gayet ince yazılmış birkaç mektup kâğıdı çıkardı ve düzelterek önüne koydu.
Etrafındakiler, anlaşılmayan bir eda ile mırıldandılar:
– Fakat ne var? Ne oluyor? Ne okunacak?
Diğerleri sessizliklerini koruyorlardı. Fakat hepsi de oturmuş, bu sahneyi merakla seyrediyorlardı. Belki de anormal bir olayın çıkmasını bekliyorlardı.
Vera, babasının iskemlesine dayanmıştı… O kadar korkan bir hâli vardı ki, gözyaşlarını zor tutuyordu. Kolya da onun kadar ürkek görünüyordu. Oturmuş olan Lebedev, birden ayağa kalktı. Şamdanı aldı ve İppolit’in okuyabilmesi için onu yaklaştırdı.
İppolit:
– Beyler, bu… Göreceksiniz ki, bu neden olduğu bilinmeden… dedi ve derhal okumaya başladı: “Gerekli açıklamaların” önsöz: “Benden sonra varsın tufan olsun!..” Sanki intihar eder gibi bir sesle, Tanrı cezasını versin, diye bağırdı. Bu önsözü ne aptallık etmişim de başa geçirmişim… Dinleyin beyler!.. Bana inanın ki, bütün bunlar belki de bir yığın saçma! Bunlar sadece benim birkaç fikrim… Eğer siz bunların içinde… Bazı sırların

olduğunu sanıyorsanız veya… Söylenilmesi saklanan… En sonunda bir kelime ile…

Ganya:

– Değiştirme yapmadan okumak gerekli, diye sözünü kesti.

Başka biri de ekledi:

– Uzatıyor!

O zamana kadar sessiz duran Rogojin de:

– Bunlar gereksiz laflar, dedi.

İppolit ona birden dönüp baktı. Göz göze geldikleri zaman Rogojin'in yüzünde acı bir gülümseme belirdi. Yavaşça şu garip cümleyi söyledi:

– Bu meselede bu şekilde hareket etmek doğru değil, evladım, hayır…

Muhakkak ki, Rogojin'in söylemek istediğini kimse anlamamıştı. Bununla birlikte bu kelimeler herkeste, oldukça garip bir etki uyandırdı. Her biri ayrı ayrı aynı fikri düşündüler Rogojin'in cümlesi, İppolit'e müthiş bir etki yaptı. O kadar titredi ki, prens ona yardım etmek için kolunu uzattı. Eğer sesi gırtlağında tıkanmasaydı muhakkak bağıracaktı. Bir dakika, hiçbir kelime söylemedi. Derin derin nefes alarak Rogojin'in yüzüne bakmaya devam etti. Sonunda, boğuk birkaç hece çıkartabildi:

– Demek siz… Geldiniz… Siz?

Bu sorudan bir şey anlamamış olan Rogojin:

– Ben mi geldim? Nasıl? Neden, diye cevap verdi. Fakat İppolit kıpkırmızı oldu. Kudurmuş gibi, kesin ve keskin bir sesle atıldı:

– Siz, geçen hafta, gece yarısı saat birde evime gelen sizdiniz. O gecenin sabahı sizi görmeye gelmiştim. Sizdiniz… İtiraf edin… Sizdiniz!

Sessizce, şahadet parmağını alnına götürerek bir dakika düşündü. Fakat birdenbire dudakları korkunç bir gülümsemeyle gerildi. Cehresi hilekâr bir anlam ifade ediyordu.

– Sizdiniz!

Yavaş, fakat söylediğine inanan bir sesle tekrar etti:

– Bana gelmiştiniz ve oturmuştunuz. Hiçbir şey söylemeden pencerenin yanında, bir iskemlenin üstünde; orada bir saat, hatta daha fazla kalmıştınız. Bu ziyaretiniz gece yarısı saat birde idi. Kalkıp gittiğiniz zaman saat ikiyi geçiyordu… Sizdiniz. Siz! Niçin beni korkuttunuz, ne diye beni üzmeye geldiniz, anlamıyorum ama sizdiniz.

Korkunç bir kinle gözleri parıldadı ve korkudan titreyerek devam etti:

– Bütün bunları şimdi göreceksiniz, beyler, ben… Ben… Dinleyin.

Acele ile kâğıtları aldı. Onları sıraya koydu. Fakat elleri titrediğinden bu işi zahmetle yapabildi. Rogojin mantıklı bir sesle mırıldandı:

– Sinir krizi mi geçiriyor?

Okuyanın hançeresini saran heyecanla, ilk beş dakika içinde pek bir şey anlaşılmadı ama yavaş yavaş net ve açık bir okuma faslı başladı. Bazen kuvvetli bir öksürük hastanın cümlelerini yarısında kesiyordu. Makalesinin ortasına geldiği zaman, sesi kısılmıştı. Okudukça daha fazla coşuyor ve dinleyenler üstünde hastalıklı bir etki bırakıyordu. İşte “Makale!” “Gerekli açıklamalarım” “Benden sonra varsın tufan olsun!” “Dün sabah, prens beni görmeye geldi; konuşurken bana villasında yerleşmemi teklif etti. Bu nokta üzerinde ısrar edeceğini biliyordum. Bana teklifini kabul ettirmek için şu kelimeleri söyleyeceğini biliyordum: “Yazlıkta ağaçların ve tanıdıkların ortasında ölüm daha güzeldir.” Çünkü her zaman bu şekile anlatırdı. Fakat ölüm kelimesini bugün kullanmadı. Sadece: “Hayat sizin için orada daha güzeldir.” dedi. Benim durumumda olan insan için aşağı yukarı bu aynı anlamı ifade eder. Ona, sık sık söz ettiği bu ağaçlardan neyi kast ettiğini sordum. Cevabı beni şaşırtacak bir şey oldu. Kendi kendime, sanki Pavlovsk’a bu “ağaçları” son defa olarak görmeye geldim, dedim. İnsan ölürken, gözünün önünde tuğladan bir duvarla ağaçlar arasında ne fark olabilir, diye cevap verdim. Hele on beş gün için bu kadar sıkıntıya katlanmaya ne gerek var? Prens bunları haklı bulmakta tereddüt etmedi. Fakat yeşillik ve temiz havanın, bedenim için daha iyi olacağını anlattı; hatta benim hırçınlığımı ve hayallerimi bu yazlığın değiştireceğini düşünüyordu. Gülerek, ona, basit bir materyalist gibi konuştuğu için tekrar karşı çıktım. Bana, o zamanki materyalist gülümsemesiyle cevap verdi. Asla yalan söylemediği için bu boş bir söz değildi. Gülüşü güzel ve anlamlı idi, şimdi onu iyice inceledim. Onu sevip sevmediğimi bilmiyorum. Bu mesele üzerinde kafamı yoracak zamanım yok. Yalnız bir şeye dikkat ettim. Ona karşı beş aydan beri beslediğim kin, bu son haftalar süresince tamamen söndü. Kim bilir? Belki de Pavlovsk’a özellikle onu görmeye gittim. Fakat… Niçin odamı terk ettim? Bir ölüm mahkûmu köşesinden kıpırdamamalıdır. Kesin bir karar vermiş olmasaydım, eğer… Son saate kadar orada beklemeyi kararlaştırır ve dünyada, her ne pahasına olursa olsun, prensin çağrısını kabul ederek Pavlovsk’ta, onun evinde “ölmeyi” istemezdim.

“Acele etmeyelim… Yarına kadar bütün bu “açıklamalarımı” bitirmiş olmalıyım. Bu yazımı tekrar okuma imkânım ve zamanım yok. Ancak

ikinci defa olarak prense ve onun evinde bulacağım birkaç kişiye okuyacağım. Bu yazı göz kamaştırıcı bir gerçek olduğundan, tekrar okuduğum zaman kendi üzerimde bile ne gibi bir etki doğuracağını görmeyi merak ediyorum. Zaten bu “Göz kamaştırıcı” kelimelerini yazmak tamamen gereksiz… On beş gün yaşamak nasıl uğraşmaya değmezse, bu kadar az zaman içinde, yalan söylemeye de gerek yok! İşte, sadece gerçeği yazdığımı ifade eden en güzel delil…

“Bana öyle geliyor ki, çok saçma şeyler yazdım fakat söylemiştim. Düzeltecek zamanım yok; zaten bu satırları, hiçbir ine dokunmadan, olduğu gibi bırakmayı kendi kendime söz verdim. Bilinçli olarak hiçbir şeyi değiştirmiyorum, yarın bu yazıyı okurken, fikirlerimin mantıkî bir silsile izleyip izlemediğini görmek, bu şekilde de yanlışlarımı anlamak istiyorum. Bu şekilde, bu oda içerisinde bütün bu son aylar içinde düşündüğüm fikirlerin gerçek veya bir cinnet belirtisi olduğunu anlayacağım. Eğer iki ay önce, bugünkü gibi odamı büsbütün terk etmek zorunda kalarak, Meyer’in duvarına, hoşça kal diyecek olsaydım, eminim ki, çok üzülecektim. Şimdi hiçbir şeyi hissetmiyorum. Bununla birlikte yarın odamı bir daha görmemek üzere terk ediyorum… Ve inancımca, bir iki hafta için bunları hatırlayarak üzülmeye veya herhangi bir hisse kapılmaya değmez. Bu inancın, şimdi bir esiri gibi oldum. Bütün benliğime ve duygularıma bu fikir hükmediyor. Fakat doğru mu? Acaba benliğim tamamıyla yenilebildi mi? Beni şimdi işkence tahtasına yatırsalar, muhakkak bağırırdım, önümde, yaşamak için on beş günüm olduğu hâlde, acı çekmenin anlamsız olduğunu söyleyemem.

“Fakat önümde, yaşamak için on beş gün kaldığı acaba doğru mu? Geçen akşam, Pavlovsk’ta yalan söyledim. Bana hiçbir şey söylememişti ve beni hiç görmemişti fakat sekiz gün oluyor, bana bir öğrenci olan Kislorodof’u getirdiler; tamamen materyalist, her şeyi inkâr eden ve hiçbir kuvvete inanmayan bir insan; işte zaten ben de bunun için onu çağırtmıştım. Bana gerçeği bütün çıplaklığıyla söyleyecek bir adam gerekliydi. O da bunu, sadece tereddütsüz değil, hem de zevkle yaptı. Bana tek açıkladığı, önümde yaşamak için bir ay zamanım vardır; fakat belki de daha çabuk zamanda ortadan kaybolabilirim. Kislorodof’a göre, ani olarak, mesela yarın da ölebilirmişim. Şunu da ekledi: Bu gibi durumlara sık sık rastlanırmış. Hatta önceki gün, Kolormon’da durumu tıpkı size benzeyen veremli gene bir kadın, yürümeye çıktığı zaman, birden kötüleşmiş, bir kanepenin üstüne yaslanmış, inleyerek ölmüş, dedi. Kislorodof bütün bunları bana gayet sakin bir tavırla anlattı; duygularına mağlûp olmayan bir insan gibi konuşurken,

beni de kendisi kadar, her şeyi inkâr eden, hayatı terk ederken hiçbir üzüntü duymayacak insanüstü bir yaratık sayıyordu. Ne olursa olsun, ortada muhakkak olan bir olay var ki: O da yaşamak için önümde bir ayın bulunmasıdır!

“Şuna inandım ki, Kislorodof bu noktada yenilmiyor.” “Demin prens kötü hayaller” den söz ettiği zaman, adamakıllı şaşırdım. Bunları nasıl anlayabilmişti? Açıkça bana, Pavlovsk’taki “hırçınlıkların ve hayallerin tamamen değişecektir” dedi. Ne diye hayallerimden söz etti? Prens, ya bir doktordur yahut da, birçok şeyleri anlamak melekesine sahip müthiş zeki bir insan. Fakat bununla beraber, bir “budala” olabilir, buna şüphe yok. Tam prensin geldiği sırada mükemmel bir hayal kuruyordum. Şu sırada yüzlercesini düşündüğüm gibi sanırım o gelmeden önce bir saat kadar uyumuşum. Bir rüya gördüm. Rüyamda, bir odada bulunuyordum. Bu oda aydınlıktı. Benim yatak odamdan daha zengin döşenmişti; daha da genişti. Şurada bir dolap bulunuyordu. Bir sedir ve bir de yatak; geniş ve büyük olan bu yatağın üstünde ipekli yeşil bir örtü vardı. Birden odanın içinde müthiş, acayip bir hayvan gördüm. Akrebe benziyordu. Fakat değildi. Bu, eşi benzeri bulunmayan, çok daha korkunç ve çirkin bir hayvandı; ve sanırım özellikle benim odama gelmişti. Bu rastlantıda garip bir gizem saklı olduğu kararına vardım. Onu gayet iyi inceleyebilmek imkânını buldum. Bu siyah, üstü pullu, yerde sürünen hayvanlardan biri idi. Uzunluğu dört beş santimetre kadardı; kafası iki parmak kalınlığında idi; fakat vücudu kuyruğuna doğru gittikçe inceliyordu. Kafasının biraz ilerisinden gövdesinin iki tarafından, kırk beş derecelik bir açı ile iki ayak çıkıyordu. Yukarıdan bakınca, bu hayvan üç dişli bir çatala benziyordu. Başı, pek iyi dikkat edemedim ama kuvvetli iğnelere benzeyen iki tane olup, tüyleri de tarçın rengindeydi. Kuyruğunun ve ayaklarının ucunda, yine aynı cinsten ikişer tane kıl bulunuyordu; bu şekilde her tarafında sekiz tane kuvvetli iğneye benzeyen bu kıldan mevcuttu. Hayvan kuyruğuna ve ayaklarına dayanarak odanın içinde gayet hızlı koşuyordu. Gövdesi ve ayakları, küçük yılanlar gibi, görülmemiş derecede bir hızla kıvrılıyordu. Bu, görülmesi gayet çirkin bir manzara idi. Bana bunun zehirli olduğunu söylemişlerdi. Bu hayvanın bir tarafımı sokacağından çok korkuyordum. Fakat beni daha çok endişeye düşüren şey, bunu benim odama acaba kim göndermişti? Bana ne yapılmak isteniliyordu ve bunda, ne gibi bir gizem saklı diye kendi kendime derin bir acı ile soruyordum. Hayvan, dolabın altına saklanıyor, köşelere kayıyordu. Ayaklarımı altıma alarak, onu gözlerimle arıyordum. İskemlenin

üzerinde bu şekilde dönen hayvan, iskemlemin yanında ortadan kayboldu. Ürkerek, onu gözlerimle arıyordum, iskemlenin üzerinde bu şekilde oturduktan sonra, beni rahat bırakacağını ümit ediyordum. Birden arkamda, ensemin yakınında bir gürültü işittim, derhal döndüm; henüz başımın hizasında bulunuyor, gayet hızlı hareketler yapan kuyruğu ile saçlarımı okşuyordu. Birden kalktım; hayvan kaybolmuştu. Yastığın altına girmiştir korkusu ile yatağa yatmaktan çekiniyordum. Annem o sırada tanıdığı bir adam ile odaya girdi. Yerde sürünen hayvanların nasıl yakalanacağından söz etmeye başladılar. Fakat çok sakin konuşuyorlar ve korku diye bir şey duymuyorlardı. Muhakkak ki, hiçbir şeyin farkında değillerdi. Ansızın o acayip hayvan, saklandığı yerden çıktı ve kapıya doğru yürüdü. Bu sefer gayet yavaş, gürültü etmeden hareket ediyordu. Önceden düşünülmüşe benzeyen vaziyetindeki bu yorgunluk ona, daha nefret edilecek bir durum veriyordu. Bu sırada annem kapıyı açtı ve köpeğimizi, Norma'yı çağırdı. Bu, siyah kıvırcık tüylü, büyük bir Terreneuve köpeğiydi… Öleli beş yıl oluyor. Norma odaya gelir gelmez, taş gibi, hayvanın karşısında kalakaldı. Bu garip hayvan da durmuştu. Bununla birlikte kuyruğunun ucu ile ve ayakları ile yere vuruyordu. Yanılmıyorsam, esrarlı korkuyu hayvanların duymalarına imkân yoktur; bununla beraber, Norma'da olağan dışı bir korku gördüğümü sandım. Sanki Norma, bu garip hayvanın birden ortaya çıkmasından, bilinmeyen gizemli bir şeyin meydana geleceğini önceden hissediyordu. Köpek, yavaş yavaş bu hayvanın önünde geri çekiliyordu. Yerde sürünen bu hayvana gelince, o da düşmanına doğru dikkatle, yavaşça ilerliyordu. Herhâlde köpeğin üstüne atılıp onu sokmak için uygun bir zamanı bekliyordu. Fakat Norma'nın, korkudan bütün vücudu titrediği hâlde, gözleri kinle dolu bu hayvanı kolluyordu. Ansızın köpek, korkunç dişlerini gösterdi. Kırmızı ağzını açtı… ve atılarak karşısındaki hayvanı ağzının içine aldı. Yerde sürünen garip hayvan, köpeğin ağzından kurtulmak için, büyük bir çaba harcıyordu. Fakat Norma havada onu bir daha yakaladı. Ağzının içine aldı, yutmak ister gibi havaya kaldırdı. Hayvanın üst derisi, köpeğin dişleri arasında çatırdadı. Kuyruğu ve ayakları köpeğin ağzından dışarıda kalmıştı. Bunlar, korkunç bir şekilde çırpınıyordu. Birdenbire Norma acı acı havladı; bu müthiş hayvan her şeye rağmen köpeğin dilini sokmayı başarmıştı. Acının etkisi ile köpek dişlerini açmak zorunda kaldı. Norma'nın ağzında, yarı çiğnenmiş bu çirkin hayvanın hâlâ kımıldadığını gördüm. Lapa hâlinde gelen vücudundan beyaz bir sıvı fışkırıyordu; bu

zehir de, Norma'nın dilini ıslatmakta idi… O sırada uyandım ve prens içeri girdi."

İppolit birden okumasını kesti. Zoraki:

– Beyler, dedi, bunu tekrar düzeltmek için okuyamadım, fakat… Öyle tahmin ediyorum ki, birçok gereksiz şey yazmışım. Bu rüya…

Ganya söylemekte tereddüt etmedi.

– Çok doğru.

– Biliyorum, burada çok ayrıntı var. Sadece beni ilgilendiren şeyler…

Bu kelimeleri söylerken yorgun ve bitkin bir hâli vardı Alnından damlayan terleri mendili ile sildi. Lebedev manalı bir sesle:

– Evet, kendinizden çok söz ediyorsunuz, dedi.

– Beyler, bir daha tekrar ediyorum, ben hiç kimseyi zorlamıyorum; beni dinlemek istemeyenler serbestçe kalkıp gidebilirler.

Rogojin güç anlaşılabilen bir sesle:

– Kendisine ait olmayan bir evden başkalarını kovuyor, diye mırıldandı.

O zamana kadar konuşmak için sıra gelmemiş olan Ferdişçenko:

– Fakat hepimiz birden nasıl kalkıp gidelim, dedi.

İppolit gözlerini birden indirdi. Yazdığı kâğıtları aldı. Fakat derhal başını yukarı kaldırdı. Gözleri parlıyordu. Yanaklarında iki kırmızı leke belirdi. Ferdişçenko'ya gözlerini dikerek:

– Beni hiç sevmiyorsunuz, dedi.

Etrafta bazı gülmeler duyuldu. Genç adam kıpkırmızı oldu. Prens:

– İppolit, dedi. Şu kâğıdı artık okumayın ve bana verin. Burada benim odamda yatarsınız. Yatmadan önce sizinle konuşuruz. Hatta yarın da devam ederiz. Fakat önce şunu söyleyeyim ki, ileride de bu makaleyi bir tarafa bırakırsınız. Olmaz mı?

İppolit şaşkın bir bakışla:

– Buna imkân var mı, diye cevap verdi. Beyler… Bu, nereye varacağını bilmediğim ahmakça bir hikâyedir. Bir daha okumamı kesmeyeceğim. Beni dinlemek isteyenler dinlesinler.

Bir yudum suyu acele ile içti. Herkesin gözünden kaçmak için masaya daha fazla yaklaştı ve her şeye rağmen tekrar okumaya başladı. Utangaçlığından eser kalmamıştı… "Yanılmıyorsam, önümde yaşamak için dört hafta kalınca, bir aydır, birkaç hafta için yaşamak zahmete değmez, düşüncesi zihnime girdi. Fakat bu fikir, Pavlovsk'ta geçirdiğim geceden sonra üç gündür beni oyalıyor. Bu fikri ilk defa prensin tasarısında, tam orada hayat için son bir girişimde bulunmayı planladığım zaman hissettim.

İnsanları ve ağaçları görmek istiyordum. Varsayalım ki, bunu ben bu şekilde belirtmiş olayım. Kendi kendime kızmıştım ve "hemcinsim" Burdovski'nin hakkını savunuyordum. Herkesin beni, kollarını açıp, göğüslerine bastıracaklarını, onlarla benim aramda bilinmeyen karşılıklı bir af dileme sahnesi olacak hayalini kuruyordum. Bir kelime ile sersem gibi bu rüyayı sona erdirdim. Bu andan itibaren bende "bu kesin düşünce" ortaya çıktı. Şimdi bu düşünceyi nasıl altı ay beklediğimi kendi kendime soruyordum. Devası olmayan bir dert ile yandığımı, hiçbir hayale kapılmayacağımı çok iyi biliyordum. Fakat yaşamak arzusunu korkunç bir şeklide duyuyor ve kendi durumumu anlıyordum. Hayata takılmıştım ve onu her ne pahasına olursa olsun uzatmak istiyordum. Neden bilmem, beni bir sinek gibi ezmek isteyen kör ve sağır talihe karşı bir gazap duyduğumu varsayıyorum. Fakat nasıl oldu da bundan dolayı öfkelendim? Başlamak uğraşına değmediğini bildiğim hâlde niçin tekrar yaşamaya başladım. Yoksa faydasız olduğunu önceden öğrendiğim bir işe mi giriştim? Sonuna kadar bir tek kitap bile okuyamıyordum. Okumaktan vazgeçmiştim. Zaten okumak neye yarar, altı ay için okuyup da yararlanmaya ne gerek var? Bu fikir, bir seferinde elimden kitabı attıracak kadar hoşuma gitti.

"Evet, Meyer'in evinin duvarı bunları uzun uzadıya anlatabilir!"

"Oraya birçok şey not etmiştim. Bu kirli duvarın üstünde tanımadığım hiçbir nokta yok. Lanetli duvar! Bununla birlikte, eğer şu dakikada her şey umurumda olmamış olsaydı, bu duvar benim gözümde, Pavlovsk'taki bütün ağaçlardan çok daha kutsallaşırdı… Daha doğrusu öyle olması gerekirdi.

Şimdi ne derece bir ilgi ile onların hayatını izlediğimi hatırlıyorum; beni hiç bu kadar ilgilendirmemişlerdi. Bazen odamdan çıkmayacak kadar hasta olduğum zamanlarda, Kolya'yı sabırsızlıkla bekliyordum. En ufak saçma şeyler, şunun bunun dediği gereksiz laflar beni o derece oyalıyordu ki, âdeta bir dedikoducu olmuştum. Mesela önlerinde bu kadar yaşayacak zamanları olan şu insanların nasıl zenginleşmesini bilmediklerini anlayamıyordum. Zaten şimdi de bunu anlayamıyorum. Bana anlattıklarına göre, bir zavallı açlıktan ölmüş. Duyduğum bu haberin beni korkunç sarstığını hatırlıyorum. Eğer bu zavallıyı canlandırabilselerdi, sanıyorum ki, ben onu öldürürdüm. Bazı haftalar kendimi iyi hissediyor ve odamı" terk etmek imkânını bulabiliyordum; fakat sonunda caddeler içimi sıkıyordu. Herkes gibi dışarı çıkabileceğim hâlde, uzun günler, özellikle evimde kapalı kalıyordum. Kaldırımlar üzerinde sürekli endişeli, kederli, heyecanlı yürüyen etrafımdaki kalabalığı görmeye dayanamıyorum. Bu insanların sonsuz

kederi, sürekli heyecanları, her zaman devam eden bu anlaşılmaz öfkeleri -çünkü onlar fenadırlar, fena, fena!..- niçin ve neden? Şu insanların, önlerinde yaşamak için altmış seneleri olduğu hâlde yaşamasını bilmiyorlarsa ve kederli iseler suç kimde? Zarmitz'nin önünde yaşamak için tam altmış senesi olduğu hâlde neden açlıktan öldü? Bu insanların her biri, yırtık paçavralarını ve nasırlanmış ellerini göstererek şöyle diyorlar: "Öküzler gibi çalışıyoruz, yoruluyoruz, köpekler kadar açız ve perişanlığımızı sürüklüyoruz! Diğerleri çalışmıyorlar. Hiçbir eksiklikleri yok, üstelik de zengindirler!"

Onların yanında, sabahtan akşama kadar zavallı bir ayaktakımı, fakat "doğuştan soylu" sokaklarda sürtüyor… Tıpkı altımızda oturan Ivan Faniç Surtkof gibi. Düğmeleri kopuk, yırtık pırtık elbisesi ile bu adam sabahtan akşama kadar didinirken görülür. Onunla konuşunuz. (Ben zavallıyım, yoksulum, dileniyorum; karım öldü. Ona ilaç alacak param yoktu. Çocuklarım kışın dondular, büyük kızım bir sokak kadını oldu… diye size durmadan ağlar ve sızlar! Oh! Hiçbir zaman! Ne şimdi ne de daha önce bu sersemler için bir acıma hissi duymadım. Bunu övünerek söylüyorum! Niçin bu yaratık bir Rocilt olmadı? Eğer Rus veya Napolyon altınlarından bir yığın yoksa Rocilt gibi bir milyoner değilse, suç kimde? Madem ki, yaşamak için bütün kudrete sahip, eğer bunu anlamıyorsa suç kimde?

"Oh! Bundan sonra bana artık her şey eşit, aynı. Kendi kendime kızacak zamanım bile yok. Fakat! O hâlde, o hâlde tekrar ediyorum geceleri yastığıma dişlerimi geçiriyor ve battaniyemi kudurur gibi yırtıyorum. Ah!! Ne hayaller kuruyorum. On sekiz yaşımda, birden çırılçıplak bir hâlde sokağa, kaldırımların üstüne fırlatılıp atılmamı, evsiz barksız, işsiz, ekmeksiz ve aç ve çıplak şehrin ortasında arkadaşsız kalmamı kaç defa temenni ettim. Fakat sağlıklı olarak! İşte o zaman kendimi gösterecektim."

"Neyi gösterebilecektin?"

"Oh! Bu "açıklamalarım"la ne derece aşağılandığım farkında olmadığımı tahmin edebilirsiniz? Benim on sekiz yaşında olduğumu dikkate almayan herhangi bir kimse beni hayat hakkında hiçbir zaman bilgisi olmayan bir yumurcak varsayamaz. Bu son altı ay içinde tam bir yaşlı oldum. Fakat isterlerse benimle alay etsinler ve bütün bunları bir hikâye kabul etsinler. Çünkü bunlar, kendimin ortaya attığı gerçek hikâyelerdir. Bunlar, uykusuz geçen uzun gecelerimin eseri, şimdi bunların hepsini hatırlıyorum. "Fakat bunları şimdi tekrar etmeye gerek var mı? Artık benim için hikâyeler devri çoktan geçti? Bu hayaller, Yunan gramerini bile okumayı bana

yasakladıkları zaman beni eğlendiriyordu. Hatta bir seferinde şu garip fikir aklıma geldi: "Gramerin sonuna gelmeden belki öleceğim." diye daha ilk sayfasında düşünüyor ve kitabı masanın altına fırlatıyordum. Üstelik, Matrena'nın onu yerden kaldırmasına engel oluyordum.

Bu "açıklamalarım" herhangi bir kimsenin eline geçecek olursa ve o kimse sonuna kadar okumak sabrını gösterebilirse beni bir deli veya bir öğrenci, daha doğrusu bir ölüm mahkûmu sanacak. Tabii, kendinden başka diğer bütün insanların hayat için bu kadar kavga ettiklerini, onun kıymetini anlamadan, tembelce harcadıklarını, bu şekilde de herkesin hayata layık olmadığını anlayacaktır!

"Peki sonra? Okuyucum, bu konuda yanılacak ve benim ölüme mahkûmiyet durumum kendi inancım üstünde hiçbir etki yapmayacak ama sorun, onların hepsine hiç ayrım yapmadan sorun bakalım, mutluluğu nasıl anlıyorlar? Ah! Emin olun ki, Kristof Kolomb, Amerika'yı bulduğu zaman değil, fakat bulmak üzere olduğu zaman daha mutluydu. İnanın ki, mutluluğun en hararetli dakikası belki, Yeni Dünya'yı keşfetmeden üç gün önce, bütün tayfaların ümitsizlik içinde ayaklanarak, Avrupa'ya tekrar dönmek istediği zamandı. Burada Yeni Dünya söz konusu değildi. Kolomb onu, belli belirsiz gördü. Öldüğü zaman nereyi bulduğunu tam anlamı ile bilmiyordu. Asıl önemli olan şey hayattır. Yalnız hayat!

Bu sonu gelmeyen bir arama, hayatın sonsuzluğudur. Yoksa onun bulunması değil! Fakat bu cümleler neye yarar? Bütün buraya kadar söylediklerimin, bir ilkokul öğrencisinin "Güneşin doğuşu" konulu ev ödevine benzemesinden korkuyorum.

Diyecekler ki, belki bir şeyler ifade etmek istemişim; fakat bütün bu arzuma rağmen… "Açıklayamamıştım…" Şunu ekleyeceğim ki, her dâhiyane fikirde, her yeni ve hatta insan beyninde doğan her ciddi düşüncede, hep diğer bir insana anlatılamayacak bazı şeyler vardır, ciltlerle boş yere eser yazarsınız ve otuz beş sene her şekilde fikirlerinizi tekrar gözden geçirirsiniz, yine de bütün gayretlerinize rağmen bazı şeyler kalır. Beyninizde, her zaman kalmak üzere yerleşip kalır ve çıkmak istemezler. Belki de en mükemmel fikrinizi hiç kimseye anlatamadın ölür gidersiniz. Şayet bu altı ay içinde beni endişeye düşüren bütün şeyleri açıklamaktan âciz isem, şimdi geldiğim bu "Kesin düşünce"min bana çok pahalıya mal olduğunu acaba anlayacaklar mı? İşte, yalnız benim tarafımdan bilinen bazı sebeplerden dolayı, "açıklamalarım"ın içinde aydınlatılmasını görev saydığım mesele.

“Fakat hikâyemin sonuna devam ediyorum.”

V

“Yalan söylemek istemiyorum:

Bu son altı ay içinde gerçek hayatın hareketlerinden tam anlamı ile kaçınmadım; hatta bazen pratik hareket beni oyalayacak dereceye varıyor ve mahkûmiyetimi unutuyordum. Daha doğrusu onu düşünmek bile istemiyordum.

Şu sıralar, hangi hayat şartları altında yaşadığımı hatırlayacağım. Sekiz ay oluyor. Hastalığım kötüleşmeye yüz tuttuğu zaman, dışarısı ile bütün ilgimi kestim ve eski arkadaşlarımı görmez oldum. Sürekli çok hüzünlü bir huyum olduğu için, arkadaşlarım beni unutmak konusunda zahmet çekmediler; zaten başka türlü de olsaydım yine unutacaklardı. Evdeki hayatım, yani “aile içinde” köşesine çekilmiş bir insan hayatı gibiydi. Aşağı yukarı beş ay oluyor. Bir daha çıkmamak üzere kapandım ve benimkilerden tamamen uzaklaştım. İrademe boyun eğmek âdet gereğiydi. Odama da, iznim olmadan hiç kimse giremezdi. Tabii belirli saatlerde odamı toplayacak ve yemek getirecek, kimseler hariç!

Annem, emirlerim dışında titrerdi. Onu, gayet seyrek fırsatlar yüzünden görmeyi istediğim zamanlarda bile, bir tek kelime söylemek cesaretini gösteremezdi. Rahatımı bozmamaları ve gürültü etmemeleri için çocukları durmadan kırbaçlardı. Çocukların bağrışmalarından çoğunlukla sızlanırdım, beni şimdi, ne şekilde sevdiklerini hayal ediyorum. “Sadık Kolya” ismini verdiğim bu insana az işkence ettiğimi sanmıyorum. Son zamanlarda o da bana işkence etmeye başladı. Bu gayet doğal; insanlar birbirine acı vermek için yaratılmıştır. Benim kötü huyuma, bir hastayı idare etmeye yemin etmiş gibi katlandığının farkına vardım. Muhakkak ki, bu bana çok dokundu; prensin, “Hristiyan alçakgönüllüğü”nü kafasına koyduğu gibi, bende de bir duygu doğdu ki, bu hâl oldukça gülünçtü. Bu çocukta, gençliğin heyecanı vardı. Üstelik de, her gördüğünü yapmaya çalışıyordu. Fakat öyle zannediyorum ki, onu bir kişilik yapmak zamanı geldi. Onu fazlasıyla seviyordum. Hatta altımızda oturan ve sabahtan akşama kadar alışveriş eden komisyoncu Surikof’a da işkence ettim. Ona ispat ettim ki, eğer yoksulsa, suç tamamen kendisindedir. O kadar ki, sonunda bizim eve gelmeye cesaret edemedi. Bu, çok basit bir adamdır. Bir alçakgönüllülük modeli - alçakgönüllülüğün büyük bir kuvvet olduğunu iddia ediyorlar; bu mesele hakkında prense sormalı. Çünkü bunu o söyledi- küçük çocuğunu görmeye evlerine gittiğim zaman, istemeyerek çocuğun cesedi karşısında

gülümsedim ve Surikof'a, bunun "kendi hatası" olduğunu açıklamaya başladım. Zavallı adamın ansızın dudakları titremeye başladı. Bir eliyle omzumdan yakaladı. Diğeriyle de bana kapıyı göstererek yavaş bir sesle mırıldandı: "Çıkın!" Bununla beraber bu hareketi çok hoşuma gitti. Dışarı çıktım. Fakat biraz sonra Surikof'un kelimelerini acı bir şekilde hatırladım… Onun hakkında garip bir acıma ve nefret hissettiğim hâlde. Böyle bir tecavüz anında bile -çünkü gayet iyi hissediyorum ki, hiç istemeden ona tecavüz etmiştim- bu adam, kızmak kudretini bile gösteremedi! Eğer dudakları titredi ise, kesinlikle kızgınlığının etkisi altında değil, size yemin ederim. Beni kolumdan tutup dışarı atarak: "Çıkın!" diye o müthiş kelimesini söylerken dahi öfkeli değildi. O sırada tamamen soylu bir hareket yaptı. Yalnız bu soyluluk, yüzünün ifade ettiği anlam ile eşit değildi -zaten, gerçekte çok gülünç bir mana ifade ediyordu. Fakat hiçbir kızgınlık alameti bile kendisinde görülmüyordu. Belki hakkımda bir nefret duydu. O zamandan beri ona, merdivende iki üç defa rastladım… Daha önce hiç yapmadığı hâlde, derhal şapkasını çıkarıp beni selamladı. Fakat eskisi gibi durmuyordu. Anlaşılmayan bir tavırla yanımdan hızlıca geçiyordu. Benden nefret etse bile, kendi tabirince "yine alçakgönüllü"ydü. Belki bu selamları basit bir korkudan, alacaklısının çocuğu olduğum için veriyordu: Anneme her zaman borcu vardı, ödemek imkânı da yoktu. Bu ihtimal belki en kuvvetlisidir. Ona bazı şeyleri anlatmak için düşündüm: On dakika içinde benden af dileyeceğine emindim; fakat kendi hâlinde bırakmanın daha doğru olduğu düşüncesine vardım.

"Bu zamanda, yani martın ortasında, Surikof'un çocukları donduğu zaman ben kendimi daha iyi hissediyordum. Bu halim de iki hafta kadar sürdü. Çoğunlukla akşamüstü sokağa çıkardım. Gazlar yandığı ve don olduğu zaman mart geceleri ayın batışını çok severdim; bazen çok uzaklara gezmeye giderdim. Bir gün, Altımağazalar sokağında, kibar tavırlı, fakat yüzünün hatlarını fark edemediğim birisi, karanlıkta önümden geçti; kâğıda sarılmış bir paket taşıyordu. Paltosu perişan yırtık ve mevsim için oldukça ince idi. On adım kadar önümden giderken, cebinden bir şeyin düştüğünü gördüm. Bu eşyayı yerden kaldırmak için davrandım, zamanı idi. Çünkü gülünç bir şekilde uzun kaftan giymiş bir insan, yerdeki şeyin üstüne atıldı; fakat benim elimde olduğunu görerek çekildi. Ellerime baktı ve yoluna devam etti. Bu eşya, eski şekilde maroken büyük bir çantaydı; içi birçok kâğıtla doluydu, neden bilmem, bir bakışta bunun paradan başka her şeyi içerdiğini anladım. Bunu düşüren yolcu kırk adım kadar ileride idi. Nerede

ise kalabalığın içinde kaybolacaktı. Arkasından koştum ve çağırdım; fakat “He!” den başka bir kelime ile bağıramadığım için arkasına bile dönüp bakmadı. Ansızın solda, büyük bir sokak kapısının içine daldı. Derin bir karanlık hüküm süren bu kapının altına geldiğim zaman hiç kimse yoktu. Bu ev, küçük daireleri kiraya vererek para kazanmak isteyenlerin yaptırdığı büyük binalardan birisi idi… Bunlardan yüz kadar vardır. Büyük kapıdan içeri girdiğim zaman, sağ köşede ve geniş avlunun dibinde, birisinin uzaklaştığını görür gibi oldum. Fakat karanlık, daha çoğunu görebilmeme engel oldu. Bu köşeye kadar koştum ve çok kirli, aydınlatılmamış dar bir merdiven buldum. Yukarıya doğru çıkan bir adamın ayak seslerini işiterek, ona, kapının açılmasından önce yetişmek ümidiyle merdivene tırmandım. İşte, olan oldu. Merdiven basamakları yüksek değildi, fakat bana bitmeyecekmiş gibi geldi ve nefesim kesildi. Beşinci katta bir kapı açıldı ve kapandı. Üç basamak kala bunun ancak farkına varabildim. Beşinci kata çıkabilmek ve biraz nefes alıp kapının zilini bulabilmek için birkaç dakika gerekliydi. Sonunda küçük bir mutfakta, bir semaverin ateşini boşaltmak üzere olan bir kadın bana kapıyı açtı, benim sözlerimi sakin bir şeklide dinledi ve muhakkak, hiçbir şey anlamadan ve ağzını açmadan beni yanındaki küçük odaya aldı. Bu gayet alçak tavanlı ve mobilyası birkaç gerekli eşyaya sahip, perişan, küçük bir oda idi. Perdeli bir yatağın üstünde, sarhoş gibi bir hâlde uyuyan ve kadının “Terentiç” diye çağırdığı bir adam yatıyordu. Masanın üstünde, demir bir şamdanın içinde bir mum yanıyordu. Yanında, boş bir votka şişesi duruyordu. Terentiç kalkmaksızın, bana doğru anlaşılmayan birkaç kelime homurdandı ve eliyle bana yandaki odayı gösterdi. Kadın kaybolmuştu, bana sadece bu kapıyı itmek işi kaldı. Böylece yandaki odaya girmiştim. Bu, biraz daha az geniş ve çapraşık bir oda idi. O derece ki, nasıl döneceğimi bilemiyordum. Köşeye konulmuş dar bir yatak hemen hemen bütün odayı kaplıyordu; odanın diğer mobilyası üç adi iskemleden, çizgili bir bezle örtülü eski bir sedirin önünde duran kaba bir mutfak masasından ibaretti. Hepsi, âdeta masa ile yatağın arasına sokulmuştu. Öteki odadakine benzeyen demir bir şamdan, masanın üstüne konmuştu. Üç haftalık veya daha fazla gözüken bir çocuk, yatağın üstünde yatıyor, viyaklıyordu. Hasta ve sarı benizli bir kadın, çocuğun kundağını değiştiriyordu. Kadın, pek genç görünüyordu. Oldukça çıplaktı. Lohusa olduğu anlaşılıyordu. Çocuğa gelince, annesinin zayıf memesini bekleyerek bağırıyordu. Sedirin üstünde başka bir çocuk uyuyordu. Bu, üstüne, frağa benzeyen bir kostüm atılmış üç yaşında bir kız çocuğu idi. Masanın yanında

eski bir redingot giymiş bir adam duruyordu. Paltosunu çıkarmış ve yatağın üstüne koymuştu. İki küçük sosis i!e beyaz ekmek bulunan mavi kâğıtla sarılmış bir paketi açmak için uğraşıyordu. Masanın üstünde hâlâ dolu bir çaydanlık ve siyah ekmek kırıntıları duruyordu. Yatağın altında, iki paket, elbise ile dolu bir valiz fark ediliyordu. Tek kelime ile bu çok karışık bir yerdi. Erkekle kadın, ilk bakışta iyi bir aile havasını veriyordu. Katlandıkları perişanlığa karşı bir şey yapamayarak, yavaş yavaş alışılmış bir karmaşa içinde yüzüyorlardı, bu karmaşa, hayatlarının ayrılmaz bir parçası olmuştu artık.

İçeri girdiğim zaman, yeni gelmiş olan adam getirdiği eşyaları açıyor ve karısı ile gayet sinirli konuşuyordu. Kadın, henüz ağlamakta olan çocuğun kundaklanmasını bitirmemişti. Büyük bir olasılıkla kocasının getirdiği haberler her zamanki gibi kötü idi. Erkeğin yüzü bana hoş, hatta canayakın göründü. Bu, aşağı yukarı yirmi sekiz yaşında esmer ve siyah favorileri olan kısa çeneli bir adamdı. Kederli bir hâli vardı. Hatta bakışı bile… Benim gelişim garip bir sahne doğurdu.

Bazı insanlar vardır. Son noktaya gelince gayet çabuk kızarlar. Bunlar sürekli çabuk olan olaylardır. O sırada denilebilir ki, karşılık vermektense, başkası tarafından tecavüze uğramaktan zevk duyarlar. Buna karşılık çabuk kızan bu insanlar, üzüntülerinin etkisi altında kalıp büyük bir pişmanlık duyarlar. Muhakkak ki, zekidirler ve aklın on kat ilerisine gidildiğini anlayacak durumdadırlar. Bu adam bana, bir an şaşkınlıkla baktı.

Fakat birkaç kelime söylememe zaman kalmadan, bu adam kudurmuşçasına birdenbire üzerime atıldı. Pis odasına kayıtsızca giren, iyi giyinmiş ve kendisinin bile utandığı bu sefer manzaraya bakan bir insanı görmekten olağanüstü üzülmüştü. Muhakkak, başarısızlığına sebep olan şaşkınlığını, başka bir insanın üzerine atmak fikrinden neşe, aynı zamanda zevk duyuyordu. Hatta bir an, beni dövecek sandım. İsteri hastalığına tutulmuş bir kadın gibi sapsarı oldu. Bu hâli arkadaşını da heyecana getirdi.

– Buraya girmeye nasıl cesaret ettiniz! Dışarı çıkın, diye güç hâl ile kelimeleri zoraki söyleyerek titrek bir sesle bağırdı.

Fakat birdenbire kendi cüzdanını ellerimin arasında gördü.

– Sanırım bunu yere düşürmüşsünüz, diye mümkün olduğu kadar sakin bir sesle anlattım.

“Adam, önümde ayakta, korkmuş bir durumda, hiçbir şey anlamıyormuş gibi bir zaman durdu. Sonra, hızlı bir hareketle cebini yokladı. Hayretle ağzını açtı ve alnına vurarak:

– Tanrım! Bunu nereden buldunuz? Ne şekilde, dedi.

Ona, birkaç kelime ve daha sakin bir edayla cüzdanı nasıl bulduğumu, onun arkasından nasıl koştuğumu, karanlıkta merdivenleri dörder dörder nasıl tırmandığımı anlattım.

– Oh Tanrım, diye karısına seslenerek bağırdı. Bunlar benim kâğıtlarım. Benim mallarım, artık her şeyim!.. Ah! Biliyor musunuz bana ne büyük iyilik ettiniz? Ben mahvolmuş bir insandım.

Bu sırada cevap vermeden dışarı çıkmak için kapının tokmağını yakaladım, fakat birdenbire müthiş bir öksürükle sarsıldım; o kadar şiddetli idi ki, ayakta zor durabiliyordum. Adamın, karşımda bana boş bir iskemle bulmak için dört tarafa döndüğünü gördüm. Oturacak bir yerin üstünde duran paçavraları aldı. Yere attı ve beni acele, fakat büyük bir özenle oturttu. Bu krizli halim iki üç dakika daha sürdü. Kendime geldiğim zaman onu yanımda, başka bir iskemlenin üstüne oturmuş ve sabit bir bakışla bana baktığını gördüm.

Hastasının yanına yaklaşan bir doktor tavrıyla:

– Acı çekiyormuşsunuz gibi bir hâliniz var, diye sordu… Ben kendim… Tabibim. Ve içinde bulunduğu duruma itiraz eder gibi bir hareketle odasını gösterdi.

– Görüyorum ki, siz… Ayağa kalkarak devam ettim.

– Ben veremim.

O da birdenbire ayağa kalktı.

– Kendinize özen göstermelisiniz…

Çok şaşırmıştı… Kendine gelemiyordu, sol elinde cüzdanı tutuyordu.

– Oh! Üzülmeyin diye, kapının tokmağını yeniden tutarak sözünü kestim; geçen hafta (B…) tarafından muayene edildim -burada da aynen, “B…” nin ismini anıyorum… Durumum ortada, gördüğünüz gibi. İzninizle!..

“Doktoru bitkin, utancından harap olmuş bir hâlde bırakarak yeniden kapıyı açmaya hamle ettim. Fakat lanetli öksürüğüm o sırada beni yakaladı. Doktorum beni tekrar oturttu ve dinlenmem için ısrar etti; yerinden kımıldamadan bana birkaç nazik kelime söyleyen karısına doğru döndü. Kadın o kadar şaşırmıştı ki, kuru ve renksiz yanakları kızardı. Usandırmaktan korkan bir insan haliyle kalktım -burada gereken hareket de bu idi… Pişmanlığın doktoru incittiğinin farkına vardım.”

– Eğer ben…

Her saniye, bir cümleden diğerine atlayarak kesik kesik başladı:

– Sizden o kadar memnun olduğum hâlde kötü davrandım… Ben… Görüyorsunuz tekrar odasını gösterdi. İşte ben bu durumda bulunuyorum…

– Oh, dedim… anlaşıldı. Durumda yeni bir değişiklik yok; muhakkak yerinizden oldunuz… Hükümet merkezine bunu açıklamak ve başka bir yer aramak için geldiniz.

– Bunu… Nereden öğrendiniz, diye şaşırarak sordu. İstemeyerek alaylı bir tavır ile:

– Bu ilk bakışta görülüyor, dedim. Birçok insan taşradan buraya ümitlerle gelir; didinir, girişimlerde bulunur ve bu şekilde yaşar.

Ani bir hareketle konuşmaya başladı. Dudakları titriyordu. Diyebilirim ki, şikâyetler ve hikâyesi bana çok dokundu. Onun yanında bir saat kadar kaldım. Aslında hiçbir olağanüstülük olmayan hikâyesini bana anlattı. Devlet hizmetinde, Rusya’nın uzak bir yerinde doktorken, karısının isminin karıştığı bazı entrikaların kurbanı olmuştu. Gururu isyan etmiş ve sabrı tükenmişti. Bu, dümanları için bulunmaz bir fırsatmış ve hemen onu şikâyet etmişler. Zavallı, bir davaya kurban gitmiş, makamını kaybetmek zorunda kalmış ve elindeki son serveti ile Petersburg’a durumunu anlatmaya gelmiş. Her zaman olduğu gibi, orada da mahkeme aşamalarından önce işi çok sallamışlar. Sonra onu dinlemişler, baştan savmışlar, kınamışlar, istediğini dilekçeye dökmesini söylemişler, fakat onun bu dilekçesini kabulden çekinmişler ve neden sonra hakkında bir soruşturmanın açılmasına karar vermişler. Sözün özü, zavallı adam tam beş ay koşmuş ve nesi varsa yemiş. Karısının bütün elbiselerini rehine koymuş… Ve işte bu sıralarda bir çocuğu olmuş… Ve… Ve… Bana: “Bugün soruşturmanın sonucunu bildirdiler… Hemen hemen yiyecek ekmeğim yok… Hiçbir şeyim kalmadı… Karım da loğusadan yeni kalktı… Ben… Ben…” dedi. Ve birdenbire ayağa kalktı, dolaşmaya başladı. Karısı bir köşede ağlıyordu. Çocuk da bağırmakta idi. Not defterimi çıkardım. Bazı şeyleri not ettim. Bitirip ayağa kalktığım zaman, meraklı bir korku ile bana bakarak önümde dikildiğini gördüm.

Ona, isminizi ve nerede çalıştığınızı valinizin ismini, ayları ve tarihleri not ettim, dedim. Bakmutof isminde bir okul arkadaşım var. Amcası, Piyer Matrevriç Bakmutof! Anayasa Mahkemesi üyesi ve vilayetin genel müdürü…

– Piyer Matreviç Bakmutof, diye doktorum titreyerek bağırdı. Fakat bütün bu iş onun elinde!

Ve gerçekten beklenilmeyen bir şekilde, onun girişimine yardım edişim, doktorumun hikâyesi ve onun sonuçlanışı, tıpkı bir romandaki gibi bağlandı

ve halloldu. Bu zavallı insanların bana pek fazla bel bağlamamalarını istedim. Çünkü kendimin de zavallı bir okul öğrencisi olduğumu söyledim.

Benim ismimi öğrenmelerine gerek olmadığını, fakat buradan çıkar çıkmaz Vassili Ostrov'a, arkadaşım Bakmutof'u görmeye gideceğimi ekledim.

Hâlihazırda, Anayasa Mahkemesi üyesi olan ve hiçbir çocuğu bulunmayan amcanın ailesinin son fertleri varsayarak, arkadaşımı delice sevdiğinden emindim. "Sözümü bitirirken, belki dedim, bu arkadaşım benim aracılığımla amcasına, sizin için bir şey yapabilir."

– Beni, ekselansın huzurunda açıklama yapmaya bıraksalar, yeterli olacak! Açık olarak kanıtlamak şerefini elde edebilsem, diye, harareti varmış gibi titreyerek bağırdı. Gözleri parıldıyordu.

Kendi kullandığı deyimle: "Bu şerefi elde edebilmek kudretine bir erişebilsem… Bu işin muhakkak yüzüstü kalacağını ve bütün gayretlerin boşa gideceğini tekrar ederek ekledim ki, eğer bugün onlara gelmiş olmasaydım, bütün bunlar bitecek ve hiçbir ümit kalmayacaktı.

Beni, birçok gayretli temennilerle uğurladılar. Kendilerini kaybetmiş halleri vardı. Yüzlerinin ifade ettiği anlamı hiçbir zaman unutamayacağım. Derhal bir arabaya atladım,Vassili Ostrov'a gittim. Bu Bakmutof ile ben, okul hayatımızda uzun süre birbirimize karşı düşmanca yaşadık… Ona bir soylu gözüyle bakıyorlardı; hiç olmazsa ben, ona bu özelliği veriyordum. Hep temiz giyinirdi. Kendini beğenmiş değildi; her zaman neşeli mükemmel bir arkadaştı. Büyük zekâya sahip olmadığı hâlde, bazen birçok nükteler yapardı; beraber sınıfın daima birincisi idi. Ben ise hiçbir şeyde birinci olamadım. Benden başka bütün arkadaşları onu severlerdi. Şu birkaç sene içinde her fırsatta bana ödünç para vermek istemişti, her seferinde kızgın ve usandırıcı bir eda ile yanından kaçmıştım. Onu görmeyeli bir sene kadar oluyordu; üniversiteye devam ediyordu. Akşamın saat dokuzuna doğru onun evine gittiğim zaman, birçok protokol kurallarına büyük bir titizlikle uyarak -çünkü hizmetçiler benim geldiğimi haber verirlerdi- beni önce şaşkın ve hatta az sempatik bir tavırla karşıladı. Fakat neşelenmekte gecikmedi ve bana bakarak bir kahkaha attı. İçten bir senli benlilikle bağırdı:

– Terentief, bana gelmek nereden aklına geldi?

Tavırları bazen sert, fakat asla kızgın değildi. Bu onun sevdiğim, fakat buna rağmen ona karşı olan nefretimin sebebini oluşturan, bir huyu idi. Fakat ne oluyor? Bu kadar hasta mısın, diye ürkerek bağırdı.

Tekrar öksürmeye başlamıştım; bir iskemleye yerleştim ve güç bela nefes almaya başladım:

– Üzülmeyin, dedim, ben veremim. Size bir ricaya geldim. Şaşkın, oturdu. O sırada ona doktorun bütün hikâyesini anlattım. Amcasının üzerindeki etkisine dayanarak bir şeyler yapabileceğini ona iyice anlattım.

– Yaparım, muhakkak yaparım, yarın sabah derhal amcama anlatacağım; hatta buna çok memnun oldum. Bütün bunları ne kadar ince bir şekilde anlattınız… Fakat Trentief, nasıl oldu da bana başvurmak aklınıza geldi?

– Bütün bu mesele amcanızın elinde… Sonra Bakmutof, biz birbirimize sürekli düşmandık. Sizin soylu bir kişiliğiniz olduğu için, bir düşmanı bile geri çevirmeyeceğinizi düşündüm, diye alaycı bir üslupla ekledim.

Bir kahkaha tufanı ile bağırdı:

– Sanki Napolyon İngiltere'yi yardıma çağırıyor! Evet, gerekeni yapacağım, yapacağım! Hatta mümkünse şimdi gideceğim, diye benim ciddi bir tavırla ayağa kalktığımı görerek acele ile ekledi: Gerçekten bu mesele, bizi memnun edecek tarzda, beklediğimiz bir şekilde halloldu. Altı hafta sonra bizim doktor, başka bir kasabada göreve atandı. Yolluğunu bile ödediler. Ayrıca harcırah da verdiler. Bakmutof'un, doktoru çağırarak ona borç para verdiğinden bile şüpheleniyorum. Doktoru sık sık görmeye giderdi. Hâlbuki ben ziyaretlerimi azaltmıştım. doktor bana geldiği zaman da kendisini ilgisiz bir tavırla karşılıyordum. Bu altı hafta müddetince Bakmutof'a bir iki defa rastladım. Bir üçüncü defa, doktorun taşraya hareketini kutladığımız zaman gördüm. Bakmutof evinde, şampanya ile bir veda ziyafeti verdi. Doktorun karısı da orada idi, fakat çocuğu ile ilgilenmek için bizi erkenden yalnız bıraktı.

Mayıs ayının başlangıcı idi, gece muhteşemdi. Güneşin ışınları, Finlandiya gölüne iniyordu. Bakmutof beni, evime kadar uğurladı; Nikola köprüsünden geçtik. İkimiz de biraz sarhoştuk. Bu işin iyi sonuçlanmasından dolayı memnuniyetinden söz etti. Anlayamadığım şeyler için teşekkür etti; bir iyilik yaptıktan sonra, ferahlık hissettiğini ve bütün bu güzelliğin bana ait olduğunu iddia etti. Bugün ders verenleri, bir hayır işlemenin hiçbir anlamı olmadığını iddia edenleri haksız buldu.

İçimde sonsuz bir konuşma arzusu uyandı.

– Birisine iyilik etmek görevini üzerine almış olan adam, diye başladım, insan doğasına kıyar, merhamet dilenenin şerefini aşağılar. İntikam olarak, "toplumsal sadaka"nın teşkilatlanması ve kişinin özgürlüğü meselesi, birbirinden ayrı, fakat birbirini yok etmeyen iki şeydir. İyilik hareketi,

varlığını koruyor. Çünkü insanın bir ihtiyacını karşılıyor. En yakını üzerine, doğrudan doğruya hayatî bir etkide bulunmak ihtiyacı! “Moskova’da, Alman ismi taşıyan bir general vardı. Hâlen, Anayasa Mahkemesi üyesi bulunan birinden” söz ediyorum. Hayatını, hapishaneleri ve suçluları ziyaret etmekle geçirmişti; Sibirya’ya gönderilecek olan her mahkûm kafilesi, Monde Muano’da bu ihtiyar tarafından ziyaret edileceğini önceden bilirdi. General, görevini ciddiyet ve merhametle yapardı. Gelir, etrafında sıra olmuş duran mahkûmların önünden geçer, her birinin önünde durarak ihtiyaçlarını sorar, hiçbir ine ahlak dersi vermeyerek hepsine zavallı dostlarım diye seslenirdi. Para dağıtır, en önemli ihtiyaçlarını karşılar, ayaklarını sarmak için bezler yollardı. Bazen küçük dinî kitaplar getirir, onları okuma bilenlere dağıtırdı. Yolda, bu kitapları açacaklarına ve okuma bilmeyen arkadaşlarına bunları anlatacaklarına kuvvetle inanırdı.

Suçları hakkında arada sırada sorular sorardı; kendi özel hayatını anlatanları dinlerdi. Suçlular arasında hiçbir fark gözetmez, hepsine aynı şekilde davranırdı. Onlarla bir kardeş gibi konuşurdu. Suçlular da onu bir baba sayarlardı. Bir kafilenin içinde, kucağında çocuklu bir kadın görünce ona yaklaşır, küçüğü okşar ve çocuğu eğlendirmek için parmaklarını oynatırdı. Ölümüne kadar, uzun hayatını bu şekilde geçirdi. Öyle ki, bütün Rusya’da ve Sibirya’da, hiç olmazsa mahkûmlar arasında tanınırdı. Sürgüne gidenleri ziyaret ederken, bu arada sırada onlara yirmi kopekten fazla verebiliyordu. Sibirya’da bulunan bir insan, en katı yürekli canilerin bu generali nasıl hatırladıklarını anlattı. Muhakkak ki, bu insanlar ondan, heyecanla veya ciddi bir tarzda söz etmiyorlardı. Bazen, bir düzine insanı doğramış veya belki de sadece öldürmek zevki için altı çocuğu boğazlamış olan bu suçlulardan biri bağırmış ve şunları söylemiş:

“Şu ihtiyar generalcik ne oldu? Sağ mı acaba?” Bu düşünce, belirsiz bir sebepten, belki de yirmi senelik cezası süresince bir defa aklına geliyordu. Bu düşünceye bir de gülümseme eklenmiş. Kim bilir? Sadece bu kadar… Fakat yirmi sene sonra, ruhunda hatırasını saklayan insana bu “küçük ihtiyar” tarafından sürekli olarak bir tohum atılmadığını size kim söyledi?

“Bakmutof, bir insanın, diğer birisinin kaderi hakkında yaptığı propagandanın etkisini anlayabilir misiniz?”

Burada bütün bir hayat, gözümden kaçan sonsuz bir imkân var. En usta bir satranç oyuncusu bile karşısındakinin çok az hamlesini zamanından önce tahmin edebilir. Hatta olağanüstü usta bir satranç ustası Fransız’ın, rakibinin on hamlesini önceden hesaplayabildiğini anlatırlar. Bundan ötürü,

gözümüzden kaçan ne kadar hareket ve girişim var. Tohumu atarken, ne şekilde olursa olsun bir iyilik yaparken, kişiliğinizden bir kısmını veriyorsunuz, diğerlerinden ise, başka bir parça alıyorsunuz. Bu iki insan arasında bir bağ var. Biraz dikkat ederseniz, derhal bilgi ile ve beklenilmeyen buluşlarla ödüllendirilirsiniz. Bu yaptığınız iyiliği, bir ilim saymaya başlarsınız. Bu, bütün hayatınıza hükmedecek, belki de tamamen onu kaplayacaktır.

Bakmutof:

– Demek ki, hayat size küsmüş, diye başka birini azarlar gibi bağırdı.

Bu sırada, köprünün korkuluğuna dirseklerimizi dayamış, Neva nehrine bakıyorduk.

Korkuluktan kendimi daha fazla aşağıya sarkıtarak:

– Aklıma gelen fikri şimdi biliyor musunuz, diye sordum.

Bakmutof, korku ile:

– Sakın bu fikriniz, kendinizi suya atmak olmasın, diye bağırdı.

– Hayır, şimdilik sadece şu düşünce ile yetiniyorum: Önümde yaşayacak iki veya üç ayım var. Belki de dört; fakat mesela iki ay kaldığını varsayalım. O zaman, doktorun meselesindeki gibi gürültülü patırtılı, çaba harcanması gereken bir iyilik yapmak isteyeceğim. Bu durum içinde, zamanın darlığı yüzünden bu iyilikten vazgeçmem gerekecek ve yapabileceğim başka bir iyilik arayacağım. İşte burada, alay edilecek bir fikir olduğunu onaylayın.

Zavallı Bakmutof, benim hesabıma çok üzülmüştü; bana, evime kadar eşlik etti ve beni avutmaya gerek bile kalmadığını söylemek inceliğinde bulundu. Yolda, hiçbir şey söylemedi. Benden ayrılırken, heyecanla elimi sıktı ve beni tekrar gelip görebilmek için izin istedi. Bana, bir “avutucu, dertlerimi paylaşıcı” sıfatı ile gelmek istediği takdirde -çünkü sessiz de olsa, ziyaretinin gayesi bir teselli olacaktı- varlığının benim için bir “memento meriden” başka bir şey olamayacağını ona açıkladım. Omuzlarını silkti. Fakat bana hak verdi. Bu tecavüzüme rağmen, gayet nazik bir şekilde birbirimizden ayrıldık.

İşte o akşam ve onu izleyen bütün gece, “son düşüncem”in filizlendiğini hissettim. Bu yeni düşünceye delice bağlandım, bütün çapraşık taraflarını her şekil altında inceledim. Gece uyumadım. Ne kadar derin düşünürsem, o kadar dalıyordum. Bu fikir beni son derece korkutuyordu. Müthiş bir korku içimi kaplıyordu. Bu fikir birkaç gün devam etti. O fikri hatırlamam bile, birdenbire ürpermem için yetiyordu. “Son düşüncem”in bende, sonu tabiî

bir şekilde çözülemeyecek derecede kuvvetle yerleştiğine inandım. Karar verebilmek için kendimde cesaret bulamıyordum. Üç hafta sonra, bütün bu tereddütler yok oldu. Çok garip bir rastlantı sayesinde bana cesaret geldi.

Burada bütün açıklamalarımda, bütün bu rakamları, bütün bu tarihleri kaydediyorum. Muhakkak bu bana, ileride hiçbir şey ifade etmeyecek, fakat şimdi -hiç olmazsa şu dakika- istiyorum ki, benim hareketimi takdir edecek olanlar, ne gibi bir mantık yoluyla bu "son düşüncem"e vardığımı kolaylıkla öğrenebilsinler.

Demin, bu "son düşüncem"i eylem hâline getirmeme engel olan kesin cesareti elde ettiğimi anlatmıştım. Bu cesaret, sandığım gibi mantıkî yoldan değil, fakat beklenilmeyen bir darbeden, mesele ile hiç ilgisi olmayan bir olaydan doğdu.

On gün oluyor, burada fazla açıklama yapmayı gereksiz gördüğüm bir meseleden dolayı, benimle görüşmek üzere Rogojin bana uğradı. Onu daha önce hiç görmemiştim. Fakat ondan çok söz edildiğini duymuştum. Ona gereken bütün açıklamaları yaptım… Kalkıp gitmekte gecikmedi. Ziyaretini iade etmeyi düşünmüyordum. Çünkü bana sadece bir iş için gelmişti, fakat beni çok ilgilendirdi. Bütün gün onun garip fikirlerini düşündüm, o kadar ki, ertesi gün ona bizzat gitmeyi kararlaştırdım. Beni görmekten memnun olmadığını saklamadı ve bana, nazikçe, ilişkimizi uzatmak istemediğini anlattı.

Öyle sanıyorum ki, onun evinde, hem benim hem de onun için yararlı bir saat geçirdim. Aramızdaki anlaşmazlık meydanda idi. Özellikle ben, önünde yaşamak için sayılı günleri olan bir insan… Hâlbuki o, hayatın baharında, yalnız bu gibi hesapları yapmakta ve hevesinden başka hiçbir kederi yok. Burada, acemi bir edebiyatçının beceriksizliğini ortaya koyan bu ifadeden dolayı, Rogojin beni bağışlasın. İncelikli bir tavırla karşılamamasına rağmen, bana, doğrudan ilgisi olmayan şeyleri bile anlama gücüne sahip zeki bir insan hissini verdi. Ona "kesin düşüncem" hakkında bir tek kelime bile söylemedim, fakat beni dinleyerek anladığı hissine vardım. Sessizliğini koruyordu. Bu adam sessizliği sever gibi görünüyordu. Gideceği sırada, aramızdaki görüş farkına rağmen iki ayrı kutbun birbirine yaklaştığını anlatmaya çalıştım. O bile, inanılabilecek olan bu "son düşünce"mden çok uzaklaşmış değildi. Bana yüzünü buruşturdu; gideceğimi sanarak, ayağa kalktı, kasketimi getirdi ve nezaketen uğurlar gibi beni karanlık evinden dışarıya çıkardı. Evi, beni çok ürkütmüştü; bir

mezara benziyordu. Fakat herhâlde onun hoşuna gidiyordu. Halinden anlaşılıyordu zaten. Etrafında, sevdiği bir hayatı bulabiliyordu.

Rogojin’i bu ziyaretim, beni çok yordu. Aslında, sabahtan kendimi iyi hissetmiyordum, akşama doğru yorgunluk hissederek yatağa yattım; arada sırada vücudum ateş gibi yanıyordu. Hatta bazen sayıklıyordum da. Kolya, saat on bire dek yanımda kaldı. Bununla birlikte konuştuğumuz şeyleri hatırlıyorum. Fakat gözlerimi kapattığım zaman, rüyamda Ivan Famiç’i milyoner olarak görüyordum. Servetini ne yapacağını bilemiyor, bu meseleyi halledebilmek için kafasını patlatıyordu. Milyonlarını çaldırmak korkusundan titriyordu. Sonunda, onları bir yere saklamayı kararlaştırdı. Bu kadar serveti faydasız bir şekilde toprağa gömmenin yanlış olduğunu hatırlattım. Doğrusu, bütün bu altınları eritmelisiniz, dedim. Soğuktan donmuş olan küçük çocuğunuzun vücudunu mezardan çıkarıp ona altından bir tabut yaptırmalısınız.

Surikof bu alaylı tavsiyeyi, şükrandan doğan gözyaşlarıyla karşıladı ve bu tavsiyeyi tutmak için acele etti. O sırada yere tükürdüm ve uzaklaştım. Tamamen kendime geldiğim zaman, Kolya benim bir dakika bile uyumadığımı, hep Surikof’tan söz ettiğimi söyledi. Bazen krizler ve olağanüstü dakikalar geçiriyordum; hatta Kolya endişeli bir şekilde ayrıldı. O gittikten sonra, kapıyı arkasından kilitlemek için ayağa kalktım. O sırada; Rogojin’in evinde sabahleyin gördüğüm bir tabloyu derhal hatırladım. Bu tablo, bir kapının üstünde evinin en karanlık odalarından birindeydi. Oradan geçerken kendisi bana gösterdi. Sanırım, beş dakika kadar bu tablonun önünde kaldım. Artistik bakımdan pek kıymeti olmamakla beraber, beni garip bir şekilde şaşkına döndürdü.

Bu tablo, İsa’yı, çarmıhtan indirdikleri zamanki halini görüntülüyordu. Bana öyle geldi ki, İsa’yı gerek çarmıhın üstünde, gerekse oradan indirilirken canlandıran ressamlar, sanki İsa’nın yüzünü hep olağanüstü güzel yapmak alışkanlığındadırlar. Yine bu ressamlar, en korkunç işkenceler ortasında bile İsa’nın yüzündeki bu güzelliği korumak isterler. Rogojin’in tablosunda bu güzellikten eser yoktu. Tabloda, çarmıha gerilmeden önce bile, uzun süre işkence çekmiş bir insanın cesedi canlandırılmıştı. Putunu taşıdığı için halk tarafından aşağılanmış, subaylar, tarafından dövülmüş ve bu yorgunluklar altında en sonunda çarmıha gerilme cezası altı saat sürmüş bitkin bir yüz taşıyordu.

Gerçekten bu resim, çarmıhtan yeni indirilmiş bir insan yüzü idi; henüz hayat ve canlılık taşıyordu. Yüzünün ifade ettiği anlam, sanki ölünün hâlâ

işkence çektiğini anlatır gibi acıklı idi. Bu hâl, ressam tarafından gayet iyi anlatılmıştı. Buna karşılık, yüz acımasızca gerçeği gösteriyordu; burada sade doğa vardı. Bu kadar işkenceden sonra, herhangi bir insanın cesedi de böyle olmalıdır. Biliyorum ki, Hristiyanlığın ilk asırlarından beri, kilise tarafından kabul edilen dini itikada göre İsa, şeklen değil, fakat gerçek bir acı çekmiş, bu şekilde de çarmıhın üstünde, vücudu tamamen doğa kanunlarına tâbi olmuştu. Tabloda gösterilen yüz, kanayan yaralarla kaplı idi ve şişmişti. Patlak gözleri cam gibi parlıyordu. Fakat çok garip olarak, bu işkence çekmiş cesedi dikkate alacak olursak, akla tuhaf bir soru gelir: İsa'nın bütün öğrencileri, sonraları en belli başlı Havariyun olanlar, çarmıhın yanında ayakta duran ve onu iyileştirmeye çalışan kadınlar, bir kelime ile ona inananlar ve tapanlar madem ki, onun vücudunu bu şekilde gördüler, nasıl oluyor da ona inanabiliyorlar ve bu din uğrunda ölenlerin tekrar canlanacaklarına bel bağlayabiliyorlar? Eğer ölüm bu kadar müthiş ise ve eğer doğanın yasaları bu kadar kudretli ise, onları nasıl yenmeli? Nasıl oluyor da, hayatında doğaya hükmetmeye çalışan ve "Talıtha Cumi!" diye bağırarak bir genç kızı dirilten ve "Lazar, dışarı çık!" diyerek ölüyü mezardan çıkaran İsa, ölümün sillesi altında yere seriliyordu.

Bu tablo, doğayı iri bir hayvan, acımasız ve dilsiz olarak canlandırıyordu. Daha doğrusu, benzetme ne kadar garip olsa da, modern bir inşaat makinesi, duygusuzca bir insan vücudunu yakalayarak çiğneyip eziyordu. Bu kıymetsiz varlık tek başına, bütün doğaya ve kanunlarına, belki de onu meydana getirebilmek için yaratılmış bütün bu dünyaya bedeldi!

Size söz ettiğim bu tablo bende kör, küstah, uygunsuz bir duygu bıraktı. Bu, size de aynı duyguyu verebilir. Bu havarilerin bir gecede bütün ümitlerinin ve hatta bütün güvercinlerin mahvolduğunu görerek, zor durumlara düşmeleri gerekir. Şüphesiz her biri, anlaşılmayacak kadar büyük fikirler taşıyarak dağıldılar. Hatta efendileri, cezadan biraz önce kendi yüzünü görebilseydi, çarmıhın üstüne gerilmeye, böylece de ölüme kendi kendine yürüyebilir miydi? İşte bu tabloya baktığınız zaman elinizde olmadan bu soru aklınıza geliyor.

Kolya'nın gitmesinden sonra, bütün bunları bir buçuk saat düşündüm; belki de sayıkladım. Bazen bu düşünceler, gözümün önünde bir şekil alıyordu. Vücudu ortada olmayan bir şey resmedilebilir mi? Ne olursa olsun, garip ve mümkün olmayan bir şekil altında, bu sağır, kör ve dilsiz varlığı, bu sonsuz kuvveti görür gibi oluyordum. Birisinin beni elimden tutarak bir mum aydınlığında, bana iğrenç ve muazzam bir böcek

gösterdiğini rüyamda gördüm. “Bu kör, sağır ve her şeye kadir olan varlık ta karşımda” benim nefretime gülüyordu.

Gece odamda, kutsal resmin önünde sürekli bir küçük lamba yanar; titrek olmasına rağmen ışığı eşyaları fark ettirebiliyor. Hatta ona yaklaşarak kitap bile okunabilir. Gece yarısından biraz geç olduğunu sanıyorum. Gözlerim açık olarak yatıyor, gerçekten uyumuyordum. Birden odamın kapısı aralandı. Rogojin içeri girdi.

Girdi ve kapıyı kapadı. Bir kelime bile söylemeden bana baktı ve sessizce, odanın köşesinde bulunan lambanın altındaki iskemleye doğru yürüdü. Çok şaşırmıştım. Ne yapacak diye bakıyordum.

Rogojin, bir küçük masaya kollarını dayadı ve sakince gözlerini bana dikti. Bu şekilde birkaç dakika geçti. Misafirimin bu sakinliği, fazlası ile canımı sıktı. Peki, niçin konuşmak istemiyordu? Bu kadar geç zamanda gelmesini garip buldum. Fakat gerçeği söylemek gerekirse, o kadar şaşırmadım. Üstelik sabah ona fikrim hakkında hiçbir şey anlatmamıştım. Fakat bunu gayet çabuk öğrendiğini anladım; fakat bu fikir, gecenin bu geç saatinde bile tekrar konuşmak için gelmeye değer bir kıymette idi. Bunun için geldiğini sanıyorum. Sabahleyin, kötü bir şekilde ayrıldık. Hatta bana, iki defa çok meraklı bir tavırla bakmıştı. Şimdi de bakışında, aynı alayın ifadesini buluyor ve ona kızıyordum. Gözümün önünde hayal değil, gerçekten Rogojin’i gördüğüm zaman da bunun hakkında kesinlikle tereddüt etmedim. Hatta bu fikir bile aklıma gelmedi.

Bununla beraber, yerinden kıpırdamadı ve alaycı gülüşü ile bana bakmaya devam etti. Kızgınlıktan, yatağımın üstünde hızla döndüm ve yastığa dirseklerimi dayadım. Ben de susmaya karar vererek onun gibi davranmak istedim. Bu sessizlik, sonsuza kadar uzayacaktı. Neden bilmem, muhakkak onun konuşmasını istiyordum. Sanırım, yirmi dakika kadar bu şekilde geçti. Ansızın aklıma bir fikir geldi Belki de bu Rogojin değil, onun hayali idi?

Hiç hayalet görmemiştim. Ne hasta olduğumdan beri ne de daha önce. Fakat çocukluğumda, hatta son zamanlara kadar bana öyle geliyordu ki, hayaller hakkında kesin şüphem olduğu hâlde, eğer bir yardımını görseydim, o dakika ölürdüm. Bununla beraber ziyaretçimin Rogojin değil de bir hayalet olduğu fikrinden hiçbir korku duymadım. Üstelik diyebilirim ki, bu ihtimal beni yalnızca kızdırdı. Diğer bir garip durum de şu idi: Önümüzdeki hayal mi, yoksa et ve kemikten ibaret bir ziyaretçi mi? Bu konu beni, gerektiğinden daha az ilgilendiriyor; zannedersem başka bir şey düşünüyorum. Niçin sabahleyin ropdöşambr ve terlik giymiş olan

Rogojin'in, şimdi bir frak, bir beyaz gömlek üstüne kravat takmış olduğunu öğrenmek istiyorum. Yine şu soruyu kendi kendime soruyorum: Eğer bu bir hayal ise ve sen bundan korkmuyorsan, ne diye ayağa kalkıp meseleden bizzat emin olmak için, ona yaklaşmayasın? Belki de bunu yapmama korku mani oluyordu. Fakat bu fikir aklıma gelir gelmez, dizlerimin uyuştuğunu ve sırtımın buz gibi ürperdiğini hissettim. Aynı zamanda, korkumu anlamışa benzeyen Rogojin, başını dayadığı elini çekti. Doğruldu ve gözlerini bana doğru dikerek, gülmek ister gibi ağzını açtı. O kadar hırslandım ki, üzerine atılmak istedim. Fakat ilk sözü söylememeye yemin ettiğim için yatağımda kaldım. Zaten gözlerimin önündekinin, Rogojin değil de bir hayal olduğuna emin değilim.

Bu sahnenin ne kadar sürdüğünü hatırlayamıyorum. Bu arada, ne kadar uyuduğumu da bilemiyorum. Sonunda Rogojin, ayağa kalktı ve girdiği zamanki gibi dikkatli bir bakışla beni uzun uzun inceledi, fakat bu sefer hiç gülmüyordu. Sonra yavaşça kapıya doğru yürüdü. Onu açtı ve üstüme kapayarak çekildi gitti. Yatağımı terk etmemiştim. Tanrı bilir neyi düşünerek, gözlerim açık, ne kadar zaman bu şekilde kaldım? Hatırlayamıyorum. Nasıl uyuduğumu da bilemiyorum. Ertesi sabah saat dokuzu geçerken kapıma vurularak uyandım. Bu, evde her zamanki kaide idi. Eğer saat dokuzdan önce çağırmazsam, çayımı getirirlerdi. Matriona'nın gelip kapıyı vurması gerekirdi. Fakat kapıyı açmaya gelirken birden düşündüm. Peki ama, nasıl oldu da girebildi? Kapı kapalı idi. Kendi kendime sordum ve şu karara vardım ki, gerçek Rogojin odama girmemişti, çünkü gece, bütün kapılarımız kilitlidir.

Yukarıda, bütün ayrıntılar ile anlatılan bu olay, kesin kararımı vermeme neden oldu. Bu, mantıktan değil, bir nefretten doğdu. Hayat beni bu kadar garip şekiller altında yaraladıktan sonra, hayatta kalamazdım. Bu hayat beni yerin dibine geçirdi. Korkunç bir örümcek şekline giren kör bir kuvvete boyun eğemezdim. Şafak sökerken, kesin kararını verdiğim için bir rahatlık duyuyordum. Bu birinci kısımdı. İkincisini Pavlovsk'ta geçirecektim fakat bu hususta yeterli derecede bilgim var."

VI

“Haydut ve düello hikâyelerinden hoşlanılan gülünç yaşta, çocukluğumda tedarik ettiğim küçük bir cep tabancam vardı. Bir ay oluyor, bunu kontrol etmiştim. İçinde bulunduğu kutuda iki kurşun ile üç ölçü barut vardı. Bu tabanca işe yaramaz, hedefi tam vuramaz bir hâldeydi. On beş adım bile gidemezdi; fakat şakağına dayayınca, şüphesiz insanın beynini paramparça etmeye yeterdi.

Pavlovsk’ta, şafak sökerken ölmeyi kararlaştırdım. Villanın içinde problem çıkarmamak için gidip parkta kendimi öldürecektim, yollu ‘açıklamalarım’ polise gereken noktaları anlatacak. Psikologlar ve ilgililer bu belgeden beğendikleri fikirleri çıkartabilirler. Bununla beraber, bu el yazımın basılarak halka gösterilmesini istemiyorum. Bir kopyasını çıkarmasını ve bir diğerini, Aglaya Ivanovna Yepançin’e vermesini prensten rica ediyorum. İşte arzum. İskeletimi, bilim uğrunda kullanılmak üzere tıp fakültesine hediye ediyorum.

Kimsenin, beni şu dakikada yargılamasına katlanamıyorum. Her türlü yargılamadan da uzak bulunuyorum. Çok az oluyor, garip bir fikir aklıma geldi. Eğer birdenbire birini öldürsem, hatta on kişi yaralasam, artık bu dünyada en korkuncu diye anılan suçu işlesem, işkence etmek ortadan kalktığı için, acaba önünde yaşamak için iki üç haftası olan bir suçluya karşı mahkeme nasıl bir durum alacak? Onların hastanesinde, mükemmel bir şekilde, bir doktor tarafından bakılarak öleceğim… Belki de orada daha rahat edeceğim. Sadece eğlence için, henüz benim durumumda olan insanların aklına bu fikir nasıl oluyor da gelmiyor? Fakat belki onlar da düşünüyorlar; hatta aramızda böyle neşeli insanlar bile eksik değil!

Fakat eğer hiçbir mahkemenin bana karşı bir şey yapamayacağını biliyorsam, sağır ve dilsiz bir sanık olduğum zaman, benim hakkımda ne gibi bir karar vereceklerini bilmiyor değilim. Birkaç kelime cevap yazmadan gitmek istemiyorum. Kendimi haklı çıkarmak için değil, fakat korkusuz ve serbest bir cevap! Oh! Hayır. Hiç kimseden af dilemek istemiyorum. Bunu kendi ruhumu yatıştırmak için yapıyorum.

İşte, önce garip bir fikir! Hangi hakla, hangi prensibe dayanarak, iki-üç hafta yaşama hakkı kalmış bir varlığı kısaltmama engel olabilirler? Hangi mahkeme bu hususta yetkilidir? Mahkûm olmuş bir durumda, ölüm gününü sabırsızlıkla beklerken, kime ne gerekir? Gerçekten bunun, birisine gerekli olması mı gerekiyor? Ahlakın bunu gerektirdiği söylenebilir mi? Eğer

kuvvetli ve sağlıklı olsaydım, tekerrürü yapmama engel olmalarını anlayabilirdim: ‘Yakınlarınıza belki de faydalı olan bir hayata kast etmenize hakkınız yok.’ Fakat şimdi, şimdi uğursuz kaderin pençesine o kadar yakın bulunuyorum ki… Bu son nefesimi verirken bana ne gibi bir ahlak dersi vermek gerekiyor. Hristiyanların her zaman dönüp dolaşıp geldikleri fikir hep budur. Onların en kabule değer fikirlerini avuntularını niçin son nefesime kadar dinleyeyim? Sonra, Pavlovsk’un ağaçları diye gülünç düşünceleriyle benden ne istiyorlar? Hayatımın son dakikalarını tatlılaştırmak mı? Beni kendimden geçiren, üzerine bütün çıplaklığıyla yazılmış olan hayatımın son aşk ve hayalini bulduğum Meyer evinin duvarını gözlerimden gizlemek istedikçe, beni daha fazla kötü kaderin kucağına atacaklarını anlamıyorlar mı? Sizin o güzel huyunuzdan, Pavlosk’taki parkınızdan, güneşin doğup batmasından, mavi simanızla mutlu yüzlerinizden, hayatın sonsuz nimetleri ortasında tek başıma bütün bunlar için gereksiz, bütün bunlardan hariç sayıldıktan sonra, o nimetlerden bana ne? Bütün bu güzelliklerden benim ne çıkarım var? Güneşin ışığı altında, etrafımda dolaşan küçücük bir sineğin bile bu nimetlerde bir hakkı var ve o sinek bunu biliyor. Üstelik de mutludur. Hâlbuki ben, yalnız ben, bu hakların dışındayım ve bugüne kadar bunu anlamama sadece bir alçaklık engel oldu.

Oh! Gayet iyi biliyorum ki, prens ile diğerleri bu ‘baştan çıkartan, hilekâr’ tabirlerimi inkâr ettirmek ve benden yüksek ahlak prensipleri adına, Millevoye’nin şu mısralarını duymak isteyeceklerdi:

‘Vedalarıma sağır kalan
bir alay dost
görebilsinler mukadder güzelliğinizi,
uzun bir ömür geçirsinler,
ağlansın ömürlerine. Dost bir el kapatsın gözlerini’

Fakat inanın, temiz ruhlu insanlar! İnanın ki, zulme büyük bir sabırla katlanan bu mısralarda, dünyayı Fransız şiiriyle kutsayan bu satırlarda, rahatlayamayan öyle bir nefret ve kin saklı ki, şair bile yanılarak, kızgınlığından döktüğü gözyaşlarını herkesi merhamete getirecek gözyaşı sandı. Şunu bilin ki, insanın yokluk karşısında duyduğu heyecanın bir sınırı vardır ve bu sınır aşılınca, insan bu kıymetsizliğin, düşkünlüğünün derinliklerinde son derece bir zevk duyar.

Evet, muhakkak ki, aşağılık, göz kamaştırıcı bir kuvvettir; bunu kabul ediyorum. Fakat din onu bu şekilde kabul etmiyor.

Din!.. Sonsuz hayatı kabul ediyorum. Belki de şimdiye kadar hep kabul etmişimdir. Vicdanın, ulvî bir kuvvetin iradesi ile tutuştuğuna inanmak istiyorum. Bu kuvvet dünyaya bakıyor ve ‘varım!’ diyor. Sonra birdenbire bu ulvî kudret, insana, sönmesi için emrediyor. Hem de karanlık uzak ve hatta açıklanmasına imkân olmayan bir sebep için! Bütün bunlara inanıyorum. Fakat ortada sonu belirsiz bir soru kalıyor: Bu ilâhî iradeye sabırla katlanmam için ne gerek var? Beni ortadan kaldırana karşı şükretmemi istemeksizin, sadece helak olamaz mıyım?.. Belki on beş günü beklemek istemediğim için yukarıdan birisi bana kızabilir mi?.. Sanmıyorum. Kuvvetle tahmin ediyorum ki, benim basit varlığım, kâinatın uyumu için gerekli bir zerredir. Belki de eklenilecek veya çıkartılacak bir şeye yarıyor. Tıpkı, günde bir milyon insanın helak olması bir ihtiyaç olduğu gibi; bu fedakârlık yapılmadıkça, dünya ortada var olamaz. Fakat geçelim!

Başka türlü düşünüyorum. Yani eğer insanlar birbirlerini yemeselerdi, dünyayı meydana getirmek imkânsız olurdu. Hatta dünyanın bu varlığından hiçbir şey anlamadığımı da varsayıyorum. Fakat buna karşılık, işte kesin olarak bildiğim şey şudur: Bana ‘varlığımı’ anlayabilmek melekesini verdiler. Dünya kuruluşu ne şekilde olursa olsun, ister bu şekilde, ister başka türlü, beni ilgilendirmez! Bundan sonra, benim hakkımda kim karar verecek ve neye dair? İstediğiniz şeyi düşünün. Bu, mantık kabul etmez bir şey olduğu kadar da yanlıştır.

Bununla beraber, istediğim hâlde, ilâhi kudretin gelecekteki hayatın var olmadığını asla düşünemedim. Kuvvetle eminim, bütün bunlar vardır. Fakat gelecekteki hayatı ve onun kanunlarını anlayamıyoruz. Fakat eğer bunu anlayabilmek tamamen imkânsız ve zor ise, sağduyuyu aşan bir şeyi kavrayamadığım için neden suçlu olayım? Gerçekte, diyorlar ki, şüphesiz prens de onlar gibi düşünür. Burada boyun eğmek gereklidir, düşünmeden boyun eğmelidir ve gerçek, bu boyun eğişin öbür dünyada karşılığını bulacaktır. Tanrının gücünü anlayamayınca, onu kıymetten düşürüyoruz. Fakat bir daha söylüyorum, eğer insan onu anlamaktan âcizse, ona bir kanun kuvveti mal edilen bu anlaşılamazlığın sorumluluğunu insana yükletmek biraz zordur. Şayet bu böyle ise, nasıl, nasıl oluyor da benim, gerçek iradeyi ve ilâhi kudretin kanunlarını anlayamadığım hükmüne varıyorlar? Hayır! Din meselesini bir tarafa bırakalım.

Zaten yeterli. Bu satırlara geldiğim zaman muhakkak ki, güneş çoktan yükselmiş olacak ve bütün kâinata ölçülemeyen kuvvetler dağıtarak

‘gökyüzüne yayılacak!’ İşte!.. Artık istemediğim hayatı, bu hayat kaynağını zevkle seyrederek öleceğim! Eğer doğmamak elimde olsaydı, muhakkak ki, bu şartlar dâhilinde varlığı kabul etmezdim. Fakat günlerim sayılı olduğu hâlde, ölmek özgürlüğüne sahibim. Bu kudretim pek kısıtlı ve basit, tıpkı isyanım gibi.

Son açıklamam şöyle olacak: Eğer ölüyorsam, bu üç haftaya katlanamadığım için değil. Oh! Bunun için kuvvet bulabilirdim. Eğer isteseydim, bu biricik avuntuyu, bana yapılan aşağılanma anlamında bulurdum. Fakat ben bir Fransız şairi değilim ve bu çeşit avuntulara önem vermem. Artık burada bir girişim var: Tabiat beni sadece üç hafta yaşamaya mahkûm ederek, hareket sahamı o kadar sınırladı ki, intihar, irademle başlayıp sona erdirebileceğim belki tek harekettir. Öyle ise! Niçin elimde kalan son hareket imkânımdan faydalanmayayım? Bazen bir inkârın büyük bir kıymeti var…”

Açıklamaların okunması bitince, İppolit durdu…

Bu gibi olağan dışı hâllerde sinirli, öfkeli ve kendinden geçmiş bir insan hiç utanmadan, açıkça anlatarak öyle bir noktaya gelir ki, artık hiçbir şeyden korkmaz ve herhangi bir kepazeliği çıkarabilir; hatta bundan zevk duyar. İnsanların üzerine atılabilir, bir dakika sonra, hakkında belirtilen endişelere bir son vermek içinbir kilise çanının üzerinden kendini atabilir. Fizikî kuvvetlerin tükenmesi, bu halin en doğal bir habercisidir. İppolit heyecanının etkisi altında son derece anormal bir hale gelmişti. Bu on sekiz yaşındaki gencin vücudu, hastalıktan bitap bir hale gelerek, dalından kopan titrek bir yaprak kadar zayıftı. Fakat bir saattir ilk defa olarak etrafına bir göz gezdirdiği zaman bakışında ve gülümseyişinde derin bir nefret seziliyordu. Dinleyicilerini kızdırmak için âdeta telaş gösteriyordu… Dinleyicilerine gelince, onlar da nefretle dinlediler. Hepsi birden gürültü ve kızgınlıkla ayağa kalktılar. Yorgunluk, şarap, sinirlerin bozukluğu bu toplantıda büsbütün karışık bir psikoloji yaratıyordu. İppolit, sanki onu yerinden söküp atmışlar gibi birdenbire iskemlesinden kalktı.

Uzaktan, ağaçların tepelerinin aydınlığını görerek, bunu prense, bir mucize olmuş gibi gösterdi ve haykırdı:

– Güneş çıktı!

Ferdişçenko atıldı:

– Galiba güneşin çıkmayacağını düşünmüştünüz. Gabriel Ardolinoviç, elinde şapkası, esneyerek geriniyordu. Canı sıkılmış bir hâlde söylendi:

– Yine bugün hava müthiş sıcak olacak. Haydi, gidiyor muyuz?

İppolit, bu kelimeleri şaşkın bir tavırla dinledi. Birden dehşetli sarardı ve titremeye başladı. Gözlerini Ganya'ya dikerek:

– Beni harap etmek için bilerek ilgisiz olduğunuzu göstermek istiyorsunuz, siz terbiyesizin birisiniz…

Ferdişçenko bağırdı:

– Ah! Şuna bakın, nasıl sıkılmadan söylüyor, ne garip bir yaratık!?

Ganya açıkladı:

– Sadece bir sersem!

İppolit, bir an için heyecanını yatıştırmaya çalıştı. Titreyerek ve her kelimesinde durarak söze başladı:

– Efendiler, görüyorum ki, sizin sadece kişisel nefretinizi hak ettim. Ve… Bu iğrenç şeyle -elindeki kâğıdı göstererek- canınızı sıktığım için üzgünüm. Fakat daha fazla sıkmadığıma da üzülüyorum… Usandırıcı bir halim vardı, öyle mi Ojen Pavloviç?..

Bu soruyu sorduktan sonra karşısındakine doğru ilerledi:

– Can sıkıcı mıydım, değil miydim, evet veya hayır? Söyleyin!

– Biraz uzunca sürdü, ama sonunda…

– Bütün düşüncenizi söyleyin! Hayatınızda hiç olmazsa bir tek defa olsun yalan söylemeyin!

İppolit bunları söylerken titriyordu.

Ojen Pavloviç, canı sıkılmış ve başından savuşturmak ister gibi:

– Oh! Bu beni ilgilendirmez! Rica ederim, beni rahat bırakmak iyiliğinde bulunun, dedi.

Ptitsin ev sahibine yaklaşarak:

- Geceniz hayırlı olsun, prens, dedi.

Vera, birdenbire İppolit'e doğru koşarak:

– Fakat ne yapıyorsunuz? Kendini öldürecek? Bakın! Güneş doğar doğmaz intihar edeceğini söylemişti! Ne yapıyorsunuz, diye haykırdı.

Vera heyecandan titriyordu. Şaşkınlıktan, İppolit'in ellerini yakalamıştı.

– Kendini öldürmeyecek, diye etraftan birçok ses duyuldu. Özellikle Ganya'nın sesi fark ediliyordu.

Kolya da heyecandan, İppolit'in ellerini yakalamıştı. Prense doğru bağırdı:

– Dikkat edin, ona bir kere bakın! Prens! Prens! Nasıl ilgisiz kalabilirsiniz?

İppolit'in etrafında Vera, Kolya, Keller ve Burdovski toplandılar. Peşini bırakmıyorlardı.

Burdovski tamamen kendinden geçmiş bir hâlde:

– Bu onun hakkı, onun hakkı, diye mırıldandı. Lebedev, kiracısı prense doğru ilerleyerek:

– İzin verin. Prens, ne gibi bir tedbir almayı düşünüyorsunuz, diye sordu.

– Nasıl?.. Ne gibi tedbir?

– Hayır, izin verin. Size saygısızlık etmek istemiyorum ama ben burada ev sahibiyim… Sizin de burada sözünüzün dinlenmesini isterim. Fakat ev sahibi olmam nedeniyle evimde bu gibi olayların yaşanmasını istemiyorum… İşte bu kadar!..

General İvolgin kızgın ve sert bir eda ile bağırdı:

– Kendini öldüremeyecek; bu yumurcak oyun oynuyor. Ferdişçenko onayladı:

– Bravo general!

Lebedev sözüne devam ederek:

– Çok saygıdeğer general, biliyorum ki, kendini öldürmeyecek, fakat bununla beraber… Çünkü, artık ben burada ev sahibiyim de, dedi.

Ptitsin prense veda ettikten sonra, İppolit’e elini uzattı ve ona seslenerek:

– Dinleyin Terentief, bu yazdığınız yazıda sanırım iskeletinizden söz ediliyordu. Onu tıp okuluna hediye ediyordunuz. Sözü edilen kendi iskeletiniz, yani kemiklerinizi hediye ediyorsunuz, değil mi?

– Evet, kendi kemiklerimi…

– Ah! Çok iyi. Yalnız, bazen yanlışlıklar oluyor da. Böyle bir olay oldu.

Prens, birdenbire konuşmaya karışarak:

– Ona ne diye takılıyorsunuz, dedi. Ferdişçenko ekledi:

– Ağlatıyorsunuz onu.

Fakat İppolit ağlamıyordu. Kaçmak ister gibi yaptı. Ama etrafındaki dört kişi, onu bileklerinden yakaladı. Etraftan kahkahalar duyuldu.

Rogojin de fikrini bildirdi:

– Ellerini tutmaz bir hale koyacaklarını hesaba katıyordu. Zaten bunun için de bir an önce bize defterini okudu ya!..

Rogojin prense dönerek:

– Hoşça kal prens, dedi, çok oturduk. Kemiklerim ağrıdı.

Ojen Pavloviç gülerek:

– Eğer gerçekten Terentief, kendinizi öldürmek istiyorsanız, sizin yerinizde olsam, size karşı yapılan bu kadar övgüden sonra onları çileden çıkartmak için bile bile kendimi öldürmezdim, dedi.

İppolit, acı bir eda ile cevap verdi:

– Kendimi nasıl öldüreceğimi görebilmek için, acımasızca bir arzu duyuyorlar.
– Demek göremeyeceklerini sanıyorsunuz? Ojen Pavloviç, şefkatli bir baba tavrı takınarak:
– Bu söylediklerim sizi heyecana getirmek için değildi, dedi. Tam tersine, kendinizi öldürebilmeniz çok mümkün. Özellikle bunun için kızmayın…
İppolit, gözlerini karşısındakine dikmiş, ondan arkadaşça bir öğüt bekler gibi:
– Şimdi görüyorum ki, bu kâğıtları okumakla büyük bir hataya düşmüşüm, dedi.
Ojen Pavloviç gülümseyerek:
– Durum çok gülünç, fakat… Gerçekten, size verecek bir öğüt bulamıyorum, diye ekledi.
İppolit, hiç cevap vermeden Radomski'nin gözlerinin içine baktı. Bir an bütün bilincini kaybettiği sanılabilirdi… Lebedev bağırdı:
– Fakat hayır! İzin verin… Bu ne biçim iş? "Kimseyi rahatsız etmemek için, parkta kendini öldüreceğini" söylüyor. Demek ki, şurada, üç adım ileride, bahçede kendini öldürürse kimseyi rahatsız etmeyeceğini sanıyor…
Prens:
– Efendim… diye söze başladı. Lebedev kızgınlıkla sözünü kesti:
– Hayır, izin verin pek saygıdeğer prens, bunun şaka olmadığını siz de görüyorsunuz. Hiç olmazsa misafirlerinizin yarısı da aynı görüşte… Hatta burada yaptığı bu açıklamalardan sonra, şerefi onu intihar etmeye zorluyor: Bundan dolayı, ev sahibi olmak sıfatıyla, burada şahitler huzurunda sizin yardımınızı istiyorum.
– Peki, ne yapmak gerekiyor Lebedev? Sözünüzü dinlemeye hazırım.
– İşte, önce demin söz ettiği tabancasını ve donanımını bize derhal vermeli… Bu şartlar dahilinde ve bu hasta hâli yüzünden gözetimim altında bu geceyi burada geçirmesine izin verebilirim. Fakat yarın burasını muhakkak terk etmelidir; bağışlayın prens! Eğer silahını bize vermeyi reddederse, general ile ben kollarından yakalarız ve derhal, bu mesele ile uğraşması gereken polisi haberdar ederiz. Bu hususta Ferdişçenko polis karakoluna gitmeyi kabul edebilir.
Taraçada bir gürültü koptu. Lebedev heyecanlı heyecanlı tartışıyor ve işi azıtıyordu. Ferdişçenko, polis karakoluna gitmeye kalkıyor; Ganya ısrarla hiç kimsenin kendini öldürmeye kalkışmayacağını tekrarlıyordu. Ojen Pavloviç'e gelince, sessizliğini koruyordu.

İppolit, yavaş sesle prense sordu:
– Prens, siz hiçbir kilise çanının üstünden düştünüz mü? Prens saf bir tavırla cevap verdi:
– Ha… Hayır…
İppolit aynı eda ile devam etti. Gözleri parlıyordu. Prense, acaba gerçekten bir cevap bekliyor mu diye sorar gibi bakıyordu.
– Sanıyor musunuz ki, bana karşı alınan bütün bu tavırları önceden düşünmedim?
Ve birdenbire etrafındakilere bağırdı:
– Yeter! Yanılmışım… Herkesten daha suçlu olan benim! Lebedev, işte anahtar! (cebinden para çantasını çekti. İçinden, birkaç anahtar takılı bir zincir çıkardı.) İşte, şu ikinci anahtar… Kolya size gösterir… Kolya! Kolya nerede -dostu Kolya önündeydi fakat onu görmüyordu?.. Evet, işte… Size gösterir; demin benim paketimi yapmak için yardım etmişti. Kolya, hadi Lebedev’le beraber gidin; prensin odasında masanın altında… Benim çantam… Bu küçük anahtarla, altta, küçük bir çekmecede… Tabancamla barut kutusu… Kolya demin çantamı kendisi yerleştirdi. Lebedev, onun için Kolya size gösterebilir; fakat bunu bir şartla yapıyorum. Yarın Petersburg’a dönerken bana tabancamı geri vereceksiniz. Anladınız mı? Eğer bunu yapıyorsam, prensin hatırı içindir. Yoksa sizin için değil.
Anahtarı acele ile alarak yandaki odaya koşmaya hazırlanan Lebedev, gülümseyerek:
– Bu kötü bir fikir, değil, dedi.
Kolya durdu. Bir itirazda bulunmak istedi. Fakat Lebedev onu beraber sürükledi.
İppolit, etrafında gülen misafirlere bakıyordu. Prens, hastanın, soğuktan dehşetli titreyen bir insan gibi dişlerinin birine çarptığını fark etti.
İppolit, prensin kulağına eğilerek:
– Ne terbiyesiz şeyler, dedi.
Prens ile konuşurken, sürekli kulağına doğru eğilerek yavaş sesle söylüyordu.
– Bırakın onları, siz çok zayıfsınız…
– Derhal, derhal… gideceğim.
Birden prensi kucakladı ve garip bir gülümseme ile ona sordu:
– Belki beni deli sanıyorsunuz ha?
– Hayır, fakat siz…

– Derhal, derhal susun, bir şey söylemeyin. Yeter… Gözlerinize bakmak istiyorum… Olduğunuz gibi kalın, size bakmak istiyorum, bir insana veda etmek ihtiyacını duyuyorum.

Prensin karşısında hareketsiz, belki on saniye kaldı. Yüzü sapsarı idi. Şakaklarından terler damlıyordu. Garip olan bir şey varsa, Mişkin'e takılmıştı, onu kaçırmaktan korkan da bir hâli vardı.

– İppolit, İppolit, neyiniz var, diye bağırdı prens.

– Derhal… Yeter… Yatacağım. Güneşin şerefine bir bardak içmek istiyorum… Bunu istiyorum, istiyorum, bırakın!

Birden masanın üstünden bir bardak kaptı ve derhal yerini terk ederek, taraçanın kapısına doğru yürüdü. Prens hastanın arkasından koşmak istedi. Fakat o anda, sanki bile bile yapılmış gibi, Ojen Pavloviç, prense veda etmek için elini uzattı. Bir saniye geçti… Ve ansızın etraftan bağrışmalar duyuldu. Sonra, bir dakika içinde beklenmeyen bir karışıklık meydana geldi.

İşte olup bitenler:

Taraçanın kapısına gelince, İppolit merdivenin yanında durmuştu. Sol elinde şampanya bardağını tuttuğu hâlde, sağ elini pantolonunun yan cebine daldırmıştı. Keller'in sonradan anlattığına göre, bu eli prensle konuştuğu sırada cebinde imiş ve sol eli ile onu omzundan yakalamış. Boksöre göre, bu hareketi ilk şüpheyi doğurmuş. Ne olursa olsun, garip bir endişe, boksörü İppolit'in arkasından koşturmak için yeterli gelmiş. Fakat boksöre göre iş işten geçmişti. Sadece hastanın elinde küçük bir şeyin parladığını görebildi. Şakağına dayanmış küçük bir tabanca. Keller derhal genç adamın kolunu yakalamak istedi. Fakat hasta ateş etmek için acele etti. Tabancanın horozu katı bir sesle düştü. Bununla birlikte hiçbir gürültü çıkmadı. Keller hastayı kollarının arasına aldığı zaman, İppolit kendinden geçmiş bir hâldeydi. Belki de öldüğünü sanıyordu. Keller derhal tabancayı yakaladı. Elinden aldı. Hastayı bir iskemlenin üzerine oturttu. Herkes bağırarak, sorular sora sora etrafına biriktiler. Herbiri tabancanın horozunun çıkardığı tok sesi duymuştu. Fakat intihar etmek isteyen adam yaşıyordu. En ufak bir yarası bile yoktu. İppolit, iskemlesinin üzerinde olup biten olayı anlamaksızın etrafındakilere dalgın gözlerle bakıyordu. Bu sırada, Lebedev ile Kolya koşarak geldiler. Etraftan sordular:

– Tabanca hedefi vurmadı mı?

– Belki de tabanca dolu değildi, diye diğerleri söylendi. Keller tabancayı kontrol ettikten sonra:

– Tabanca dolu! Fakat…
– Nasıl vuramayabilir?
– İçinde kapsül yokmuş.
Bundan sonra yaşananları tarif etmek gerçekten zor… İlk korku anından sonra, kahkahalar etrafı kapladı. Hatta bu gülüşmeler ortasında sinsice bir lezzet duyanlar vardı. İppolit sinir krizleri arasında hıçkırarak, ellerini burarak, herkese derdini anlatmaya çalışıyordu.
Hatta Ferdişçenko'ya bile atıldı. İki elini yakaladı ve ona, unuttuğunu yeminlerle söyledi. "Kapsülleri koymayı unuttuğunu"; bu hareketin tamamen istemeyerek, yanlışlıkla olduğunu ve bütün kapsüllerin -on tane kadar vardı- işte şurada, yeleğinin cebinde bulunduğunu -her önüne gelene kapsülleri gösteriyordu- anlatmak için çırpındı. Kapsülleri önceden koymamasının sebebi, tabancanın cebinde patlayacağından korktuğu içindi. Onları, istenildiği zaman koyabilmek her zaman elinde idi. Fakat tamamen unutmuştu. Ojen Pavloviç ile prense anlatabilmek için kendini yoruyordu. Aynı zamanda Keller'e, tabancayı geri vermesi için yalvardı. Derhal kanıtlamak istiyordu ki, "şerefi, evet şerefi…" Fakat şimdi, artık "sonsuza dek şerefsiz kalacaktı!"
Artık, tamamen kendinden geçtikten sonra, düştü kaldı. Onu prensin odasına götürdüler. Lebedev de şaşkın bir hâlde, derhal bir doktor çağırtmaya birisini gönderdi.
Lebedev ile kızı, Burdovski ve hatta general, hastanın başında kaldılar. İppolit'i prensin odasına götürdükleri sırada Keller, heyecanla odanın ortasına doğru ilerledi. Üstün bir eda ile ve her kelimesinin üzerinde durarak:
– Efendiler, dedi. Eğer içinizden biri hâlâ huzurumda, kapsülün bile bile unutulduğunu ve zavallı gencin bir komedi oynadığını iddia edecek olursa, vay hâline!..
Ona cevap bile vermediler. Yavaş yavaş herkes evine çekildi. Bazıları hep birlikte kalktılar. Ptitsin, Ganya ve Rogojin beraber çıktılar.
Ojen Pavloviç'in, fikrini değiştirerek, konuşmak istemeden çekilip gitmesi prensi bayağı şaşırtmıştı.
Prens, Ojen Pavloviç'e sordu:
– Ötekiler gidince benimle konuşmak istemiyor muydunuz?
Ojen Pavloviç, oturdu, prensi de yanına oturttu.
– Doğru, dedi. Fakat şimdilik kararımı değiştirdim. Sizin gibi ben de çok heyecanlıyım. Şu an sağlam düşünemiyorum. Bundan başka, size anlatmak

istediğim şey, benim için olduğu kadar sizin için de çok önemlidir. İşte prens, hayatımda ilk defa şerefli bir iş yapmak istiyorum. Yani arkasında gizli bir fikir olmayan bir iş; fakat şu dakika öyle sanıyorum ki, tam anlamıyla şerefli bir şey yapabilme gücüm yok. Hatta sizin de öyle! Öyleyse açıklamalarınızı birkaç gün sonraya bırakalım. İki taraf için de, yani sizin ve benim için de mesele daha açık bir şekil alır. Petersburg'tan dönüşümden sonraya bıraksak olmaz mı? Orada iki üç gün kalacağım. Bunun üzerine ayağa kalktı. Prens, Ojen Pavloviç'in kızgın olduğunun ve memnun olmadığının farkına vardı. Gözlerinde, daha önce taşımadığı, kindar bir ifade okunuyordu.

– Demek, şimdi hastanın yanına gidiyorsunuz? Prens cevap verdi:

– Evet… Korkuyorum.

– Rahat olun; muhakkak beş altı hafta yaşar ve belki de burada iyileşir. Fakat sizin yapacağınız en iyi şey, onu yarın derhal kapı dışarı etmektir.

– Gerçekte, belki de farkında olmayarak… Hiçbir şey söylemeyerek onu heyecana getirdim. Kendisini öldürmek istediğine gerçekten inanmadığımı sanabilir. Buna ne dersiniz, Ojen Pavloviç?

– Tam tersine siz çok saf ve temiz bir insansınız. Böyle bir şey için üzüldüğünüz, hâlinizden belli. Ben bu gibi olayları işittim. Bir insan, komplimanlara erişmek için ve hatta erişemediği zaman kendini öldürebilirmiş. Bununla birlikte, düşkünlüğünüzün bu derece belirli bir hâle gelebileceğine inanmak istemiyorum. Fakat bununla beraber, onu yarın kapı dışarı edin.

– İntihar girişimini tekrar edeceğini mi sanıyorsunuz?

– Hayır. Tekrar etmeyecek. Fakat bu bir Lacenaire olabilir! Tekrar ediyorum, bu gibi âsi, kudretsiz ve boş insanların, suç çoğunlukla sığındıkları bir limandır.

– Lacenaire gibi bir cani olabilir mi?

– Olabilir; belki burada durum başka. Görürsünüz, bu adam on kişiyi birden boğazlayabilecektir bir gün. Bunu, yazdığı yazısında okuduğu gibi "bir eğlence" için yapabilir. Şimdi bu lakırdılar benim uykumu kaçıracak.

– Belki de fazla büyütüyorsunuz.

– Şaşılacak bir hâliniz var prens; onun şimdi on insanı öldüremeyeceğini mi sanıyorsunuz?

– Size cevap vermeye cesaret edemiyorum; bütün bunlar çok garip, fakat…

Radomski kızgın bir hâlde devam etti.

– Peki, istediğiniz gibi olsun, istediğiniz gibi! Zaten siz o kadar iyi bir insansınız ki… Ancak, bu on kurbandan biri olmamaya dikkat edin!

Prens, Ojen Pavloviç'e dalgın bir tavırla:

– Doğrusu, o hiç kimseyi öldürmeyecek, dedi. Ojen Pavloviç alay ederek:

– Hadi hoşça kalın, vakit geç oldu, dedi. Okuduğu itirafnamesinin bir kopyasını Aglaya Ivanovna'ya vasiyet yoluyla miras bıraktığına dikkat ettiniz mi?

– Evet, ettim. Ve… Bu beni düşündürdü.

Ojen Pavloviç yeniden gülmeye başladı:

– İşte bu da kurbanı düşünmeye yöneltiyor, dedi ve dışarı çıktı.

Bir saat sonra, sabahın üçle dördü arasında prens parka çıktı. Odasında uyumaya çalışmıştı. Fakat kalbinin fazla çarpmasından buna imkân bulamamıştı. Uykusu kaçmıştı. Bununla beraber şu dakika, evde, her şey yoluna girmişti. İppolit dinleniyordu. Getirilen doktor da, hastanın anî olarak bayılmasında büyük bir tehlike görmemişti. Lebedev, Kolya, Burdovski sıra ile hastayı beklemek için odasında yatıyorlardı. Demek ki, çekinilecek bir şey yoktu.

Bununla beraber, prensin endişesi gittikçe artıyordu. Parkta, etrafına şaşkın gözlerle bakarak başıboş dolaştı. Waux Hall'e gittiği yola doğru yürüdü. Kendisine bir randevu verdikleri küçük kanepeye geldiği zaman, oturdu ve birdenbire bir kahkaha attı. Sonra derhal kendi kendine, nefretle kızdı. Endişesi, onu bir türlü terk etmiyordu; rastgele bir yere gitmek istiyordu… Neresi olursa olsun. Başının üstünde, bir ağacın dalında küçük bir kuş ötüyordu. Yaprakların arasında onu gözleriyle aradı. Birdenbire kuş uçtu. O anda prens, İppolit'in şu cümlesini hatırladı: "Güneşin ışığı altında, etrafımda dolaşan bir küçük sineğin bile kâinatın bu ahenginde yeri var ve bunu biliyor. Üstelik de mutlu; yalnız ben bunun dışındayım." Bu kelimeler Mişkin'e önceleri de etki etmişti. Derhal belleğini kurcaladı. Uzun zamandan beri unutulmuş eski bir hatıra, yavaş yavaş canlandı…

İsviçre'de, hastalığının tedavi edildiği ilk senesinin ilk aylarında idi. O zamanlar tamamen bir budala idi. Hatta doğru dürüst konuşamıyor ve sorulan şeyleri anlamıyordu. Bir gün, hava gayet güzeldi. Dağlarda gezmeye çıkmış ve uzun müddet yürümüştü. Kalbinde, bir türlü anlam veremediği bir can sıkıntısı vardı. Gökte parlak bir gökyüzü, ayaklarının altında bir göl vardı Etrafında güneşli bir ufuk, gözünün görebileceği kadar uzanıyordu. Uzun süre bu manzarayı kederli kederli seyretti. Bu uçsuz bucaksız manevi gökyüzüne kollarını uzatarak ağladığını hatırlıyordu.

Bütün bunların ona yabancı olduğunu düşünerek üzüldü. Bu ahenk neydi, küçüklüğünden beri onu çeken fakat bir türlü içine karışmadığı bu şenlik neydi? Her sabah ışıklarını saçan aynı güneş doğuyor; her sabah aynı gökkuşağı şelalenin üzerinden yükseliyor; her akşam uzakta, ufkun ucunda, şu karlı dağın tepesi aynı kızıl renkte gözüküyordu: "Güneşin ışığı altında, etrafımda dolaşan en küçük sineğin bile kâinatın bu uyumunda yeri var ve bunu biliyor; üstelik de mutlu." Her küçük ot parçası büyüyor ve mutlu! Her varlığın bir yolu var. O da onu biliyor. Gelip giderken mutlu! Yalnız bir şey bilmiyor, bir şey anlamıyor. O her şeye yabancıdır. O dünyadan elini çekmiştir.

Oh! Şüphesiz. Prens bu şekilde sorusunu soramadı. Çektiği vicdan azabı ortada sağır ve dilsiz kaldı. Fakat şimdi, bütün bu "küçük sinek" hakkındaki cümleyi tamamen söylediğini fark etti. Bunu İppolit'ten öğrenmişti. Memnun görünüyor, kalbi de bu düşünce ile çarpıyordu.

Kanepenin üzerinde uyuklamaya başladı. Fakat kafası bir türlü uyumak istemiyordu. İppolit'in on adam öldürebileceğini söylediklerini hatırladı ve bu kadar anlamsız bir tahmine sırıttı. Etrafında, derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Bunu bozar gibi görünen yaprakların hışırtısı bile, bu sessizliğe daha derin bir duygu ekliyordu. Prens birçok hayal kurdu; hepsi endişe veriyor, her an ürperti duyuyordu. Sonunda bir rüya gördü. Bir kadın ona doğru ilerliyordu. Bu kadını çok iyi tanıyordu. Onun ismini söyleyebilir kim olduğunu bilebilirdi. Fakat çok garip bir şey, şimdi onu tanıyamıyordu. Çünkü bu kadın, her zamanki yüzünden bambaşka bir yüz taşıyordu. Bu sebepten, eskiden beri başka yüz ile tanıdığı bu kadını, bu yeni yüzü altında fark etmek zordu. Bu yeni simada öyle korkunç ve müthiş bir ifade vardı ki, bu kadının azılı bir katil olduğu ve biraz önce bir cinayet işlediği söylenebilirdi. Sapsarı yanağının üstünde bir gözyaşı titriyordu. Bu kadın, Mişkin'i bir işaretle çağırdı ve arkasından sessizce izlemesini ister gibi, parmağını dudağına götürdü. Prensin kalbi duracak gibi çarpıyordu. Bu kadının bir cinayet işlemesini görmeyi dünyada istemezdi. Fakat bütün hayatı üzerine etki edebilecek olan müthiş bir olayın meydana geldiğini hissediyordu. Bu kadının, parkın içinde, uzak olmayan bir yerde ona bir şey göstermek ister gibi bir hâli vardı.

Bu kadını izlemek için ayağa kalktı. Fakat tatlı ve şakrak bir kahkaha birdenbire kulağında çınladı. Bir eli, avucunun içinde buldu; bu eli yakaladı. Kuvvetle sıktı ve uyandı. Aglaya, prensin önünde, gülmekten kırılıyordu.

VII

Aglaya gülüyordu, fakat aynı zamanda bu kahkahada, nefretle karışık bir alay vardı. Şaşkın ve öfkeli bir tavırla:

– Uyuyor! Uyuyordunuz, diye bağırdı.

Henüz tam anlamıyla uyanmamış olan prens, Aglaya'yı şaşkınlıkla tanıdı ve mırıldandı:

– Siz misiniz? Ah, evet! Şu randevu… Burada uyuyup kalmışım.

– Farkındayım.

– Sizden başka bir insan beni uyandırmadı mı? Burada yalnız mıydınız? Öyle sanıyorum ki, burada… Başka bir kadın…

– Burada başka bir kadın mı?

Prens, sonunda tamamen kendine geldi. Düşünceli bir tavırla:

– Bu bir rüya idi, dedi. Fakat böyle bir zamanda bu çeşit rüya biraz garip… Oturun.

Prens, Aglaya'nın elinden tuttu ve kanepenin üzerine oturttu; kendisi de yanına oturdu ve düşünceli bir hâl aldı. Asıl konuyu anlatacağı yerde, Aglaya, prensi dikkatle inceliyordu. Prens de ona bakıyordu. Fakat gözleri genç kızdan ayrılmadığı hâlde, onu görmüyor gibiydi. Aglaya kızarmaya başladı.

Prens titreyerek birkaç kelime söyledi:

– Ah! Evet, İppolit bir tabanca çekti. Aglaya fazla şaşkın görünmeden sordu:

– Ne zaman? Sizin evde mi? Daha dün akşam yaşıyordu. Peki, böyle bir olaydan sonra nasıl oluyor da burada gelip uyuyabiliyorsunuz?

Aglaya, son cümlesini söylerken heyecanlanmıştı.

– Fakat olmadı; tabanca ateş almadı.

Aglaya'nın ricası üzerine prens, bir gece önce yaşanan olayı bütün ayrıntılarıyla anlattı. Aglaya boyuna, hikâyeyi acele anlatmasını istiyordu, ama mesele ile hiç ilgisi olmayan sorular da soruyordu. Ojen Pavloviç'in söylediği sözlere büyük bir ilgi gösterdi. Hatta birkaç defa soru da sordu. Hikâye sona erdiği zaman:

– Yeter artık, acele etmeliyim, diye söylendi. Burada geçirecek bir saatimiz var. Çünkü buraya geldiğimi bilmemeleri için tam saat sekizde evde olmalıyım. Buraya bir iş için geldim. Fakat söyleyeceğim şeyleri unutturdunuz. İppolit'e gelince, meselenin böyle olacağı belliydi. Kişiliğine

tıpa tıp uygun… Fakat bunun bir komedi olmadığına ve gerçekten kendini öldürmek istediğine emin misiniz?

– Hayır, bu bir komedi değildi…

– Mümkün. Öyle ise yazdığı itiraflarını bana getirmenizi vasiyet etmişti. Niçin getirmediniz?

– Ama ölmedi ki!.. İsterim…

– Derhal bana getirin. Hiçbir şey de sormayın. Belki bu çok hoşuna gidebilir. Belki itiraflarını okumam için kendini öldürmek istedi. Rica ederim Lev Nikolayeviç, söylediklerime gülmeyin… En iyi tahmin bu…

– Gülmüyorum… Tam tersine, ben de tahmininizde yanılmadığınıza inandım.

– Buna inandınız mı, yoksa siz de mi aynı fikirdesiniz?

Aglaya heyecanla soruyordu… Aceleyle konuşuyordu. Fakat bazen şaşırıyor, çoğunlukla cümleler ağzında yuvarlanıyordu. Her dakika prense, şunun veya bunun hakkında sözler ediyordu. Kısaca, son derece heyecanlı idi. Kendinden emin, hatta kışkırtıcı bir bakışı olmakla beraber, belki de gerçekte oldukça korku içindeydi. Kanepenin ta ucuna oturmuş, kendisine pek yakışan sade bir elbise giymişti. Sık sık titredi ve kızardı. İppolit’in itiraflarını bizzat okuyabilmek için onun intihar etmek istediği düşüncesine prens de inandığı zaman, büyük bir şaşkınlık yaşadı. Mişkin devam etti:

– Şüphesiz, sizden başka hepimizin de nutkunu övmenizi istiyordu…

– Nasıl! Nutkunu övmeyi?

– Yani… Nasıl anlatayım? Anlatması biraz zor… Herkesin etrafına üşüşerek, şefkat ve acıma hisleriyle onun bu söylediklerini reddetmesini ve hayatta kalması için yalvarmasını görmek istiyordu. Yine çok muhtemeldir ki, sizi diğerlerinden fazla düşünmüş, onun için böyle bir zamanda, isminizi yazmış… Belki de kendisi bile bunun farkında değildir.

– Hiçbir şey anlamıyorum. Beni düşündüğünün farkında olmadan beni nasıl düşünebilir? Neyse, sanırım anlamak üzereyim. Biliyor musunuz, ben on üç yaşında küçük bir kızken, belki otuz defa kendimi zehirlemeyi ve bu hareketimin sebebini anneme ve babama bir mektupla bildirmeyi düşünmüştüm. Tabutun içinde yatışımı hayal ederdim. Etrafımda, ailemin ağlaşarak, benim hakkımda çok katı yürekli davrandıklarını birbirlerine anlattıklarını görürdüm… Aglaya, kaşlarını çatarak ekledi: Yine niye sırıtıyorsunuz? Siz, kendi içinize çekildiğiniz zaman neler hayal edersiniz? Herhâlde bir mareşali veya Napolyon’u yendiğinizi sanırsınız, değil mi?

Prens gülerek cevap verdi:

– İşte, yemin ederim, uyukladığım zaman tamamen bunu düşünürüm. Yalnız, yendiğim Napolyon değil, Avusturyalılardır.

– Lev Nikolayeviç, sizinle kesinlikle şaka etmiyorum. Ben şahsen İppolit'i göreceğim. Rica ederim, haber verin. Size gelince… İppolit gibi bir insanın ruhunu çok yanlış yargıladığınız için hareketinizi çok kaba buluyorum. Sizde şefkat diye bir şey yok. Siz sade gerçeği görüyorsunuz: Demek ki, haksızsınız.

Prens düşünceye daldı.

– Sanırım bana karşı haksızsınız. Çünkü ben onu bu düşüncesinden dolayı suçlu bulmuyorum. Çünkü herkes bu şekilde düşünmeye yatkındır. Zaten bu, belki de itiraf etmediği bir arzu idi… İnsanlarla son defa olarak buluşmak ve onların takdirlerini, şefkatlerini kazanmak istiyordu; bunlar temiz duygulardır. Yazık ki, sonuç elde edilmedi; suçu sadece hastalıkta ve daha başka bir şeyde!.. Sonra, öyle insanlar vardır ki, her şeyde başarılı olurlar… Diğerleri ise sadece saçma şeylerde…

Aglaya sordu:

– Şüphesiz, kendinizi düşünerek bu görüşü ortaya koyuyorsunuz?

Prens, bu sorunun kendine dokunan tarafını hissetmeksizin cevap verdi:

– Evet, kendimi düşünerek…

– Yalnız, ben sizin yerinizde olsam, hemen uyumazdım. Nerede bulunursanız bulunun, kendinizi hemen uykuya kaptırıyorsunuz. Bu sizin için çok kötü.

– Fakat bütün gece uyumadım. Sonra da şurada burada gezdim. Çalgı çalınan yere gittim…

– Hangi çalgı çalınan yere?

– Dün akşam çalgı çalınan yere; sonra buraya geldim. Oturdum. Uzun süre düşündüm ve uyuklamaya başladım.

– Ya! Öyle mi? O hâlde hakkınız var… Peki, niçin çalgı çalınan yere gittiniz?

– Bilmiyorum; öyle denk geldi…

– Peki, sonra ondan tekrar söz edersiniz; ama benim sözümü yarıda bırakıyorsunuz. Çalgı çalınan yere gittinizse bana ne? Rüyanızda hangi kadını gördünüz?

– O… Onu gördünüz mü?..

– Anlıyorum, gayet iyi anlıyorum. Onu çok… Rüyanızda o kadın size nasıl göründü? Nasıl bir yüz ile? Fakat bunu öğrenmek istediğim yok.

Birdenbire kızarak:

- Sözümü kesmeyin… diye bağırdı.

Aglaya bir an, hem nefes almak için hem de kızgınlığını yatıştırmak için, durdu.

– İşte, sizi niçin çağırttığımı söyleyeyim. Benimle dost olmanızı teklif etmek istiyordum.

– Bana böyle bakacak ne var?

Gerçekten prens o sırada dikkatle genç kıza bakıyordu. Aglaya'nın yüzü tekrar kızarmaya başlamıştı. Böyle zamanlarda, kızardıkça kendi kendine daha fazla kızdığı gözlerinden okunuyordu. Tabii zamanlar bir dakika içinde, öfkesini karşısındakinden alırdı. Karşısındaki suçlu olsun olmasın, onunla kavga çıkarırdı. Bu durumunu bildiği için, genellikle gayet az konuşur; kardeşlerinden de daha sakin görünür, hatta bazen çok sakin olurdu. Fakat susması imkânsız olduğu zamanlarda, büyük bir heybetle, karşısındakini aşağılar gibi konuşurdu. Kızarmaya başlayacağı zamanı hep önceden tahmin ederdi.

Prense göğsünü şişirerek sordu:

– Belki de teklifimi kabul etmek istemiyorsunuz?

– Oh! Tam tersine, istiyorum, yalnız bunun hiç gereği yoktu… Yani bu şekilde bir teklifi gerekli bulmayı düşünemezdim.

Prens şaşkın gibi görünüyordu.

– Peki, ne düşünüyordunuz? Buraya sizi niçin çağırabilirdim? Kafanızda ne gibi bir fikir vardı? Tıpkı evdekiler gibi, siz de beni küçük bir ahmak yerine mi koyuyorsunuz?

– Size bir ahmak gözü ile baktıklarını bilmiyordum.

– Demek bu fikirde değilsiniz? Bu sizin fazla zekânızı gösterir… Özellikle müthiş esprinizi…

Prens devam etti:

– Bana kalırsa, bazen son derece zekisiniz. Demin çok anlamlı bir cümle söylediniz. İppolit için yaptığım tahmin hakkında: "Siz sade doğruluğu ararsınız, üstelik haksızsınız" dediniz. Bu cümleyi hatırlayacağım ve üzerinde düşüneceğim.

Aglaya, sevincinden kızardı. Bütün bu değişiklikler genç kızda, birdenbire ve kendi kendine oluyordu. Prens de Aglaya'ya bakarak gülüyordu. Çok memnundu.

Aglaya birden söze başladı:

– Dinleyin. Size bütün bunları anlatmak için uzun süre bekledim. Bana oradan gönderdiğiniz mektuptan beri, hatta daha önce sizi bekliyordum.

Dün, size söyleyeceklerimin yarısını söyledim. Sizi ben, çok namuslu ve doğru, hatta herkesten daha doğru ve namuslu sayarım. Eğer zekânız hususunda, bazen aklınızdan hasta olduğunuzu söylüyorlarsa, çok haksızlık ediyorlar… İşte benim görüşüm… Herkese karşı da bunu iddia ettim. Çünkü aklen sakat olduğunuz hâlde bu kelimeye kızmazsınız sanırım, çünkü ben daha havadan bir şekilde söylüyorum. Zekânız hiç kimsede olmadığı kadar gelişmiş… Hatta rüyalarında bile göremeyecekleri derecede bir zekâya sahipsiniz. Çünkü iki türlü zekâ vardır: Asıl zekâ ve görülen zekâ… Öyle değil mi? Doğru değil mi?

Kalbi son derece çarpan prens, güçlükle mırıldandı:

– Belki doğrudur.

Kendinden iyice emin görünen Aglaya devam etti:

– Beni anlayacağımıza emindim. Prens Ş.T… ile Ojen Pavloviç, bu iki zekâ arasındaki farkı anlayamıyorlar. Aleksandra da öyle… Fakat dikkat edin, annem anladı.

– Siz Lizaveta Prokofyevna’ya çok benziyorsunuz. Aglaya:

– Nasıl? Sahi mi, dedi.

– Bana inanın.

Aglaya bir süre düşündükten sonra

– Teşekkür ederim, dedi. Anneme benzemekten zevk duyarım. Demek onu çok seviyorsunuz?

Aglaya son cümleyi, anlamına dikkat etmeden söylemişti.

Prens cevap verdi:

– Pek çok takdir ederim. Bunu derhal anladığınız için de çok memnun oldum,

– Ben de… Çünkü gördüm ki, bazen… Onunla alay ediyordu. Fakat beni dinleyin. Önemli olan nokta şudur: Uzun uzun düşündüm ve sonunda, sizi seçtim. Evde, benimle alay edilmesini ve beni bir ahmak yerine koymalarını istemiyorum. Bana takılmalarına katlanamıyorum… Bütün bunları birdenbire anladım ve Ojen Pavloviç’i reddettim. Çünkü her dakika beni evlendirmek için ortaya çıkarmalarını istemiyorum! İstediğim… İstediğim… İşte! Evden kaçmak istiyorum! Bana yardım etmek için de sizi seçtim.

Prens bağırdı.

– Siz, evden kaçmak, ha?

– Evet… Evet… Evet… Kaçmak istiyorum -kızgınlıkla bağırıyordu!.. Beni evde sonsuza kadar utandırmalarını istemiyorum, istemiyorum. Ne

onların, ne de Prens Ş.T…'nin önünde yüzümün kızarmasını istemiyorum; işte bunun için sizi seçtim. Size her şeyi anlatmak istiyorum, her şeyi, hatta ihtiyacım olduğu zaman en önemli şeyleri bile. Siz de benden hiçbir şey gizleyemezsiniz. Hayatımda hiç olmazsa kendi kendime konuştuğum gibi, dertleşebileceğim bir tek insan olmalı. Dediler ki, ben sizi seviyormuşum ve bekliyormuşum. Bunu siz henüz gelmeden önce söylediler. Ben de mektubunuzu göstermedim. Şimdi hepsi aynı şeyi tekrar ediyorlar. Umursamaz olmak ve hiçbir şeyden korkmamak istiyorum. Ben onlarla beraber balolara gitmek istemiyorum. Bir işe yaramak istiyorum. Çoktandır kaçmak istiyordum. Tam yirmi senedir beni kapalı tutuyorlar ve sadece evlenmemi düşünüyorlar. Henüz on dört yaşımda iken, aklımda, kaçmak fikri vardı. O zamanlar oldukça ahmaktım. Şimdi her şeyi hesap ettim. Yabancı memleketler hakkında bilgi almak içir de sizi bekliyordum. Hiçbir gotik kilise görmedim. Roma'ya gitmek istiyorum. Bütün ilmî müzeleri ziyaret etmek ve Paris'te okumak istiyorum; geçen seneyi hep okumakla geçirdim. Birçok kitap okudum. Özellikle okumamı yasakladıkları kitapları…. Aleksandra ile Adelaida istedikleri kitapları okuyabilirler, onlara izin var. Hâlbuki benim kitaplarımı kontrol ederler. Kardeşlerimle kavga etmek istemiyorum. Fakat epey zamandır, toplumsal konumumu değiştirmek istediğimi anneme ve babama söyledim. Fikirlerimi ve bilgilerimi geliştirmek istiyorum bu hususta da size güveniyorum. Çünkü çocukları sevdiğinizi söylemiştiniz. Bana yardım eder misiniz? Hemen şimdi değil, hiç olmazsa ileride? İkimiz bir işe yarayabiliriz. Ben bir general kızı kalmak istemiyorum… Söyleyin bana, siz çok okumuş, bilgi sahibi bir insansınız, değil mi?

– Oh! Kesinlikle!

– Yazık; hâlbuki ben sizi çok bilgili sanıyordum… Peki, nasıl oldu da bende bu duyguyu uyandırdınız? Ne olursa olsun, beni aydınlatacaksınız çünkü sizi seçtim.

Aglaya, üstün bir eda ile cevap verdi. Gözleri yeniden kıvılcımlar saçıyordu:

– Evden kaçmak istiyorum. İstiyorum. Eğer razı olmazsanız. Gabriel Ardolionoviç ile evleneceğim. Beni evde kötü bir kadın gibi kabul etmelerini ve Tanrı bilir neden, beni suçlamalarını istemiyorum.

Prens yerinden zıplayarak bağırdı:

– Aklınızı kaybettiniz galiba? Sizi ne ile suçluyorlar? Kim sizi suçluyor?

– Evin içinde herkes! Annem, kardeşlerim, babam, Prenses Şt… hatta sizin çirkin Kolya’nız bile! Eğer açıkça söyletmiyorlarsa, bunu düşünmediklerinden değil. Bunu onlara söyledim. Babamın ve annemin yüzüne karşı anlattım. Annem o gün hastalandı; ertesi gün Aleksandra ile babam, kullandığım kelimelerin bile anlamını anlamamış olduğumu söylediler. Onlara derhal, hepsini, bütün kelimeleri anladığımı, artık küçük bir kız çocuğu olmadığımı anlattım. “İki sene önce bütün bunları öğrenmek için Paul de Kork’un iki romanını okuduğumu” ekledim. Bunları duyunca, annem bayılacak gibi oldu.

Prensin aklında garip bir düşünce dolaştı. Aglaya’yı dikkatle süzdü ve sırıttı. Bir zamanlar, Gabriel Ardolionoviç’in mektubunu övünçle okuyan şu kendini beğenmiş genç kızın karşısında bu hâlde bulunmasına inanmak istemiyordu. Bu şahane güzelliğin içinde, belki her kelimeyi tamamen anlamayan bir çocuk saklıydı.

Prens sordu:

– Aglaya Ivanovna, siz hep evde yaşadınız değil mi? Yani demek istiyorum ki, başka bir okula gitmediniz, eğitiminizi bir yatılı okulda yapmadınız?

– Hayır, hiçbir yere gitmedim. Beni sürekli evde, tıpkı bir şişenin içinde gibi tuttular; bu şişeden de yalnız evlenmek için çıkacağım. Yine neden alaylı gülüyorsunuz? Görüyorum ki, sizde de onlar gibi, benimle alay eden bir eda var…

Aglaya kızgın bir tavırla ekledi:

– Beni kızdırmayın; zaten yeterli derecede heyecanlıyım… Kesinlikle eminim ki, buraya, sizi sevdiğime ve size bir randevu verdiğime inanarak geldiniz!

Prens açıkça itiraf etti. Çok heyecanlı idi:

– Mesele şu ki, dün bundan korkuyordum; fakat şimdi, inandım ki, siz…

– Nasıl, diye bağırdı Aglaya. Alt dudağı titriyordu. Korkuyordunuz ki, ben… Bunu düşünmeye cesaret ettiniz ki, ben… Tanrım! Kim bilir, belki de sizi buraya bir tuzağa düşürmek için çağırdığımı sandınız. Bizi burada yakalatarak, sonradan sizi, benimle evlenmeye zorlayacağımı düşündünüz ve bundan şüphe ettiniz, değil mi?

– Aglaya Ivanovna! Kendi kendinizden nasıl utanmıyorsunuz? Temiz ve masum kalbinizde bu kadar adi bir düşünce nasıl yerleşebilir? İddia ederim ki, bütün söylediklerinizin bir kelimesine siz bile inanmıyorsunuz ve ağzınızdan çıkan kelimelerin farkında değilsiniz!

Aglaya, söylediği sözlere kendi kendine kızmış gibi gözlerini yere indirmişti.

– Kesinlikle utanmıyorum, diye mırıldandı. Kalbimin günahsız olduğunu nereden biliyorsunuz? Peki, bana bir aşk mektubu yazmaya nasıl kalkıştınız?

– Bir aşk mektubu mu? Mektubum, aşk mektubu muydu? Bu mektup en derin bir saygıyı ifade ediyordu. Hayatımın en acılı bir anında kalbimden taştı! Sizi bir ümit ışığı gibi düşündüm… Ben…

Aglaya birdenbire sözünü kesti!.. Sesinde şimdi bir pişmanlık ve korku seziliyordu:

– Hadi, peki, peki…

Aglaya prensin kızgınlığını gidermek için, ona doğru yaklaştı. Yüzüne bakmadan, elini omzuna götürdü ve ekledi:

– Doğru, saçma bir tabir kullandığımı anlıyorum. Bu… Bu sizi denemek içindi. Hiçbir şey söylemediğimi varsayın. Eğer sizi üzdümse bağışlayın, çok rica ederim. Hep yüzüme bakmayın. Yüzünüzü başka tarafa çevirin. Bunun bayağı bir düşünce olduğunu söylediniz. Sizi üzmek için bilerek söyledim. Bazen söylemek istediğim şeylerden kendim ürkerim. Fakat birdenbire söylerim. Bu mektubu, hayatınızın en acılı bir anında yazdığınızı söylediniz. Hangi zamanı söylemek istediğinizi biliyorum.

Bu son kelimeleri yavaş sesle söylemişti. Tekrar gözlerini yere doğru çevirdi.

– Ah! Hepsini bilseniz!

Aglaya birdenbire bağırdı.

– Hepsini biliyorum. Beraber kaçtığınız o pis kadınla birlikte tam bir ay yaşadınız…

Bunları söylerken Aglaya kızarmamıştı. Tam tersine sapsarı idi. Birdenbire, istemeden ayağa kalktı. Sonra, kendine gelerek tekrar oturdu. Uzun süre, alt dudağı titredi. Bir dakika sessizlik hüküm sürdü. Bu beklenilmeyen taşkınlığa prens oldukça şaşırdı ve bunu neye yoracağını bilemedi.

Aglaya çatlak bir sesle:

– Sizi kesinlikle sevmiyorum, dedi.

Mişkin cevap vermedi. İkisi de bir dakika tekrar sustular. Aglaya başı yere doğru eğik, sinirli ve duyulamayacak kadar hafif bir sesle:

– Gabriel Ardolyonoviç’i seviyorum, dedi. Prens de mırıldandı:

– Doğru değil!

– Yalan mı söylüyorum? Hâlbuki doğru; önceki gün ona yine bu kanepede söz verdim.
Bu haber prensi ürküttü; bir an düşündü ve karar verir gibi tekrar etti:
– Bu da doğru değil! Bunu uyduruyorsunuz!
– Çok kibarsınız! O artık iyileşti. Tövbe etti. Hayatından çok beni seviyor. Bunu bana kanıtlamak için gözümün önünde elini yaktı.
– Elini mi yaktı?
– Evet, elini… İster inanın, ister inanmayın. Bana göre hepsi bir.
Cevap vermeden önce prens bir dakika düşündü. Aglaya şaka etmiyordu: Kızgındı.
– Peki, eğer bu iş doğru ise, yanında bir de mum getirmiştir. Başka türlü imkânı yok…
– Evet… Bir de mum getirmişti. Bunda olmayacak ne var?
– Bütün bir mum mu, yoksa şamdanın içinde ufak bir parça mı?
– Şey!.. Evet… Hayır… Yarım bir mum… Bir mum parçası… Bütün bir mum… Hepsi bir… Bunun üzerinde ısrar etmeyin! Daha fazlasını öğrenmek istiyorsanız, kibritler de getirdi. Mumumu yaktı ve parmağını yarım saat alevin üstünde tuttu. Bu size imkânsız mı görünüyor?
– Gabriel Ardolyonoviç'i dün gördüm; parmaklarında hiçbir yanık izi yoktu.
Aglaya çocuk gibi bir kahkaha attı. Sonra, prense doğru, güven veren bir eda ile döndü. Dudaklarında hâlâ tatlı bir gülümseme dolaşıyordu.
– Biliyor musunuz size bu yalanı niçin anlattım? Çünkü gördüm ki, uydurulan bir şeyi, gerçekte benzetmek için en güzel çare, garip, hatta acayip bir şekilde hikâyeye katmaktır. Buna ben tanık oldum. Ancak, bugünkü anlattığım ayrıntı bir işe yaramadı. Çünkü yaları söylemesini…
Derhal kederli bir tavır aldı. Eski bir hatırayı özlemiş bir hâli vardı. Devam etti:
– Eğer geçen gün size “Zavallı Şövalye” yi okudumsa, sizi övmek içindi. Fakat ahlakınızı da anlatmak istiyordum. Aynı zamanda size her şeyi bildiğimi göstermek…
– Benim için çok büyük haksızlık ettiniz, Aglaya… Bunun gibi, demin kötü sözlerle ifade ettiğiniz o kötü talihli kadın hakkında da…
– Çünkü her şeyi bildiğim için böyle söyledim! Altı ay önce, herkesin önünde onunla evlenmeye kalktığınızı biliyorum. Sözümü kesmeyin. Görüyorsunuz ki, açıklama yapmadan sadece olayı belirliyorum. Sonra o kadın, Rogojin ile beraber gitti. Daha sonra da siz, yine o kadınla bilmem

hangi kasabada birlikte yaşadınız. Ondan sonra da o kadın bir başkası ile beraber yaşamak için sizi terk etti -Aglaya bu cümleyi söylerken kıpkırmızı olmuştu… Sonunda bu kadını tıpkı bir… Tıpkı bir deli gibi seven Rogojin'le beraber yaşadığını yeni öğrendiniz. En sonunda siz, bütün akıllı insanların yapacağı gibi, onun buraya Petersburg'a geldiğini öğrenir öğrenmez arkasından koştunuz. Dün akşam, onu savunmak için elinizden geleni yaptınız. Birkaç dakika önce de, rüyanızda onu görüyordunuz… Görüyorsunuz ki, her şeyi biliyorum. O kadın için, onun için buraya geldiniz, değil mi?

Derin bir hayale dalmış olan prens, genç kızın kindar bakışlarının farkında olmadan başını önüne eğmiş, yere bakıyordu. Yavaş bir sesle cevap verdi:

– Evet, onun için, o kadın için. Yalnız öğrenmek için… Rogojin ile mutlu olacağına inanamıyorum, herhâlde… Bir kelime ile o kadına yararlı olabilmek için ne yapmak gerektiğini bilemiyorum ama buna rağmen yine de geldim.

Prens titredi ve Aglaya'ya baktı. Aglaya onu kinle dinlemişti. Dayanamadı:

– Niçin geldiğinizi bilmiyor musunuz? Sevdiğiniz içindir. Prens cevap verdi:

– Hayır; hayır onu sevmiyorum. Oh! Eğer onunla beraber geçirdiğim zamanlardan bende ne kadar acı hatıralar kaldığını bir bilseniz!

Bunları söylerken prens tepeden tırnağa kadar titriyordu.

Aglaya emreder gibi:

– Hepsini söyleyin, dedi.

– Bunlarda, sizin duyamayacağınız bir şey yok. Neden bilmem, size, muhakkak size ve yalnız size bunları anlatmak istiyordum. Belki gerçekten size karşı derin bir sevgim var. Bu kötü talihli kadın, dünyanın en aşağı ve en kötü huylu, kadını olduğuna içtenlikle inanıyor. Oh! Onu aşağılamayın, ona çamur da atmayın! Layık olmadığı şerefsizliği için kendi kendini çok azaba soktu! Tanrım, bu kadının günahı ne! Hiçbir suçu olmadığını, insanların kurbanı, bir serserinin, bir alçağın kurbanı olduğunu, deli gibi durmadan bağırırdı. Fakat ne derse desin, şunu bilin ki, kelimeleri kesinlikle düşüncesini ifade etmiyor. Tam tersine, en içten bir hisle kendisinin suçlu olduğuna inanıyor.

O karanlık perdeleri yırtmaya çalıştığım zaman, bu kadın o kadar derin bir acı duyuyordu ki, kalbim bu müthiş sahnelerin hatıralarını sakladığı sürece şifa bulamayacak. O günden beri âdeta kalbim paramparçadır. Biliyor

musunuz, bu kadın benden niçin kaçtı? Sadece alçak olduğunu bana kanıtlamak için! Fakat işin en müthiş tarafı, bu kaçışın biricik sebebi, bana bunu kanıtlamak için olduğunu kendisi dahi bilmiyor. Sadece utanılacak bir hareket yapmış olmak ve sonunda; "İşte senin için başka bir alçaklık daha; sen bir aşağılık yaratıksın!" diye kendi kendine söyleyebilmek hevesine dayanamadığı için kaçtığını sanıyor. Oh! Aglaya, belki siz bunu anlayamazsınız! Biliyor musunuz, hep kendisini aşağılık gören bir insanın vicdanında, tabiat kanunları dışında müthiş bir galeyan, sanki yatıştırılamayan bir kinden sıyrılan bir haz vardır. Bazen, bir an için ona işin aslını anlatmaya çalışırdım. Fakat derhal isyan eder ve onu kendimden üstün görmek istediğim için beni suçlardı -Aslında bu benim düşüncemin dışındaydı… Sonunda ona evlilik teklif ettiğim zaman, hiç kimseden acıma dilenmediğini ve kimsenin onu kendi seviyesine yükseltmesine ihtiyacı olmadığını bildirdi. Onu dün gördünüz; bu etrafındakilerle mutlu olabileceğini, orada istediğini bulabileceğini sanıyor musunuz? Bilmezsiniz, ne kadar kültür sahibi ve işlenmiş bir zekâya sahiptir! Hatta beni şaşırttı.

– Orada ona da, şimdi yaptığınız gibi, uzun ve bıktırıcı nutuklar verir miydiniz?

Prens, dalgın bir tavırla sorulan sorunun anlamının farkında olmayarak:

– Oh! Hayır, dedi. Âdeta, her zaman susardım. Çoğu kez konuşmak isterdim. Fakat konuşacak şey bulamazdım. Bilirsiniz, bazen, susulması tercih edilen zamanlar vardır. Oh? Onu seviyordum; evet, çok seviyordum; fakat sonra… Sonra… O her şeyi anladı.

– Neyi anladı?

– Ona sadece bir acıma ile bağlandığımı… Ve artık sevmediğimi…

– Bunu nereden biliyorsunuz? Belki de şu… Beraber kaçtıkları ev sahibini seviyor?

– Hayır… Ben hepsini biliyorum. Onunla sadece alay etti.

– Peki, sizinle hiç etmedi mi?

– Tanrım, hayır! Yani, bazen şeytanca alay etti; hırsından gülerdi. Kızdığı zaman beni korkunç azarlardı, kendi de acı çekerdi! Fakat… Sonunda… Oh! Bu hatıraları canlandırmayın, bunları bana hatırlatmayın!

Prens, yüzünü elleri arasında sakladı. Aglaya:

– Biliyor musunuz, bu kadın her gün mektup yazıyor, dedi.

Prens şaşkın, bağırdı:

– Demek doğru! Bana söylemişlerdi. İnanmak istememiştim.

Aglaya endişe ile sordu:

– Size kim söyledi?
– Rogojin dün söz etti. Fakat kapalı bir şekilde…
– Dün mü? Dün sabah mı? Saat kaçta? Çalgıdan önce mi, sonra mı?
– Çalgıdan sonra, gece, saat on biri geçiyordu.
– Ah! İyi! Eğer Rogojin ise… Fakat mektuplarında bana neden söz ettiğini biliyor musunuz?
– Her şeyi umarım, o bir delidir!
– İşte mektupları -Aglaya cebinden üç zarf içinde ayrı ayrı mektuplar çıkardı ve prensin önüne attı… Sekiz gündür sizinle evlenmem için bana yalvarıyor. Zeki bir kadın doğrusu. Benden daha akıllı olduğunu söylediğiniz zaman hakkınız varmış… Beni tapar gibi sevdiğini yazıyor. Beni hiç olmazsa uzaktan görmek için fırsat arıyormuş. Sizin beni sevdiğinizi söylüyor, bunu da çoktan beri biliyormuş. Ona, orada iken, benden söz etmişsiniz. Bu kadın sizi mutlu görmek istiyor ve sizi, sadece benim mutlu edebileceğime inanıyor… Mektupları o kadar garip ki… Bu mektupları hiç kimseye göstermedim. Sizi bekledim; bunun ne demek olduğunu anlarsınız? Anlayamadınız galiba?
– Bu bir delik. Bu onun bir deli olduğunu kanıtlar. Prens, bu kelimeleri söylerken dudakları titriyordu.
– Ağlamıyorsunuz ya?
Prens, genç kıza bakarak cevap verdi:
– Hayır Aglaya, hayır, ağlamıyorum.
– Ben bu durumda ne yapayım? Bana ne öğüt veriyorsunuz? Mektuplarını uzun süre kabul etmek istemiyorum.
Mişkin bağırdı:
– Oh! Bırakın onu, size yalvarırım. Ne mi yapabilirsiniz? O bir delidir. Size bir daha yazmaması için işi yoluna koyarım.
Aglaya homurdandı:
– O hâlde, siz duygusuz bir insansınız. Onun beni değil, sizi, yalnız sizi sevdiğini nasıl anlamıyorsunuz? Siz ki, bu kadar okumuş bir insansınız, bunu anlamamanıza imkân var mı? Bunun ne olduğunu biliyor musunuz, bu mektupların neyi sakladığını anlıyor musunuz? Kıskançlığı, hatta daha kötüsünü… O kadının Rogojin’le, mektuplarında yazdığı gibi, gerçekten evleneceğine inanıyor musunuz? Bizim düğünümüzün ertesi günü kendini öldürecektir.
Prens titredi; kalbi tıkanır gibi oldu. Aglaya’ya hayretle baktı. Bu küçük çocuğun çoktan beri bir kadın olduğunu görerek garip bir his duydu.

– Tanrı şahidim olsun, Aglaya. O kadının mutluluğu ve ruhunun sakinleşmesi için hayatımı feda etmeye hazırım! Fakat… Onu artık sevmeme imkân yok; o da bunu biliyor.
– Öyleyse!.. Mademki bu size yakışıyor, kendinizi feda edin! Siz ki o kadar büyük bir hümanistsiniz! Bana da “Aglaya” diye hitap etmeyin. Daha demin bana, sadece “Aglaya diye hitap ettiniz… O kadına tekrar can vermelisiniz. Onun kalbine ve ruhuna huzur verebilmek için tekrar onunla beraber gitmelisiniz. Zaten onu seviyorsunuz!
– Bu şekilde kendimi feda edemem. Hatta bu seferinde feda etmek istediğim hâlde… Belki de şu dakika yine istiyorum. Fakat kesinlikle biliyorum ki, benimle mahvolur; işte bunun için onun yanından ayrıldım. Bugün onu saat yedide görmem gerekiyordu. Belki de gitmem. Gururu, aşkımı asla bağışlamayacak, her ikimiz de kendi çilemizi çekeceğiz! Bu doğal bir olay değil fakat burada her şey alışılmışın dışındadır. Onun beni sevdiğini söylüyorsunuz; ama bu bir aşk mı? Çektiğim bu acıya karşı buna aşk mı diyeceksiniz? Hayır, burada aşk değil, başka bir şey var!
Aglaya endişe ile prense baktı:
– Ne kadar sarardınız.
– Bir şey değil; çok uyumadım da. Kendimi yorgun hissediyorum. Ben… Aglaya, onunla sizden söz etmiştik…
– Demek, doğru? Demek gerçekten onunla benden konuştunuz… Bütün ömrünüzde beni bir tek defa gördüğünüz hâlde nasıl sevebildiniz?
– Nasıl oldu bilmiyorum, dumanlı hayallerimin ortasında bir rüya gördüm… Belki de gözlerimde yeni bir şafak söküyordu. Neden bilmem, ilk defa sizi düşündüm. Bunun nasıl olduğunu bilmediğimi size yazdığım zaman, yalan söylemedim. Korkulu olmayan rüyalarımdan biriydi bu… Sonra sizinle ilgilenmeye başladım. Buraya üç yıldan önce gelmemeyi planlıyordum.
– Demek buraya o kadın için geldiniz? Aglaya’nın sesi titriyordu.
Prens cevap verdi:
– Evet, o kadın için.
İki dakika kadar ölü bir sessizlik etrafı kapladı. Aglaya ayağa kalktı. Tereddütlü bir eda ile anlattı:
– Eğer sanırsınız ki, o kadın… O sizin kötü talihli karınızı… Bir deli varsayıyorsanız, yaptığı delilikler beni ilgilendirmez… Rica ederim Lev Nikolayeviç. Bu mektupları alın ve tarafımdan yüzüne fırlatın! Acı bir sesle

bağırdı: Şayet bana bir satır daha yazarsa, babama şikâyet edeceğimi ve onu bir hapishaneye attıracağımı söyleyin…

Prens, yerinden sıçradı ve heyecanla genç kızın kızgın yüzüne baktı. Sonra, gözlerinin önünde yoğun bir sis tabakası belirdi.

– Bu tarzda bir duygu besleyemezsiniz… Bu doğru değil, diye mırıldandı.

– Bu bir gerçek! Bu bir gerçek! Prens:

– Doğru olan nedir? Hangi gerçek, diye ürkek bir sesle sordu.

Birdenbire iki gencin ortasında Lizaveta Prokofyevna belirdi.

– Doğru olan şu ki: Gabriel Ardolyonoviç'le gidiyorum! Gabriel Ardolyonoviç'i seviyordum. Ve yarın onunla evden kaçacağım. Aglaya bağırıyordu… Duydunuz mu? Merakınızı doyurabildiniz mi? Bu size yeterli değil mi?

Ve eve doğru koşarak uzaklaştı.

Prens de ortadan kaybolmak istiyordu. Lizaveta Prokofyevna onu yakaladı:

– Ah! Hayır, dostum, kaçayım deme… Bana evde her şeyi anlatmak inceliğinde bulunun… Ah! Bu ne işkence! Bütün gece uyumadım… .

Prens, generalin karısını izledi.

VIII

Eve gelir gelmez, Lizaveta Prokofyevna ilk odada durdu. Daha ileri gidecek hâli kalmadığı için bir sedirin üzerine yığıldı. Son derece yorulmuştu. Hatta prense bile otur demeyi unuttu. Girdikleri oda oldukça genişti. Ortasında yuvarlak bir masa vardı; bir şömine görülüyordu… Pencereleri çeşitli çiçekler süslüyordu; köşede ki camlı bir kapı, bahçeye açılıyordu. Aleksandra ile Adelaida derhal göründüler. Prensi anneleriyle birlikte görünce, bakışlarında bir hayret belirdi.

Yazlıkta, Yepançin hanımlar, her zaman saat dokuza doğru uyanırlardı. Yalnız Aglaya iki-üç gündür biraz daha erken kalkıyordu. Saat yedide değil fakat sekize doğru gezmeye çıkıyordu. Bütün geceyi, bazı uğraşlar yüzünden uykusuz geçirmiş olan Lizaveta Prokofyevna, bu sabah Aglaya'yı bahçede bulmak ümidiyle saat sekize doğru kalkmıştı. Fakat onu orada bulamadı. Odasında da yoktu. Endişeye düşerek diğer iki kızını da uyandırdı. Hizmetçiden, Aglaya Ivanovna'nın saat altıyla yedi arasında parka çıktığı öğrenildi.

Kardeşlerinin yeni bir macerasını öğrenen genç kızlar, Aglaya'yı aramak için parka gidilecek olursa, onun daha fazla kızacağını annelerine hatırlattılar. Aglaya muhakkak parktadır, diyorlardı. Geçen gün elinde bir kitapla, Prens Ş.T… ile oturmuş, bu yeşil kanepe yüzünden kavga etmişti. Lizaveta Prokofyevna, kızı Aglaya'yı Prens Mişkin ile baş başa yakaladıktan ve özellikle kızının anlattığı olayları duyduktan sonra, çok üzüldü. Fakat prensi de eve götüremeyince, yaptığı bu hareketin sonuçları üzerinde düşünceye daldı. Aglaya, prense önceden randevu vermemiş olabilirdi. Belki de ona parkta rastlamıştı.

Lizaveta Prokofyevna öfkesini yenmeye çalışarak:

– Sevgili dostum prens, dedi. Seni buraya sorguya çekmek için getirdiğimi sanma… Dostum, dün akşam olup biten o olaydan sonra seni belki uzun süre görmek istemiyordum…

Bir an durmak ihtiyacını hissetti.

Prens gayet sakin bir tavırla generalin karısının sözünü tamamladı:

– Ama benim Aglaya Ivanovna ile nasıl buluştuğumu öğrenmek istiyorsunuz, öyle değil mi?

– Evet, istiyorum, diye cevap verdi Lizaveta Prokofyevna. Yüzü birdenbire kıpkırmızı olmuştu.

– Açıkça konuşmaktan çekinmiyorum, çünkü kimseye kızmıyorum, hatta kızmak bile istemiyorum.
– Kızacak bir şey yok zaten. Merakınız gayet doğaldır. Bir annesiniz, Aglaya ile ben, bu sabah tam saat yedide yeşil kanepenin üzerinde buluştuk. Geçen akşam bana önemli bir meseleden söz etmek için beni görmek istediğini yazmıştı. Bir saate yakın bir zaman, sadece Aglaya Ivanovna'yı ilgilendiren şeylerden söz ettik… İşte hepsi bu!
Lizaveta Prokofyevna:
– Muhakkak ki, hepsi bu, dostum. Hepsinin bu kadar olduğuna şüphe yok, diye devam etti.
Birden odaya giden Aglaya bağırdı:
– Pekâlâ! Prens, beni bilmeyerek de olsa üzdünüz… Çok teşekkür ederim! Ya siz anne, bu size yeterli değil mi, yoksa sorguyu derinleştirmek mi istiyorsunuz?
Lizaveta Prokofyevna, kendinden emin bir eda ile:
– Senin hoşuna gittiği hâlde, bugüne kadar önünde yüzümü kızartacak bir şey olmadı, dedi. Hadi, güle güle prens! Seni rahatsız ettiğim için kusura bakma. Sana karşı değilim, sevgime güveneceğini ümit ederim.
Prens derhal selam verdi ve bir kelime söylemeden çekildi. Aleksandra ve Adelaida, gülerek birbirlerine bir şeyler fısıldadılar. Lizaveta Prokofyevna onlara kızgın bakışlarla göz gezdirdi.
Adelaida gülerek:
– Anneciğim, prensin çıkarken verdiği muhteşem selamı bizi güldürdü. Bazen taş gibi durur, bazen de birdenbire, işte böyle nazik tavırlar takınır. Tıpkı Ojen Pavloviç'in tavırları gibi!
– Şeref ve inceliği, dans hocaları değil, insanın bizzat kendi ruhu öğretir.
Bunları söyledikten sonra Lizaveta Prokofyevna, kızı Aglaya'nın yüzüne bile bakmadan dairesine çekildi.
Saat dokuza doğru prens, kendi evine geldiği zaman taraçada Vera Dukyanovna ile bir hizmetçiyi buldu. Bir gece önceki karışıklığı toplamak için yerleri silip süpürmüşlerdi. Ve titrek bir tavırla:
– Çok şükür, siz gelmeden önce bitirebildik, dedi.
– Günaydın; biraz başım dönüyor, iyi uyuyamadım. Yatacağım.
– Burada, dünkü gibi taraçada mı? Peki, sizi uyandırmamaları için herkese söylerim. Babam sokağa çıktı.
Hizmetçi çekildi. Vera bu kez hizmetçiyi izleyecekmiş gibi yaptı. Sonra, ayaklarının ucun basarak geri döndü. Prense yaklaşarak:

– Prens, şu zavallıya acıyın, onu bugün kapı dışarı etmeyin.

– Hayır, tabiî kovmayacağım, burada istediği kadar kalabilir. İstediğini yapsın.

– Şimdi onun bir şey yapacak hâli yok ve ona karşı gaddar davranmayın.

– Oh! Hayır, niçin gaddar olayım?

– Ve… Onunla alay etmeyin; en önemli nokta da bu…

– Kesinlikle, buna emin olabilirsiniz.

Vera kızarmıştı. Genç kız, kapıya doğru yarım dönerek, dudaklarında bir gülümsemeyle ekledi:

– Sizin gibi bir insana bunu hatırlattığım için çok gülünç oldum. Yorgun olmanıza rağmen, şu anda gözleriniz o kadar memnun… O kadar mutlu ki…

Prens, heyecanla:

– Gerçekten gözlerim o kadar mutlu mu, diye sordu ve neşeli bir kahkaha attı.

Vera da, teklifsiz bir çocuk hâli ile neşelendi ve kızardı.

Sonra, gülerek, kapıdan dışarı çıktı.

Prens "Ne kadar… Sevimli bir genç kız…" diye düşündü ve derhal onu unuttu. Mişkin, taraçanın köşesinde bulunan sedire doğru yürüdü. Küçük bir masanın yanına oturdu. Elleriyle yüzünü kapadı, on dakika kadar bu şekilde kaldı. Birden elini yan cebine soktu ve üç mektup çıkardı.

Fakat yeniden kapı açıldı. Kolya göründü. Prens, tekrar mektupları cebine koyarak, biraz daha sonra okumak zevkini bulduğu için neşelendi.

Kolya, sedirin üzerinde oturdu. Her zamanki gibi doğrudan konuya girerek:

– Bir olay oldu, dedi. İppolit'i şimdi nasıl buluyorsunuz? Ona karşı hiçbir sevginiz kalmadı, değil mi?

– Niye peki?.. Fakat Kolya, yorgunum… Sonra, bu kadar acı veren bir konuya tekrar dönmeyelim!.. Hasta şimdi nasıl?

– Uyuyor, bir-iki saat daha uyur. Anlıyorum, evinizde yatmamışsınız. Herhâlde parkta gezmeye çıktınız… Heyecanlısınız… Bu gayet doğal!

– Benim dün evde uyumadığımı, parka gidip gezdiğimi nereden biliyorsunuz?

– Vera söyledi. İçeri girmemeyi önerdi; fakat dayanamadım. Bir dakika olsun sizi görmek istedim. İki saattir hastanın başında idim. Şimdi Lebedev'in sırası. Burdovski de gitti. Yoksa, uyuyor musunuz prens; iyi

geceler… Hayır, günaydın! Fakat biliyor musunuz, çok şaşkın bir durumdayım!

– Tabii… Bütün bunlar…

– Hayır prens, hayır, beni şaşırtan, bu “itiraf” oldu. Özellikle kaderden, gelecekten ve hayattan söz ettiği zaman bana dokundu. Burada derin bir düşünce var. Fakat en önemli nokta, etrafında problemler doğuran bu düşüncenin kendiliğinden hiçbir kıymeti olmamaktadır. Yalnız, eğer bu düşünceyi Voltaire, Rousseau veya Proudhon yazsaydı, şaşmadan okurdum. Belki bana bu derece etki etmezdi. Fakat yaşamak için, yalnız on dakikasından emin olan bir insan bunları yazarsa, müthiş bir zekâyı gösterir. Bu olay, insanlık şerefinin en yüksek noktaya çıkmasıdır. Bu, açıkça bir cesaret… Hayır, burada göz alıcı bir zekânın kudreti var! Bütün bunlardan sonra da, tabancanın içine bile bile kapsülü koymadığımı iddia etmek, bir alçaklık, bir anlamsızlıktır, ama bildiğiniz gibi, dün bizi şaşırttı. Hile yaptı. Ben onun çantasını yerleştirdim, fakat tabancasını görmedim; paketi kendisi yaptı. Bu yalanı uydurduğu zaman çok şaşırdım. Vera onun evde kalmasına izin verdiğinizi söyledi. Korkacak hiçbir şey olmadığına, size yemin ederim. Zaten hepimiz, aralıksız onun yanında kalıyoruz.

– Onu bu gece hanginiz bekledi?

– Sırayla Burdovski, Lebedev ve ben. Bir süre Keller de kaldı. Fakat bulunduğumuz odada fazla yatak olmadığı için, Lebedev’in odasına yatmaya gitti. Ferdişçenko da Lebedev’in odasında yattı. Saat yedide gitti. Generale gelince, hep Lebedev’in yanındaydı, şimdi o da çıktı… Lebedev belki biraz sonra sizi görmeye gelecek; niçin aradığını bilmiyorum. Gelip gelmediğinizi iki defa sordu. Onu yanınıza getirelim mi? Yoksa dinlenecek misiniz? Benim de uykum var. Ah! Evet, unutuyordum; demin general beni çok şaşırttı: Saat altıda İppolit’i beklemek için Burdovski beni uyandırmıştı. Bir dakika için dışarı çıktım… O sırada generale rastladım. O kadar sarhoştu ki, beni tanımadı. Karşımda dimdik ayakta duruyordu. Sonra kendine geldi ve bana sorular sordu: “Hasta nasıl?.. Hastayı merak ediyorum da.” Ona İppolit’in vasiyeti hakkında bilgi verdim. General devam etti: “Çok iyi ama sana bir şey bildirmek için uyandım; öyle sanıyorum ki, Ferdişçenko’nun yanında her şeyi söylemek doğru değil ve… Onunla beraber bulununca dikkat etmeli…” Anlıyor musunuz, Prens?

– İmkânı var mı? Zaten bizim için hepsi bir.

– Evet, şüphesiz önemsiz, biz farmason değiliz! Hatta generalin bile beni bunun için uyandırdığına çok şaşırdım.

– Ferdişçenko çıktı demiştiniz, değil mi?
– Saat yedide; hastanın başında yanıma geldi ve geceyi, Vilkin’in evinde geçireceğini söyledi. Hani şu meşhur ayyaş! Hadi, ben gidiyorum! Bakın, Lukyan Timofeiç de geldi. Azizim, prens uyumak istiyor. Geldiğiniz yere dönün!..
– Bir dakika için saygıdeğer prens! Çok önemli bir iş için, diye mırıldandı.
Henüz yeni gelmişti. Kendi odasına bile uğramaya zamanı olamamıştı. Şapkasını elinde tutuyordu. Yüzü endişeliydi. Ciddî bir hâli vardı.
Prens, oturmasını rica etti.
– Beni iki defa aramışsınız? Belki dün akşam olup bitenlerden hâlâ endişe duyuyorsunuz…
– Şu dünkü çocuk hakkında demek istiyorsunuz değil mi prens? Oh, hayır, dün akşam aklım başımda değildi… Fakat bugün düşüncelerinizi kontrkarre etmek istemiyorum.
– Kontra mı?.. Nasıl dediniz?
– Evet, kontrkarre. Bu Fransızca bir kelimedir. Diğer birçok kelime gibi Rusçaya girmiştir. Fakat bunun üstünde çok durmuyorum.
Prens gülümseyerek:
– Lebedev, bugün neyiniz var? Niye bu kadar heyecanlısınız? Kelimelerinizi şaşırıyorsunuz.
Lebedev, Kolya’ya hırçın bir tavırla seslendi:
– Prense özel bir şey anlatacaktım da… Kolya, durumu derhal anladı:
– Peki, anlaşıldı; beni ilgilendirmez! Hoşça kal prens, diyerek uzaklaştı.
Lebedev, gözleriyle Kolya’yı izleyerek:
– Bu çocuğu seviyorum. Çünkü zekâsı uyanmaya başladı. Akıllı bir çocuk… Çok saygıdeğer prens, dün akşam veyahut bu sabah başıma son derece önemli bir felâket geldi… Tam zamanını bilemiyorum.
– Ne oldu?
– Elbisemin iç cebinden dört yüz ruble kayboldu.
– Dört yüz rublenizi mi kaybettiniz? Çok yazık.
– Özellikle, şerefiyle çalışarak yaşayan zavallı bir adam için.
– Şüphesiz, şüphesiz; nasıl oldu bu?
– Şarabın etkisiyle. Affedersiniz prens, size bir köylü gibi sesleniyorum. Çok saygıdeğer prens, dün akşam saat beşte, bana borcu olan bir adam bu dört yüz rubleyi vermişti. Buraya trenle geldim. Cüzdanım cebimdeydi. Redingotumu giymek için elbisemi çıkardım. Para, redingotun cebindeydi.

Yanıma almak istiyordum. Çünkü, akşam üzeri, bir iş için bu parayı bir adama verecektim.

– Bir dakika Lukyan Timofeiç, altın ve gümüş üzerine faizle para verdiğinizi gazetelerde duyurduğunuz, doğru mu?

– Bu ilan, para işleriyle ilgilenen birisi tarafından verilmiş, ne benim ismim ne de adresim yazılı. Ailemin sayısının artması, sermayemin de darlığı bakımından, namusluca bir faizi uygun bulursunuz…

– Tabii… Tabii! Bir bilgi almak istemiştim. Sözünüzü kestiğim için bağışlayınız.

– Bu işlerle ilgilenen adam gelmedi. İşte o sırada, şu kötü talihli kadını getirdiler. Yemekten sonra, zaten içkinin tesiri üzerimde hissedilmekteydi. Sonra da misafirler geldiler; çay ve… Çok neşeliydim. Biraz sonra Keller gelip sizin yıl dönümünüzü kutlamak ve şampanya ikram etmek istediğinizi bize söylediği zaman, çok saygıdeğer prens, ben ki, bu kadar hassas bir insanım -herhâlde bunu şimdiye kadar fark etmişsinizdir- kendime fazla hassas değil de, saygılı diyeyim, bu kadar önemli bir zamanda, sizi şahsen tebrik etmek için eski elbisemi çıkartıp yenisini giymem gerektiğini düşündüm… Ve öyle yaptım. Herhâlde fark etmişsinizdir, prens. Bütün gece üzerimde üniformam vardı. Elbiseyi değiştirirken, cüzdanımı redingotumun cebinde unutmuşum… Gerçekten, Tanrı bir insana ceza vermek isterse, önce onun aklını alıyor. Ancak bu sabah, saat yedi buçukta uyanırken, beni bir endişe aldı; yatağımdan bir deli gibi sıçradım. Redingotu yakaladım. Cep bomboştu. Cüzdanın yerinde yeller esiyordu!

– Ah, çok kötü!

– Çok kötü, bundan daha güzel ifade edilemez. Prens, çok yerinde bir kelime buldunuz.

Prens, bir dakika endişe ile düşünerek:

– Durum böyleyken, nasıl olur… Ciddî mi bu?

– İşte bir kelime daha… Ciddi, mükemmel bir tabir… Prens bunu ifade edebilmek için…

– Ah! Bırakın canım, Lukyan Timofeiç, şu veya bu kelimeden ne çıkar? Önemli olan tarafı, o değil… Sarhoşluk haliyle cüzdanı cebinizden düşürebileceğinizi hiç düşündünüz mü?

– Evet, çok saygıdeğer prens, sizin deyişinizi kullanarak, sarhoşluk hâli ile her şey mümkün olabilir. Yalnız, şuna dikkat etmenizi rica edeceğim: Redingotu çıkartırken, cebinden cüzdanı düşürseydim, düşmüş olan eşya yerde olacaktı. Peki, nerede bu eşya?

– Çekmecelerinizden birine koymuş olmayasınız?
– Her taraf baştan başa arandı; zaten cüzdanımı hiçbir yere sokmadım ve hiçbir çekmece açmadım. Bunu gayet iyi hatırlıyorum.
– Küçük dolaba baktınız mı?
– İlk yaptığım iş o oldu. Hatta bugün birkaç defa baktım… Fakat saygıdeğer prens, onu küçük çekmeceye nasıl koyabilirim?
– İtiraf ederim ki, Lebedev, bu bana endişe veriyor. Belki de birisi onu yerde bulmuş olmalı.
– Yahut da cebimden almış olmalı. Bu iki tahminden başka imkân yok.
– Bu beni ürkütüyor, suçlu kim olabilir? İşte asıl mesele!..
– Şüphesiz en önemli mesele burada; çok saygıdeğer prens, kelime ve fikirleri hayrete değer derecede sürekli yerinde kullanıyorsunuz. Durumu bundan daha iyi ortaya koymaya imkân yok.
– Ah! Lukyan Timofeiç, alayı bırakın şimdi… Lebedev, kollarını havaya doğru kaldırarak bağırdı:
– Alay mı?..
– Hadi hadi! Önemi yok. Kızmıyorum. Benim düşündüğüm başka… İnsanları suçlamaktan çekiniyorum. Kimden şüpheleniyorsunuz?
– Mesele çok kritik ve çok karışık! Hizmetçiden şüphelenemem. Bütün zamanını mutfakta geçirdi. Çocuklarıma gelince onlar da şüpheden uzaktırlar.
– Gayet doğal.
– Muhakkak ki, imkânsız; fakat mutlaka olması gereken bir şey… Bununla birlikte, eğer bir hırsızlık durumu varsa, şuna inandım: Bu hırsızlık olayı akşamüstü herkesin toplandığı zaman değil, fakat geceleyin veya bu sabahleyin, evde yatan bir misafir tarafından yapılmıştır.
– Aman Tanrım!
– Tabii. Burdovski ile Nikola Ardolyonoviç’den söz etmiyorum. Odama bile girmediler.
– Hatta girseler de! Odanızda kim yattı?
– Yan yana bitişik olan iki odada, bütün geceyi, ben de daha dört kişi beraber geçirdik: General, Keller, Ferdişçenko ve ben. Bundan ötürü dördümüzden biri…
– Üç kişiden biri demek istiyorsunuz; fakat hangisi?
– Hiç kimseyi unutmamak için kendimi de saydım. Prens, bu tür olaylar olduğu hâlde, kendi paramı kendim çalamam.
Prens, sabırsızlıkla Lebedev’in sözünü kesti:

– Ah!.. Lebedev, can sıkıyorsunuz! Asıl konuya gelin. Niçin başka şeyler karıştırıyorsunuz?
– Şu hâlde, üç kişi kalıyor: Önce Keller, pek fazla güvenilmeyen bir insan, kendini içkiye vermiş, başkalarının cepleri hususunda liberalizme meyillidir. Bununla birlikte bir liberal olmaktan çok, eski bir şövalye karakterini tercih ediyor. Gecenin yarısına kadar hastanın odasında idi. Saat bire doğru, kuru tahtada yatamam diye bizim yanımıza geldi.
– Ondan şüpheleniyor musunuz?
– Şüphelendim. Saat yedi buçukta, elimi alnıma koyarak deli gibi yatağımdan fırladım. Rahat rahat uyuyan generali derhal uyandırdım. Ferdişçenko'nun ortadan kaybolması bize şüpheli göründü. General ile ben, Keller'in elbiselerinde bir araştırma yapmak kararını verdik. Keller tıpkı… Tıpkı… Ölü gibi uyuyordu. Büyük bir özenle ceplerini aradık. Bir metelik bile yoktu, hiçbir i de delik değildi. Mavi çizgili pis bir mendil, alacağını isteyen ve tehdit eden bir oda hizmetçisinin ufak bir pusulası; sonunda bildiğiniz kâğıtlardan birkaç parça. İşte onun üzerinde bulduğumuz hepsi bundan ibaret. General, onun suçsuz olduğuna inandı. Daha emin olmak için kendisini uyandırdık. Bu iş, pek kolay olmadı. Uzun süre hırpaladık. Ne olduğunu güç bela anlayabildi. Bize ağzı açık bakıyordu. Sarhoş yüzü, suçsuzluk, hatta hayvanca bir temizlik ifade ediyordu. Hayır! Kesinlikle o değildir!
Prens, derin derin nefes aldı.
– Öyleyse, buna memnun oldum. Çünkü onun namına korkuyordum.
– Korkuyor muydunuz? Demek korkacak bir şey var? Prens, şaşkınlıkla cevap verdi:
– Oh! Hayır, düşünmeden söyledim. Saçmaladım. Rica ederim Lebedev, bunu kimseye tekrar etmeyin…
– Prens! Prens! Sözleriniz kalbimde kalacak… Kalbimin derinliklerinde. Bir mezarda gibi saklı kalacaklar!
Lebedev bunları söylerken şapkasını göğsüne doğru götürüyordu.
– İyi, iyi… Demek Ferdişçenko? Yani Ferdişçenko'dan şüpheleniyorsunuz demek istiyorum?
Lebedev sesini alçaltıp prensin gözlerine bakarak:
– Ondan başka kimden şüphelenebilirim, dedi.
– Evet, bu gayet doğal… Başka kimden şüphelenmezsin? Bununla birlikte delilleriniz nerede?

– Deliller ortada. Önce sabahın yedisinde veya daha önceden ortadan kaybolması…

– Biliyorum. Kolya bana anlattı. Ferdişçenko birisinin… İsmini hatırlayamıyorum, dostlarından birisinin evinde sabahı geçireceğini Kolya’ya kendisi söylemiş.

– Bu dostunun ismi Vilkin’dir. Demek Kolya bundan size daha önce söz etti?

– Hırsızlık hakkında hiçbir şey söylemedi.

– Çünkü bilmiyor… Onun için bu işi gizli tutuyorum. Demek Ferdişçenko, dostu Vilkin’in evine gitti. Bir sarhoşun, sabah olurken ve sebepsiz, kendisi gibi bir sarhoşun evine gitmesinde ilk bakışta bir olağanüstülük yok. Fakat burada belli olan bir iz var: Giderken adresini bıraktı… Şimdi beni dinleyin prens, niçin bunu yaptı?.. Niçin başka bir dairede oturan Nikola Ardolyonoviç’i bularak, sabah Vilkin’in evine gideceğini söyledi?

– Ferdişçenko’nun gittiğinden ve hatta Vilkin’in evine gideceğinden kime ne? Bunu söylemeye ne gerek var? Böyle bir olayı bildirmek için ne gibi bir ihtiyaç duydu? Hayır, burada bir hile var… Bir hırsızlık şeytanlığı! “Görüyorsunuz işte. İzimi kaybetmiyorum. Bu hırsızlıktan, benden nasıl şüphelenebilirsiniz, bir yankesicinin nereye gittiğini nasıl söyleyebilirim?” Kısaca, bu abartılı bir tedbir… Şüpheleri gidermeyi amaçlayan bir tedbir… Adeta, kumlar üstündeki izleri silmek gibi bir şey… Anlayabildiniz mi çok saygıdeğer prens?

– Anladım. Çok iyi anladım. Fakat burada, hırsızlığı kanıtlayan bir şey yok.

– İkinci ipucu, bırakılan iz ve gösterilen adres yanlış… Bir saat sonra, yani saat sekizde, Vilkin’in kapısını çaldım. Şurada, beşinci sokakta oturuyor. Zaten onu tanırım. Ferdişçenko orada yoktu. Sağır bir hizmetçiden, bir saat önce birisinin kapıyı çaldığını öğrendim. Ama ya kendisi uyanmak istemediğinden ya da Vilkin’i kaldırmaya üşendiğinden, hizmetçi kapıyı açmamıştı. Bu anlaşılıyor.

– Bütün delilleriniz bunlardan mı ibaret? Pes doğrusu…

– Prens, başka kimden şüphelenebilirim? Düşününüz.

Lebedev’in bu soruyu sorarken ağlar gibi bir durumu vardı… Fakat dudaklarında, hilekâr bir gülümseme gizliydi. Pek şaşkın görünen, prens birkaç dakika düşündü. Sonunda:

– Odanızda ve çekmecelerinizde yeni bir araştırma yapmalısınız, dedi.

Lebedev içini çekti:

– Hepsini aradım.

Prens, öfke ile masaya vurarak:

– Hım!.. Peki, niçin, niçin bu redingotunuzu çıkardınız, dedi.

– Eski bir komedide, bu soruyu soran bir adam vardır. Fakat saf ve temiz prens, benim talihsizliğimi hayra yoruyorsunuz! Buna layık değilim. Bununla birlikte suçluya karşı da bir acıma hissi duyuyorsunuz… Mesela şu Ferdişçenko denilen adama?

Prens, şaşkın ve memnun bir tavırla onun sözünü kesti:

– Oh! Evet, evet! Gerçek şu ki, canımı sıktınız. Peki, Ferdişçenko'nun suçlu olduğuna tamamen inandıysanız… Ne yapmak niyetindesiniz?

Lebedev sesini tatlılaştırarak:

– Prens, çok saygıdeğer prens, ondan başka kimi suçlayayım, dedi. Düşünülecek başka kimse yok. Onun dışında şüphelenecek başka bir kimsenin bulunmaması da, onun aleyhinde üçüncü bir delil ortaya koyar! Onun için, tekrar ediyorum, eğer o değilse, kim olabilir? Burdovski'den de şüphelenemem ya! Ha… Ha… Ha!..

– Haydi canım, çok anlamsız konuşuyorsunuz!

– Ya da generalden… Ha… Ha… Ha!..

Prens, sedirin üzerinde, sabırsızlıkla öbür tarafa döndü. İyice kızarak:

– Ne tuhaf, dedi.

– Gerçekten ne tuhaf… He. He. He! Şu general beni güldürüyor! Demin Vilkin'in evine. Ferdişçenko'yu aramaya beraber gittik… Cüzdanımın çalındığını fark eder etmez generali uyandırdığım zaman, diyebilirim ki, general benden daha fazla telaşlandı. Yüzünün rengi değişti. Kızardı. Sarardı. Sonunda da, soylu nefretini açığa vurdu. Bu hâli âdeta beni şaşırttı. Bu adam çok soyludur! Sürekli yalan söyler. Bu huyundan vazgeçemez. Fakat çok ince duygulara sahiptir. Suçsuz olduğu ortadadır. Saygıdeğer prens, ona karşı bir düşkünlüğüm değil, hatta sevgim olduğunu söylemiştim. Birdenbire yolun ortasında durdu. Redingotunun düğmelerini çözdü. Göğsünü açtı: "Keller'i aradın…" dedi. "Beni de ara, niçin benim üstümü aramıyorsun? Adalet bunu gerektirir." Kolları ve bacakları titriyordu. Korkunç bir derecede sararmıştı. Gülerek cevap verdim. Dinle general, dedim. Eğer bir başkası senin hırsız olduğunu söylerse, şu dakikada kendi ellerimle onun kafasını koparır, büyük bir tepsiye koyar, senden şüphelenecek olan herkese gösterir ve onlara derdim ki: Bu başı görüyor musunuz, bunu kanıtlamak için ortaya koydum, hatta kendi başımı

tehlikeye koyar ve onun için ateşe bile atılırım. İşte senin hakkında ben onlara nasıl cevap veririm, diyerek ekledim. O zaman, sokak ortasında kollarıma atıldı. Birkaç damla gözyaşı döktü. Tir tir titreyerek beni göğsünde öyle sıktı ki, âdeta nefesim kesildi: Bu kara talihimin ortasında sen benim biricik dostumsun, dedi. Ne kadar hassas adam! Tabii bu durumdan faydalanarak ayak üstü bana bir de hikâye anlattı: Gençliğinde onu, beş yüz bin ruble çaldığından şüphelenmişler. Fakat ertesi günü general, kendisinden şüphelenen kont ile Nina Aleksandrovna'nın alevler arasındaki evine girerek kontun ve kızın hayatını kurtarmış Kontla barışmışlar. Bu şekilde de Nina Aleksandrovna ile evlenmiş. Yirmi dört saat sonra, yanan evin yıkıntıları arasında, çalınmış olduğu sanılan parayı, küçük kasası ile beraber bulmuşlar. Bu kasanın İngiliz yapımı, demirden ve gizli bir kilidi varmış. Yangın çıkıncaya kadar, bu kasanın oraya ne şekilde geldiğini hiç kimse anlayamamış. Eğer yangın olmasaymış, nerede olduğunu kimse bilemeyecekmiş. Bu hikâyenin içinde doğru olan bir tek kelime bile yok. Fakat general, Nina Aleksandrovna'dan ağlayarak söz etti. Bu kadın bana kırgın olmasına rağmen, çok soylu bir kadındır.

– Onunla dostluğunuz yok mu?

– Hemen hemen yok gibi, fakat kendi suçsuzluğunu meydana çıkarmak için onu tanımak isterdim. Nina, kocasını sarhoşluğa sürüklediğimi sanarak bana kızıyor. Tam tersine ben onu teşvik etmiyor, bu işten alıkoymaya çalışıyorum. Kötü yerlere gitmesine engel oluyorum. Üstelik, general dostumdur. İtiraf ediyorum. Hep onunla beraberim. Nereye giderse, ben de oraya! Sadece duygularını harekete geçirerek o etkilenebilir. Hatta şimdi Kapitanşasına bile gitmekten vazgeçti. Bu kadına karşı büyük bir düşkünlüğü var. Her sabah kalkıp, çizmelerini giyerken onu düşünür. Sabahleyin niçin düşündüğünü Tanrı bilir. İşin kötü tarafı, general parasız olduğu için bu kadına parasız gitmeyi istemez. Çok saygıdeğer prens, general sizden hiç para istemedi mi?

– Hayır, hiçbir şey istemedi.

– Cesaret edememiştir. Bunu istediği muhakkak… Nitekim size başvuracağını bana itiraf etti. Fakat ona daha önce para verdiğiniz için çekiniyor ve reddedeceğinizi düşünüyor. Bunu bana, dostu olduğum için söyledi.

– Peki, siz ona para veriyor musunuz?

– Prens! Çok saygıdeğer prens! Bu adama para değil, hayatımı değil, fakat gerekirse onun için nezle olmayı, ateşlenip yatmayı memnuniyetle kabul

ederim; Çünkü onu, çukura düşmüş büyük bir adam sayıyorum! Buna göre, sadece para değil…

– Demek, ona para veriyorsunuz?

– Hayır… Hayır, para vermedim. Vermeyeceğimi de çok iyi bilir; fakat bunu, onun ahlakî kötülüğünü gidermek ve iyiliği için yapıyorum. Şimdi benimle beraber Petersburg'a gidiyor. Oraya gitmemizin sebebi, Ferdişçenko'nun muhakkak Petersburg'ta olduğunu bildiğimiz içindir. Bu takip, generale de heyecan veriyor. Fakat vagondan iner inmez Kapitanpaşa'sına koşmak için beni yarı yolda bırakacağını şimdiden biliyorum. Ben de onu alıkoyamayacağım. Ferdişçenko'yu yakalamak için, Petersburg'a gelir gelmez ayrılmayı ve şehri iki taraftan aramayı general ile kararlaştırdık. Bu şekilde ekselansın gitmesine izin vereceğim. Sonra da bir aile reisi olan generali, hareketinden utandırmak için metresinin evinde birdenbire yakalayacağım.

Prens, endişeli bir tavırla ve yavaş sesle:

– Yalnız, Lebedev, çok gürültü yapmayın! Tanrı aşkına bir skandal çıkmasın, dedi.

– Oh! Hayır, onu biraz şaşırtmak, alacağı tavrı görmek istiyorum; çünkü yüzden birçok şey öğrenilebilir. Çok saygıdeğer prens, böyle bir insana böyle bir yöntem gerekir. Kendi derdimle çok ilgilendiğim hâlde, şimdi onu düşünmekten ve onun âdetlerini incelemekten kendimi alamıyorum. Size büyük bir ricam var saygıdeğer prens, hatta itiraf edeyim, ziyaretimin en önemli sebebi budur. İvolgin ailesini tanırsınız. Hatta onların yanında kaldınız; sadece generalin çıkarları ve benim işimi kolaylaştırmak için bir iyilikte bulunsanız prens…

Lebedev, cümlesini bitirirken ellerini ovuşturdu.

– Ne gibi? Benden ne gibi yardım bekliyorsunuz? Amacınızı iyice anlamak istiyorum Lebedev.

– Beni buraya getiren en önemli sebep bu yardım meselesidir. Nina Aleksandrovna'nın rehberliğinde hareket edilebilir, böylece de generali, ailesinin ortasında sürekli olarak gözaltında bulundurabiliriz. Ne yazık ki, benim onlarla ilişkim yok… Bundan başka, size genç kalbiyle tapan Nikola Ardoliyonoviç de yardım edebilir…

– Ha… Hayır… Nina Aleksandrovna'yı bu meseleye karıştırma… Tanrı saklasın? Kolya da öyle… Sonra Lebedev, sizi hâlâ anlamış değilim…

Lebedev, iskemlesinin üzerinde sıçradı:

– Fakat anlaşılmayacak bir şey yok! Şefkat ve acımadan başka bir şey değil! Bizim hasta için tek çare bu! Prens onu bir hasta gibi saymama izin verir misiniz?

– Bu, sizin inceliğinizi ve zekânızı gösterir.

– Düşüncemi size, bir mesele ile açıklamak istiyorum. Daha açık olmak için de, örneğimi hayattan alacağım. Bakın, o ne biçim insandır? Şu dakika, generalin biricik kusuru Kapitanşa'ya tutkun olması ve ona parasız gitmek istememesidir. Generalin iyiliği için, onu bugün metresinin evinde yakalamak istiyorum. Fakat varsayalım ki, bu Kapitanşa'ya olan düşkünlüğü ortada olmasın ve diyelim ki, gerçek bir cinayet yahut şerefsizlik -bu tamamen iktidarı haricindedir- işlemiş olsun. Bu vaziyette dahi, tekrar ediyorum. Onunla yüz yüze gelince her şey anlaşılabilir. Çünkü bu adam, son derece hassastır. Beş gün içinde her şeyi ortaya koyar. Gözyaşları dökecek ve her şeyi itiraf edecektir. Özellikle soylu ve usta bir şekilde hareket edilirse, ailesi ve siz, her şeyine katılırsınız… Oh, çok muhterem prens! Lebedev, içten bir tarzda ilave etti: Kesinlikle onun olduğunu kabul etmiyorum… Demin dediğim gibi, onun için bütün kanımı dökmeye hazırım. Fakat hak verirsiniz ki, bu perişanlık, sarhoşluk, Kapitanşa, bütün bunlar onu çok uzaklara götürebilir.

Prens, ayağa kalkarak:

– Böyle bir mesele için şüphesiz, size yardım etmeye hazırım, dedi. Fakat itiraf edeyim ki, Lebedev derin bir hayret içindeyim; söyleyin bana, emin misiniz?.. Ferdişçenko'dan şüphelendiğinizi kendiniz söylemiştiniz?

Lebedev, tekrar ellerini oluşturdu ve gülerek cevap verdi:

– Ondan başka kimden şüpheleneyim? Kim olabilir saygıdeğer prens?

Prens, kaşlarını çattı ve yerinden kalktı.

– Lukyan Timofeiç, bakın, burada yapılacak hata, çok müthiş bir şey olur… Şu Ferdişçenko… Onun hakkında kötü konuşmak istemiyorum… Fakat şu Ferdişçenko… Kim bilir? Belki de odur!.. Demek istiyorum ki, ötekinden çok bu işi yapabilecek çaptadır…

Lebedev, tamamen kulak kesildi. Prens odada, bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, Lebedev'in yüzüne bakmamaya çalışıyordu. İçi sıkılarak söylendi:

– Bana anlattılar… Bana Ferdişçenko için dediler ki, onun yanında hiçbir şey söylememen, onu incelemektir. Anlıyorsunuz, değil mi? O ötekinden daha çok yeteneklidir… Bir yanlışlığa meydan vermemek için, en önemli mesele burada, anlıyor musunuz? Lebedev heyecanla sordu:

– Ferdişçenko hakkında bunu size kim söyledi?
– Öyle fısıldadılar; gerçi, ben de pek inanmıyorum. Bunu size söylemek zorunda kaldığım için çok üzüldüm. Fakat bana inanın ki, şahsen ben de inanmıyorum… Çok saçma… Oh! Ne sersemlik ettim!..
Lebedev heyecanla:
– Görüyorsunuz ki prens burası önemli. Bu en önemli bir ayrıntı; Ferdişçenko hakkında duyduklarınız değil de, bunun sizin kulağınıza gelme şekli beni ilgilendiriyor. (Lebedev konuşurken odada dolaşan prensin arkasından koşuyor. Prensin adımlarını izliyordu). Prens, şimdi size bildirmek istediğim şey de bu! Demin Vilkin'in evine general ile birlikte gittiğimiz zaman, bana yangın hikâyesini anlattıktan sonra general, her zamanki titrek sesiyle Ferdişçenko'nun çekinilecek bir adam olduğunu ima etti. Fakat söyledikleri, birbirine o kadar zıt şeylerdi ki, dayanamadım. Birkaç soru sordum. Verdiği cevaplar çok garipti. Bütün bunların da, ekselans tarafından uydurulmuş olduğunu bana kanıtladı. Bu ahmaklığın sonucu idi; onun için vicdanı azap duyduğu zaman yalan konuşur. Şimdi görüyorsunuz, eğer yalan söyledi ise, bu yalan kulağınıza kadar nasıl gelebildi? Anlıyor musunuz? Prens, o, bu haberleri zamanın doğurduğu bir ihtiyaç yüzünden uydurdu. Peki, Ferdişçenko hakkında o fikri size kim anlattı? Bu nokta çok önemli… Bu âdeta…
– Demin bana Kolya söyledi, biraz önce sofada… Saat altı ile yedi arasında babasına, nereye olduğu belli olmayan bir yere giderken rastlamış.
Prens, meseleyi bütün ayrıntıları ile anlattı. Lebedev ellerini ovuşturdu, gülerek:
– Tamam, işte buna, bir iz derler. Ben de bunu düşünüyordum! Bu, şunu ifade eder ki, bizim general, masum uykusundan saat altıda, Ferdişçenko'nun etrafta doğuracağı müthiş tehlikeyi oğluna haber vermek için uyanmış! Ferdişçenko'nun tehlikeli bir adam olması muhakkak şart mı? Ekselansta ne derin bir babalık şefkati var. He! He! He!..
Son derece şaşırmış olan prens:
– Dinleyin Lebedev, dedi. Gürültüsüz hareket edin! Gürültü etmeyin rica ederim, Lebedev. Yalvarırım… Bu durumda size yardım edeceğime yemin ederim. Fakat bundan hiç kimse haberdar olmamalı… Hiç kimse!
Lebedev kesin bir karar vermiş gibi bağırdı:
– Emin olun, çok temiz, çok soylu saygıdeğer prens, emin olun ki, bütün bunlar benim soylu kalbimde gömülü kalacaktır. Sessiz sedasız karda yürüyelim, izimizi belli etmeyelim! Pek saygıdeğer prens, benim çok alçak

bir ahlakım ve ruhum var. Alçak bir adama değil, fakat bir külhanbeyine sorun bakalım, kiminle iş yapmak ister? Kendi gibi bir adamla mı, yoksa sizin gibi soylu bir insanla mı? Çok sevgili prens, bu adam cevap vermekte tereddüt etmeyecek. Soylu ruhu tercih ettiğini bildirecek. Erdemin ağır bastığı yer de burası işte… Hoşça kalın, çok saygıdeğer prens! Sessiz sedasız… Sessiz sedasız ve… El ele!

Sonunda prens, elini o üç mektuba değdirdiği zaman, neden titrediğini ve neden onları okumak için akşama bıraktığını anladı. Bu üç zarfın hiçbirini açmadan, sabaha kadar sedirin üzerinde uyumuştu. Eski rüyaları kadar acı veren bir rüya gördü. Rüyasında, aynı suçlu kadının kendisine doğru yaklaştığını görmüştü. Uzun kirpiklerinin üzerinde parlayan gözyaşlarıyla ona bakıyor ve yanına çağırıyordu. Prens demin olduğu gibi, bu kadının yüzünü acı bir hasretle hatırlayarak uyandı. O kadının derhal yanına gitmek istedi. Fakat yapamadı; sonunda ümitsiz bir hâlde, zarfları yırttı ve mektupları okumaya daldı.

Bu mektuplar, bir rüyaya benziyordu. Bazen, tabiat yasalarıyla bağdaşmayan, imkânsız, garip rüyalar görülür. Uyandığınız zaman, teker teker hatırlar ve bu garip hadiseye şaşarsınız. Özellikle mantığınızı, bütün rüya sırasında işlettiğinizi hatırlarsınız. Hatta uzun süre istediğiniz gibi zekânızı kullandığınız hatırınıza gelir. Bütün rüyanız süresince katillerin sizi sardığını, hile ile yanınıza yaklaştıklarını ve size dost gibi görünerek bir işarette sizi boğazlamaya hazırlandıklarını görürsünüz. Onları bir hile ile şaşırtıp gözlerinin önünden nasıl kaçtığınızı da hatırlarsınız. Sonra, yaptığınız bu hile ile aklandıklarına tamamen inanmazsınız ve sakladığınız yeri, sanki onlar yalandan bilmiyormuş gibi yaptıklarından şüphelenirsiniz. O zaman, tekrar becerikli bir hareketle düşmanlarınızdan kaçarsınız. Bütün bunları hatırlarsınız, fakat bilincinizi işlettiğiniz bu zaman içinde, rüyanın doğurduğu bu açık imkânsızlıkları, saçmalıkları nasıl olur da aklınız kabul edebilir? Bu canilerden birisi, gözünüzün önünde bir kadın kılığına girmiştir. Sonra bu kadın küçülerek hilekâr bir cüce şeklini alır. Siz de bütün bunları, gerçek bir olay gibi ve hiç şaşmadan kabul edersiniz. Diğer taraftan zekânız, herkesin yapamadığı kadar göz kamaştırıcı kudretleri açığa vurur, mükemmel hileler ve akıl oyunları ortaya çıkarır. Uyandığınız ve gerçek dünyaya girdiğiniz zaman, bu rüyanın, sizden ayrılırken, hâlâ anlayamadığımız bir bilmeceyi de beraberinde götürdüğünü niçin hissedersiniz acaba? Rüyanızın bu saçmalığına gülümsersiniz, aynı zamanda bu saçma olan şeyin bir fikir taşıdığını duyarsınız. Bu fikir, sanki

gerçek hayatınıza ait bir şeydir, sanki kalbinizde hep yaşamış olan ve yaşayan bir fikirdir. Rüyanızın içinde çoktan beri beklediğiniz ve peygamberlere inen vahiy gibi bir his bulacağınızı sanırsınız. Bu rüyadan size, kederli veya neşeli, derin bir heyecan kalır. Fakat bu şeyin ne olduğunu, ne tamamen anlayabilir ne de tamamen hatırlayabilirsiniz.

Bu mektupları okuduktan sonra prens, zihninde buna benzer hisler duydu. Fakat mektuplara göz gezdirmeden önce, bunların var olabilmeleri imkânının bir cinnetten ileri geldiğini anladı. Nasıl oluyor da bu kadın ona yazmaya karar veriyor, diye kendi kendine gezinerek soruyordu -bazen nerede olduğunu bile unutuyordu… Bu konu üzerinde nasıl yazabilmişti. Bu kadar anlamsız bir rüya kafasında nasıl doğabilmişti? Fakat bu rüya, gerçek hâline gelmiş bulunuyordu. Prensi her şeyden çok şaşırtan da bu idi. Bu mektupları okurken, bu rüyanın akla uygun ve imkân dâhilinde olduğuna inanmaya başladı. Evet, şüphesiz bu bir rüya, bir karabasan, bir cinnetti ama korkunç bir gerçek, acı bir doğruluk bu rüyayı, bu karabasanı, bu cinneti akla uygun gösteriyordu. Birkaç saat, bu okuduğu şeylerin şaşkınlığını yaşadı. Mektubun bazı yerlerini hatırlıyor, üstünde duruyor, uzun uzun düşünüyordu. Hatta bazen bütün bunları daha önceleri düşündüğünü ve hissettiğini sanıyordu. Ona öyle geldi ki, bu mektupları okuyalı çok oluyordu. Bütün acıların, bütün korkuların, bütün endişelerin de bir zamanlar okuduğu bu mektuplardan ileri geldiğini hissetti.

İlk mektup söyle başlıyordu:

“Bu zarfı açtığınız zaman, önce imzayı arayın. Bu imza size her şeyi söyleyecek ve her şeyi anlatacaktır. Şu hâlde, uzun bilgi vermem gereksiz. Eğer sizin seviyenize yakın bir insan olsaydım, cesaretimi yine bir küstahlık sayabilirdiniz. Fakat ben kimim, siz kimsiniz? Birbirimizden uzak iki kutuptayız; bizi ayıran mesafe o kadar uzak ki, istesem bile kızamam size.”

Biraz ileride şunları yazıyordu:

“Sözlerimde, hasta bir kafanın hastalıklı heyecanının ifadesini aramayın. Fakat siz benim için en olgunlaşmış bir insansınız. Sizi gördüm, her gün görüyorum. Şunu bilin ki, hakkınızda hüküm vermiyorum; size mükemmel bir insan gözüyle bakmaya beni sevk eden mantık değil, fakat basit bir imandır. Fakat size karşı haksızlık ediyorum. Sizi seviyorum. Tam olarak sevmeye izin vermezler, onu sadece tanımalıdır, öyle değil mi? Bununla beraber size karşı büyük bir aşk da duyuyorum. Şüphesiz, aşk insanlar arasında bir eşitlik yaratır; fakat rahat olun, sizi düşünürken bile kendi seviyeme kadar indirmiyorum. “Rahat olun tabirini kullandım; acaba endişe

duyar mısınız?.. Eğer mümkün olsaydı, ayaklarınızın izini öperdim. Oh! Kesinlikle sizi kendimle eşit saymıyorum… İmzaya bakın; çabuk bakın!”

Nastasya Filippovna diğer bir mektubunda şunları yazıyordu:

“Bununla beraber şunu da kaydedeyim ki, onun sizi sevdiğini bir tek defa bile sormadığım hâlde, sizi onunla birleştirmek istiyorum. Sizi, sadece bir kere gördüğü hâlde sevdi. Sizi, gökten inen bir “nur” gibi düşünüyor, bu onun kendi deyimi… Ağzından aldım. Fakat onun nuru olduğunuzu anlamak için onun kelimelerine ihtiyacım yok. Bir ay onun yanında yaşadım. Sizin de onu sevdiğinizi anladım; benim gözümde ikiniz de eşitsiniz.”

Nastasya Filippovna ekliyordu.

“Bu da neden? Dün, yanınızdan geçtim. Bana öyle geldi ki, kızardınız. Bu imkânsız, bu görünüşe kesinlikle inanmıyorum. Sizi en bayağı karanlık bir odaya götürseydiler, bu suçu bütün çıplaklığıyla gösterseydiler bile, kızarmamanız gerekirdi; bütün hareketlerin üstündesiniz. İnsanlara adi ve alçak diye lanet edebilirsiniz, bunu da sırf diğer hemcinslerine yaptıkları kötülükler için yapabilirsiniz. Çünkü sizi hiç kimse incitemez. Bana öyle geliyor ki, hatta beni bile sevebilirsiniz. Onun için ne iseniz, benim için de osunuz. Bir melek lanet edemez ve hatta sevmemek de edemez. Bütün dünya sevilebilir mi, bütün insanlar bütün insanların yakınları? Çoğunlukla bu soruyu kendi kendime sordum. Şüphesiz bu imkânsız, hatta doğanın dışında bir şey! İnsanlığın manevî aşkı, hep bencilliktir. Fakat bizim için imkânsız olan, size imkânsız değildir. Mademki hiç kimse ile eşit değilsiniz, mademki şahısların erişemeyeceği alçalış ve lanetten çok uzak bir diyarda bulunuyorsunuz, rastgele bir insanı nasıl sevmemezlik edebilirsiniz? Yalnız siz, bencilliğe düşmeden sevebilirsiniz; yalnız siz, kendiniz için değil, fakat sevdiğiniz insan için sevebilirsiniz. Oh! Mektuplarımı aldığınız zaman, kızıp utandığınızı öğrenmek benim için çok acı verici olacak! Bu sizin mahvınız olacaktır, bir anda benim seviyeme ineceksiniz…

Dün size rastladıktan sonra eve geldim ve şunları düşündüm şu tabloyu gözümde canlandırdım: Ressamlar, Hazreti İsa’nın hep İncil’in tarif ettiği gibi düşünerek resmini yaparlar. Ben onu başka türlü düşünürdüm. Hayal ettiğim tabloda İsa yalnız olmalı, çünkü etrafındaki inananları bazen onu yalnız bırakırlardı. Onun yanında küçük bir ışık görmeliyim. Bu çocuğu onun etrafında oynuyor, belki de yaşının verdiği temizlikle ona bir şeyler anlatıyor gibi görmek isterim. İsa çocuğu dinledi, fakat eli, çocuğun başında düşünceli bir hâl aldı. Uzakta, ufka bakıyor; gözlerinde kâinat kadar büyük

bir fikir okunuyor; yüzü kederli. Çocuk konuşmasını bitirdi ve İsa'nın dizleri dibine dirseklerini dayadı. Yanağı avucunun içinde, İsa'ya doğru başını yukarıya kaldırmış bir hâlde bakıyordu. Bazen çok küçük çocukların böyle düşünceli bir hâli vardır. Güneş batıyor… İşte benim tablom! Siz suçsuzsunuz. Bütün olgunluğunuz da bu günahsızlıktan geliyor. Oh! Yalnız şunu hatırlayın. Size karşı olan sevgimin sizce ne önemi olabilir? Artık siz benimsiniz. Bütün adımlarınızda sizin yanınızda olacağım… Yakında öleceğim."

Son mektubu şu satırları içeriyordu:

"Tanrı aşkına, kesinlikle beni düşünmeyin. Size bu şekilde yazdığım için veya kendini çamurlara atmaktan zevk duyan, hatta bunu bir gurur sayan insanlardan olduğumu, bunun için de kendimi aşağılık gördüğümü sanmayın… Hayır, benim de avunduğum taraflar var. Fakat bunları size açıklamak benim için çok zor. Çünkü kendim de bunları pek zor anlayabiliyorum. Fakat gurur ile bile olsa, kendimi çamurlara atamayacağımı biliyorum. Temiz bir kalbin aşağılık noktalara düşmesine gelince, bunu yapmak için de gücüm yok. Demek ki, kendimi kesinlikle küçük düşünmüyorum.

Niçin sizin ikinizi birleştirmek istiyorum? Sizin için mi, yoksa kendim için mi? Doğal olarak kendim için. Bu şekilde hayatımın bütün meselelerinin halledileceğini çoktan beri düşündüm… Bir zamanlar benim resmimi görerek Adelaida'nın, bu derece bir güzellikle dünyada ihtilâl çıkarabileceğimi söylediğini öğrendim. Fakat ben dünyadan vazgeçtim. Yanımda serseri sarhoşlarla, üzerimde elmaslar ve dantellerle süslü olarak bana rastladığınız zamanı hatırlıyorum. Size bu şekilde yazdığım için belki gülünç bulacaksınız. Fazla aldırmayın; epeydir benliğimi kaybettim. Bunu da biliyorum. İçimde, benim yerime yaşayanın kim olduğunu Tanrı bilir. Bana durmadan, hatta yanımda olmadıkları zaman bile bakan bir çift müthiş gözden hep talihimin yolunu okuyorum. Şimdi bu gözler susuyorlar -hep susuyorlar… Fakat ben onların sırrını biliyorum. Bu insanın evi karanlık ve can sıkıcıdır. Bir muammayı saklar gibi! Şuna inanıyorum ki, bir çekmenin içinde, annesi ile beraber yaşayan ve uzun zamandan beri bir gırtlağı kesmek isteyen Moskovalı canininki gibi, ipekler arasında saklı bir ustura vardır. Onun evinde kaldığım müddetçe, döşemenin herhangi bir tahtası altında, belki de babası tarafından saklanmış bir ceset olduğunu hep düşünür dururdum. Bana öyle gelirdi ki, tıpkı Moskova'daki gibi, bu cesedin etrafı mumlu bir bez ile örtülüdür. Etrafa da İdanof ilâcı dolu şişeler

konduğunu tahmin ederdim; hatta size o köşeyi gösterebilirim bile. O, hep daima susuyor ama sevgisi bana lanet edecek dereceye varıyor. Sizin ve bizim düğünümüz aynı günde olacaktır. Bunu onunla öyle kararlaştırdık. Ondan gizli bir şeyim yok. Ondan korktuğum için, onu öldürebilecek güce de sahibim. Fakat o benden daha önce davranacaktır… Demin uzun uzun güldü ve benim bir rüya gördüğümü söyledi; size yazdığımı biliyor.”

Aynı sinir krizi, mektupların diğer kısımlarında da kendini gösteriyordu. Mektuplardan ikincisi oldukça uzundu. Büyük mektup kâğıtlarından iki tanesi ince bir yazıyla dolmuştu.

Dünkü gibi, karanlık parkta uzun süre dolaştıktan sonra, prens parktan çıktı. Saf ve berrak olan gece, ona her zamankinden daha temiz görünüyordu. “Nasıl oluyor da zaman bir türlü geçmiyor?” diye düşündü. Saatini almayı unutmuştu. Uzaktan, çalgı sesleri kulağına geliyordu: “Bu Waux Hall’den olacak; herhâlde bugün oraya gitmemişlerdir.” Bunları düşünürken prens, onların evinin çok yakınında olduğunu gördü. Eninde sonunda oraya gideceğini biliyordu. Kalbi çarparak taraçaya doğru çıktı. Bir an bekledi. Sonra salonun kapısını açtı. “Bu kapıyı hep açık bırakırlar” diye düşündü. Fakat salon karanlık ve bomboştu. Prens odanın ortasında, ayakta, ne yapacağını bir türlü bilmiyordu. Birdenbire kapı açıldı. Elinde bir mum tutan Aleksandra Ivanovna içeri girdi. Bu ziyaretçiyi görünce, şaşırdı ve gözleriyle “niçin geldin” der gibi sordu. Başka bir odaya gitmek için bu salondan geçiyor; burada da, karşılaşacağını beklemiyordu. Genç kız dayanamadı. Sordu:

– Nasıl oluyor da buradasınız?

– Ben… Geçerken girdim…

– Annem rahatsız Aglaya da iyi değil. Adelaida yatmak üzere… Ben de yatacağım. Bütün gece evde yalnızdık. Babam ve Prens Ş.T… Petersburg’talar.

– Geldim… Size geldim… Şimdi…

– Saatin kaç olduğunu bilmiyor musunuz?

– Ha… Hayır…

– Yarımı geçiyor. Her zaman birde yatarız.

– Ah! Henüz ben… Dokuz buçuk sanıyordum. Aleksandra gülmeye başladı:

– Önemi yok! Fakat niçin daha erken gelmediniz… Belki de sizi beklediler.

Prens dönüp giderken:

– Ben… Düşünüyordum…
– Güle güle!.. Yarın bunu anlattığım zaman herkes gülecek.
Prens, parkı izleyen yoldan evine doğru yürüdü. Kalbi çarpıyordu. Aklı perişandı. Her şey etrafında bir rüya şeklini alıyordu. Birdenbire gözlerinin önünde, rüyasında karşılaştığı hayal belirdi. Aynı kadın parktan çıktı ve prensin önünde durdu. Sanki onu orada bekliyordu. Prens de itreyerek durakladı; kadın prensin elini yakaladı ve kuvvetle elini sıktı. "Hayır, bu bir hayal değildi!"
Ayrıldıkları günden beri, ilk defadır karşı karşıya bulunuyorlardı. Kadın konuşuyordu. Prens, ona sessiz bir şekilde bakıyordu; o kadar heyecanlanıyordu ki, âdeta kalbi dışarı çıkacakmış gibi oluyordu. Bu rastlantıyı kesinlikle unutamazdı. Onu hatırlarken de aynı acıyı duyacaktı. Genç kadın deli gibi genç kadın, yolun ortasında, prensin dizlerine kapandı ve elini öpmek için yakalamaya çalışırken, prens heyecanla geri çekildi. Tıpkı rüyasında gördüğü gibi, o uzun kirpikler üzerinde şimdi de gözyaşları görünüyordu!
Prens, kadını ayağa kaldırmaya çalışarak fısıldadı:
– Ayağa kalk, ayağa kalk! Çabuk ayağa kalk! Genç kadın sordu:
– Mutlu musun? Mutlu mu? Yalnız bana bir tek kelime söyle, şimdi mutlu musun? Bugün, şu dakika? Onun evine gittin değil mi? Sana ne söyledi?
Genç kadın ayağa kalkmıyordu. Onu dinlemiyordu. Sanki kendisini izliyorlarmış gibi, acele ile konuşuyor ve sorular soruyordu.
– Yarın gidiyorum, emrettiğin gibi. Bir daha yazmayacağım… Seni son defa görüyorum… Son defa! Şimdi şu dakika, son defa!
Prens, ümitsiz bir tavırla yalvardı:
– Sakin ol! Ayağa kalk!
Genç kadın, prensin kollarını yakaladı ve ona hayran hayran baktı:
– Hoşça kal aziz prens, dedi. Sonra da ayağa kalktı ve acele ile âdeta koşarak uzaklaştı. Prens o sırada, Rogojin'in kadının yanına gelerek onu kollarından yakaladığını ve peşi sıra götürdüğünü gördü. Rogojin bağırdı:
– Prens, beni bekle! Beş dakikaya kadar geleceğim.
Gerçekten beş dakika sonra gözüktü. Prens, aynı yerde bekliyordu. Rogojin anlatmaya başladı:
– Onu arabaya koydum. Saat ondan beri araba köşede bekliyordu. Ötekilere gideceğini ve buradan geçeceğini düşünüyordu. Bana yazdığın şeyi ona söyledim. Bir daha o kıza mektup yazmayacak; söz verdi. Senin arzun üzerine de yarın Pavlovsk'u terk edecek. Sen istemediğin hâlde, seni

son defa olarak görmek istedi; seni burada, dönerken geçeceğin şu kanepenin yanında bekledik.

– Seni o mu getirdi? Rogojin gülümseyerek:

– Bundan ne çıkar, dedi. Bütün burada gördüklerimden bir şey öğrenmedim. Mektuplarını okudun mu?

Prens bu fikri düşünerek hayretle sordu:

– Fakat gerçekten sen o mektupları okumuş muydun?

– Sanırım! Kendisi hepsini bana gösterdi. Ustura hakkında yaptığı imayı hatırlıyor musun? He he he!

Miskin, ellerini ovuşturarak bağırdı:

– Bu kadın deli!

Rogojin, kendi kendine söylenir gibi, yavaş sesle mırıldandı:

– Kim bilir?

Prens cevap vermedi. Rogojin:

– Hadi, hoşça kal, dedi. Ben de yarın gidiyorum, hakkımda kötü düşünme… Fakat söyle bakayım bana, sevgili dostum… Birden dönerek ekledi. Onun sorusuna cevap vermedin, mutlu musun? Evet veya hayır?”

Prens acı bir ıstırabın verdiği heyecanla bağırdı.

– Hayır, hayır, hayır!

Rogojin alaylı bir tarzda gülerek:

– Bana “evet” deseydin hata etmezdin, diye devam etti ve arkasına bile bakmadan uzaklaştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Prens ile Aglaya Yepançin'in, yeşil kanepe üzerinde görüşmelerinin arasından tam bir hafta geçmişti. Parlak bir sabahtı. Barbara Ardolyonovna Ptitsin, tanıdıklarını ziyarete gitmişti. Saat on buçuğa doğru üzgün bir hâlde evine döndü.

Bazen öyle insanlar vardır ki, en açık özellikleriyle bir bakışta, haklarında fikir yürütmek zordur, bunlara "alelade", "aracı" insanlar denir. Gerçekte de Rus topluluğunun çoğunluğunu oluştururlar. Edebiyatçılar, romanlarında ve hikâyelerinde, çoğu zaman bu tür tipler seçerler ve onları hayret edilecek derecede güzelleştirmeye çalışırlar. Hayatta bu tiplere istisnadan çok, maksimum derecede rastlanır. Bu hâl de, gerçeğin kendisinden daha gerçek olduğunu açıklamaktan geri kalmaz.

Podkolyosin tip olarak belki biraz fazla büyütülmüştür. Fakat bu uydurulmuş sahne, bir tip değildir. Gogol'un yarattığı Podkolyosin'i tanıdıktan sonra, kim bilir kaç düşünür, derhal kendi dostları arasında, bir elemanın yarısı kadar bu tipe benzeyen şahıslar bulmuştur? Hatta Gogol'den önce, dostlarının Podkolyosin'e benzediklerini biliyorlardı; onlar için bilinmeyen şey, bu tipe verilecek isimdi. Gerçekte, evlenecekleri sırada pencereden kaçan nişanlılar pek azdır. Çünkü bu hareket, başka bir düşünüşle herkesin, huyuna uymaz. Bununla beraber, kafadan sakat olmayan birçok nişanlılar, evlenecekleri sırada Podkolyosin'in duyduğu hissi duyarlar. Kocalar, rastgele, uluorta: "Sen istedin Jori Dandin, diye bağıramazlar. Fakat Tanrım, kaç milyon defa bütün dünyanın kocaları, evlendiklerinin ertesi günü veya balaylarından sonra aynı sedayı bağırmak için kalplerinde tekrar etmişlerdir acaba?

Ne ise, bu meseleyi fazla dağıtmamak için şunu göstermekle yetinelim ki, gerçek hayatta bu şahısların net çizgileri birbirine karışır. Fakat bütün bu Jori Dandin ve Podkolyosinler gerçekte vardır; gözümüzün önünde her gün silik yüzleri ile dolaşırlar. Bu konuya son vermek için şunu ekleyelim ki, Moliere'in yarattığı Jori Dandin tipine hayatta az da olsa pekâlâ rastlanır. Dergilerdeki edebî tamlamalara benzemeye başlayan bu açıklamayı burada bitirelim. Bununla birlikte ortaya bir mesele çıkıyor: Okuyucularına "sıradan" tipler sunan bir romancı, onları oldukça çekici gösterebilmek için ne yapmalıdır? Bu tipleri, hikâyeden atmaya imkân yoktur, çünkü bu sıradan insanların, devamlı bir şekilde hayatın hadiseleri ortasında gerekli yerleri vardır. Onları atarsak, eserin gerçekliğini bozmuş oluruz. Diğer

taraftan, romanları, doğal olmayan, bilinmeyen şahıslarla doldurmak, gerçeğin dışına çıkmak, hatta zevksizliğe düşmek olur. Bizce, yazar, en sıradan insanlarda bile enteresan ve telkin verici çizgileri bulmaya çalışmalıdır. Fakat mesela bu insanların en bariz özellikleri adiliklerinde bulunuyorsa, daha doğrusu, her zamanki adi hayattan kurtulmak için harcadıkları zahmetlere rağmen tekrar onun içine düşüyorlarsa, o zaman onlar değer ifade eden bir tip kimliği kazanır. Bu insanlar, bulundukları gibi kalmak istemeyen ve her ne pahasına olursa olsun değişikliğe ve özgürlüğe ulaşmak isteyerek, orta derecenin birer temsilcisi olurlar.

Bu "aracı" yahut "sıradan" insan sınıfına, konumuzun birçok kahramanları da dâhildir -itiraf ediyorum… Okuyucunun bunlara dair pek fazla bilgisi yok. Bunlar Barbara Ardolyonovna, Ptitsin'in, kocası ve Barbara'nın kardeşi Ganya, diğer ismi ile Gabriel Ardolyonoviç'dir.

İnsanın mesela zengin, iyi aileden, gösterişli, oldukça tahsilli olması ve aynı zamanda hiçbir yeteneği, hiçbir şahsî özelliği hatta hiçbir gayesinin bulunmaması kadar can sıkıcı bir şey yoktur. En sonunda "herkes" gibi olmak… Zenginsiniz fakat Roçilt kadar değil; şerefli bir isminiz var, fakat tanınmamış. Güzel bir endamınız var, fakat hiçbir zevk doğurmuyor. Oldukça iyi bir eğitim görüyorsunuz; fakat kendinizi gösteremiyorsunuz. Zekânız var, fakat kendi varlığınızdan bile haberdar değilsiniz. Temiz kalbiniz var, fakat hiçbir erdem ortaya koymuyorsunuz. Bu şekilde, daha birçok özellik vardır.

Yeryüzünde, sanıldığından daha çok bu cins insan vardır. Bunlar, bütün insanlar gibi iki önemli sınıfa ayrılırlar: Biraz dar kafalı olanlar ve "daha zeki" olanlar. Dar kafalılar daha fazla mutludurlar. Dar kafalı olan "sıradan" bir insan, kendisini olağanüstü ve orijinal bir adam sanır, bu fikrini de çok beğenir. Bazı genç kızlarımız saçlarını keserek, mavi gözlükler takarak kendilerini nihilist sanırlar ve bu mavi gözlüklerin, kendilerine şahsî "düşünceler" yüklendiğine inanırlar. Bazı insanlar, kalplerinde, insanlığa karşı en ufak bir duygu bularak, hiç kimsenin onlar kadar bu duyguyu duymadığına ve toplumsal yükselmenin bir öncüsü olduklarına inanırlar. Diğerleri, başı sonu olmayan bir kitaptan okuduğu veya duyduğu bir düşünceyi benimseyerek, kafalarında bir görüş doğduğunu sanırlar. Deyim yerindeyse, bu temizlikler, bir küstahlıktır. Gerçeğe benzememesine rağmen, çok sık rastlanır. Ne kendisinden ne de zekâsından kesinlikle şüphelenmeyen bir ahmağın temiz imanı, Gogol'un yarattığı teğmen Pirogof tipinde canlanmıştır. Pirogof, kendisinin bir dâhi, hatta dâhinin

üstünde olduğuna şükrediyor. Bu konu hakkında konuşulamayacağına bile inanıyor; zaten onun gözünde böyle meseleler yoktur. En büyük yazar, okuyucusunun ruhunu doyurmak için, yazısını ona düzelttirmek zorunluluğunu duymuştur. Fakat düzeltmeyi yaptırdıktan sonra, kendisine zor gelebilmiştir. Cesaretini kaybetmiş, okuyucularını yüzüstü bırakmıştır.

Gogol'un, Pirogof tipini bu kadar aşağı rütbeden almasına hep üzüldüm. Çünkü bu şahıs, kendini o kadar beğenmiş bir tiptir ki, sadece bir yüzbaşı rütbesi bile ona yakışamaz. Kendini beğenir demekle ne demek istiyorum? Şunu anlatmak gerekiyor ki, onu bir general yapsalar, yine de yüzbaşı rütbesini tercih edecektir. Buna benzeyen daha nice nice askerler, savaşta korkunç başarısızlıklara uğramadılar mı? Yazarlarımız, bilim adamlarımız, propagandacılarımız arasında Pirogof gibi insanlar yok mu idi? "Ona benzeyenler olmadı mı?" demek istiyorum; fakat şimdi de muhakkak var…

Romanımızın bir kahramanı olan Gabriel Ardolyonoviç İvolgin, ikinci derecede olan aracı, diğerlerinden daha kötü talihlidir. Bu şundan ileri gelir: "Sıradan" fakat zeki olan bir insan, yenilik doğurabilen yetenekte olsa bile, kendi kendini yiyerek, büyük bir ümitsizliğe düşer. Hayattaki konumuna razı olmak isterse, ezilmiş gururunun duyguları ile kendisini zehirler. Bundan başka biz, en yüksek bir sınırı göz önünde tuttuk. Çoğunlukla, zeki olan bu aracı sınıfın, her zaman fazla acı çektiği muhakkak değildir. Daha doğrusu, bunlar yavaş yavaş, yıllar geçtikten sonra acıyı anlarlar. Bu durum felaketlerini hazırlar. Bu insanlar, sessizliğe kavuşmadan önce, uzun müddet gençlikten ihtiyarlık çağlarına kadar geçen süre içinde, bir yenilik göstermiş olmak için, bazen çok saçma hareketler yaparlar. Hatta çok garip durumlara da rastlanır. Gayet iyi insanların, yenilik yapıyorum diye bazen büyük alçaklıklar yaptığı görülür. İşte namuslu ve temiz insan olan bu kara talihlilerinden biri, çalışarak hem ailesini hem de diğer birkaç yabancıyı beslemektedir ama ne oluyor yani? Bütün hayatınca rahat bulamadı! İnsanî görevini yaptığı hâlde, vicdanı onu rahata erdirmiyor; tam tersine şu düşünce ona azap veriyor: "İşte, bu yüzden varlığımı mahvettim. İşte onları beslemek için elim kolum bağlı kaldı. İşte bundan dolayı barutu ben bulamadım! Bu zorunluluklarım olmasaydı, barutu veya Amerika'yı belki de ben bulurdum. Ne olduğunu bilemiyorum ama herhâlde bir şey bulabilirdim!"

Bu insanların en açık özellikleri, hayatları boyunca ne bulmaları gerektiğini hakkı ile bilememeleri ve hep bir şey bulmak üzere bulunmuş

olmalıdır. Barutu yahut Amerika'yı? Fakat bu buluşun endişesiyle bekleyiş, Galile'nin veya Cristof Kolomb'un talihine yaradı.

Gabriel Ardolyonoviç hayatın memnun olunmayan bu yolunda yürüyordu. Kendi bulunduğu aracı sınıftan kurtulmak istiyor ve kendisinin büyük bir adam olduğunu anlatabilmek için çırpınıyordu. Daha doğuştan aç gözlüydü. Kendisini göstermek duygusu ona, tehlikelere saldırmak cesaretini veriyordu. Fakat bizim kahraman, tam tehlikeye atılacağı sırada akıllanıyordu. İşte bu, onu çileden çıkarıyordu. Hayallerinin herhangi birini gerçekleştirebilmek için, en büyük alçaklığı yapmak kararını veriyor; fakat bu verdiği kararı uygulayacağı sırada, birden çok namuslu oluyordu. (Bununla beraber ufak bir alçaklık onda büyük bir vicdan azabı doğurmuyordu.) Ailesinin içine düştüğü perişanlık onu utandırıyor ve kızdırıyordu. Annesine karşı bile kötü davranıyordu. Eğer hayatını kazanmak için bir şey ona yardım edebilecekse, o da Nina Aleksandrovna'nın eski şerefli konumu olduğunu, pekâlâ biliyordu. Yepançinlerin hizmetine girdiği zaman: "Mademki alçaklık yapmak gerekiyor, sonuna kadar yapalım, hiç olmazsa bir çıkarımız olsun" diye kendi kendine düşünüyordu ama işi kesinlikle sonuna kadar götüremiyordu. Fakat muhakkak alçaklık yapmak gerektiğini kafasına niçin koymuştu? Aglaya onu reddederek ürkütmüştü. O ise, genç kıza sataşmaya devam ediyor, fakat bu kızın, kendi seviyesine inebileceğine kendisi de inanmıyordu. Sonunda, Nastasya Filippovna ile geçen maceralarından sonra, birden, paranın her şeyi yapabileceğine inandı. Her gün şunu tekrar ediyordu: "Eğer bir alçaklık gerekirse, yapalım…" Bunları söylerken bir çeşit zevk duyuyor ve kendisine cesaret veriyordu: "Böyle bir meselede, ortalıkta hüküm süren âdete göre, tereddüt gereklidir. Fakat biz utangaç değiliz."

Aglaya ile Nastasya Filippovna'dan yüz bulamayan Gabriel Ardolyonoviç, son derece kırılmış ve okuyucunun da bildiği gibi, deli bir kadının verdiği parayı prense geri vermişti. Bu fedakârlığı yaptıktan sonra genç adam, bu gururdan çok üzüntü duydu, prensin Petersburg'ta kaldığı üç gün içinde kendi kendine ağladı. Fakat prense karşı yine bu üç gün içinde kini alevlendi. Onu kesinlikle bağışlayamıyordu, yüz bin rubleyi geri verdiği zaman -herkesin yapamadığı bir şeyi yapmıştı… Gayet iyi biliyordu ki, bütün kederinin sebebi, gururunun ayaklar altına alınmasıydı. Bu duygu da onu rahatsız ediyordu. Neden sonra, bu kadar suçsuz, bu kadar garip bir yaratık olan Aglaya ile arasındaki ilginin ciddi bir niteliğe büründüğünü

anladı. Pişmanlıktan yorgun düşmüş bir hâlde, görevini bıraktı ve derin bir üzüntüye kapıldı.

Artık Gabriel Ardolyonoviç, annesi ve babası ile beraber Ptitsin'in evinde bulunuyordu. Onu evinde alıkoyan Ptitsin'e karşı nefretini gizlemiyordu. Buna rağmen onun öğütlerini dinliyor, karşı tarafın rica etmesine imkân bırakmıyordu. Ganya'yı kızdıran bir şey vardı: Ptitsin bir Roçilt olmayı aklından geçirmiyordu. "Mademki bir tefecisin, sonuna kadar git, boğazlarını sık. İnsanların paralarını çek, kendini bil, Yahudilerin kralı ol!" Ptitsin, bütün bunlara bir gülümsemeyle cevap veriyordu. Yumuşak huylu ve alçakgönüllüydü. Yalnız bir kere Ganya ile tartıştı. Ptitsin karısının kardeşine, kesinlikle namussuzca hareket etmediğini ve onu bir Yahudi gibi saymanın doğru olmadığını kanıtladı. Eğer paranın kıymeti şimdi çoksa, suç onda değildi. Adalete ve şerefe uygun olarak hareket ediyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse "bu gibi şeylerde" onun rolü basit bir araç olmaktan başka bir şey değildi. Sonunda, işlerdeki doğruluğu yüzünden, en seçkin meclislerde tanındı. Bu şekilde de işlerinin çerçevesi günden güne genişledi. Gülerek hep şunu düşünürdü:

"Ben bir Roçilt olmayacağım ve zaten olmam için de bir sebep yok, fakat benim Liteanaya'da bir evim olacak, belki de iki tane, bu kadarı da yeterli. Belli olmaz, kim bilir, belki de üç tane olur!" Fakat bu hayali hiç kimseye anlatmazdı. Doğa bu gibi insanları sever ve beğenir; ona üç tane değil, dört tanesini bile verir. Çünkü çocukluğundan beri bir Roçilt olamayacağını anlamıştır. Bununla birlikte talih ona dört evden fazlasını da vermeyecek; bu onun servetinin en son sınırı olacaktı.

Gabriel Ardolyonoviç'in kız kardeşi ise bambaşka bir kişiliğe sahipti. Onun da şiddetle arzu ettiği şeyler vardı ama bu arzular şiddetli olmaktan çok, üstünde inat edilen fikirlerdi.

Daha akla yakın hayaller kuruyordu. Şüphesiz, orijinal olmak isteyen "sıradan" insanlar sınıfına mensuptu. Fakat kendisinde, yaratabilecek en ufak bir yetenek olmadığını anlıyor. Bu hâl de onun canını sıkmıyordu. Kim bilir? Belki de gururunun uğradığı garip bir duyguydu bu. Ptitsin ile evlenerek pratik hayata, büyük kararlar vererek ilk adımlarını atmıştı. Bununla beraber Ptitsin ile evlendiği zaman, kardeşi gibi şu cümleyi düşünmüyordu. "Mademki alçaklık yapmak gerekli, sonuna kadar yapalım ve amaca ulaşalım."

Gabriel Ardolyonoviç, ağabey olması nedeniyle bu evliliğe izin vermişti. Barbara, gelecekteki kocasını alçakgönüllü, hoşa giden, az çok okumuş bir

insan olduğu ve kesinlikle hayatta büyük bir alçaklık yapmayacağına inandığı için onunla evlenmişti. Basit alçaklıklara gelince, bunlar önemsiz şeylerdir. Barbara Ardolyonovna bunlardan endişe etmiyordu. Zaten, kusursuzu aramak çok anlamsız ve boş bir şeydir. Üstelik evlenmekle annesine, babasına, kardeşine bel bağlamıyordu. Kardeşini kara talihli gördüğü için, eski aile kavgalarına rağmen, ona yardım etmek istiyordu. Ptitsin Ganya'ya, şaka tarzında şunları söylüyordu: "Sen generalleri ve generalliği aşağı görüyorsun ama dikkat et, onların da hepsi general olacak. Yaşarsan göreceksin."

Ganya: "Benim generalleri beğenmediğim nereden anlaşılıyor?" diye düşünüyordu.

Kendisine yardım edebilmek için Barbara Ardolyonovna hareket sahasını genişletmeye karar verdi. Çocukluk hatıralarına dayanarak, Yepançinlere sokuldu.

Ganya ile kendisi, çocukken General Ivan Feodoroviç'in kızlarıyla beraber oynamışlardı. Barbara'nın o zamanlar, şimdiki gibi kuruntuları yoktu. Barbara bu ailenin, özellikle Aglaya'nın hareketlerini inceliyordu. Onun bütün gayretleri, Aglaya ile Ganya'yı birbirlerine yaklaştırabilmekti. Acaba bir sonuç elde edebiliyor muydu? Belki de Ganya'dan, hiçbir zaman beklenilmeyen şeyleri ümit ederek hataya düşüyordu. Ne olursa olsun, Yepançin ailesinin yanında gayet ustaca dolaplar çevirdi. Haftalarca Ganya'nın ismini bile ağzına almadı: Kendisini hep doğrucu ve son derece içten gösteriyordu. Alçakgönüllü, fakat ağırdı. Vicdanının derinliklerinde, kendi kendisine kızmak için hiçbir şey bulamıyordu. Yalnız, bazen kızar gibi oluyor ve şerefinin kırıldığını görüyordu. Bunu da, Yepançin ailesini ziyaret ettikçe anlıyordu.

İşte bu sefer de Yepançinlerden evine döndüğü zaman ümidini yitirmiş bir hâldeydi. Bu kaderin altında, acı bir olay saklı idi. Pavlovsk'ta, Ptitsin'in evi tahta, çirkin, fakat genişti. Tozlu bir sokağın üzerinde idi. Bu bina, yakında kendisinin olacaktı. Daha şimdiden onu satmayı düşünüyordu. Merdivenlerden çıkarken, üst kattan dehşetli gürültüler duydu. Babası ve kardeşi bağırıyordu. Seslerini tanıdı. Odaya girince, Ganya'yı yüzü sapsarı, öfkesinden bir tarafa koşar buldu. Bu durum karşısında, kaşlarını çattı ve şapkasını çıkarmadan, yorgun bir hâlde bir divanın üzerine çöktü. Eğer kardeşinin niçin koşuştuğunu derhal sormaz da susarsa, bu sessizliğinin onları büsbütün kızdıracağını anladı ve derhal söze başladı:

– Her gün aynı dırıltı! Ganya:

– Ne dedin, diye bağırdı. Her günkü gibi mi? Hayır, Tanrı bilir ne oluyor! Her günkü gibi değil! İhtiyar kudurmuş… Annem köpürüyor. Gerçekten Barbara, sen ne desen de, ben onu kapı dışarı atacağım. Yahut… Yahut sizi terk edeceğim!

Bu son cümleyi, birisini dışarı atabilmek için kendi evinde olmak gerektiğini bilerek eklemişti.

Barbara:

– Biraz acıyalım, diye mırıldandı.

Hırsından kıpkırmızı olan Ganya devam etti:

– Niçin acıyalım?.. Kimin için? Bu alçaklıklar için mi? Hayır, sen istediğini söyle, bu böyle gidemez! İmkânsız, imkânsız, imkânsız! Ne ilgisi var? Suç onda, bir de üste çıkmak istiyor: “Ben bu kapıdan içeri girmek istemiyorum, duvarı yık!..” Neyin var?.. Yüzün berbat…

Barbara canı sıkılmış bir tavırla:

– Yüzümün önemi yok, diye cevap verdi. Ganya, ona daha dikkatle bakarak sordu:

– Orada idin, değil mi?

– Evet.

– Dur! Hâlâ bağırıyorlar. Ne utanmazlık! Hem de böyle bir zamanda!..

– Böyle bir zamanda mı? Bu zamanın hiçbir özelliği yok.

Ganya, kız kardeşinin yüzüne daha ciddi bakarak sordu:

– Bir şey öğrendin mi?

– Beklenilmeyen bir şey yok. Bütün tahmin edilenlerin bir gerçek olduğunu öğrendim. Kocam, ikimizden de daha iyi tahmin etmiş; önceden beri söylediği şeyler gerçek oldu. Ptitsin şimdi nerede?

– Dışarı çıktı. Gerçek olan şeyler neymiş?

– Prens, resmen nişanlanmış; bu iş bitti. Ablaları, Aglaya’nın kabul ettiğini bana söyledi. Hatta bütün sırları ortadan kaldırmışlar -şimdiye kadar bunu gizli tutmuşlardı… Ablası Adelaida’nın düğünü ertelenmiş. İki düğünün de aynı günde yapılması kararlaştırılmış. Ne şiir! Gerçek bir şiir! Odalarda boşu boşuna koşacağına, bir düğün kasidesi yazmalısın. Prenses Biyelokonski, bu akşam onlarda olacak. Herhâlde bunun için geliyor; herkes orada olacak. Onu tanıdığı hâlde, prense tanıtacaklar. Sanırım nişan haberini de orada verecekler. Bütün korktukları, misafirlerle dolu salona girdiği zaman eşyalara ayaklarının takılıp, parkenin üzerine yuvarlanması… Böyle şeyler ondan beklenir çünkü.

Ganya büyük bir dikkatle dinledi. Fakat kız kardeşinin derin hayretine rağmen, ümidini mahveden bu haber ona büyük bir heyecan vermedi. Bir an düşündükten sonra:

– Pekâlâ, belliydi bu, dedi.

Kız kardeşinin yüzüne garip bir gülümseme ile bakarak:

– Tabi, her şey bitti, diye ekledi.

Odanın içinde gezinmesine devam ettiği hâlde, deminki kadar heyecanlı değildi.

Barbara Ardolyonovna.

– Haberi sakin karşılaman hayra alamet… gerçekten içim rahat etti, dedi.

– Evet, bundan kurtulduk. Hiç olmazsa sen…

– Sanırım fazla soru sorup tartışma hakkında seni bilgilendirdim. Aglaya ile ne gibi bir mutluluk bulabileceğini sormadım.

– Fakat acaba ben… Aglaya’dan mutluluk mu bekliyordum?

– Hadi, rica ederim, bir filozof tavrı takınma! Herhâlde bu böyle idi. Fakat işimiz bitti. Hava aldık. Sana itiraf edeyim ki, bu evlenmeyi hiçbir zaman ciddiye almadım. Eğer biraz ilgilendin ise, bu tamamen “bir tesadüf” Aglaya’nın garip huyunu inceleyerek sana hoş görünmek istiyordum. Bu hayalin yüzde doksan gerçekleşmeyeceğini biliyordum. Hatta şimdi bile. Bundan ne beklediğini bilmiyorum.

Ganya gülerek:

– Şimdi, kocanla sen, beni bir memuriyete girmek için gayrete getireceksiniz, diye homurdandı. İradenin kuvveti sayesinde ve sebatla her şeyin elde edilebileceğini ve ufak tefek kârları aşağı görmemeyi tekrar edip duracaksınız. Bunu gayet iyi biliyorum.

“Kafasında daha başka fikirler var” diye düşündü Barbara. Ganya sordu:

– Peki, ailesi ne düşünüyor? Memnun mu onlar?

– Sanırım, pek değil. Bunu sen de takdir edebilirsin. Ivan Feodoroviç memnun. Lizaveta Prokofyevna çekiniyor; zaten önceden beri prensi, kızının nişanlısı olarak görmekle endişe duyuyordu; bu herkesçe bilinen bir şey.

– Beni ilgilendiren bu değil. Prens, düşünülemeyecek kadar saçma bir nişanlı! Burası muhakkak ama durumun şimdi ne merkezde olduğunu sormak istiyorum: Aglaya açıkça kabul ettiğini bildirmiş mi?

– Şimdiye kadar “hayır” demedi, işte bu kadar; fakat ondan başka şey beklenmez. Onun ne kadar utangaç olduğunu bilirsin. Çocukluğunda, ailesine misafir geldiği zaman dolabın içine girer, misafir gidinceye kadar

da orada iki üç saat kalırdı. Büyüyünce de değişmedi. Ancak, prense karşı ilgisiz kalmaktan çok başka bir duygu beslediğini de pekâlâ bilirsin… Söylendiğine göre, sabahtan akşama kadar onu düşünerek gülüyormuş. Fakat bu bir gösteriş; şüphesiz, gizlice prensin kulağına birkaç kelime fısıldamak fırsatını buluyor. Çünkü çok mutlu, uçuyor âdeta. Cennette gibi uçuyor… Ablaları bunu bana söylediler. Bana öyle geldi ki, benimle açıkça alay ediyorlar.

Ganya'nın yüzü donuklaştı. Belki de Barbara, kardeşinin duygularını anlamak için bu ağzı kullanmıştı. Fakat bu konuşmanın üzerine, yukarıdan yeniden bağrışmalar duyuldu.

Kızmak için bir sebep bulduğundan dolayı memnun görünen Ganya patladı:

– Dışarı atacağım onu!

– Tabii o da, dünkü gibi, aleyhimizde kötü kötü dedikodular yapmaya gidecek.

Genç adam korkarak sordu:

– Dünkü gibi mi? Nasıl? Ne? Dün ne yaptı? Yoksa?.. Barbara cevap verdi:

– Aman Tanrım, bilmiyor musun?

Öfkesinden ve utancından kıpkırmızı olan Ganya bağırdı:

– Nasıl… Demek oraya gittiği doğru? Tanrım, ama sen o evden geliyorsun, bir şeyler öğrenmişsindir? İhtiyar oraya mı gitmiş? Gitmiş mi, gitmemiş mi?

Bunları söyleyerek. Kapıya doğru koştu. Barbara, kardeşinin arkasından yetişerek kollarından yakaladı.

– Ne yapıyorsun? Nereye gidiyorsun? Şimdi onu kapı dışarı edersen, daha kötüsünü yapacak ve hemen oraya gidecek!

– Orada işi neymiş? Ne demiş?

– Bana anlatmadılar. Çünkü anlayamamışlar. Yalnız şunu biliyorum ki, hepsini korkutmuş. Ivan Feodoroviç'i görmek istemiş. O evde olmadığı için Lizaveta Prokofyevna'yı sormuş, önce hizmete alınması, bir iş bulmaları için rica etmiş; sonra hepimizden şikâyete başlamış. Benden, kocamdan ve özellikle senden… Birçok şey yumurtlamış.

Öfkeden titreyen Ganya sordu:

– Ne söylediğini öğrenemedin mi?

– Öğrenmemden ne çıkar? Zaten söylediklerini kendisi de bilmez. Üstelik belki de onlar bana hepsini anlatmak istemediler.

Ganya başını elleri arasına aldı ve pencerelerden birine koştu. Barbara diğer bir pencerenin yanına oturdu:

– Şu garip Aglaya beni yakaladı ve dedi ki: “Anne ve babanıza, saygılarımı bildirin; bugünlerde özellikle babanızı görmek fırsatını bulacağım.” Bunları o kadar ciddi söyledi ki… Gerçekten garip…

– Alay etmiyordu değil mi? Bunun bir şaka olmadığına emin misin?

– Hayır, kesinlikle gülünecek bir hâli yoktu. İşin garip tarafı da bu ya!..

– Bizim ihtiyarın işini Aglaya biliyor mu, ne dersin?

– Bence, onun bilmediği muhakkak. Fakat beni düşündürdün, belki de Aglaya biliyordur… Herhâlde bu işten yalnız onun haberi var. Onun için kız kardeşleri, babama yolladığı saygıları duydukları zaman şaşırdılar. Peki, niçin ona saygılarını yolluyor? Eğer meseleyi biliyorsa, prens anlattı demektir.

– Bunu öğrenmek için fazla zeki olmaya gerek yok!.. Bir hırsız! Bir tek bu eksikti. Ailemizde bir hırsız ve “aile reisi!”

Barbara telaşla bağırdı:

– Bırak canım, çocukça bir şey! Sarhoş hikâyesinden başka bir şey değil! Bunu da kim uydurdu? Lebedev, prens… Onlar çok zeki insanlar, öyle değil mi? Ben bu anlatılan olaya pek fazla önem vermiyorum.

Ganya acı bir edayla haykırdı:

– İhtiyar, sarhoş ve hırsızın biri… Ben bir dilenci… Kardeşimin kocası bir tefeci… Ortaya dökülecek her şeye sahibiz! Doğrusu, güzel bir aileye girecekti!

– Şu kardeşinin kocası, şu tefeci…

– Doyuruyor, değil mi? Rica ederim, sıkılma! Barbara devam etti:

– Niçin kızıyorsun? Hiçbir şey anlamıyorsun. Bir okul öğrencisi gibisin. Bütün bunların, seni Aglaya’nın gözünden düşürdüğünü sanıyorsun değil mi? Sen onun huyunu bilmiyor musun? Aglaya en önemli, en mükemmel partiyi reddederek, bir öğrenci ile kaçıp tavan arasında açlıktan ölmeyi kabul edecek çapta. İşte onun hayali. Eğer kendi durumumuzu şeref ve cesaretle kabul etmesini bilseydin, seni ne derece enteresan bulacağını anlayamazdın. Prens, onu pek fazla üzerine düşmediği ve herkes tarafından budala sayıldığı için Aglaya’nın hoşuna gitti. Bu evlenme, bütün aileyi endişeye düşürüyor. İşte işin güzel tarafı… Eh canım, sen de bir şey anlayamıyorsun ki…

Ganya muammalı bir tavırla mırıldandı:

– Anlayıp anlamadığımı görürüz bakalım. Fakat ihtiyarın meseleyi öğrenmemesini isterdim. Prensin çenesini tutacağını, hatta Lebedev'i de susturacağını düşünüyordum. Fakat bana, sıkıştırdığım zaman bile hepsini anlatmadı. .

– Şu hâlde başka birisi söz etti, çünkü sen de görüyorsun ki, mesele çok yayılmış. Fakat artık ne çıkar? Ne yapmak niyetindesin? Kafanda bir ümit varsa, bu da onların gözünde seni küçük düşürmekten başka bir şeye yaramayacaktır.

– Merak etme, tamamen romantik olmasına rağmen, Aglaya skandaldan korkacaktır. Her şeyin bir sınırı var. Hiç kimse de bunun dışına çıkamaz. Hepiniz aynısınız.

Barbara kardeşine kızgın bir tavırla bakarak:

– Aglaya'yı korkutmak mı, diye bağırdı. Ne alçak bir ruhun var! Topunuz bu durumda on para etmezsiniz. Aglaya belki gülünç, garip olabilir; fakat hepinizden on defa daha soylu bir ruha sahip…

Ganya inandırıcı bir tavırla:

– Hadi, peki! Kızma, dedi. Barbara devam etti:

– Benim çekindiğim, annem… Eğer babamın olayını duyacak olursa, ah! Çok korkuyorum!

– Muhakkak ki, biliyor, diye Ganya cümleyi tamamladı. Barbara derhal yerinden kalktı. Annesi Nina Aleksandrovna'nın odasına çıkmaya hazırlandı. Fakat durdu. Kardeşinin yüzüne bakarak sordu:

– Ona bunu kim söyleyebilir?

– Herhâlde İppolit. Yanımıza yerleşir yerleşmez, anneme bu hikâyeyi anlatmak fırsatını kaçırmadığını sanıyorum.

– Fakat rica ederim söyle, bu meseleyi nereden biliyordu?.. Prens ile Lebedev bundan kimseye söz etmemek hususunda anlaştılar. Kolya bile bilmiyor.

– İppolit mi? Bütün bunu tek başına öğrendi. Bu adamın ne kadar hilekâr ve dedikoducu olduğunu tahmin edemezsin. Bütün çirkin haberleri ve adilikleri etrafa yaymak için çalışır. İşte ister inan, ister inanma, ben eminim ki, Aglaya'ya o dolap kurmuştur. Eğer o değilse muhakkak Rogojin ile bağlantısı vardır. Prens bunun nasıl farkında olamaz? Ne gibi bir gaye ile İppolit bana bu oyunu oynamak istiyor beni kendine bir düşman sayıyor? Çoktan beri onu anladım. Ölüm döşeğinde bir insan, nasıl olur da böyle şeylere burnunu sokar? Ona ne oluyor? İşte bunu anlamıyorum. Fakat bu

yaptıklarını onun yanına bırakmayacağım! Göreceksin, ben değil, o altta kalacak.

– Mademki ondan bu kadar nefret ediyorsun, ne diye onu buraya getirdin? Onunla uğraşmaya değer mi?

– Buraya gelmesini bana sen öğütledin.

– Faydalı olacağını düşünmüştüm. Fakat bilmiyor musun ki, o da Aglaya'ya âşık. Mektup bile yazdı? Bu hususta bana soru sordular. Belki de Lizaveta Prokofyevna'ya da yazmıştır.

Ganya, hilekâr bir tavırla güldü:

– O hâlde tehlikeli değil! Zaten başka bir şey olması gerekiyor. Âşık olabilmesi mümkün… Çünkü o bir yumurcaktır! Fakat… Yaşlı kadına imzasız mektuplar yazması kötü. Bu o kadar basit, boş ve gülünç bir hayranlık! Beni o kadına, bir entrikacı diye anlatmışlar. İtiraf ediyorum. Önceleri çok sersemlik ettim. Onunla konuşurken, ağzımdan çok şey kaçırdım. Prensten intikam almak için onun işime yarayacağını düşünüyordum; o kadar kötü bir insan ki! Oh! Şimdi, onun hakkında ne yapacağımı biliyorum. Şu hırsızlık olayına gelince, annesi, Kapitanşa kanalı ile öğrenmiştir. İhtiyar eğer bu hırsızlığa kalkıştıysa, bu kadın içindir. Birden, İppolit bana, "General"in kendi annesine dört yüz ruble vaat ettiğini anlattı. Bunu bana damdan düşer gibi söyledi. Konuşurken hiç çekinmedi; derhal hepsini anladım. Bana bu haberleri verirken de, gözlerimin içine bakıyordu. Memnun bir hâli vardı. Annemin kalbini parçalamak için orada bu hikâyeyi muhakkak anlatmıştır. Niçin bir türlü geberemedi, sonra öksürmüyor. Dün akşam, yirmi dört saattir kan tükürmediğini kendisi söyledi.

– Kapı dışarı at!

Ganya gururla cevap verdi:

– Ona lanet ediyorum, ona kızıyorum. Evet, evet, gerçekten ona lanet ediyorum. Birden kızarak bağırdı. Onun yüzüne karşı, hatta ölüm döşeğinde bunu bağıracağım. Şu itiraflarını bir okuyabilsen… Tanrım ne saçma küstahlık! Tam bir teğmen Pirogof veya acıklı bir Nozdriyof. Onu hayrete düşürmek için ne zevkle pataklamak isterdim. Geçen gün yapmak istediği etki yarıda kaldı. Bunun için herkesten intikam almak istiyor… Fakat bu da nedir? Hâlâ şu gürültü? Ne oluyor? Artık dayanamayacağım. İçeri girmekte olan eniştesine bağırdı. Ptitsin, bu da ne? Bu evde rahat bulamayacağız? Bu… Bu…

Fakat gürültü yavaş yavaş yaklaşıyordu; birden kapı açıldı. İhtiyar İvolgin öfkeyle, kendinden geçmiş bir hâlde, köpürerek içeri girdi. Ptitsin'e doğru saldırdı. İhtiyarın arkasından Nina Aleksandrovna, Kolya, onların arkasından da İppolit içeri girdiler.

İppolit, Ptitsin'in evine taşınalı beş gün oluyordu. Prensin evinden ayrılışı gayet normal, olaysız olmuştu. Hatta görünüşte, dostane bir şekilde denilebilirdi.

İppolit'e karşı, prensin evinde çok kaba davranmış olan Gabriel Ardolyonoviç, ertesi günü kendisini görmeye gelmişti. Şüphesiz, bu girişimi ona anî bir ilham vermişti. Rogojin de hastayı ziyaret etmişti. İlk zamanlar, başka bir yere gittiği takdirde zavallı çocuk için daha iyi olacağına prens de inanmıştı. Fakat İppolit, yerini değiştirdikten sonra "kendisine sığınacak bir yer göstermek kibarlığında bulunan" Ptitsin'in evine yerleşeceğini bildirdi. Ganya onun, kendi evlerine gelmesi için ısrar ettiği hâlde, ondan bir tek kelime bile konuşmadı. Ganya, farkına varmış ve bunu kalbinde saklamıştı. Hastanın, iyileşmeye yüz tuttuğunu kız kardeşine bildirdiği zaman yalan söylememişti. Gerçekten İppolit kendisini biraz daha iyi hissediyor ve bu, bir bakışta fark edilebiliyordu. Diğerlerinin arkasında, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle, hiç acele etmeksizin içeri girdi. Nina Aleksandrovna'nın yüzü yorgundu -bu altı ay zarfında çok değişmiş, zayıflamıştı. Kızını evlendirerek Ptitsinlerin evlerine yerleştikten sonra çocuklarının işine pek karışmıyordu… Kolya endişeli ve şaşkın bir tavır almıştı; ailenin içindeki bu yeni fırtınanın gerçek sebeplerini bilmeksizin, "Generalin çılgınlığı" adını verdikleri şeyden pek fazla bir şey anlayamıyordu. Fakat babasının devamlı geçirdiği şiddetli krizlerden, onda olağandışı bir şeyin meydana geldiğine şüphesi kalmadı. Çocuğa başka bir şey daha endişe veriyordu. Üç gündür ihtiyar adam, içkiyi bütünüyle kesmişti. Bundan başka, Lebedev ve prensle kavga etmişti. Kolya eve gelirken, kendi parası ile satın aldığı ufak bir şişe içkiyi de getirmişti.

Odaya girmeden önce Nina Aleksandrovna'yı inandırmaya çalışıyordu:

– Bana inanın ki, anneciğim, onun içmesi daha hayırlı. Tam üç gündür, ağzına bir yudum bile almadı. Huysuzluğu bundan ileri geliyor. Gerçekten içmesi daha iyi… Borç al, yine içirt. Hapishaneye girdiği zaman bile ona içki götürüyordum…

General oda kapısını ardına kadar açtı ve eşikte durdu. Öfkesinden titreyen bir hâli vardı. Ptitsin'e doğru bağırdı:

– Eğer gerçekten saygıdeğer bir ihtiyarı, babanızı, hiç olmazsa karınızın pederini, çarına hizmet etmiş bir adamı, bir dinsize, bir tecrübesize feda etmek kararını verdinizse, derhal evi terk ederim. Tercih edin! Derhal tercih edin! Ya beni ya da şu… Şu burguyu! Evet, burguyu! Kelimeyi düşünmeden söyledim. Fakat o bir burgudur! Çünkü ruhumu bir burgu gibi deliyor, hem de hiçbir şeyi dinlemeden… Bir burgu gibi! İppolit:

– Tirbuşon daha doğru olmaz mı, diye sordu.

– Hayır, Tirbuşon değil… Çünkü senin karşında ben bir generalim, bir şişe değil. Benim madalyalarım var! Şerefli mevkilerim… Senin ise hiçbir şeyin yok. Ya o, ya ben! Tercih edin ve derhal şu dakikada!..

Yeniden Ptitsin'e kızgın bir tavırla sesleniyordu. Kolya, babasına bir iskemle uzattı. General, yorgunluktan bitkin bir hâlde iskemleye yığıldı.

Ptitsin şaşkın bir hâlde mırıldandı:

– Gerçekten yatsanız… Derhal, iyi ederdiniz. Ganya, kız kardeşine fısıldadı:

– Hâlâ tehditler savuruyor. General, köpürür gibi bağırdı:

– Yatmak mı? Sarhoş değilim ben… Beni aşağılıyorsunuz. Ayağa kalkarak devam etti. Görüyorum ki, burada herkes bana karşı cephe almış. Artık yeter. Gidiyorum… Fakat şunu bilin ki, bilin ki…

Cümlesini bitirmeden, onu tekrar oturttular. Sakinleşmesi için rica ettiler. Ganya, kızgın bir hâlde bir köşeye çekildi. Nina Aleksandrovna, titreyerek hıçkırıyordu.

İppolit gülerek sordu:

– Peki ama ona ne yaptım ben? Neden şikâyet ediyor? Nina Aleksandrovna cevap verdi:

– Bir de soruyorsunuz? Utanmanız gerekiyor… Bir ihtiyara bu şekilde davranmak, çok insafsızlık… Hele sizin durumunuzda!..

– Önce, benim durumumdan söz ederken ne demek istiyorsunuz efendim? Size çok saygım vardır, özellikle şahsî saygım, fakat…

General heyecanla sözünü kesti:

– O bir burgudur! Ruhumu ve kalbimi deliyor! Dinsizliğe inanmamı istiyor! Şunu bil ki kuş beyinli, sen daha doğmadan ben şereflere ermiştim! Sen pis bir solucansın, ikiye bölünmüş, öksüren bir solucan… Aynı zamanda lanetli ve dinsiz imansız ölen bir solucan… Gabriel seni buraya ne diye getirdi? Yabancılardan tutun da, kendi oğluma varıncaya kadar herkes bana karşı cephe alıyor. Ganya bağırdı:

– Oynadığınız trajedi artık yeter; eğer bütün şehre bizi kepaze etmeseydiniz, daha iyi olurdu!..
– Nasıl? Ben mi seni kepaze ediyorum, acemi çaylak! Hâlbuki ben sana şeref veriyorum!
Bu kelimeleri söylerken, general birden ayağa kalktı; onu tutabilmeye imkân yoktu. Fakat Gabriel Ardolyonoviç bile kendinden geçmişti.
Genç adam, acı bir sesle bağırdı:
– Hâlâ şereften söz edebiliyor. General, köpürerek ona doğru bir adım attı:
– Ne dedin?
Ganya devam etti, fakat cümlesini tamamlayamadı:
– Şimdi ağzımı açtıracaksın…
Ayakta, ikisi de karşı karşıya birbirlerine saldıracaklarmış gibi duruyorlardı. Nina Aleksandrovna oğlunu tutmak için üzerine atıldı:
– Ganya, ne yapıyorsun? Barbara nefretle bağırdı:
– Her zamanki gibi saçma! Elini annesinin boynuna dolayarak Haydi anneciğim, sakinleşin, dedi.
Ganya acı bir tavırla:
– Annem için bu işten vazgeçiyorum, dedi. General, kendinden geçerek köpürdü:
– Söyle! Babanın kırılmasından korkmadan, söyle!
– Kırılmasından çok korkarım! Sekiz gündür bir deliye döndünüzse, suç kimde? Sekiz gündür; görüyorsunuz ya, bunun hangi tarihte başladığını bile biliyorum… Dikkat edin, beni ileriye götürmeyin. Yoksa sonuna kadar söylerim… Dün Yepançinlere gidip ne yaptınız? Bir ihtiyar, ak saçlı bir adam, bir aile babası, size yakışır mı hiç?
Kolya bağırmaya başladı:
– Sus, Ganya! Sus! Sersem!
İppolit, hâlâ küstah bir tavırla ısrar ediyordu:
– Canınızı niçin sıkmışım? Burgu diyerek niçin beni aşağılıyor? Duydunuz? Bana kendi sataşıyor; demin bana geldi ve bilmem hangi Yüzbaşı Yeropiyegof’tan söz etti. Ben sizle bulaşmak istemiyorum general; gayet iyi bilirsiniz ki, şimdiye kadar bundan çekindim. İtiraf edin… Buraya Yüzbaşı Yeropiyegof’u dinlemek için taşınmadım. Kendisine, belki de Yüzbaşı Yeropiyegof’un dünyada olmadığını söyledim. Bunun üzerine kızdı, köpürdü.
Ganya bağırdı:
– Dünyada böyle bir adamın yaşamadığı muhakkak…

Bu sırada general, şaşkın bir hâlde, etrafındakileri süzdü. Oğlu tarafından, bu kadar açık bir şekilde yalanının ortaya konması karşısında hayretinden verecek bir cevap bulamadı.
İppolit neşe dolu bir kahkaha savurdu:
– İşte duydunuz! Kendi oğlunuz bile, böyle bir Yüzbaşı Yeropiyegof'un dünyada olmadığını söyledi.
İhtiyar general:
– Ben, Kapiton Yeropiyegof'tan söz ettim. Yoksa bir yüzbaşıdan değil… Kapiton söz konusuydu… İstifa etmiş bir teğmen; Yeropiyagof… Kapiton.
Ganya, kendinden geçerek tekrar söylendi:
– Fakat yeryüzünde, Kapiton adında da bir kimse yaşamadı.
General, yüzü kıpkırmızı bir hâlde homurdandı:
– Neye… Neye yaşamasın? Ptitsin ile Barbara olaya el attılar:
– Sus, Ganya!
Fakat bu durum generale bir güven verdi ve Ganya'ya, tehdit eder gibi seslendi:
– Neden olmasın? Niçin yaşamasın?
– Çünkü yok. İşte bu kadar… Kapayınız bu konuyu diyorum size.
– Benim oğlum… Benim öz oğlum… Bana… Oh! Tanrım, Teğmen Peropiyegof, Perepiyegof Yeroşka dünyada yaşamadı, ha?
İppolit gülerek alay etti.
– Hadi bakalım, şimdi de Yeroşka oldu. Demin Kapitoşka idi!
– Bu Kapitoşka'dır! Yeroşka değil. Kapitoşka! Kapiton, Kapiton… Kapiton Aleksiyeviç… İstifa etmiş… Bir teğmen… Marya ile evli idi. Marya Petrovna! Şu… Şu… Benim arkadaşım ve dostum… Marya Petrovna Sutugof… Askerliğe beraber girmiştik. Ben onun için neler harcadım… Onu vücudumla korudum… Fakat öldü. Hâlâ, Kapitoşka Yeropiyegof'un olmadığını iddia etmek cesaretini gösteriyorlar! O yaşamadı, ha!
General, öfkeden köpürüyordu ama aslında, heyecanının, konuşulan konudan başka bir şeyden ileri geldiği hissediliyordu. Çünkü şu zamandan başka bir anda Kapiton Yeropiyegof'un var olup olmadığını tartışması onda bu derece bir kızgınlık doğuramazdı. Gürültü patırtı eder, bağırır çağırır, sonunda da gider yatardı. Fakat şimdi kalbinin garip bir hissi ile Yeropiyegof'un varlığı hakkındaki en ufak bir şüphe, bardağı taşırmaya yetti.
İhtiyar, yüzü kıpkırmızı bir hâlde kollarını havaya kaldırarak bağırdı:

– Yeter! Lanet olsun size… Nikola, benim çantamı hazırla gidiyorum…

Odadan, deli gibi fırladı. Nina Aleksandrovna, Kolya ve Ptitsin arkasından koştular. Barbara, kardeşine:

– İşte iyi yaptın sanki, dedi. Şüphesiz, yine oraya gidecek ve bizi kepaze edecek!

Genç adam, öfkesinden boğulur gibi cevap verdi:

– Hırsızlık etmesin!

Birden gözleri İppolit'in üzerine çevrildi. Titremeye başladı. Ona doğru bağırdı:

– Size gelince, şunu hatırlatmak isterim ki, her şeye rağmen, başkasının çatısı altında bulunuyorsunuz ve… Burada misafirperverlik gördünüz. Çılgın bir ihtiyarı kızdırmanız doğru değil…

İppolit'in yüzü kasları gerildi. Fakat heyecanına hâkim oldu ve sakinlikle cevap verdi:

– Babanızın çıldırdığına dair iddianıza katılmıyorum. Bana öyle geliyor ki, son günlerde zekâsı, azalacağı yerde fazlalaştı. İnanmıyor musunuz? O kadar temkinli, ihtiyatlı oldu ki, her şeyden şüphe ediyor. Her kelimeyi tartarak söylüyor. Bana, şu Kapitoşka'dan söz ederken bir gayesi vardı. Şunu bilin ki, beni bu tarafa sürüklemek istiyordu. Ganya, öfkeyle onun sözünü kesti:

– Sizi neye sürüklemek istediğini öğrenmek istemiyorum! Rica ederim, dolambaçlı yollardan hilekârlık etmeyin! Eğer ihtiyarın, bu hâlde bulunmasının gerçek sebebinin ne olduğunu biliyorsanız (beş gündür burada casusluk ediyorsunuz, pekâlâ biliyorsunuzdur) onu kızdırmamanız gerekirdi… Bir kötü talihliyi ve olayı büyüterek annemi perişan etmezdiniz. Çünkü bütün bu mesele, hiçbir şey ifade etmez. Bu bir sarhoşluk meselesi, işte o kadar. Sonra bu, kesinlikle kanıtlanmadı… Üstünde ısrar dahi etmiyorum… Fakat siz, siz onu deşiyorsunuz, çünkü siz… Siz bir…

– Bir burgusunuz, diye alay etti İppolit.

– Çünkü siz kötü bir yaratıksınız. İçi dolmamış bir tabanca ile kendinizi öldürmek ister gibi yapıp etrafınızdakileri tam yarım saat şaşkına döndürdünüz, onlara işkence ettiniz. Utanılacak bir komedi oynadınız. Siz, yalandan intihar etmek istiysen bir insansınız… Yalancı bir kuklasınız? Size, ben misafirperverlik gösterdim… Burada semirdiniz; artık öksürmüyorsunuz ve işte teşekkürünüz…

– Rica ederim, iki kelime söylememe izin verin… Ben Barbara Ardolyonovna'nın yanında oturuyorum, sizin değil. Bana misafirperverlik

göstermediniz ve eğer yanılmıyorsam, siz de Ptitsin'in bir misafirisiniz. Dört gün önce anneme, Pavlovsk'ta bir yer araması için rica ettim. Çünkü yağlanmadığım ve hâlâ öksürdüğüm hâlde, kendimi burada iyi hissediyorum. Dün akşam, evin hazır olduğunu annem bildirdi. Ben de bugün, annenizle kardeşinize teşekkür ettikten sonra kendi evime yerleşmeyi düşünüyordum. Bağışlayınız, sözünüzü kestim; sanırım daha söyleyecek birçok şeyiniz vardı.

Ganya, heyecanla söylendi:

– Oh! Eğer durum böyle ise… İppolit ekledi:

– İşte, durum böyle ise, şuraya oturmama izin verin. Hastayım zaten…

Generalin boş bıraktığı iskemleye, gayet sakince oturdu ve devam etti:

– Hadi, şimdi sizi dinlemeye hazırım… Belki de bu, son görüşmemiz olacak.

Ganya zor bir durumda:

– Sanmayın ki, sizden af dileyeceğim, dedi. Eğer siz… İppolit, sözünü kesti:

– Bu kadar yukarıdan aldığınıza iyi etmiyorsunuz. Ben daha geldiğim gün, ahlakınızı bütün çıplaklığı ile ortaya koymadan gitmemeye yemin etmiştim. Bu zevki, şu dakika tatmak istiyorum. Tabii siz konuştuktan sonra…

– Ben de, şu odayı terk etmenizi rica ediyorum.

– Konuşsanız daha iyi ederdiniz. Yoksa kalbinizdeki bütün şeyleri söylemediğiniz için pişman olursunuz sonra…

Barbara lafa karıştı:

– Yeter! İppolit bütün bunlar, çok ayıp; rica ederim kesin! Hasta, ayağa kalktı ve gülerek:

– Eğer susuyorsam, bir kadına saygı duyduğum içindir, dedi. İstediğiniz gibi olsun, Barbara Ardolyonovna. Hatırınız için kısa keseceğim. Fakat yalnız birkaç kelime söylemeliyim. Çünkü kardeşinizle benim aramda çok önemli bir meselenin aydınlanması gerekiyor. Bunu, gerçek yüzü ile ortaya koymadan da bu dünyadan gidemem.

Ganya:

– Yani, siz düpedüz bir dedikoducusunuz, diye bağırdı. İşte bunun için, gitmeden önce mutlaka dedikodu yapmanız gerekiyor.

İppolit soğuk bir tavırla:

– Görüyorsunuz ya, kendinizi tutamıyorsunuz, dedi. İçinde olanları söylemezseniz, sustuğunuzdan dolayı pişman olacağınız muhakkak. Bir defa daha sözü size bırakıyorum. Bekliyorum.

Gabriel Ardolyonoviç sustu. Çehresi endişeli bir ifade aldı:

– Söylemek istemiyorsunuz. Demek sonuna kadar bu rolü oynamak istiyorsunuz. İstediğiniz gibi olsun. Bana gelince, mümkün olduğu kadar kısa keseceğim. Bugün iki- üç defa yüzüme karşı misafirperverliğinizden söz ettiniz. Doğru değil bu! Evinize çağırarak, beni avucunuzun içinde tutmak istiyordunuz; prensten intikam alacağımı düşünüyordunuz. Bundan başka, Aglaya Ivanovna'nın bana karşı bir sempati beslediğini ve itiraflarımı okuduğunu duydunuz. Kendi çıkarlarınızı tamamen benimle birleştirerek, bana dayanacağınızı sandınız. Daha fazla ayrıntıya girmeyeceğim. Diğer taraftan, sizden ne bir itiraf ne de sözlerimin doğrulanmasını istiyorum. Sizi vicdanınızla baş başa bırakmak ve şimdi birbirimizi daha iyi anladığımızı görmek bana yeter.

Barbara bağırdı:

– En basit bir olayı ne hale soktunuz!

Ganya:

– Sana söylemedim mi, "dedikoducu yumurcaktır" diye, kardeşine açıklama yaptı.

İppolit, Barbara'ya dönerek devam etti:

– İzin verirseniz Barbara Ardolyonovna, devam ediyorum. Şüphesiz ben prensi, ne sevebilirim ne de ona saygı duyabilirim; fakat o gerçekten temiz bir adam. Bazen gülünç olduğu hâlde… Her ne ise! Ona lanet etmek için hiçbir sebep yok. Kardeşiniz beni onun üzerine saldırtırken, ben hiçbir şey yapmıyordum. Sonunu bekleyerek gülüyordum. Gabriel Ardolyonoviç'in benimle konuşurken dilini tutamayarak, bana en gereksiz itiraflarda bulunacağından şüphe ediyordum, işte bu oldu… Bunu bir tarafa bırakmaya şimdi hazırım. Fakat Barbara Ardolyonovna, sadece sizin için yapıyorum bunu. Beni tuzağa düşürmenin kolay olmadığını size anlattıktan sonra, kardeşinizi karşımda niçin bu kadar gülünç bir duruma sokmak istediğimi de açıklamak isterim. Şunu bilin ki, bu işi bir kin yüzünden yapıyorum. Bunu da itiraf etmekte tereddüt etmiyorum. Ölürken -oysa iyileştiğimi sandığınız hâlde öleceğim- öyle hissediyorum ki, bütün hayatımca beni rahatsız edene lanet ettiğim, sayılamayacak kadar çok insanlar sınıfının bir temsilcisini gülünç bir duruma sokabilirsem, cennete daha rahat bir şekilde gideceğim. Saygıdeğer kardeşiniz, bu insanlar sınıfının bir yüzünü canlandırıyor. Size lanet ediyorum, Gabriel Ardolyonoviç. Belki de sizi şaşırtacak ama size lanet etmemin tek sebebi, sizin bu tipi, bu kişiliği, adiliğin en ileri götürülmüş ve en bayağı şeklini temsil ettiğiniz içindir. Siz

son derece aşağılıksınız. Azametli bir sessizliğin arkasında gizli ve hiçbir şeyden şüphelenmeyen bir bayağılığı canlandırıyorsunuz. Siz hilekârların hilekârısınız, kafanızda ve de kalbinizde hiçbir şahsî fikir asla doğamaz. Fakat arzularınız sonsuzdur. Büyük bir dâhi olduğunuza kesinlikle eminsiniz. Fakat kederli hayatınızda, tereddüt sizi yalnız bırakmaz. O zaman, büyük öfke ve arzularınız canlanır, oh! Sizin için ufukta hâlâ da siyah noktalar var. Tamamen hayvanlaştığınız zaman onlar kaybolacaklar. Bu uzun sürmeyecek. Herhâlde önünüzde uzun ve çetin bir yol var; neşeli demiyorum, çekiniyorum. Önce şunu size haber vereyim ki, o insanla evlenemeyeceksiniz.

Barbara bağırdı:

– Katlanılamaz buna artık! Bitirmeyecek misin? Yılandilli yaratık!

Ganya sapsarı olmuştu, titriyordu; fakat tek kelime bile söylemedi. İppolit sustu. Bu şaşkınlıktan memnun olarak, Barbara'nın yüzüne baktı, sırıttı. Sonra selamladı ve bir kelime eklemeden dışarı çıktı.

Gabriel Ardolyonoviç, haklı olarak talihinden şikâyet edebilirdi. Uzun süre odada dolaştı; Barbara ne onunla konuşmaya, ne de onun yüzüne bakmaya cesaret edebiliyordu. Sonunda genç adam bir pencerenin yanına gitti ve kardeşine sırtını döndü. Yukarıdan, tekrar gürültüler gelmeye başlamıştı.

Barbara Ardolyonovna: "Bir değneğin hep iki ucu vardır." diyen Rus atasözünü düşündü ve ayağa kalktı.

Ganya, kardeşinin ayağa kalktığını görerek ona:

– Gidiyor musun, dedi. Bekle, şuna bak.

Ganya ilerledi ve küçük bir mektup şeklindeki kâğıdı ona doğru attı.

Barbara ellerini ovuşturarak bağırdı:

– Tanrım! Pusulada altı satır vardı:

"Gabriel Ardolyonoviç gösterdiğiniz iyi niyete güvenerek, benim için çok önemli bir mesele üzerinde görüşünüzü almaya karar verdim. Yeşil kanepenin üzerinde, yarın sabah saat tam yedide sizinle görüşmek istiyorum. Bu yer villamızdan pek uzak değildir. Mutlaka size eşlik etmesi gereken Barbara Ardolyonovna bu yeri gayet iyi bilir. A.E."

Barbara Ardolyonovna kollarını açarak:

– Gel de şimdi bunu hallet, dedi.

Ganya'nın, o sırada bir şey söyleyecek hâli yoktu. İppolit'in demin söylediği sözlerin aksini ispat eden bu zaferinden dolayı memnuniyetini gizleyemedi. Yüzünde, bir gülümseme belirdi.

Barbara neşeli görünüyordu:
– Tam da nişanlanacakları gün… Şimdi gel de ne istediğini anla.
Ganya sordu:
– Acaba yarın bana neden söz edecek?
– Bunu bilmenin önemi yok. Önemli olan nokta, altı aydır ilk defa seni görmek arzusunu duymasıdır. Dinle beni, Ganya… Ne olursa olsun ve konuşma ne gibi bir sonuç verirse versin, şunu bil ki, bu önemlidir, hem de çok önemli! Bari bu sefer şaşkınlık yapma; pot kırma, utangaç da davranma! Gözünü aç! Bu altı ay içinde, onlara gidip gelerek ne gibi bir gaye güttüğümü anlamamazlık edebilir miydi? Şunu da bil ki, bana bir kelime bile söylemedi; hiçbir şey yokmuş gibi yaptı. Oraya gizlice girdim. Generalin karısı bile bilmiyordu; yoksa çoktan beni kapı dışarı ederdi. Senin için tehlikeye atıldım; ne olursa olsun öğrenmek istiyordum…
Yukarıdan sesler ve gürültüler gelmeye başladı. Birçok kimse merdivenden iniyordu.
Barbara, heyecanını tutamayarak bağırdı:
– Şimdi onu kesinlikle dışarı çıkartmamalı! Hatta en ufak bir kepazeliğin gölgesi bile olmamalı! Git de ondan af dile!
Fakat aile babası, çoktan yola koyulmuştu. Arkasında Kolya, bavulunu sürüklüyordu. Nina Aleksandrovna, kapıda hıçkırıyordu; kocasının arkasından koşmak istemişti. Fakat Ptitsin onu alıkoymuştu. Ptitsin, Nina Aleksandrovna’ya:
– Onu daha fazla kudurtmaktan başka bir şeye yaramayacak bu, dedi. Gidecek hiçbir yeri yok; yarım saate kalmaz, tekrar getirecekler. Bu hususta Kolya ile görüştüm; bırakın da aklına eseni yapsın.
Gabriel Ardolyonoviç pencereden bağırmaya başladı:
– Niçin böyle dik kafalılık ediyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz, nereye gideceğinizi bile bilmiyorsunuz.
Barbara yakardı:
– Dönün, baba! Komşular duyuyor…
General durdu, geri döndü ve kolunu kaldırarak bağırdı:
– Bu eve lanet ediyorum. Ganya pencereden:
– Bu kabadayılıklar neye, diye seslendi. Nereye gideceksiniz böyle? Nereye gidebileceğinizi bile bilmiyorsunuz.
Barbara da:
– Baba, gelin Tanrı aşkına! Komşular duyuyor, diye haykırdı.
General, birden durdu. Döndü, elini uzattı ve bir tarzda:

– Bu eve lanet olsun, dedi. Ganya, pencereyi hızla kapayarak:

– Mübarek, bir de bunu sahne artisti gibi söylüyor, diye homurdandı.

Gerçekten, bütün komşuların kulağı kirişte idi. Barbara hızla odadan çıktı.

O gidince Ganya, masanın üstünde duran pusulayı aldı, dudaklarına götürdü, dilini şaklattı ve ayaklarını birbirine vurdu.

II

Generalin sebep olduğu skandal, başka bir zamanda olmuş olsaydı, suya sabuna dokunmadan geçerdi ama birçok garip hikâyenin kahramanı idi. Aslında, oldukça alçakgönüllü ve iyilik taraftarı bir adamdı. Bu son seneler süresince belki yüz defadır bu taşkın alışkanlıkları ile mücadeleye girişti. Birden “aile reisi” olduğunu hatırlıyor, karısıyla barışıyor ve içten gözyaşları döküyordu. Karısı Nina Aleksandrovna’ya, taparcasına bir saygı besliyordu. Çünkü karısı, ağzını bile açmadan, onun içinde yuvarlandığı gülünç ve dejenere hayatına rağmen her şeyini bağışlıyordu. Fakat onun hayatının kargaşasına karşı açtığı bu mücadele, pek uzun sürmezdi. Çünkü general de gerektiğinde ailesi arasında yoksulluktan doğan bir hayat sürmesinden dolayı acı duyacak ve isyan edecek “taşkın” karakterli bir adamdı. O anlarda küplere binerdi; fakat bir saniye sonra da bu hâline kendisi de kızardı. Böyle olduğu hâlde, isyanına hâkim olamıyordu. Aile fertleri ile kavga eder, onlara çatar, büyük bir ustalıkla konuşur, konuşurken saygı ile dinlenmesini ister, sonra da kalkıp gider ve evine bir hayli zaman uğramazdı. İki yıldan beri ailesinde yaşanan olaylardan, ya tam net olmayan bir bilgisi vardı ya da bunları ağızdan ağza dolaşırken işitmişti.

Fakat bu defa, skandal bambaşka bir özelliğe bürünmüştü. Bu öyle bir skandaldı ki, sanki bunu herkes biliyor fakat konuşmaya kimse cesaret edemiyordu. General, aile ocağına, yani karısı Nina Aleksandrovna’nın yanına döneli henüz üç gün ancak olmuştu. Fakat çoğu kez yaptığı gibi, alçalma ve pişmanlık duyguları göstereceği yerde, son derece hırçın bir mizaç ortaya atıyordu. Öfkeli ve geveze idi; fakat öyle beklenmedik meselelerden söz ediyordu ki, gerçek endişesinin sebebini anlamaya imkân ve ihtimal yoktu. Neşeli birkaç anı sayılmayacak olursa, kafasın oyalayan şeyin ne olduğunu kendisi de bilmiyordu. Yepançinlere, prense, Lebedev’e ait bir hikâyeye başlar, ani olarak durur ve hikâyesinin sonu hakkında bilgi isteyenlere bir gülümsemeyle cevap verirdi. Soru sorulduğunun farkında bile değildi. Son gece durmadan içki içti ve dinledi. Onun bu hâli karısını endişeye düşürdü, zavallı kadın sabaha kadar uyumadı ve kocasını rahatsız sanarak ona lapa yaptı. Sabaha doğru general, sızdı; fakat dört saat sonra bir nevi ipokondriye varan ve sonu İppolit ile kavga ve evin “lanetiyle” biten şiddetli bir sinir krizi içinde uyandı.

Bu son günler içinde, anormal bir hassasiyet hâline gelen ve zarara varan sürekli bir intihar duygusu içindeydi. Kolya bu hain içkisizlikten, belki de

babasının Lebedev ile olan sıkı fıkı dostluğunun onun yokluğuyla sona ermesinden meydana geldiğini annesine ısrarla söylüyordu Üç gün önce onların arasında umulmadık bir kavga olmuştu ki, bu da generali son derece harap etmişti. Hatta prens ile de bir sahne yapmıştı. Kolya, prensten bu konuda açıklama istemiş, fakat onun da bazı şeyler gizlediğini fark etmişti. Ganya'nın kuvvetle tahmin ettiği gibi, belki de İppolit ile Nina Aleksandrovna arasında özel bir görüşme olmuştu; fakat Ganya'nın, dedikoducu diye anlattığı bu kötü adamın, bu konuda Kolya'ya da bilgi vermemesi gayet doğaldı. Kim bilir, belki de İppolit, Ganya'nın kız kardeşine söz ettiği kadar "kötü bir yumurcak" değildi; belki de kötülüğü bambaşka bir sahaya etki ediyordu. Eğer Nina Aleksandrovna'ya açıklamak istediği bir şey varsa, belki de bunu sadece onun "kalbini parçalamak" için söylemişti. Unutmayalım ki, insanın yaptığı iş ve hareketlerinin sebepleri çoğunlukla, sonraları düşünüldüğünden çok daha çapraşık ve çeşitlidir. Onların belli bir şekilde açıklanmasına imkân ve ihtimal yoktur. Bu gibi hâllerde hikâyeciye düşen en iyi görev, sadece olaylarla yetinmektir. Biz de generalin hayatını yıkan bu olay hakkında gereken bilgileri verirken, bu şekilde hareket edeceğiz. Hikâyemizin ikinci planında yer verdiğimiz ve şimdiye kadar çerçevesinden dışarıya çıkarmadığımız bu şahsa, daha fazla önem vermek gerekecek.

Olaylar şu şekilde olmuştu:

Ferdişçenko'yu bulmak niyetiyle Petersburg'a gitmiş olan Lebedev, aynı gün Pavlovsk'a general ile beraber döndü ve prense özel olarak hiçbir şey söylemedi. Eğer prensin o zaman üzerinde dalgınlığı olmasaydı ve zihnini daha önemli meseleler meşgul etmemiş olsaydı, Lebedev'in kendisine değil öteberi söylemesini, hatta kendisinden kaçtığını bile fark ederdi. Bu nokta prensin dikkatini çekince, iki günden beri Lebedev'in neşe ile dolaştığını ve generalin yanından hiç ayrılmadığını büyük bir şaşkınlıkla hatırladı. İki dost da birbirinden hiç ayrılmıyorlardı. Bazen prens, üstündeki odada, onların sıcak sohbetlerini, kahkahalar içinde geçen neşeli tartışmalarını duyuyordu. Hatta bir defasında, gecenin bir hayli ilerlemiş saatlerinde bir askerî şarkının nakaratı kulaklarına çalındı. Prens, generalin paslı kalın sesini tanıdı. Fakat şarkı birden durdu ve etrafa derin bir sessizlik çöktü. Tartışma, öncekinden daha canlı ve heyecanlı olarak tekrar başladı ve bir saat kadar sürdü. İki arkadaştan birinin zilzurna sarhoş olduğu anlaşılıyordu. Çünkü arkadaşını öpmeye, sonra da ağlamaya başladı. Birden bir kavga başladı; birkaç dakika sonra da ortalık sakinleşiverdi.

Bütün bu süre içinde Kolya son derece düşünceli ve endişeli idi. Prens, gündüzleri hiç evinde bulunmazdı, akşam saatleri de çok geç dönerdi. Ona, Kolya'nın kendisini bütün gün aradığını söylerlerdi ama ona rastladığı zamanlarda, Kolya, generalden ve onun hâlinden "memnun" olmadığını bildirmekten başka söyleyecek bir söz bulamazdı. "Kaldırımlarda sürtüyorlar, sokak ortasında öpüşüyorlar ve kavga ediyorlar, birbirlerini aşağılıyorlar, bir türlü de ayrılamıyorlar!" diyordu. Prens ona bu halin bir çeşit tekrardan ibaret olduğunu söylediği zaman, Kolya cevap vermedi ve endişesinin niteliğini anlatacak söz bulamadı.

Şarkıyı ve kavgayı işittiğinin ertesi günü prens, çıkmaya hazırlanırken, karşısına ani olarak general çıktı. Büyük bir heyecanın etkisi altında olduğu her hâlinden belliydi. Titriyordu da âdeta.

– Pek saygıdeğer Lev Nikolayeviç, size rastlamak şeref ve fırsatını ne zamandan beri kolluyordum. Evet, ne zamandan beri kolluyordum, dedi ve prensin elini acıtırcasına sıktı.

Prens onu içeriye buyur etti ve sandalye gösterdi.

– Hayır, oturmayacağım; sizi de alıkoymak istemem. Sadece sizi… Kalbinizin arzularını gerçekleştirdiğinizden dolayı tebrik etmek isterim.

– Kalbimin ne gibi arzuları?

Prens şaşırdı. Kendi durumunda olan birçok insan gibi kimsenin bir şey görmediğini ve hiçbir şey sezmediğini sandı.

– Rahat olun! Sizi, rencide edecek değilim. Merak etmeyin. Ben hâlinizden anlarım ve atasözünün dediği gibi, bir başkasının işine burnumu sokmak istemem. Ben bunu tecrübe ile bilirim. Fakat ben buraya, başka önemli bir iş için, ama çok önemli bir iş için geldim prens.

Prens, ona tekrar sandalye gösterdi, kendisi de oturdu.

– Pekâlâ… Bir an için oturayım… Size akıl danışmaya geldim. Doğal olarak hayatımın hiçbir olumlu gayesi yok… İlk önce kendime olan saygım ve genellikle mahrum Rus'un bulunduğu pratik zekâya saygıdan… Kendime, ailem ve çocuklarım için bir statü yaratmak istiyorum… Özetle prens, sizden bir öğüt istiyorum.

Prens, generalin sözlerini candan alkışladı. General ardından ekledi:

– Canım, bu önemli bir şey değil. Buraya asıl bunun için gelmedim. Çok daha ciddi bir mesele için geldim. Prens, size içimi dökmeye karar verdim. Çünkü siz içtenliğin ve soyluluğun örneği bir insansınız! Sözlerime şaşırmıyorsunuz ya, prens?

Prens, ziyaretçiye hayretle değilse bile, büyük bir dikkat ve merakla bakıyordu. İhtiyar, biraz sararmıştı. Ara sıra dudaklarında, bir ürperme canlanıyordu; elleri de durmadan oynuyordu. Oturalı birkaç dakika olduğu hâlde, iki defa, sanki yay üzerinde oturuyormuş gibi verinden fırlamış, sonra tekrar oturmuştu. Heyecanının farkında değildi herhâlde. Masanın üzerinde kitaplar vardı. Konuşurken onlardan birini aldı, açtı, bir göz attı, kapadı ve yerine koydu. Sonra da bir başkasını aldı, açmadı, fakat bütün ziyareti sırasında elinde tuttu ve konuşurken, ikide bir havaya kaldırdı.

Birden:

– Artık yeterli, dedi. Sizi bir hayli rahatsız ettim.

– Rica ederim. Rahatsız falan olmadım. Buyurun oturun. Sizi büyük bir ilgi ile dinledim ve anlamaya çalışıyorum…

– Prens! Bana saygınlık kazandıracak bir statü istiyorum… Kendi kendimin saygısını kazanmak istiyorum… Aynı zamanda da haklarımın…

– Böyle bir arzusu olan her insan saygıya layıktır!

Prens, bir okul kitabından öğrendiği bu cümleyi söylerken, yapacağı etkinin iyice geniş olacağını düşündü. Psikolojisi bu kadar perişan bir ziyaretçiyi, ancak avuttuktan sonra göndermeliydi… Bütün mesele oradaydı.

Cümle, generalin çok hoşuna gitti. Sevindi ve duygulandı. Derhal sözlerinin edasını değiştirdi ve uzun, aynı zamanda da heyecanlı açıklamalara girişti. Fakat harcadığı bütün çaba ve dikkate rağmen, prens, onun sözlerden bir nebze bile anlamadı. General, on dakika kadar, kafasına saldıran bir yığın düşünce arasından hangisini açıklayacağını şaşıran bir adam gibi heyecanla konuştu. Hatta gözleri bile yaşardı. Bununla birlikte sözlerin ne başı, ne kuyruğu vardı; ağzından çıkan kelimeler dağınık ve parça parçaydı.

Birden kalkarak:

– Artık yeterli, dedi. Beni anladınız sanırım. İçim de ferahladı neyse. Sizinki gibi bir kalp imkân var mı ki, acı çeken bir insanı anlamasın? Prens, sizde fikir soyluluğu var. Diğer insanlar sizin yanınızda on para etmez. Fakat siz gençsiniz, hayır duamı alın. Ben buraya, önemli bir görüşme için, bir saat belirlemenizi istemek için gelmiştim. Aslında ümidim de bu görüşmeye bağlıdır. Prens, ben arkadaşlık ve bir kalp peşindeyim; kalbimin ihtiyaçlarını susturmasını asla bilmedim ben…

– Peki, şimdi niye konuşmuyorsunuz… Sizi can kulağıyla dinleyebilirim…

General sertçe:

– Hayır prens, hayır şimdi olmaz, diye onun sözünü kesti. Şimdi mesele bir rüya hâlinde… Bu çok, ama çok önemli bir meseledir. Bu görüşme saati kaderimin dönüm noktası olacaktır. Fakat bu saatin ancak bana ait olmasını isterim… Herhangi bir küstah tarafından bozulmasını veya kapılmasını istemem. Prense doğru eğildi ve esrarengiz bir ifade ile kulağına fısıldadı: Sizin pabucunuz bile olamaz bir kimse tarafından çalınmasına katlanamam, aziz prens! Dikkat buyurun, benim pabucum demiyorum. Sizinki diyorum. Bu gibi durumlarda, benim pabucumdan söz etmekle, belki de sonsuz bir gurur ve olağanüstü bir soyluluk eseri gösteriyorumdur. Bunu sizden başka kimse anlayamaz. O ise herkesten daha az anlayacaktır; prens, o bir şeyden anlamaz. Anlayamamak iktidarsızlığı içindedir. Anlamak için, ilk önce bir kalbe sahip olmak gereklidir.

Prens, korkuya varan bir çeşit iç sıkıntısı duyuyordu. Ertesi gün, aynı saatte generale randevu verdi. General neşeli, ikna olmuş, âdeta avunmuş hâlde çıktı. Akşam saat altı ile yedi arası, prens gelip kendisini görmesi için Lebedev’e haber gönderdi.

Lebedev büyük bir zevk içinde geldi. Odaya girdiği zaman: “Bu çağrıya uymak benim için büyük bir şereftir…” dedi.

Üç günden beri, prensten saklandığını ve onunla karşılaşmak istemediğini unutmuş gibiydi. Gülümseyerek ve yüzü ile şaklabanlıklar yaparak bir sandalyenin kenarına oturdu, her şeyi okumak isteyen gözlerinin içi gülüyordu. Ellerini ovuşturdu ve nice zamandan beri beklemekte olduğu önemli bir haberi öğrenmek ateşiyle yanan bir adamın halini takındı. Prensin tekrar canı sıkıldı. Herkesin, ondan bir şey öğrenmek isteyen, bu sebepten de tebrik tarzında ona imalarda bulunan, göz kırpan ve gülümseyen bir hâli vardı. Keller de, üç defa tebrik etmek amacı ile uğramıştı. Her defasında cakalı ve anlaşılmaz sözler söylemiş, fakat hiçbir inde de, bitirmeden çekilip gitmişti. Bu son zamanlarda kendisini büsbütün içkiye ve bilardoya vermişti. Kolya bile, kederine rağmen, Prense uğramış ve ona muammalı imalarda bulunmuştu.

Prens, Lebedev’e generalin durumu hakkında ne düşündüğünü ve onun bu konudaki endişesinin neden meydana geldiğini açıkça sordu ve ona birkaç kelime ile generalin biraz önceki psikolojisin açıkladı.

Canının sıkıldığı her hâlinden belliydi.

Lebedev, gayet kuru bir eda ile:

– Herkesin, özellikle içinde yaşadığımız böyle garip ve üzücü bir asırda kendine göre endişeleri vardır, prens, dedi.

Prens gülümseyerek:

– Ne yaman felsefe, dedi.

– Asrımızda, pratik bakımdan bir felsefeye ihtiyaç, hatta gereğinden çok ihtiyaç var ama… İhmal ediyorlar; bu bir olaydır. Bana gelince prens hazretleri, bildiğiniz bir noktada güveninizi kazanmıştım, fakat onu sınırladınız… Bunu anlıyorum; fakat şikâyet ettiğimi sanmayın sakın.

– Lebedev, bir şeye canınız sıkıldı galiba. Lebedev, heyecanla ve elini kalbine götürerek:

– Asla, asla, benim saygıdeğer ve haşmetli prensim, dedi. Tam tersine, yüksek güveninizi kazanmaya gerek toplumsal statüm, gerek maddî ve manevî gelişmem, gerek servetim ve gerekse dostlarım müsait değildir. Size bir yardımda bulunabilirsem, bu da ancak bir köle gibi olacaktır… Başka türlü değil… Merak etmeyin kızmadım, sadece hüzünlendim.

– Yok canım!

– Başka türlü değil. Özellikle şimdi! Size rastladığı ve bütün kalbim ve kafamla sizi sevdiğim zaman, kendi kendime: “Doğal olarak bana içten itiraflarda bulunamaz, buna layık değilim; fakat ev sahibi olmam nedeniyle, gerçekleşmesi yakın veya beklenen değişikliklere ait bir emir veya bir ihbar belki alabilirim, diye düşünmüştüm.

Lebedev bu sözleri söylerken küçücük delici gözlerini hayretle kendisine bakan prense dikmişti. Prens âdeta kızarak:

– Doğrusunu isterseniz, bütün bunlardan hiçbir şey anlamıyorum, dedi. Sonra da içten ve ani bir kahkaha arasında: Siz yaman bir entrikacısınız, diye ekledi.

Lebedev de onunla beraber gülmek için yırtındı. Neşeden parlayan gözlerinden, ümitlerinin gerçekleşmekte olduğu anlaşılıyordu.

– Lukyan Timofeiç size ne söyleyeceğim, biliyor musunuz, sakın kızmayın. Ama sizin ve diğer bazı insanların saflığına şaşıyorum doğrusu. Şu anda, tarafımdan gerçekleşecek bir sırrın ortaya dökülmesini o kadar heyecanla bekliyorsunuz ki, sizi tatmin edemeyişimden dolayı, doğrusu acı ve utanç duyuyorum. Bununla birlikte, yemin ederim ki, size itiraf edecek hiçbir şeyim yok. Bunu kafanıza iyice sokun.

Prens, tekrar gülmeye başladı.

Lebedev, soylu bir tavır takındı.

Şüphesiz, merakı bazen gayet sofiyane ve hatta mevsimsiz bir şekilde yanına geliyordu ama buna rağmen gayet zeki bir adamdı, hatta bazı hallerini şeytanca bir gizlilikle korumasını bile bilirdi. Lebedev, kiracısının ağzından bir şey almayı başaramayınca, âdeta ondan nefret etmeye başladı. Eğer Prens ona sırlarından söz etmiyorsa merakının gayet nazik bir meseleye dokunmasındandı. Birkaç gün öncesine kadar prens, hayallerinin bir kısmına suç gözü ile bakıyordu; onun, şahsına karşı olan dikkatliliğinde bir nevi nefret izi görerek kalbi sızlıyordu Bu sebepten de, yalnız Kolya ile Keller'i değil, aynı zamanda kendi kızı Vera Lukionovna'yı da kıskanırdı. Bu sırada prense, onu son derece ilgilendirecek bir haber vermek arzusu ile yanıyordu ama, sadece intikam almış olmak için sustu ve sırlarını kendine sakladı.

Bir anlık sessizlikten sonra:

– Pek saygıdeğer prens hazretleri, size ne gibi bir yardımda bulunabilirim… Madem ki, beni çağırtmışsınız, dedi.

Prens de bir an düşünceleri daldı.

– İşte, size generalden ve hırsızlık olayından söz etmek isterdim.

– Nasıl? Hangi hırsızlık?

– Hadi canım, anlamazlıktan geliyorsunuz şimdi de. Tanrı aşkına Lukyian Timofeiç komedi oynamanın sırası değil şimdi. Geçen gün, cüzdanınızla kaybettiğiniz ve Petersburg'a hareketinizden önce bana çalındığını haber verdiğiniz paradan, dört yüz rubleden söz ediyorum. Anlayabildiniz mi sonunda?

Lebedev, söylenenleri güç belâ anlayabilmiş gibi değişmeyen eda ile:

– Ha, şu dört yüz rubleden söz etmek istiyorsunuz, dedi. Prens, içten ilginize teşekkür ederim. Doğrusu, bu benim için büyük bir şeref… Fakat paramı buldum… Çok oluyor.

– Buldunuz mu? Tanrı'ya bin şükür!

– Bu sözler soylu bir kalbin belirtisidir. Çünkü bu dört yüz ruble, yalnız kendi hayatını değil, fakat ailesi çevresininkini de bin bir zorlukla kazanan bir adam için oldukça büyük bir paradır.

Prens:

– Ben bundan söz etmiyorum, dedi. Doğrusu, paranızı bulduğunuza çok memnun oldum… Tanrı aşkına, nasıl buldunuz?

– Gayet basit bir şekilde… Redingotumu koyduğum sandalyenin altında. Cüzdan cebimden kaymış olacak!

– Nasıl? Sandalyenin altında mı? İmkânı yok… Odanın her tarafını aradığınızı siz söylememiş miydiniz? En görülecek yerde olduğu hâlde, neden görmediniz?

– Mesele şu ki, oraya özellikle baktım. Evet, baktığımı hatırlıyorum. Döşemeye diz çöktüm ve elimle sandalyenin altını yokladım; fakat bulamadım, böyle olduğu hâlde yoklamakta devam ettim. Bu gibi tereddütler, mutlak şekilde bir şey bulmak isteyen bir adamın düşüncelerini ilgilendirir. Kaybettiği eşya kıymetliyse, ya da kaybı ona acı veriyorsa, aradığı yerde bulamadığını gördüğü hâlde birçok kereler bakar.

– Kabul. Fakat bir türlü anlayamıyorum doğrusu! O yerde bir şey olmadığını söylediğiniz hâlde, parayı nasıl olur da birdenbire orada bulursunuz?

– Evet, orada buldum.

Prens, Lebedev’e garip bir bakışla baktı ve:

– Peki ya general, diye sordu. Lebedev:

– General mi? Ne demek istiyorsunuz, dedi ve yeniden anlamamazlıktan geldi.

– Canım, cüzdanınızı sandalyenin altında bulduğunuz zaman, generalin ne dediğini soruyorum, ilk önce, beraber aramamış mıydınız?

– Evet ama bu defa ona parayı bulduğumu söylemedim… Bilmemesi daha iyi!

– Peki ama… Neden?.. Paranız tamam mıydı bari?

– Parayı saydım. Tamamdı. Bir ruble bile eksik değildi. Prens, düşünceli bir hâlde:

– Hiç olmazsa bana haber verebilirdiniz, dedi.

– Prens hazretleri, işleriniz zaten yoğun, sizi rahatsız etmek istemiyordum; ben bile bir şey bulmamış gibi davrandım. Cüzdanı açtıktan ve içindekileri kontrol ettikten sonra onu kapadım ve tekrar sandalyenin altına koydum.

– Neye?..

Lebedev:

– Hiç, laf olsun diye! Sorumun ne olacağını merakla bekliyordum, dedi ve alay ederek ellerini ovuşturdu.

– Demek, iki günden beri sandalyenin altında?

– Yok, efendim. Orada ancak yirmi dört saat kaldı. Benim biricik arzum, onu generalin de bulması idi. Kendi kendime: “Benim bulduğum bir şeyi generalin de rahatlıkla bulması gerekir…” diyordum. Çünkü cüzdanı, âdeta göze batacak bir şekilde meydanda… Sandalyeyi defalarca oynattım, fakat

general hiçbir şeyin farkına varmadı. Bu hâl, tam yirmi dört saat sürdü. Anlaşılan, çok dalgın! Doğrusu, hiçbir şey anlamıyorum. Konuşuyor, hikâyeler anlatıyor, gülüyor alay ediyor ve birden bana kızıyor; sebebini ben de bilmiyorum. Sonunda odadan beraberce çıktık, fakat odanın kapısını bilerek açık bıraktım. Bir an tereddüt etti; bir şeyler söylemek istedi; herhâlde içinde bu kadar para olan bir cüzdanı orada bıraktığıma içerliyordu; fakat hiçbir imada bulunmadı. Öfkesinden pancar gibi oldu. Sokağa çıkınca, iki adım sonra beni ekti ve başka bir yola saptı. Ancak akşama doğru lokantada buluştuk.

– Peki, sonunda cüzdanı aldınız mı?

– Mümkün değil alamadım. Geceleyin yerinde yeller esiyordu.

– Peki, şimdi nerede? Lebedev, birdenbire doğrularak:

– İşte şurada, dedi ve prense neşe ile baktı. Onu redingotumun astarında buldum. Emin olmak isterseniz, yoklayın bakın!..

Gerçekten redingotunun ön tarafında, göze çarpacak kadar bir şişkinlik vardı. Dokununca, insan bunun bir cüzdan olduğunu anlıyordu. Yırtık cepte, astara kaymıştı herhâlde.

– Kontrol etmek için onu oradan çıkardım. Para, olduğu gibi duruyordu. Böylece, dün sabahtan beri de onu ceketimin eteğinde taşıyorum; dizlerime çarpıyor ama… Ne yaparsınız!

– Onu fark etmiyor gibi görünüyorsunuz herhâlde!

– Ben zaten hiçbir şeyin farkında olmam. He! He! Bu içtenlik, soyluluğunuzla yorumlanamamasına rağmen, pek saygıdeğer prens hazretleri şunu da dikkate alın ki, o güne kadar ceplerim hep sağlamdı. Yırtılmaları için, böyle bir olayın olması yeterli geldi. Yırtığı merakla inceledim. Çakı ile yapılmışa benziyor. Doğrusu şaşılacak şey… Değil mi?

– Peki… General?..

– Ne dün renk verdi, ne de bugün! Hoşnutsuzluğu müthiş doğrusu! Ara sıra neşeleniyor ve içkinin etkisiyle son derece ağırlayıcı oluyor; sonra da ağlamaya varan bir hassasiyet gösteriyor ve birden coşuyor. Doğrusu onun bu anî öfkesi karşısında pusulayı şaşırıyorum. Şunu da söylemek isterim ki, prens, kavga adamı değilim. Dün lokantada beraberdik. Birden, redingotumun eteği meydana çıktı. İçindeki şişlik de göze çarpıyordu. General, gözünün ucuyla oraya bakıyor ve küplere biniyordu.

Epey zamandan beri de yüzüme bakmıyordu, sarhoş veya hassas olduğu zamanlar hariç tabiî! Fakat dün yüzüme öyle baktı ki, sırtımdan soğuk terler

boşandı. Yarın cüzdanı çıkaracağım artık! Fakat onunla bir akşam daha alay etmek niyetindeyim.

Prens:

– Ona ne diye böyle işkence ediyorsunuz, diye sordu. Lebedev ateşli:

– İşkence etmiyorum prens, dedi. Hayır, böyle bir şey yok. Onu içten olarak seviyorum… Hürmet de ediyorum. İster inanın, ister inanmayın, ona eskisinden daha fazla kıymet veriyorum ve onu takdir ediyorum.

Lebedev, bu sözleri o kadar ciddi ve içten söyledi ki, prens alındı âdeta:

– Hem seviyorsunuz, hem de böyle işkence ediyorsunuz. Canım, kaybettiğiniz cüzdanı ilk önce sandalye altına, sonra da redingotunuzun astarına koymakla sizi faka bastırmak istemediği ve gayet sofiyane bağışlamanızı istediği meydanda. İşitiyor musunuz, sizden af istiyor. Yani, incelik hususundaki duygularınıza güveniyor ve ona olan arkadaşlığınıza inanıyor. Üstelik de siz, böyle namuslu bir adamı hiçe sayıyor, alay ediyorsunuz.

Gözleri parlayan Lebedev:

– Ah, evet namusludur, çok namusludur, diye söze başladı. Prens hazretleri, böyle doğru bir kelime ancak sizin ağzınızdan çıkabilirdi… İşte bunun için size, iliklerine kadar kokuşmuş bir adam olmama rağmen, sarsılmaz bir hayranlık besledim. Kararımı verdim artık. Yarını beklemeden, cüzdanı derhal çıkaracağım. İşte, gözünüzün önünde çıkarıyorum. İşte… Para da olduğu gibi duruyor. Prens hazretleri, onu alın ve yarına kadar koruyun. Yarın veya öbür gün onu sizden alırım. Fakat prens, cüzdanımın ilk geceyi bahçenin bir köşesinde, bir taş altında geçirdiğini sanmaz mısınız, efendim?

– Cüzdanınızı bulduğunuzu generale damdan düşer gibi söylemeyin. Bırakın da redingotunuzun eteğindeki şişkinliğin kaybolduğunu kendisi anlasın. O zaman anlar herhâlde!

– Evet ama onu ceketimde bulduğumu, o güne kadar farkında olmadığımı söylesem daha iyi olmaz mı?

Prens düşünceli bir tavırla:

– Sanmıyorum, dedi. Şimdi iş işten geçti artık. Altından çapanoğlu çıkar. Hiçbir şey söylememeniz daha doğru olur. Ona karsı nazik davranın ve özellikle, öğretilmiş bir rolü oynamak sevdasına kapılmayın ve… Ve… Biliyorsunuz ya…

– Biliyorum prens, biliyorum! Yani bu şekilde hareket etmenin biraz güç olacağını biliyorum… Böyle yapmak için insanın, sizin gibi bir kalbi

olmalı. Zaten ben de alıngan bir insanım. Bu son zamanlarda bir hayli hırçınlaştım. Eğer general bana, eskiden olduğu gibi tepeden bakacak, ağlayacak, öpecek ve birden aşağılayıp gururumu kıracak olursa, emin olun ki, dayanamam ve ona ceketimi özellikle gösteririm… He he he! Hoşça kal, prens! Sizi çok oyaladım, söylemesi doğruysa, çok önemli hislerinizi de bulandırdım…

Tanrı aşkına, bu sırrı eskisi gibi saklayın. Sessiz sedasız, sessiz sedasız!

Mesele kapanmış olmasına rağmen, prens, eskisinden daha fazla endişeli bir hâl aldı. Ertesi gün general ile yapacağı konuşmayı sabırsızlıkla beklemeye başladı.

III

Randevu için belirlenen saat öğle üzeri on bir ile on iki arasıydı ama prens, beklenilmeyen bir olay yüzünden biraz gecikti. Evine döndüğü zaman, kendisini bekleyen generali buldu. İlk bakışta ihtiyar, hayatından memnun görünüyordu. Belki de beklediği içindi. Prens, kusurunun affını diledikten sonra derhal oturdu. Fakat garip bir utangaçlık hissediyordu. Sanki karşısındaki misafiri, âdeta her dakika kızacağından korktuğu, porselenden yapılmış bir cisimdi, o güne kadar generalin yanında kesinlikle, hatta böyle olacağını aklından bile geçirmemişti. Karşısında, dünkünden çok değişik bir kişilik vardı. General Ardolyon Aleksandroviç şaşkın veya dalgın değildi. Tersine, kesin bir karar vermiş bir tavrı vardı. Sessizliği sırasında, gerçekten çok rol yapıyordu. Bununla beraber soylu ve nazik tavırlarını kaybetmemişti. Prensin özür dilemesine karşı, yüksek şahsiyetlerin gösterdikleri iyiliği o da esirgemedi. İçinden geldiği gibi davrandı. Fakat konuşurken, sesi, gereksiz yere kızmış bir insanın kederini ifade ediyordu.

General, masanın üzerine koyduğu bir kitabı prense göstererek:

– Geçen gün bana verdiğiniz kitabı getirdim. Teşekkür ederim, dedi.

Prens, konuyu tamamen başka bir yola sürüklediğine memnun:

– Ah! Evet, dedi. O makaleyi okudunuz mu? Nasıl buldunuz? Çok acayip değil mi?

– Belki de acayip ama çok kaba anlatımla yazılmış ve muhakkak ki, çok saçma. Hatta yalanlarla dolu denilebilir.

General olgun bir edayla, kelimelerini uzatarak konuşuyordu.

– Evet, pek saf bir şekilde yazılmış bir hikâye… Yazarı, Fransızların Moskova'da kaldıkları zamanlara şahit olmuş. İhtiyar bir asker; bazı çizgiler gerçekten güzel. Zaten, gözle görülen şeyleri anlatan hatıratlar hep kıymetlidir. Hatta yazarı kim olursa olsun. Öyle değil mi?

– Derginin sorumlu müdürünün yerinde olsaydım, bu makaleyi koymazdım. Genellikle, gözle görülmüş olan olayların hatıralar şeklinde ortaya konmasına gelince, bugün kıymetli ve kişiliği olan bir insan yerine, herkesi oyalayabilen adi bir yalancıya bile kıymet veriyorlar. 1821 yılına ait bu yolu hatırlatabilirim… Prens, ben bir karar verdim: Bu evi, Lebedev'in evini terk ediyorum.

Bunları söylerken, prense anlamlı anlamlı bakıyordu.

– Pavlovsk'ta eviniz var… Kızınızın yanında…

Prens ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Fakat generalin, bugün önemli bir iş için, hatta geleceğini ilgilendiren bir mesele hakkında kendi fikrini almaya geldiğini hatırladı.

General devam etti:

– Karımın yanına, başka deyimle evime ve kızımın yanına gidiyorum.

– Affedersiniz, ben…

– Sevgili dostum, Lebedev'in evini terk ediyorum. Çünkü bu adamla ilgimi kestim. Bugüne kadar da kesmediğimden dolayı üzgünüm. Ben, karşımdaki insandan saygı beklerim, prens… Özellikle bütün kalbimle sevdiğim insanlardan… Bugüne kadar çok aldatıldım. Bu adam benim dostluğuma layık değildi.

Prens fikrini bildirdi:

– Çok şaşkındır. Birçok da kusur vardır… Fakat bütün bunların yanında temiz bir kalbi, ince, bazen de tuhaf bir zekâsı vardır.

Prens, sözlerine çok dikkat ediyor ve saygılı bir eda ile konuşuyordu; bütün bu tavırlar ihtiyarın hoşuna gidiyordu. Bununla birlikte arada sırada prensi incelemeyi unutmuyordu. Fakat prensin sesi ve edası o derece doğal ve içten idi ki, en ufak bir şüpheyi bile düşünmüyordu.

General devam etti:

– Temiz hislere de sahip! Bunu da önce ben anlamıştım. Bu insana karşı bir dostluk gösterdim ama benim de kendi ailem olduğu için onun evine ya da misafirperverliğine ihtiyacım yok. Kusursuz olduğumu iddia etmiyorum; ben soğukkanlılık nedir bilmeyen bir insanım; onunla beraber şarap içtim, şimdi de bunu düşünerek ağlıyorum. Fakat bu sadece bir içki yüzünden mi? İyice kızmış bir insanın söylediği kelimeleri hoşgörün prens. Hayır, demin bana söz ettiğiniz temiz kaltoliliği beni sarhoş etmiş ve ona yaklaştırmıştı. Fakat her şeyin bir sınırı vardır. Bir gün bana, 1812'de, çocukken sol bacağını kaybederek Moskova'da, Vagankovskoy mezarlığına gömdüğünü anlattığı zaman, bu adamın saygı nedir bilmeyen bir küstah olduğuna inandım…

– Belki de bu sizi güldürmek için yapılmış bir şaka idi.

– Söylemek istediğinizi anlıyorum. Güldürmek için uydurulan masum bir yalan, ne kadar kaba olursa olsun, karşısındakinin kalbini kırmamalıdır. Hatta öyle insanlar vardır ki, konuştukları kişinin hoşuna gitmek için, âdeta bir dostluk nişanesi olarak yalan söylerler. Fakat karşısındakini bir sersem yerine koyarak… Uydurduğu yalanlarla karşısındakinin canını sıkmışsa, o

zaman şerefli bir insanın yapacağı bir tek iş vardır: Küstaha, layık olduğu yeri göstermek ve bir daha onun yüzüne bakmamak.

Bunları söylerken, öfkesinden kıpkırmızı olmuştu.

– Fakat Lebedev'in, 1821'de Moskova'da bulunmasına imkân yoktu. Çünkü o zaman çok küçük olması gerekir. Gülünç doğrusu… Önce bu var, hadi olduğunu kabul edelim ama bir Fransızın, bir top güllesi atarak bacağını kırdığını ve bu bacağı alarak Vagonkovskoy mezarlığına gömdüğünü söylemeye nasıl cesaret edebiliyor? Üstelik de, bacağını gömdüğü toprağa bir anıt diktirip, üstünde de: "Burada okul yazıcılarından Lebedev'in bacağı yatıyor" diye yazdırmış. Taşın öbür tarafında da: "Aziz, tekrar dirileceğin günü bekleyerek dinlen…" kelimeleri yazılıymış. Her sene bu bacak için bir ayin düzenliyor, bu törende bulunmak için de her sene Moskova'yı ziyaret ediyormuş. Söylediklerini bana kanıtlamak için, beni Moskova'ya çağırıyor: Bana mezarı ve sonradan Ruslar tarafından yağma olarak alınan, bacağını parçalayan ve halen Kremlin Sarayı'nda duran Fransız topunu gösterecekmiş. Bu top kapıdan içeri giren on birinci topmuş; eski sistem bir Fransız topu imiş. Prens gülerek söylendi:

– Bütün bunlara rağmen iki tane sağlam bacağı var. Hiç olmazsa o duyguyu uyandırıyor. Bana inanın ki, bu basit bir şaka; sakın kızmayın.

– Fakat izin verin, ben de görüşümü bildireyim. Sağlam iki bacağı olması durumu, cevap verilemeyecek bir durum göstermiyor. İddia ettiğine göre, bacağının biri takma imiş…

– Evet evet, söylediğine göre, Tçernosvitof'un taktığı bacakla dans bile edilebilirmiş.

– Gayet iyi biliyorum. Tçernosvitof, takma bacağı bulduğu zaman bana göstermeye gelmişti. Fakat Tçernosvitof'un buluşu çok sonradır… Bundan başka, Lebedev'in iddiasına göre ölen karısı, bütün hayatı boyunca, onun takma bir bacağı olduğunun farkına varmamış. Bu hikâyenin saçma olduğunu söylediğim zaman bana şu şekilde cevap verdi: Senin, 1821'de Napolyon'un yanında hizmet ettiğini iddia etmene karşılık, ben de Vagonkovskoy mezarlığına bacağımı gömdüğümü söylersem şaşma.

Prens şaşkın bir tavırla sordu:

– Nasıl. Yoksa siz…

Bunun üzerine general de şaşırmıştı. Fakat derhal kendini topladı ve prense kibirli ve alay eden bir tavırla baktı.

– Devam edin prens, devam edin, dedi. Ben merhametli bir insanım; her şeyi itiraf edebilirsiniz bana. Gördüklerinizle duyduklarınız arasında çok

büyük farklar var, değil mi? Şimdi bu derece aşağılık bir duruma düşmüş bir insanın, bir zamanlar birçok önemli olayla şahit olduğunu alay etmeden düşünebilir misiniz? Sizinle bunun dedikodusunu yapmadı mı?

– Hayır, Lebedev bana bir şey anlatmadı. Eğer Lebedev'den söz ediyorsanız…

– Hım… Bense tersini düşünüyordum. Dün onunla konuşurken az önce sözünü ettiğiniz garip makaleye geldi konu. Saçma olduğunu söyledim. Hatta önemli birçok olaya bizzat şahit olduğum hâlde… Gülümsüyorsunuz prens ve benimle alay ediyorsunuz.

– Hayır, kesinlikle, ben…

– Ben oldukça genç görünüyorum, diye devam etti general. Fakat göründüğümden daha yaşlıyım. On-on iki yaşlarındaydım. Ben de kaç yaşında olduğumu pek hatırlayamıyorum. Nüfus kâğıdımda yazılı değildir. Sürekli gençleşmeyi düşündüm.

– Emin olun general, 1821'de Moskova'da olduğunuz için kesinlikle şaşırmıyor ve şüphesiz o zaman orada bulunanlar gibi, sizin de anlatacak birçok anınız vardır. Moskovalı yazarlardan biri, kitabının başlarında, henüz emzikle süt içtiği yaşlarda Fransız askerlerinin ona ekmek yedirdiklerini anlatıyor.

– Görüyorsunuz işte… Durumum şaşırtıcı olmadığı gibi Moskovalı yazarın anlattıklarından farklı de değil. Çoğu kez gerçek, imkânsız gibi görünür. Oda hizmetçiliği! Bu şüphesiz garip sayılır. Fakat on yaşındaki bir çocuğun macerası, yaşına uygundur. Eğer on beş yaşında olsaydım, on yaşında yaptıklarımı yapmazdım. Napolyon Moskova'ya girdiği zaman, eski Basmanya sokağındaki tahta evimizden. Fransızların işgalinden titreyen annemin yanından kaçmıştım. On beş yaşında olsaydım, korkardım. Fakat on yaşındayken insan hiçbir şeyden korkmaz. Kalabalığın arasından sıyrılıp, Napolyon'un atından indiği yere kadar gittim.

Prens utangaç bir tavırla konuştu:

– Şüphesiz on yaşında bir çocuk böyle bir cesaret gösterebilirdi.

Prensin yüzü kızarmıştı. Bu düşünce de ona acı veriyordu.

General devam etti:

– Evet, bütün bu olaylar, gerçekte olduğu gibi basit ve doğal bir şekilde gelişti. Bunu bir romancı size anlatsa, imkânsız gibi görünen, gerçeğe uygun olmadığını sanacağınız ayrıntılarla doludur.

Prens bu görüşü kabul eder gibi görünerek:

– Evet, dedi. Ben de bu şekilde düşünüyordum. Bir cep saati hırsızlığı yüzünden birinin katil olduğunu duymuştum. Şimdi bütün gazeteler bundan söz ediyor. Eğer herhangi bir yazar o hikâyeyi kendisi bulsaydı, eleştirmenler ve birçok kimse bunun gerçeğe uygun olmadığını söyleyecekti. Fakat gazetelerden bu hikâyeyi okurken, bunun içinde Rus gerçeklerini görürsünüz. Bu konuda düşündüklerinize tamamen katılıyorum general!

Prens cümlesini bitirirken, yüzünün kızarmasına da bir neden bulduğu için oldukça memnun görünüyordu.

General Ardolyon Aleksandroviç neşeyle bağırdı:

– Öyle değil mi ya? Doğal değil mi? Tehlikeden korkmasını bilmeyen küçük bir çocuk, ufak bir yumurcak parlak bir resmigeçit, üniformalar ve sonunda çok anlatılan büyük bir adamı görmek için kalabalığın arasından sıyrılıyor. Görmek istediği adamın ismi, birkaç senedir dünyayı kaplamış. Âdeta doğdum doğalı onu duymuştum. Napolyon benim yanımdan geçerken rastlantı eseri beni gördü. O semtte soylu çocukların giydiği bir elbise vardı üstümde. Beni çok temiz giydirirlerdi. Düşünün bir kere, bütün bu kalabalığın ortasında, tertemiz giyinmiş, tek başına küçük bir çocuk… Şüphesiz bu onun dikkatini çeker. Şehirden herkesin kaçmadığını ve hâlâ soyluların çocukları ile birlikte şehirde kaldıklarını ona kanıtlamıştır.

- Doğru, doğru! Napolyon, Boyardları kendine çekmeyi istiyordu.

- Bana kartal bakışını andıran gözlerini diktiği zaman, gözlerimde bir kıvılcım parladı. “İşte zeki bir çocuk!” dedi. “Senin baban kim?” diye sordu. Heyecandan tıkanan bir sesle ona cevap verdim: “Vatanını savunurken, savaş meydanında kahramanca ölen bir general…” Bunun üzerine Napolyon, alel acele bir soru daha sordu: “Kahraman bir Boyard çocuğu… Boyardları severim. Sen de beni seviyor musun, yavrum?” Benim cevabım da aynı derecede acele oldu: “Rus kalbi, vatanının düşmanları içinde bile, büyük bir adamı ayırt edebilme gücüne sahiptir!” Gerçekten bu şekilde ifade ettiğimi hatırlayamıyorum!.. Çocuktum… Fakat kelimelerimin ifade ettiği anlam buydu. Bu kelimeler Napolyon’u çok duygulandırdı. Düşündü ve etrafındakilere emretti: “Bu çocuğun gururunu sevdim! Fakat bütün Ruslar onun gibi düşünüyorlarsa…” Cümlesini tamamlamadı ve saraya girdi. Hemen onun adamları arasına katılmıştım. Etrafındakiler beni kendilerinden biri sayıyorlardı artık. Bütün bunlar göz açıp kapayıncaya kadar oldu. Napolyon, salona ilk girişinde, birden Çariçe Katerina’nın

tablosu önünde durdu ve uzun uzun seyretti. Sonra da düşünceli bir tavırla: “Büyük bir kadındı!” dedi ve yoluna devam etti.

İki gün içinde Kremlin Sarayı’nda herkes beni tanımıştı. Herkes beni: “Küçük Boyard” diye çağırıyordu. Evime sadece yatmak için gidiyordum. Annem aklını oynatmış gibiydi. Ertesi günü Napolyon’un oda hizmetçisi Baron de Bazanmourt ölmüştü. Bu savaşın yorgunluğuna dayanamamıştı. Napolyon beni hatırladı. Hemen eve geldiler ve ne olduğunu söylemeden beni saraya götürdüler. On iki yaşında olmama rağmen Napolyon’un ölmüş olan bu eski oda hizmetçisinin üniformasını giydirdiler bana ve beni İmparatorun karşısına çıkardılar. Napolyon başıyla bir işaret yaptı. Sonradan öğrendiğime göre, imparator beni oda hizmetçiliğine layık bulmuş. Çok memnun olmuştum. Çünkü çoktan beri ona büyük bir sempati besliyordum… Bildiğiniz gibi güzel üniforma insanı her zaman mutlu eder… Koyu yeşil renkte, üstü altın yaldızlı bir frak giyiyordum. Beyaz ipekten bir pantolonum vardı. İpekli çoraplar, düğmeli ayakkabılar giymiştim. İmparatoru atla, gezintilerinde izlediğim zamanlar büyük çizmeler giyiyordum. Durumum endişe verici olmasına rağmen törenden kesinlikle çekilmiyordum.

Prens şaşkın bir tavırla mırıldandı:

– Evet, şüphesiz… Hatıralarınız son derece ilgi çekici…

Muhakkak ki, general, bir gün önce Lebedev’e anlattıklarını prense tekrar ediyordu. Cümleleri bir su gibi akıyordu; fakat arada sırada karşısındakini dikkatle süzmeyi de ihmal etmiyordu.

Böbürlenen bir adam tavrı ile devam etti:

– Hatıralarımı yazmak mı?.. Bunu kesinlikle düşünmedim. Prens, eğer çok istiyorsanız, onlar zaten yazılmıştır. Fakat bunları yazıhanemde saklıyorum. Ben öldükten sonra herkes okusun. O zaman bir tehlike kalmaz. Şüphesiz bu eser birçok dile çevrilecektir. Edebî bir kıymeti olduğu için değil, fakat yakından gördüğüm bu önemli olayları anlattığım için. O zamanlar, gerçekten bir çocuktum. Fakat yaşımın küçüklüğü sayesinde bu derece özel yerlere, “Büyük adamın” yatak odasına girebildim. Gece “keder içinde bulunan bu dev”in homurtularını duydum. Acılarını ve gözyaşlarını küçük bir çocuktan saklaması gerekmiyordu. Onu sıkıntıya sokan şeyin, Çar Aleksandr’ın sessiz kalması olduğunu biliyordum.

Prens tereddütle söylendi:

– Evet, barış teklif etmek için… Napolyon ona mektuplar yazmıştı.

– Bu mektupların içinde ne gibi teklifler olduğunu tamamen bilemiyorduk. Fakat her gün, her saat, mektup mektup üstüne yazıyordu. Son derece heyecanlıydı. Bir gece, onunla yalnız kaldığımız bir sırada ağlayarak ona koştum (Oh! Onu ne kadar seviyordum!) ve yüzüne karşı bağırdım. “Çar Aleksandr’dan af dileyin! Çar Aleksandr ile barışın demek istemiştim. Fakat bir çocuk olduğum için, düşündüklerimi bu şekilde anlatabilmiştim. “Oh! Yavrum. Çar Aleksandr’ın ayaklarını öpmeye hazırım. Fakat şu Prusya kralı ve Avusturya imparatoru olmasa… Oh! Onlara karşı derin bir nefret var içimde. En sonunda… Sen siyasetten ne anlarsın!” diye bağırmıştı bana. Odada aşağı yukarı geziniyordu. Benim on yaşımda olduğumu unutmuş gibiydi. Hatta benimle konuşmaktan âdeta mutluluk duyuyordu. Birden kiminle konuştuğunu hatırladı ve sustu. Fakat bir süre gözleri şimşek çakmayı sürdürdü. İşte bütün bu hikâyeyi yazarak anlatmak, ha? Bir kitap yazsam, bütün eleştirmenler, bütün kıskançlıklar ve siyasi partiler ve… Hayır, saygıdeğer prens, bunları yazarak açığa çıkaramam.

Prens bir anlık sessizlikten sonra cevap verdi:

– Siyasî partiler dediğiniz zaman haklısınız. Ben de böyle düşünüyorum; hatta geçenlerde Vaterlo Savaşı’na ait Charras’ın yazdığı bir eseri uzmanlar ciddi ve mükemmel buluyorlar. Fakat bu kitap her sayfasında, Napolyon’u aşağılamaktan zevk duyuyor. Âdeta Napolyon’da en ufak bir deha belirtisi bile bulunmadığını gösterebilmekten mutluluk duymuştur yazar. Fakat bu siyasi parti görüşü, diğer ciddi eserlerde de kendini göstermiştir. İmparatora hizmet ederken çok yoruluyor muydunuz?

Bu şekilde konuşmadan general büyük bir mutluluk duydu. Prens o derece saf bir tavırla soruyordu ki, güvensizliğin zerresi bile görünmüyordu:

– Charras! Oh! Ondan ben de nefret ettim. Kendisine mektup bile yazdım. Fakat… İmparator’un yanındaki hizmetimin yorucu olup olmadığını sormuştunuz. Oh! Hayır! Beni oda hizmetçisi atadılar, ama bunu kesinlikle ciddiye almadım. Üstelik Napolyon Ruslarla anlaşma ümitlerini kaybetmiş, beni de unutmaya başlamıştı. Ona çok bağlanmıştım. Bana verilen önemli bir görev değildi. Arada sırada sarayda gözükmek sadece… İmparator atla gezintiye çıktığı zaman ona eşlik etmek. İşte bu kadar… Oldukça iyi ata biniyordum. Napolyon yemekten önce çıkıyordu. Arkasından her zamanki gibi Davut, Mameluk, Rustan ve ben…

Prens elinde olmadan ekledi:

– Ve Konstan.

– Hayır, Konstan yoktu. İmparatoriçe Josephine’e bir mektup götürmeye gitmişti. Onun yerine birkaç emir subayı ile birkaç tane de Polonyalı koruma arkamızdan geliyordu. Etrafında gezinen insanlar bu kadardı işte!.. Tabii, ordunun durumundan haber almak için bazı generallerle mareşaller de izliyordu. Çoğunlukla yanına Davut’u alırdı. Hâlâ gözümün önündedir: Gözlüklü, iri yapılı, zeki bakışlı bir adamdı. İmparator hep onun fikrini alırdı. Günlerce karşılıklı oturup konuşurlardı. Davut sabah akşam gelirdi; hatta bazen birbirleri ile kavga ederlerdi. Sonunda Napolyon bu adamın görüşünü kabul etmiş gibi görünürdü. Onlar konuşurken ben de odada olurdum. Hatta benim orda olmam umurlarında değildi. Bir defasında, Napolyon gözlerini üzerime çevirdi. Garip bir fikir kafasında dolaştı ve bana sordu: “Çocuk, bana fikrini söyle! Eğer Ortodoks olsam ve kölelerinizi azat etsem, Ruslar benimle barışırlar mı?” Hemen bağırarak cevap verdim: “Asla!” Bu kelime Napolyon’a oldukça dokunmuştu: “Bu çocuğun gözlerinde parlayan vatan alevi, bana bütün Rus kalbinin düşüncesini hatırlatıyor,” dedi. “Yeter, Davut! Bütün bunlar gereksiz? Başka bir projen var mı, onu söyle…”

Generali büyük bir dikkatle dinleyen prens:

– Evet, dedi. Fakat bu proje oldukça iyi düşünülmüş. Demek bunu Davut’un ortaya attığına eminsiniz?

– En azından beraber düşündüler. Fikir belki Napolyon’undur. Fakat diğer proje de büyük bir kıymet taşıyordu… Davut’un bu projesine Napolyon “Aslan Divanı” diye bir isim takmıştı. Bu proje şöyleydi: Bütün ordu ile beraber Kremlin Sarayı’na kapanmak, kulübeler inşa etmek, savunma önlemleri almak, kışı burada geçirmek, ilkbahar gelince de yolu Ruslardan temizlemek… Bu proje Napolyon’a büyük bir zevk veriyordu. Her gün sarayın etrafını atla geziyor ve yapılacak hazırlıkları denetliyordu: Buraya bir dürbün, şu tarafa avcılar yerleşecekti. Sözün kısası, sorun neredeyse çözülmüş sayılabilirdi. Fakat Davut kesin bir kararın verilmesi konusunda ısrar ediyordu. Napolyon ile Davut benim de bulunduğum yeni bir görüşme daha yaptılar. Napolyon kollarını çapraz bağlamış, odanın içinde geziniyordu. Gözlerimi onun yüzünden ayırmıyordum. Kalbim hızla çarpıyordu. Davut “gidiyorum” diye bağırdı. Öteki sordu: “Nereye?” Davut cevap verdi: “Atları kestirip tuzlatacağım.” Napolyon titredi. Karar verme zamanı gelmişti. “Birden Napolyon bana döndü ve: “Çocuk, bu fikre ne dersin?” Muhakkak ki, çok zor bir zamanda, en zeki adamın bile yazı tura atarak kararını vermesi şeklinde bir soru sormuştu. Napolyon’a cevap

vereceğim yerde, Davut'a döndüm. General omuzlarını silkerek dışarı çıkarken: "Of! Saçmalıklara inanmaya başladı!" diye mırıldandı. Ertesi gün de geri çekilme emri verildi.

Prens yavaş bir sesle:

– Eğer olay bu şekilde olduysa… Bütün bunlar gayet önemli, yani demek istiyorum ki…

Cümlesini tamamlayamadı. General kendi hikâyesinden sarhoş olmuştu. Bağırdı:

– Oh! Prens "eğer olay bu şekilde olduysa!" diyorsunuz. Fakat bana inanın ki, bu anlattıklarım, gördüklerimin yanında hiç kalır. Size şimdiye kadar siyasetten söz ettim. Fakat tekrar ediyorum, bu büyük adamın iniltilerine hatta gözyaşlarına şahit oldum. Benden başka hiç kimse görmedi bunları… Son günlerde artık ağlamıyordu. Fakat çoğunlukla inliyor, yüzü de gitgide acı çeken bir ifade alıyordu. Sanki sonsuzluk onu kanatları altına almıştı. Geceleri sessiz saatler geçiriyorduk. Mameluk yandaki odada horulduyordu. Napolyon bu adam için: "Odun gibi uyuyor ama bana çok bağlı," derdi. Bir gün çok fazla canım sıkılıyordu. Gözlerimdeki yaşlar parlıyordu. İmparator bunu fark etti: "Benim acılarıma sen de mi katılıyorsun?" diye bağırdı. "Sen küçük çocuk, sade sen değil, belki de başka çocuk da, Roma Kralı olan oğlum da benimle aynı acıları paylaşır. Diğer bütün insanlar ise bana lanet okuyorlar. Kardeşlerime gelince, en zor zamanımda bana ihanet etmek için yarış ederler!" Hıçkırıklarla ağlamaya başladım ve ona koştum; o da kendini tutamadı, kucaklaştık ve gözyaşları döktük. Ağlarken ona: "Yazınız, İmparatoriçe Josephine'e bir mektup yazınız" Napolyon titredi. Bir an geriledi ve şu cevabı verdi: "Beni seven üçüncü bir kalbi bana hatırlattın; teşekkür ederim dostum!" Ve hemen Josephine'e bir mektup yazdı. Bu mektubu ertesi gün Konstan götürdü.

Prens:

– Oldukça iyi hareket etmiş ve onu zor duruma sokan kötü düşünceler ortasındayken temiz bir his uyandırmışsınız, dedi.

Heyecanlanmış olan general gerçek gözyaşları dökerek bağırdı:

– Çok doğru prens, ben de bunu anlatmak istiyordum. Tertemiz kalbinizle bunu ne güzel anladınız. Evet prens, evet… Bu görkemli bir sahneydi… Ve biliyor musunuz, onu Paris'e kadar izlemek üzereydim. Onun sürgüne gittiği adaya, gözümü kırpmadan ben de beraber gidecektim. Fakat yollarımız ayrıldı! Birbirimizi terk ettik. O sürgün yerine giderken, belki de kederli bir anında, Moskova'da onu gözyaşları arasında kucaklayan ve

huzur içinde gitmesini ona temenni eden küçük bir yavrucağı hatırlayacak! Bana gelince, beni de bir askerî okula yolladılar. Orada sıkı bir disiplin ve kaba arkadaşlar arasında bunaldım ve… Bütün bunlar çok uzak! Geri çekilme emrini verdiği gün, atının üzerinde Napolyon bana şunları söyledi: “Seni götürerek annenden ayırmak istemiyorum. Fakat sana bir şeyler yapmak isterdim. Utangaç bir tavırla ona yaklaştım. “Kız kardeşimin şu albümü üzerine hatıra olarak birkaç kelime yazınız…” dedim. Bana yaklaştı. Bir kalem istedi. Albümü aldı. “Kız kardeşin kaç yaşında?” diye sordu. “Üç yaşında” dedim. “Demek küçük bir kız” dedi ve albümün üzerine şunları yazdı:

“Asla yalan söylemeyiniz. Samimi dostunuz, Napolyon.”

Böyle bir zamanda, böyle bir öğüt düşünün, prens.

– Evet, çok anlamlı…

– Kız kardeşim yaşadığı sürece -doğum yaparken öldü- bu el yazısını salonun başköşesinde, camlı koruma içinde duvara astırmıştı. Sonra bu yazı ne oldu, bilmiyorum… Fakat… Ah! Tanrım, saat iki olmuş! Sizi de ne kadar oyaladım, prens! Bu, bağışlanamayacak bir hareket!..

General ayağa kalktı. Prens mırıldandı:

– Kesinlikle! Tam tersine, o kadar ilgilendim ki, ve… Bütün bunlar o kadar merak uyandıran şeyler ki… Size çok teşekkür ederim!..

Ardolyon Aleksandroviç, karşısındakinin elini tekrar sıktı ve gözlerini ona dikerek baktı. Beklenmeyen bir düşünce aklına gelmiş gibi heyecanlandı:

– Prens, dedi. Siz o kadar safsınız, o kadar basit düşünüyorsunuz ki, bu hâlinizden dolayı acıyorum size. Size karşı bir incelik duyuyorum. Umarım, hayatınız güllük gülistanlık olur ve aşkla çiçeklenir. Benimki sona erdi. Bağışlayınız!

General yüzünü elleriyle kapadı ve aceleyle oradan uzaklaştı. Oldukça dürüst bir hâli vardı. Prens, bundan şüphe edemezdi. İhtiyarın başarısından sarhoş olduğunu anlamıştı. Fakat fazla abartan insanların çoğu, yalan söyleyerek kendinden geçtikleri zamanlarda bile, karşısındakilerin hep inanmadıkları ve bunun inanılmayacak bir şey olduğu düşüncesindedirler. Bunun gibi, general de önce büyük bir heyecan duydu. Sonra şaşırdı. Prensin onu merhametle dinlemesini bir aşağılama saydı. Mişkin: “Bu şekilde heyecanlanmasına sebep olduğum için acaba suç mu işledim?” diye endişe ile kendi kendine sordu ve kendini tutamadı. On dakika kadar süren bir kahkaha krizine tutuldu. Bir ara güldüğü için kendisine kızacak oldu.

Fakat üzülecek hiçbir şey olmadığını, generale karşı sadece bir acıma hissi duyduğunu anladı.

Önceden hissettiği bu olaylar, şimdi gerçek oldular. Akşamüzeri garip bir mektup aldı. Kısa fakat kesin bir ifadeyle Ardolyon Aleksandroviç artık onunla kesinlikle görüşmek istemediğini, onu sevdiğini, hatta ona karşı minnettar olduğunu ama "Aslında fazlası ile kara talihli olan bir insan için, şerefsizce merhamet hislerini" kabul edemeyeceğini bildirdi. Prens onun, Nina Aleksandrovna'nın evine gittiğini öğrendiği zaman, ihtiyar için endişe etmedi. Fakat general, Lizaveta Prokofyevna'ya uğramış ve acınacak bir hâlde eve dönmüştü. Bu görüşmeyi anlatmadan şunu söylemekle yetinelim ki, ziyaretçi Lizaveta Prokofyevna'yı kızdırmış ve Ganya hakkında yaptığı imalarla kadını çileden çıkarmıştı. Onu kapı dışarı etmişlerdi. İşte bu yüzden, ihtiyar fırtınalı bir gece geçirmiş ve ertesi gün ters tarafından kalkarak kavga etmiş, bir çılgın gibi evinden kaçmıştı.

Kolya olanlardan pek fazla bir şey anlamıyor ve babasını yola getirmeye uğraşıyordu. Babasına sordu:

– Peki! Şimdi nereye gideceğiz? Ne dersiniz general, prensin evine gitmek istemiyorsunuz; Lebedev'le kavga ettiniz. Paranız yok. Ben de sizin gibiyim! İşte yol ortasında, bir bakla yığını üstünde kaldık.

General mırıldandı:

– Baklaların üstünde kalmaktansa, kadınlarla kalmak daha zevklidir. Bu espri bana büyük bir başarı kazandırmıştı… Ordu evinde 44 senesinde… Evet bin… Sekiz yüz… Kırk dörtte! Gayet iyi hatırlıyorum… Ah! Bundan bana söz etme. "Gençliğim, tazeliğim nerede?" Bunu böyle söyleyen… Bu şekilde bağıran kimdi Kolya?

Kolya, babasına endişeli bir bakışla cevap verdi:

– Bu, Gogol'ün "Ölü Canlar" adlı eserinden bir parçadır.

– Ölü Canlar mı? Ah! Evet, Ölü!.. Beni gömdürdüğün zaman, mezarımın üstüne: "Burada ölü bir can yatıyor!" diye yazdır. "Kepazelik beni her yerde izler!" Bunu kim söylemişti Kolya?

– Bilmiyorum baba. General bir an durdu.

– Yeropegov dünyada yaşamadı! Yeroşka Yeropegov! Bunu da benim oğlum, benim öz oğlum söylüyor!.. Yeropegov on bir ay kardeşlik etmiş olan bir adam, onun için düello ettiğim bir insan… Bir gün yüzbaşımız Prens Vigoretskiy içki içerken dedi ki: "Grişa, söyle bakayım, Saint Anna madalyasını nerede kazandın sen?" Karşısındaki: "Vatanımın toprakları üzerinde, savaş meydanında!" diye cevap verince, ben de "Bravo Grişa!"

diye bağırdım. Bu da düello etmemize sebep oldu. Sonra o evlendi… Marya Petrovna Sutu… Sutugina ile… Daha sonra savaş meydanında öldü… Bunu ömrüm boyunca unutmayacağım!” diye bağırdı: Ve düşerek öldü. Ben… Ben ömrüm boyunca soylu bir şekilde hareket ettim. Kolya, ben şerefli davranırım; fakat kepazelik… Kepazelik beni her yerde izliyor. Nina ile sen mezarımı ziyaret edersiniz… Zavallı Nina! Eskiden ona bu şekilde seslenirdim. Kolya yıllar önce, yeni evlendiğimiz zamanlar ona bu şekilde seslendiğimde hoşuna giderdi… Nina, Nina sana nasıl bir hayat gösterebildim? Her şeye katlanan ruh, beni nasıl sevebilirsin? Ah, benim sabırlı meleğim! Annenin melek gibi bir ruhu vardır, Koyla. Anlıyor musun, melek gibi!

– Biliyorum baba. Hadi, annemin yanına, eve dönelim! Az önce peşimizden gelmeye can atıyordu. Neden durdunuz? Söylediklerimi anlıyor musunuz? Niçin ağlıyorsunuz?

Kolya’nın asıl kendisi ağlıyor ve babasının ellerini öpüyordu.

– Benim… Benim ellerimi mi öpüyorsun?

– Evet, sizin ellerinizi… Bunda şaşacak ne var? Hadi, sokak ortasında böyle ağlayıp durmayın… Sözde asker olacaksınız, koskoca bir general… Hadi, gidelim.

– İhtiyar, mahvolmuş babana karşı beslediğin bu saygından dolayı Tanrı senden hoşnut olsun. Evet, kepazelik, bir kepazelikle çamurlara atılmış babana karşı… Acaba senin kendine benzeyebilen bir oğlun olabilecek mi?.. Roma kralı… Oh! Lanet okuyorum bu eve!”

Kolya birden öfkelendi ve bağırdı:

– Peki ama ne oluyor? Neler geçti aranızda? Niçin bir daha eve dönmek istemiyorsunuz? Delirdiniz mi?

– Sana sonra açıklayacağım… Hepsini bir bir anlatacağım sana. Yalnız bağırma, etraftan duyacaklar… Roma Kralı… Oh! Kendimi ne kadar kara talihli görüyorum! Dadım mezarın nerde? Kolya, bunu kim söylemişti?

– Bilmiyorum kimin söylediğini, bilmiyorum. Hemen eve dönelim, hemen! Eğer gerekirse, Ganya’yı bir odaya hapsederim… Fakat şimdi nereye gidiyorsunuz?

General hiçbir şey duymak istemiyordu. Kolya’yı civardaki bir evin merdivenlerine doğru sürüklüyordu.

Kolya bağırdı:

– Nereye gidiyorsunuz? Gittiğiniz ev bizim ev değil! İhtiyar general sokak kapısının eşiğine oturdu; Kolya’yı kolundan yakaladı, kendine doğru çekti

ve titreyen bir sesle:
– Biraz yaklaş! Sana her şeyi söyleyeceğim. Biraz eğil, rezil olacağız yoksa… Kulağına söylemek istiyorum…
Kolya korkarak eğildi ve general titreyen bir sesle:
– Canım ne oluyorsunuz?
General de titriyordu. Güçlükle mırıldandı:
– Roma Kralı.
– Ne? İkide bir Roma kralından bahsetmek de ne oluyor?.. Bu da ne demek?
General, oğlunun omzuna gittikçe daha fazla asılarak:
– Ben… Ben diye yavaş sesle kekeledi. Ben… İstiyorum, sana hepsini, Mari Mari Su… Su… Petrovna Su… Mari…
Kolya kendisini kurtardı, babasının omuzlarından yakaladı ve ona dik dik bakmaya başladı. Sonra birden ikiye büküldü ve Kolya’nın kollarında bayıldı.
– Babama felç geldi, diye bağırdı Kolya!
Kolya, gerçek sebebin ne olduğunu artık anlamıştı.
Barbara Ardolyonovna’nın prens ile Aglaya Yepançin’in nişanlanacakları hakkında edindiği bilgiler, gerçekte kardeşi Ganya’ya anlattığı kadar abartılı değildi. Belki de çok anlayışlı olduğu için Barbara bütün bunları tahmin ederek söylemiş veya (kendisinin kesinlikle inanmadığı) bir hayalin suya düşmesini görerek, kardeşini sevdiği hâlde, onun üzüntüsüne bir damla daha üzüntü katabilmek için yapmıştı. Herhâlde Yepançinlerin kızlarından bu derece kesin haberler öğrenemezdi. Onların yaptıkları imalar, kelimelerini yarıda bırakmalar, sessizlikleri, misafirin sadece merakını harekete geçirmişti. Fakat belki de Aglaya’nın kız kardeşleri, Barbara Ardolyonovna’yı söyletmek için özellikle bu şekilde hareket etmişler ya da eski arkadaşları olan Barbara ile biraz alay etmek istemişlerdi. Barbara’nın sık ziyaretlerinin amacını anlamış olmak için de bu şekilde davranabilirlerdi.
Diğer taraftan prens hayatında hiçbir değişiklik olmadığını ve ona söyleyecek hiçbir şey bulunmadığını Lebedev’e garanti ederken, aslında yalan söylemiyordu. Fakat belki de biraz yanılıyordu. Aslında herkes tuhaf bir olayla karşı karşıya kalabilir; yeni bir şey olmadığı hâlde, durumda büyük bir değişiklik olabilirdi.
Barbara Ardolyonovna bir kadın gözü ile gerçeği anlamıştı.

Yepançin ailesinin bütün fertlerinin, Aglaya'nın hayatında dönüm noktası olacak kadar önemli bir karar vermek üzere olduğunu, nasıl olup da aynı zamanda düşündüklerini mantıklı bir şekilde açıklamak oldukça zordur. Fakat bu düşünce akıllarına gelir gelmez, her biri ne zamandır bunu düşünmüş olduğunu iddia etti: Bütün bunlar, gün gibi ortadaydı. "Zavallı Şövalye" hikâyesinden beri, hatta daha önce bunu anlamışlardı Fakat bir türlü bu saçma olaya inanmak istememişlerdi. Aleksandra ile Adelaida bu şekilde düşünüyorlardı. Lizaveta Prokofyevna'nın her şeyi önceden bildiğini, diğerlerinden daha önce anladığını söylemeye gerek yok; çoktan beri "kalbi hasta" idi. Bu tahmin doğru veya yanlış bile olsa, prens kelimesi bile, generalin karısına dayanılmaz görünüyor ve onu beyninden vurulmuşa döndürüyordu. Fakat ortaya derhal halledilmesi gereken bir soru çıkıyordu. Generalin karısı, bu soruyu cevaplamak şöyle dursun, bütün gayretlerine rağmen kendi kendine, doğru dürüst bu soruyu bile soramıyordu. Karar verilmesi gereken nokta çok hassastı. "Acaba prens iyi mi, yoksa kötü mü bir damat adayıydı? Eğer kötü bir damat adayı ise sebebi ne idi? Eğer iyi bir damat adayı ise -bu da imkânsız değildi- neye dayanarak böyle düşünülebilirdi?"

Aile reisi Ivan Feodoroviç de doğal olarak şaşırmaya başladı. Fakat bir süre sonra "gerçekten, çoktan beridir böyle bir şeyin aklına geldiğini…" itiraf etmekte gecikmedi. Karısının ciddi bir bakışı onu susturdu. Fakat akşamüstü, Lizaveta Prokofyevna ile tekrar baş başa kaldıkları zaman, yeniden konuşmak ihtiyacını duydu ve kafasındaki birkaç düşünceyi birden anlatmaya başladı: "Eninde sonunda ne oluyor…" (sessizlik) "Şüphesiz bütün bunlar çok tuhaf… Eğer gerçekten doğru ise, ki bunun aksini iddia etmiyorum. Fakat…" -tekrar sessizlik… "Ve diğer taraftan konuyu açıkça ortaya koymak gerekirse, prens aslında çok temiz bir çocuk ve… Ve… İşte artık onun soylu bir ismi var. Bizim ailemizin ismini taşıyor. Bugün herkesin gözünden düşmüş olan ailemizin ismini yükseltmeye yarayabilir… Üstelik serveti de var… Pek büyük bir servete sahip olmamasına rağmen, bazı şeyleri var ve… Ve…" -bunun üzerine Ivan Feodoroviç konuşmasını kısa kesti…

Lizaveta Prokofyevna kocasını dinledikten sonra, öfkesinden köpürdü. Bütün bunlar onun gözünde "bağışlanması imkânsız bir sersemlik, hatta bir cinayet, ahmakça ve saçma" bir şeydi. Öncelikle "Şu prens dedikleri adam bir hasta, bir budala idi. Üstelik o, dünyayı tanımayan ve toplumsal konumunu takdir edemeyen bir sersemdi! Onu kime, nasıl tanıtmalı? Kimin

yanına çıkarmalı? O, bütün rütbelerden başıboş, düşüncesiz bir demokrat ve sonra Biyelokonski buna ne der? Aglaya için hayal ettiğiniz ideal koca bu mu?” Bu son delil gerçekten çok kesindi. Bu düşünce ile anne kalbi sızlıyor fakat aynı zamanda, yükselen gizli bir ses ona şunları söylüyordu: “Kabul edilebilecek bir damat adayı olabilmesi için prenste ne eksik?” Vicdanından yükselen bu itirazlar ona daha çok acı veriyordu.

Aglaya’nın kız kardeşleri, prens ile olacak düğün projesine kötü gözle bakmıyorlardı. Hatta kesinlikle de tuhaf bulmuyorlardı; üstelik bu konuda ısrar dahi edebilirlerdi. Fakat iki genç kız susmayı tercih ettiler. Ailenin içinde, Lizaveta Prokofyevna’nın herhangi bir düşünceye ne derece şiddetle itiraz ederse, o düşünce, o oranda saplandığı tecrübe ile sabitti. Sonunda Aleksandra Ivanovna sessizliğini bozdu. Çoktan beri annesi, dertleşmek için onu çağırıyor ve durmadan bazı sorular soruyordu: “Nasıl oldu da mesele buraya kadar geldi? Nasıl oldu da hiç kimse bunun farkına varmadı? Niçin kimse bundan söz etmedi? Şu çirkin “Zavallı Şövalye” hikâyesi ne anlama geliyor? Niçin sadece Lizaveta Prokofyevna bu meselelerle ilgilensin, bütün bu sıkıntıları çeksin de diğerleri keyfince gezsin?” Bunun gibi daha birçok soru soruyordu.

Aleksandra Ivanovna önce sustu. Prens Mişkin ile kardeşinin evlenmesinin şerefli bir olay olacağını, babası gibi düşündüğünü söyledi. Genç kız yavaş yavaş heyecanlandı ve prensin kesinlikle “budala” olmadığını iddia etti. “Prensin durumuna gelince, bu konuda hiç kimse, ne şekilde bir karar vereceğini tahmin edemez; bir insanın kıymetini resmî konumu ile ya da başka bir şeye dayanması ile ölçmek çok zordur” dedi. Bunun üzerine annesi Aleksandra’yı “serbest düşünceli bir kız” diye niteledi ve bütün suçun şu “lanetli kadınlar meselesi”nden ileri geldiğini anlattı. Yarım saat sonra generalin karısı, Petersburg’a yeni gelmiş olan Prenses Biyelokonski’yi görmek için Karneni Ostrov’a gitti. Bu kadın, Aglaya’nın vaftiz annesiydi.

Prenses Biyelokonski, generalin karısının heyecanlı ve ümitsiz açıklamalarını dinledi. Kara talihli annenin gözyaşlarının heyecanına kapılmadı. Hatta onu alaycı bir şekilde süzdü. Bu kadının son derece despot bir ruhu vardı. Uzun senelerden beri kendine bağlı insanları kendisi ile eşit saymazdı. Lizaveta Prokofyevna’yı da, otuz senedir olduğu gibi koruduğu bir insan sayıyor, ani değişmelere ve hürriyete alışamıyordu. “Yine bu kadınların her zaman olduğu gibi, olayları büyüttüklerini” biliyor, onların

bu duyduklarını, gerçekten önemli bir olayın meydana geldiğini kanıtlayacak kadar becerikli bulmuyordu.

Olayların gelişmesini beklemek daha doğru olmaz mıydı? Prenses Biyelokonski'ye göre, Mişkin temiz bir insandı. Fakat hastaydı. Garipti ve anlaşılmayan bir hâli vardı. En kötüsü, herkesin bildiği bir metresi vardı. Yepançin ailesine kendisinin tanıttığı Ojen Pavloviç'in başarısızlıklarından dolayı Prenses Biyelokonski biraz kızmıştı. Generalin karısı, Pavlovsk'tan Petersburg'a hareket ederken çok sinirliydi. Daha büyük bir sinirle Pavlovsk'a döndü. Etrafındakilere "akıllarını kaybettiklerini" söylüyor, hiç kimsenin bu şekilde hareket etmediğini, bunun yalnız kendi ailesinde görüldüğünü anlatıyor ve "nedir bu acele? Ne oldu?" diye sorular soruyordu. "Boş yere aradım. Gerçekten bir şey olduğuna dair bir sebep bulamadım. Gelişen olayları bekleyin. Ivan Feodoroviç'in aklına birçok şey gelebilir!

Sonuçta biraz sakin davranmalı, meseleyi daha soğukkanlılıkla beklemeliydi.

Bu sessizlik on dakika bile sürmedi. Generalin karısı, kendi yokluğunda olup bitenleri öğrendiği zaman, yeniden endişe etmeye başladı -prensin, Yepançinlerin evine saati dokuz zannederek gece yarısı geldiğini söylediler ona. Lizaveta Prokofyevna, Karneni Ostrov'a bu tuhaf ziyaretin ertesi sabahı gitmişti… Aglaya'nın kız kardeşleri, annelerinin sabırsız sorularına bütün ayrıntılarıyla cevap verdiler: "Hiç bir şey olmadı. Prens geldi. Aglaya onu çoktan beri görmek istiyordu. Ama yarım saat sonra çıktı. İçeri girerken, Prense söylediği ilk kelime, satranç oynamayı teklif etmek oldu; prens bu oyunu hiç bilmiyordu. Aglaya onu derhal yendi ve bundan çok memnun göründü. Prensin bu bilgisizliğini yüzüne vurarak onu utandırdı ve onunla alay etti. Sonra iskambil oynamayı teklif etti. Bu oyunda prens çok ustaydı. Tıpkı bir üstat gibi oynadı. Aglaya boş yere hileler yaptı. Ama bu hileler oyunu kaybetmesine engel olmadı. Beş oyun oynadılar. Aglaya her seferinde yenildi. Sonunda o kadar kızdı ki, prense çok ağır sözler söyledi: "O, odada bulunduğu sürece bu odaya ayak basmayacağını ve bu eve gelmekle büyük bir küstahlık ettiğini… Hatta bütün bu olup bitenlerden sonra, gece yarısı gelmesinin daha büyük bir saygısızlık" olduğunu haykırdı. Aglaya bunları söylerken prensin gülmesi geçti. Bunun üzerine Aglaya kapıyı vurarak odadan çıktı. Onu yatıştırmak için harcadığımız bütün çabalarımıza rağmen, prens de cenazeye gider gibi kalktı ve gitti.

“Prensin kalkıp gitmesinden on beş dakika sonra, Aglaya odasından taraçaya indi. O derece heyecanlıydı ki, gözyaşlarını bile silmeye zaman bulamamıştı. Bu kadar acele etmesine sebep Kolya’nın bir kirpi getirmiş olmasıydı. Hepimiz hayvanı incelemeye başladık. Sorduğumuz soru üzerine Kolya, bu hayvanın kendisine ait olmadığını, Kosta Lebedev ismindeki bir okul arkadaşına ait olduğunu ve yolda rastladıkları bir köylüden, bir balta ile beraber bu hayvanı satın aldığını anlattı. Kosta’nın dışarıda kaldığını, çünkü balta ile içeri girmeye cesaret edemediğini söyledi. Köylü önce, elli kopeğe bu kirpiyi satmak istemişti. Fakat bu baltanın da kendilerine gerekli olabileceğini düşünerek onu da satın almışlardı. Bu hikâyeyi duyar duymaz Aglaya, bu kirpiyi derhal satması için Kolya’ya ısrar etti; kandırmak için de ona “dostum Kolya” diye hitap etmişti. Kolya uzun süre karşı çıktı. Sonunda dayanamadı ve Kosta Lebedev’i bulmaya gitti. Kosta, baltası ile beraber şaşkın bir hâlde içeri girdi. Fakat neden sonra öğrenildi ki, bu kirpi onlara da ait değilmiş. Schlisser’in tarihini satın alması için bir miktar para veren ve üçüncü bir şahıs olan okul arkadaşlarından Petrov’a aitmiş. Petrov dördüncü bir öğrenciyi utandırmak için bunu aldırtıyormuş. Kolya ile Kosta, arkadaşlarının kitabını almaya giderlerken, yolda bu kirpiyi görmüşler ve dayanamayarak Petrov’un parası ile kirpiyi satın almışlar. Demek ki, Schlisser’in tarihi yerine, onun parası ile satın aldıkları bu kirpi ve balta, aslında Petrov’a ait olmalıydı. Fakat Aglaya o derece ısrar etti ki, sonunda hayvanı ona satmaya karar verdiler. Aglaya hayvanı alır almaz, Kolya’nın da yardımı ile onu bir sepetin içine koydu. Üzerini bir örtü ile kapattı. Kolya’ya da şunları söyledi: “Derhal prense gidin, bu kirpiyi ona verin ve en derin sevgimin bir işareti olmak üzere bunu kabul etmesini benim adıma rica edin.” Kolya, bu görevi seve seve yerine getireceğini söyledi. Fakat bazı sorular sormaktan kendini alamadı: “Bu kirpi, ne ifade ediyor? Böyle bir hediyenin amacı ne?” Aglaya cevap olarak, bunun onu ilgilendirmediğini söyledi. Kolya devam etti: “Eminim ki, bunun bir anlamı var.” Aglaya kızdı ve ona ücretli bir uşaktan başka bir şey olmadığını söyledi. Kolya da derhal cevap verdi: “Eğer size bir kadın olarak saygı göstermeseydim ve ilkelerim dışında hareket etmiş olsaydım, böyle bir aşağılamaya ne şekilde cevap verileceğini size hemen gösterirdim.” Fakat sonunda Kolya görevini yerine getirmek üzere Kosta Lebedev’le birlikte kirpiyi prensin evine götürmek için yola koyuldu. Aglaya’nın Kolya’ya karşı kızgınlığı hemen geçti. Kolya’nın kirpiyi taşıdığı sepeti fazla salladığını görerek ona taraçadan bağırdı: “Rica ederim Kolya, hayvanı

düşürmemeye dikkat edin!” Kolya’nın da ona olan kızgınlığı hemen geçmişti. Çünkü durdu ve heyecanla “Hayır Aglaya Ivanovna korkmayın, düşürmem!” diye cevap verdi. Daha sonra da yoluna devam etti. Aglaya gülmekten katılıyordu. Son derece memnun ve heyecanla odasına çıktı. Neşesi tüm gün boyunca sürdü.

Bu olaylar ve haberler Lizaveta Prokofyevna’yı gülmekten kırdı geçirdi. Özellikle kirpi hikâyesi onu deliye döndürdü. Kirpi de ne anlama geliyordu? Bunun altında ne saklıydı? Bu, önceden haber verilmiş bir işaret miydi? Bir telgraf mıydı? Zavallı Ivan Feodoroviç, karısı bu soruları sorarken, tesadüfen oradaydı; verdiği cevaplarla, barutu ateşlemekten başka bir şeye yaramadı. Generale göre bu hediyeyi yollamak, bir haber göndermeyi gerektiriyordu. Kirpi, sonunda bir kirpi idi. Bu hayvan, olsa olsa bir dostluk, aşağılamaları unutturmak, barışmak için yollanmıştı. Kısacası generalin gözünde bu kirpi hikâyesi, basit bir çocukluktan başka bir şey değildi.

Parantez içinde şunu da ekleyelim ki, general doğru tahmin etmişti. Prens, Aglaya tarafından kapı dışarı edildikten sonra yarım saat boyunca derin ümitsizliklere düştü. Ama Kolya birden kirpi ile gelince, bütün kara bulutlar dağıldı. Prens âdeta uykudan uyandı. Kolya’ya sorular sordu. Her kelimeyi büyük bir zevkle dinledi. Aynı şeyleri belki on defa tekrar ettirdi. Bir çocuk gibi gülüyor ve onların gözlerine bakarak heyecanla ellerini sıkıyordu. Demek Aglaya prensi bağışlamıştı. Hatta bu akşam tekrar onun yanına gidebilirdi; işte bu, prens için sadece en önemli şey değil fakat her şeydi!

Neşeden sarhoş olan prens bağırdı:

– Biz ne kadar çocuğuz, Kolya! Ve… Ve… Çocuk olmak ne kadar hoş!

Kolya gayet ciddi bir tavırla cevap verdi:

– Aglaya size âşık prens, başka bir şey olamaz!

Prens kızardı. Bu sefer bir tek kelime bile söylemedi. Kolya gülerek ellerini çırptı; birkaç dakika sonra prens de gülmeye başladı. Fakat akşama kadar daha çok zaman olduğunu düşündü: Her beş dakikada bir saatine bakıyordu.

Bununla birlikte Lizaveta Prokofyevna’nın heyecanı artmaktaydı. Kocasının ve kızlarının ikna etmelerine rağmen, Aglaya’yı çağırttı. Kesin bir cevap almak için ona son bir soru sormak istiyordu. Bu şekilde “bu meseleyi artık kökünden halledecek ve bir daha ondan söz etmeyecekti! “Akşama kadar bir cevap alamazsam, dayanamam” diye ekliyordu. Fakat işlerin ne derece karıştığı akla sığmıyordu. Aglaya’nın ağzından bir kelime

bile almak mümkün olamadı. Önce derin bir şaşkınlık yaşadı. Sonra nefret eden bir insan tavrı takındı. Daha sonra da kahkahalarla güldü. Prens ile kendisine dair sorduğu sorularla alay etti. Odasına kapandı ve ancak akşamüstü, çay içileceği zaman odasından çıktı. O sırada prens de gelmişti. Prensi titreyerek karşıladı. Onu gördüğü zaman sinir krizleri geçiriyordu.

Prens, gayet utangaç bir tavırla odaya girdi… Âdeta emekliyordu. Dudaklarında garip bir gülümseme ile odadaki insanları süzdü ve “niçin Aglaya odada yok” der gibi yüzlerine baktı. Genç kızın odada olmadığını hemen fark etmiş ve bu olay onu telaşlandırmıştı. Bu akşam generalin evinde bulunanlar, sadece aile fertleriydi. Prens Ş.T… hâlâ Petersburg’taydı. Ojen Pavloviç amcası Kapiton Aleksiyeviç’in ölümü nedeniyle bazı meseleleri halletmek için orada kalmıştı. “Neden sanki bugün burada değil! Olsaydı. Söyleyecek bir şeyler bulurdu” diye düşündü Lizaveta Prokofyevna. Ivan Feodoroviç son derece üzüntülü görünüyordu. Aleksandra ile Adelaida ciddi duruyorlardı. Sanki bilerek susuyorlardı. Ev sahibesi, neden bahsetmek gerektiğini bilemiyordu. Sonunda durup dururken trenler hakkında duyduğu nefreti ortaya attı ve prensi tehdit eder gibi süzdü.

Aglaya henüz odaya gelmemişti. Prens de kendini kaybetmişti. Kararsız bir tavırla trenlerin faydalarından konuşmaya başladı. Fakat Adelaida gülmeye başlayınca, yeniden şaşırdı. Bu sırada Aglaya sakin fakat müthiş bir tavırla içeri girdi. Oldukça kibar bir şekilde prensin selamına karşılık verdi ve yuvarlak masanın en fazla görülebilen bir yerine oturdu. Prense soru sormak ister gibi gözlerini dikti. Etrafta herkes kesin bir bilginin alınabileceği zamanın geldiğini anlamıştı.

Aglaya biraz kızgınca sordu:

– Gönderdiğim kirpiyi aldınız mı?

Prens âdeta baygınlık geçiriyordu. Kızararak cevap verdi:

– Evet.

– Bu konudaki bütün düşüncelerinizi hemen söyleyin. Bu, annemin ve bütün ailenin rahatlığı için çok önemli.

General telaşla bağırdı:

– Dur bakalım, Aglaya…

Lizaveta Prokofyevna daha çok kızararak:

– Artık işin sınırını aşıyor bu! Genç kız heyecanla cevap verdi:

– İşin sınırını falan aşan bir şey yok anne; bugün prense bir kirpi gönderdim. Bu konuda ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum. Sizi

dinliyorum prens.
– Hangi düşünce hakkında Aglaya Ivanovna?
– Kirpi hakkında.
– İzin verin lütfen… Kirpiyi… Ne şekilde aldığımı… Öğrenmek istediğinizi varsayıyorum ya da bu yollanan hediyeden… Ne anlam çıkardığımı… Söylemem gerekirse… O hâlde bir kelime ile düşünüyorum ki…
Tıkandı ve devam edemedi.
Aglaya beş saniye kadar bekledikten sonra devam etti:
– Pek fazla bir şey söylemediniz. Öyle olsun. Kirpi meselesini burada keselim ama içinde çırpındığımız bu yanlış düşünceleri tamamen kökünden halletmek istiyorum. Benimle evlenmek niyetinde olup olmadığınızı sizden duymama izin verin.
Lizaveta Prokofyevna mırıldandı:
– Tanrım!
Prens titredi ve bir adım geriledi. Ivan Feodoroviç taş kesilmişti.
İki kız kardeş kaşlarını çattılar.
– Yalan söylemeyin prens, gerçeği olduğu gibi söyleyin. Sizin yüzünüzden bana birçok garip sorular sordular. Bu işkencelerin bir temeli var mı? Konuşun!
Prens birden heyecanlanarak:
– Size evlenme teklif etmedim Aglaya Ivanovna. Fakat… Sizi ne derece sevdiğimi biliyorsunuz… Hatta şu dakika…
– Size bir soru sordum, benimle evlenmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz?
Prens kısık bir sesle cevap verdi:
– Evet, istiyorum.
Bu kelimeler odadakileri iyice etkilemişti. Ivan Feodoroviç:
– Dostum mesele bu şekilde değil, dedi. Bu… Bu, âdeta imkânsız… Eğer bu böyleyse, Glaça… Prens, bağışlayınız. Prens, dostum, bağışlayın!..
General karısını yardıma çağırmak ister gibi:
– Lizaveta Prokofyevna, dedi. Bu meseleyi… Derinleştirmek gerekli…
Generalin karısı reddeder gibi bir hareketle bağırdı:
– Hayır!
– Benim de birkaç kelime söylememe izin verin anneciğim. Sanırım bu meselede benim de ilgim var. Hatta şu dakikalar varlığımın en önemli dakikaları… Aglaya bunları söylerken çok heyecanlıydı. Ne yapacağımı

ben bilirim. Herkesin de şahit olmasını istiyorum… Bu sebeple prens, size bir soru sormama izin verin. Eğer böyle bir düşünceniz varsa, benim mutluluğumu nasıl sağlayacaksınız?

– Gerçekten size nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum Aglaya Ivanovna; burada… Bu şekilde ne cevap vermeli? Ve sonra… Muhakkak gerekli mi?

– Herhâlde biraz şaşırdınız, güçlükle nefes alıyorsunuz. Bir iki dakika dinlenin, kendinize gelin; bir bardak su için. Zaten size çay getirecekler.

– Aglaya Ivananovna, sizi seviyorum. Sizi son derece seviyorum; yalnız sizi seviyorum. Ve… Rica ederim. Benimle alay etmeyiniz. Sizi çok seviyorum…

– Evet ama bu önemli bir meseledir. Biz çocuk değiliz. Ne kadar paranız olduğunu bana söyleyebilir misiniz?

General heyecanını tutamayarak mırıldandı:

– Yani, işte, yani, Aglaya, ne düşünüyorsunuz?

Lizaveta Prokofyevna homurdandı:

– Bu çok ayıp!

Aleksandra da söylendi:

– Çılgının biri!

Prens şaşkın bir hâlde sordu:

– Servetim mi… Demek istediğiniz, yani param?

– Evet.

– Benim… Şimdi yüz otuz bin rublem var. Aglaya şaşkınlığını saklamadan sorusuna devam etti:

– Yalnızca bu kadar mı? Önemi yok; eğer biraz tutumlu olunursa… Bir işte çalışmak istiyor musunuz?

– Tahsildar olmak için sınava gireceğim…

– İyi bir fikir… Servetimizi çoğaltmak için iyi bir çare. Salonlarda büyük bir adam olabilmeyi düşündünüz mü?

– Salonda büyük bir adam mı? Kesinlikle aklıma gelmedi fakat…

Bu defa iki kız kardeş kendilerini tutamadılar ve kahkahayı bastılar. Zaten Aleksandra epeydir kardeşi Aglaya’nın gülmemek için kendini sıkan bir tavrı olduğunu fark etmişti. Kız kardeşlerinin güldüklerini görünce, Aglaya önce kaşlarını çattı. Sonra dayanamadı. O da çılgınca gülmeye başladı. Ardından da birden ayağa kalktı ve odadan çıktı.

Adelaida bağırdı:

– Bunun bir şaka olduğunu çok iyi biliyordum! Zaten kirpi meselesinin daha başlangıcından beri bir alay olduğu belliydi.

Lizaveta Prokofyevna kızgın kızgın söylendi:
– Hayır, işte buna izin veremem! Generalin karısı kızı Aglaya'nın arkasından dışarı fırladı.
Diğer iki kız kardeş de anneleri gibi yaptılar. Odada sadece prens ile general kalmıştı. General birden sordu:
– Bu… Bu… Böyle bir şeyi düşünebilir misiniz, Lev Nikolayeviç?
General ne söylemek istediğini kendi de bilmiyordu.
– Hayır, hayır kesinlikle, diye ekledi. Prens kederli bir tavırla cevap verdi:
– Görüyorum ki, Aglaya Ivanovna benimle alay etti.
– Biraz bekle dostum. Ben biraz dışarı çıkıyorum. Bir dakika bekle… Çünkü… Hiç olmazsa, sen Lev Nikolayeviç, bütün bunların nasıl bu hale geldiğini bana açıkla, yani bütün ayrıntıları ile bunun ne demek olduğunu bana anlat. Düşün ki, dostum, ben bir babayım; fakat baba olduğum hâlde bir tek şey anlamıyorum; hiç olmazsa sen bana anlat…
– Ben Aglaya Ivanovna'yı seviyorum; o bunu biliyor ve… Sanırım bunu çoktan beri biliyor.
General omuzlarını silkti:
– Bu çok garip, tuhaf… Sen onu çok mu seviyorsun?
– Evet, çok seviyorum.
– Garip bütün bunlar, beni şaşırtıyor. Yani benim hayretim şu ki… Görüyorsun dostum, ben servetten söz etmiyorum -ama ben seni daha zengin sanıyorum… Fakat bence… Kızımın mutluluğu… Artık… Bu mutluluğu ona verebilmek için… Kendinde güç görüyor musun? Ve… Ve… Bu da nedir? O alay mı ediyor. Yoksa ciddi mi? Ben senin durumunu düşünmüyorum. Fakat kızım için söylüyorum?..
Kapının dışında Aleksandra'nın babasını çağıran sesi çınladı.
General endişeli bir hâlde odadan dışarıya çıkmak için acele ederken, prense bağırdı:
– Bekle dostum, bekle! Bekle ve düşün. Şimdi geliyorum…
General odadan dışarı çıkınca, karısını ve kızını birbirlerinin kollarında ağlar buldu. Bunlar mutluluğun, rahata kavuşmanın, bir barışma belirtisi taşıyan gözyaşlarıydı. Aglaya annesinin ellerini, yanaklarını, dudaklarını öpüyordu. Her ikisi de birbirine sarılmıştı.
Lizaveta Prokofyevna, generale seslenerek:
– İşte Ivan Feodoroviç, kızına bak, dedi.
Aglaya annesinin göğsüne dayalı olan başını kaldırdı. Gözleri hâlâ yaşlı olduğu hâlde, mutlu yüzünü bir kahkaha fırlatarak babasına doğru çevirdi.

Sonra onun boynuna atıldı. Kucakladı, kolları ile vücudunu sıktı ve uzun uzun öptü. Neden sonra tekrar yüzünü annesinin göğsü üzerinde saklamaya çalıştı ve yeniden ağlamaya başladı. Lizaveta Prokofyevna kızının yüzünü, omzundaki şal ile örttü.

– Doğrusu bize çok acımasız davrandın yavrum. Generalin karısı bunu oldukça neşeli bir şekilde söylemişti. Kendisini büyük bir yükten kurtulmuş gibi görüyordu. Aglaya itiraf etti:

– Acımasız, evet, çok acımasızca… Ben çok kötü bir insanım, şımarık bir çocuğum! Babama bunu söyle. Ah! Fakat babam burada… Baba, burada mısın? -Gözyaşları arasından gülerek devam etti… Dinleyin!..

Ivan Feodoroviç mutluluktan kendinden geçerek, kızının elini birkaç defa öptü ve bağırdı:

– Canımın içi! Meleğim! Demek şu… Genç adamı seviyorsun?

Aglaya bu kelimeleri duyar duymaz ansızın başını kaldırdı:

– Hayır, hayır, hayır! O genç adama acı çektirmek istemiyorum; istemiyorum. Şayet bir daha böyle şeyler söylemeye cesaret ederseniz, baba… Size ciddi söylüyorum; duyuyor musunuz, ciddi konuşuyorum!

Gerçek olan şu ki, Aglaya şaka etmiyor gibi görünüyordu. Yüzü kızarmıştı. Gözleri parlıyordu. Babası korktu. Fakat Lizaveta Prokofyevna kızı görmeden generale: “Artık ona soru sorma” der gibi bir işaret yaptı. General bu hareketin ne demek olduğunu anladı.

– Eğer öyle ise meleğim, istediğin gibi olsun. İstediğini yapmakta serbestsin; prens orada tek başına bekliyor. Kibar bir şekilde kendisine gitmesi gerektiğini söylemek uygun olur değil mi?

General bunları söylerken, gözü ile karısına işaret etti:

– Hayır, hayır, gerek yok… “Nazik” kelimesi özellikle burada çok anlamsız; derhal onun yanına gidin. O adamdan… Ben derhal af dileyeceğim. Çünkü onu rencide ettim.

Ivan Feodoroviç ciddi bir tavırla:

– Hem de çok, dedi.

– Öyle ise… Hepiniz burada kalın; ben tek başıma onun yanına gireceğim. Ben girdikten sonra da siz gelirsiniz. Öyle daha iyi olur.

Aglaya kapıya kadar yürüdü. Sonra birdenbire geriye doğru döndü:

– Dayanamıyorum. Güleceğim. Gülmekten bayılacağım. Bu kelimeleri âdeta bir üzüntü ile söylemişti.

Fakat derhal kapıya doğru döndü ve prensi görmek için odaya girdi.

Ivan Feodoroviç karısına sordu:

– Bu da ne demek? Ne düşünüyorsun? Lizaveta Prokofyevna sakin bir şekilde cevap verdi:
– Söylemeye bile cesaret edemiyorum. Fakat bence mesele ortada…
– Bence de. Hem de gün gibi… Aglaya onu seviyor.
Aleksandra ekledi:
– Bu kelimeler bile yeteli değil, fena hâlde tutkun.
Peki ama daha iyisini bulamaz mıydı sanki?
Lizaveta Prokofyevna devam etti ve ellerini açıp dua eder gibi yaptı.
– Tanrı yardım etsin. Mademki kaderi bu!
General onayladı:
– Bu, kesinlikle onun kaderi, kaderin önüne geçilemez.
Bunun üzerine, hepsi birden salona girdiler. Yeni bir sürpriz ile karşılaştılar.
Aglaya korktuğu gibi bir kahkaha ile değil, tam tersine utangaç bir şekilde prense yaklaşmıştı. Prensin elini avucunun içine alarak tatlı bir sesle:
– Şımarık, sersem ve kötü bir çocuğu bağışlayın, diye söylendi. Şuna emin olun ki, hepimiz sizi son derece seviyoruz… Sizin temiz kalple söylediğiniz şeyleri eğer hafife aldımsa, bunu bir çocukluk sayın. Hiçbir sonuç doğurmayacak olan saçma bir şeyin üzerinde ısrar ettiğim için beni affedin…
Aglaya bu son cümleyi söylerken, sesi başka bir eda taşıyordu.
Baba, anne ve kardeşler salona girdikleri zaman bütün bunları duydular. Her biri bu son cümlenin üzerinde durdu. Hiçbir sonuç doğurmayacak olan saçma bir şeyi ve bunları söylerken Aglaya’nın aldığı ciddi tavır onları daha fazla ilgilendirdi. Bu cümlenin anlamını sormak ister gibi birbirlerinin yüzlerine baktılar. Fakat prens göklerde uçuyordu. Genç kızın söylediklerini anlamamışa benziyordu. Sonunda mırıldandı:
– Niçin böyle konuşuyorsunuz? Niçin af diliyorsunuz…
Af dilemenin gereksiz olduğunu ona söylemek istiyordu. Aglaya’nın anlamlı cümlesinden hiçbir şey anlamamış olduğunu iddia edemeyiz. Fakat garip bir adam olduğu için, üzüntüye kapılması gereken şeyin bazen ona zevk verdiği olmuştur. Ne olursa olsun, kesin olan şey şuydu: kendini son derece mutlu sayıyordu. Çünkü Aglaya’yı gelip görebilecekti. Onunla konuşmasına izin vermişlerdi. Aglaya’nın yanına oturabilecek, onunla gezebilecekti. Ve kim bilir, belki de bütün hayatı boyunca bu ona yetebilirdi. Bu görünüş, bu gayet temiz arzu Lizaveta Prokofyevna’ya

endişe vermeye başlamıştı. Prensin platonik bir âşık oluşu ve açıklamaya çekindiği daha birtakım şeyler, generalin karısını ürkütüyordu.

Prensin bu akşamki neşe ve heyecanını tarife imkân yoktu. O derece neşeliydi ki, onu görenler bile neşeleniyordu. Durmadan konuşuyordu. Bu şekilde, altı ay önce, ilk defa Yepançin ailesiyle tanıştığı gün bu kadar konuşmuştu. Petersburg'a döndükten sonra hep susmuş; hatta geçenlerde, herkesin önünde, Prens Ş.T…'ya bir düşünceyi anlatma zorluğu çektiği için susmayı tercih ettiğini bildirmişti. Bu akşam ise sadece o konuşmuştu. Birçok şey anlattı. Kendisine sorulan sorulara temiz cevaplar verdi. Neşe ile birçok ayrıntısı da ekledi. Bununla beraber kelimeleri, nazik bir insanın kadınlar karşısında gösterdiği övgülere benzemiyordu; kelimelerini ciddi konular üzerinde kullandı ve sadece kendi görüşü olan bazı gözlemleri açıkladı. Hatta eğer bu söylediklerini güzel bir şekilde söylememiş olsaydı, belki de bunlarını komik bulmak mümkündü. Ertesi gün bütün dinleyiciler üzerinde bu etkiyi bırakmıştı. General ciddi konuları konuşmayı severdi. Bununla birlikte general ile karısı kendi kendilerine düşündükleri zaman, prensin bu sözlerini fazla bilimsel buldular; fakat prens gitmeden önce, çok gülünen hikâyeler anlattı. Bunları anlatırken de herkesten çok kendisi gülüyordu. Aglaya'ya gelince, o çok az konuştu. Buna karşılık Lev Nikolayeviç'in her kelimesini son derece dikkatle dinliyor ve onu inceliyordu.

Lizaveta Prokofyevna bu durumun farkına vararak kocasına gösterdi ve fısıldadı:

– Aglaya, durmadan prense bakıyor, gözlerini ondan ayırmıyor. Prensin dudaklarından, kelimelerin çıkışını seyrediyor. Ona âşıksın dedikleri zaman kızıyordu!

– Ne yapmalı? Onun kaderi bu, diye Ivan Feodoroviç, omuzlarını silkerek cevap verdi.

Bu kelimeler ağzından hiç düşmüyordu. Bu durum hakkında daha söyleyecek birçok şey bulabilirdi. Onu en çok çileden çıkaran şey, meselenin halledilmemiş olmasıydı. Fakat şimdilik susmaya ve Lizaveta Prokofyevna'yı incelemeye karar verdi.

Ailenin içindeki sessizlik çok az sürdü. Bir süre sonra yeni fırtınalar koptu. Daha ertesi gün Aglaya, prens ile kavga etmeye başladı ve bu hâl birkaç gün devam etti. Saatlerce, durmadan prensle alay ediyordu. Bazen de birkaç saat bahçede, bir ağacın altında baş başa kalıyorlardı. Ama bu süre

içinde çoğu kez prens, Aglaya'ya kitaplar okuyordu. Bir gün, bir gazeteyi ona okurken, genç kız birden okumayı yarıda bıraktı:

– Biliyor musunuz, dedi. Görüyorum ki, siz çok cahilsiniz. Herhangi bir olayın ne zaman yaşandığını, hangi kitapta ne gibi bir fikir yazılı olduğunu size sorsalar, ağzınız bir karış açık kalır. Katlanılmaz bir şey bu doğrusu… Prens cevap verdi:

– Benim kesinlikle tahsilim yoktur, diye size daha önce de söylemiştim.

– Peki öyle ise ne gibi bir beceriniz var? Sizi nasıl sevebilirim? Devam edin; fakat hayır… gereği yok, bırakın okumayı.

Ve aynı günün akşamı, bütün Yepançinlere oldukça şüpheli görünen ufak bir olay daha oldu. Prens Ş.T… Petersburg'tan döndü. Aglaya ona gayet iyi davrandı ve uzun uzadıya Ojen Pavloviç hakkında sorular sordu. Bilgiler aldı -Prens Lev Nikolayeviç henüz gelmemişti… Ansızın Prens Ş.T… imalı bir şekilde "Ailenin içinde yakında bir değişiklik olacağını" hatırattı ve Adelaida'nın düğününü bir süre daha geriye bırakarak, iki düğünü birlikte kutlamayı tavsiye etti. Bu kelimeleri duyunca, Aglaya son derece kızdı: Bütün bunları "saçma tahminler" diye niteledi ve hatta söz arasında, "kimsenin metresinin yerine geçmek niyetinde olmadığını" ortaya attı.

Bu kelimeler etraftakilere fena hâlde dokundu. Özellikle anne ile baba çok üzüldüler. Lizaveta Prokofyevna; kocası ile yaptığı gizli bir konuşma sırasında, prensten, Nastasya Filippovna ile aralarındaki ilişkinin derecesini açıkça öğrenmek gerektiğinde ısrar etti.

Ivan Feodoroviç'e göre Aglaya utandığı için bu "garip" hareketi yapmıştı. Şayet Prens Ş.T… düğünden söz etmeseydi, böyle bir hareket yapmaz ve ağzından böyle şeyler kaçırmazdı. Çünkü bütün bunların, kötü insanların uydurdukları yalanlar olduğunu Aglaya da biliyordu. Nastasya Filippovna'nın da yakında Rogojin ile evleneceğini duymuşlardı. Sonunda anlaşıldı ki, prensin bu kadınla ciddi bir ilişkisi yoktu; gerçeği söylemek gerekirse, kesinlikle de olmamıştı.

Bununla beraber prens en ufak bir endişe bile duymadan mutluluğun zevkini çıkarıyordu. Oh! Şüphesiz, bazen Aglaya'nın bakışlarında bilinemeyen karanlık bir gölgenin dolaştığını görüyor ama bunu başka türlü yorumlayarak fazla bir önem vermiyordu.

Bir defa bir şeye inandı mı, bu inancını hiçbir şey değiştiremezdi. Belki de bu kadar sakin oluşu hataydı. Bir gün parkta dolaşırken, karşılaşıp yanına yaklaşan İppolit de aynı görüşteydi.

İppolit prensin yanına yaklaşınca, hemen söze başladı:

– Bir zamanlar size âşıksınız demiştim, yanılmamışım demek…

Prens ona elini uzattı. “Sağlıklı olduğu için” övgüler yağdırdı. Çoğunlukla veremlilerde olduğu gibi hasta bugün de fazla atak görünüyordu.

Prense bu şekilde yanaşırken, onun neşeli haliyle alay etmek niyetindeydi; fakat hemen bu düşüncesini değiştirdi ve onunla konuşmaya başladı.

Hasta devam etti:

– Şu insanların ne derece miskin ruhlu, bencil, kendini beğenmiş ve adi olduklarını tahmin edemezsiniz? Beni derhal öbür dünyaya gitmek şartı ile evlerine kabul ettiler… Şimdi de ölmedim diye bana kızıyorlar. Aksi gibi ben de iyileştim. Ne gülünç değil mi? Sanırım bana inanmıyorsunuz?

Prens cevap vermedi. İppolit devam etti:

– Hatta bazen, sizin evinizde kalmayı düşünüyorum. Demek en yakın zamanda evlenmek şartıyla beni evlerine kabul etmiş olduklarına inanmak istemiyorsunuz?

– Kendi evlerine çağırmakla, başka maksatları olduğunu sanıyordum.

– He, he! Siz söyledikleri kadar basit düşünen bir insan değilsiniz! Şimdi sırası değil, yoksa şu Ganya ile beslediği ümitler hakkında size bazı bilgiler verirdim. Sizi aldatmaya çalışıyorlar prens. Ve hatta… Sizi böyle sakin görmek bile onların canını sıkıyor… Ama başka türlü olamazsınız.

Prens gülerek düşüncelerini anlattı:

– Siz benden bunun için mi şikâyet ediyorsunuz? Demek size göre, ne kadar kederli olursam o kadar mutlu görünüyorum. Öyle mi?

– Kolay aldanabilen… Ve mutlu olmaktansa, bilerek kara talihli olmak iyidir. Zaten siz, o yüzden bir yarışı ciddi kabul etmiyorsunuz?

– Yarış derken haksız bir kelime kullandınız İppolit! Size cevap veremeyeceğim için üzgünüm. Gabriel Ardolyonoviç’e gelince, düşünün bir kere… Eğer durumunu biliyorsanız, bütün beklediğini kaybettikten sonra rahat durabilir mi? Sanırım, durumu bu cepheden dikkate almak gerekli. Belki düzelebilir, önünde uzun zaman var; tiyatro da büyük bir okuldur… Fakat bundan başka… Bundan başka, diye prens ekledi. Beni aldatmaya çalıştığına gelince… Ne gibi şeylere dair imada bulunduğunuzu dahi anlayamıyorum. Başka şeylerden söz etseniz daha iyi olur.

– Zaten şimdilik bunları bir tarafa bırakalım. Siz soylu tavırlarınızdan dolayı çekilmek istemiyorsunuz. Evet prens, size kötülük bile etseler, buna ihtimal vermiyorsunuz. Hah ha! Fakat söyleyin bakalım: Şimdi bana karşı bir nefret duyuyor musunuz?

– Niçin duyayım? Bizden daha fazla acı çektiğiniz için mi?

– Hayır, fakat bu acıya layık olmadığım için.

– Başkalarından fazla acı çekebilen, bu acıya layık olan insandır. Yazdığınız itiraflarınızı Aglaya Ivanovna'ya okuduğum zaman sizi görmek istedi. Fakat…

İppolit konuyu değiştirmek isteyerek prensin sözünü kesti:

– Ve onu başka zamana bıraktı… Yapamıyor… Anlıyorum, anlıyorum… Bütün bu saçmaları ona yüksek sesle siz okumuşsunuz. Bana söylediler. Bunlar hastalığın krizleri sırasında yazılmış şeylerdi. Ve ne dereceye kadar böyle olması gerektiğini bilemiyorum. Gaddarca diyemeyeceğim -çünkü kendi kendimi yerin dibine geçirmek demek olur- fakat bu itirafları, bana bir silah diye kullanabilmek, tamamen gereksiz ve boş bir şey olur. Endişe etmeyin, sizden söz etmiyorum…

– Fakat bu yazdıklarınızı inkâr ettiğiniz için üzülürüm. Şüphesiz ki, dürüstçe yazılmıştı. Gülünç tarafları yok değil -hastanın hafifçe yüzü buruştu- fakat en gülünç tarafları bile acıyı anlatıyor. Ve… Belki de bu büyük bir cesaret belirtisidir. O akşam başka türlü düşündükleri hâlde, size ilham veren fikrin ilke itibarıyla temiz, soylu bir fikir olduğuna şüphe yok. Size yemin ederim. Bunları düşündükçe daha fazla inanıyorum. Ben kıymetiniz hakkında hüküm vermiyorum, yalnız kendi görüşümü söylüyorum, şimdiye kadar sustuğum için de üzülüyorum…

İppolit kızardı. Prensin onunla alay ettiğini ve bir tuzağa düşürmek istediğini sandı. Fakat prensin yüzünü inceledikten sonra dürüstlüğüne inandı. Hastanın yüzü memnun bir hâl aldı.

İppolit konuşmasına devam etti:

– Her şeye rağmen ölmek gerekli işte! "Bulunduğum hâlde olduktan sonra" diye eklemek istedi. Bilmezsiniz, sizin Ganya bana ne kadar acı verdi. İtiraz olarak da, geçen gün o yazıları okurken, bunları dinleyenlerden birkaç kişinin benden daha önce öleceğini söyledi! Bunu nasıl buldunuz? Benim için bir avuntu olduğunu zannediyor. Hah ha! Önce henüz kimse ölmedi. Fakat bu insanlar benden önce ölseler de, bana ne gibi bir faydası olabilir? Size soruyorum? Beni kendisi gibi sanıyor. Üstelik de daha ileri gitti. Beni aşağıladı ve böyle bir durumda, doğru dürüst bir insan, sessizce ölür. Böyle ortalığı velveleye vermez, dedi. Durumumu tamamen bencillik olarak adlandırıyor. Buna ne dersiniz? Hayır. Bencillik asıl onda var. O kadar kaba ve adi bir bencillik ki, kendi bile bunu bilmiyor!.. XVIII. asırda, Stephan Glebof adında bir insanın ölümünü okumuş muydunuz, prens? Dün tesadüfen okudum.

– Hangi Stephan Glebof?
– Petro’nun saltanatı zamanında kazığa oturtularak öldürülen adam.
– Aman Tanrım, biliyorum! On beş saat kazıkta kalmış ve herkesi şaşkınlığa boğan bir cesaret göstererek can vermiş, evet bunu okudum… Fakat bununla neyi anlatmak istiyorsunuz?
– Tanrı bazı insanların başına versin; fakat bize değil. Glebof gibi ölmek gücünde olmadığımı tahmin eder misiniz?
Prens şaşkın bir hâlde:
– Oh! Kesinlikle… Ben yalnız demek istedim ki… Daha doğrusu Glebof’a benzeyemezsiniz demedim. Fakat… Ancak o asırda yaşamalıydınız…
– Söylemek istediğinizi anladım: Demek istiyorsunuz ki, Glebof değil de bir Osterman olmalı idim…
Prens şaşırdı:
– Hangi Osterman?
İppolit:
– Osterman, Petro zamanında diplomat olan Osterman, diye mırıldandı.
Ortalığı bir sessizlik kapladı. Her ikisi de birbirinden sıkılmışlardı.
Mişkin tatlı bir eda ile devam etti:
– Oh! Hayır. Bunu söylemek istemedim. Sizin bir Osterman gibi olabileceğinizi düşünmedim.
İppolit sırıttı.
Prens af dilemek ister gibi ekledi:
– Eğer bu şekilde söylüyorsam, bana inanın ki, bu bana hep aynı hissi verdi. O zamanki adamlar bu günün insanlarına kesinlikle benzemiyorlar. Aynı ırk değil; bizim doğamız onlarınkinden tamamen farklı… O zamanki insanların, âdeta yalnız bir tek düşünceleri varmış. Bugün insanlar daha sinirli, daha olgun, daha hassas. Birkaç fikri birden düşünmek zorunda olan modern bir adam, daha geniş ihtiyaçlarla bağlı ve sizi temin ederim, eski asırlarda olduğu gibi, bir kül olabilmek imkânı yok… Bunu sadece bir değerlendirme olarak söyledim, ben…
– Anlıyorum; benim görüşümde olmadığınızı kibarca gösterdiniz. Şimdi de beni avutmak istiyorsunuz. Ha, ha! Prens, siz gerçek bir çocuksunuz. Hepiniz beni tıpkı… Tıpkı bir porselen taş gibi sayıyorsunuz. Zarar yok, zarar yok, ben kızmıyorum. Her ne ise, çok garip şeyler konuştuk; siz bazen gerçek bir çocuk gibisiniz prens. Şunu da bilin ki. Bir Osterman olacağıma, herhangi bir kimsenin yerinde olmayı tercih ederim; bir Osterman olmak

için, ölüler arasından tekrar dirilmeye değmez… Fakat görüyorum ki, ben mümkün olduğu kadar yakın bir zamanda ölmeliyim, yoksa, ben kendim… Bırakın beni, hoşça kalın! Haydi, neyse. Peki, söyleyin, bana ne gibi bir ölüm yakışır? Demek istiyorum ki, en erdemli şekli… Hadi, söyleyin!

Prens yavaş sesle söyledi:

– Yanımıza yaklaşın ve mutluluğumuzu hoş görün!

Ha, ha, ha! İşte bunu bekliyordum. Sizin bu tarzda bir şey söyleyeceğinize emindim! Bununla beraber siz… Bununla beraber siz… Haydi, öyle olsun. Ah! Açık konuşan insanlar! Hoşça kalın, hoşça kalın!.

IV

Barbara Ardolyonovna’nın kardeşi Ganya’ya verdiği haber doğru idi. Yepançinlerin villasında bir gece eğlencesi düzenlenecek ve bu eğlenceye Prenses Biyelokonski de gelecekti. Mesele daha önceden belirlenmiş, hatta gereksiz bir acele ile bu iş hazırlanmıştı. Şüphesiz, sebep de: “Bu evde hiçbir şey eskisi gibi olmuyor” idi. Lizaveta Prokofyevna “kararsızlık içinde kalmamak için” ve özellikle sevgili kızlarının mutluluğunu bir an önce görebilmek hayali ile bu hazırlıkta acele edilmişti. Zaten Prenses Biyelokonski, yakında yolculuğa çıkacaktı. Prensesin, Prens Mişkin’e ilgi göstereceği ve bu kadının, herkesin gözündeki önemi dikkate alınarak, Aglaya’nın nişanlısı için bu “ihtiyar kadın”ın bir şeref vereceği düşünülmüş ve çağrılmıştı.

General ile karısı, bu evlenmenin çok tuhaf olduğunu ve prens “ihtiyar kadın” tarafından herkese tanıtılırsa ancak o zaman halkın bu evlenmeyi mantıklı görebileceğini düşündüler. Herhâlde eninde sonunda prensi “ortaya çıkarmak” gerekecekti. Başka bir deyişle hiçbir yakınlık ortaya koyamamış ve becerememiş prensi, salona sokmak gerekecekti. Aslında evin birkaç dostundan oluşan oldukça gösterişli başka bir toplantı yapılacaktı. Prenses Biyelokonski’den, büyük bir memurun karısı olan başka bir kadın daha bekleniyordu. Genç erkek olarak prensese, Ojen Pavloviç eşlik edecekti.

Bu kadının geleceğini üç gün önce prense bilmişlerdi ama gece eğlencesinden ancak bir gün önce haber alabilmişti. Yepançin ailesinin endişeli yüzlerini prens de fark etti. Onun büyük bir etki uyandıramayacağı hakkındaki görüşlerini, Prenslekonuşurken im ettiler. Fakat en küçüğünden en büyüğüne kadar Yepançin ailesi, bu göz kamaştırıcı günün doğurabileceği sıkıntıları anlayamayacak kadar prensi basit buluyorlar, onun yüzüne bakarken bile endişe duyuyorlardı. Asıl olay şuydu ki, hiçbir i, o akşamki davete bir önem vermiyordu. Günden güne Aglaya, daha anlaşılmaz bir hâl almıştı. Bu da prensi kahrediyordu. Ojen Pavloviç’in de geleceğini öğrendiği zaman prens büyük bir sevinç duydu. Çoktan beri onunla konuşmak istediğini söyledi. Bu sözler hiç kimsenin hoşuna gitmedi. Hatta Aglaya kızarak odadan çıktı; saat on biri geçiyordu. Prens eve dönerken, genç kız onu geçirdi ve birkaç söz söylemek için yalnız kalmalarından yararlanarak:

– Yarın akşama kadar bize gelmemenizi isterdim. Akşamüzeri herkes toplandığı zaman gelirsiniz. Biliyorsunuz ki, oldukça kalabalık olacak.

Sesi, sabırsız bir eda taşıyordu; bu “gece toplantısından” ona ilk defa söz ediyordu. Birçok insanın bulunması ona da çekilmez geliyor, bunu herkes de anlıyordu. Belki de ailesine bu yüzden darılacaktı. Ama gururundan ve utancından susuyordu. Aglaya’nın, kendisi için korktuğunu prens de anlamıştı. Fakat bunu itiraf edemiyordu. Birdenbire kendisi de korktu:

– Evet, ben de çağrıldım, diye cevap verdi.

Aglaya canı sıkılarak bu konuşmayı kesmek istedi. Kızarak söylendi:

– Hayatınızda bir kere olsun sizinle ciddi olarak konuşabilir miyim?

Aglaya niçin kızdığını bilmiyordu. Fakat kendisine de bir türlü hâkim olamıyordu. Prens mırıldandı:

– Evet, sizi dinliyorum. Çok memnun oldum.

Bir an sessizlikten sonra, Aglaya derin bir nefretle sözüne devam etti:

– Onlarla bu konuda tartışmak istemedim. Çünkü bazı hâllerde onlara herhangi bir şeyi anlatmak çok zordur. Annemin bağlı olduğu ilkelerden hep çekindim. Babamdan söz etmek bile gereksiz, ona hiçbir şey sorulamaz. Annem soylu bir kadın… Ona adi bir teklifte bulunun da, bakın ne oluyor. Durum şu… Hayatın önünde eğilmek zorunda kalır. Burada Prenses Biyelokonski’den bahsetmiyorum: Sefil, ihtiyar cadının biridir. Kötü bir huyu vardır. Fakat akıllıdır; herkesi de avucunun içinde tutmasını bilir. Doğrusu, tek ustalığı budur. Bununla birlikte acemiliği, gülünç derecededir: Biz daima orta sınıfa mensubuz, öyle de kaldık. Ne diye bizi yüksek sınıfa çıkartmak için uğraşıyorlar? Kız kardeşlerim de aynı hataya düşüyorlar. Bu işte Prens Ş.T…’nin de suçu var. Onların başını döndürdü. Ojen Pavloviç’in geleceğini öğrenince neden sevindiniz? Prens:

– Dinleyin Aglaya, dedi. Bana öyle geliyor ki, benim için çok korkuyorsunuz. Yarın bütün misafirlerin ortasında… Bir hata yapacağımdan korkuyorsunuz?

Aglaya yüzü kızararak cevap verdi:

– Sizden mi korkuyorum? Sizden ne diye çekineyim? Utanılacak bir hareket yaparsanız bana ne? Bu şekilde nasıl konuşuyorsunuz? “Bir hata yapmak” da ne demek? Bu çok adi bir tabir…

– Bu… Okul çocuklarının kullandığı bir tabirdir.

– Okul çocuklarının tabiri olsun! Çirkin bir kelime… Bana öyle geliyor ki, yarın hep bu şekilde konuşmak niyetindesiniz. Eve gider gitmez sözlüğünüzden buna benzer birkaç argo daha arayın. Yarın daha güzel konuşursunuz! Bir salona ne şekilde girileceğini biliyor musunuz, nereden

öğrendiniz? Herkes size bakarken bir fincan çayı rahatça içmesini de bilir misiniz?
– Sanırım, yapabilirim.
– Önemi yok… Beceriksizliğinizi görmek beni eğlendirir. Bari salondaki şu Çin vazosunu kırın… Oldukça kıymetlidir: Onu kırmanızı rica ediyorum: bir hediyedir; eğer kırılırsa annem aklını kaybeder ve herkesin önünde olduğunu unutarak ağlayabilir. O vazoyu canı kadar sever. Âdetiniz olan hareketlerden birisini yapın. Bir yumruk vurun ve vazoyu kırın. Özellikle de ona yakın oturun.
– Tam tersine, mümkün olduğu kadar uzağında oturmaya gayret edeceğim. Bana hatırlattığınız için teşekkür ederim.
– Demek yapacağınız hareketlerden daha şimdiden korkuyorsunuz. İddia ederim ki, yarın “bir konu” üzerinde uzun uzadıya konuşacaksınız. Bu konu herhâlde ciddi, bilimsel ya da çok yüksektir? Tıpkı size yakışacak bir şekilde!
– Çok ahmakça bir hareket olacağını düşünüyorum… Umarım ki, söz beni oraya sürüklemez.
Aglaya sabırsız bir tavırla devam etti:
– Son kez söylüyorum: Dinleyin, eğer ölüm cezası Rusya’nın ekonomik durumu ya da “güzelliğin dünyayı kurtarabilmesi” hakkında konuşacak olursanız, şüphesiz bu beni eğlendirecek ve çok güleceğim. Fakat… Şimdiden söylüyorum. Böyle bir şey yaparsanız, bir daha gözüme gözükmeyin! Bakın!.. Ciddi söylüyorum! Bu sefer çok ciddi konuşuyorum!
Aglaya bu tehdidi savururken gerçekten çok ciddiydi. Hatta sesinde ve bakışında her zamankine benzemeyen bir tavır vardı. Bir şakaya benzemiyordu pek…
– Demek benim herhangi bir konu üzerinde uzun uzadıya konuşacağıma ve belki de… Vazoyu bile kıracağıma inanıyorsunuz. Demin hiçbir şeyden korkmuyordum. Fakat şimdi her şeyden korkuyorum. Muhakkak bir hata yapacağım.
– Öyle ise susun. Bir köşeye oturun ve sesinizi çıkarmayın.
– Yapamam! Eminim ki, korktuğum şey başıma gelecek. Konuşacağım ve hatta vazoyu kıracağım. Belki de parkenin üzerine düşeceğim. Yahut buna benzer bir şeyler olacak. Çünkü böyle bir olay başıma geldi! Niçin bana bunlardan söz ettiniz? Bütün gece rüyamda göreceğim.
Aglaya, endişe ile onun yüzüne baktı. Prens sonunda karar vermiş bir tavırla:

– Biliyor musunuz, dedi. En iyisi ben hiç gelmeyeyim. Hasta olduğumu söylersiniz. Bu mesele de böylece biter!

Aglaya hırsından ayaklarını yere vurdu… Hatta sarardı.

– Tanrım! Bu da nerede görülmüş! Onun için verilen bir ziyafete gelmiyor ve… Oh! Tanrım! Böyle anlamsız bir insanla işi olmanın… Zevkli tarafı!

Prens acele ile cevap verdi.

– Peki geleceğim! Bir kelime söylemeden bütün geceyi geçireceğime size söz veriyorum. İşte böyle yapacağım…

– Haklı olabilirsiniz. Demin “hasta olduğumu söylersiniz” dediniz; böyle bir tabiri de nereden buldunuz? Böyle konuşmaktan zevk alıyorsunuz. Beni kudurtmak için, değil mi?

– Affedersiniz; bunu da öğrenciler gibi söyledim. Bir daha söylemem. Gayet iyi anlıyorum ki… Benim için çekiniyorsunuz… Fakat kızmayın! Bundan çok memnunum ben… Şu anda kelimelerinizden ne derece ferahlık duyduğumu ve aynı zamanda ne kadar korktuğumu bilemezsiniz. Fakat bütün bu korkum, size yemin ederim hiçbir şey ifade etmiyor. Basit bir düşüncedir. İnanın bana Aglaya, tam tersine her zaman mutluluk duyacağım. Sizi bu kadar çocuk, bu kadar iyi kalpli, temiz bir insan görmekle zevk duyuyorum! Ah! Aglaya ne kadar mükemmel bir insan olabilirsiniz.

Genç kız önce kızmak istedi. Fakat ansızın beklemediği bir duygu bütün ruhunu kapladı ve sordu;

– İleride… Bugünkü söylediğim kaba sözler için bana darılmayacaksınız değil mi?

– Neler söylüyorsunuz? Peki, niçin kızıyorsunuz? Birkaç günden beri değişmiş olan tavrınızı yine takındınız. Aglaya, eskiden kesinlikle bu şekilde yüzüme bakmazdınız. Bunun neden olduğunu biliyorum…

– Susun, susun!

– Hayır, bunları söylemek daha iyi olur. Çoktan beri size anlatmak istiyordum. Bunun ne olduğunu size söyledim. Fakat… Buna yeniden başlamak gerekecek. Çünkü bana inanmadınız. İkimizin arasında başka bir yaratık var.

Bu kelimeleri duyunca, Aglaya prensin kolunu birden yakaladı ve heyecanla:

– Susun, dedi. Susun, susun!

Bu sırada Aglaya’yı çağırdılar. Prensi terk etmek için bir sebep ortaya çıktığından memnun göründü ve koşarak uzaklaştı.

Mişkin bütün gece sinir krizleri geçirdi. Garip olan bir şey varsa, bu durum birkaç gecedir arka arkaya devam ediyordu! Ama bu sefer sinir krizleri ortasında aklına bir fikir geldi:

Yarın herkesin içinde, hastalık kendini gösterecek olursa ne yapardı? Rüyasında bunu görmemiş miydi? Bu düşünce ona soğuk terler döktürdü. Bütün gece garip insanların, gözü şaşırtan bir kalabalığın içinde sıkışıp kaldığını gördü rüyasında. En önemli nokta, herkesin ortasında “nutuk vermesi” idi. Konuşmaması gerektiğini biliyordu ama böyle olduğu hâlde durmadan konuşuyordu: Misafirleri bir şeye inandırmaya çalışıyordu; ziyaretçiler arasında Ojen Pavloviç ile İppolit’i fark ediyordu.

Saat sekize doğru uyandı. Başı ağrıyordu; aklında birçok şey dolaşıyordu. Üzerinde garip hisler vardı. Rogojin’i görmek istiyor ve onunla uzun süre görüşmeyi arzu ediyordu. Ne hakkında konuşacaktı? Bunu kendi de bilmiyordu. Daha sonra İppolit’in evine gitmeye karar verdi. Ruhunda o derece bir kararsızlık hüküm sürüyordu ki, sabahtan beri olan olaylar onu düşünmekten alıkoyamadı. Bu olaylardan birisi Lebedev’in ziyareti idi.

Lebedev, saat dokuzu geçerken gelmişti, son derece sarhoştu. Birkaç gündür prensin etrafındaki şeylere dikkat etmediği hâlde, bunu fark etmeye imkân buldu. Üç gündür, yani General İvolgin’in, Lebedev’in evini terk ettiğinden beri, Lebedev’in hâli perişandı. Hiç üstüne başına bakmıyordu. Elbiseleri pislik içindeydi. Kravatı, yakası ve redingotu yırtıktı. Evin içinde, prensin dairesinden bile işitilen gürültüler çıkarıyordu. Bir seferinde, Vera gözyaşları arasında bu sahnenin ayrıntılarını prense anlatmaya koşmuştu. Lebedev, prensin karşısına çıkınca, elleri ile göğsüne vurarak çok garip bir şekilde konuşmuştu; söylediği şeyler bir itirafa benziyordu.

– Ben… Alçaklığımın ve terbiyesizliğimin ödülünü aldım… Bir tokat yedim!

Son cümleyi gayet üzüntülü söylemişti.

– Bir tokat mı? Kimden?.. Sabah sabah bir tokat mı? Lebedev gülümseyerek cevap verdi:

– Evet, bu sabah! Zamanın önemi yok. Hatta bir ceza olsa bile… Fakat bu bir manevi tokat… Yoksa gerçekten bir tokat yemedim.

Protokole bakmadan oturdu ve karışık bir hikâyeyi anlatmaya başladı. Prens kaşlarını çattı ve kalkıp gitmek istedi. Fakat birkaç kelime onun dikkatini çekti. Hayretten donmuş gibi kaldı. Lebedev çok garip şeyler anlatıyordu.

Önce bir mektuptan bahsetti. Aglaya Ivanovna’nın ismi geçiyordu. Sonra Lebedev doğrudan prensi suçladı; sanki prens ona kötü bir hareket yapmış gibi… İlk zamanlarda “kişisel” -Nastasya Filippovna’yı ilgilendiren- bir meseleden prensin kendisine karşı güvendiğini anlattı. Fakat sonraları arası bozulmuş ve Lebedev’i kovmuştu. “Evin içindeki muhtemel bir değişikliğe” ait bir soruya, prens cevap vermekten çekinmişti. Lebedev sarhoş olduğu hâlde gözünde yaşlarla, artık bu duruma izin veremeyeceğini, birçok şey bildiğini… Rogojin aracılığıyla Nastasya Filippovna ve onun bir dostu Barbara Ardolyanovna ve hatta… Aglaya’nın özel yardımıyla birçok haber edindiğini prense anlattı: “Düşünün bir kere, bunları sevgili kızım Vera sayesinde öğrendim. Tek kızım… Evet fakat… Tek kızım değil, çünkü üç tane var. Ama Lizaveta Prokofyevna’ya büyük bir sır vermek için kim mektup yazmıştı? Nastasya Filippovna’nın bütün hareketlerinden ve bütün bağlılıklarından onu haberdar eden kim acaba? He! He! Bu imzasız mektubu yazan kimdi? İzin verin de bunu size sorayım?”

Prens bağırdı:

– Siz olmayasınız?

Sarhoş, büyük bir itirafta bulunur gibi cevap verdi:

– Çok doğru, hatta bugün saat sekiz buçukta, yarım saat oluyor, hayır kırk beş dakika…. Bu soylu anneye anlatacak mühim bir suç olduğunu bildirdim. Birkaç kelime yazarak kızımı gönderdim.

Kulaklarına inanamayan prens sordu:

– Demin Lizaveta Prokofyevna’yı gördünüz mü?

– Evet, demin gördüm ve manevi bir tokat yedim. Gönderdiğim mektubu geri verdi. Hatta açmadan suratıma fırlattı… Beni de omuzlarımdan iterek dışarıya kovdu. Tabii manevî olarak… Hatta diyebilirim ki, biraz da zor kullanarak!

– Açmadan yüzünüze fırlattığı hangi mektuptu?

– Yoksa… He! He! He!.. Fakat bunu size söylemedim mi? Bunu size söylediğimi sanıyorum. Birisinin eline geçmesi için bana rica edilerek küçük bir mektup yollamışlardı.

– Kimden? Kime?

Bunun üzerine Lebedev, herhangi bir anlam çıkarılması zor olan “bilgileri” vermeye başladı. Bu şekilde prensin öğrendiğine göre, bir hizmetçi, sabahleyin, Lebedev’in kızı Vera’ya bir mektup getirmişti. “Her zamanki gibi… Bir şahıstan başka bir şahsa… Bu şahıslardan bir tanesi diğerinden farklıdır. Çünkü bir tanesi bir generalin masum bir genç kızı

diğeri bir Madam Kamelya… Bu şekilde mektup; ismi ‘A’ ile başlayan bir şahıstan diğer bir şahsa yazılmıştı.”

Prens bağırdı:

– Nasıl olur? Nastasya Filippovna’ya değil, Rogojin’e gönderildi, bu da aynı şey demektir… Hatta ismi… A ile başlayan şahıs, Terentiyef’e de bir mektup yazdı.

Lebedev gülümseyerek gözünün ucu ile işaret etti.

Bir olaydan diğerine atlıyor ve söylediğini bile unutuyordu. Prens, Lebedev’in içini dökmesi için sustu. Bununla beraber aydınlanması gereken bir nokta şüpheli kalıyordu. Acaba Vera mı, yoksa Lebedev mi bu mektupların gönderilmesinde bir rol oynuyordu? Nastasya Filippovna’ya veya Rogojin’e yazmanın aynı şey olduğunu iddia ederken, mektupların elinden geçmediği anlaşılıyordu. Fakat nasıl oluyor da bu mektuplar onun üzerinde bulunuyordu. Herhâlde kızından çalmıştı… Lebedev bu mektupları Lizaveta Prokofyevna’ya götürmek bahanesi ile kızının elinden almış olabilirdi.

Sonunda prens dayanamadı ve bağırdı:

– Çıldırdınız mı?..

– Hayır, çıldırmadım. Bu imzasız mektubu ben önce size vermek istiyordum. Size bir hizmette bulunabilmek için… Fakat sonra… Soylu bir anneye hizmette bulunmayı tercih ettim… Zira önce imzasız bir mektupla beni kabul etmelerini kendilerine bildirdi: “Gizli ajanınız” diye imza attım. Arka kapıdan… Soylu annenin yanına beni derhal kabul ettiler.

– Sonra?

– Sonrası, sizce malûm; âdeta beni dövdü. Mektubu suratıma fırlattı. İlk önce mektubu saklamak istedi, bunu gördüm. Fakat ilk kararından vazgeçti ve “Mademki senin gibi bir insana bu mektubu emanet etmişler, kafanda paralansın” diyerek nefretle suratıma fırlattı. Çok kızmıştı. Benimle konuşurken kızması doğaldı. Zaten çabuk alevleniyor.

– Şimdi mektup nerede?

– Bende, işte burada…

Aglaya’nın, Gabriel Ardolyonoviç’e yazmış olduğu mektubu prense uzattı -Ganya bu mektubu iki saat sonra, kız kardeşine gururla gösterecekti…

– Bu mektubu üzerinizde bulunduramazsınız.

Lebedev heyecanla konuşmasına devam etti:

– Mektup sizindir, sizin! Onu sizin elinize veriyorum. Şimdi yeniden size hizmet etmek istiyorum. Geçici bir sadakatsizlikten sonra, tepeden tırnağa

kadar size hizmet etmek istiyorum, İngiltere'deki… Thomas Morus'un dediği gibi: "Kafamı koparın ama sakalıma dokunmayın" Mea Culpa, Mea Culpa, diye Roma'da Papa bar bar bağırır…

– Bu mektup derhal verilmeli. Ben onu göndereceğim.

– Fakat çok saygıdeğer prens… Şöyle uygun değil mi?

Lebedev bunları söylerken yüzü ile tuhaf hareketler yapıyor, iğne batırılmış gibi yerinde duramıyordu. Gözünün ucu ile işaretler ediyor, elleriyle de bir şeyler gösteriyordu.

Pens kızarak sordu.

– Ne oluyor?

Lebedev anlamlı ve yarı içten bir tavır ile fısıldadı.

– Önce şu mektubu açmalı.

Prens o derece bir kızgınlık belirtisi gösterdi ki, Lebedev kaçmaya davrandı fakat kapıya geldiği zaman durdu ve bağışlanmasını bekler gibi kaldı.

Prens derin bir üzüntüyle bağırdı:

– Ah! Lebedev! Böyle bir alçaklığa nasıl cesaret edilir? Lebedev'in yüzü buruştu; gözlerinde yaşlar belirmeye başladı. Göğsüne vurarak:

– Ben bir alçağım, diye bağırdı.

– Peki ama bu bir skandal…

– Çok doğru, skandal, doğru kelimeyi buldunuz.

– Böyle tuhaf bir şekilde hareket etmek âdetine nereden alıştınız? Demek siz… Basit bir casussunuz! Bu kadar temiz ve soylu bir kadını endişeye düşürmek için neden imzasız bir mektup yolladınız? Aglaya Ivanovna'nın istediği bir insana mektup yazmaya ne diye hakkı olmasın? Bugün oraya bir suçlamada bulunmak için gittiniz, değil mi? Bunu yapmak için sizi kim zorladı?

Lebedev mırıldandı:

– Bu zevkli bir meraklanmaktan başka bir şey değil ve… Soylu bir ruha hizmet etmek için, evet! Fakat şimdi tamamen size hizmet ediyorum; beni assanız bile, yeniden sizin oldum!

Prens nefret eden bir adam tavrı ile sordu:

– Lizaveta Prokofyevna'ya gittiğiniz zaman da şu söylediklerinizi söylemişsinizdir. Hem de herhâlde üzerinizde bu elbiseler vardı.

– Hayır… Daha temiz giyinmiştim… Daha da kibardım… Onun kızgınlığından sonra bu duruma geldim.

– Hadi, yeter artık bakalım…

Prens, Lebedev'in dışarıya çıkması için bir kaç defa daha rica etmek zorunda kaldı. Kapıyı açtıktan sonra Lebedev, ayaklarının ucuna basarak tekrar odanın ortasına kadar geldi ve bir mektubun nasıl açılabileceğini elleriyle yeniden tarif etti; fakat yüksek sesle bunu tavsiyeye cesaret edemedi. En sonunda alaylı ve tatlı bir gülümseme ile dışarıya çıktı.

Bütün bu görüşmeden prens için önemli bir durum ortaya çıkıyordu: Aglaya çok endişeliydi. Çok kararsızdı, onun bir şeye canı sıkılıyordu. Bu bir kıskançlık olabilir, diye prens kendi kendine söyleniyordu, kötü niyet besleyen insanların onu kızdırdıkları ortadaydı. Nasıl olmuş da onlara kulak asmıştı? Şüphesiz, tecrübesiz fakat gururlu bu küçük başın içinde uğursuz… anlaşılmayan bir fikir dolaşıyordu.

Bu düşünceler prensi son derece heyecanlandırıyor, ne yapacağını bilemiyordu. Mutlaka önlenmesi gereken bir durumun oluştuğunu hissediyordu. Kapalı mektubun adresine baktı. Oh! Korku ve tereddütlerinin sebebi bu değildi. Bu mektubun içindeki başka bir şey için endişe duyuyordu, Gabriel Ardolyonoviç'e güvenmiyordu. Bununla beraber, mektubu kendi eliyle ona vermeye karar verdi. Bu niyetle evinden dışarı çıktı. Fakat yolda kararını değiştirdi. Ptitsin'in evine yaklaştığı sırada, Kolya'ya rastladı. Mektubu kardeşine vermesini rica etti. Kolya hiçbir şey sormadı ve görevini yaptı. Bu şekilde Ganya, mektubun birkaç elden geçtiğini anlamakta güçlük çekmedi. Prens kendi evine döner dönmez, Vera'yı yanına çağırdı. Genç kız ağlayarak mektubu aramıştı. Babasının bu mektubu çaldığını öğrenince hayret etti. Rogojin ile Aglaya Ivanovna arasında, birkaç defa mektup gönderme hususunda Vera'nın yardım ettiğini öğrendi. Bundan. Prensin üzüleceğini Vera hiç düşünememişti. İki saat sonra Koyla, prense babasının hastalığını bildiren bir mektup yolladı. Prensin zihni o kadar dağınıktı ki, ne demek istediklerini bile anlayamadı. Bununla birlikte bu durum ona dokundu ve bütün gününü hastayı taşıdıkları Nina Aleksandrovna'nın evinde geçirdi. Orada bulunuşu fazla bir işe yaramadı. Fakat zor zamanlarda, varlıkları aranan insanlar arasına girmişti. Kolya sinir krizleri içinde ağlıyor ve etrafta koşuşuyordu. Üç doktora başvurmuş, eczacıya, berbere koşmuştu. General henüz hayatta idi. Fakat kendinde değildi. Doktorlar durumu iyi görmüyorlardı. Barbara ve Nina, hastanın yanından ayrılmıyorlardı. Ganya da bitkindi ama babasının yüzünü görmemek için yukarı çıkamıyordu. Ganya prensle görüşürken: "Böyle bir zamanda, böyle bir felâket!" demişti. Mişkin "böyle bir zamanda" kelimeleri ile yapılan imayı anlamıştı. Prens, Ptitsin'in evine geldiği zaman

İppolit evden çıkmıştı. Akşama doğru yatağından kalkan Lebedev de koşarak gelmişti. Sabahleyin verdiği bilgilerden sonra, bu saate kadar yatmıştı. Sarhoşluğu ancak şimdi geçmişti. Hasta, sanki kendi gerçek babası imiş gibi gözyaşları döküyordu. Kendi kendine suçlar buluyor, durmadan Nina Aleksandrovna'ya "Bütün suçun kendisinde olduğunu, başka kimsenin suçlu olmadığını… Bu kabahati basit bir merak yüzünden yaptığını ve merhumun (general henüz yaşadığı hâlde) bir dâhi olduğunu" iddia ediyordu. Özellikle generalin, bir dâhi olmasında da sanki büyük bir fayda varmış gibi ısrar ediyordu. Nina Aleksandrovna bile, Lebedev'in bu gerçek gözyaşlarını görerek: "Tanrı sizi affetsin! Hadi, ağlamayın!" demişti. Bu kelimeler ve söyleniş tarzı Lebedev'in üzerinde o derce etki yapmıştı ki, bütün gün Nina Aleksandrovna'yı terk etmek istememişti. Daha sonraki, günlerde, generalin ölümüne kadar, sabah akşam Ptitsin'in evinden ayrılmadı. Günde hemen iki defa Lizaveta Prokofyevna, hasta General Adalyon Aleksandroviç'in sağlık durumunu soruyordu. Akşamüzeri saat dokuzda, prens, Yepançinlerin misafirlerle dolu salonuna girdiği zaman, ev sahibesi hastanın nasıl olduğunu sordu. Prenses Biyelokonski, bu hastanın kim olduğunu sorduğu zaman Lizaveta Prokofyevna, önemsiz bir şeymiş gibi cevap verdi. Bu hâl prensin hoşuna gitti. Aglaya'nın kız kardeşleri, ileride bundan söz ederken: "Prens oldukça kibar davrandı. Fazla konuşmadı. Girerken yaptığı hareketler çok doğaldı. Cilalanmış parkenin üzerinde kayıp yere düşeceği beklenirken, tam tersine oturanlar üzerinde çok iyi bir izlenim ve etki bıraktı." diyeceklerdi.

Prens oturduktan ve etrafına bir göz gezdirdikten sonra, bir gece önce Aglaya'nın, kendisini korkuttuğu hayaletlerle etrafında gördüğü bu insanların hiçbir ilgisi olmadığını fark etti.

Hayatında ilk kez "cemiyet" denilen o müthiş kelimenin küçük bir parçasına rastlıyordu. Çoktan beri böyle bir çevreye girmeyi arzu ediyordu. Acaba ne şekilde karşılanacaktı! İlk duyduğu his gayet temizdi. Ona öyle geldi ki, Yepançinlerin bir gece eğlencesi düzenlemiyorlar, âdeta en içten dostlarıyla birlikte bir gece geçiriyorlardı. Bu insanlar birbirleri için yaratılmıştı. Kendisini de bunlardan çok uzak bulmuyordu. Nazik tavırların, soylu hareketlerin zevkine varabiliyordu. Fakat bütün bunların birer cila olduğunu anlıyordu.

Çağrılanların çoğu boş kafalı kimselerdi. Sanatlarının ne kadar gereksiz olduğunu henüz anlamaktan âcizdiler. Suç onlarda değildi. Bu yalancı cila, babalarından miras kalmıştı, prens ilk görüşte bunu fark etti. Mesela önemli

bir konumu olan büyükbabası yerinde olan şu ihtiyar, kendisi gibi bir tecrübesiz genci hayretle dinliyordu. Hatta sade dinlemekle kalmıyor, fikrini kabul etmiş gibi görünüyordu. Bununla beraber bu adamı ilk defa görüyordu. Belki bu incelik, prensin çabuk etki altında kalan ruhu üzerinde büyük rol oynamıştı. Belki de bu akşamki davete büyük bir iyi niyetle gelmişti.

Bununla beraber bu davetliler arasında, “evin dostu” ve birbirlerinin dostu olmalarına rağmen, seviyeleri, Yepançin ailesinin seviyesiyle uyuşmayan kimseler de vardı. Hatta birbirlerinden nefret eden kimseler de vardı; ihtiyar Biyolekonski bütün hayatı boyunca “yüksek rütbeli ihtiyar memurun” karısından nefret etmişti.

Diğer taraftan Lizaveta Prokofyevna’ya karşı da bir sevgisi yoktu. Yüksek rütbeli memur olan bu kadının kocası Yepançin ailesini uzun zamandan beri koruyor ve bu akşamki toplantıda en baş köşeyi tutuyordu. Bu adam Ivan Feodoroviç’in gözünde o derece büyük bir insan görünüyordu ki, âdeta ondan ürküyordu. Olemp dağının Jüpiter’ini bu adamın yanında aynı derecede görse bile, general bu konuda kendi kendine kızabilirdi. Bazı davetliler, uzun senelerden beri birbirlerini görmemişlerdi. Birbirlerine ilgisizdirler. Bununla birlikte bu toplantıda karşılıklı samimi oluvermişlerdi. Davetliler çok kalabalık değildi. Prenses Biyelokonski yüksek rütbeli memur ve onun karısı, yine yüksek tabakadan baron ya da kont, aynı zamanda bir Alman ismi taşıyan yüksek bir kişilik. Bu adam her zaman sessizliğiyle tanınan, devlet işlerini öğrenmeye meraklı ve bilgin geçinen bir kimsedir. Bu zat beş senede bir konuşarak, ortaya özdeyiş atan ve herkesi hayrette bırakan, büyük bir şey yapmadığı hâlde görevinden büyük servetlerle, şerefli konumlarla ayrılan insanlardan biridir. İdare mekanizmasında bu general, General Ivan Feodoroviç’in en yakın âmiridir. Ivan Feodoroviç onu kendi efendisi gibi görmektedir.

Bu kibar davetliler arasında, oldukça yaşlı ve Lizaveta Prokofyevna’nın akrabası geçinen bir şahıs daha vardı. Zengin, soylu, toplum içinde yüksek bir mevki kazanmış olan bu insan, çok konuşkan ve hiçbir şeyden hoşnut olmayan bir kimse idi. Kelimenin tam anlamı ile bu sıfat ona yakışıyordu. Bir İngiliz soylusu gibi tavırları vardı. Zevkleri İngiliz zevklerine uyardı - mesela rozbif sever, uşaklar kullanır, arabalar koştururdu… Şu sırada “yüksek rütbeli memur” ile konuşmakta idi. Zaten onu, kendisinin en iyi dostu olarak tanıyordu. Lizaveta Prokofyevna’nın aklında garip bir fikir

dolaştı -kadınlar hakkında oldukça acemi olan bu zat- bir gün Aleksandra ile evlenmek isteyebilirdi.

Davetliler arasında, bu yüksek tabakanın hemen altında, yine soylu fakat daha genç kimseler de vardı. Prens Ş.T… ve Ojen Pavloviç'ten başka, bütün Avrupa'da, kadınlar arasında büyük sükseler yapmış sevimli Prenses N… de bulunuyordu. Kırk beş yaşlarında, güzel olmadığı hâlde, hayatını Avrupa memleketlerinde geçirmesini severdi.

Son olarak, toplumun "kapalı muhitine" bağlı olmayan üçüncü derecedeki insanlar arasında, önce Yepançin ailesinin kendisi bulunmaktaydı. Ivan Feodoriviç'le karısı yaptıkları toplantılarından sürekli yüksek sosyetenin önemli insanlarıyla "orta sınıfın" seçkin adamlarını birbirleriyle ilişkiye sokmaktaydılar. Bu, onlara bir şeref veriyordu. Bu yüksek tabakaya çıkmak için de Yepançin ailesinin salonundan geçmek gerekiyordu.

Orta sınıfın seçkin temsilcilerinden birisi de Yepançin ailesine Prens Ş.T… tarafından tanıtılmış olan albay rütbesini taşıyan bir mühendisti. Sağ elinin işaret parmağında, herhâlde Çar hanedanının bir hediyesi olduğu anlaşılan büyük bir yüzük taşıyordu. Bu adam fazla konuşmasını sevmezdi. Salonda bulunanları sonuna kadar saymak gerekirse, soyu Alman fakat Rus etkisi altında kalmış olan bir şair ve yazardan da söz edelim. Bu, otuz sekiz yaşlarında, çirkince ama olağanüstü davranışlar bildiği için salonlarda çekinilmeden tanıtılabilen bir kimse idi. Aslında burjuva ama sayılı bir Alman ailesine mensuptu. Yüksek insanlarla tanışıp onların korunmasından yararlanmayı çok iyi bilirdi. Bir zamanlar, bir Alman şairinin şiirlerini Rusçaya çevirmiş ve bu esere, işe yarayan bir önsöz de eklemişti. Bugün ölmüş bulunan meşhur bir Rus şairi ile de yakın dostluğu vardı -birçok yazar meşhur bir yazarla çok sıkı dost olduklarını o yazar öldüğü için, yalvarmalarını çıkartacak kimse bulunmamasından faydalanarak rahatça iddia edebilirlerdi…

Söz ettiğimiz şair ve yazar, Yepançin ailesine, "yüksek rütbeli memur" un karısı tarafından yakın bir zamanda tanıtılmıştı. Bu kadın bilim adamlarını ve yazarları koruyan bir insan tavrı takınmakta idi. Hatta birkaç tanesine maaş bile bağlatmıştı. Bu kadın istediği şeyde çok etkili olmakta idi. Kırk beş yaşlarındaydı -demek ki, kocasından çok gençti… Eskiden çok güzelmiş. Şimdi ise yaşına göre çok fazla tuvalet yapıyordu. Zekâsı orta idi. Edebiyata ait bilgisi de pek fazla değildi. Ama yazarları, tıpkı lüks elbise giymek ihtiyacı gibi korumak sevdasında idi. Birçok eser ve tercümeleri

onun için kaleme almışlardı. İki üç yazar, onun başarısı ile çok önemli konular hakkında kendisine yazılan birkaç mektubu bastırmışlardı.

İşte prensin, saf altın gibi düşündüğü toplum bu idi. Garip bir rastlantı ile bu akşam toplanan bu insanlar, birbirlerinden memnun görünüyorlardı. Her biri de kendi varlıklarının Yepançin ailesine bir şeref verdiğine inanıyordu. Fakat ne yazık ki, prens bu gizli düşüncelerin farkında değildi. Mesela Yepançin ailesi, kızları hakkında önemli bir karar vermek için kendisini Prens Lev Nikolayeviç'i, ailenin kurucusu yüksek rütbeli memura göstermemezlik edememişlerdi. Bu yüksek rütbeli efendiye gelince, Yepançin ailesinin bir kızını kendi görüşü alınmadan nişanlanmayı, onlar için büyük hata olarak görebilirdi. Prens N… o derece neşeli ve kibar bir tavır takınmıştı ki, bu gece orada bulunması ile Yepançinlerin salonunda bir güneş gibi parladığını sanıyor ve bütün etrafındakileri kendinden son derece aşağı görüyordu. Bu akşam mutlaka onları memnun etmek için bir şeyler söylemesi gerektiğini ve bu zorunluluktan hoşlandığını anlıyordu. Prens Mişkin bu hoşsohbet adamın hikâyesini dinledikten sonra, hayatında bu kadar neşeli ve eğlenceli bir hikâye duymadığını kendi kendine itiraf etti. Prens N… gibi bir Don Juan'ın ağzından çıkan ve bizim kahramanımızın zevkle dinlediği bu hikâyenin ne kadar modası geçmiş, basit ve eski bir hikâye olduğunu Mişkin anlayabilseydi, bu adamın gerçek değerini anlayabilirdi. Küçük Alman şairi bile ev sahiplerine, varlığı ile bir şeref verdiğine inanıyordu. Fakat prens bunların farkında değildi. Aglaya ona önceden haber vermemişti. Genç kıza gelince, bu gece güzelliği üstünde idi. Her üç kız da zarif tuvaletler giymişler ve özenle saçlarını yaptırmışlardı. Aglaya, Ojen Pavloviç'in yanına oturmuş, neşe ile konuşuyordu. Ojen Pavloviç her zamankinden daha kibar görünüyordu. Genç yaşta olmasına rağmen, salon hayatına alışıktı. Bu akşam Yepançin ailesine gelirken, şapkasına siyah bir bağ takmıştı. Bu hal, Prenses Biyelokonski'nin dikkatini çekmişti: Bir amcanın ölümüne, kibar bir yeğen ancak bu şekilde yas tutabilirdi. Bu durumu Lizaveta Prokofyevna da fark etti. Ama birçok uğraşı arasında endişeli görünüyordu.

Prens, Aglaya'nın kendisine birkaç defa dikkatle baktığını ve memnun göründüğünü fark etti. Yavaş yavaş kendini mutlu hissetti. Korktuğu ve “aslı astarı olmayan” düşünceler -özellikle Lebedev'le konuştuktan sonra- şimdi ona bir rüya kadar saçma ve gülünç geliyordu -zaten bütün gün bu saçma düşünceye inanmamak için sebepler aramıştı! Prens çok az konuşuyor; yalnız soru sorulduğu zaman cevap veriyordu. Bir müddet sonra

da hiçbir şey söylemedi. Oturdu ve dinlemekle yetindi; bununla beraber hayatından çok memnun olduğu ortadaydı. Sonra yavaş yavaş, ilk fırsatta derdini dökmek isteyen psikoloji belirdi… Eğer konuşmak istiyorsa, sadece sorulanlara cevap vermek için ve başka hiçbir gaye gütmeden bu hevese atılıyordu…

V

Ojen Pavloviç ve Prens N… ile neşe dolu bir hâlde konuşmakta olan Aglaya’yı, Mişkin hayranlıkla seyrediyordu. Diğer köşede, İngiliz soylularını örnek almaya çalışan soylu da “yüksek rütbeli memur” ile görüşüyordu. Heyecanla anlatılan bir hikâye ortasında, birden Nikola Andreviç Pavloviç’in ismi geçti. Prens derhal onların tarafına döndü ve ilgi ile kulak kabarttı.

Z… kasabasının sakinlerinin uğradıkları zorluklar ve alınan tedbirler konuşuluyordu. İngiliz hayranı soylunun anlattığı hikâye herhâlde eğlenceli idi. Çünkü yüksek rütbeli memur zevkle dinliyordu. Hatta gülüyordu. Karşısındakini sürükleyen bir ifade ile anlatıyor, kelimelerinin ünlü harflerini, bu yeni kanunlar yüzünden o kasabadaki göz kamaştırıcı bir malikâneyi, paraya ihtiyacı olmadığı hâlde yarı fiyatına sattığını anlatıyordu. Aynı zamanda, hiçbir kıymeti kalmamış olan Pavliçev’in eski mallarından bir kısmını elinde saklamak zorunda kalmış, bu yüzden de aleyhine dava açılmıştı.

– Pavliçev’den bana kalan bu topraklarla uğraşmamak için hakkımdan vazgeçtim. Eğer birkaç tane daha bu şekilde malikânem olsaydı, mahvolacaktım. Bununla birlikte bana üç bin dönümden fazla yer kalmamıştı!..

Ivan Feodoroviç, prensin bu sözleri dikkatle dinlediğini fark ederek ona yaklaştı.

– İşte bak, diye yavaş sesle prensin kulağına fısıldadı. Dinle… Ivan Petroviç, merhum Nikola Andreviç Pavliçev’in, yakın akrabasıdır… Sanırım onun akrabalarını arıyordun?

Ivan Feodoroviç, deminden beri âmiri general ile konuşmakta idi. Fakat Mişkin’in tek başına oturduğunu ve sohbetten uzak kaldığını fark etmişti. Prensi konuşturarak onu bu yüksek adamlara bir defa daha tanıştırmak istiyordu.

Ivan Feodoroviç, etrafına göz gezdirdikten sonra:

– Lev Nikolayeviç pederinin ölümünden sonra, Nikola Andreviç Pavliçev tarafından büyütüldü, dedi.

Ivan Petroviç:

– Çok memnun oldum, diyerek başı ile işaret etti. Sizi gayet iyi hatırlıyorum. Ivan Feodoroviç sizi bana tanıtırken, yüzünüzden tanıdım.

Sizi ilk gördüğüm zaman, on onbir yaşlarında idiniz. Hiç değişmemişsiniz. Yüzünüzün hatlarını hâlâ hatırlıyorum…

Prens sordu:

– Beni çocukken mi tanıdınız?

Ivan Petroviç devam etti:

– Oh! Epeyce oluyor. Zlatoverkovo'da, yeğenlerimin yanında oturuyordunuz. Oraya sık sık giderdim. Beni hatırlamıyor musunuz? Zamanla unutabilirsiniz de… Çünkü… O zamanlar bir rahatsızlığınız vardı. Hatta bir gün sizi bu durumda görünce çok şaşırmıştım…

Prens hararetle cevap verdi:

– Hiçbir şey hatırlamıyorum…

Ivan Petroviç'in birkaç kelimelik açıklamasından sonra konu iyice aydınlandı. Prens önce birkaç şey söyledi. Sonradan iyice açıldı. Pavliçev'in yakın akrabaları olan iki İhtiyar kız, Zlatoverkovo'da oturuyorlar ve prensle ilgileniyorlardı. Bu ihtiyar kızlar, aynı zamanda Ivan Petroviç'in yeğenleri oluyorlardı. Pavliçev'in evlatlığı olan prensin neden dolayı bu şekilde büyütüldüğünü Ivan Petroviç bilmiyordu. "Bunu araştırmayı düşünmemiştim" diyordu. Bununla beraber Ivan Petroviç'in belleği yerindeydi. Çünkü ihtiyar yeğenlerinden Marta Nikitiçna'nın çok sert olduğunu ve kendilerine emanet edilen prense kötü davrandığını hatırlıyordu. "Bir gün sizin yüzünüzden onunla kavga ettim" diye ekledi. "Hasta bir çocuğu dövmek… Hatırlıyor musunuz?.." Aksine olarak küçük yeğenim Natali Nikitiçna, zavallı çocuk için çok şefkatli davranıyordu… Bu iki yeğenim de şimdi Z… kasabasında, Pavliçev'den kalan küçük güzel bir evde oturuyorlar. Fakat hayatta olup olmadıklarını bilmiyorum. Marta Nikitiçna sanırım bir manastıra girmek istiyordu. Ama emin değilim. Bunu başka bir insan için duymuş olabilirim… İşte hatırladım. Bunu bir doktorun karısı için söylemişlerdi."

Ivan Petroviç konuşurken, prensin gözlerinde yumuşaklıkla karışık bir sevinç seziliyordu. Prens iyice coşarak anlatmaya başladı. Kendisini kesinlikle bağışlamayacaktı. Çünkü altı aydır Rusya'nın merkez eyaletlerinde uzun süre dolaştığı hâlde, kendisini büyüten kadınları ziyarete bir türlü imkân bulamamıştı. Her gün onları görmek istediğini fakat birçok olayın bunu unutturduğunu ekledi. Fakat şimdi muhakkak Z… eyaletine gitmek istediğini söyledi: "Demek siz Natali Nikitiçna'yı tanıyorsunuz? Ne temiz, ne mükemmel bir kadındı! Marta Nikitiçna'ya gelince, onun hakkında yanlış düşünüyorsunuz. Çok sertti fakat… Benim gibi bir budala

ile… Nasıl sabrı tükenmez? -Hi hi!.. Gerçekten o zamanlar tamamen bir budala idim. İnanmıyor musunuz? -Ha ha!.. Zaten… Zaten beni o zaman görmüştünüz ve… Nasıl oluyor da sizi hatırlayamıyorum. Anlatın biraz? Bu şekilde siz… Aman Tanrım! Siz gerçekten Pavliçev'in akrabası mısınız?

Ivan Petroviç, prensi iyice süzdü ve bir gülümseme ile:

– Çok doğru, inanın bana, dedi.

– Oh! Kesinlikle… Bundan şüphelendiğimi söylemek istemedim… Bundan şüphe edilebilir mi? He he!.. Biraz şüphem olsa da! Evet, hatta biraz şüphelensem de! -He he!.. Fakat demek istiyorum ki, Pavliçev saygıya değer ve cömert bir adamdı… İnanın bana!

Ertesi gün Adelaida, nişanlısı Prens Ş.T… ile görüşürken, "Prens soylu kalbinin heyecanından taştı" diye söz etti. Ivan Petroviç gülerek:

– Fakat Tanrım! Niçin bu cömert ve soylu insanın akrabası olmayayım?

Prens heyecanla bağırdı:

– Aman Tanrım! Yine mi saçmaladım. Fakat… Bu olacaktı çünkü ben… Ben… Söylemek istediğimden başka bir şey söyledim!.. Fakat şu dakika söylediğim sözlerin ne önemi olabilir? Sorarım size, bu derece önemli şeylerin yanında! Ve bu derece yüce gönüllü bir insanla! Çünkü gerçekten o çok yönlü yüce bir adamdı. Öyle değil mi? Doğru değil mi?

Prensin bütün vücudu titriyordu. Bu ani heyecan nereden gelmişti? Konuşulan konu büyük üzüntü uyandıracak bir şey ifade etmiyordu. Bu ani heyecanı açıklamak çok zordu. Her ne ise prens son derece heyecanlı idi; şimdi derin bir minnettarlığı, karşısındaki Ivan Petroviç'e ve belki de bütün davetlilere kalbinden taşan en içten duygularla anlatmak istiyordu. Çok mutlu görünüyordu. Ivan Petroviç onu daha dikkatle süzmeye başladı. Yüksek rütbeli memur merakla seyretti. Prenses Biyelokonski ise dudaklarını büzerek öfkeyle bakıyordu. Prens N… Ojen Pavloviç. Prens Ş.T…, küçük hanımlar, herkes susmuş onu dinliyordu. Aglaya ile annesi kızgın görünüyordu. Şunu itiraf etmeli ki, bu kadınlar, anne ve kızları, çok garip insanlardı. Prensin bütün gece bir tek kelime söylemeden oturmasını istemişlerdi. Ama prensin bir köşede sessizce oturduğunu gördükleri zaman da memnun olmamışlar, Aleksandra onu salonun öbür tarafına, herkesin içine sokmaya uğraşmıştı. Bu şekilde Aleksandra prensi, Prenses Biyelokonski'nin ve diğerlerinin yanına getirmişti. Şimdi de prensin konuştuğunu görerek daha fazla endişeye düştüler. Artık gülmeyen Ivan Petroviç:

– Onun mükemmel bir insan olduğunu söylemekte haklısınız! Evet, evet… Temiz bir insandı, dedi ve saygıdeğer bir adam diye ekledi… Ve bunu sizin takdir etmeniz beni çok memnun etti…

“Devlet adamı” eski hatıralarını anmaya çalışarak:

– Bir papazla… Garip bir macerası olan… Şu Pavliçev değil mi, diye mırıldandı.

Ivan Petroviç devam etti;

– Evet, bir Cizvit papazı Guro ile! İşte bizim saygı duyduğumuz insanlar! Bununla birlikte Pavliçev’in doğuştan serveti vardı; kendisi mabeyinci idi. Ve… Memuriyette kalabilseydi… Fakat birden bir Cizvit ve Katolik olmak için memurluğu bıraktı. Ortalığa büyük bir korku saldı. İyi ki, zamanında ölmüş… Evet herkes onun hakkında böyle düşündü…

Prens artık kendini tutamadı; heyecanla bağırdı:

– Pavliçev… Pavliçev mi Katolik oldu? Bu imkânsız. Ivan Petroviç mırıldandı:

– Nasıl “imkânsız?” Bu biraz fazla dostum. Prens bana hak vereceksiniz… Rahmetliye karşı büyük bir saygınız olduğu belli… Gerçekten çok iyi kalpli bir insandı. Aslında Papaz Guro bu sayede başardı. Fakat bu mesele hakkında ne derece üzüldüğümü bilemezsiniz. Ivan Petroviç ihtiyara dönerek ekledi: Düşününüz bir kere, şu papaz Guro mirasta hak dahi iddia etti; en etkili çarelere başvurmak zorunda kaldım. Zira bu insanlara böyle lâzım! Fakat çok şükür! Bu olay Moskova’da oluyordu; derhal Kont’a başvurduk… Ve haddini bildirdik ona… Prens yeniden:

– Beni ne derece hayrette bıraktığınızı tahmin edemezsiniz, diye bağırdı, sonra da yüksek rütbeli memura dönerek devam etti:

– Buna çok üzülürüm; fakat bütün bunlar bu kadar ciddi değildi. Üstelik de fazla bir şey ifade etmez. Her zamanki gibi bunun sonu gelmeyecek; buna inandım. Geçen yaz söylediklerine bakınca Kontes K… yabancı bir memlekette Katolik manastırına girmiş; bizimkiler kendilerini savunmasını bilmezler… Entrikaların tesiri altında bir defa kaldılar mı… Hele yabancı memleketlerde…

İhtiyar üstün bir edayla mırıldandı:

– Sanırım, bütün bunlar bizim… İşe yaramaz bir hâlde kaldığımızdan ileri geliyor; sonra da onların başkalarına telkin verme şekilleri… Çok daha kibar, orijinal… Onlar insanı korkutmasını da biliyorlar. 1832’de, ben Viyana’da iken, bana inanın ki, beni de korkuttular ama onların etkisine

kapılmadım ve kaçtım. Hah ha! Bu bir gerçek… Onlardan kurtulmak için kaçtım…

Prenses Biyelokonski fikrini bildirdi:

– Dostum, sanırım sen o zamanlar Viyana'dan Paris'e, güzel bir kadın olan Kontes Livitski ile beraber kaçmışsın; görevini bir Cizvit papazı yüzünden değil, o kadın için terk etmişsin.

İhtiyar eski ve güzel bir hatırayı hatırlayarak gülümsedi ve cevap verdi:

– Doğru! Fakat bütün bunlar bir Cizvit papazı yüzünden başıma gelmişti. Sanırım, dine karşı eğiliminiz fazla -bu lafları ağzı açık ve şaşkın bir hâlde dinleyen Prens Lev Nikolayeviç'e dönerek söyledi… Bugünkü gençlerde buna çok az rastlanıyor.

Kesin olan bir şey varsa, ihtiyar karşısında oturan prensi mümkün olduğu kadar tanımak istiyordu. Onunla ilgilenmesi için de bazı sebepler vardı. Prens atıldı.

– Pavliçev, akıllı bir adamdı ve bir Hristiyan'dı. Gerçek bir Hristiyan… Hristiyanlık aleyhindeki… bir inancı nasıl olur da kabul edebilir?.. Katolik mezhebi, Hristiyanlığın aleyhinde olan bir mezheptir.

Bunları söylerken prensin gözleri parlıyor, etraftakilere bakıyordu.

İhtiyar karşısında duran Ivan Petroviç'e bakarak homurdandı:

– Haydi canım, bu kadarı fazla doğrusu!

Ivan Petroviç iskemlesinin üstünde dönerek sordu:

– Demek ki, Katolik mezhebi, Hristiyanlıktan başka bir şey? Peki nedir öyle ise?

Prens kendisine güvenen bir tavırla:

– Bu dinin Hristiyanlıkla hiçbir ilgisi yok, dedi. İşte bu birinci nokta… İkincisi, bence Roma Katoliği, dinsizliğin kendisinden daha kötüdür. Bu benim görüşüm! Evet! Bu benim fikrim! Dinsizlik boşluğa nutuk atmakla yetinir. Fakat Katolik mezhebi daha ileri gidiyor. Şekli değiştirilmiş bir İsa'yı telkin ediyor; iftira ettiği ve gerçeğin aksi olan bir İsa tipini herkese yayıyor! İsa'nın aleyhinde vaaz ediyor. Size yemin ederim! Bu fikir çoktandır bende doğdu ve bana acı veriyor… Roma Katolikliği eğer bütün dünya onun siyasi kudretine uymazsa kilisenin yaşayamayacağını sanıyor ve "nom possumus" diye bağırıyor bence. Roma Katolikliği bir din bile değildir. Sadece Batı Roma İmparator'luğunun bir devamıdır. Bir imanla başlayarak bu fikre bağlı kalmıştır. Papa'nın büyük bir malikânesi vardır. Dünya üzerinde bir tacı vardır. Üstelik de savaşır. Bu o zamandan beri hep o şekilde gidiyor. Yalnız savaşlara Papalık, yalan, entrika, alçaklık, tutuculuk,

rüşvet ve alçaklığı kattı. Halkın en temiz, en saf, en masum duygularıyla oynadı; her şeyi para ile değiştirdi. Dünya üzerinde geçen bu aşağılık değişim aracına her şeyi tercih etti. Bu Hristiyanlık dininin aleyhinde bir şey değil midir? Nasıl olur da dinsizliğe yol açmaz? Dinsizlik, Roma Katolikliğinin kendi içinden çıktı. Onlar dinsizliğin kaynağıdır. Kendi kendilerine imanları var mı? Doğurdukları nefretten bu dinsizlik kuvvet buldu; bu dinsizlik yalanlarının ve ani iktidarsızlıklarının bir ürünü oldu. Bizde imana, Ojen Pavloviç'in tabiriyle "soysuzlar"da, bazı aykırı sınıflarda rastlanır. Fakat Avrupa'da çok büyük halk kitleleri imanlarını kaybetmeye başladılar. Eskiden bu imansızlık yalan ve bilgisizlikten ileri geliyordu. Bugün bu imansızlığın sebebi, Hristiyanlığa ve kiliseye karşı olan kindir.

Çok acele konuşan prens nefes almak için durdu. Yüzü sarı idi ve güçlükle nefes alıyordu. Herkes ona bakıyordu; fakat devletin yüksek rütbeli memuru olan ihtiyar sonunda açıkça gülmeye başladı. Prens N…'nin gözlüğünü eline aldı ve Lev Nikolayeviç'i süzmeye başladı. Alman şairi dudaklarında bir gülümsemeyle, yavaşça yerinden kalktı ve masaya yaklaştı.

Ivan Petroviç sıkılmış bir tavırla:

– Fazla büyütüyorsunuz, dedi. O kilisenin de erdemli ve saygıya layık temsilcileri vardır…

– Kilisenin temsilcilerinden söz etmedim. Roma Katolikliği devirlerindeki Roma'dan söz ettim. Bir kilise tamamen kaybolabilir mi? Kesinlikle böyle bir şey söylemedim!

– Bunu kabul ediyorum. Fakat bütün bunlar bilinen şeyler, hatta konuşmak bile gereksiz… Dini inceleyen de mevcuttur…

– Oh! Hayır, hayır! Sadece dini ilim olarak inceleyen eserlere değil! Size cevap veriyorum. Bu sandığınızdan daha yakınımızdadır. Bütün hatamız zaten burada. Bunun din ilmine ait olmadığını bir türlü kabul edemiyor. Unutmayınız ki, sosyalizm de Katolik mezhebinin ve onun cevherinin bir ürünüdür. Kardeşi dinsizlik gibi sosyalizm de ümitsizlikten doğdu; Katolikliğe karşı, ahlakî bir tepkiyi ifade eder. Dinin kaybettiği ahlakî gücü doldurmak, insanlığı yıpratan dinî ihtiraslara son vermek ve onu, İsa'yı göstererek kurtarmak değil, fakat Katolikliği kuvvetle yaratmak için ortaya çıktı! Bu, aynı zamanda zorla kazanılan bir hürriyettir. Kanun ve kılıcın kirlettiği bir hürriyet! "Tanrı'ya inanmanın yasaklanması, kişiliğin baskı altına alınması, iki milyon başın kardeşlik veya ölümü, onları yaptıkları hareketleri ile tanıyacaksınız!" deniliyor. Bu tehlikenin dışında kaldığımızı sanmayınız; oh! Buna karşı bir harekette bulunmalıyız, hem de en kestirme

yoldan! Batı’ya karşı durabilmek için, İsa’nın şimdiye kadar sakladığımız ve onların tanıyamadığı kudretli yardımını çağırmaktayız! Rus uygarlığını onlara götürmeliyiz. Yoksa onların inançlarına gereksiz yere kapılmamalıyız. Hele gelip bize gayet kibarca propaganda yapmasını bildiklerini anlatmalarına ne buyrulur?..

Ivan Petroviç bunu endişeli bir eda ile sordu. Etrafına göz gezdiriyordu. Hatta ürkek bir hâli vardı.

– Fakat izin veriniz, izin veriniz… Bütün fikirleriniz şüphesiz takdire layık ve vatan sevgisiyle dolu görünüyor. Fakat bütün bunlar son büyütülmüş ve… Hatta bunları bir tarafa bırakmak daha doğru olur…

– Hayır, büyütmedim… tersine, gerçeğin, hakikatin çok azını anlatabildim. Çünkü düşüncelerimi tamamen anlatabilmekten âcizim; fakat…

– İzin verin!

Prens sustu. İskemlesinin üzerinde, başını yukarıya kaldırmadan ve kımıldamadan Ivan Petroviç’e bakıyordu. İhtiyar memur sakin bir tavırla görüşünü bildirdi.

– Sanırım size iyilik yapmış olan kişinin durumu size çok dokundu. Alevlendiniz… Bu belki de yalnız başınıza yaşadığınız içindir. Biraz daha fazla hayata karışsanız, ümit ederim ki, hayat sizi neşe ile karşılayacaktır. Şüphesiz o zaman bütün bunları daha soğukkanlılıkla düşünebilecek ve bunların çok daha basit olduklarını göreceksiniz. Zaten bu durumlar o kadar az görülür ki… Bence bunların bazıları karnımızın tokluğundan, diğerleri de can sıkıntısından ileri geliyor.

Prens bağırdı.

– Evet, bu çok doğru; işte mükemmel bir fikir! Bu “can sıkıntısı”dır. Asıl konu “bizim can sıkıntımız”dır; karnımızın tokluğu değil! Bu noktada yanılıyorsunuz; tersine susadığımızdan… Sadece susuzluk değil, ateşli bir hararetin doğurduğu bir susuzluk! Ve… Bunun aşağılık bir yüzü olduğu için yalnız gülünecek kadar önemsiz bir olay olduğunu sanmayın; kusurumu atfedin ama biraz yukarıdan bakmayı bilmeli! Bizimkiler sahile yaklaşınca, oraya geldiklerini sanarak o derece büyük bir neşe gösterirler, derhal son haddine kadar götürürler. Bu neden ileri geliyor? Bakın Pavliçev size hayret veriyor; onun bir deli olduğunu ya da fazla iyilik yapmak isteyen bir insan olduğunu düşünüyorsunuz; fakat kazın ayağı öyle değildir. Yalnız bir değil bütün bir Rus ruhunun böyle bir olaya kızdığı için hayret ediyor. Bir Rus, Katolik mezhebine geçtiği zaman, derhal Cizvit oluyor ve üstün bir mevki

kazanıyor. Dinsiz olduğu zaman, Tanrı'ya karşı olan imanın kuvveti sayesinde, yani savaşla ortadan kalkmasını istiyor! Bu neden böyle? Biliyor musunuz? Bu Rus yeni bir vatan bulduğuna inanıyor ve bu yeni buluşun verdiği neşe onu çıldırtıyor. Artık sahili, toprağı bulmuştur, onu öpmek için de yere kapanıyor. Ruslar, Cizvit papazı ya da dinsiz oluyorlarsa, gururlarından ya da miskinliklerinden değil; hayır, ruhî bir acının, dinî bir susuzluğun, yüksek bir maddenin acı ihtiyacından, kapalı bir dünyanın tanıyamadıkları mutluluklarından bıktıkları içindir! Rus için dinsiz olmak o kadar kolay ki! Hatta bütün dünyanın diğer taraflarında oturan insanların dinsiz olmalarından çok daha kolaydır! Bizimkiler sadece bir dinsiz olmuyorlar, bir boşluğa inanmak gibi bir şey olduğunun farkına varmaksızın dinsizliğe yeni bir din gibi inanıyorlar. İşte bizim susadığımız şey!

"Ayaklarının altında toprağı olmayan insanın Tanrısı nasıl olur?" Bu cümle benim değildir. Bir zamanlar karşılaştığım ihtiyar ve dindar bir tacirden öğrendim. O adam cümleyi bu şekilde söylemişti: "Doğduğu toprağı inkâr eden kimse Tanrı'yı da inkâr eder" demişti. Şunu düşününüz ki, Rusya'da yüksek kültüre sahip insanların dinsiz oldukları görülmüştür. Cristof Kolomb'un susamış arkadaşlarına "Yeni dünyanın" sahilini gösterin, Rus olan bir insana Rus "dünya"sını keşfettirin. Bu altını, toprağın gözlerinden sakladığı bu defineyi onlara bulma fırsatını verin! İnsanlığın gelecekteki yeniliğini, tekrar canlanışını ona gösterin. O zaman belki de yalnız bir tek Rus düşüncesi ile Rus Tanrı'sı ve İsa'sı sayesinde, ne müthiş kuvvetli ve adil, temiz bir dinin şaşkın dünyanın karşısına dikileceğini göreceksiniz. Dünya şaşkın ve ürkektir. Onun için bizden yalnız uğraşma beklerler. Şiddet ve savaş… Kendi görüşlerince bizim milletimizi barbar diye nitelendirirler. Bu hâl şimdiye kadar böyle idi. Bu anlayış ileride de böyle gidecek ve…

Fakat birdenbire nutkunu beklenilmeyen bir olay yarıda bıraktı.

Bütün bu ateşli konuşma bu heyecanlı ve birbirine karışan fikirlerin dağınık ifadesi, genç adamda tehlikeli bir şekilde akli yetenekleri, olayları düzenlemesi şeklini ortaya koyuverdi. Orada bulunanlar arasında, prensi bütün tanıyanlar şaşkın görünüyorlardı. "Hatta bazıları utanmıştı…" Prensin her zaman utangaç, dikkatli ve adaba aykırı hareketlerden kaçınan bir hâli vardı. Hâlbuki bu ifade tarzı onları şaşırttı. Bu durumu açıklayamıyorlardı. Pavliçev'in durumu, bunun sebebi olamazdı. Kadınlar onu bir akıl hastası sayıyorlardı. İhtiyar Biyelokonski "eğer bu biraz daha fazla sürseydi,

kaçacaktım” diye itiraf etti. İhtiyarlar meclisinde, önce bilmeceye benzeyen bir şaşkınlık göründü. İskemlesinden kımıldamayan yüksek rütbeli general ciddi ve memnun olmadığını belli eden bir tavır takındı. Albay sesini bile çıkartmadı. Alman diğerlerinin ne şekilde hareket edeceklerini görmek için, yüzü sapsarı etrafına bakıyordu. Bütün bu “skandal” en basit ve en doğal şekilde, belki de bir dakikada sona erebilirdi. Herkesten önce General Ivan Feodoroviç kendine geldi ve birkaç defa konuşmacıyı susturmak istedi. Bu girişimleri sonuçsuz kaldığı için, prense doğru yürüdü. Bu duruma bir çare aradı. Eğer biraz daha uzun sürseydi, general dostane şekilde, prensin hasta olduğunu söyleyerek, onu buradan çekilip gitmeye zorlayacaktı. Hasta demesi aslında doğru idi. Herhâlde Ivan Feodoroviç de buna İnanmıştı… Fakat mesele başka bir hâl aldı.

Salona girer girmez prens, Aglaya’nın çekindiği Çin vazosunun mümkün olduğu kadar uzağına gidip oturmuştu. İnanılmayacak bir olay oldu: Aglaya’nın bir gün önceden ona söylemesine rağmen, boş yere tedbir alındığını, muhakkak şekilde bu vazoyu kıracağı düşüncesi Mişkin’in kafasında garip bir şekilde yer etti ve sonunda, korktuğu başına geldi. Bu akşamın verdiği heyecan, ruhunda tuhaf duygular doğurdu ve bunların etkisiyle, önceden aklına gelen o fikri unuttu. Pavliçev’in ismini duyduğu, Ivan Feodoroviç de tekrar onu, Ivan Petroviç’e tanıştırmaya götürdüğü zaman masaya yaklaştı. Göz kamaştırıcı ve şahane Çin vazosunun yanındaki bir koltuğa oturdu. Vazo arkada, dirseğinin hizasında bir sehpa üzerinde bulunuyordu.

Konuşmasının son kelimelerini söylediği sırada birden ayağa kalktı. Düşünmeden elini kaldırdı, omzunu silkti. Ve… Salonda bağrışmalar duyuldu! Vazo sallandı, ihtiyar generallerden birinin kafasının üstüne düşecek gibi oldu. Sonra ansızın Alman’ın bulunduğu aksi tarafa doğru eğildi. Alman korkusundan geri çekilmişti ve yere düşerek parçalandı. Bu gürültüye, bağrışmalar karıştı. Kıymetli vazonun parçaları halının üzerinde dururken, etrafın şaşkınlık ve korkusunu çekiyordu. Prense gelince, onun hislerini tarif etmek zor ve gereksizdir! Binlerce duygu onu kışkırtıyor, hepsi de birbirinden kancık, birbirinden daha insafsız davranıyordu. Yalnız bu duyguların içinden bir tanesi, diğerlerinden tamamen ayrılıyordu. Ona en çok dokunan, bir utanma, ortaya konan bir kepazelik, ya da bir korku değildi. Bu bir mucizenin belirtisi idi! Bunu kendi kendine açıklayamıyordu. Yalnız kalbini esrarlı bir heyecanın doldurduğunu hissediyordu. Bir an böyle geçti. Ona öyle geldi ki, etrafındaki her şey

genişlemişti. Heyecan, neşe ve bir esin kaynağının ortasında kayboldu; nefesi daralmaya başladı ve… Fakat bir saniye devam etti. Tanrı’ya şükür bu olmadı; prens kendine geldi ve gözlerini etrafta gezdirdi.

Uzun süre etrafındakilerin hareketlerinin ne olduğunu anlayamıyor gibi göründü. Daha doğrusu hepsini görüyor ve anlıyordu. Fakat üzüntüden uzak bir hâlde, şahit olduğu şeylerden hiçbir ilgi duymuyordu. Vazonun parçalarını topladıklarını görüyor, acele acele konuşulduğunu duyuyor, Aglaya’nın yüzünün sapsarı olduğunu, kendisine çok garip bir şekilde gözlerini dikmiş olduğunu fark ediyordu. Genç kızın gözlerinde en ufak bir kin, bir öfke belirtisi yoktu. Aglaya o kadar ürkek, fakat sempatik bir şekilde bakıyordu ki, gözbebeklerinden alevler fışkırıyordu…

Prensin kalbini birdenbire tatlı bir acı kapladı. Artık etrafındakilerin tekrar yerlerine oturduklarını ve hiçbir şey olmamış gibi gülmeye başladıklarını fark etti! Bir dakika daha geçti: Gülüşmeler arttı. Ona bakarak gülüyorlar, aptallaşmış yüzünü çok garip buluyorlar; fakat çok nazik ve sevimli bir şekilde gülüyorlardı; birçokları ona gayet övgülü tavırlarla sorular soruyorlardı. Özellikle konuşurken gülen Lizaveta, ona kuvvet vermek için son derece nazik davranıyordu. Prens birden Ivan Feodoroviç’in gayet dostane bir şekilde omzuna dokunduğunu hissetti. Karşıdan Ivan Petroviç de gülüyordu. Fakat en candan, içten ve en sempatik bir şekilde hareket eden yüksek rütbeli ihtiyar memurdu. Prensin elini yakaladı. Avucunun içinde sıktı ve okşadı. Ona küçük bir çocuğun korkusunu gidermek için yapılan muameleleri yaptı; bu hâl prensin son derece hoşuna gidiyordu; sonunda onun yanına oturdu. Prens ihtiyarın yüzünü zevkle seyrediyordu; ama bir türlü konuşamıyor, oldukça güç nefes alıyordu. Yüksek rütbeli memurun yüzü son derece hoşuna gidiyordu. Sonunda mırıldandı:

– Nasıl? Gerçekten beni bağışlıyor musunuz? Ve… Siz de mi Lizaveta Prokofyevna?

Etraftan kahkahalar yükseldi. Prensin gözlerinde yaşlar belirdi; bu derece büyük bir sevince inanmak istemiyordu. Ivan Petroviç lafa karıştı:

– Şüphesiz ki, vazo çok güzeldi. Burada on beş senedir öylece duruyordu.

Lizaveta Prokofyevna yüksek sesle söylendi:

– İşte önüne geçilemeyecek bir felaket! İnsan da mahvolmak için yaratılmıştır. Bir vazo için umutsuz olunabilir mi? Lev Nikolayeviç bu olay seni bu kadar üzüntü ve hayrete mi düşürdü?.. -Ve endişeli bir tavırla ekledi… Yeterli dostum, yeterli, beni korkutuyorsun.

Prens sordu:

– Beni her şey için bağışlıyor musunuz? Sade vazo için değil, her konuda?
Prens kalkar gibi yaptı; fakat ihtiyar memur onu elinden yakaladı ve tekrar oturmaya zorladı.
Yüksek rütbeli memur Ivan Petroviç'in kulağına eğilerek, doğal bir şekilde konuşmaya başladı:
– Bu çok tuhaf ve çok önemli! Prens devam etti:
– Demek ki, burada hiç kimseyi kızdırmadım? Bu düşüncenin beni ne kadar memnun ettiğini bilemezsiniz! Fakat zaten bu böyle olacaktı! Burada kimseyi incitmeme imkân var mı? Böyle bir tahmin bile sizi gücendirebilir.
– Sakin olun dostum, çok büyütmeyin. Bu kadar fazla teşekküre gerek yok.
– Ben size sadece teşekkür etmiyorum. Ben size hayranım. Sizi seyretmekten zevk duyuyorum; belki de sersemce şeyler söylüyorum. Fakat konuşmak ihtiyacını duyuyorum? Açıklamak istiyorum…
Şaşkın, kendinden geçmiş bir hâli vardı. Herhâlde kelimeleri söylemek istediği şeyler değildi. Konuşmak için izin ister gibi bir hâli vardı. Gözleri Prenses Biyelokonski'ye takıldı.
Prenses görüşünü bildirdi:
– Sıkılma dostum, devam et, yalnız şaşırma. Demin heyecanlandın ve işte bu olay oldu! Fakat korkma, konuş. Burada bulunan insanlar senden çok daha gariplerini gördüler. Onları fazla hayrete düşürmezsin. Tanrı bilir ama sen anlaşılması zor bir adamsın. Fakat şu vazoyu kırdın ve herkesi korkuttun.
Prens gülerek bunları dinledi. Sonra birden ihtiyara döndü:
– Öğrenci Potskumov'u ve işçi Kabrin'i sürgün cezasından kurtaran siz miydiniz?
Yüksek rütbeli ihtiyar memur, hafifçe kızardı ve prensi sakin olmaya çağırdı.
Prens, Ivan Petroviç'e seslenerek:
– Duyduğuma göre N… ilindeki, eski köleleriniz sizden azad olduktan sonra, size çok kötü davranmışlar… Başlarına bir yangın felaketi gelince de evlerini yeniden yapmak için gereken odunu onlara bedava vermişsiniz?
Ivan Petroviç, fazla övgüye erişmiş bir insan tavrıyla:
– Oh! Bu bir abartı, dedi.
Bu defa Ivan Petroviç'in abartıdan söz etmesi haklı idi. Çünkü bu, prensin kulağına yanlış aksetmiş bir haberdi. Sırıtan yüzü ile Mişkin, Prenses Biyelokonski'ye döndü:

– Ve siz, prenses, dedi. Bundan altı ay önce, Lizaveta Prokofyevna'nın yazdığı mektup üzerine, Moskova'da beni gerçek çocuğunuz gibi kabul etmemiş miydiniz? Bana gerçek oğlunuz gibi asla unutamayacağım bir öğütte bulunmuştunuz. Hatırlıyor musunuz?

Prenses Biyelokonski kızarak:

– Yine neler yumurtluyorsun, dedi. Çok iyi fakat gülünç bir insansın; sana iki kuruş verdikleri zaman hayatını kurtarmışlar gibi teşekkür ediyorsun. Bunu iyi bir şey mi sanıyorsunuz? Gerçekten çok çirkin bir şey bu…

Yaşlı prenses kızmak üzere idi. Fakat birdenbire gülmeye başladı. Gülüşünde hiçbir acı yoktu. Lizaveta Prokofyevna ile kocası neşeli görünüyorlardı.

General neşe ile Prenses Biyelokonski'nin cümlesini tekrar ederek mırıldandı:

– Lev Nikolayeviç çok iyi bir insan… Bir insan… Kısaca… Ama prensin söylediği gibi fazla hararetlenmemeni…

Yalnız Aglaya mahzun görünüyordu. Yüzü hâlâ kırmızı idi. Belki de bu kızgınlığından ileri geliyordu.

Yüksek rütbeli ihtiyar, Ivan Petroviç'e dönerek:

– Gerçekten çok nazik, dedi.

Prensin heyecanı gittikçe artıyordu. Daha telaşlı bir şekilde konuşmaya başladı:

– İçeriye kalbimde bir endişe ile girdim. Ben… Sizden korkuyordum. Özellikle kendimden. Buraya, Petersburg'a döndüğüm zaman yüksek sosyetenin şahıslarını ziyaret etmek için kendi kendime söz vermiştim. Bu yüksek sınıfa doğduğum günden beri ben de mensubum. İşte şimdi de kendim gibi prenslerle beraber bulunuyorum, değil mi? Sizi tanımak istiyordum ve bu gerekliydi. Muhakkak gerekliydi!.. Hakkınızda iyilikten çok hep çok kötü şeyler duydum. Oh! Sizin için neler söylemiyorlar! Neler yazmıyorlar! Sizi cahil, gereksiz, geri kafalı, miskin anlayışlara bağlı, gülünç âdetlere alışık olarak anlatıyorlar!.. Kulaklarım bütün bu suçlamalara dolu olarak garip bir merakla bugün buraya geldim. Bunu kendi üzerimde incelemek ve bu mesele hakkında şahsi fikir dinlemek istiyordum. Rus toplumunun üst tabakasının hiçbir işe yaramadığı doğru muydu. Yükünü doldurduğu can damarının artık kuruduğu ve artık ölmekten başka bir şey yapabilmek iktidarı olmadığı bir gerçek mi?.. Gelecekte insanlara karşı miskin bir kıskançlıkla mücadele ettiği ve kendilerinin can çekişen bir iskelet olduklarının farkında olmaksızın, bu

insanların yollarını kapadıkları doğru mu? Önceleri bu fikirlere pek fazla önem vermiyordum. Çünkü bizde hiçbir zaman gerçek bir soyluluk olmadı. Sadece üniforması ile ya da bir rastlantı eseri kendini gösteren soylu sınıftan başka, bugün hepsi tamamen ortadan kayboldu. Doğru değil mi?

Ivan Petroviç gülümseyerek cevap verdi:

– Hadi canım! Hiç de böyle değil.

Prenses Biyelokonski sabrı tükenerek, mırıldandı:

– İşte yine başladı! Yüksek rütbeli ihtiyar yavaş sesle:

– Bırakınız söylesin, dedi. Görmüyor musunuz, titriyor?..

Prens gerçekten kendinden geçmişti.

– Hâlbuki burada ne gördüm? Son derece nazik, zeki ve temiz insanlarla karşılaştım. Tamamen dost, benim gibi bir çocuğu sonuna kadar dinleyen bir ihtiyar gördüm. Anlamasını ve bağışlamasını bilen insanlar, gerçek ve temiz Rusları tanıdım. Bunlar orada rastladığım insanlar kadar temiz ve dürüsttürler. Evet, onlardan daha az kıymetli değiller. Düşününüz bir kere, ne derece şaşırarak sevindim, bunu itiraf etmeme izin veriniz: Dünyada her şeyin nezaket ve yalancı tavırlarla örtüldüğünü sık sık duymuş ve düşünmüştüm. Fakat bizde bunun böyle olmadığını şimdi görüyorum; başka memleketlerde bu böyle olabilir. Fakat bizde değil. Hepimizin Cizvit ve yalancı olabilmemizin imkânı var mı? Prens N…'nin hikâyesini demin duydum. Bunda içten gelen dürüst bir neşe yok mu? Bu gerçek bir temizlikten ileri gelmiyor mu? Böyle kelimeler ölü, ruhu ve kalbi kuru bir insanın ağzından çıkabilir mi? Bana karşı gösterdiğiniz davranışı kadavralar gösterebilir mi? Burada gelecek için ümitler veren bir unsur yok mu? Bu gibi insanlar geride kalarak anlayamamazlık edebilir mi?

İhtiyar gülerek prensi yatıştırmaya çalıştı:

– Bir defa daha söylüyorum. Rica ederim sakin olun, dostum. Bütün bunları başka bir gün konuşuruz ve ben…

Ivan Petroviç, koltuğunun üzerinde sabırsızlıkla kımıldadı; Ivan Feodoroviç diken üstünde oturuyordu sanki. Üstü olan generale gelince, yüksek rütbeli memurun karısı ile oyalanıyor ve kesinlikle prense ilgi göstermiyordu. Fakat bu kadın sık sık genç adama bakıyor ve söylediklerine kulak kabartıyordu.

Prens ihtiyara döndü. Kendinden emin bir tavırla.

– Hayır, biliyor musunuz, konuşmam daha hayırlı! Dün Aglaya Ivanovna konuşmamı yasaklamıştı… Hatta üzerinde susmam gereken konuları teker teker bana işaret etmişti; konuşurken gülünç olduğumu biliyor! Yirmi yedi

yaşındayım fakat çocuk gibi olduğumu da biliyorum. Fikirlerimi ifade etmeye hakkım yok; bunu çoktan beri söylerim… Şimdiye kadar sadece Moskova’da, Rogojin ile açık bir şekilde konuştum… Onunla beraber Puşkin’i okuduk. Hepsini sonuna kadar bitirdik. Şair hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Hatta onun ismini bile duymamıştı… Ben her zaman savunduğum asıl fikre zarar vermekten korkarım. Hareketlerim noksan, sürekli yetersizdir, gerekenlerin aksinedir; bu ise güldürmekte ve düşüncelerimin değerini düşürmektedir. Bir de duygularımda ölçü yok, hâlbuki bu önemli, en önemli şey… Benim için en iyisi, ses çıkarmadan oturmaktır. Sustuğum zaman çok akıllı bir adam tavrı takınırım; susmam daha iyi olur. Eğer şimdi konuşuyorsam, bana gayet tatlı baktığınız içindir… O kadar tatlı yüzünüz var ki! Dün, bu gece bir tek kelime söylemeyeceğime dair Aglaya Ivanovna’ya yemin etmiştim.

İhtiyar gülümseyerek sordu:

– Sahi mi?

– Fakat bu şekilde düşündüğüm için yanıldığım zamanlar oldu. Dürüstlük ifade tarzında daha kıymetlidir, değil mi? Doğru değil mi?

– Bazen.

– Hâlbuki ben her şeyi açıklamak istiyorum, her şeyi, her şeyi, her şeyi! Evet! Siz beni bir hayalperest, bir ideolog mu sanıyorsunuz? Hayır! Tanrı şahit ki, düşüncelerim o kadar sade ki… Bana inanmıyor musunuz, gülümsüyorsunuz. Dinleyiniz o hâlde… Ben bazen alçaklık ediyorum. Çünkü kendime güvenimi kaybediyorum. Demin buraya gelirken şunu düşünüyordum: “Onlara nasıl sesleneceğim? Beni az çok anlayabilmeleri için söze nasıl başlayabileceğim?” Ne kadar çok korkuyordum! Fakat özellikle sizin için çekiniyordum! Durum böyleyken neden korkuyorum? Bu korkunun hepsini bir hamlede anlamak imkânsızdır, o kadar çabuk olgunluğa erişilemez! Ona erişmek için önce birçok şeyi anlamak gerekir. Eğer çok çabuk kavranıyorsa, iyi anlaşılmıyor demektir. Bunu size söylüyorum. Şimdiye kadar anlamasını, anlamamasını çok iyi bilen sizlere… Şimdi sizin namınıza çekinmiyorum. Benim gibi toy bir çocuğun size bu şekilde konuşmasını duyarak kızmıyorsunuz! Hayır şüphesiz! Sizi kızdıranları ve kızdırmayanları unutmasını ve bağışlamasını biliyorsunuz; çünkü sizi kızdırmayanları bağışlamak, kızdıranları bağışlamaktan daha güçtür. Onların hiçbir suçu yoktur. Bundan dolayı duygularınızın dayanacağı bir gücü bulamazsınız. Bu şekilde onların masumluğunu ve adaletsizliklerini bağışlamak daha güçtür! İşte yüksek sınıftan beklediğim

şey. İşte buraya gelirken heyecanla nasıl söyleyeceğimi bilemediğim şey… Ivan Feodoroviç gülümsüyorsunuz değil mi? Onlar için korktuğumu düşünüyorsunuz… Beni onların bir avukatı, bir demokrat, eşitlikçiliğin bir savunucusu sanıyorsunuz, değil mi? -Bu kelimelerden sonra prens sinirli bir şekilde güldü… Sizin için, daha doğrusu hepimiz için korkuyorum. Çünkü kendim de diğer prensler gibi bu sınıftan biriyim. Hepimizin çıkarı için söylüyorum. İleriyi görmek yüzünden, her şeyi kaybettikten sonra karanlıklarda bulunduğumuz toplumsal sınıfın ortadan kalkmaması için söylüyorum. Kusursuzluğun başına geçerek, toplumun başında kalabildikten sonra niçin ortadan kaybolmalı ve yerini başkalarına terketmeli? Biz hep ileriyi göstermeliyiz. Onlar da bizi takip etmeli. Şefleri olabilmek için biz onlara hizmet etmeliyiz.

Prens ayağa kalkmak için davrandı. Fakat onu endişe ile inceleyen ihtiyar engel oldu.

– Beni dinleyin. Biliyorum, konuşmak iyi bir şey değildir… Örnekle başlamak, sade bir şekilde başlamak iyi… İşte ben başladım… Ve. Ve… Gerçekten kara talihli olunabilir mi? Ah, eğer kendimde mutlu olma kuvvetini buluyorsam, kaderimin, acılarımın ne önemi var? Bir ağacın önünden geçerken, onu görünce insan nasıl olur da mutlu olmaz, anlamıyorum. Bir adamla konuşup da onu sevmekten nasıl olur da mutluluk duyulmaz? Ah, ben söylemesini beceremiyorum… Yoksa her adımda, düşkün bir adamı bile hayran bırakacak kadar güzel otlara, size bakan ve sizi seven gözlere bakınız…

Prens epey zamandan beri ayakta konuşuyordu. İhtiyar artık ona korku ile bakıyordu. Lizaveta Prokofyevna herkesten önce olup biteni anlayarak el çırptı ve: “Aman Tanrım!” diye bağırdı. Aglaya koşarak prense yaklaştı ve yetişip onu kollarının arasına alabildi. Genç kız korku ve acıdan değişmiş yüzü ile, talihsiz zavallının “sarsılmış ve yıkılmış ruhun” korkunç çığlığını duydu. Hasta halının üzerine düşmüş yatıyordu. Birisi başının altına bir yastık koymaya zoraki zaman buldu.

Hiç kimse bunu beklemiyordu. On beş dakika sonra Prens N… Ojen Pavloviç, ihtiyar, bu geceye biraz neşe vermeye çalıştılar. Fakat başaramadılar. Yarım saat sonra da herkes çekildi. Gitmeden önce, davetliler sempatilerini açıkladılar. Avutucu birçok söz söylediler, görüşlerini bildirdiler. Ivan Petroviç’e göre: “Bu adam saf kalpli ya da buna yakın bir şeydi. Fakat durumu o kadar tehlikeli değildir. İhtiyar bir kelime bile söylemedi. Aslında ertesi ve daha ertesi gün hepsi tuhaf bir

memnuniyetsizlik duydular. Fakat Ivan Petroviç biraz da kızmıştı. Hatta Ivan Petroviç'in âmiri bir süre ona soğuk davrandı. Yepançin ailesinin “koruyucusu” aile reisine bazı hatırlatmalarda bulundu. Bununla birlikte Aglaya'nın gelecek için çok fazla ilgilendiğini ekledi. Bu adam, kötü bir insan değildi. Eğer prens hakkında bu kadar meraklı davranırsa, Mişkin'in, Nastasya Filippovna ile son olayı hakkında bir şeyler duyduğu içindi; bu hikâye hakkında duyduğu pek az şey onu son derece ilgilendirmiş ve bu konuda sorular sormak istemişti.

Prenses Biyelokonski, gece ayrılırken Lizaveta Prokofyevna'ya:

– Sana ne diyeyim, dedi. Hem iyi, hem kötü bir insan… Eğer görüşümü bildirmemi istiyorsan iyiden çok kötü, nasıl bir adam olduğunu görüyorsun. Tam bir hasta!

Lizaveta Prokofyevna kendi kendine, prensin “imkânsız” bir nişanlı olduğuna karar verdi. Geceleyin de “Yaşadığım sürece, kızın Aglaya ile evlenemez” diye yemin etti. Ertesi sabah aynı fikirle uyandı. Fakat öğleden sonra, yemeğe doğru kendi düşüncesini çürüten bir düşünceye kapıldı.

Kız kardeşlerinin gizli bir sorusuna karşı, Aglaya soğuk ve kendine hâkim bir tavırla bağırdı:

– Ben kesinlikle ona söz vermedim, asla onu gelecekteki nişanlım saymadım. İlk gördüğüm herhangi bir kimse ile arasında hiçbir fark yok…

Lizaveta Prokofyevna kendini tutamadı ve kederli bir tavırla.

– Bunu senden beklemezdim, dedi. “İmkânsız” bir nişanlı, bunu biliyorum. Çok şükür ki, bu noktada seninle aynı fikirdeyiz. Fakat damat adayından bu şekilde konuşmanı beklemezdim! Senden başka fikir duymak isterdim. Bence dün akşamki bütün misafirleri, yalnız o hariç, kapı dışarı etmek gerekirdi; onun hakkındaki görüşüm budur işte…

Fazla ileriye gittiğinden korkarak birdenbire durdu. Ah! Kızına karşı şu dakika ne kadar haksız davrandığını bilseydi! Aglaya'nın kafasında her şey kararlaşmıştı. Aglaya saatini bekliyordu. Bu kesin saate beceriksizce yaklaşmak için yapılan her ima, kalbinde derin yaralar açıyordu.

VI

Prens için de bu sabah, çok sıkıcı hislerle başlıyordu. Bu durum, onun hasta kalbine verilebilirdi. Dün hafif bir sinir krizi geçirmişti. Bu krizden, sanki onun üzerinde sıkıntılı bir sessizlik, bir çeşit baş ağrısı ve kaslarında gerginlik kalmıştı. Ruhen hasta olduğu hâlde, beyni oldukça iyi işliyordu. Biraz sonra kalktı ve önceki geceyi hatırladı. Hatıraları net, fakat eksikti. Hastalık arasıdan yarım saat sonra kendi evine geldiklerini hatırladı. Yepançin ailesinin sağlığını sorduklarını öğrendi. Saat on bir buçukta yeniden onu sordular; bu prense zevk verdi. İlk ziyareti ona hizmet eden Vera Lebedev yaptı. Genç kız, onu görür görmez ağlamaya başladı. Fakat prens onu yatıştırınca, bu sefer de gülmeye başladı. Genç kızın gösterdiği bu ilgiden dolayı kızın elini yakaladı ve öptü. Vera kızardı. Elini çekerek:

– Ah! Ne yapıyorsunuz? Ne yapıyorsunuz, diye bağırdı ve odayı koşarak terk etti. Fakat babasının, sabahleyin erkenden generalin deyimiyle, “rahmetli”ye koştuğunu ve dün gece onun henüz ölmemiş olduğunu bildirdiğini anlatmaya zaman buldu. Saat on bir ile on iki arasında Lebedev, prensin yanına geldi. Sadece “bir dakika için onun kıymetli sağlığını öğrenmeye” gelmişti. Üstelik bu ziyareti “küçük çekmece”ye bir göz atmak için yapmıştı. Lebedev “Ah!”lar “Of!”lar çıkarıyordu. Prens ona gitmesi gerektiğini bildirdi. Bununla birlikte Lebedev gitmeden önce, dün akşamki olayı en ufak ayrıntısına kadar bildiği hâlde, sorular sordu. Ondan sonra, bir dakika için Kolya da geldi. Gerçekten çok telaşlı idi. Düşünceli ve mahzun görünüyordu. İlk lafı, prensten, bütün sakladıklarını söylemesini rica etmek oldu. Dün her şeyi aşağı yukarı öğrendiğini de ekledi. Çok heyecanlı idi. Mişkin mümkün olduğu kadar meseleyi açıkladı ve hikâyeye, en derin sempatilerini de kattı. Yıldırımla vurulmuş gibi olan Kolya bir tek kelime söylemedi ve sessizce ağlamaya başladı. Prens, bu çocukta, herkeste olmayan bir duyguyu fark etti. Genç dostuna meseleyi nasıl takdir ettiğini açıklayarak şunları ilâve etti: “Bence bir ihtiyarın son günlerini tehlikeye düşüren en kötü darbe kendi hatasını hatırladığı zamanın verdiği dehşetten ileri gelir; bu da basit bir ruhun ortaya koyacağı bir şey değildir.”

Prens konuşmasını bitirdiği zaman Kolya’nın gözleri hâlâ nemliydi:

– Ganya, Barbara ve Ptitsin hepsi kafası boş insanlar! Onlarla kavga etmeyeceğim. Şimdiden sonra herkes kendi yolunda yürüyecek. Ah! Prens dünden beri çok yeni şey duyuyorum; bu bana bir ders oldu! Yine şimdi

annemin, benim omuzlarıma dayandığını hissediyorum; yaşamak için onun Barbara'nın yanında bir yeri var elbet ama bu engel değil ki…

Kendisini beklediklerini hatırlayarak ayağa kalktı ve aceleyle Mişkin'in sağlığını sordu. Cevabı alır almaz da derhal ekledi:

– Başka bir şey olmadı mı? Dün duydum ki… -Zaten bu benim görevim değil… Fakat eğer herhangi bir şeyde bana ihtiyacınız olursa, karşınızda sadık kölenizi bulacaksınız. Bana öyle geliyor ki, ne siz, ne de ben mutlu değiliz, öyle değil mi? Fakat size soru sormuyorum.

Kolya gittikten sonra prens düşünceye daldı. Etrafında bir felâketin dolaştığını görüyordu. Herkes bu felaketten bir sonuç çıkarıyor, bütün dünya onun bilmediği bir şeyi biliyordu. Lebedev ona sorular soruyor, Kolya imalar yapıyor, Vera ağlıyordu. Sonunda bu fikirleri dağıtmak için öfkeli bir hâlde kolunu havaya kaldırdı: "Yeter artık bu sakat güvensizlik" diye düşündü. Saat bir buçuğa doğru Yepançinler evine geldiği zaman, prensin yüzünde bir rahatlık seziliyordu. "Bir dakikacık kalacağız" demişlerdi. Gerçekten de fazla kalmadılar.

Yemekten sonra Lizaveta Prokofyevna, masadan kalkarken, hep birlikte küçük bir gezinti yapılacağını bildirdi. Kendine hâkim bir edayla söylenen bu cümle, bir emre benziyordu. Herkes dışarı çıktı: yani anneleri, küçük hanımlar ve Prens Ş.T… Lizaveta Prokofyevna, her gün yürünmesi adet olan yoldan aksi bir tarafa doğru yürüdü. Kızları durumu derhal anladılar ama annelerini kızdırmaktan korktukları için sustular. Diğer taraftan yapılacak herhangi bir itiraza meydan vermemek için Lizaveta Prokofyevna başını geriye çevirmeden en önde yürüyordu. Sonunda Adelaida bir itirazda bulundu: "Gezintiye gidilecek yer o tarafta değildi, annem de çok hızlı gidiyor, ona yetişmeye imkân yok."

Lizaveta Prokofyevna birden geriye döndü:

– Olan şu ki, dedi… Şimdi onun evinin önünden geçiyoruz. Aglaya ne düşünürse düşünsün ve ileride ne olursa olsun, o bizim için bir yabancı değildir. Üstelik şu anda, o tam anlamı ile kara talihli ve hastadır. Hiç olmazsa ben birkaç dakika için onu ziyaret edeceğim. İsteyen benimle beraber gelsin. Diğerleri gezintiye devam edebilir, yol açık…

Tabi herkes onun arkasından içeriye girdi. Ümit edildiği gibi prens derhal kırdığı vazo ve sebep olduğu skandal için tekrar af dilemeye başladı.

Lizaveta Prokofyevna cevap verdi:

– Haydi canım, bir şey değil, benim üzüldüğüm vazo değil, sensin. Demek şimdi bir skandal çıkardığını kendin de onaylıyorsun. Bu hep "insanın bir

şey yapıp da ertesi gün” o yaptığı şeyi anlamasına benziyor…” Fakat pek önemi yok… Çünkü bu işte suçlu olmadığını herkes biliyor. Hadi, hoşça kalın! Eğer kendinde kuvvet bulursan biraz gezin, yat, dinlen… İşte sana vereceğim öğüt. Eğer canın isterse, eskisi gibi yine bize gel. Ne olursa olsun sen bizim evin dostu kalacaksın, hiç olmazsa benim. Artık bunu kendim için söylüyorum.

Küçük hanımlara gelince, annelerinin söylediklerine katıldılar, sonra da çekilip gittiler. Fakat bu içten çağrının ve kuvvet verici sözlerin arkasında, Lizaveta Prokofyevna’nın sezemediği bir gaddarlık vardı. “Eskisi gibi” tabiri ile davet edişinde ve “hiç olmazsa benim” kelimelerinde yeni bir haber gizliydi. Bu ziyaret sırasında prens, Aglaya’nın takındığı tavırları hatırladı. Girip çıkarken gayet memnun gülümsemişti ama annesi ile kız kardeşleri, dostluklarını reddettiklerini ima ettikleri hâlde, o bir kelime söylememiş; yalnız prensin yüzüne dikkatle bakmıştı. Genç kızın yüzü her zamankinden daha sarıydı. İyi bir gece geçirmemiş gibi bir hâli vardı. Prens “eskisi gibi” bu akşam bile onların evine gitmeye karar verdi ve heyecanla saatine baktı. Yepançinlerin gitmesinden tam üç dakika sonra içeriye Vera girdi.

– Lev Nikolayeviç, dedi. Demin Aglaya Ivanovna size bildirmem için bana özel bir görev verdi.

Prens o kadar heyecanlandı ki, titremeye başladı.

– Bir mektup mu?

– Hayır, ağızdan söyledi; bunu bana söylemek için pek az zaman buldu. Bugün akşam, saat yediye hatta dokuza kadar bir dakika bile evden dışarı çıkmamanızı ve burada kalmanızı rica etti. Saat kaça kadar olduğunu pek iyi anlayamadım.

– Peki ama… Bu da ne demek? Ne demek bu?

– Bilmiyorum, yalnız bu haberi size bildirmemi mutlaka emretti.

– Bu şekilde ifade etti ha? Aglaya “muhakkak” kelimesini kullandı mı?

– Hayır, bu kelimeyi kullanmadı. Bunu söylemek için beni bir tarafa çekmeye güçlükle imkân buldu. Bereket versin ki, ben derhal yanına gittim. Fakat yüzünden kesin bir emir verdiği anlaşılıyordu. Bana öyle bir baktı ki, kalbim çarptı…

Prens Vera’ya bazı sorular daha sordu; fakat fazla bir şey öğrenemedi. Buna karşılık endişesi gittikçe arttı. Yalnız kalınca bir sedirin üstüne uzandı ve tekrar düşünceye daldı. “Belki de saat dokuzdan önce evlerine birisi gelecek ve benim onların yanında saçmalamamdan korkuyorlar,” diye

düşündü. Bu düşünce ile sabırsızlanarak saatine baktı ve akşamın olmasını bekledi.

Fakat bu bilinmezin açıklaması, akşam olmadan önce yeni bir ziyaret ve daha müthiş bir bilmece ile birlikte çözüldü. Yepançinler gittikten yarım saat sonra İppolit geldi. O kadar yorgun ve bitkin bir hâli vardı ki, içeriye girer girmez, bir kelime söylemeden kendinden geçercesine bir kanepenin üzerine yığıldı. Sonra uzun uzun öksürdü ve kan tükürdü. Gözleri parlıyordu. Yanaklarında da kırmızı lekeler vardı. Prensin mırıldandığı bir kaç soruya cevap vermedi. Aradan uzun zaman geçtiği hâlde, kolunu kaldırarak bir süre daha kendisine rahatlık ve süre verilmesini rica etti. Sonunda krizleri geçti. Güçlükle boğuk ve kısık bir sesle:

– Gidiyorum, dedi.

Prens:

– İsterseniz giderken size yardım edeyim, diye teklif etti. Prens doğrulur gibi yaptı. Fakat birden, demin sokağa çıkmasını yasakladıklarını hatırladı.

İppolit gülmeye başladı ve cevap verdi:

– Buradan gitmiyorum. Aksine sizi bulmak için geldim… Yoksa sizi rahatsız etmezdim. Ben o evden çıkıyorum… Ve bu sefer, zannedersem iş ciddi! Bana güveniniz ki, bunu kederinizi arttırmak için söylemiyorum… Hatta bugün saat onda o zamana kadar kalkmamak üzere karar vererek yatağıma yattım. Fakat kararımı değiştirdim ve derhal buraya gelmek için kalktım… Demek ki, işim acele idi…

– Zahmet ettiniz. Buraya geleceğinize beni çağırtsaydınız.

– Artık yeterli! Doğrusu çok kibarsınız… Fakat az daha unutuyordum. Nasılsınız bakalım?

– Teşekkür ederim iyiyim. Dün o kadar iyi değildim.

– Biliyorum bana söylediler. Bir Çin vazosunu kırmışsınız; orada bulunmadığıma üzüldüm! Fakat asıl konuya geliyorum. Öncelikle bugün Gabriel Ardolyonoviç ile Aglaya Ivanovna’nın yeşil kanepe yanında bir buluşmalarına şahit oldum. Bir insanın bu kadar sersem olmasına aklım ermiyor. Gabriel Ardolyonoviç’in ayrılıp gitmesinden sonra, Aglaya Ivanovna’ya bu kararımı bildirdim… -Karşısındakinin hareketsiz yüzünü görerek ekledi… Prens, sanırım sizi dünyada hiçbir şey şaşırtmaz. Hiçbir şeyden şaşırmamak, büyük bir zekâ belirtisidir derler. Bence bunda büyük bir sersemlik bulmak mümkün… Bununla birlikte bağışlayınız, bunu söylerken sizi düşünmedim. Bugün kelimelerimi kullanırken çok güçlük çekiyorum. Prens mırıldandı:

– Biliyordum ki… Dün Gabriel Ardolyonoviç…

İppolit, prensin beklediğinden az şaşırmasına kızdığı hâlde, prens oldukça şaşkın görünüyordu.

– Demek bunu biliyordunuz. İşte bir haber daha! Fakat bunu nasıl öğrendiğinizi sizden sormuyorum… Bu görüşmede yok muydunuz?

– Bunu bilmeniz gerekiyor, çünkü oradaymışsınız.

– Bir ağacın arkasına saklanmış olabilirsiniz. Ama bunun sonu hoşuma gidiyor. Ganya'nın sizin yerinizi aldığını sanıyordum…

– Rica ederim İppolit, bundan bana söz etmeyin ve hele bu şekilde…

– Herhâlde hepsini biliyorsunuz.

– Yanılıyorsunuz. Hiçbir şey bilmiyorum… Aglaya de benim hiçbir şey bilmediğimi biliyor. Bu görüşmeden de tamamen habersizim. Bir görüşme olduğunu söylüyorsunuz, değil mi? Kapatalım bu konuyu artık!

– Biliyor muydunuz, bilmiyor muydunuz? Sözlerinizden bir şey anlamıyorum! "Bunu bırakalım" diyorsunuz ama bu kadar güvenen bir insan olmayın. Hele hiçbir şey bilmediğiniz zaman. Hiçbir şey bilmediğiniz için güveniyorsunuz. Fakat şu iki kardeş, Ganya ile kız kardeşinin ne gibi bir gaye güttüklerini biliyor musunuz? Belki şüpheleniyorsunuz ama… - Prensin canının sıkıldığını görerek ekledi… Peki, peki, bunu bir tarafa bırakalım. Fakat ben buraya özel bir iş için geldim… Ve bunu açıklamak istiyorum. Ölmeden önce bunu açıklamam lazım. Bu açıklamalarımı dinlemek ister misiniz?

– Söyleyin, dinliyorum.

– Ne yazık ki, fikrimi değiştirdim. Herhâlde Ganya'dan başlayacağım. Bugün yeşil kanepenin üstünde, bana da bir randevu verilmiş olduğunu biliyor musunuz? Şunu bilin ki, yalan söylemek istemiyorum. Bu görüşme için kendim ısrar ettim; ona gizli bir şey söyleyeceğimi vaat ettim. Randevu yerine biraz erken geldiğimi sanıyorum. Aglaya Ivanovna'nın yanına oturmuştum. Gabriel Ardolyonoviç ile Barbara'nın kol kola geldiklerini gördüm; gezmeye gibi çıkmış bir halleri vardı. Bana rastladıkları için şaşkına döndüklerini sanıyorum; şüphesiz bunu beklemiyorlardı. Aglaya Ivanovna kızardı. İster inanın ister inanmayın, biraz şaşırdı. Belki bu benim orada bulunmam yüzünden ya da Gabriel Ardolyonoviç'in çok güzel olduğunu gördüğü içindi. Kesin olan tarafı, biraz kızardı ve bütün bunları bir saniye içinde, garip bir şekilde ortaya koydu: Hafifçe doğruldu ve iki kardeşi gülerek selamladıktan sonra onlara şunları söyledi: "Bende yarattığınız içten ve temiz duygularınızdan dolayı yüzünüze karşı

memnunluğu ortaya dökmek için sizi görmek istemiştim. Bu duygularınıza ihtiyacım olduğu gün yardımınıza başvurmakta gecikmeyeceğim…" Bunun üzerine onları tekrar selamladı. Onlar da kalkıp gittiler. Galip veya mağlûp olduklarını bilmiyorum. Kesin olan bir şey varsa, Ganya bozulmuştu. Hiçbir şey anlamamış ve bir ıstakoz gibi kızarmıştı -onun yüzü bazen garip bir şekil alabilir!.. Fakat Barbara Ardolyonovna derhal kalkıp gitmek ve Aglaya'dan daha fazla bir şey beklememek gerektiğini anlamıştı. Ganya'yı sürükledi. Barbara kardeşinden daha hassastır… Bu yüzden de kazanıyor ya zaten. Bana gelince Aglaya Ivanovna ile Nastasya Filippovna'nın aralarında gerçekleşecek bir buluşmanın şartlarını hazırlamaya gelmiştim. Prens bağırdı:

– Nastasya Filippovna ile mi?

– Ah! Serinkanlılığınızı kaybetmeye ve şaşırmaya başladınız anlaşılan. Şimdi insana benzediğinizi gördükçe memnun oluyorum. Ödül olarak sizi eğlendireceğim. Soylu ruhlu genç kızlara hizmet emrinin ne demek olduğunu görüyorsunuz. Bugün o kızdan tokat yedim.

Prens istemeyerek sordu:

– Manen doğal, değil mi?

– Evet, maddî bir tokat değil. Zaten benim gibi hasta bir adama kimse el kaldırmaz. Şu bulunduğum durumda, bir kadın, hatta Ganya bile bana vuramaz. Ama dün öyle bir an geldi ki, Ganya'nın üstüme atılacağını sandım… Şimdi ne düşündüğünüzü biliyorum? İçinizden diyorsunuz ki, "öyle olsun, ona vurmak doğru değildir. Fakat uykusunda onu bir yastıkla veya ıslak bir bezle boğmak gereklidir, hatta bunu muhakkak yapmalıdır…" Bütün bunları şimdi yüzünüzden okuyorum.

Böyle bir ihtimale üzülen bir tavırla prens itiraz etti:

– Kesinlikle böyle bir şey düşünmedim.

– Bilmiyorum ama bu gece birisinin beni ıslak bir bezle boğacağını rüyamda gördüm… Bir adamın beni… Haydi size bunun kim olduğunu söyleyeceğim. Düşünün bir kere, rüyamdaki katilim Rogojin'di. Buna ne dersiniz? Acaba bir insan, ıslak bir bezle boğulabilir mi?

– Hiç bilmiyorum.

– Duyduğuma göre böyle olabilirmiş. Peki, bunu da bırakalım. Söyleyin bakalım, niçin ben bir dedikoducu imişim? Niçin o kız beni bugün bir dedikoducu diye izledi? Şunu da unutmayın ki, ona söylediklerimi baştan sonuna kadar dinledikten ve beni sorguya çektikten sonra bana bu sıfatı verdi. Fakat kadınlar böyledir işte!.. O kız için Rogojin ile anlaştım. Bu kız

için Nastasya Filippovna ile bir randevu plânı hazırladım. Nastasya Filippovna'nın "artıkları"ndan faydalanmakla yetineceğini ona hatırlatarak vicdanını kamçıladım. Onun iyiliği için itiraf ediyorum. Bunu hep tekrar ettim; bu şekilde ona iki tane mektup yazdım. Hatta bugün onunla konuşurken yine aynı şeyi tekrar ettim… Onun namına, bunun utanılacak bir şey olduğunu anlatmaya başladım. Zaten bu "artıklar" kelimesi benim değildir. Bunu hep tekrar ettim; Ganya'nın evinde herkes bu tabiri kullanıyor. Kendisi de bunu doğruladı. Peki, öyle ise niçin onun gözünde ben bir dedikoducuyum? Biliyorum, biliyorum, şimdi beni çok garip buluyorsunuz ve şu saçma mısraları herhâlde benim için düşünüyorsunuz:

"Talihimin kederli akşamında belki de bir aşk parlayacak."

Ha, ha, ha!.. diyerek İppolit öksürükler arasında sinirli sinirli güldü. Boğazından güçlükle çıkan bir sesle:

– Şunu unutmayın ki, Ganya ondan "artıklar" diye söz ediyor ama kendisi de o "artıklar"dan faydalanmanın yollarını arıyor.

Prens, uzun süre sessiz durdu. Çok heyecanlanmıştı. Sonunda mırıldandı:

– Nastasya Filippovna ile bir görüşme yaptığından söz etmiştiniz?

– Eh! Sahiden, Aglaya'nın bugün Nastasya Filippovna'yı göreceğinden haberiniz yok mu? Nastasya Filippovna onun için Petersburg'tan geldi. Aglaya Ivanovna'nın davetini Rogojin kanalı ile bildirdim. Şimdi Nastasya Filippovna sizin evin civarında Rogojin ile beraber bir zamanlar oturdukları şu kadının, kendi dostu Darya Alekseyevna'nın evinde oturuyor. Aglaya Ivanovna da Nastasya Filippovna ile dostane bir şekilde konuşmak ve bazı sorunları çözmek için bugün bu eve gidecek. Kuzum, Tanrı aşkına, bilmiyor muydunuz?

– Bu imkânsız!..

– Eğer imkânsızsa, mükemmel… Fakat bunu nereden biliyorsunuz. Hâl böyle iken yaşadığımız bu küçük delikte, bir sinek bile kimsenin haberi olmadan bir yere uçamaz! Her ne ise bunu size haber verdim işte… Bana teşekkür edebilirsiniz. Haydi, hoşça kalın. Elbette öbür dünyada… Fakat işte başka bir şey daha… Size karşı alçakça hareket ettimse, benim de kendi çıkarlarımı sağlamak ve elde etmek içindi. Rica ederim neden kendi çıkarım için çalışmayayım? Hep sizin çıkarlarınızı mı ortaya koyalım? Yazdığım vasiyetnamenin içindeki "itiraflarımı" bu kıza bağışladığımı bilmiyor musunuz? Bu ricamı ne kadar büyük bir heyecanla kabul etti. He, he! Fakat ona karşı kaba davranmadım. Hiçbir kötülük de etmedim. Hâlbuki beni utanılacak ve kötü bir duruma soktu… Zaten size karşı da gücenilecek

hiçbir şey yapmadım. Size ondan "artıklar" diye bahsederek bir ima yaptımsa, buna karşılık da buluşulan yerin durumunu ve saatini size söyledim. Sizi bu bilinmezden kurtardım… Muhakkak ki, yaptığım şey ruhumun temizliğinden değil, kızgınlıktandır. Hoşça kal… Bir kekeme, geveze, bir veremliyim ben ama şuna da dikkat edin, bir dakika kaybetmeden, eğer insanlık kelimesine layıksanız, tedbirlerinizi alın. Görüşme bu akşam olacak, bu kesin.

İppolit kapıya doğru yürüdü; fakat prensin, onun arkasından ayağa kalıklığını görerek kapının eşiğinde durdu. Prens sordu:

– Demek size göre Aglaya Ivanovna bugün Nastasya Filippovna'nın evine gidecek?

Yanağında ve alnında kırmızı lekeler belirdi. İppolit geriye dönerek cevap verdi:

– Hepsini bilmiyorum fakat bu mümkün; zaten başka türlü olamaz. Nastasya Filippovna onun evine gidemez ya? Diğer taraftan, bu görüşme Ganya'nın evinde de olamaz. Orada terbiyesiz birisi var… General hakkında ne dersiniz?

Prens sordu:

– Demek bu meselenin imkânsızlığını ortaya koyuyor! Fakat istese bile, nasıl olur da bu kız sokağa çıkabilir? Bu evin âdetlerini bilmiyor musunuz? Nastasya Filippovna'nın evine yalnız başına gidemez; çok saçma bu!..

– Size şunu söyleyeyim ki, prens, hiç kimse kendi kendine pencereden dışarıya atlamaz. Fakat bir yangın durumunda en doğru, en dürüst bir insan, en kibar bir hanımefendi bile pencereden atlar… Zorunluluğun kanunu yoktur. Bizim küçük hanım da Nastasya Filippovna'nın evine bu şekilde girecektir. Fakat onlarda, sizin şu küçük hanımlarınızı sokağa hiçbir akmazlar mı?

– Hayır, bunu demek istemiyorum…

– Şu hâlde, merdivenlerden tıkır tıkır iner ve doğruca onun evine gider. Öyle haller vardır ki, insanın damarları tutuşur ve aile ocağına dönmek bile istemez. Hayat sade yemek, içmek ve Prens Ş.T… ile gezmek değildir. Bana öyle geliyor ki, Aglaya Ivanovna'yı siz küçük bir çocuk veya pansiyoner yerine koyuyorsunuz; bunu ona söyledim. O da bu fikirde. Saat yedi veya sekizi bekleyin… Sizin yerinizde olsam, Aglaya'nın dışarıya çıkacağı zamanı birisinin yardımı ile öğrenirim. Hiç olmazsa Kolya'yı yollayın; emin olun ki, size candan ajanlık edecektir. Demek istiyorum ki, sizin için her şey kısıtlıdır… Hah ha!

İppolit dışarı çıktı. Prensin Aglaya için ajanlık yaptırmasına gerek yoktu. Genç kızın neden evde kalması için emrettiğini şimdi anlıyordu. Belki de gelip onu görmek istiyordu. Ya da bu görüşmeye el koymasına engel olmak fikrinde idi. Bu olasılık, diğerinden daha akla yakındı. Prensin başı dönüyor, bütün oda başına yıkılacakmış gibi oluyordu. Bir sedirin üzerine uzandı ve gözlerini kapadı.

Herhâlde mesele kesin bir durum ve çizgi alıyordu. Hayır, Aglaya'yı bir çocuk veya bir pansiyoner yerine koymuyordu. Uzun süreden beri böyle bir şeyden şüphelendiğini hissediyordu; fakat o kadını niçin görmek istiyordu? Mişkin'in bütün vücudu titriyordu. Ateşi vardı.

Hayır, onu bir çocuk olarak kabul etmiyordu! Son zamanlarda onun bazı bakışları, bazı kelimeleri prense heyecan veriyordu. Bazen onun kendine çok hâkim olduğunu görerek âdeta bundan korkuyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, şu son günlerde onu düşünmemek için çaba harcadı. Acı veren düşünceleri kafasından attı. Fakat ruhunda ne gibi şeyler saklıydı? Bu soru çoktan beri ona endişe veriyordu. İşte bütün bu şüpheler, bu kararsızlıklar bugün aydınlanacaktı. Ne müthiş bir düşünce! Ve yeniden "o kadın!" Prens talihinin kararlaştırılacağı bir günde, o kadının karşısına çıkarak, kaderini bir çürük ip gibi koparıp atacağını ne diye sürekli düşünmüştü? Şimdi de, hafif bir kriz geçirdiği hâlde, hep bu şekilde düşündüğüne yemin edebilirdi. Eğer son zamanlarda onu unutmaya çalıştı ise, sadece ondan korktuğu içindi. Bu kadını seviyor muydu, yoksa lanet mi ediyordu? Bütün bu soruları bir tek defa sormadı; bu hususta kalbi gayet temizdi. Kimi sevdiğini biliyordu… Bu kadınların buluşmasından ya da bu buluşmanın doğuracağı garipliklerden korkmuyordu. Korktuğu, Nastasya Filippovna'nın kendisi idi. Sinir krizlerine girdiği saatlerde bu kadının gözlerini, bakışını gördüğünü ve garip kelimeler söyleyen sesini duyduğunu hatırladı. Buna rağmen bu kriz dolu saatlerin izleri o kadının belleğinde pek az yer bırakıyordu. Vera'nın kendisine yemek getirdiğini ve yediğini hatırladı. Yemekten sonra uyuyup uyumadığının farkında değildi. Ancak akşamüstü Aglaya taraçanın üzerinde belirdiği zaman gözlerinin önündeki çizgiler net bir şekil aldı. Sedirde yatan prens derhal ayağa kalktı ve genç kıza doğru gitmek için odanın yarısını yürüdü. Saat yediyi çeyrek geçiyordu. Aglaya yapayalnızdı. Sade giyinmişti. Arkasında bir kapı vardı. Alelacele giyinmişe benziyordu. Yüzü, deminki gibi sarı idi. Gözleri de parlıyordu; bakışında, şimdiye kadar prensin tanıyamadığı bir ifade vardı. Aglaya onu dikkatle süzdü. Yavaş ve sakin bir sesle sordu:

– Hazırlanmışsınız; giyinmişsiniz bile. Şapka da elinizde… Size haber verdiklerini anlıyorum. Herhâlde İppolit söyledi, değil mi?

Prens ölü gibi mırıldandı:

– Evet, o söyledi…

– O hâlde gidelim. Bana eşlik etmenizin şart olduğunu biliyorsunuz. Herhâlde sokağa çıkacak kadar iyisiniz, değil mi?

– Evet, kuvvetim var. Fakat… Bunun imkânı var mı? Prens birden durdu ve bir tek kelime bile söyleyecek hâli kalmadı. Bu durumun önüne geçmek için yapabildiği tek girişim bu oldu. Sonra da Aglaya'yı bir köle gibi izledi. Düşüncelerindeki perişanlığa rağmen bu kızın, kendisi gitmese bile bu randevuya tek başına gideceğini, bundan dolayı tek çarenin ona eşlik etmek olduğunu anladı. Genç kızın verdiği kararın kuvvetini takdir ediyor ve bu arzunun önüne geçmeye imkân bulamıyordu.

Sessizce yürüdüler ve yolda bir tek kelime bile konuşmadılar. Yalnız prens, Aglaya'nın bu yolu gayet iyi bildiğini fark etti ve ona, başka dar bir sokaktan gidilirse kimsenin görmeyeceğini önerdi. Genç kız kısık bir sesle cevap verdi: "Ne çıkar!" Büyük ve eski ahşap bir bina olan Darya Alekseyevna'nın evine yaklaşmışlardı. Evden çok zarif bir kadınla bir genç kız çıktı. Kapının önünde bekleyen hazırlanmış bir arabaya bindiler. Gülüyor ve bağırarak konuşuyorlardı. Sanki yeni gelenleri görmemiş gibi davrandılar. Araba gittikten sonra, evin kapısı tekrar açıldı. Prens ile Aglaya kendilerini bekleyen Rogojin tarafından karşılandılar. Onlar içeri girdikten sonra, Rogojin aceleyle kapıyı kapadı. Yüksek sesle prense:

– Evde dördümüzden başka kimse yok, dedi ve ona garip bir şekilde baktı.

Girilen ilk odada, gayet sade ve bütünüyle siyahlar giymiş Nastasya Filippovna bekliyordu. Misafirlerinin geldiğini görerek ayağa kalktı. Fakat gülümsemedi. Hatta prense elini bile uzatmadı. Endişeli gözleri, sabırsızlıkla Aglaya'ya çevrilmişti. Her ikisi de karşı karşıya oturdular. Aglaya, odanın bir köşesinde, bir sedir üzerinde, Nastasya Filippovna da pencerenin yanında yer aldılar. İki adam da ayakta duruyorlardı. Zaten onların oturmasını teklif eden kimse olmamıştı. Prens acı dolu bir bakışla Rogojin'i süzüyor; Rogojin de hep aynı gülümsemesiyle ile onun karşısında duruyordu. Bu sessizlik bir süre daha devam etti.

Sonunda Nastasya Filippovna'nın yüzünde uğursuzluklar belirdi. Aglaya'nın üzerinden ayrılmayan bakışı, inatçı, sert, hatta kindar bir ifade taşıyordu. Aglaya şaşkın görünüyordu. Fakat utangaç değildi. İçeri girerken rakibesine gözünün ucu ile baktı. Sonra ne yapacağına karar verememiş

gibi, gözlerini yere indirdi. Ürkek gözlerle iki defa odayı inceledi. Bulunduğu bu odanın kendisini kirleteceğinden korkar gibi, yüzü nefret eden bir insan halini aldı. Farkında olmadan elbisesini düzeltti; hatta bir seferinde, ürkerek yerini değiştirdi ve sedirin köşesine doğru gitti, bütün bu hareketler şuursuzca yapılıyordu. Fakat bu haller durumu daha fazla içinden çıkılmaz hale getiriyordu. Sonunda Aglaya, Nastasya Filippovna'ya bakmak cesaretini gösterdi. O an, rakibesinin alev saçan gözlerindeki kinin anlamı açıkça okundu. Kadın, kadını anlamıştı. Aglaya ürperdi. Sonunda yavaş bir sesle söze başladı:

– Sizinle niçin görüşmek istediğimi şüphesiz biliyorsunuz.

Bu kısa cümleyi söylerken iki üç defa durakladı. Nastasya Filippovna sert ve keskin bir sesle cevap verdi:

– Hayır, hiçbir şey bilmiyorum.

Aglaya kızardı. Belki de bu kadınla beraber "başka bir kadının" evinde bulunmak ona çok garip ve imkânsız göründüğü içindi. Aglaya, Nastasya Filippovna'nın cevabını duymak ihtiyacını hissediyordu. Düşmanın ağzını açıp ilk kelimesini duyduğu zaman, genç kızın bütün vücudu titremişti. Tabii "o kadın" bütün bunların farkındaydı.

Aglaya, gözlerini yere dikerek yavaş sesle devam etti:

– Her şeyi anlıyorsunuz… Fakat bile bile anlamıyormuş gibi yapıyorsunuz.

Nastasya Filippovna belli belirsiz bir gülümsemeyle:

– Niçin öyle davranayım, diye sordu. Aglaya'nın cevabı beceriksizce ve gülünçtü:

– Benim durumumdan faydalanarak, bunu kötüye kullanıyorsunuz… Çatınızın altında bulunmamdan…

Nastasya Filippovna yüksek sesle cevap verdi:

– Bu durumunuzdan ben değil siz sorumlusunuz! Sizi buraya ben getirtmedim. Siz kendiniz, bugüne kadar sebebini bilmediğim bu görüşmeye beni çağırdınız.

Aglaya başını kaldırdı ve kibirli bir eda ile:

– Dilinizi tutun, dedi. Bu silahı benden daha iyi kullanmasını biliyorsunuz. Sizinle buraya ağız kavgası etmeye gelmedim…

– Ah! Demek buraya "mücadele" etmek için geldiniz? Emin olun ki, sizi daha zeki sanıyordum.

Kin dolu gözlerle birbirlerine baktılar. Bununla beraber karşısındakine bu kadar heyecanlı mektuplar yazmış olan bu kadınlardan birisi hiç

değişmemişti. İlk karşılaşmada, ilk konuşmada birbirlerine karşı olan sempati hisleri birdenbire dağılmıştı. İşte şu sırada, odada bulunan dört şahıstan hiçbiri bunu garip bulmuyordu. Bir gün önce prens böyle bir sahneyi rüyasında bile hayal etmeyi imkânsız görüyordu; şimdi ise önceden hissettiği şeylerin gerçekleştiğini gören ve işiten bir insan gibi bu sahnenin içinde bulunuyordu. En saçma bir hayal olan bu buluşma birdenbire en basit bir gerçek olmuştu. Şimdi bu kadınlardan biri diğerine son derece kızıyor; bunu da onun yüzüne karşı belli etmek istiyordu -ertesi gün Rogojin'in iddia ettiği gibi, belki de bu kadın buraya bunun için gelmişti… Rakibesi hasta ruhu, garip düşünceleri ile ona karşı koymaya hazırdı. Prens, Nastasya Filippovna'nın yazdığı mektuplardan söz etmeyeceğine emindi ama Aglaya'nın da bunlardan bahsetmemesi için hayatının yarısını feda edebilirdi.

Genç kız birden kibirli tavrını takındı:

– Beni iyi anlayamadınız, dedi. Sizi sevmediğim hâlde sizinle kavga etmek için buraya gelmedim. Ben… Sizinle insanca konuşmak için geldim. Sizi bu görüşmeye çağırırken, ne konuşacağıma daha önce karar verdim. Kararımdan da dönmüyorum; beni anlamamazlık edebilir misiniz? Bu benim için değil, sizin için kötü olur. Bana yazdıklarınıza cevap vermek istiyorum ve bunu haykırarak yapacağım. Çünkü bu bana daha akla yatkın görünüyor. Bütün mektuplarınıza olan cevabımı dinleyin. Prens Mişkin'i ilk tanıdığım günden beri, ona karşı bende bir acıma duygusu uyandı ve bu duygu, sizinle beraber geçen bütün haberleri öğrendikten sonra daha fazla kuvvetlendi. Ona karşı acıma hissi duydum. Çünkü o saf ve bu temizlik içinde aynı karaktere sahip bir kadınla mutlu olabilmek hayalini taşıyan insandır. Onun namına korktuğum şey gerçekleşti: Siz onu sevemezsiniz. Ona ıstırap verdiniz; sonra da terk ettiniz. Onu sevmeniz imkânsız. Çünkü çok kibirlisiniz… Hayır, yanılıyorum. Kelimeyi yanlış söyledim, kendinizi çok beğenmişsiniz hatta bunda çılgınlığa kadar giden bir egoistsiniz. Bana yazmış olduğunuz mektuplar bunların delilidir. Onun kadar basit bir insanı sevmezsiniz; hatta belki de, alay ederek gülünç durumu sokuyorsunuz onu. Siz ancak kendi kepazeliğini, birisinin şerefinizle oynayarak mahvettiği kafanızdaki sabit fikri sevebilirsiniz. Eğer daha az çamura bulanmış bir deli olsaydınız veya hatta hiç olmasa idiniz daha fazla kara talihli olurdunuz… -Aglaya bu kelimeleri bir nevi ihtirasla söylüyor ve onları kullanmaktan bir zevk duyuyordu… Gayet hızlı konuşuyordu. Fakat söylediklerini bu görüşmenin gerçek olacağına rüyasında bile inanmadığı zamanlarda

hazırlamıştı. Bunları söylerken kindar bir bakışla, kelimelerinin Nastasya Filippovna'da yarattığı etkiyi incelemiyordu. Karşısındaki rakibesinin yüzü değişmişti. Prensin bana yazdığı bir mektubu hatırlarsınız, diye devam etti. Onun bana söylediğine göre, bu mektubu siz de okumuşsunuz. Bu mektubu okuyunca her şeyi anladım. Hem de gayet iyi anladım. Prens de size söylediklerimi kelime kelime bana onayladı. Bu mektuptan sonra bekledim. Buraya geleceğinizi tahmin ediyordum. Çünkü Petersburg'tan vazgeçemezsiniz. Metropol dışı için çok genç ve çok güzelsiniz… Üstelik bu kelimeler benim değildir. Başkasından duydum. -Aglaya bu son cümleyi eklerken yüzü kızardı. Bu hâl de konuşmasını bitirinceye kadar sürdü… Prensi tekrar gördüğüm zaman, diye devam etti, yapılan aşağılamaya ve onun kederine ortak oldum. Gülmeyiniz; eğer gülerseniz bunu anlamaya layık değilsiniz demektir…

Nastasya Filippovna ciddi ve kederli bir tavırla:

– Görüyorsunuz ki, gülmüyorum, dedi.

– Canınız istediği kadar gülün. Prensi sorguya çektiğim zaman, sizi çoktan beri sevmediğini söyledi. Üstelik hatıranızın ona acı verdiğini fakat size acıdığını ve sizi düşünürken âdeta hüzünlendiğini anlattı. Şunu ekleyeyim ki, bu adam şimdiye kadar rastladığım insanların en güvenilen, en soylu, en asil ruhlu olanıdır. Önüne ilk çıkanın onu kolaylıkla aldatabileceğini ve onu aldatanı derhal affedeceğini anladım; işte bunun için onu sevdim…

Aglaya bir an durdu. Bu kelimeyi ağzından nasıl kaçırdığını kendi de bilmiyordu; fakat hemen gözlerinde büyük bir gururun izleri parladı. Ağzından kaçan bu itiraf yüzünden, "şu kadın" alay bile etse, onun için önemi yoktu.

– Her şeyi söyledim. Şimdi sizden istediğim şeyi anlıyorsunuz?

Nastasya Filippovna cevap verdi:

– Belki de anladım; ama her ihtimale karşı kendiniz söyleyiniz.

Yüzü kızgınlıktan titreyen Aglaya onun her kelimesinin üzerinde teker teker durarak kesin tavırla konuştu:

– Prensin bana olan duygularına ne gibi bir hakla karıştığınızı sizden sormak istiyorum. Hangi hakla bana bu mektupları yazmak cesaretini gösterdiniz? Kendiniz onu alçakça ve namussuzca terk ettiğiniz hâlde onu ve beni sevdiğinizi her seferinde mektuplarınızda hangi hakla bildiriyorsunuz?

Nastasya Filippovna cevap verdi:

– Ne sizi ne de onu sevdiğimi bildirmedim; fakat… Hakkınız var, ondan kaçtım…
Aglaya bağırdı:
– Nasıl! “Onu ve beni sevdiğinizi” söylemediniz mi? Ya mektuplarınız? Birleşmemiz ve onunla evlenmem konusunda araya girmenizi kim rica etti? Bu bir itiraf değil midir? Ne hakla aramıza giriyorsunuz. Öncelikle aramıza girerek onu benden nefret ettirmek istediğinizi ve aramızı bozmaya çalıştığınızı düşündüm; daha sonra ne olduğunu anladım. Bütün bu sahte tavırlarınızla beraber, sözüm ona iyi bir hareket yapıyorsunuz… Bu derece gururunu seven siz, onu sevebilir miydiniz? Bana gülünç mektuplar yazacağınıza, ne diye düpedüz buradan kalkıp gitmediniz? Size evlilik teklif eden ve sizi seven şu namuslu insanla niçin evlenmediniz? Sebep açık: Eğer Rogojin ile evlenseydiniz, artık kirli bir kadın olarak kalamazdınız. Toplumda şerefli bir mevkiiniz olabilirdi! O zaman mahvolmuş bir kadın tavrı nasıl takınabilirdiniz? Ojen Pavloviç birçok şiir okuduğunuzu ve “durumunuza göre çok okumuş” bir insan olduğunuzu bana söyledi. Çalışmaktan çok, okumayı sevdiğinizi anlattı. Sizi kitapların ve işsizliğin kurbanı sayıyorum; buna gururu da eklediniz. İşte bütün sebepleriniz…
– Peki, siz, siz de boş değil misiniz? Görüldüğü gibi iki rakibenin görüşmesi, ansızın korkunç bir kavgaya doğru sürükleniyordu. Ansızın diyoruz çünkü Nastasya Filippovna, Pavlovsk’a gelirken bazı hayaller besliyordu. Şüphesiz bu görüşmeden bazı sonuçlar elde edecekti. Fakat Aglaya intikamın doymak bilmez arzusuna dayanamamıştı. Hatta Nastasya Filippovna, onu bu hâlde gördüğü zaman şaşırmıştı. Ona, gözlerine inanamayarak bakıyordu. Ojen Pavloviç’in iddia ettiği gibi edebiyatla fazla ilgilenmiş miydi ya da prensin inandığı gibi sadece bir deli miydi? Bazen küstah, utanmaz tavırları olan bu kadın, çok utangaç, çok ince, çok daha güvenilebilen bir insandı. Gelip geçici bir heves, bir kuruntu, fazla hayale kapılmak gibi hislere sahip olmakla beraber etkilemesini de biliyordu. Prens bunları anlıyordu. Yüzü acı çektiğini gösteriyordu. Aglaya bunun farkına vardı ve titredi.
Aglaya, Nastasya Filippovna’yı aşağılarcasına:
– Bana bu şekilde hitap etmeye nasıl cesaret ediyorsunuz, dedi.
– Herhâlde yanlış anladınız; size nasıl hitap etmişim bakalım?
Aglaya birdenbire sordu:
– Eğer namuslu bir kadın olmak istiyorsanız, sizi kandıran Troçki’den bir takım sahneler yapmadan ne diye düpedüz ayrılmadınız?

Nastasya Filippovna sapsarı ve titreyerek cevap verdi:
– Hakkımda hüküm verebilmek için durumumu nereden biliyorsunuz?
– Şunu biliyorum ki, siz, çalışmaya gidecek yerde, düşmüş bir melek tavrı takınmak için Rogojin'le kaçtınız. Düşmüş bu melekten kurtarmak için Troçki'nin beynini parçalamak isteyişine hayret etmiyorum!
Nastasya Filippovna nefretini belli eden acı bir gülümsemeyle:
– Yeter, dedi. Beni kandırmışsınız… Tıpkı geçen gün, sulh hâkiminin karşısında, nişanlısını dava eden Darya Alekseyevna'nın hizmetçisi gibi… Herhâlde o sizden daha iyi anlar.
– O hiç olmazsa, çalışması sayesinde yaşayan namuslu bir kızdır. Bir hizmetçiden ne diye bu kadar nefretle söz ediyorsunuz?
– Nefretim çalışmaya karşı değil fakat çalışmadan bahseden size karşıdır.
– Eğer daha namuslu olmak isteseydiniz, bir çamaşırcı olurdunuz.
İki kadın birden ayağa kalktılar. Sapsarı olmuş yüzlerle birbirlerini süzdüler
Kendinden geçen prens bağırdı:
– Aglaya susun! Haksızsınız!
Rogojin artık gülümsemiyordu. Fakat kollarını çapraz bağlamış, dudaklarını sıkarak dinliyordu.
Nastasya Filippovna öfkesinden titreyerek:
– Şuna bakın hele, dedi. Şu küçükhanıma! Ben de onu bir melek sanıyordum. Aglaya Ivanovna, buraya dadısız mı geldiniz?.. Ve ister misiniz?.. İster misiniz ki, şimdi, derhal yüzünüze karşı buraya niçin geldiğinizi açıkça söyleyeyim? Korkuyordunuz! İşte bunun için geldiniz!
Aglaya rakibesinin bu derece bir küstahlıkla konuştuğunu görerek kendinden geçti:
– Sizden mi korkuyordum?
– Evet, benden!.. Buraya gelmeye karar verdinizse, benden korktuğunuz içindir. Çekinilen insan, aşağılık görülemez. Düşününüz ki, sizi şimdiye kadar takdir ediyordum! Fakat benden niçin korktuğunuzu ve şimdi asıl gayenizin ne olduğunu biliyor musunuz? Onun, ikimizden hangimizi daha fazla sevdiğini öğrenmek istiyordunuz. Çünkü son derecede kıskançsınız!.
Aglaya güçlükle nefes alırken mırıldandı:
– Bana, size lanet ettiğini söylemişti.
– Olabilir; ona layık olmayabilirim. Yalnız yalan söylediğinizi sanıyorum. O bana lanet edemez ve bunu size söyleyemez! Buna rağmen hâlinize bakarak sizi bağışlamaya hazırım. Yalnız hakkınızda daha iyi fikirlerim

vardı. Sizi daha zekî ve hatta daha güzel sanıyordum!.. Buyurun alın hazinenizi… İşte! Size bakıyor, bir türlü de iyileşmeyecek, alın onu fakat bir şartla; Derhal buradan çıkıp gidin! Hatta şu anda!..

Nastasya Filippovna bir koltuğun üzerine düştü. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Fakat ansızın bakışlarında yeni kıvılcımlar parladı; sert sert Aglaya'ya bakarak ayağa kalktı:

– İster misiniz ki, şimdi… Ona bir emir vereyim, bir emir duyuyor musun? Ona vereceğim bir tek emirle seni derhal terk edecektir. Benimle beraber, her zaman için benimle kalacaktır. Benimle evlenecek, sen de evine tek başına döneceksin. İster misin, bunu ister misin?"

Nastasya Filippovna bir çılgın gibi bağırıyordu. Bu şekilde konuşacağı belki de kendisinin bile aklına gelmemişti.

Aglaya korkudan kapıya doğru gitmişti. Fakat durdu ve bekledi.

– İster misin Rogojin'i kovayım? Hoşuna gitmek için Rogojin'le evleneceğimi mi sanıyordun? Fakat işte, senin önünde çağırıyorum: "Defol! Rogojin!" Prense de diyeceğim ki: "Verdiğin sözü hatırlıyor musun?" Tanrım! Niçin onların gözü önünde bu kadar yerin dibine geçtim? Sen prens, her ne olursa olsun beni takip edeceğini, beni asla bırakamayacağını söylememiş miydin? Beni sevdiğini itiraf etmemiş miydin? Her şeyimi affettiğini ve bana bağlı olduğunu… Evet, bunu da söyledin! Senin evinden, hürriyetini sana geri vermek için kaçtım. Fakat artık şimdi istemiyorum! Niçin beni bir utanmaz yerine koyuyor? Sor bakalım Rogojin'e, ben bir utanmaz mıyım? O söyler! Şimdi gözünün önünde beni çamurlara soktu çıkardı. Benden vazgeçerek, onunla kol kola kalkıp gidecek misiniz? Böyle bir şey yaparsan, sana da lanet olsun! Çünkü seni hayatta tanıdığım güvenilebilecek tek insan sanıyordum. Defol Rogojin! Artık ihtiyacım yok sana!

Bir çılgınlık nöbeti arasında bağırıyordu. Kelimeler ağzından güçlükle çıkıyordu. Dudakları kurumuştu. Yüzü renksizdi. Fakat bu durumu biraz daha uzatarak, kendini oyalamak istiyordu. Geçirdiği sinir krizi o derece şiddetli idi ki, onu ölüme kadar sürükleyebilirdi. Hiç olmazsa prens bunun farkına vardı.

Nastasya Filippovna, eliyle Aglaya'ya Mişkin'i göstererek, bağırdı:

– Eğer derhal bana gelmez ve benim için seni terk etmezse, al git, onu sana bırakıyorum, ona ihtiyacım yok!..

Ellerinde olmadan, Nastasya Filippovna ile Aglaya, dönerek prense baktılar. Bu yapılan çağrının şiddetini prens belki de kavrayamamıştı.

Gözünün önünde ümitsizliğin ve çılgınlığın ifadesini okuduğu bu yüzü görüyor ve bir gün Aglaya'ya dediği gibi: "Bu yüzün silinemeyecek bir şekilde kalbinde saklı" kaldığını anlıyordu. Sonunda dayanamadı. Bu sahneye daha fazla izin veremezdi. Nastasya Filippovna'yı göstererek, Aglaya'ya rica ve sitem eden bir tavırla:

– İmkânı var mı, dedi. Görmüyor musunuz ne kadar kara talihliymiş!..

Daha fazla konuşamadı. Aglaya'nın kesin bakışı ona kelimelerini şaşırttı. Bu bakışta derin bir acı, aynı zamanda korkunç bir kin seziliyordu. Prens ellerini ovuşturdu. Bir çığlık kopardı ve genç kıza doğru ilerledi ama iş işten geçmişti. Prens bir dakika kadar tereddüt etmişti. Fakat genç kız bir saniye bile olsa buna katlanamadı. Yüzünü elleri arasına saklayarak "Tanrım!" diye bağırdı ve odadan dışarı fırladı. Rogojin ona sokak kapısını açmak için arkasından koştu. Prens de onun arkasından gitmeye davrandı. Fakat kapının eşiğinde, iki kol onu yakaladı. Bitkin, harap olmuş yüzüyle, Nastasya Filippovna onun gözlerinin içine bakıyordu; morarmış dudakları kımıldadı:

– Onun peşinden mi gidiyorsun? Peşinden mi?

Zavallı kadın. Prensin kollarında bayıldı. Prens onu yakaladı. Odanın ortasına getirdi ve bir kanepeye yatırdıktan sonra, bir süre ne yapacağını bilemeden, onun üzerinde eğildi kaldı. Küçük masanın üstünde bir bardak su duruyordu. İçeri girerken Rogojin bardağı aldı ve suyu Nastasya Filippovna'nın yüzüne serpti; kadın gözlerini açtı. Bir dakika kadar hiçbir şey anlamadı; fakat birdenbire etrafına baktı. Titredi, bağırarak prense atıldı:

– Sen benimsin! Benim! O kız gitti mi, kendini beğenmiş küçük hanım?

Bu kelimeleri öfkeli bir kahkaha izledi:

– Hah hah ha! Hah hah ha! Seni küçük kızından ettim. Sanki niçin? Niçin? Deli miyim?.. Evet, deli!.. Defol, Rogojin; hah hah ha!

Rogojin dikkatle bu sahneyi seyrediyordu, şapkasını aldı. Bir kelime söylemeden dışarı çıktı. On dakika sonra, prens, Nastasya Filippovna'nın yanına oturmuştu. Gözlerini ayırmadan ona hayran hayran bakıyordu. Elleri ile yüzünü ve saçlarını tıpkı bir çocuk gibi okşuyordu. Onun güldüğünü görerek o da kahkahalarla gülüyordu. Ağladığını görünce de gözyaşları dökmeye hazırdı. Sessizce dinliyordu. Herhâlde hiçbir şey çınlamıyordu ama dudaklarında tatlı bir tebessümle, genç kadının mırıldandığı heyecanlı, kesik kelimeleri duyuyordu. Onun yeni bir sinir krizi geçirdiğini, ağlayıp

üzüntüye boğulduğunu gördüğü zaman da hemen yanaklarını ve saçlarını okşuyor, onu küçük bir kız çocuğu gibi avutmaya çalışıyordu.

VII

Geçen konuda ayarladığımız görüşmeyi izleyen on beş gün içinde, konumuzun şahısları o derece değişti ki, bazı tamamlayıcı bilgiler vermeksizin hikâyemize devam etmemiz çok zor. Bununla beraber, mümkün olduğu kadar sadece olayları bildirmekle yetineceğiz. Çünkü bunun sebebi bunları aydınlatmak hususunda bizim de karşılaştığımız zorluklardır.

Böyle bir başlangıcı şüphesiz okuyucu garip bulacaktır. Olayları net bir şekilde bilmedikten sonra ona nasıl anlatmalı? Daha büyük bir hataya düşmemek için fikrimizi bir örnek ile açıklamaya çalışacağız. Bu örneğin, içinde bulunduğumuz zor durumu okuyucuya daha iyi anlatabilmek ve asıl konudan dışarıya çıkmayacak bir şekilde olmasına özen göstereceğiz.

On beş gündür, yani Temmuz ayının başlangıcında, kahramanımızın son macerası bütün tartışmaların konusu oldu. Bundan garip, oldukça eğlenceli, gerçeğe uymayan bir hikâye tarzında söz ediyorlardı. Bu hikâye, Lebedev'in villasının, Ptitsin'in, Darya Alekseyevna'nın ve Yepançinlerin evlerinin civarındaki yollarda oldukça yayılmıştı. Kısaca bütün şehir çalkalanıyordu. Pavlovsk'ta herkes binlerce kuyruk takarak bu hikâyeyi ballandırıyor ve bir prensin, tanınmış bir ailenin namuslu bir kızını almak üzere iken, kötü yollu bir kadın yüzünden birdenbire bu nişanı bozduğunu ve onun yakında bu düşük kadınla evleneceğinden konuşuyordu. Bu hikâyenin ortaya koyduğu skandala o kadar önemli şahıslar katılmış ve bu hikâye o kadar esrarlı bir tarzda ortaya konmuştu ki, adeta aksi iddia edilemeyen olaylar üzerine dayanarak, halkın meraklı duyguları okşanmış, bu da dedikoduların mükemmel bir sebebini oluşturmuştu. Akıllı ve ciddi geçinen şahısların bazıları toplumun her sınıfında bu hikâyeyi o derece gereksiz bir şekilde yorumlamışlardı ki, bu gibi hikâyelerin anlatmakla bir çeşit abartı çalışması yapmaktan çok, büyük bir teselli duyuyorlardı. İşte bunların ortaya koydukları söylenen iyi bir aileye mensup genç, oldukça zengin, kafadan sakat, fakat Turgenyev'in asrımızda ortaya attığı nihilizme düşkün ama aslında demokrat olan bir prens söz konusuydu. Rusçayı pek az bilen bu genç, General Yepançin'in kızına tutulmuş ve onların evine bir nişanlı sıfatıyla girmeyi başarmış fakat gelecekteki ailesini, Fransız seminaristinin yaptığı şekilde aldatmıştı. Bu seminarist mektebi olan seminer'ini bitirerek, ruhban payesini kazandığı gün, kendi âmiri olan papaza, dinsizliği kabul ettiğini, Tanrı'ya inanmadığını, halkın gelirlerinden

yararlanarak yaşamayı, onları aldatmayı büyük bir alçaklık saydığını yazmış; bunu da liberal gazetelerde olduğu gibi yayınlamış!

Bu dinsiz gibi prensin de genç kızın ailesinin düzenlediği ve birçok önemli kişinin bulunduğu resmî bir toplantıda, nişanlısını zor bir duruma soktuğu, en yüksek rütbeli insanları aşağıladığı ve herkesin önünde verdiği sözü geri almak için böyle bir zamanı seçtiği söyleniyordu. Kendisini dışarı atmak emrini almış olan hizmetçilerle mücadele ederken göz kamaştırıcı bir Çin vazosunu kırmıştı. Zamanımızın âdetlerinin en belli başlı bir özelliği olarak şunu da ekliyorlardı, bu duygusuz delikanlı generalin kızı olan nişanlısını gerçekten seviyordu. Fakat onunla ilgisini, nihilizm prensiplerine sadık kalmak için kesmiş ve bu kepazeliği daha ileriye götürerek, bir fahişe ile evlenmek girişiminde bulunmuş ve bu şekilde erdem sahibi kadınlarla fahişeler arasında fark olmadığını göstermiş ve hatta bir fark olsa dahi fahişeleri tercih ettiğini anlatmak istemişti. Onun görüşüne göre, mahvolmuş ya da erdemli kadınlar yoktur. Fakat sadece kurtarılmış kadın tipi vardır. Dünyanın başlangıcından beri yürürlükte olan ve insanları sınıflara ayıran anlayışa inanmıyordu. Fakat sadece “kadınlık meselesi”ni ortaya koyuyordu.

Bu açıklamalar mantıklı görünerek, Pavlovsk’un kenar mahallelerine kadar her yerde kolaylıkla kabul edildi. Muhakkak ki, birçok ayrıntı anlaşılamayan bir şekilde kalmıştı. Nişanlısını çok seven gencin onu bulmaya gittiğini anlatıyorlar, diğerleri ise tersine prensin, bu genç kızı o kadının evine bilerek getirdiğini ve nihilizm prensiplerine sadık kalmak için onu yerin dibine soktuğunu iddia ediyorlardı.

Ne olursa olsun bu hikâyenin doğurduğu ilgi günden güne genişliyor ve bayağı bir evlenmenin gerçeği üzerinde şüphe bırakmıyordu.

Şimdi eğer bunu aydınlatmamızı hikâyenin nihilizm ile olan ilgisi değil, oh! Hayır, kesinlikle! Fakat bu evlenmeyi, prensin gerçekten ne derece istediğini ve kahramanımızın memnuniyet itibariyle düşündüklerini bildirmemizi isterseniz, şunu itiraf edelim ki, bu istek bizi büyük bir sıkıntı içine koyacaktır. Yalnız şunu biliyoruz ki, bu evlilik tekrarlanmış ve prens bu vesile ile Lebedev’i, Keller’i ve Lebedev’in bir dostunu kilisede ve evde gereken bütün tedbirleri almaları için memur etmişti. Harcanacak paranın miktarına bakılmaması emri verilmişti. Nastasya Filippovna törenin mümkün olduğu kadar çabuk yapılmasında ısrar etmişti. Keller’in ricası üzerine prens evlilik töreninde yanında bulunmasını kabul etmişti. Gelin de kendi tarafından bu işi memnuniyetle kabul eden Burdovski’yi atamıştı.

Düğünün, temmuz ayının başlarında olması kararlaştırılmıştı. Fakat gerçekliği inkâr edilemeyen bu olaylardan başka, bunları yalanlayan bazı ayrıntıları da bilmekteyiz. Mesela bizi şaşırtan hadise, prensin, Lebedev ile diğerlerini atayarak birçok üçüncü şahsı bu törene kattığı hâlde, kendisini ortaya koymayışıdır. Acaba ne düşünüyordu? Neyi hatırlamak istiyordu? Gayesi neydi? Hiç şüphesiz Nastasya Filippovna tarafından bu işi yapmak için zorlanmamıştı. Muhakkak ki, genç kadın, nikâh töreninin en kısa zamanda yapılmasını arzu ediyordu. Bu evlenme fikrini prens değil, genç kadın ortaya koymuştu. Fakat açıkça arzusunu gösterirken, oldukça dalgın görünüyor, sanki önemsiz bir iş yapıldığını, ilgisiz bir şekilde etrafa anlatmak istiyordu. Bu konuya bir hayli örnek daha gösterebilmemiz mümkün fakat bizce bu meseleyi aydınlatmaktan çok, karanlığa götüreceğinden, bu konuyu kısa kesmek gereğini duyuyoruz. Bununla beraber son bir örneği daha ortaya koyalım:

Duyduğumuza göre, prens, iki haftadır, gündüz ve gecelerini Nastasya Filippovna ile birlikte geçirmektedir: Gezmeye, Vokshole beraber çıkmaktadırlar. Her gün onları bir arabada beraber görmek mümkündür. Prens, Nastasya Filippovna'dan bir saat ayrı kalsa, onun için endişe etmeye başlıyordu… -Bütün bu olaylar prensin bir konuda, o kadını saatlerce bir tek kelime söylemeden, tatlı bir gülümsemeyle dinliyordu… Fakat aynı haftalar içinde, birkaç defa hatta sık sık, Nastasya Filippovna'dan gizlemeden, Yepançinler prensi kabul etmeyi açıkça reddettiler ve onun Aglaya ile konuşmasına izin vermediler. Prens bir kelime söylemeden geriye dönüyor, ertesi günü, sanki reddedildiğini tamamen unutmuş gibi, yeniden bir girişimde bulunuyordu. Doğal olarak da yeni bir reddin ortaya konmasına sebep oluyordu. Bildiğimiz başka bir ayrıntı da şu idi. Aglaya Ivanovna'nın, Nastasya Filippovna'nın evinden kaçtıktan bir saat kadar sonra, prens genç kızı orada bulacağını sanarak Yepançinlerin villasına gitmişti. Prensin gelişi evde büyük bir heyecan doğurmuştu. Çünkü Aglaya Ivanovna henüz eve dönmemişti. Hatta onun Nastasya Filippovna ile buluştuğunu kızın ailesine ilk defa prens bildirdi. Anlattıklarına göre generalin karısı, diğer kızları ve hatta Prens Ş.T… Mişkin'e çok kötü davranmışlar ve bir daha onun yüzünü görmek istemediklerini anlatmışlardı. Bu olaya özellikle eklenen Barbara Ardolyonovna'nın ansızın Yepançinlere gelmesiydi. Barbara Ardolyonovna generalin karısına, Aglaya'nın bir saattir kendi evlerinde olduğu için ailesinin yanına dönmek istemediğini anlatmıştı. Lizaveta Prokofyevna'yı müthiş sarsan bu son

haber, gerçekten doğru idi. Aglaya, Nastasya Filippovna'nın evinden çıktıktan sonra, ailesinin gözüne görünmektense ölmeyi tercih etmiş, böylece de derhal Nina Aleksandrovna'nın evine koşmuştu. Diğer taraftan Barbara Ardolyonovna bu hadiseyi derhal Lizaveta Prokofyevna'ya bildirmeyi bir görev saydı. Generalin karısı ile kızları alelacele Ptitsin'in evine gittiler. Ivan Feodoroviç bile Petersburg'tan dönüşte Ptitsin'in evine koştu. Prens Mişkin uğradığı hakaretlere rağmen, Yepançinlerin arkasından gitmeye karar verdi ama Barbara Ardolyonovna'nın emri üzerine, onu Aglaya'ya yaklaştırmadılar.

Mesele şu şekilde son buldu: Annesi ile kız kardeşleri tarafından azarlanacağını bekleyen Aglaya Ivanovna, onların kendisine darılacakları yerde, sessizce ağladıklarını görerek kollarına atıldı ve derhal onlarla beraber eve döndü. Yine anlattıklarına göre, bu olayların ortasında Gabriel Ardolyonoviç şansını denemiş ve yine başaramamıştı… Kız kardeşi Barbara'nın Yepançinlere gittiği sırada Aglaya ile baş başa kalmış ve bu fırsattan yararlanıp ona aşkını anlatmak istemişti. Aglaya da bunu duyunca, kederini ve gözyaşlarını unutmuş ve bir kahkaha atmış; sonra da ona birdenbire garip bir soru sormuştu: "Aşkınızı kanıtlamak için parmağınızı bir mum alevinde yakabilir misiniz?" Herhâlde Gabriel Ardolyonoviç bu soru karşısında son derece şaşırmış, Aglaya da onun şaşkın yüzünü görerek, delice bir kahkaha attıktan sonra üst kata, Nina Aleksandrovna'nın yanına kaçmıştı.

Yepançinler geldikleri zaman, onu orada buldular. Bu olay prense, İppolit kanalı ile bildirilmişti. Hasta yatağından kalkamayacak bir durumda olduğu için ona pusula göndermişti. İppolit'in bu olaydan nasıl haberdar olduğunu biz de bilmiyoruz. Ne olursa olsun prens, Ganya'ya Aglaya tarafından söylenen cümleyi duyduğu zaman son derece kızdı. İppolit bir daha da ondan söz edemedi. Fakat bir müddet sonra prens, titremeye ve gözyaşları dökmeye başladı…

Genellikle prensin psikolojisinde sebebi belli olmayan derin bir ümitsizlik, müthiş bir acı kendini gösteriyordu. İppolit, prensin aklını tamamen kaybettiğini iddia edecek kadar ileriye gidiyordu. Ama bu iddia olumlu bir şekilde görünmüyordu.

İyice aydınlatamadığımız bu olayları ortaya koyarken, hikâyemizin kahramanını, okuyucunun gözünde temize çıkarmaya, suçlarını örtbas etmeye kesinlikle çalışmıyoruz. Tersine, onun dostları tarafından, ona karşı duyulan içerlemelere katılmaya hazırız.

Lebedev’in kızı Vera bile ona gücenmişti; Kolya ile Keller bile öfkelerini gizlemediler. Ama Keller, düğün töreninde önemli bir görevin kendisine teklif edildiği için eski vaziyetini bozmamıştı. Lebedev’e gelince, o derece kızmıştı ki, prense karşı, üzerine bahsedeceğimiz bir entrikayı hazırlayacak kadar ileri gitmişti.

Nastasya Filippovna’nın evinde yaşanan bu olaydan altı yedi gün sonra, Ojen Pavloviç’in, prensle konuşurken kullandığı birkaç kaba kelimeyi dikkatlice kaydediyoruz. Şunu da ekleyelim ki, Yepançinlerden başka bu evle ilgisi olan herkes. Prens Mişkin ile ilgisini kesmek gerektiğine karar verdi. Mesela Prens Ş.T… onu selamlamıyor; karşılaştığı zaman da başını çeviriyordu. Fakat Ojen Pavloviç, Mişkin’i ziyaret etmekten çekinmiyor, bu şekilde karşılamıyordu. Lizaveta Prokofyevna ile ailesinin, Pavlovsk’u terk ettiklerinin ertesi günü, Ojen Pavloviç prensin evine gitti. İçeri girerken, halkın onun hakkında söylediklerini tamamen biliyordu. Prens onu görünce memnun oldu ve derhal Yepançinleri sordu. Prensin açıkça ve saf bir şekilde birden bu konuya girişi, Ojen Pavloviç’e cesaret verdi. O da doğrudan bu asıl konu üzerinde konuşmaya başladı.

Prens Yepançinlerin gittiğini bilmiyordu. Bu haber ona heyecan verdi, sarardı. Fakat bir an sonra başını iki tarafa salladı ve düşünceli bir tavırla: “Bunun böyle olması gerektiğini” kabul etti; sonra da nereye gittiklerini sormakta acelecilik gösterdi. Bu sırada Ojen Pavloviç, karşısındakinin safça ve heyecanla ona soru sormasını büyük bir dikkatle inceliyordu. Diğer taraftan prensin şaşkınlığı ve heyecanı ziyaretçisinin gözünden kaçmamıştı. Prens Mişkin’in meraklı hislerini fazlasıyla giderdi. Prensin bilmediği daha birçok şey vardı. Ojen Pavloviç, Yepançin ailesi hakkında ona bilgi veren ilk şahıstı. Aglaya’nın hasta olduğunu, üç kere arka arkaya, şiddetli bir krizin onu uyutmadığını, şimdi her şeyin düzelerek biraz iyileştiğini fakat genç kızın sinirli bir hâlde bulunduğunu anlattı.

Ojen Pavloviç prense şunları söyledi: “Şu anda evde sessizlik hüküm sürüyor! Değil Aglaya’nın yanında, hatta olmadığı zaman bile geçmiş şeylerden bahsetmemeye gayret ediliyor. Adelaida’nın düğünü yapılır yapılmaz, sonbaharda yabancı bir memlekete gitmesi kararını verdiler. Aglaya seyahatin projesi hakkında yapılan ilk imaları sakinlikle karşıladı.”

Belki de Ojen Pavloviç ve belki Prens Ş.T… birkaç ay bu memleketlerde kalabilirlerdi. General Rusya’da kalacaktı. Bütün aile şimdi büyük bir arazi ortasında bulunan ve Petersburg’tan uzak bir yerde yazlık evlerinin bulunduğu yerde tatillerini geçiriyorlardı. Prenses Biyelokonski henüz

Moskova'ya hareket etmemişti. Hatta bilinçli olarak gecikmiş bir hâli vardı. Lizaveta Prokofyevna olup biten bu olaylardan sonra Pavlovsk'ta kalmanın imkânsızlığı üzerinde hararetle ısrar etmişti. Ojen Pavloviç titriyordu. Yepançin ailesi Elagin villasına gitmeyi de uygun görmedi.

Ojen Pavloviç ekledi:

– Siz de kabul ediniz ki, prens burada durmaya imkân yoktu… Özellikle sizin evinizde yaşanan olaylardan ve onların sizi görmeyi reddetmelerinden sonra…

Prens yeniden başını sallayarak cevap verdi:

– Evet, evet, evet, hakkınız var. Aglaya Ivanovna'yı görmek istiyordum.

Ojen Pavloviç birden bağırdı:,

– Ah dostum, prens, bütün bu olup bitenlerden sonra, buna nasıl meydan verilebilirdi? Şüphesiz, şüphesiz bunları beklemiyordunuz… Kendinizi kaybettiğinizi, bunun isteğiniz dışında olduğunu kabul ediyorum. Bu genç kızın size ne kadar ciddi hisler beslediğini anlamanız gerekirdi. Başka birisinin sizi sevmesine katlanamıyordu. Halbuki siz, siz böyle bir hazineyi harcadınız!..

Prens kederli bir tavırla yine kabul etti:

– Evet, evet, hakkınız var; Suçluyum… Yalnız şunu bilin ki… Aglaya, Nastasya Filippovna'yı… Takdir ederdi… Ondan başka hiç kimse ona bu şekilde davranmazdı…

Ojen Pavloviç devam etti:

– Fakat bütün bunlar kesinlikle ciddi değil! Affedersiniz prens fakat… Ben… Bunu böyle düşündüm; bu hususta çok düşündüm. Meselenin başını biliyorum; altı ay önce olup biten her şeyden haberdarım. Hatta demin söylediklerim ciddi değildi! Hayal gücümü işletmek için bir tecrübe yaptım. Bir hayal, bir duman… Yukarıda söylediklerimi ciddi saymak için insanda tecrübesiz bir genç kız kıskançlığı olması gerekiyor.

Bu şekilde, Ojen Pavloviç, çekinmeden konuşuyor; Nastasya Filippovna ile prensin ilişkilerini çok açık bir şekilde ortaya koyuyordu. İyi konuşma yeteneği vardı. Bu sefer iyi konuşamıyordu:

– Başlangıcından beri bu işte bir yalancılık vardı. Hatta yalanla başlayan şey yalanla biter. Bu doğal bir kanundur. Sizi bir budala yerine koyan insanların fikrine katılmıyorum. Hatta bu bana öfke veriyor. Bu vasfı kazanabilmeniz için fazla zekisiniz; fakat şuna inanın ki, sizi diğer insanlardan ayıran bir garipliğe sahipsiniz. Bence bütün bu olan olayların sebebi: Bir tecrübesizlik ve aşırı derecedeki saflığınızdır. Ölçü hissinizin

eksikliği ile her şeye inanan, gerçek doğal prensipler hâline sokan güveninizi buna eklemek istiyorum! İtiraf ediniz prens, Nastasya Filippovna ile olan ilişkileriniz baştan beri karşılıktı.

Anlaşma ile yapılan bir demokrasi anlayışına dayanıyordu. Âdeta “kadınlık meselesi” bu bağlantının bir esasını oluşturuyordu. Nastasya Filippovna’nın evinde, Rogojin’in para getirerek ortaya çıkardığı skandalı en ufak ayrıntısına kadar bildiğimi unutmayınız. Eğer isterseniz, kişiliğinizi ortaya koyayım ve size bu aynanın içindeki hayalinizi göstereyim. Meselenin içyüzünü ve niçin bu şekli aldığını o derece iyi biliyorum. Siz küçükken ve İsviçre’de yaşarken vatanınıza, Rusya’ya karşı hasret çekiyordunuz. Rusya sizin için yabancı ve var olan bir topraktı. Rusya hakkında birçok kitap okumuştunuz; bunlar mükemmel kitaplardı. Fakat sizin için zararlı oldu. Bulunduğunuz toprağa adım atar atmaz, sizde sabırsızlıkla harekete geçme duyguları uyandı. Bu, aynı günde mahvedilmiş bir kadının hazin ve heyecanlı hikâyesini size anlattılar: Siz bozulmamış bir insan, bir şövalye idiniz. Üstelik bir kadın söz konusuydu! Aynı gün bu kadını gördünüz ve o kadının çıldırtan, göz kamaştıran güzelliği karşısında şaşkına döndünüz. -Görüyorsunuz ki, bu kadının güzelliğini ben de takdir ediyorum… Bütün bunlara sinirli psikolojinizi, sara hastalığınızı, sinir bozan Petersburg’un eriyen karları sizin için görkemli ve yabancı bir şehirde geçirdiğimiz bu heyecanlı güne, beklenilmeyen olaylarla… Yeni karşılaşma ve tanışmaları, Yepançinleri, üç kızını ve hele Aglaya’yı ekleyin. Bütün bunlara yorgunluğu ve baş dönmesini, Nastasya Filippovna’nın salonunu ve bu salonun hayatını vs. katın… Bu durum dâhilinde kendinizden daha başka ne bekleyebildiniz, soruyorum size?

Prens kızarmaya başladı. Başını sallayarak:

– Evet, dedi. Evet, evet, bu aşağı yukarı böyle; bir bilseniz, bütün geceyi vagonda geçirmiştim. Uyumamıştım; kırk sekiz saattir sinir krizleri içinde idim.

Ojen Pavloviç heyecanla devam etti:

– Tamam! Benim de gelmek istediğim nokta bu idi zaten. Görülüyor ki, heyecanınızdan sarhoş olarak yüce bir fikri belli etmek fırsatını buldunuz. Bir prens olmanız dolayısıyla, yüksek sınıfın derbeder hayatı bakımından, küçücük suçu olmayan bir genç kızı iğrenç saymasına ve alçak bir kadın şekline sokmasına dayanamadınız. Oh! Tanrım, anlaşılıyor bu! Fakat prens, mesele burada değil. Mesele, acaba buna karşı olan duygunuzda, içten, doğal ve gerçek olduğunuzu ya da bunun beyninizin uğradığı bir

heyecandan ileri gelip gelmediğini anlamaktadır. Ne dersiniz? Buna benzeyen bir kadın, tapınakta bağışlamıştı. Fakat ona yaptığı şeylerin iyi olduğu, saygı ve şerefe layık olduğu söylenmişti. Bu üç ay içinde aklınız size bunun neye varacağını göstermedi mi? Masum olabilir, bu noktayı tartışmıyorum. Yalnız bütün maceraları, çekilmez gururunu, saygısızlığını, doymak bilmeyen bencilliğini haklı gösterebilir mi? Bağışlayın prens biraz ağır tabirler kullandım ama… Prens mırıldandı:

– Evet, bütün bunlar mümkün; belki de hakkınız var… Gerçekten o kadın çok taşkın… Hakkınız var. Fakat…

– Merhamete layık demek istiyorsunuz değil mi? Ama bu kadına karşı beslenilen bir merhamet hissi ile ve ona hoş görünmek gayesiyle, temiz ve soylu bir genç kızı, o kadının kirli ve kin dolu gözleri önünde rezil etmeye hakkınız var mı? Bu merhametin sonu nereye varacak? İnanılmayacak derecede bir aşırılık yok mu burada? Üstelik bir genç kızı sevdikten ve ona şerefli bir evlilik teklif ettikten sonra, onu rakibesi karşısında kepaze etmek ve bir başka kadın için onu terk etmek mümkün müdür?.. Aglaya'ya onun için evlenme teklif ettiniz. Bu teklifinizi de annesinin, babasının ve kardeşlerinin huzurunda yaptınız! Hem prens, siz şerefli bir insan mısınız? İzin verin de bunu sorayım? Ve… Ve bir genç kızı sevdiğinizi söyleyerek, onu aldatmış olmuyor musunuz?

Prens tarif edilemez bir kederle:

– Evet, dedi. Evet, hakkınız var… Ah!.. Suçlu olduğumu hissediyorum.

Ojen Pavloviç nefretle sordu:

– Fakat bu yeterli mi? "Ah! Ben suçluyum" diye bağırmak yeter mi? Suçlu olduğunuzu itiraf ediyorsunuz, bir de bunda ısrar ediyorsunuz! "Hristiyanlığınız" nerede kaldı? O sırada gene kızın yüzünün ne ifade ettiğini gördünüz. Diğerinden, sizinkinden, sizi ondan ayırandan daha mı az acı çekiyordu? Bütün bunların olmasına nasıl izin verdiniz? Nasıl?

Zavallı prens mırıldandı:

– Fakat… Ben bir şeye izin vermedim…

– Nasıl? Bir şeye izin vermediniz mi?

– Bana inanın, bütün bunların nasıl olduğunu hâlâ da anlayamıyorum… Ben… Aglaya Ivanovna'nın arkasından koştum. Fakat Nastasya Filippovna birden kollarıma düşerek bayıldı; o zamandan beri de Aglaya Ivanovna'nın yanına yaklaştırmıyorlar beni…

– Ne önemi var! Ötekini baygın bırakarak Aglaya'nın peşinden koşmalıydınız

– Evet… Evet, yapmalı idim… Öteki ölürdü! Siz onu bilmezsiniz, o kendini öldürdü ve… Ne çıkar, bütün bunları Aglaya Ivanovna'ya sonradan anlatabilirdim. Ve… Görüyorsunuz Ojen Pavloviç, bana öyle geliyor ki, siz her şey bilmiyorsunuz. Söyleyin, Aglaya Ivanovna'yı bana niçin göstermiyorlar. Her şeyi ona anlatabilirdim. Şunu biliniz ki, ikisi anlaşamadılar. Meselenin aslına giremediler, bu yüzden işler bu hale geldi ya… Bunu size açıklayamam fakat Aglaya'ya anlatabilirdim… Ah! Tanrım! Kaçtığı dakikada yüzünden söz ettiniz. Oh! Tanrım Bunu hatırlıyorum!.. Hadi kalkın gidelim!

Prens birden ayağa kalkmıştı. Ojen Pavloviç'i ceketinden yakalayarak sürüklemek istiyordu:

– Nereye?

– Aglaya Ivanovna'ya, derhal onun yanına gidelim!..

– Fakat onun Pavlovsk'ta olmadığını size söyledim… Ve zaten onun yanında işimiz ne?

Prens elleriyle dua eder gibi bir hâl olarak mırıldandı:

– O anlar, anlayacaktır! Bunun böyle olmadığını ve tamamen başka bir şey olduğunu anlayacaktır.

– Nasıl başka bir şey? Yakında evlenmiyor musunuz? Demek hatanızda ısrar ediyorsunuz… Evleniyor musunuz, evlenmiyor musunuz?

– Evet!.. Evleniyorum, evet evleniyorum.

– Peki, bunun böyle olmadığını ne diye söylüyorsunuz?

– Hayır, böyle değildir, böyle değil! Evlenmemin önemi yok! Bir şey ifade etmez bu!

– Bunun bir şey ifade etmediğini nasıl söyleyebilirsiniz? Bu o kadar önemsiz bir şey değil! Sevdiğiniz bir kadını mutlu etmek için onunla evleniyorsunuz. Aglaya Ivanovna bunu görüyor ve biliyor. Önemsiz bir şey olur mu bu?

– Onun mutluluğu mu?.. Oh! Hayır, sadece evleniyorum; o bunu istiyor. Ama evlenirsem ne çıkar? Ben… İşte, evet, bunun hiçbir önemi yok! Yalnız, eğer başka türlü hareket etseydim, o kadın muhakkak ki, ölürdü. Rogojin ile olan evliliğin bir çılgınlık olduğunu şimdi anlıyorum. Önceleri anlayamadığım şeyleri şimdi gayet iyi görüyorum. İşte size söylemek istediğim şey: O gün, ikisi karşı karşıya geldikleri zaman Nastasya Filippovna'nın yüzünün taşıdığı ifadeye dayanamadım. Ojen Pavloviç bunu bilemezsiniz -Prens bir sır saklar gibi sesini kıstı… Bunu hiç kimseye söylemedim. Asla hatta Aglaya'ya bile. Fakat Nastasya Filippovna'nın

yüzüne dayanamadım… Demin onu evindeki gece âlemlerini gayet güzel anlattınız. Fakat ufak bir ayrıntıyı unuttunuz. Çünkü bilmiyordunuz, o da, onun yüzüne bakarak her şeyi anladığımdandır. Daha o sabah, onun resmini gördüğüm zaman, o yüzün ifadesine katlanamamıştım… İşte, bakın mesela, Lebedev'in kızı Vera'nın, tamamen başka anlam taşıyan gözleri vardır. Ben… Nastasya Filippovna'nın yüzünden korktum!

Prens bu son cümleyi korkak bir insan tavrı ile eklemişti.

– Ondan korktunuz mu? Prens sapsarı yüzüyle fısıldadı:

– Evet, o bir çılgındır!

Ojen Pavloviç son derece meraklı bir tavırla:

– Gerçekten emin misiniz, diye sordu.

– Evet, eminim! Şimdi eminim. Bu son günlerde büsbütün emin oldum.

Ojen Pavloviç telaşla:

– Şu hâlde ne yapıyorsun kara talihli adam, diye bağırdı. Demek ki, bir çeşit korku yüzünden evleniyorsunuz. Doğrusu, şaşılacak şey… Kim bilir, belki de onu sevmiyorsunuzdur.

– Ah, seviyorum, bütün kalbimle seviyorum. Düşünün bir kere… O henüz bir çocuk. Hele şimdi, bir çocuktan hiç farkı yok. Ah, siz bir şeyin farkında değilsiniz.

– Peki ama aynı zamanda da aşkınızdan Aglaya Ivanovna'ya söz ettiniz ve bu konuda onu inandırdınız, değil mi?

– Evet, evet, evet!

– Peki bunu nasıl açıklayacaksınız? Hem onu, hem onu sevdiğinizi iddia edemezsiniz ya!

– Ah. Evet, evet!

– Yok canım. Ne söylediğinizi düşünün lütfen, prens!

– Aglaya'sız ben… Onu muhakkak görmeliyim… Ben… Biraz sonra uyurken öleceğim. Dün akşam rüyamda öleceğimi sanıyordum. Ah, Aglaya bilmiş olsaydı… Yani her şeyi!.. Çünkü burada önemli olan her şeyi bilmektir. Suç bir başkasında ve her şeyi bilmemiz gerekirken neden bilemiyoruz? Zaten ne söylediğimi kendim de bilmiyorum ya… Şaşırdım. Beni müthiş bir heyecana attınız. Kaçarken olduğu gibi, yüzündeki ifadenin şimdi de aynı olmasına imkân var mı? Ah, evet, suçluyum. Mümkün olan bir şey varsa, o da bütün suçların benim tarafımda oluşudur. Bunların ne olduğunu tam anlamı ile bilmiyorum ama suçluyum, Ojen Pavloviç, burada kelime kıtlığından size anlatamayacağım bir şey var… Fakat… Bunun ne

olduğunu Aglaya anlayacaktır. Ah, onun anlayacağını her zaman düşündüm zaten.

– Hayır, prens, anlamayacaktır. Aglaya Ivanovna sizi insanca, bir kadın gibi sevdi, bir melek gibi değil. Zavallı prensim, size doğrusunu söyleyeyim mi? Görünüşe göre siz ne berikini sevdiniz, ne de ötekini…

– Bilmiyorum… Belki… Belki! Ojen Pavloviç, birçok konuda haklısınız. Dostum siz olağanüstü denecek derecede zekisiniz… Ah, işte başım yine ağrımaya başlıyor. Hadi ona gidelim, Tanrı aşkına gidelim. Tanrı aşkına!

– Canım, size onun Pavlovsk'ta olmadığını söylüyorum. Koimino'da!

Ojen Pavloviç uzayan bir sesle:

– İmkânsız dedi ve kalktı.

– Dinleyin! Bir mektup yazayım, ona ileti verin. Olmaz mı?

– Hayır prens, hayır! Bu gibi şeyleri vermekten bendenizi affedin; yapamam doğrusu!

Ayrıldılar… Ojen Pavloviç'te garip bir izlenim vardı. Prensin aklında bir bozukluk olduğu inancına vardı. "Onun korktuğu ve o kadar sevdiği bu yüz neyi ifade ediyordu? Üstelik de Aglaya'yı kaybettiği için kahrından ölebilir, öyle ki, kızcağız prensin kendisini ne kadar sevdiğinin asla farkında bile olmayacak. Ha, ha, ha! İki kadını birden nasıl sevebilirdi? Üstelik de her birinin aşkı başka nitelikte idi. En garibi de bu ya zaten!.. Zavallı budala! Şimdi hâli ne olacaktı acaba?"

Bununla beraber prens, Ojen Pavloviç'e söylediği gibi ne uyanık iken, ne de "uyurken" onun evliliğinden önce ölmedi. Belki uyuyamıyor ve kötü rüyalar görüyordu ama gündüzleri dostları ile beraberken, oldukça iyi ve memnun görünüyordu. Düşünceye de çoğunlukla yalnız olduğu zamanlar dalıyordu. Ojen Pavloviç'in ziyaretinden bir hafta sonra yapılacak olan düğün hazırlıkları hızlandırıldı. Bu durum karşısında prensin en içten arkadaşları eğer var idiyse zavallı deliyi "kurtarmak" girişiminden kaçınacaklardı. General Ivan Feodoroviç ile karısı Lizaveta Prokofyevna'nın teşvikiyle, Ojen Pavloviç'in bu ziyareti yaptığının dedikodusu kulaklara çalındı. Bununla beraber karıkoca aşırı derecedeki iyilikleri yüzünden zavallı deliyi uçurumdan "kurtarmak" istemiş olsalardı, ancak bu tek ve ürkek girişimleri ile yetinmiş olacaklardı. Onların ne sosyal konumu, ne de hisleri (doğal bir şey) bu konuda daha ciddi bir tarzda hareket etmelerine uygun değildi. Yukarıda da söylediğimiz gibi, prensin etrafı bile ona düşman kesildi. Vera Lebedev yalnız kalınca boyuna

ağlıyordu. Zaten çoğunlukla evde kalır ve onu eskisinden daha seyrek ziyarete giderdi.

Bu olaylar üzerine Kolya, babasına son saygıyı gösterdi. İhtiyar birinci krizden yaklaşık sekiz gün sonra öldü. Prens, ailenin yasını paylaştı; ilk günler saatlerce Nina Aleksandrovna'nın yanından ayrılmadı. Cenazeye ve âyinlere katıldı. Onun kiliseye geliş ve gidişi, halk arasında birçok fısltıya sebebiyet verdi. Sokakta da böyle idi. Yaya veya arabası ile geçerken halk kaynaşıyor, onu gösteriyor ve tıpkı Nastasya Filippovna gibi onun ismini mırıldanıyordu. Halk, Nastasya'yı da cenaze merasiminde aradı fakat göremedi. Yüzbaşının karısı da yoktu. Lebedev onu evde alıkoymayı başarmıştı. Cenaze töreni prenste derin ve acı bir izlenim bıraktı. Lebedev bunun farkına vardı ve prense sebebini sordu. O da bir Ortodoks cenazesine ilk kez katıldığını söyledi; bununla birlikte küçük yaşta iken köyünde, böyle bir cenaze töreni olduğunu hatırlar gibiydi.

Lebedev alçak sesle:

– Evet, şu tabutta yatan adamın birkaç zaman önce toplantılarımızın başkanlık makamını bıraktığımız aynı kimse olmasına imkân var mı? Hatırlıyor musunuz? Canım kimi arıyorsun Tanrı aşkına, dedi.

– Hiç, bana öyle geldi…

– Rogojin'i mi arıyorsun yoksa?

– Burada mı?

Prens şaşkın bir hâlde:

– Gerçekten onun gözlerini görür gibi oldum, dedi… Fakat ne önemi var?.. Burada işi ne? Davet mi ettiler yoksa?..

– Sanmam. Aklına bile gelmemiştir. Aslında aile onu tanmıyor bile. Kiliseye herkes girebilir. Ne diye bu kadar hayret ettiniz? Şimdi ona sık sık rastlıyorum. Geçen hafta içinde ona burada, Pavlosk'ta dört defa rast geldim.

Prens:

– Bense o zamandan beri onu bir defa bile göremedim, diye kekeledi.

Nastasya Filippovna da ona, Rogojin'i "o zamandan beri" hiç görmediğini söylediği için prens onun bazı sebepler yüzünden ortalıkta görünmediğine inandı. Prens bütün gün gayet düşünceli göründü. Buna karşılık, Nastasya Filippovna aşırı bir neşe içinde idi. Bu hâli bütün gece devam etti.

Babasının ölümünden önce prensle barışan Kolya ona -mesele büyük bir önem kazandığı için- düğün töreninde yanında bulunmaları için, Keller ile Burdovski'yi almasını söyledi. Birincinin tavrı hareketinden sorumlu

olabileceğini, hatta onun bu meselede “çok gerekli” olduğunu söyledi. Burdovski’ye gelince, “sakin ve alçak gönüllü” bir adam olduğu için onun hakkında söylenecek her sözün boş olduğunu bildirdi. Nina Aleksandrovna ile Lebedev, prensi bazı hususlarda uyardılar: Mademki evlilikleri kararlaştırılmıştı, bunu halkın Pavlovosk’ta kaynaştığı bir sırada yapmasına ne gerek vardı? Bu kadar ilâna gerek var mıydı? Törenin, Petersburg’ta, hatta kendi evinde yapılması daha uygun olmaz mıydı? Prens onların bu konudaki endişelerinin sebebini anlamadı değil fakat gayet sade ve kısa bir şekilde, Nastasya Filippovna’nın kesin arzusunun bu olduğunu söyledi.

Ertesi sabah Keller, düğünde prense eşlik edeceğini öğrenince, onu ziyarete geldi. Kapının eşiğinde durdu. Onu görünce sağ elini kaldırdı ve işaret parmağını uzatarak yemin eden bir adam tavrı ile:

– Artık içemeyeceğim, dedi.

Sonra prense yaklaştı, sarsarak ellerini sıktı ve olup biten şeyleri öğrendiği zaman ilk önce tiksinti duyduğunu, hatta bu husustaki duygularını bir bilardo partisinde bile belli ettiğini söyledi…

Tiksinti, prensin bir Rohan prensesi ya da hiç olmazsa Chabot ailesinden birisiyle evlenmesini görmek istemesinden ileri geliyordu. Bununla birlikte kendisi de pekâlâ biliyordu ki, prens onların “hepsinden” kat kat soylu düşüncelere sahipti ve bu şekilde düşünüyordu. Çünkü prensin aradığı ne gösteriş, ne de servetti… Sadece hakikatti. Yüksek şahsiyetlerin aşkları bilinen bir şeydi. Prens de bu konuda onlardan aşağı kalmıyordu. “Fakat bütün hergeleler ve hilekârlar topluluğu, büsbütün başka şekilde düşünüyorlar. Şehirde, evlerde, toplantılarda, konserlerde, kabarelerde, bilardo salonlarında herkes bu düğün meselesi ile ilgileniyor. İşittiğime göre ilk akşam pencerenizin önünde bağırıp çağıracaklar ve sizi oyuna tutacaklarmış. Prens eğer namuslu bir adamın tabancasına ihtiyacınız varsa, zifaf yatağınızdan çıkmadan önce, yarım düzineye yakın silâh atmaya hazırım” dedi. Hatta kudurmuş halkı durdurmak için bahçeye itfaiye tulumbalarının konmasının bile uygun olacağını söyledi. Bununla birlikte Lebedev, bu tulumbalar harekete geçtiği takdirde, evinin allak bullak olacağını düşünerek bu fikre karşı çıktı.

– Bana inanın ki, prens, bu Lebedev denen herif aleyhinizde bir takım entrikalar çeviriyor. Sizi etki altına almak istiyorlar. Bunu aklınız alır mı? Kısacası sizi, insanı dört ayaklılardan ayırt eden irade ile paranızı istediğiniz gibi harcamaktan mahrum edecekler. Evet, bunu kulağımla işittim. Emin olun söylediklerim doğru…

Prens bu arada bazı dedikoduların bir zamanlar kulağına çalınmış olduğunu şüpheli bir şekilde hatırladı; fakat önem vermemişti tabi. Keller'in bu husustaki sözlerine gülmekle yetindi ve derhal unuttu. Gerçekten birkaç zamandan beri Lebedev bir şeyler çeviriyordu; fakat onları düşünceden eyleme geçirmek konusundaki çabaları dört bir tarafa dağıldığı için, önceden belirlemiş olduğu gayeye bir türlü ulaşamıyordu. Hayatta başarılı olamayışının sebebi de bu değil miydi zaten? Sonraları aşağı yukarı bütün düğün günü gelip prense itiraflarda bulundu. Haklarında entrikalar çevirdiği kimselere hele bunlar suya düştüğü zaman gelip itiraflarda bulunmak onda bir hastalıktı. Prense Talleyrand ruhta bir adam doğduğunu fakat feleğin garip bir cilvesi yüzünden basit bir Lebedev kaldığını itiraf etti ve ona yaptığı bütün oyunları anlattı. Onun bu hâli ve anlattıkları, prensin çok hoşuna gitti ve ilgilendirdi. Söylediğine göre ise gerektiği zaman kendisini koruyacak büyük şahsiyetler aramakla başlamıştı. Bunun için de gidip General Ivan Feodoroviç'i bulmuştu. General ona ne söyleyeceğini şaşırdı: "Delikanlının iyiliğini gönülden arzu ettiğini fakat bu hususta müdahale etmesinin uygun olmayacağı"nı söyledi. Lizaveta Prokofyevna ise, onu ne görmek ne dinlemek istemişti. Prens Ş.T… ile Ojen Pavloviç'e gelince, onlar da bu duruma katılmaktan çekinmişler ve açıkça reddettiklerini bildirmişlerdi. Bununla beraber Lebedev'in cesareti kırılmamıştı; dostu, hatta bir nevi borçlu bulunduğu saygın bir ihtiyar hukukçuyu ziyaret etti. Bu adamın fikirleri Lebedev'e gayet mantıklı göründü. Prensin evliliği engellenebilirdi. Yeter ki, bazı şahitler onun aklının bozuk ve tam bir cinnet içinde olduğunu kanıtlasınlardı. Önemli olanı da yüksek makamlardan yararlanmaktı. Lebedev'in hâlâ sabrı tükenmemişti. Hatta günün birinde prensin evine bir doktor bile getirdi. Bu da Pavlovsk'a yaz için gelmiş saygın bir ihtiyardı. Boynunda da Sent Anna nişanı vardı. Lebedev onu, evini gezdirmek bahanesiyle getirmiş ve prense tanıtmıştı. Prensi tıbbî kontrol yaptırmadan önce, onun aklî dengesi hakkında doktordan arkadaşça fikir sorabilecekti.

Prens, doktorun bu ziyaretini ve bir gün önce Lebedev'in onun hasta olduğu konusundaki ısrarlarını hatırladı. Doktor çağırmasını kesin olarak reddettiği hâlde, ertesi gün kendini, bu ihtiyar doktorun karşısında buldu. Lebedev, ikiyüzlü bir tavırla: "Terentief'in evinden çıkıyorduk… O zavallı da iyi değil… Doktor onun hakkında size bilgi vermek için buraya kadar gelmek zahmetine katlandı!" dedi ve doktorun bu ziyaretinin sadece bir rastlantıdan ibaret olduğunu göstermek istedi. Prens Lebedev'i haklı buldu

ve doktoru büyük bir incelikle karşıladı. Konuşma derhal İppolit ‘e ulaştı. Ziyaretçi, onun intiharını en ince ayrıntısına varıncaya kadar öğrenmek istedi. Prensin anlattıkları ve verdiği bilgiler doktorun ilgisini çekmişti. Sonra da Petersburg’un ikliminden, prensin hastalığından, İsviçre’den ve Şnayder’den konuşuldu. Prensin, Snayder’in tedavi yöntemleri hakkında vermiş olduğu bilgiler doktoru o kadar çok ilgilendirdi ki, prensle tam iki saat konuştu. Üstelik de prens ona nefis sigaralar; Lebedev de Vera’nın getirdiği nefis bir likör ikram etti. Aile babası ve evli olmasına rağmen doktor, genç kızı görünce ona öyle bir iltifat etti ki, bu Vera’nın nefretine sebep oldu. Dostça ayrıldılar. Doktor, prensle vedalaştıktan sonra Lebedev’e: “Eğer prensi koruma altına almak gerekirse koruyucu kim olacak?” diye sordu. Lebedev, düğünün yakın olduğunu hatırlatarak doktora sıkıntılı bir sesle cevap verdi. Fakat doktor, kötü bir şekilde başını salladı ve bu gibi evliliklerin seyrek olmadığını söyledi. Üstelik söz konusu olan kimsenin, herhangi bir erkeği çileden çıkaracak kadar şahane bir güzelliği değil, aynı zamanda da Troçki’den ve Rogojin’den kalmış muazzam sermayesi ve mücevheratı, mobilyaları ve elbiseleri vardı. Bundan dolayı, böyle zengin bir gelin adayı karşısında prensin aklından şüphe etmek şöyle dursun, onun çok zeki ve hesabını bilen bir adam olduğunu hatırladılar. Doktorun düşüncesi tamamen prensin lehine oldu. Lebedev de bunlara dayanarak prense: “Eskiden karşınızda size bütün varlığıyla bağlı, kanının son damlasına kadar sadık bir adam bulacaktınız. İşte size bunları söylemek için geldim!” dedi.

Bu son günler içinde prens, İppolit ile avundu. Çoğunlukla onu aradı. Aile o civarda küçük bir evde otururdu. Çocuklar, yani İppolit’in erkek ve kız kardeşleri kırlardan yararlanıyorlardı. Onlar çoğu kez bahçeye iniyorlar ve hastadan kurtulabiliyorlardı. Fakat yüzbaşının zavallı karısı çocuğunun âdeta esiriydi; yakasını onun elinden bir türlü kurtaramıyordu. Prens onların arasını bulmak için çırpınıyordu. Hasta onun bu hâlinden nefret ediyordu. Artık eskisi gibi onu ziyaret etmeyen Kolya’ya da içerliyordu. Fakat onun ölen babası ve dul kalan annesi yüzünden ayrılmadığını düşünerek biraz sakinleşti. Sonunda alaylarına hedef olarak, prens ile Nastasya Filippovna’nın evliliklerini aldı. O derece alay etti ki, küplere binen prens artık onu ziyaret etmez oldu. Aradan iki gün geçmeden, yüzbaşının karısı ağlayarak prense geldi ve eve gelmesini rica etti, gelmediği takdirde İppolit’in yemek yemeyeceğine dair yemin ettiğini, kendisine büyük bir sır vermek istediğini söyledi. Prens boyun eğdi. İppolit ilkönce barışmak

arzusunu belli etti ve ağladı; fakat gözyaşları kuruyunca, birden eski kırıcılığını aldı fakat hiddetini açığa vurmadı. İyi olmadığı ve bir zaman sonra öleceği hâlinden belliydi. Söyleyeceği hiçbir sır yoktu. Sadece prense belki de yapmacık bir heyecanla: “Rogojin’e karşı dikkatli ve uyanık davranmasını…” tembih etti. “Prens, Rogojin kendisine ait bir şeyden asla vazgeçmez… O bizim ayarda bir adam değildir… İstediği bir şey varsa biran bile tereddüt etmez ve derhal harekete geçer” Daha açık ve kesin bilgi elde edebilmek için prens ona bir sürü soru sordu fakat İppolit hiçbir şey anlatamadı. Onun gözünde her şey ihsas ve şahsî intihalardan ibaretti. Sonunda prensin ruhunu dehşet içinde bıraktığını anladı ve büyük bir memnuniyet duydu. Karşısındakinin: “Hiç olmazsa yabancı memleketlere kaçın… Orada da Rus papazları var… Orada evlenirsiniz” dediğini işitince, prens gülmekle yetinmişti… Fakat İppolit bu öğütleri verdikten sonra da: “Yalnız Aglaya Ivanovna için korkuyorum. Rogojin onu ne kadar sevdiğinizi biliyor. Aşk için aşk. Nastasya Filippovna’yı elinden aldınız. Aglaya Ivanovna’yı muhakkak öldürür. Şimdi onunla her ne kadar aranızda her şey bitmiş ise de bu size ağır gelir, değil mi?” Gayesine ulaşmıştı. Prens oradan harap bir hâlde çıktı.

Bu görüşme evliliğin hemen öncesinde yaşandı. O akşam prens, Nastasya Filippovna ile nikâhtan önce son defa bir daha görüştü. Fakat genç kadın kocasını yatıştıracak hâlde değildi. Bu son günler içinde tam aksine kendisi de onu büsbütün perişan bir hale sokmaktan başka bir şey yapamıyordu. Birkaç gün önce, baş başa geçirdikleri zamanlar içinde, onu elinden geldiği kadar eğlendirmeye çalışmıştı. Onu asıl korkutan prensin sıkıntılı haliydi; hatta onu eğlendirmek için şarkı bile söyledi fakat çoğu kez ona gülünç hikâyeler anlatırdı. Hatta bazen gülerdi bile; çünkü Nastasya Filippovna, canlı ve şakacı bir tarzda anlatırdı. Prensin güldüğünü görünce memnun olur ve onun üzerindeki etkiyle övünürdü. Fakat şimdi, kendisi de saatten saate daha mahzun ve endişeli oluyordu. Prens onun hakkında artık ne düşünmesi gerektiğini biliyordu. Aksi takdirde şimdi her şey ona anlaşılmaz ve bilinmeyen bir şekilde görünüyordu. Bununla birlikte, onun yeniden hayata dönebileceğine inanıyordu. Onu içten ve derin bir aşkla sevdiğini Ojen Pavloviç’e söylerken yalan söylememişti. Gerçekten bu aşkta, kendi kaderini tayin etmekten âciz ve hasta bir çocuk için hissedilen bir sevgi hareketi vardı. Prens yeni karısının iç dünyasının ayrıntıları hakkında kimseye bahsetmezdi. Kendisiyle Nastasya Filippovna arasında söz konusu değildi. Hatta her ikisi de bu konuya değinmemek konusunda sözleşmişe

benziyorlardı. Neşeli ve canlı olan sohbetlerin hiçbir içten tarafı yoktu. Her ikisi de tatlı tatlı görüşürdü. Darya Alekseyevna sonraları, onların bu sohbetlerini zevkle seyrettiğini söylemişti.

Prens, Nastasya Filippovna'nın ahlakî ve fikrî durumu hakkında bir kanaat edindikten sonra, zihninden birçok tereddütleri bir dereceye kadar sildi. Şimdi Nastasya üç ay önce tanıdığı kadından tamamen başkaydı. Bir zamanlar ona evlilik teklif ettiği zaman, ağlayıp sızladığı ve küfürler savurduğu hâlde, simdi gayet sakin görünüyordu. Prens: "Anlaşılan şimdi eskiden olduğu gibi felâketime sebep olacağından korkmuyor" diye düşünürdü. Böyle ani bir değişikliği mantığı almıyordu. Nastasya Filippovna, kendine o!an bu güveni, sadece Aglaya'ya olan nefretinden mi almıştı? Bunu düşünmek bile onun derin olması muhtemel olan duygularına bir aşağılamaydı. Yoksa bu kararı, kendisini Rogojin'le bekleyen akıbetten korktuğu için mi vermişti? Şüphesiz bütün bu sebeplerin ve diğer birçok şeyin etkisi vardı fakat prens için olanı ve akla en yakın geleni ve prensin epeydir şüphe ettiği örnek şu idi: Zavallı hasta ruhta artık derman kalmamıştı. Aslında bu bir açıklama bile olsa prense hiçbir huzur vermedi. Bazen hiçbir şey düşünmek istemiyordu. Evliliğe gelince o sırada da ona anlamsız bir tören saadetine de ilgilenmeye değmez bir şeymiş gibi bakıyordu. Ojen Pavloviç ile yaptığı görüşmelere benzer sohbetlere gelince, bazı itirazlara ne cevap vereceğini bilmediği için onlardan mümkün olduğunca kaçıyordu. Aslında Aglaya'nın kendisi için ne anlama geldiğini Nastasya Filippovna'nın çok iyi bildiğini ve anladığını gördü. Bu konuda bir şey söylemiyordu ama Yepançinlere -ilk günlerde- gitmeye hazırlanırken bunu onun "yüzünden" okumuştu. Ailenin hareket ettiğini haber alınca, genç kadının yüzü güldü. Prens kötü bir gözlemci olmasına rağmen, Nastasya'nın, Aglaya'yı Pavlovsk'u terk etmeye zorlamak konusunda bir skandal çıkarabileceğinin endişesi içinde kıvrandı. Sadece rakibesini çileden çıkarmak için her evde evliliğinden bilerek söz ettiği açıktı. Yepançinlere inmek biraz güç olduğu için, bir gün prensi arabasına bindirdi ve özellikle pencerelerinin altından geçirdi. Bu, prens için müthiş bir sürpriz oldu. Her zaman olduğu gibi bu defa da meselenin sonradan farkına vardı ve arabanın çoktan onların villasına ulaştığını gördü. Bir şey söylemedi fakat bu olaydan sonra tam iki gün hasta yattı. Nastasya Filippovna da bu tecrübeyi tazelemek istemedi.

Evlilikten önceki günler içinde Nastasya büsbütün düşünceli bir hâl aldı. Çoğu kez kederinden silkinmeye çalışırdı; fakat neşeye bürünüyorsa da, bu

eskisine göre daha az taşkın bir neşe idi. Prens özenlerini arttırdı. Onun Rogojin'den hiç bahsetmemesine çok şaşıyordu. Yalnız bir defa, düğünden yaklaşık beş gün önce, Darya Alekseyevna ona haber gönderdi ve derhal gelmesini söyledi; çünkü Nastasya Filippovna pek iyi değildi. Prens onu deliliğe varan bir hâlde buldu: Bağırıyor, titriyor ve Rogojin'in villanın bahçesinde gizli olduğunu, onu gördüğünü ve kendisini öldürmek istediğini sürekli tekrar ediyordu… Bıçakla öldürecek!

Bütün gün sakinleşemedi. Fakat akşama doğru prens, İppolit'i görmeye gittiği zaman yüzbaşının karısı bazı ufak tefek şeyler için gitmiş olduğu şehirden dönüyordu. Rogojin'e Petersburg'ta rastladığını ve onun Pavlovsk hakkında kendisinden bilgi aldığını söyledi. Prens kadına, onu ne zaman gördüğünü sordu. Yüzbaşının karısı, aşağı yakarı Nastasya Filippovna'nın onu bahçesinde gördüğünü sandığı bir saatte gördüğünü söyledi. Demek genç kadın sadece bir serabın oyuncağı olmuştu. Bu hususta daha net bilgi elde etmek için, Nastasya Filippovna bizzat yüzbaşının karısının evine gitti; aldığı cevaplar onu son derece doyurdu.

Prens evliliğin arifesinde Nastasya Filippovna'dan ayrılırken onu büyük bir heyecan içinde bıraktı. Petersburg'taki terzisinden ertesi günü giyeceği gelinlik elbisesini, şapkasını, duvaklarını almıştı. Prens bu elbiseler karşısında onun bu derece heyecan ve zevk duyacağını tahmin etmemişti. Elinden geldiği kadar elbiseyi övdü ve kadının mutluluğunu körükledi.

Gecenin saat on birinde, prens ondan ayrıldığı zaman içinde bulunduğu fikirler işte bunlardı. Fakat henüz gece yarısı olmadığı hâlde, Darya Alekseyevna tarafından gönderilen birisi "Prensin derhal gelmesini, çünkü Nastasya Filippovna'nın pek iyi olmadığını" söyledi. Prens, nişanlısını gözyaşları içinde buldu. Odasına kapanmış, bir ümitsizlik ve bir sinir buhranı geçiriyordu. Kapalı kapı arkasından kendisine söylenen şeyleri uzun zaman işitmedi. Sonunda kapıyı açtı, yalnız prensi içeri aldı, kapıyı tekrar kapadı ve prensin dizlerine kapandı -bu sahneye bizzat şahit olan Darya Alekseyevna'nın sonradan anlattıkları bu şekildeydi…

"Ne yapıyorum? Ne yapıyorum? Seni ne hale sokuyorum!" diyerek heyecanla prensin ayaklarını öpüyordu.

Prens tam bir saat onun yanında kaldı. Ne konuştuklarını bilmiyoruz. Darya Alekseyevna'nın anlattığına göre, bu sürenin sonunda, sevgiyle ve güleryüzle ayrılmışlar. Prens gece yarısı nişanlısından haber almak için birisini gönderdi. Ama Nastasya Filippovna çoktan derin bir uykuya dalmıştı. Sabahleyin, prensin gönderdiği iki kişi Darya Alekseyevna'nın

evine gittiler. Onları bir üçüncüsü daha takip etti ki, prense şunları söylemesi rica edildi: “Nastasya Filippovna’nın etrafını, şimdi Petersburg’tan gelen bir sürü terzi ve berber sarmış. Dünkü sinir krizi de geçmiş. Düğün töreninde, güzelliğiyle herkesin gözünü kamaştırmak için son derece şıklaşıyor. Şimdi de zaten hangi pırlantayı takması gerektiği görüşülüyor.” Prens bu haberlerden son derece memnun göründü ve sakinleşti.

Düğün törenine ait diğer olaylar, orada bulunan ve sözüne inanılan kimseler tarafından anlatıldı.

Düğün töreni akşam sekizde olacaktı. Nastasya Filippovna saat yedide hazırdı. Altıdan itibaren davetliler Lebedev’in villasının etrafında gezinmeye başlamışlardı. Özellikle Darya Alekseyevna’nın evinin etrafı ve kilise, birçok misafirle dolmuştu. Vera Lebedev ile Kolya, prens için üzülüyorlardı. Bununla beraber yapılacak çok işleri vardı. Kilisenin kapısında yeni evlileri tebrik etmeye gelecek olan misafirleri kabul etmek için bazı tedbirler almak gerekmekteydi. Kiliseden sonra, evlerinde büyük bir toplantı yapmayı düşünmüyorlardı. Tören için gereken birkaç kişiden başka, Lebedev pek az insan çağırmıştı: Ptitsin ailesini, Ganya’yı, Sent Anna nişanını kazanmış olan doktoru ve Darya Alekseyevna’yı çağırmıştı. Prens pek az tanıdığı bu doktoru niçin çağırdıklarını sorduğu zaman, Lebedev onun için, “Boynunda Saint Anna nişanını taşıyor, tanınmış bir şahsiyettir, iyi olur” demişti. Prens bu kelimeleri duyduğu zaman gülmüştü. Keller ile Burdovski fraklar giymişler, eldivenlerini de unutmamışlardı. Dış görünüşleri pek zarifti. Keller, öfkeyle etrafındaki kalabalığı seyrediyordu. Sonunda saat yedi buçukta Mişkin bir araba ile kiliseye gitti. Şunu da hatırlatalım ki, bütün âdetler uygulanmakta, her şey, herkesin gözü önünde, “gerektiği şekilde” olmaktaydı. Prens yanında Keller’le birlikte halkın fısıltıları arasında kiliseye girdi. Keller etrafındakileri tehdit eder gibi bakıyordu. Prens kilisenin özel dairesine çekildi. Bu sırada boksör Keller de Nastasya Filippovna’yı getirmeye gitti. Darya Alekseyevna’nın evinin önü son derece kalabalıktı. Kapıdan içeri girerken halktan birçok terbiyesizce laflar duymak zorunda kaldı. Boksör bunlara haddini bildirmeye hazırlanırken, Darya Alekseyevna ile Burdovski zamanında yetişip kapıyı açtılar ve Keller’i zorla içeriye aldılar. Çok kızgındı, Nastasya Filippovna ayağa kalktı. Son defa aynaya bir göz attı. Kellerin sonradan anlattığına göre, Nastasya Filippovna “zoraki” bir gülümsemeyle “bir ölü kadar sararmış” bir hâlde putun önünde bir defa daha eğildi ve dışarıya çıktı.

Etrafta çığlıklar koptu. Bir an kahkahalar, alkışlar, hatta ıslıklar duyuldu. Fakat bunu sonra başka tezahüratlar kapladı.
– Ne güzel kadın!
– Bu ne ilk ne de son defa görülen bir şey!
– İzdivaç her şeyi siler sersem!
En yakında bulunanlar da şöyle çağırıyorlardı:
– Hayır böyle bir güzellik nerede bulunabilir? Memur kılıklı birisi söylendi:
– Bir kraliçe, gerçek bir kraliçe… Böyle bir kraliçe için bütün varlığımı satabilirim. “Hayatından bir gece” için!
Nastasya Filippovna ilerledi. Yüzü sapsarı idi. Ama siyah gözleri meraklı halkın ortasında alevler saçıyordu. Bu bakışa halk katlanamazdı. Birkaç heyecanlı tezahürata sebep oldu. Arabanın kapısı açıktı. Keller, gelinin elinden tutup arabaya bindirmeye hazırlanırken, Nastasya Filippovna’nın anî bir çığlığı ortalığı kapladı. Nastasya Filippovna arabayı bir tarafa bırakarak, halkın ortasına doğru koştu. Etrafındakiler hayretten dona kaldılar… Halk geriledi. Beş-altı adım ileride, birden Rogojin belirdi. Kalabalığın ortasında, Nastasya Filippovna onun bakışını tanımıştı. Genç kadın bir çılgın gibi Rogojin’e doğru koştu ve ellerini yakaladı:
– Beni kurtar! Beni götür. İstediğin yere! Hem de şimdi, diye yalvardı,
Rogojin, derhal onu kollarının arasına aldı. Başka bir arabaya koydu. Sonra da cebinden yüz rublelik bir banknot çıkararak arabacıya uzattı.
– İstasyona çek! Eğer tren gelmeden yetişebilirsen, yüz ruble daha alacaksın, dedi.
Rogojin de Nastasya Filippovna’yı bindirdiği arabaya atladı ve kapıyı kapadı. Bir saniye tereddüt etmeden arabacı kırbacını şaklattı. Keller bunu anlatırken, beklenilmeyen bu olaya engel olamadığı için af diledi: “Eğer bir saniye daha zaman olsaydı, kendime gelir ve buna engel olabilirdim” diyordu. Keller ile arkadaşının yaptıkları ilk hareket, oradan başka bir arabaya atlayarak kaçanları izlemek oldu. Fakat yolda bu fikirlerini değiştirdiler.
Keller:
– Herhâlde iş işten geçti! Onu zorla geri çeviremeyiz, diye söylendi.
Burdovski de heyecanla ekledi:
– Zaten yapacağımız bu harekete prens de razı olmaz. Rogojin ile Nastasya Filippovna tam zamanında istasyona yetiştiler. Rogojin arabadan

iner inmez trene koşarken, üzerinde bir şal ve başında ipekli bir eşarp olan genç bir kızın önünde birdenbire durdu:

– Bu şalınız için elli ruble kabul eder misiniz, diye genç kıza sordu. Kızın cevap vermesini beklemeden de eline elli rubleyi sıkıştırdı. Şalıyla ipekli eşarbı kızın üstünden koparır gibi çekti; derhal Nastasya Filippovna'nın üzerine ve başına örttü. Çünkü genç kadının tuvaleti, trende dikkati çekebilirdi. Bunları satan genç kız, bu eski şal ile eşarbı için böyle pahalı bir fiyatla aldıklarını neden sonra öğrendi.

Bu kaçırma hadisesi, kiliseye şaşılacak derecede çabuk bir zamanda ulaştı. Keller, prense yaklaşmak için kilisede kalabalığı yararken, tanımadığı birçok insan ona soru sormak için üzerine saldırdı. Bağıra bağıra konuşuyorlardı. Hatta gülüyorlardı. Hiç kimse kiliseyi terk etmedi: Hepsi prensin ne şekilde hareket edeceğini görmek istiyordu.

Prens haberi duyar duymaz, sarardı. Ama sakinliğini korudu. "Bundan korkuyordum." diye mırıldandı. "Ama bu şekilde beklemiyordum" Bir müddet sustuktan sonra da ekledi: "Bununla beraber… Onun durumunda… Her şey doğal görülebilir" bu kelimeler Keller'e örneği görülmemiş bir felsefe" gibi geldi, sonradan bu şekilde söz etti. Prens kiliseden çıkarken, birçokları onun son derece sakin olduğunu fark ettiler. Hatta herkes, bu sakinliği ayrı ayrı yorumladı. Herhâlde yalnız kalmak için evine gitmeye acele ediyordu. Fakat bu arzusunu gerçekleştirmeye imkân bulamadı. Birçok davetli onu odasına kadar izledi. Aralarında Ptitsin, Ganya ile doktor da vardı. Karmakarışık bir gürültü ile evi birçok davetli kaplamıştı. Prens, taraçanın üzerinde, Keller'in tanımadığı birçok insanla tartıştığını duydu. Bu şahısların en başında ak saçlı ve taraçaya girmek isteyen bir insan vardı. Prens ne olduğunu anlamak için onlara yaklaştı.

Tartışma sebebini öğrendikten sonra, Lebedev ile Keller'i kibar bir şekilde uzaklaştırdı. Merdivene dayanmış olan ak saçlı adama dönerek, içeri buyurmasını rica etti. Çağrılan misafir biraz şaşırdı. Ama prensi takip etti. Onların arkasından yedi sekiz arkadaşı da beraber girdiler. Diğerleri dışarıda kaldılar ve gürültü patırtı yapmaya devam ettiler.

Prens bu garip ziyaretçilere oturacak yer gösterdi. Çay ikram etti ve onlarla görüştü. Durum gayet doğal bir şekilde gelişiyordu. Hatta bu hal, içeri girenleri bile şaşırttı. Sohbeti "istenilen" konuya sürüklemek için bazı girişimlerde bulundu. Bazı içten sorular soruldu; "hilekârca" tahminler yürütüldü. Ama prens bütün bunlara gayet sakin, basit cevaplar verdi. Bu şekilde girişimler bir fayda sağlamadı. Sorular da kendiliğinden ortadan

kalktı. Yavaş yavaş görüşme ciddi bir hâl aldı. Birden içlerinden birisi lafa karışarak şu değerlendirmede bulundu. “Ne olursa olsun ben olsam, topraklarımı satmam, beklemek daha hayırlıdır. Bir girişimcinin işletmesi, paradan daha kıymetlidir” dedi ve devam etti. “Mademki öğrenmek istiyorsunuz. İşte benim düşündüğüm ekonomik sistem!” Prense seslendiği için, prens onu heyecanla onayladı. Bununla beraber, Lebedev, prensin kulağına eğilerek bu adamın yeryüzünde en ufak bir malı dahi olmadığını fısıldamıştı.

Bir saat kadar böyle geçti. Ziyaretçiler çaylarını içtikten sonra, fazla rahatsız etmemek gerektiğine inandılar. Dışarıya çıkarken, doktor ile ak saçlı adam, prense içten bir şekilde veda ettiler. Her biri “üzülecek bir şey yok” şeklinde cümleler söyledi. İçlerinden bazıları, şampanya isteyecek kadar ileri gittiler. Ama yaşlıları onlara müdahale ederek, bu arzularından vazgeçirdiler. Herkes çıkıp gittikten sonra Keller, Lebedev’in yanına yaklaşarak:

– Eğer işi benimle sana bıraksalardı, bağırıp çağıracaktık. Belki de kavga çıkaracaktık. Başımıza belâlar gelecek, işe polis müdahale edecekti. Fakat o derhal bir insanla dost olmasını biliyor. Hem de ne biçim dostlar tanıdı! Ben onları bilirim!

Lebedev oldukça sarhoştu. İçini çekerek cevap verdi:

– Bilginlerle filozofların bilemediklerini çocuklar bilirler. Çoktan beri bu cümleyi onun hakkında düşündüm. Fakat şimdi şunu ekleyeceğim ki, çocuğun kendisi de uçurumdan, bütün o azizler ve Tanrı tarafından kurtarılmıştır.

Sonunda saat on buçuğa doğru, prensi dinlenmesi için yalnız bıraktılar. Prensin başı ağrıyordu; Kolya, prensin düğün elbisesini çıkartmasın yardım etmek için geç ayrıldı. Giderken, gayet içten davrandı. Olaydan hiç söz etmedi. Ertesi gün erkenden geleceğini söyledi. Prens buna hiçbir cevap vermedi. Herhâlde ondan gizlediği bazı düşünceleri vardı. Kolya gittikten sonra evde hiç kimse kalmadı. Burdovski kalkıp İppolit’i görmeye gitmişti; Keller ile Lebedev bilinmeyen bir yere kaçmışlardı. Yalnız Vera odaları düzeltmek için bir süre daha kaldı. Yatmaya gitmeden önce, birkaç dakika için prensin odasına girdi. Prens masaya dirseklerini dayamış, başını ellerinin arasına almıştı. Vera sessizce ona yaklaştı ve omuzlarından tuttu. Prens hayretle başını çevirdi. Kim bilir, belki de bir dakika belleğini toplamak için uğraştı. Karşısındaki yüzü tanır tanımaz, hemen büyük bir heyecan yaşadı. Ertesi sabah saat yedide, kapısını vurarak kendisini

uyandırması için Vera’ya rica etti. Trenle Petersburg’a gitmek istiyordu. Genç kız uyandıracağını söyledi. Bunun üzerine prens, bu düşüncesini kimseye söylememesini rica etti. Vera bunu da kabul etti Genç kız dışarıya çıkmak üzere iken, prens onu üçüncü defa olarak alıkoydu. Ellerini yakaladı ve öptü. Sonra da ardından garip bir eda ile “yarına!” dedi. Zaten Vera bu olayı ileride bu şekilde anlattı. Vera dışarıya çıkarken âdeta endişeli idi. Ertesi sabah verdiği sözü tutmak için prensin kapısını saat yediyi biraz geçerken vurdu. Petersburg treninin on beş dakikaya kadar hareket edeceğini bildirdi. Kapıyı açtığı zaman, Mişkin’in çehresindeki neşe ve sağlık belirtileri genç kızı yatıştırdı. Yatarken pek fazla soyunmamıştı. Ama gayet iyi uyuduğu anlaşılıyordu. Akşama Pavlovsk’a dönebileceğini umuyordu. Prens, Petersburg’a gitmek istediğini söyleyebileceği tek insanın Vera olduğuna inanmıştı.

VIII

Bir saatte Petersburg'a varmıştı; saat dokuz ile on arasında Rogojin'in kapısını çalıyordu. Bahçenin büyük kapısından girmişti; kapının önünle uzun müddet bekledi. Sonunda Rogojin'in ihtiyar annesinin dairesindeki kapı açıldı. İhtiyar ve temiz bir hizmetçi kapıda gözüktü.

Hizmetçi kapıyı tamamen açmadan:

– Parfion Semionoviç evde yok, dedi. Kimi istiyorsunuz?

– Parfion Semionoviç'i.

– Burada yok.

Hizmetçi, prensi garip bir tavırla süzüyordu.

– Hiç olmazsa bu geceyi burada geçirip geçirmediğini bana söyleyebilir misiniz? Ve… Dün gece yalnız mıydı?

Hizmetçi onun yüzüne dik dik bakmaya devam etti fakat bir kelime bile cevap vermedi.

– Nastasya Filippovna dün burada onunla beraber değil miydi?.. Dün akşam?..

– Fakat sizin kim olduğunuzu sormama izin verin?

– Prens Lev Nikolaeviç Mişkin… Parfion ile gayet iyi tanışırız.

– Evde yok.

Hizmetçi gözlerini yere indirdi.

– Peki, Nastasya Filippovna?

– Tanımıyorum.

– Durun, dinleyin beni! Ne zaman gelecek?

– Bilmiyorum.

Kapı kapandı. Prens bir saat sonra tekrar gelmeye karar verdi. Bahçeye bir göz attı. Kapıcıyı gördü.

– Parfion Semionoviç evde mi?

– Evet.

– Peki, neden demin bana burada yok dediler?

– Bunu kendi dairesinden mi söylediler?

– Hayır. Annesinin hizmetçisi söyledi, fakat onun kendi dairesini çaldım, açmadı.

– Dışarıya çıkmış olabilir. Çünkü giderken kimseye haber vermez. Bazen dairesinin anahtarını da beraber alır götürür ve dairesi üç dört gün kilitli kalır.

– Dün eve geldiğine emin misin?

– Evet. Bazen büyük merdivenden çıkar. O zaman görmem.

– Nastasya Filippovna dün onunla beraber değil mi idi?

– Hiç bilmiyorum. Pek seyrek geliyor. Eğer gelmiş olsaydı.

Prens dışarı çıktı. Bir süre ne yapacağına karar veremeden, kaldırımlarda dolaştı. Rogojin'in bütün dairesinin pencereleri kapalı idi. Hâlbuki annesinin dairesindeki pencerelerin çoğu açıktı. Gün sıcak ve berraktı. Prens, kaldırımına geçti. Son bir defa pencerelere karşıdan baktı. Penceresi sade kapalı değil, bütün perdeler de örtülü idi. Bir dakika kadar baktı. Birden çok garip bir şekilde, perdelerden birinin ucunun kımıldadığını ve Rogojin'in yüzünün belirerek hemen kaybolduğunu görür gibi oldu. Biraz daha bekledi. Gidip dostunun kapısını bir daha çalmayı düşündü. Fakat bu düşünceyi değiştirerek, bir saat sonra tekrar gelmeye karar verdi. "Kim bilir? Belki de bir hayal görmüşümdür?.." diye düşündü.

Prens, Nastasya Filippovna'nın eski oturduğu eve doğru yürüdü. Üç hafta önce Nastasya Filippovna, prensin isteği üzerine terk ettiği Pavlovsk'tan bu civara, İsmailovski mahallesinde eskiden tanıdığı bir kadının yanına yerleşmişti. Bu ölmüş bir öğretmenin karısıydı. Gayet güzel süslenmiş bir evi vardı. Bütün serveti de bu idi. Pavlovsk'a tekrar döndükten sonra Nastasya Filippovna yine eski yerini korumuştu. Geceyi bu evde geçirmiş olabilirdi. Prens bir arabaya atladı. Yolda, genç kadını aramak için bu evden başlamak gerektiğini düşündü. Çünkü gece yarısı Rogojin'in evine gitmesine ihtimal verilemezdi. Kapıcının Nastasya Filippovna'nın seyrek ziyaret ettiğini söylemesi onu düşündürdü. Mademki Rogojin'i sık sık ziyaret etmiyordu, onun evine yerleşmiş olamazdı. Prens boş yere kendini avutmaya çalışırken, bitkin bir hâlde İsmailovski mahallesine geldi.

Nastasya Filippovna'nın ne dün ne de bugün buraya uğramadığını öğrendiği zaman âdeta şaşırdı. Fakat asıl şaşıran, ev halkı oldu. Prensin ortaya çıkması, sanki olağan dışı bir olaydı. Annelerinin arkasından, evsahibesinin dokuz tane küçük kız çocuğu en büyüğü on beş yaşında, en küçüğü ise yedi yaşlarında vardı prensin etrafını sardılar ve ağızları açık, hayretle onu seyretmeye başladılar. Çocukların arkasından halaları geldi. Zayıf, solgun yüzlü, siyah eşarplı bir kadındı. Daha sonra gözlüklü büyükanne içeri girdi. Evsahibesi prense, oturup bir çay içmesini rica etti. Bütün bu insanlar -Mişkin bunu fark ediyordu- onun kim olduğunu biliyorlardı. Gayet doğal olarak, Nastasya Filippovna ile bir gün önce evlendiğini biliyorlar ve şimdi, ikisinin birden Pavlovsk'ta olmaları gerekirken, ne diye ondan haber almak istediğini öğrenmek istiyorlardı.

Düğün hakkında bilgi almak için çırpındıkları kesindi. Sadece incelikten ve kibarlıktan susuyorlardı. Onların meraklarını doyurmak için Prens meseleyi genel olarak açıkladı. Derhal “ah!” “oh!” diye bağrışmalar duyuldu. O derece hayret belirtileri gösterildi ki, prens biraz daha açıklama yapmak zorunda kaldı. Tabii bu işi mümkün olduğu kadar yapabildi. Sonunda prensin derhal Rogojin’in evine giderek kapıyı açıncaya kadar vurmasını ve Rogojin’i bularak onu sorguya çekmesi gerektiğine onu ikna etmeye uğraştılar. Eğer Rogojin’i bulamazsa ya da Rogojin cevap vermekten çekinirse, Nastasya Filippovna’nın tanıdığı ve Semenovski’de annesi ile beraber oturan bir Alman kadınını görmesini ona tavsiye ettiler. Eğer Nastasya Filippovna saklanmak istiyorsa, muhakkak oraya gitmiştir, diye düşünce yürüttüler. Prens ayağa kalktığı zaman, bitkin bir hâlde idi. İleride bu kadınlar, prensten söz ederken “korkulacak derecede sararmıştı” dediler. Bacakları titriyordu. Uzun süre kulaklarında çınlayan kelimelerin anlamını kavrayamadı. Sonunda bu kadınların kendisine yardım etmek istediklerini ve şehirde oturduğu yerin adresini vermesini rica ettiklerini anladı. Petersburg’ta oturduğu ve kaldığı bir yer olmadığını anlattı. Bunun üzerine, otelde bir oda tutmasını tavsiye ettiler. Bir müddet düşündükten sonra, dört beş hafta kaldığı ve orada hastalık nöbeti tuttuğu bir evin adresini verdi. Sonra, Rogojin’in evine döndü. Bu sefer Rogojin’in annesinin kapısı da açılmadı. Prens bahçeye indi ve bin zorlukla kapıcıyı buldu. Adam meşguldü… Prensi iyi karşılamadı. Bununla beraber, Rogojin’in sabahleyin erkenden çıktığını ve bugün gelmeyeceğini açıkça söyledi.

– Bekleyeceğim; belki gece gelir?

– Belki de bir hafta sonra, kim bilir?

– Herhâlde dün geceyi burada geçirdi, değil mi?

– Dün gece, evet…

Bütün bunlar çok karanlık ve çapraşıktı. Prens, ikinci defa gelinceye kadar, kapıcı birçok bilgi edinebilirdi. Sabahleyin çok geveze gözüktüğü hâlde, şimdi ağzından bir kelime çıkmıyordu. Prens iki saat sonra tekrar gelmeye ve gerekirse evin önünde beklemeye karar verdi. Bununla birlikte şu Alman kadından bilgi almayı uygun görerek Semenovski’ye koştu.

Fakat kadına derdini anlatamadı. Kadın pek güçlükle Rusça konuşuyordu. Prensin anladığına göre, on-on beş gün önce Nastasya Filippovna ile bu kadın kavga etmiş, o da eski arkadaşından o günden beri bir haber alamamıştı. “İsterse dünyanın bütün prensleriyle evlensin. Beni ilgilendirmez…” diyordu. Prens aceleyle bu evden dışarı çıktı. O sırada,

Nastasya Filippovna’nın Moskova’ya gitmiş olması ihtimali aklından geçti. “Herhâlde Rogojin de onu takip etmiştir. Yalnız, onlardan en ufak bir ipucu yakalanabilse!” diye düşündü. Her ne olursa olsun otelde bir oda tutmak gerektiğine karar verdi. İstediği oteli de kolayca bulabildi. Otelin hizmetçisi yemek isteyip istemediğini sorduğu zaman, prens iş olsun diye “evet” dedi. Ama sonradan kendi kendine kızdı. Çünkü yemek, en az yarım saatini alırdı. Bununla beraber yemeği yememek için bir engel olmadığını düşündü. Bu karanlık koridorda bir fikir şeklini almaya başlayan garip bir his bütün vücuduna yayıldı; bu ona acı veriyordu. Ama fikir hâline gelmeye çalışan hissi de tam anlamı ile kavrayamamıştı. Otelden hiç de normal olmayan bir hâlde dışarıya çıktı. Başı dönüyordu. Şimdi nereye gidecekti? Yeniden Rogojin’in evine koştu.

Rogojin yine yoktu. Prens boş yere kapıyı çaldı, hiç kimse ses vermedi. Bunun üzerine, Rogojin’in annesinin kapısını çaldı. Sonunda kapıyı açtılar. Fakat yine Parfion Semionoviç’in evde olmadığını ve üç gün sonra geleceğini söylediler. Sabahki gibi hizmetçi, prensi garip bir şekilde süzdü. Karşıki kaldırıma geçti ve gözlerini camlara dikti. Yarım saat, belki de daha uzun zaman kaldırımın üzerinde gezindi. Müthiş bir sıcak ortalığı kavuruyordu. Bu sefer hiçbir şey kımıldamadı. Pencerelerde hiçbir hareket olmadı. Perdeler kapalı idi. Herhâlde sabahleyin bir hayal görmüş olduğunu düşündü. Zaten uzun zamandan beri temizlenmemiş olan camlardan içerisini fark etmek imkânsızdı. Pencerenin arkasında bir insan olsa bile, onu dışarıdan görebilmek çok zordu. Bu düşüncenin verdiği güvenle sakinleşerek, İsmailovski’ye döndü. İhtiyar kadın kendisini bekliyordu. Bu kadın da birkaç yeri aramış, hatta Rogojin’in evine bile gitmişti. Fakat hiçbir netice elde edememişti. Prens bunları sakin bir hâlde dinledi. Odaya girdi. Bir kanepenin üzerine oturdu ve etrafına, sanki konuşulan şeyleri anlamıyormuş gibi bakındı. Garip olan bir şey varsa, bazen son derece dikkatli oluyor, bazen de o derece dalgın bulunuyordu. Ailenin bütün fertleri, prensin hâlindeki bu olağan dışı durumdan söz ederken hayretlerini saklamadılar. “Belki de bu, hastalığın bir ortaya çıkma şekliydi” diye düşündüler. Sonunda prens ayağa kalktı. Nastasya Filippovna’nın dairesini görmek istediğini söyledi. Bu daire iki büyük odadan ibaretti. Aydınlık, yüksek tavanlı ve gayet iyi döşenmiş bir hâlde idi. Prens bu iki odanın içindeki bütün eşyaları teker teker kontrol etti. Küçük bir masanın üzerinde, açık duran bir kitap vardı. Bu “Madam Bovary” adında, Fransızca bir romandı. Prens bunu görür görmez, kitabın hangi sayfada açık bırakıldığını

unutmamak için sayfanın ucunu kıvırdı ve kitabı almak için izin istedi. Sonra, bu kitabın okunmak için emaneten alındığını ona söyledikleri hâlde cebine koydu. Açık bir pencerenin yanına oturdu. Küçük bir oyun masasının üzerinde tebeşirle yazılmış numaraları fark ederek, kimin oyun oynadığını öğrenmek istedi. Ev sahipleri, Nastasya Filippovna'nın Petersburg'a geldiği günden beri her akşam Rogojin'le Durak, Melnski, Vist, kısacası bütün oyunları oynadığını anlattılar. Bu kâğıt oyununa nasıl alıştığını açıkladılar. Nastasya Filippovna'nın her gün içi sıkılıyordu. Çünkü Rogojin'in bilmediği gibi bütün geceyi de ağzını açmadan geçirdiği oluyordu. Bir gün içeri girince, cebinden kartlar çıkardı. Nastasya Filippovna gülümsedi. Oynamaya başladılar. Prens oynanılan kâğıtların nerede olduğunu sordu. Fakat apartmanda kâğıt namına bir şey yoktu. Her gün Rogojin yeni bir deste kâğıtla geliyor, giderken de alıp götürüyordu.

Evdekiler prense tekrar Rogojin'in evine giderek kapıyı daha hızlı çalmasını tavsiye ettiler. Ama bu ziyareti derhal değil, akşamüstü, geç saatlerde yapmasının daha uygun olduğunu söylediler: "Belki de bu şekilde bir sonuç elde edilebilir" İhtiyar kadın, kendisinin de Pavlovsk'taki Darya Alekseyevna'nın evine giderek durumu öğrenmeye çalışacağını ekledi.

Yarınki işleri görüşmek için bu gece saat onda tekrar gelmesi için prense rica ettiler. Ev halkının teselli edici bütün sözlerine rağmen, prens son derece ümitsizdi. Büyük bir üzüntü içerisinde yürüyerek oteline döndü.

Petersburg'un yaz mevsimindeki sıcağı ve tozu, prensi çok sıkıyordu. Yolda yürürken rastladığı insanların yüzünü incelemişti. Belki de gereksiz yere yolunu uzatmıştı. Odasına girdiği zaman, etraf kararmaya başlamıştı. Ona tavsiye ettikleri gibi bir süre dinledikten sonra, Rogojin'in evine gitmeye karar verdi. Bir kanepenin üzerine oturdu. Masaya kollarını dayadı ve düşünceye daldı.

Tanrı bilir ne kadar zaman bu şekilde kaldı ve kim bilir neler düşündü. Prensi birçok şey korkutuyordu. Bu korkuyu hissetmek bile ona acı veriyordu. Bazen Vera'yı ve Lebedev'i düşünüp bu konuda bir şeyler biliyordu. Herhâlde hiçbir şey bilmese dahi, Lebedev kendisinden daha çabuk bilgi toplayabilirdi. Sonunda: En son olarak Rogojin'i, General İvolgin'in cenaze merasiminde görmüşlerdi; prens de ona parkta rastlamıştı. Sonra da onu, odasının yanında şu karanlık koridorda, elinde bir bıçakla saklamadan görür gibi oldu. Rogojin'in gözleri karanlıkta parlıyordu. Prens titredi; demin gayet önemsiz olarak düşündüğü bu fikir, şimdi yavaş yavaş aydınlanıyordu.

Bu düşünce aşağı yukarı şu idi: Eğer Rogojin Petersburg’ta ise uzun süre saklanamazdı. Üstelik de iyi ve kötü maksatla, prensi görmeye gelecekti. Prens “doğal olarak geçen seferki gibi kesin gelecek” diye düşündü. Eğer herhangi bir sebeple Rogojin beni ararsa, kesinlikle bu koridora gelecektir. Adresimi bilmiyor ama önceden geldiğimi düşünerek uğrayacak ve beni burada bulmaya kalkışacaktır… Eğer bana çok ihtiyacı varsa… Kim bilir? Belki de ona yardımım dokunabilir?”

Prens bu düşünceyi tarttığı zaman, onu tamamen kabule uygun buldu. Eğer bu fikri derinleştirmek gerekseydi, onu açıklamak imkânsızlaşırdı. Mesela Rogojin ne diye görmek ihtiyacını duysundu? Başka bir yerde ona rastlayabilirdi? Buna cevap vermek belki zordu ama ona acı veren bu düşüncenin bir anlamı vardı: “Eğer mutluysa, gelmez” diyordu. “Ancak zorda kaldığı zaman gelecektir; fakat kesin olan, şansı kötüdür…”

Bu düşüncenin etkisi altında, Rogojin’i beklemedi. Ama bu son düşünceye katlanamadığı için birden ayağa kalktı. Şapkasını yakaladı ve odadan dışarıya fırladı. Koridor kapkaranlıktı. Rogojin’e rastlayacağını tahmin ettiği koridorun köşesine geldiği zaman “Ya şimdi şuradan birden Rogojin çıkarak beni durdursa?” diye düşündü. Fakat o köşeden hiç kimse çıkmadı. Prens büyük kapıdan dışarı çıktı. Kaldırıma geçti. Hava karardığı hâlde sokaktaki kalabalığı hayretle seyretti -en sıcak mevsimde Petersburg sokakları gece kalabalık olurdu… Sonra P… caddesi istikametinde yürümeye başladı. Otelden elli adım yürümüştü ki, ilk ağzında, kalabalığın ortasında, birisi onu kolundan yokladı ve kulağına eğilerek yavaş sesle:

– Lev Nikolayeviç, beni izle, dostum. Sana ihtiyacım var, dedi.

Bu, Rogojin’di.

Çok gariptir ama prens anlatılamayacak derecede sevinç duydu. Rogojin’e otelde, koridorda onu nasıl bulacağını tahmin ettiğini anlattı.

Rogojin beklenilmeyen bir şekilde cevap verdi:

– Otele gidiyoruz… Yürüyelim!

Prens bu cevaba şaşırdı ve ancak iki dakika sonra anlayabildi. O zaman endişe duymaya başladı ve Rogojin’in tavırlarını dikkatle inceledi. Rogojin prensin yarım adım ilerisinde yürüyordu. Önüne bakıyordu. Yoldakileri görmüyor gibi bir hâli vardı. Etrafındakiler yanaştıkları zaman, elinde olmadan çekiliyordu.

Prens sordu:

– Mademki otele gittin… Niçin beni sormadın? Rogojin durdu, prense baktı. Bir süre düşündükten sonra, sanki hiçbir şey duymamış gibi yaptı…

– Bak, dinle, Lev Nikolayeviç… Sen dosdoğru yürü, benim evimi biliyorsun, değil mi? Ben öbür yoldan gideceğim. Ama dikkat et, içeri beraber girelim…

Bunun üzerine Rogojin karşıki kaldırıma geçti. Prensin yürüyüp yürümediğine baktı. Prens durmuştu. Şaşkın şaşkın bakınıyordu. Bunu görünce, Rogojin evin yolunu tarif etmek ister gibi kollarını oynattı ve yürüdü. İkide bir dönerek, prensin kendisini takip edip etmediğine bakıyordu. Mişkin'in onu anlayarak yürüdüğünü gördüğü zaman, yüzünde mutluluk anlatan hatlar belirdi. Prensin aklına önce Rogojin'in bir başkasının yolunu beklediği ve onu kaçırmamak istediği düşüncesi geldi. "Yalnız yakalamak istediği insanın kim olduğunu niçin söylememişti?" Bu şekilde beş yüz adım kadar ilerlediler. Birden, neden olduğunu bilmeksizin prens titremeye başladı. Rogojin daha sık aralıklarla geriye dönüp bakmaya devam ediyordu. Prens kendini tutamadı, Rogojin'i eliyle çağırdı. Rogojin derhal yanına geldi. Nastasya Filippovna sizin evde mi?

– Evet…

– Demin perdenin arkasından pencereden bakan sen miydin?

– Evet…

– Ne, sen mi?..

Prens cümlesini nasıl tamamlayacağını bilemedi. Zaten kalbi o derece kuvvetle çarpıyordu ki, güçlükle konuşuyordu. Rogojin de susmuştu. Tıpkı deminki gibi. Prense dalgın bir bakışla bakıyordu.

Rogojin birden karşı kaldırıma geçmeye hazırlanarak:

– Hadi, ben gidiyorum, dedi… Sen dosdoğru yürü. İkimiz de ayrı yürüyelim… Göreceksin… Böyle daha iyi olur.

Sonunda her ikisi de ayrı ayrı kaldırımdan ilerlemeye başladılar. Rogojin'in evine yaklaştıkları zaman prensin heyecandan bacakları titriyordu. Yürüyemeyecek bir hale gelmişti. Rogojin'in annesinin perdeleri sabahki gibi açıktı; Rogojin'in dairesi ise karanlıktı. Alçak yıldızlar karanlığın ortasında parlıyordu. Mişkin kaldırımını değiştirdi ve Rogojin'in evine doğru yürüdü. Rogojin ile birlikte içeri girdiler.

– Kapıcı benim geldiğimi bilmiyor. Demin Pavlovsk'a gideceğimi söyledim. Aynı şeyi annemin hizmetçisine de tekrar ettim. Onun için kimse bizi görmeden içeri girelim.

Rogojin bunları fısıldarken, âdeta memnun görünüyordu. Anahtarını elinde tutuyordu. Merdivenden çıkarken prense doğru döndü ve daha yavaş yürümesi için işaret etti. Kendi dairesinin kapısını gürültüsüzce açtı. Önce

prensi geçirdi, tedbirli bir tavırla geride kaldı. Kapıyı kapadı ve anahtarı cebine koydu.

Rogojin yavaş sesle: Hadi gel, dedi.

Sokakta rastladığı dakikadan beri Rogojin, prens ile hep fısıldar gibi konuşuyordu. Sakin görünüşüne rağmen, aslında çok heyecanlı idi. Salondan odaya geçtikleri zaman, bir pencerenin yanına yaklaştı. Esrarengiz bir tavırla prensi çağırdı.

– Görüyor musun, sabahleyin kapıyı çaldığın zaman ben buradaydım. Senin olduğunu derhal anladım ve ayaklarımın ucuna basarak kapıya kadar geldim. Hizmetçi ile konuştuğunu duydum. Daha dün talimat vermiştim. Beni görmeye kim gelirse, sen ya da senin tarafından herhangi bir kimse, benim evde olmadığımı söylemesi için hizmetçiye emir verdim. Özellikle bu tedbir senin içindi. Senin ismini hizmetçiye söyledim. Dışarıya çıktığım zaman: "Belki de karşı kaldırıma geçer ve evi gözetler." dedim, işte bu pencereye geldim. Perdeyi hafifçe kaldırdım ve seni karşıda, ayakta dururken gördüm. Bana bakıyordun… İşte sabahki mesele…

Prens boğulur gibi bir sesle sordu:

– Peki… Nastasya Filippovna nerede?

Rogojin, bir müddet tereddüt ettikten sonra kekeledi:

– O… Burada.

– Nerede?

Rogojin gözlerini muhatabına çevirdi ve onu dikkatle süzdü:

– Hadi, gel.

Gayet yavaş sesle konuşuyordu. Yüzü garip bir şekilde durgundu. Pencere konusunu anlatırken başka bir şey söylemek ister gibi bir hâli vardı.

Rogojin'in odasına girdiler. Prens bu odayı görmeyeli, eşya oldukça değişmişti. Orta yerde, yeşil ipekten bir perde odayı ikiye ayırıyordu. Bir tarafında Rogojin'in çalışma odası, diğer tarafında da bir yatak vardı. Bu kalın perde aşağıya kadar inikti ve geçilecek yeri kapatıyordu. Odanın içi son derece karanlıktı. Petersburg'un "mehtaplı" geceleri çoktan geçmişti. Perdelerin kapalı oluşu, karanlığı daha fazlalaştırıyor, odanın içinde bir şey fark etmeye imkân bırakmıyordu. Fakat insanın yüzü seçilebiliyordu.

Rogojin her zamanki gibi sapsarı idi; prensin üzerine çevrilmiş gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Olduğu yerden kımıldamıyordu.

Prens:

– Bir mum yakmalısın, burası çok karanlık, dedi.

Rogojin prensi elinden yakaladı, zorla oturtarak cevap verdi:

– Hayır, yakmak doğru değil.

Bunun üzerine, kendisi de bir iskemle alarak prensin yanına oturdu. O kadar yakın oturmuşlardı ki, dizleri birbirine değiyordu. Biraz ilerde, küçük yuvarlak bir masa vardı. Rogojin devam etti:

– Otur, biraz dinlenelim.

Bir dakika sustular. Sonra Rogojin asıl meseleyi gizleyerek, gereksiz şeylerden söz eden bir insan tavrı ile anlatmaya başladı.

– Aynı otele ineceğini biliyordum; koridora girdiğim zaman, “Onu beklediğim gibi, belki o da beni bekliyor!” dedim. Öğretmenin karısının evine gittin mi?

Kalbi duracakmış gibi çarpan prens mırıldandı:

– Evet.

– Şüphe ediyordum. “Sonra konuşuruz” diyordum… Daha sonra “Bu geceyi beraber geçirmek için gidip onu alayım…” diye düşündüm.

Prens birden mırıldandı:

– Rogojin, Nastasya Filippovna nerede?..

Prens ayağa kalkmıştı, her tarafı titriyordu. Rogojin de ayağa kalktı.

Eliyle perdeyi göstererek yavaş sesle cevap verdi:

– Orada! Mişkin fısıldadı:

– Öyle ise! Haydi gidelim!.. Yalnız sen… Fakat hadi. Rogojin gözlerini tekrar dikerek ona baktı.

Rogojin perdeyi kaldırdı. Durdu ve prense döndü. İlerlemesini anlatmak ister gibi işaret etti:

– Gir! Prens ilerledi.

– Burası çok karanlık, diyebildi.

Rogojin, mırıldandı:

– Daha yaklaş!..

Prens iki adım daha altı ve durdu. Bir iki dakika hiçbir şey göremeden baktı. Orada durdukları süre içinde ikisi de bir kelime söylemediler. Prensin kalbi o derece atıyordu ki, bir ölü sessizliği çöken bu odada, âdeta kalbinin çarpıntısı duyulabilirdi. Sonunda bütün yatağı görebildi. Üstünde kımıldamadan birisi yatıyordu. En ufak bir gürültü yoktu. Hatta bir nefes bile duyulmuyordu. Uyuyan insanın başını beyaz bir örtü kapatıyordu. Vücudu hafifçe belliydi. Bu yatakla yalnız bir tek kişinin yattığı anlaşılıyordu. Yatak dağınıktı. Yatağın, kanepenin üzerinde, yerde, her tarafa atılmış çamaşırlar vardı. Beyaz ipekli bir tuvalet, çiçekler, kurdeleler. Yatağın başı ucunda, küçük bir masanın üstünde bırakılmış elmaslar

parlıyordu. Karanlığın ortasında parlayan dantellerin arasından, çıplak bir ayak fark ediliyordu. Bu ayak mermerden yapılmış bir heykeli andırıyordu. Hareketsiz duruşu, korku veriyordu. Prens baktıkça, bu odanın sessizliği ona daha derin, daha korkunç geliyordu. Birden bir sinek belirdi. Uçarak yatağın başucuna kondu. Prens titredi.

Rogojin onu kolundan yakalayarak:

– Çıkalım, dedi.

Yatağın yanını terk ettiler ve karşılıklı, iskemlelerine oturdular. Prens gittikçe daha fazla titriyordu. Soru sormak ister gibi, Rogojin'e gözlerini dikmişti.

Nihayet Rogojin konuştu:

– Görüyorum ki, Lev Nikolayeviç, hastalık nöbeti tutacağı zaman titrediğin gibi titriyorsun. Hatırlıyor musun, tıpkı Moskova'daki gibi? Şimdi seni ne yapacağım diye düşünüyorum…

Mişkin büyük bir dikkatle onu dinliyordu. Anlamaya çalışıyor, gözleri Rogojin'in yüzünden ayrılmıyordu. Başıyla perdeyi göstererek sordu:

– Sen mi?..

Rogojin başını önüne eğerek mırıldandı:

– Sen…

Beş dakika kadar konuşmadılar.

Rogojin prensin sorusunu unutmuş gibi, tekrar eski konuya döndü:

– Anlıyor musun, eğer şimdi hastalık nöbetin tutarsa, yaygaran sokaktan duyulur ve içeride insan olduğunu anlarlar; kapıyı vururlar… İçeriye girerler… Çünkü herkes, beni burada yok biliyor. Sokaktan görülmemesi için ışık yakmadım. Burada olmadığım zamanlar, anahtarlarımı yanıma alırım. Hiç kimse içeri girmez, hatta odaları düzeltmek için bile. Ben evdekileri böyle alıştırdım. Geceyi burada geçirdiğimizi kimsenin bilmemesi için böyle bir tedbir aldım işte…

Prens:

– Dur, diye sözünü kesti, demin kapıcıya ve ihtiyar hizmetçiye, Nastasya Filippovna'nın geceyi burada geçirip geçirmediğini sordum… Demek ki, vaziyetten haberleri var.

– Bunu onlara sorduğunu biliyorum. Nastasya Filippovna'nın dün buraya geldiğini ve on dakika sonra Pavlovsk'a hareket ettiğini hizmetçiye ben kendim söyledim. Burada yattığını hiç kimse bilmiyor. Dün içeriye girerken, bugün seninle yaptığımız gibi gayet sessiz girdik. Eve yaklaşırken, gizlice girmek istemeyeceğini düşünüyordum. Hâlbuki o gayet yavaş sesle

konuşuyordu. Ayaklarının ucuna basıyordu. Elbisesinin eteğini eliyle tutuyordu. Merdivenden yukarı çıkarken yavaş olmam için eliyle bana işaret etti. O hep senden çekiniyordu. Trenin içinde gerçek bir deliye dönmüştü. O derece korkuyordu ki, burada, benim evimde saklanmak için kendisi teklif etti. Onu önce öğretmenin ihtiyar karısına götürmeyi düşünüyordum. Fakat imkânsızdı. Orada prens beni bulabilir, diyordu. Beni kendi evinde sakla, yarın ilk trenle Moskova'ya kaçacağım! Moskova'dan Oret'e gitmeyi düşünüyordu. Yatağa yatarken Oret'e gideceğimizi tekrar etti…

– Yeter… Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun, Rogojin?

– Tamam ama aralıksız titremenle beni ürkütüyorsun! Geceyi burada geçireceğiz. Bu yataktan başka yatak yok. Fakat şunu düşündüm. Kanepenin iki yastığı var. Onları alırız. Yerde, şu perdenin yanında kendimize yatak yaparız. Bu suretle ikimiz de birbirimize yakın olarak uyuruz. Eğer içeri girerse, odayı arayacaklardır ve onu bularak, götüreceklerdir. Beni sorguya çekecekler, o zaman bunun ben olduğumu söyleyeceğim ve derhal beni de götürecekler. İşte! Şimdilik bizim yanımızda dinlensin… İkimizin yanında!..

Prens heyecanla onayladı:

– Evet, evet!

– Demek ki, hiçbir şey söylemeyeceğiz ve götürmelerine izin vermeyeceğiz.

Prens karar vermiş bir insan tavrıyla:

– Hayır, hayır, onu götürmelerine dünyada izin vermeyeceğiz. Hayır, hayır!

Rogojin devam etti:

– Benim de fikrim buydu, dostum. Onu kimseye vermemek… Gürültü etmeden, sabaha kadar onu bekleyeceğiz. Bütün günü onun yanında geçirdim. Yalnız sabahleyin, bir saat kadar dışarıya çıktım. Akşamüstü de seni aradım. Başka bir korkum daha var: O da havanın sıcaklığıyla ortaya çıkacak olan kokudur. Bir şey duymuyor musun?

– Belki de duyuyorum… Ama bilmem. Herhâlde yarın sabaha kadar etrafa dağılacaktır.

– Onu muma batırılmış bir Amerikan çarşafına sardım… Üstünü de örttüm. Etrafına İdanof ilacı dolu dört tane şişe koydum… Hâlâ yanında.

– Evet, orada… Moskova'daki gibi?

– Dostum, koku için… Fakat nasıl dinleniyor, bir bilsen… Yarın sabah gün doğarken, onun yüzüne bak. Fakat neyin var, ne oluyorsun? Ayağa

kalkacak halin bile yok?

Rogojin prensin ayaklarının üstünde duracak gücü olmadığını görerek, büyük bir korku ile hayret etti ve ona, sağlığına dair, arka arkaya sorular sordu.

Prens mırıldandı:

– Bacaklarım tutmuyor; korkudan, biliyorum… Korkum geçince ayağa kalkabileceğim…

– Dur, ben ikimize de bir yatak yapayım, sen yatarsın… Ben de yanına uzanırım… Ve dinleniriz… Çünkü dostum, daha şimdiden… Ne olacağını bilemiyorum… Önceden haberdar olman için söyledim.

Bu anlaşılmaz kelimeleri mırıldanırken, Rogojin yatağı yapmaya çalışıyordu. Muhakkak ki, sabahtan beri bunu düşünüyordu. Dün geceyi kanepenin üzerinde geçirmişti. Fakat iki kişinin orada yatmasına imkân olmadığı için, şimdi dostunun yanında yatmak istiyordu ki, ağır yastığı kanepenin üstünden kaldırmış, perdenin yanına yere sermişti. İşi biter bitmez, prense yaklaştı. Derin bir şefkatle kollarının arasına aldı ve onu yaptığı yatağa doğru sürükledi. Prens, yürüyebilecek bir hâlde idi. Demek ki, “korkusu” geçmişti; bununla birlikte titremesi devam ediyordu. Rogojin sol taraftaki en iyi yatağı prense verdi. Kendisi de sağdaki yatağa uzandı. Ellerini ensesine koydu ve devam etti:

– Gerçekten dostum, etraf çok sıcak, yakında koku duyulacak… Pencereleri açmaya korkuyorum. Annemin dairesinde saksılarla çiçekler vardır. Gayet güzel kokarlar; onları buraya getirmeyi düşündüm. Ama hizmetçi şüphelenebilir, çünkü çok meraklıdır.

Prens onayladı:

– Doğru, çok meraklı…

– Dışarıdan çiçek satın almak ve onun bütün vücudunu çiçeklerle örtmek mümkün? Fakat onu bu şekilde çiçeklere örtülü görmek kalbimi parçalar!

Prens soracağı şeyi unutmuş bir insan tavrı ile sordu:

– Söyle… Söyle bana. Bunu ne ile yaptın? Bir bıçakla mı? Bu bıçakla mı?

– Evet, bununla…

– Rogojin sana sormak istediğim bir soru daha var… Sana birçok mesele hakkında soru sormak istiyorum… İyice bilmem için, teker teker anlat… Kilisenin kapısında, düğün töreni yapılmadan önce, bir bıçakla onu öldürmek niyetinde değil miydin? Evet mi, hayır mı?

Rogojin bu soruya biraz şaşırdı, sorulan şeyi anlamamış gibi cevap verdi:

– Böyle bir niyetim olup olmadığını bilmiyorum.

– Pavlovsk’a geldiğin zaman üstünde bıçak taşıdın mı?
– Hiçbir zaman!.. Üstümde bıçak yoktu. Bu bıçak konusuna gelince, işte sana hepsini söylüyorum, Lev Nikolayeviç… -Rogojin bir süre sustuktan sonra devam etti… Bu bıçağı kilitlemiş olduğum bir çekmeceden bu sabah çıkardım. Çünkü her şey, saat üçle dört arasında yaşandı. Bu bıçak hep evimde bir kitabın sayfaları arasında dururdu… Ve… Ve… Ve işte hayretimi gerekli kılacak bir şey. Bıçak sol memesinin altına, bir buçuk veya üç santim kadar girip… Kan ancak gömleğinin üzerine fışkırdı… Yarım çorba kaşığı kan, fazla değil…
Prens sıçradı ve müthiş bir acının etkisiyle söylendi:
– Doğrudur… Bu… Bun… Bunu biliyorum. Böyle bir şey okudum… Buna iç kanama diyorlar… Darbe tam kalbin üstüne rastlarsa bir damla kan bile akmazmış…
Rogojin dehşet içinde yatağına oturarak:
– Yeter, anlıyor musun, diye bağırdı. Prens de ona aynı psikoloji içinde:
– Hayır, diye cevap verdi.
– Bak yürüyorlar! İşitiyor musun? Salonda… Prens güvenle:
– İşitiyorum, dedi.
– Yürüyorlar?
– Yürüyorlar!
– Kapıyı kapatmalı mı acaba?
– Evet…
Kapıyı kilitlediler ve yattılar… Etrafa derin bir sessizlik çöktü.
Birden prens aynı hızlı ve şaşkın edayla söze yeniden başladı. Yakaladığı sözlerin tekrar kaybolmalarından korkuyordu sanki.
Yatağından sıçrayarak:
– Ah, evet, dedi. Sana bu kâğıtları sormak isterdim… Evet, kâğıtları… Bana onunla kâğıt oynadığını söylemişlerdi.
Rogojin bir an durduktan sonra:
– Evet, dedi.
– Nerede bu kâğıtlar?
Rogojin uzun bir suskunluktan sonra:
– İşte! Al…
Dedi ve cebinden, oynanmış ve kâğıda sarılmış bir deste çıkardı. Prens aldı fakat ne yaptığının farkında değildi. Kalbini yeni ve yürekler acısı bir hüzün kaplamaya başladı. Bu sırada ve epey zamandan beri yapması ve söylemesi gereken şeylerden büsbütün başka şeyler yaptığının ve

söylediğinin farkına vardı. Mesela elindeki bu kâğıtlar ve onlara sahip olmanın verdiği mutlulukla, bu kâğıtların bir daha kullanılmayacağını, hiç kullanılmayacağını hissediyordu. Kalktı ve ellerini, bir felâket karşısında imiş gibi birbirine kenetledi. Yatağına uzanan ve hareketsiz duran Rogojin bu hareketi görmezlikten geldi fakat açık duran ve alev saçan gözleri karanlıkta şimşek gibi çakıyordu. Prens bir sandalyeye oturdu ve arkadaşına dehşetle baktı. Böylece yarım saat geçti. Rogojin alçak sesle konuşmasının gereklerini unutarak, birden bir kahkaha attı ve âdeta bağırarak:

– Subayı, o subayı hatırlıyor musun, dedi. Konser sırasında nasıl kırbaçlamıştı. Ha! Ha! Hatırlıyor musun? Ya astsubay… Fırlayan astsubay…

Yeni bir korku içinde sıçradı prens. Rogojin birden sakinleşti. Prens ona doğru eğildi, yanına oturdu ve hafifçe onu süzmeye başladı. Kalbi heyecanla çarpıyor ve güçlükle nefes alıyordu. Rogojin ona bakmıyordu bile. Onu unutmuş gibiydi. Fakat prens ona hâlâ bakıyor ve bekliyordu. Zaman geçiyor, şafak yaklaşıyordu. Ara sıra Rogojin kahkahalarla karışık bazı anlaşılmaz kelimeler homurdanıyordu. Onun bu hâli karşısında prens titreyen elini uzatıyor, yavaşça onun başına dokunuyor, saçlarını ve yanaklarını okşuyordu… Bundan başka elinden bir şey gelmiyordu. Titremeleri tekrar başlamıştı. Ayaklarında da yürüyecek derman yoktu. Bütün kalbini yeni bir hassaslık kaplamış ve içini sonsuz bir üzüntü ile doldurmuştu.

Şafak iyice sökmüştü artık. Sonunda bitkin ve ümitsiz bir hâlde yastığa uzandı ve yüzünü Rogojin’in solgun ve hareketsiz yüzüne dayadı. Gözlerinden Rogojin’in yüzüne yaşlar aktı; fakat beriki, belki de bunları hissetmiyordu…

Bununla birlikte, aradan birkaç saat geçip de sabahleyin kapı açılınca, katili sayıklarken ve şuurunu kaybetmiş bir hâlde buldular. Prens onun yanında, bir şilte üzerinde hareketsiz oturuyordu. Hastanın her bağırışında veya sayıklayışında, titreyen eliyle onun saçlarını, yanaklarını okşuyor, sanki onu yatıştıramadığı istiyordu. Fakat prens sorulan şeyleri artık anlamıyor, etrafını saranları tanımıyordu. Eğer Şnayder o esnada İsviçre’den gelip, eski öğrencisini ve hastasını görebilseydi, prensin ilk tedavi senesindeki bazı hallerini hatırlar ve ümitsizce kollarını sarkıtarak, eskisi gibi “Budala!” derdi.

Öğretmenin dul karısı derhal Pavlovsk’a geldi ve doğruca, bir günden beri büyük bir şaşkınlık içinde olan Darya Filippovna’nın evine gitti. Her şeyi

anlattı ve onu hiçbir şeyin yatıştırılamadığı büyük bir korkuya verdi. İki kadın Lebedev ile derhal ilişkiye girmeye karar verdiler O da iki sıfatı mal sahibi ve prensin dostu olması dolayısı ile son derece perişan bir hâlde idi… Vera Lebedev bildiği her şeyi anlattı. Lebedev'in tavsiyesi üzerine üçü de Petersburg'a gitmek ve "doğabilecek şeyleri" bir an önce haber vermek konusunda aynı fikirdeydiler. Bunun sonucu olarak da ertesi sabah, saat on bire doğru polis, kadınlar ve Rogojin'in kardeşi Semion Semionoviç ile beraber soluğu Lebedev'in evinde aldı. Kapıcı da polisin işini kolaylaştıracak bazı bilgiler verdi. Bir akşam önce Parfion Semionoviç'in bir arkadaşıyla beraber sahanlıktan, ayaklarının ucuna basarak geçtiğini, her ikisinde de gizlenmek isteyen bir hâl olduğunu söyledi.

Bunun üzerine, boş yere çalınan kapıyı kırmakta daha fazla tereddüt edilmedi.

Rogojin, iki ay beyin hummasından yattı. İyileşince de onu sorguya çektiler, yargıladılar. Rogojin cinayet hakkında öyle dürüst, doğru ve memnuniyet verici itiraflarda bulundu ki, daha mahkemenin başlangıcında prens serbest bırakıldı. Mahkemede katilin ağzını bıçak açmadı. Usta ve düzgün konuşan avukatı, açıklık ve mantık dairesinde bu cinayetin, suçlunun çoktan beri rahatsız bulunduğu birtakım karışıklıkların etkisiyle yapıldığını söyledi. Bunlara cinayetten önceki günler içinde suçlunun manevî acılar içinde kıvranışının da katıldığını bildirdi. Rogojin bu müdafaa tarzına itiraz etmediği gibi, onu güçlendirecek bir kelime de söylemedi. Mahkemede de sorgu hâkiminin huzurunda olduğu gibi, cinayetin nasıl yapıldığını en küçük ayrıntısına varıncaya kadar büyük bir samimiyet ve açıklıkta anlattı. Hafifletici sebepler nedeniyle cezası indirilerek, Sibirya'da on beş yıl ağır hapis cezasına mahkûm edildi, kararı sıkıntı dolu bir yüz ile dinledi. Çılgınlıkları sırasında ancak bir kısmını harcadığı büyük serveti de bu hâlden son derece memnun olan kardeşi Semion Semionoviç'e kaldı. İhtiyar annesi hâlâ yaşıyor ve ara sıra sevgili evladı Parfion'u hatırlıyor. O felâketten zavallı kadıncağızın iyi ki, haberi olmadı

Lebedev, Keller, Ganya, Ptitsin ve romanımızın diğer kahramanları eskisi gibi yaşamakta devam ediyorlar. Hiç değişmediler; bu sebepten biz de söyleyecek bir şey bulamıyoruz. İppolit, Nastasya Filippovna'nın öldürülmesinden on beş gün sonra, hiç ümit etmediği bir zamanda, feci bir şekilde öldü. Bütün bu olaylar Kolya'yı çok üzdü. Annesine kesin olarak bağlandı. Nina Aleksandrovna onun için çok üzülüyor ve yaşına göre çok düşünceli ve dalgın buluyor. Kim bilir, belki de bu onun kafalı bir adam

olacağına işaretti. Aslında prensin yarınki hâli için gereken girişimleri o yaptı. Bu son zamanlarda tanıştığı kimseler arasında, özellikle Ojen Pavloviç'in dikkatini çekti. Derhal gidip onu buldu ve olayla prensin yeni durumu hakkında bütün bildiklerini ona anlattı. Yanılmamıştı. Ojen Pavloviç zavallı budalanın kaderiyle sonra ilgilendi. Onun sayesinde prens tekrar İsviçre'ye, Şnayder'in kurumuna gönderildi.

Ojen Pavloviç uzun bir zaman için Avrupa'ya gitti; çünkü samimiyetle "Rusya'da bir şeye yaramadığını" itiraf ediyor, ara sıra yani iki üç ayda bir, hastasını Şnayder'in kurumunda ziyarete gidiyor. Fakat nedense doktorun günden güne daha düşünceli bir hâl aldığını görüyor. Şnayder başını sallıyor, kaşlarını çatıyor, akli yeteneklerin tamamen harap olduğunu anlatmak istiyor. Artık hastalığın dermansız olduğunu açıkça söylemiyorsa da birtakım kötü fikirler belirtmekten kendini alamıyor. Ojen Pavloviç, bu duruma çok üzülüyor, çünkü iyi yürekli bir adam. Bunu da, Kolya'dan mektup almaya başlamakla hatta ara sıra cevap bile yazmakla kanıtlamış oldu. Ahlakının diğer garip bir tarafı da, bu son günler zarfında göze çarptı. Bu onun lehine olduğu için onu da buraya kaydetmekten kendimizi alamayacağız. Şnayder kurumunu her ziyaretten sonra Ojen Pavloviç, prensin sağlığı hakkında Kolya'dan başka bir kimseye de gayet ayrıntılı mektuplar yazıyordu. Büyük bir saygıyla yazılan bu mektuplarda bazı görüşler, bazı fikirler, bazı hisler seziliyordu ki, bunlar eskiden gayet kapalı iken zamanla mektuplar devamlı geldikçe, daha açık bir şekilde belli oluyordu. Kısacası bunda içten bir dostluk ifadesi vardı. Ojen Pavloviç ile haberleşen ve ona karşı büyük bir saygı ve ilgi besleyen Vera Lebedev'den başka kimse değildi. Bu münasebetin ne şekilde düğümlendiğini bilmiyoruz. Buna sebep, prensin başına gelen olay olsa gerek. Öyle bir olay ki, zavallı Vera kahrından hastalandı. Bu ilişkinin diğer sebeplerine gelince, bilmiyoruz.

Bu mektuplaşmadan bahsetmemizin sebebi, bu mektuplarda Yepançin ailesine ve özellikle Aglaya'ya dair haberlerin bulunmasıdır. Prensten yazdığı kapalı bir mektupta Ojen Pavloviç, Aglaya'nın bir Polonyalıya âşık olduğunu ve onunla ailesinin karşı çıkmasına rağmen evlendiğini bildiriyordu. Fakat sonunda aile, bir rezalete meydan vermemek için rıza göstermek mecburiyetinde kalmıştı. Altı ay bir zaman, Ojen Pavloviç'den hiçbir haber almayan Vera, ondan uzun ve ayrıntılı bir mektup aldı. Delikanlı mektubunda, Profesör Şnayder'i ziyarete gittiği zaman orada Prens Ş.T… ya ve bütün Yepançin ailesine (işleri yüzünden Petereburg'da

kalan general hariç tabii) rastladığını yazıyordu. Sohbetleri gayet garip oldu. Herkes Ojen Pavloviç'i coşkunca karşıladı. Hatta Aleksandra ile Adelaida prense karşı gösterdiği melek şefkatinden dolayı ona teşekkür ettiler. Lizaveta Prokofyevna, zavallı prensin hastalığını ve düşkün halini görünce, gözyaşlarını tutamadı. Onun bütün kusurlarını affettiği belli idi. Bu hususta Prens Ş.T… gayet akıllıca ve mantığa uygun sözler söyledi. Ojen Pavloviç, Adelaida ile nişanlısının arasında henüz tam bir anlaşma olmadığını gördü fakat zamanla Prens Ş.T… nın, akıl ve tecrübesinin, genç kızın coşkunluğuna üstün geleceğini anladı. Aslında ailesinin aldığı son dersler, Adelaida'yı bir hayli düşündürmüştü. Hele kız kardeşinin kötü talihi, onu son derece üzmüştü. Bu son altı ay içinde Aglaya'nın, göçmen kont ile evlenmesine göz yummuş olmaları, korkularını büsbütün kuvvetlendiriyordu.

Adam ne konttu, ne de bir göçmen. Dalgalı bir mesele yüzünden memleketinden kaçmıştı; çok da karanlık bir geçmişi vardı. Aglaya'nın gözünü, anlattığı birtakım olağanüstü maceralarla boyamıştı. Hatta ona deli gibi âşık olan zavallı kızcağız, onunla henüz evlenmeden önce Polonya'da bulunan yabancı memleketlerde oluşan bir cemiyete üye olmuştu. Bundan başka da onu, gerçek bir sofu yapan, ünlü bir rahiple temasını artırdı. Hâlbuki Lizaveta Prokofyevna Prens Ş.T..'nın varlığı hakkında bir an bile şüphe etmiyorlardı. Evliliğin arasından altı ay geçmeden, kont ile dostu rahip, Aglaya'nın ailesi ile arasını açmayı başarmışlardı. Zaten birkaç aydır genç kız ailesini görmemişti. Kısacası, anlatılacak çok şey var ama bütün bu felaketler Lizaveta Prokofyevna'yı, kızlarını, hatta Prens Ş.T…'yi o derece "dehşet" içinde bırakmıştı ki, onlar Ojen Pavloviç'le konuşurlarken, bazı hadiselere temas bile etmek istemiyorlardı. Hâlbuki onun, Aglaya'nın hatalarından tamamıyla haberdar olduğunu biliyorlardı. Lizaveta Prokofyevna Rusya'ya dönmek için can atıyordu; yine Ojen Pavloviç'in mektubuna göre, yabancı memleketlerde gördüğü şeyi eleştiriyormuş. Muhatabına "hiçbir yerde ekmek pişirmesini bilmiyorlar; kışın karanlık köşelerdeki fareler gibi donuyorlar. Hiç olmazsa burada, bu zavallı adam için gerçek bir Rus gibi ayıplayabildi mi, diyerek heyecanla kendisini hiç tanımayan prensi gösteriyormuş.

Ojen Pavloviç ile vedalaşırken de şöyle dedi: "Gevezelik yeterli, aklı başında olanı dinlemek sırası geldi artık. Bütün bunlar, bütün yabancı memleketleriniz, bütün şu meşhur Avrupa'nız fiyakadan ibaret… Bizler de

Avrupa'da, sadece fiyakalıyız… Söylediklerimi hatırlayın… Hoş siz de göreceksiniz ya…”

SON